

SUMMA THEOLOGIÆ SCOTISTICÆ,

IN QUA

EX FIDEI LUMINE, S. SCRIPTURÆ Oraculis, Ecclesiæ Traditionibus, & Decretis, SS. PP. & Theologorum sententia, & rectæ rationis ductu,

RELIGIONIS CHRISTIANÆ MYSTERIA, Sacramenta, Dogmata, & præcepta breviter, & scholasticè explicantur, & propugnantur ad mentem Doctoris Subtilis

A P. F. SEBASTIANO DUPASQUIER, Min. Convent. S. Theologiæ Lectore Emerito, Doctore, ac Provinciæ Seraphici S. Bonaventuræ Exprovinciali conscripta.

TOMUS V.

Tract. IX. de Gratia, justificatione, & merito, Et X. de virtutibus supernaturalibus.

PATAVII, Typis Seminarii. MDCCVI.
Apud Joannem Manfrè.
SUPER. PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

INDEX

Disputationum, & Quæstionum

Hujus Tomi V. De Gratia, & virtutibus Theologicis.

TRACTATUS IX.

De Gratia, & merito.

DISPUTATIO I.

DISPUTATIO II.

DISPUTATIO III.

DISPUTATIO IV.

Q. V.

DISPUTATIO V.

DISPUTATIO VI.

DISPUTATIO VII.

DISPUTATIO VIII.

TRA-

TRACTATUS X.

De virtutibus supernaturalibus, & donis.

DISPUTATIO I.

DISPUTATIO II.

DISPUTATIO III.

DISPUTATIO IV.

Q. VIII.

DISPUTATIO V.

DISPUTATIO VI.

DIS-

INDEX.

DISPUTATIO VII.

DISPUTATIO VIII.

DISPUTATIO IX.

DIS-

DIPUTATIO X.

DISPUTATIO XI.

DIS-

DISPUTATIO XII.

SUM-

SUMMÆ THEOLOGIÆ SCOTISTICÆ
TRACTATUS IX.
De gratia Justificatione, & Merito.

A PECCATIS ad gratiam confugimus, ut ejus existentiam, naturam, & præstantiam meditantes discamus eam nobis advocare, & acceptam fovere, & conservare; quæ cùm sine ipsamet consequi non valeamus, rogemus Deum, ut eadem, quam meditaturi sumus, nos præveniat, & nobis affulgeat, & sua luce illuminet, ne in tot errorum tenebras miserè labamur, in quos temerarii scrutatores hujus mysterii prolapsi sunt. Hæc quidem divina lux, & sapientia *præoccupat, qui se concupiscunt, ut se prior ostendat eis*; scilicet liberalis, imò & quasi prodiga sui sese ut plurimùm offert duris, & eam respuentibus: tamen *in malevolam animam non intrabit, nec habitabit in corpore* (& multò minùs in corde) *subdito peccatis*. Et, ut loquitur S. Fulgent. [1] *Gratia Dei priùs datur homini non cognoscenti, non diligenti, non desideranti, ipsaque se facit cognosci, diligi, & postulari*. Propterea dicebat Deus ipse author gratiæ; *Inventus sum à non quærentibus me, palam apparui iis, qui me non interrogabant*: quantò faciliùs nos inveniemus, si mundatis conscientiis humiliter requiramus? de hac igitur gratia breviter, ut de more, hìc acturi sumus, quantùm postulabit & materiæ gravitas, & quæstionum difficultas.

DISPUTATIO I Prologomenica.

De erroribus, vel hæresibus circa gratiam Christi.

VIx possunt dirimi graves controversiæ circa divinæ gratiæ naturam, existentiam, necessitatem, & efficaciam; quia errores de illis grassati, & damnati ab Ecclesia dignoscantur. Ideò solent Theologi de iis ab initio hujus tractatus aliqualem præmittere historiam. Præcipui autem hæretici divinæ gratiæ hostes fuerunt Pelagiani, Semipelagiani, Prædestinatiani, Lutherani, Calvinistæ, & novissimè Baiani, seu Michael Bajus, & Jansenistæ: de singulis pauca hic dicemus.

QUÆSTIO I.

De hæresi Pelagiana.

HÆresis Pelagiana ab auctore nomen habet. Hic fuisse dicitur Pelagius natione Brite, vel Britannus, professione monachus, non quidem cœnobita, & regularis, sed laicus, qui domi privatim vivebat, modestiorique habitu incedebat. Circa an. 405. ex Britannia Romam venit; tùm in Africam secessit, ubi apertiùs errores suos disseminavit, & ubi primum in judicium Ecclesiasticum delati sunt.

Præcipui ejus errores hi notantur. 1. *Adam sive peccaret, sive non peccaret, mortuus esset.*

2. *Peccatum Adæ ipsum solum læsit, non verò reliquum genus humanum.*

3. *Infantes recenter nati in illo statu sunt, in quo Adam fuit ante suam prævaricationem.*

4. *Neque per mortem, neque per prævaricationem Adæ omne genus humanum moritur; neque per resurrectionem Christi omne genus humanum resurgit.*

5. *Infantes etiam non baptizati habent vitam æternam.*

6. *Divites baptizati nisi omnibus abrenuntient, si quid bonum videntur facere, non imputatur eis, nec possunt habere regnum Dei.*

7. *Gra-*

7. Gratia Dei, atque adjutorium non dantur ad singulos actus, sed in libero arbitrio sunt in lege, atque doctrina.

8. Gratia Dei secundum merita nostra datur.

9. Filii Dei non possunt vocari, nisi omninò absque peccato fuerint.

10. Non est liberum arbitrium, si Dei indiget auxilio; quoniam in propria voluntate habet unusquisque facere aliquid, vel non facere.

11. Victoria nostra non ex Dei adjutorio est, sed ex libero arbitrio.

12. Pœnitentibus venia non datur secundum gratiam, & misericordiam Dei, sed secundum meritum, & laborem iis, qui per pœnitentiam digni fuerunt misericordia.

Igitur hæc hæresis in duobus præcipuè consistit: 1. quòd non detur peccatum originale, nec per illud natura fuerit debilitata. De hoc diximus aliàs: 2. quòd homo non egeat gratiæ auxilio speciali ad benè operandum; sed ad hoc sufficiat liberum arbitrium: gratiæ verò adjutorium non sit necessarium, nisi ad meliùs, & faciliùs operandum; & hæc non datur nisi ex merito ejusdem arbitrii.

De his erroribus in Synodo Diospolitana visus est se purgasse Pelagius, & illos anathematizasse per dolosas, & fucatas amphibologias; sicque in eum non dixerunt anathema, sed in solos errores, latente auctore. [1] *Fefellit judicium Palæstinum ipse Pelagius; propterea ibi videtur esse purgatus* (ait August.) *sed Romanam Ecclesiam, ubi eum notissimum esse scitis, fallere usquequaque non potuit; quamvis hoc fuerit utcumque conatus.*

Pelagius præcursorem dicitur habuisse Origenem, quem S.Hieron. vocat [2] *hujus erroris principem*, & Theodorum Mopsuestenum, & Rufinum, de quo idem S.Doctor dicit, quòd *mutus latrat per Albinum canem grandem, & corpulentum, & qui calcibus magis sævire potest, quàm dentibus: habet enim progeniem scotisticæ gentis de Britannorum vicinia.*

Sequacium præcipuus fuit Cœlestius, qui & ipse creditur fuisse Hibernus. Hic sui magistri erroribus adeò fuit addictus, ut acerrimus evaserit propagator: &

[1] 2.gra.chr.8. [2] *ad Cresiph.*

ab eo secta hæc dicta fuit aliquando cœlestina; de quo scribit Hieron. *Unus discipulorum ejus*, (Pelagii) *imò jam magister, & totius ductor exercitus, & (juxta Apostolum) vas perditionis, per solæcismorum, & non, ut sui jactant, per syllogismorum spineta decurrens, sic philosophatur, & disputat* &c. Hic eunuchus, & deinde monachus fuit, & inter ejus errores hi numerantur, & docebat

1. *Adam mortalem esse factum; & sive peccaret, sive non peccaret, erat moriturus.*

2. *Infantes, qui nascuntur, in eodem statu sunt, in quo Adam fuit ante prævaricationem.*

3. *Neque per mortem Adæ omne genus humanum moritur, neque per resurrectionem Christi omne genus humanum resurgit.*

4. *Infantes, etiamsi non baptizentur, habent vitam æternam.*

Alter insignis discipulus Pelagii fuit Julianus ex Apulia natus, patre Episcopo Capuano, & Juliana matre; olim charus Augustino, & Paulino Nolano, postea Diaconus, tum Episcopus Eclani. Olim de immortalitate Adæ rectè sentiebat, & se catholicum exhibebat; sed tandem Romæ alter apparuit, dum pro Pelagio disputare cœpit utens malis artibus, & calumniis in catholicos sub apparentia pietatis operum, & eleemosynarum in pauperes, quibus facultates erogavit, plurimos insignes religiosos, & alios sua hæresi infecit. Sed inde superbia intumescens cœpit in S. Augustinum scriptis insurgere. Ideò Italia pulsus ad Theodorum Mopsuestenum in Ciliciam contendit, tum Constantinopolim cum sociis, tandem ad Synodum Ephesinam cum Nestorio; & ibi condemnatus est, sicut & Nestorius.

Non in uno semper gradu stetit hæc hæresis. Nam 1. gratiæ ne nomen quidem ferebat, sed hominis naturam dicebat sufficere ad implenda omnia præcepta, & consequendam salutem æternam. [1] *Pelagius dicit, quòd ad obtinendam salutem natura hominis sibi sola sufficit*, inquit Faustus. 2. gratiæ larvam quandam assumebat, nempe dona creationis, & ipsam arbitrii facultatem, quam gratiam dicebat omnibus communem. [2] *Non contra gratiam Dei disputo* (ajebat

[1] *1. grat. c. 2.* [2] *11. de ve. Apr. 5.*

bat apud Augustinum) *eo ipso quòd liberum arbitrium defendo . . . quia hominem Deus creavit, & liberum donavit arbitrium . Quidquid homo potest de libero arbitrio, cujus gratiæ debetur nisi ejus, qui eum condidit cum libero arbitrio?* 3. aliud gratiæ genus coactus admittebat, scilicet gratias externas, scilicet legem, doctrinam divinitùs datam, & Christi exempla; nec aliud adjutorium agnoscebat nobis necessarium ad implenda præcepta, & consecutionem salutis: quippe (aiebat apud Augustinum) [1] *natura lege velut lima expolitur, & fulgori pristino redditur*. Ideò monet S. Doctor, quòd [2] *isti inimici gratiæ ad eamdem vehementius oppugnandam nusquam occultiores moliuntur insidias, quàm ubi legem laudant* &c. Et quoad utrumque apud eundem dicit, *Christum ad non peccandum nobis dedisse adjutorium duplex, scilicet quia juste vivendo, justeque docendo nobis reliquit exemplum*. Vides, quòd non aliud adjutorium ex parte Dei admittit præter doctrinam, seu legem, & exempla.

Aliqui tamen putant illum pressum rationibus catholicorum, maximè Augustini, [3] admisisse aliquod auxilium internum ex parte intellectus, quæ erat gratia illuminationis, qua roborabatur intellectus ad assentiendum objectis propositis; sed id non admittunt plures alii asserentes, Pelagium nusquam admisisse gratiam, seu auxilium ullum internum præter legem, seu doctrinam. [4] *Quid manifestius* (ait August.) *nihil aliud eum dicere gratiam, qua Deus operatur in nobis velle, quàm legem, atque doctrinam: imò neque gratiam habitualem, seu justificantem. Istam quippe gratiam, qua justificamur, id est, quæ charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, in Pelagii, & Cælestii scriptis, quæcumque legere potui, nusquam eos inveni, quemadmodum confitenda est, confiteri*. Sed tamen principalis concertatio Pelagii cum Patribus fuit de gratiæ actualis auxilio, quod nolebat necessarium ad opera salutis, nec esse gratiam; id est nolebat eam dari nisi ex meritis elicitis ex viribus naturalibus liberi arbitrii.

Notant aliqui, quòd, ut facilius errores suos insinuaret, prætextabatur impugnare Manichæos, &

[1] 4. *Bonifa.* 5. [2] *de gra. chr.* 2.
[3] *Cacher. to.* 2. *p.* 381. [4] 1. *oper. imperf.* 95.

Priscillianistas, qui liberum arbitrium nimis deprimebant; nullam in homine agnoscebant libertatem indifferentiæ; sed putabant, nos omnia operari ex fatali necessitate, & tollebant gratiam omnem, & omne meritum, & salutem. Nam inquit Augustinus: [1] *Tolle liberum arbitrium, & non erit, quod salvetur; tolle gratiam, & non erit, unde salvetur.* Pelagiani autem in alterum extremum abierunt, nimium extollentes arbitrium. *Excogitarunt Pelagiani Manichæorum nomine detestabili imperitos deterrere, ne adversus eorum dogmata aures accommodarent veritati* (ait idem August.)

In hanc hæresim pugnarunt 1. Patres Africani in una Synodo Carthaginensi, cujus acta non habentur. 2. Patres Diospolitani in Synodo sua, ubi errores quidem damnati sunt, sed non auctores; quia, ut dicebamus, verbis æquivocis se utcumque operuerunt, & quasi ab iis erroribus purgarunt, & alienos se professi sunt. 3. alia Synodus Africana circa an. 416. 4. Synodus Milevitana. 5. S. Innocentius Papa, qui condemnationem ab hac Synodo factam approbavit, & post ipsum alii SS. Pontifices, ut Zozimus, Xystus, Leo Magnus, &c.

Inter SS. Patres illius temporis præcipui impugnatores fuerunt Hieronymus, & Augustinus, qui omnium validissimè, & fusissimè disputavit & dictis, & scriptis.

QUÆSTIO II.

De hæresi semipelagiana.

Semipelagiani, qui & Massilienses, ita dicti sunt ab erroribus, in quibus cum Pelagianis conveniebant, & ab aliis, in quibus ab eisdem discrepabant circa an. 428. Nam cum Pelagio liberum arbitrium supra modum extollebant, & gratiam Dei deprimebant, sed mitiùs, & moderatiùs, quàm Pelagiani. Isti volebant, hominem solis naturæ viribus posse totam legem observare, justificari, in justitia perseverare, & gloriam promereri independenter ab ulla gratia supernaturali agente, vel coagente, saltem inter-

[1] 3. con. Ep. pelan. 9.

terna; nam externas admittebant: & si internam agnoscebant, dicebant non esse nisi utilem ad meliùs, & faciliùs agendum, non autem absolutè necessariam, addentes, nos eam propriis viribus promereri. Semipelagiani verò admittebant gratiam internam, & agentem etiam ut necessariam, saltem ad justificationem, & ad perseverandum, & ad meritum salutis æternæ; ita ut hæc sine illis non posset acquiri. In hoc à Pelagianis distabant; sed in hoc conveniebant, nec satis catholicè sentiebant; quia, ut legimus apud Pat. nostrum Bonaventuram Malvaliæ in suo Catalogo hæresum.

1. *Initium salutis usui bono liberi arbitrii tribuebant, dicentes, illud adjuvari quidem gratia Dei, postquam cœpisset velle, ipsum autem velle non esse à Deo.*

2. *Prædestinationem ad gratiam, & gloriam pendere, & fieri ex prævisione bonorum, vel malorum operum, quæ fieri credebant ante gratiam Dei, sed ex naturæ viribus.*

3. *Quòd si prædestinatio non sit ex tali prævisione, erit fatalis necessitas quædam, & lapsis causa repugnandi, stantibus verò timorem cadendi auferre.*

4. *Ex bono usu liberi arbitrii sine aliqua præveniente gratia posse hominem ad justificationis gratiam pervenire.* Hæc coincidit cum 1.

5. *Parvulos sine baptismo decedentes judicari à Deo secundum opera, quæ facturi erant, si vixissent.*

6. *Non esse certum numerum prædestinatorum, sed posse augeri, si sint plures, qui velint salvari.*

7. *Initium salutis esse ex libero arbitrio, non autem ex gratia præveniente.* Hæc etiam coincidit cum 1.

8. *Perseverantiæ donum acquiri, & perdi posse ex merito nostro.*

Alia plura non satis sana docebant, ut cùm librum sapientiæ expungebant ex Canonicis; cùm multas bonas voluntates agnoscebant in homine non inspiratas à Deo, licèt gloriæ meritorias; quòd Adam per peccatum non amisit scientiam acceptam; quòd Deus fuit testis, non largitor patientiæ Job; quòd fides, quam Christus admiratur in Centurione, fuit opus solius liberi arbitrii; & similia deliria.

Contra hos hæreticos, & errores celebratum est Concilium Arausicanum II. in quo anathematizati

sunt per 25. Canones, quorum præcipui sunt ; 1. quòd *per peccatum Adæ illæsa arbitrii libertate, corpus tantummodo fiat corruptioni obnoxium* : est Pelagianus error ; 2. quòd *Adam sibi soli nocuit per peccatum, non autem posteris* ; 3. quòd *gratia confertur ad invocationem humanam, non verò facit, ut invocemus*, &c. 4. quòd *Deus expectat voluntatem nostram, non verò ipsam prævenit, ut velit purgari* ; 5. *solum augmentum, non autem initium fidei, & ipsum credulitatis affectum esse à Deo* ; 6. quòd *sine gratia credentibus, volentibus, laborantibus . . . misericordia confertur, non autem datur, ut credamus, velimus* &c. 7. quòd *per naturæ vigorem bonum, quod ad salutem pertinet, possumus cogitare, & eligere, ut expedit, absque illuminatione, & inspiratione Spiritus Sancti* &c. 8. quòd *alius per misericordiam, alius per liberum arbitrium ad gratiam Baptismi pervenit*. Reliqui omnes Canones usque ad 25. inclusivè eodem tendunt, scilicet ut credamus, quòd sine gratiæ interioris præventione, & auxilio nihil boni possumus agere, sicut oportet ad salutem.

Hos autem Canones confirmavit Bonifacius II. instante S. Cæsario Arelatensi. Imò putantur missi ab Apostolica Sede ad Episcopos Galliæ, & conditi vel à Cœlestino I. vel à S. Leone I. & in hac Synodo [1] publicatos, ut scribit P. Porter in Systemate Decretorum.

Hujus autem hæresis Coryphæi dicuntur Jo. Cassianus, Faustus Rhegiensis, Vincentius, Gennadius, & alii, qui cum grassarentur circa Massiliam, & aliis locis secundæ Provinciæ Narbonensis, dicti sunt Massilienses, aut Semipelagiani, seu reliquiæ Pelagianorum ; quia, ut dicebamus, aliqua retinebant de erroribus illorum. Quidam his addunt Vincentium Lirinensem, quod non credit Cardinalis Aguirre. [2]

Defensores autem veritatis Catholicæ præcipui fuerunt inter SS. Pontifices Cælestinus I. Gelasius, & Felix IV. inter SS. Patres Augustinus, Prosper, Fulgentius, Auctus, Cæsarius &c.

QUÆ-

[1] *Sess. 6. Sess. 4 p. 167.* [2] *to. 3. d. 113. n. 39. p. 226.*

QUÆSTIO III.

De hæresi Prædestinatiana, Lutherana, Calviniana, Bajana, & Jansenianæ circa gratiam.

DE hæresi Prædestinatiana multi dubitantan extiterit. Putat Cabassutius, & alii, quos refert Cardinalis prædictus, hæreticorum Prædestinatianorum sectam, & nomen à solis olim Semipelagianorum auctoribus conflatum fuisse figmentum (Fausto, Gennadio, Pseudoprospero) & *cùm tot, tantique ab Augustini ætate sanctissimi Doctores Ecclesiæ de lapsi hominis libertate, deque prædestinatione, de Christi gratiæ necessitate disputaverint, & amplissimos, doctissimosque commentarios adversus quoscumque in his rebus sectarios ediderint, neminem tamen ullibi Prædestinatianorum sectæ injecisse mentionem. Ideò dubitari non potest, quin Semipelagiani isto nomine designarint Orthodoxos, qui cum Augustino gratiam Dei cum hominis lapsi libertate conciliabant, ut liberum ipsum arbitrium, quamvis peccato sauciatum, nihil possit boni æternæ salutis meritorii vel agere, vel conari sine auxilio supernaturalis gratiæ, et sine gratia, quam Deus liberè, et gratis donat, aut justè recusat. Unde fit, ut aliqui ex æterno proposito prædestinentur ad gloriam; alii ex demeritis præsciantur, aut destinentur ad pœnas æternas* &c. quod probare conatur iste auctor ex multis testimoniis antiquorum.

E contra Eminentiss. de Aguirre putat dubitari non posse, quin sæculis 2. & 3. fuerit aliqua hæresis Prædestinatiana, seu circa prædestinationem, aut electionem fatalem hominis ad vitam, & mortem æternam; quæ non sineret locum libertati; sed necessitate quadam produceret salutem, vel perditionem. Quare Pelagiana hæresis de prædestinatione hominis ex meritis solius naturæ viribus ortis, non ex gratia dici posset Prædestinatiana; sed nondum illud nomen acceperat usque ad sæculum V. in quo docere aliqui cœperunt, prædestinationem divinam auferre liberum arbitrium, & inducere fatalem necessitatem ad bene, aut malè agendum, quod probat ibidem.

Igitur illa hæresis in hoc consistebat, quòd vellet ho-

homines ad bonum, aut malum, ad vitam, aut mortem prædestinari, & hanc prædestinationem inducere fatalem necessitatem ad benè, aut malè agendum. Eò forte spectabat Canon 25. Concilii Arausicani II. *Aliquos divina potestate ad malum prædestinatos esse non solùm non credimus; sed etiam, si sunt, qui tantum mali credere velint, iis cum omni detestatione anathema dicimus*. Idem legitur definitum in Concilio Valentino an. 855. contra Gothescalcum, & in Trident. contra recentiores hæreses: nam ad marginem citatur ille Canon; quamvis fortè tunc temporis ille error non esset valde famosus, sed paucorum ex libris Augustini malè intellectis, & ut eidem Augustino invidiam facerent, ut probabile putat idem Cardinalis.

Sæculo IX. tribuebatur eadem hæresis Gothescalco Orbacēsi Monacho; & ideò dicitur damnatus in Concilio Moguntino sub Rhabano Mauro an. 848. & in Synodo Carisiacensi. De illo sic scribit Hincmarus ad Nicolaum PP. *Ille dicit, quod antiqui Prædestinatiani etiam dicebant, quòd sicut Deus postquam prædestinavit ad vitam æternam, & etiam alios ad mortem æternam, quod Deus non vult omnes homines salvos fieri, sed dumtaxat eos, qui salvantur: quòd Christus D. noster, & Salvator non fuit crucifixus, neque mortuus est pro redemptione totius mundi, sed tantùm pro iis, qui salvantur... Dicit non omninò pari traditione, simili tamen errore id, quod veteres Prædestinatiani dicebant, quod hæc verba S. Petri Apostoli exponit* &c... *non minùs perniciosè, quàm audacter defendit id, quod antiqui Prædestinatiani non dixerunt, quòd Deitas Sanctæ Trinitatis triplex sit* &c. De his, & aliis hujus hominis erroribus petit Hincmarus definitionem à Papa. [1]

Non desunt tamen etiam hoc sæculo, qui Gothescalcum velint innocentem; inter quos nuper fuit Jansenius, dicens, *fidem Catholicam ab Episcopis nonnullis gallicanis in illo monacho Gothescalco esse damnatam*, & Contensonus dicit constare *Gothescalcum non prædestinatianæ hæresis instauratorem, & multò minùs satorem, sed Augustinianæ, catholicæque doctrinæ strenuissimum defensorem pro justitia, pro veritate, & pro*

gratia

[1] *l. 5. de gra. pag. 434.*

gratia persecutionem passum, & patiendo mortuum, & sic eum facit martyrem: Unde dictus Cardinalis ut eam litem conciliet, dicit [1] quod si Gothescalcus nihil aliud voluit, quàm quòd Deus in pœnam peccatorum aliquos prædestinavit ad mortem æternam, non autem ad mortem peccati, nihil docuit non verum, & in eo fortè sensu defenditur à multis, sed in aliis non caret culpa. Inter errores Lutheri, sequentes ad hanc materiam pertinent, scilicet de libero arbitrio, de prædestinatione, & gratia, prout colligimus ex Bulla Leonis X. contra ipsum: 1. erat, *legis Euangelicæ impossibilem esse observantiam: ideòque* (dicebat) *pessimè facis, quod negas salvatorem impossibilia jussisse*: &, *non possumus in hac vita Dei mandata implere*: 2. liberum arbitrium negabat, dicens, *illud esse titulum sine re*, seu *rem de solo titulo*; & hoc anathematizatur in Concil. Trident. 3. Deum dicebat *mala in nobis operari, sicut & bona*; quod etiam damnatur in eodem Concilio: 4. Cum Prædestinatianis dicebat ex efficacia prædestinationis induci necessitatem ad bonum, aut malum; 5. *quidquid homo ex se operatur peccatum est*; 6. *nullam nos habere ad bonum activitatem*; sed in eo nos habere merè passivè, illudque produci à solo Deo ex vi prædestinationis.

Calvinus circa gratiam dixit: 1. *solam fidem justificare*: 2. *non dari liberum arbitrium*: 3. *efficacem esse Spiritus S. gratiam*, qua trahuntur, ut necessario credant. Et addit; *his prorsus evertitur tota liberi arbitrii potestas, quam sibi somniant Papistæ*: 4. non aliam agnoscit libertatem in nobis, quàm à coactione; nullam verò à necessitate; ideò negat hominem posse dissentiri gratiæ excitanti, seu vocanti: 6. sentit cum Luthero, impossibilem nobis esse mandatorum Dei observantiam: 7. causalitatem peccati adscribit Deo; quippe *divinitùs efficaciam erroris, ac seductionis immittit, ut credant mendacio, qui veritati non paruerunt*. Hos, & alios horum duorum Hæresiarcharum errores damnavit Concil. Trid.

Michael Bajus, Doctor Lovaniensis, inter 75. errores, hos circa materiam hanc dicitur docuisse, ut colligitur ex Bullis SS. Pontificum Pii V. Gregor. XIII. & Urbani VIII. propositio 28. sic legitur: *Liberum arbi-*

[1] *Ibid. n.* 53. & 68.

bitrium, sine gratia, & Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valet, 29. Pelagianus est error dicere, quòd *liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum*, 30. *homo, faciendo quod in se est, peccat*: &, *non potest non peccare, faciendo quod in se est*, 31. *charitas perfecta, tam in Catechumenis, quàm in pœnitentibus, potest esse sine remissione peccatorum*. Idem habent 32.33.35.& 40. *Omne, quod agit peccator, peccatum est*: Et, *in omnibus actibus suis peccator servit dominanti cupiditati*. 39.66.& 67. *quod voluntariè, & si necessariò fiat, liberè fit*. Et, *sola violentia repugnat libertati hominis naturali*. Et, *homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessariò facit*.

Denique omnes errores contenti in prædictis bullis ad octo capita reducuntur: 1. spectat ad gratiam Angelorum, & primi hominis. Et sub illo sunt propositiones, sc. 1.3.7.9.21.23.24.26.55.78.& 79.

C. 2. totidem continet propositiones de libero arbitrio, & viribus ejus, sc. 39.41.66.22.27.28.29.30.36.37.& 65.

C. 3. est de meritis operum per 15. propos. sc. 2.4.5.6.11.12.13.15.17.19.24.61.62. & 8.

C. 4. continet 12. propos. de peccatis actionum, sc. 46.20.25.35.40.67.68.50.51.77.75.& 76.

C. 5. continet 7. propos. de peccato originis, sc. 47.48.49.52.53.73.& 72.

C. 6. continet propos. 12. de charitate, & impletione legis, sc. 34.38.31.32.33.70.71.16.61.54.& 76.

C. 7. continet 8. propos. de justificatione, & Sacramentorum effectu, sc. 42.69.43.44.63.64.57.& 58.

C. 8. continet sex propositiones de solutione pœnæ temporalis, sc. 10.59.60.77.72.45. vide Ripalda, To. 3. *de ente supernaturali*, ubi has bullas expendit, & propositiones illas sic ordinat, & P. Frassen. qui singulis censuram Parisiensem adjungit. Hic autem Doctor dicitur condemnationi adhæsisse, & obedivisse.

Cornelius Jansenius Hyprensis Episcopus, [1] circa gratiam docuit, illam, qua egebat Adam ante peccatum, fuisse adjutorium, *sine quo* non posset bene agere, aut perseverare in bono, post lapsum autem dicit necessarium esse adjutorium, *quo* sc. benè agimus, & quasi necessariò. Illud 1. dabat Adamo, ut posset benè

[1] *To. 2 p. 475.*

nè agere, & perseverare in bono, si vellet, aut illud rejicere, si nollet cooperari: 2. verò dat, & facit, ut velimus, ita ut non possimus illi non cooperari. In primo voluntas seipsam determinabat, in 2. autem voluntas ita flectitur, & determinatur ad velle, & agere, ut non possit resistere.

Hanc distinctionem gratiæ actualis, seu adjutorii tribuunt Augustino gravissimi Theologi, & Catholici, etiam ex nostris, ut Cardinalis noster de Laurea, & P. Macedo: de illa dicemus infra.

In Jansenio prædicto inventæ sunt 5. propositiones sequentes, quas damnarunt SS. Pontifices Innocentius XI. & Alex. VII. Prima est; *aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus, secundum præsentes, quas habent, vires, sunt impossibilia, deest quoque gratia, qua illis fiant possibilia: 2. interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ numquam resistitur*. Ideò in titulo c. 1. l. 3. scribit. *Tangitur natura adjutorii sufficientis, & ostenditur nullum dari post naturæ lapsum, nisi sit efficax simul* &c. 3. *Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione*. Hoc sensu, auxilium *quo*, non tolleret libertatem requisitam ad meritum, vel demeritum; quia non cogit, licèt necessitet, *libertatem non lædit, sed statuit hoc ipso, quòd voluntatem affert: 4. Semipelagiani admittebant prævenientis interioris gratiæ necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui possit humana voluntas resistere*. Hanc habet l. 8. de hæresi Pelagiana. Non vult ergo, quod gratiæ possit resisti. [1] 5. *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omninò hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse*, quas propositiones damnat Ecclesia ut temerarias, scandalosas, impias, blasphemas, hæreticas &c.

QUÆ-

[1] *l. 3. de gra. suf.*

QUÆSTIO IV.

Quæ sit auctoritas S. Augustini in Theologicis, et maximè in hac materia de gratia.

Monuisse juvabit in his quæstionibus decidendis, sicut plùs omnium SS. Patrum laboravit, & scripsit S. Augustinus, sic maxima est ejus auctoritas, ita ut vix ab ea discedere liceat in iis, quæ ab Ecclesia definita non sunt; (si quid tamen ipsa definierit, quod ipse non docuerit) nam ut scribit Cœlestinus Papa. [1] *Augustinum S. recordationis virum, pro vita sua, atque meritis in nostra semper communione habuimus, nunquam hunc sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit. Quem tantæ olim scientiæ fuisse meminimus, ut inter magistros optimos etiam à meis prædecessoribus haberetur.* Et Hormisdas de libero arbitrio, & gratia Dei, *quod Romana, hoc est, Catholica sequatur, et asseveret Ecclesia, licet in variis S. Augustini libris,* [2] *et maximè ad Hilarium, et Prosperum, scilicet de prædestinatione sanctorum, et de bono perseverantiæ possit cognosci, tamen in sententiis Ecclesiasticis expressa capitula continentur.* Loquitur de Canonibus Concilii Arausicani II. qui ex Augustino excerpti sunt) & Joannes II. ad quosdam Senatores ait, *S. Augustinus, cujus doctrinam secundum prædecessorum meorum statuta Romana servat Ecclesia.*

Igitur summæ semper auctoritatis fuit ejus mens in omnibus Conciliis, & definitionibus Ecclesiæ; præcipuè in materiis de gratia, & prædestinatione, pro quibus tam fortiter, & prosperè decertavit contra Pelagianos, & Semipelagianos, ita ut partes singulæ, quantumvis inter se discrepantes, etiam hæretici conentur auctoritate illius fulciri, & mentem ad se trahere, & in suos sensus detorquere, non sine sanctissimi, & purissimi doctoris frequenti injuria. Nec mirum de hæreticis, qui non majori cum fidelitate, & reverentia citant Scripturas sacras, ut suis erroribus videantur patrocinari.

Dico, (*in iis, quæ ab Ecclesia definita non sunt, si quæ sint.*) Nam auctoritas ejus sicut nec aliorum SS. Patrum

[1] *Ep. ad Episc. Gall. 2.* [2] *Ep. 70.*

rum non facit res de fide, sed locum Theologicum: ideò, (inquit Bellarminus) ad libros de gratia, & lib. arb. *etiamsi B. Augustinus Calvino faveret, tamen neminem tam iniquum esse oporteret, qui unum hominem quamvis doctissimum, omnium sæculorum patribus, et doctoribus, totique Ecclesiæ, atque adeò, orbis terrę consensui anteferret.*

Guillielmus, Augustino addictissimus dicit, quòd, *si contendit aliquis Augustini verba, quę objecta sunt huc inflecti non posse, putetque eum revera esse alterius sententiæ; tũ respondimus ea, quę de adjutorio primi hominis, et Angelorum obscurius et ut videtur, extra scripturę auctoritatē ab illo sunt disputata ad hoc, ut ex ea comparatione, gratia nostræ per Christum reparationis magis emineat, non debere præjudicare doctrinę, quæ apud alios patres, ipsumque S. Thomam, in hujusmodi rebus exactissimum doctorem expressior reperitur.*

Imò nec ipse Augustinus aliud prætendit. Nam inquit, [1] *neminem velim sic amplecti omnia mea, ut me sequatur, nisi in iis, in quibus me non errare perspexerit. Nam propterea nunc facio libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepi, ut nec me ipsum in omnibus me secutum fuisse demonstrem.* Et scribens ad S. Hieronymum, docet hunc honorem solis Scripturæ libris deberi, ut censeantur infallibilis veritatis, ut habetur in Canone. *Ego solis eis scriptoribus, qui jam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum in scribendo errasse audeam asserere*, &c.

Igitur maximæ auctoritatis præ cęteris patribus, & doctoribus est sententia Augustini; & præcipuè in materia de prædestinatione, & gratia; sed non infallibilis, nisi in his, quæ ab Ecclesia ex ejus scriptis selecta, definita sunt; quia hæc definiendo sibi sumpsit, & fecit sua; nec ideò cætera ejus scripta censenda est canonizasse. Unde scribebat Cœlestinus I. ad Episcopos Galliæ. *Profundiores, difficilioresque partes incurrentium quęstionum, quas latiùs pertractarunt, qui hęreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus astruere: quia ad confitendam gratiam Dei, cujus operi, ac dignationi nihil penitùs subtrahendum est, satisfacere credimus, quidquid secundum*

[1] *de bono perse.21.*

dum prædictas regulas Apostolicæ Sedis nos scripta docuerunt, ut prorsùs non opinemur catholicum, quod apparuerit præfixis sententiis esse contrarium; ergo, seclusis iis, quæ definita sunt ex Augustino, cætera non habent infallibilitatis robur, licèt maximam auctoritatem.

Unde inter plures propositiones damnatas ab Alexandro VIII. legitur ista. [1] *Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolutè potest tenere, et docere non respiciendo ad ullam bullam Pontificum.* Hæc autem monuisse sufficiat, ut sciant Tyrones, qualiter respondeant, quando objicientur aliqua ex Augustino.

QUÆSTIO V.

Quid senserit Scotus circa existentiam, naturam, et necessitatem gratiæ actualis.

QUia profitemur doctrinam subtilium principis Scoti, & ideò non prætendimus ab ejus mente discedere, placet in hoc vestibulo de illa inquirere; quia, quid senserit, non satis convenit inter Theologos, non solùm exteros, qui ei ausi sunt errores Pelagianorum imponere, sed etiam inter domesticos, qui non satis de illius sententia conveniunt. Nec mirum; nam cùm ejus tempore errores prænarrati Pelagianorum, & Semipelagianorum sepulti jacerent in profundis suis tenebris; de gratiis actualibus non nisi transeunter disseruit.

CONCLUSIO.

SCotus alienissimus fuit ab erroribus Pelagianorum, & Semipelagianorum.

Prob. quia nusquam docuit liberum arbitrium ex puris naturalibus posse elicere ullum opus bonum, sicut oportet ad gratiam promerendam, aut ad salutem; sed in omni occasione detestatur hunc errorem Pelagii. Percurramus aliquot loca ejus.

Quærit aliquandò cum magistro, [2] *an liberum hominis arbitrium sine gratia possit cavere peccatum mor-*

[1] *prop.* 50. [2] 2. *d.* 28.

mortale: Et postquam examinavit aliorum solutiones, quæstionis respondet ipse. *Ad quæstionem potest dici, quod peccatum uno modo potest accipi pro ipso actu difformi, loquendo de peccato commissionis, alio modo pro macula, quæ remanet.* Scilicet distinguit de peccato actuali, & habituali, & respondet quoad habituale, quòd *liberum arbitrium non potest ex se cavere omne peccatum mortale pro statu isto: quia anima sine gratia aliquo peccato maculatur.* &c. Vides Scotum hic loqui de peccato habituali, & gratia item habituali. De peccato autem, & gratia actuali nihil adhuc resolvit, & tamen P. Cavellus in scholio scribit Scotum in hoc textu dicere, quòd, *etsi non possit homo resurgere à peccato sine gratia; potest tamen cavere ab omni peccato sine ea*, addens: *In hoc convenit doctor cum communi fere omnium; quia vel non loquitur de omni peccato conjunctim, sed divisim, vel si sic, intelligit de potentia physica, non de morali.* Et marginista idem supponit dicens: *hominem sine gratia posse vitare peccatum, sed non resurgere à peccato*, & remittit ad 4. d. 1. q. 1. & 6. & d. 16. q. 2.

Idem in Scholio sequenti ait: [1] *Ponit liberum arbitrium sufficere ad implendum preceptum naturale amandi Deum ... non tamen potest implere præceptum amoris supernaturalis Dei sine gratia, sicut nec præceptum fidei, & spei.* Scotus autem in textu sic habet. *Potest illa opinio confirmari per hoc, quod illud præceptum diliges Dominum* &c. *Est primum, à quo tota lex pendet, et Prophetæ: ad actum igitur hujus præcepti aliquandò eliciendum tenetur voluntas, ita quod non potest esse semper omissio actus hujus præcepti sine peccato mortali.*

P. Poncius in Commentario ad hunc textum [2] dicit, se existimare hunc textum doctoris esse mendosum, propter defectum aliquorum verborum; quia cùm proposuisset quæstionem tam de peccato actuali, quàm de habituali, eam resolvit de solo habituali; quamvis addat confirmationem de actuali. Verum ipsemet Poncius in illo Commentario, & multò minùs P. Lichetus, [3] non videntur satis difficultatem explicuisse; videlicet, an Scotus ibi loquatur

[1] *Ibid.4.n.7.* [2] *Ibid.n.11.*
[3] *to.2.collat.10.differ.1.S.2.de nat. & gra.34.*

tur de gratia actuali præveniente, & adiuvante, an de sola habituali, & sanctificante. Certè, ni fallor, non cogitavit excludere actualem, nec de illa loqui, sed de sola habituali, sine qua non potest resurgere à peccato commisso. In Cavellum justè invehitur P. Macedo; nam sic traheret doctorem in errorem Pelagii; qui *medicinale auxilium tantùm in hoc ponit, ut Deus ignoscat peccata commissa præterita, non ut adjuvet ad futura vitanda*, (inquit Augustinus) & revera Scotus ibi non loquitur, ut dicebam, de necessitate gratiæ actualis ad vitanda peccata futura, sed ad resurgendum ex præteritis,& simul ad vitanda futura,stantibus præteritis. Nam qui semel admisit peccatum unum mortale, contrahit maculam,quæ tolli non potest sine gratia, qua semper caret,donec remittatur per gratiam sanctificantem, qua pariter caret, cùm admittit secundum peccatum.

Porrò certum est Scotum longè abesse ab errore Pelagii, nec unquam somniavit, quòd liberum arbitrium possit resistere peccato sine gratia. *Nam*, inquit, *in hoc videtur hæresis Pelagiana, quod liberum arbitrium sufficiat sine gratia*; quem errorem improbat, & detestatur semper in similibus occasionibus, ut notat dictus Macedo, & affert sententiam Henrici, & addit: *Hic dicitur* [1] *quod propter verba Augustini, quæ adducit contra Pelagianos, non potest caveri ab omni peccato sine gratia*; ergo Scotus abhorret ab errore Pelagii, & per consequens quod peccatum caveri possit sine auxilio gratiæ.

Item respondens ad objectionem ex Apostolo, qui videtur dixisse, gentiles benè vixisse secundum legem naturæ, & quidem naturaliter, & sine gratiæ supernaturalis auxilio, [2] *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt* &c. Respondet quòd [3] *id fecerunt per legem naturæ scriptam in cordibus eorum interiùs direxerunt se rectè vivendo*, sicut Judæi per legem scriptam (nota sequentia) *sed isti* (Judæi) *non benè vixerunt sine omni gratia*; ergo nec gentiles; quia gratia *potuit esse in eis, supposita hypothesi sine observatione legis Mosaicæ*: Scilicet sicut Judæi egebant gratiæ adjutorio ad observantiam legis scri-

[1] *Ibid. n.* 8. [2] *Rom.* 2.
[3] *Ibid. n.* 8.

scriptæ, ita & gentiles ad observantiam legis naturæ; quia isti non tenebantur lege Mosaica.

3. Pro Pelagianis arguitur ab initio quæstionis, *vel homo potest vitare peccatum sine gratia, vel non potest, si non potest; ergo non peccat, quia nullus peccat in eo, quod vitare non potest* ex August.[1] si peccat, ergo illud potest vitare sine gratia, respondet Scotus [2] ad dilemma, quod *iste, cui offertur gratia, potest cavere, ne resistat gratiæ*; ergo semper supponit adesse homini, & offerri auxilium gratiæ, cui si velit consentire, vitabit peccatum, si autem velit resistere, non vitabit, ergo semper supponit necessitatem talis gratiæ ad vitandum peccatum.

4. P. Vulpes invehitur in recentiores, qui audent Scotum [3] in sententias pelagianorum, & Semipelagianorum trahere, &, ut contrariũ doceat, citat locum, in quo scribit [4] quod *cujus merita sunt mortificata* (per peccatum mortale) *non potest mereri minimam gratiam..., nec tamen credo, quod merita mortificata omninò nihil faciant in acceptatione divina ad 1. gratiam dandam huic lapso; quia etsi secundum strictam justitiam inimicus Dei non sit dignus de propinquo ad aliquam gratiam, & gloriam; tamen excellens misericordia Dei propter præcedentia merita, licet mortificata, citiùs dat gratiam ad resurgendum*; ergo Scotus admittit necessitatem gratiæ in peccatore ad resurgendum. Et infra sustinet necessitatem doni perseverantiæ ad cavendum finaliter peccatum; sed hoc donum includit speciale auxilium Dei continuo moventis, inspirantis, gubernantis &c. ergo &c.

5. Adducit alium locum ex primo sententiarum, & præcipuè istum, quòd *illud, quo voluntas meritoriè agit, sit forma ejus. Hoc autem, quo meritoriè agit, non potest esse pura natura, quia tunc ex solis naturalibus posset meritoriè agere, videtur error Pelagii. Igitur requiritur aliquod supernaturale &c.* Fateor hic Scotum [5] loqui de habitu supernaturali, & inhærente voluntati, ut est charitas habitualis; sed semper hoc sufficeret ad eximendum illum ab errore Pelagii.

Dein-

[1] 3. *lib. arb.* [2] *Ibid. n.* 1.
[3] *to.* 2. *p.* 430. *n.* 7. [4] 4. *d.* 22. *K.* 11.
[5] *d.* 17. *q.* 2. *F F. n.* 20.

Deinde ideò vocat *habitum*, quia *se tenet ex parte potentiæ, et est aliquid naturaliter præcedens actum diligendi, et illud voco habitum, quia perfectio prior actu* (ut est gratia) *quæ accipitur in potentia habituali, videtur esse habitus*; non ergo negaret, quin aliunde sit gratia actualis.

Alios textus, si occurrerint in decursu hujus tractatus, quibus agnoverit necessitatem gratiæ auxiliantis, adducemus ad particulares quæstiones.

Objic. famosum illum locum, ex quo Thomistæ, & recentiores sumpserunt occasionem trahendi Scotum in pelagianismum, quasi docuerit hominem ex naturalibus disponere se ad gratiam justificationis. [1] *Peccator potest ex naturalibus cum communi influentia considerare peccatum commissum, ut offensivum Dei, et ut contra legem divinam, et aversivum à Deo, et impeditivum præmii, et inductivum supplicii, et sub talibus rationibus potest voluntas sub aliqua earum rationum ipsum detestari... ante infusionem gratiæ; Et iste motus dicitur attritio, et dispositio: seu meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis*, &c. ergo ex Scoto, potest homo se disponere ad justificationem absque auxilio gratiæ supernaturalis, sed cum solo concursu generali, quo Deus concurrit ad cæteras actiones purè naturales creaturæ.

Resp. neg. ant. & cons. prob. nam per illum influxum generalem, & per Ly, *ex naturalibus*, non excludit influxum gratiæ actualis, nec ipsorum habituum supernaturalium, fidei, spei, timoris &c. Quod ex ipso textu patet. Nam 1. peccatum non potest considerari [2] *ut offensivum Dei, nec contra legem divinam ex puris naturalibus*, & sine auxilio fidei, & spei Theologicæ: 2. nec illam attritionem velle potuit esse purè naturalem dispositionem, aut meritum; nam infra docet hæc motiva esse nota ex revelatione: 3. quia hunc actum pœnitentiæ docet posse imperari à charitate, vel imperare charitatem. [3] *Charitas potest uti pœnitentia, & hæc etiam potest uti charitate quasi circulariter*, quod fieri non potest naturæ puræ viribus: 4. quia non intendit aliud per hæc verba, quàm excludere

[1] 4. *d*. 14. *q*. 2. *n*. 14.
[2] *q*. 3. *A*. 2. [3] *q*. 2. 10.

dere necessitatem charitatis, & gratiæ habitualis. *Dispositio prævia ad peccati deletionem est semper sine gratia, & charitate, à cujus solius inhærentia, & inclinatione ad actum dicitur actus formatus.* Vides citatum P. Macedo. Ubi notandam monet Scoti distinctionem, Ly *ex naturalibus, & ex puris naturalibus.* Hæc 2. particula excludit omne auxilium supernaturale, non illa 1. Item Ly, *communis influentia*, non excludit gratiam sufficientem omnibus oblatam, & obviam; sed solas gratias extraordinarias, & efficaciores, ut cùm dicit, quòd *actus, qui est meritum, est in potestate mea supposita influentia generali, si habeo usum liberi arbitrii, & gratiam.* Certè non somniavit Scotus actum ex puris naturalibus habere rationem meriti.

Hæc notasse sufficiat, ut semel habeamus, quod in materia de gratiæ actualis auxilio Scotus ex professo non disputaverit, quia suo tempore hæc controversia non vigebat; tamen semper catholicè de hac materia sensit, & est locutus.

DISPUTATIO II.

De gratiæ natura, & existentia in communi.

IN præcedenti historicè potiùs, quàm scholasticè locuti sumus: nunc mutamus stylum, & propiùs ad materiam singularem hujus tractatus accedimus. Quidditatem gratiæ examinamus, & existentiam ejus asserimus ex principiis fidei, & traditionis, quæ potissimùm valent hic. Quippe parum juvat humana ratiocinatio ex scientiis humanis. Cùm enim omnia hæc pendeant ex Dei nutu, standum est præcipuè in ejus divina revelatione, quæ per definitiones Ecclesiæ, & SS. Patrum traditiones, & doctrinam innotescit. Sit igitur

QUÆ-

QUÆSTIO I.

An, & quid sit gratia divina.

GRatiæ nomen sumitur: 1. largè, & generaliter pro quocumque beneficio, & dono liberaliter collato sine præcedenti merito recipientis, & sic convenit donis Dei tam in ordine creationis, & naturæ, quàm in ordine justificationis, & gloriæ. Et sic Pelagius *gratiæ* nomen sumebat, cùm eam agnoscere fingebat, ut deciperet Patres cum eo disputantes: 2 sumitur adhuc minùs propriè pro decentia, & venustate in vultu, sermone, figura &c. quæ solent allicere homines ad amorem, ut cùm dicitur, [1] *fallax gratia, & vana est pulchritudo:* 3. pro affectu, & amore alicujus, ut cùm quis dicitur intrare, vel redire, aut esse in gratia principis, id est, benevolentia, ut cùm legimus. [2] *Si inveni gratiam in oculis tuis:* 4. pro ipso dono gloriæ, ac beatitudinis æternæ. *Gratia Dei vita æterna*: 5. omissis his, & aliis significationibus hujus vocis sufficit dicere, quod hìc significat propriè donum Dei liberale erga creaturam rationalem, & indebitum, quod conducit ad salutem ejus æternam. Talia sunt dona supernaturalia, quibus interiùs illuminamur, excitamur, vocamur, movemur, & juvamur ad peccata vitanda, & virtutes sectandas, quibus mereamur vitam æternam. Hæc dicuntur *gratiæ*; quia gratis omninò dantur, & sine omni prævio merito, saltem rigoroso. [3] Nam *si gratia jam non ex operibus; alioquin gratia jam non est gratia.*

CONCLUSIO I.

V*Erè datur hujusmodi gratia supernaturalis.* Est de fide, nec est qui neget post condemnationem Pelagii.

Prob. 1. ex Scoto, qui gratiam sic describit. [4] *Gratia propriè dicitur gratuita voluntas Dei, secundum quod est ex mera liberalitate, ut distinguitur contra* ope-

[1] *Prov...* [2] *Rom.6.*
[3] *Rom. 11.*
[4] *Repor.3.d.2.q.1.n.10.*

operationes communes, & ut datur absque dispositione acquisita per actus recipientis. Et alibi. [1] *Declaro, quod gratia creata est principium activum*. Et id probat ex Augustino, [2] & id jam docuerat in scripto Oxoniensi.

Prob.2. ex Scripturæ locis innumeris, ut cùm dicitur [3] *gratiam, & gloriam dabit Dominus*. Et, [4] *de plenitudine ejus omnes accepimus gratiam pro gratia*. Et, [5] *gratia salvati estis per fidem*: Et, *non ex vobis, donum enim Dei est*; &c. Et, [6] *noli negligere gratiam, quæ in te est*, sic de cæteris textibus, qui continuè occurrunt.

Prob.3. ex Conciliis, & consensu generali Ecclesiæ, & Patrum, & Theologorum, apud quos est familiaris usus hujus vocis in hoc sensu, ut in decursu hujus tractatus patebit.

Prob. 4. quia certum est, & constat ex Scripturis sacris, aliquid modo esse in homine, per quod redditur amabilis Deo, & amatus: & modo illud deesse, cujus defectu fit illi odiosus; sed illud primum non potest esse nisi donum gratiæ sanctificantis, quod est *charitas Dei diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum*; ergo datur, & verè existit hæc gratia. Prob. min. nam Deus, *apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*, non fieret de non amante amans, & vicissim; si mutatio illa non veniret ex parte nostra per existentiam, vel absentiam alicujus doni specialis, per quod reddimur amabiles; ergo &c.

Prob.5. nam Deus prædestinat nos ad finem supernaturalem; ergo & per media supernaturalia, quæ ipse suppeditat; ut sunt gratiæ actuales, & habituales. Ant. patet ex Script. *prædestinavit nos in adoptionem filiorum ... in laudem, et gloriam gratiæ suæ*. Prob.cons. nam media debent proportionari cum fine.

Confir. nam ex eodem Apostolo: [7] *si unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, et donationis, et justitiæ accipientes in vita regnabunt per unum J. C.* scilicet mors Christi videretur nobis inutilis, nisi per eam nobis meruisset dona gratiæ. *Si enim unius delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei, et donum in gratia unius hominis*

[1] 2.*d*.29.*q*.1.*n*.3. [2] 1.*d*.17. [3] *Ps*.83. [4] *Jo*.1. [5] *Ephes*. [6] 1.*Tim*.4. [7] *Eph*.1. [8] *Rom*.5.

minis I. C. in plures abundavit; ergo sicut per peccatum Adæ infirmati, & mortui sumus, ita per gratiam Christi debemus sanari, & vivificari.

CONCLUSIO II.

GRatia Dei generaliter sumpta est donum Dei supernaturale, gratis concessum creaturæ rationali ex meritis Christi, in ordine ad salutem ejusdem creaturæ. In re est communis.

Prob. 1. ex Scoto, à quo describitur, [1] *voluntas Dei, secundum quod est ex mera liberalitate* &c. De gratia in eodem sensu hìc loquimur.

Prob. 2. quia sic explicatur sufficienter natura gratiæ, de qua hìc agitur ad mentem omnium Theologorum. Dicitur 1. *donum Dei*: & ponitur loco generis; quia per id convenit cum cæteris Dei beneficiis, in ordine creationis, & glorificationis æquè, ac in ordine justificationis, & cujuscumque sint conditionis: 2. *supernaturale*: quia hìc propriè loquimur de donis, quæ sunt extra ordinem creationis, & pertinent ad *justificationem*. Nam, inquit Augustinus; [2] *non istam gratiam commendat Apostolus, qua creati sumus, ut homines essemus: sed qua justi sumus, ut homines justi essemus*; 3. dicitur *concessum creaturæ rationali*, scilicet homini, & Angelo; nam aliæ non sunt capaces hujus doni, sicut nec beatitudinis æternæ: 4. *ex meritis Christi*; in quo *Deus benedixit nos omni benedictione spirituali*; ait Apost. 5. *in ordine ad salutem*; eò enim spectant Christi labores, & dona, ut habeamus *fructum in sanctificatione*.

Objic. 1. Plura dona naturæ sunt gratiæ per Christum; ergo non est de ratione gratiæ, ut sit donum supernaturale. Prob. ant. aliqua dona gratiæ requiruntur ad impletionem legis naturæ; sed illa non sunt ordinis supernaturalis; nam media, & finis sunt ejusdem ordinis; ergo &c.

Resp. neg. ant. & dist. maj. ad impletionem per opera supernaturalia, & sicut oportet ad salutem, & supposita infirmitate naturæ ex peccato, concedo maj. absolutè, & per se, neg. maj. & min. nam si opera lege naturæ præscripta, & per quæ impletur, sunt

[1] *Ibid.* [2] *Ep. 105.*

sunt perfecta, sicut oportet ad salutem, sunt supernaturalia, si non in substantia, saltem quoad modum, propter infirmitatem naturæ ex peccato.

Objic. 2. per bona opera homo disponit se, & meretur gratiam sanctificantem, saltem secundam, & sic ista non datur omninò gratis; ergo de ratione gratiæ non est, ut detur gratis.

Resp. dist. ant. se disponit, & meretur per gratiam, con. independenter ab omni gratia, neg. ant. & cons. homo non se disponit ad gratiam justificationis, nisi per gratias prævenientes, & adjuvantes; nec meretur 2. nisi per 1. & omne meritum nostrum fundatur in gratia Dei, ut videbimus.

QUÆSTIO II.

Quotuplex sit gratia.

GRatia, quam supra asseruimus, & descripsimus, dividi solet 1. *in naturalem*, seu *creationis*, quæ est creatio, & alia dona, quæ ipsam sequuntur ex providentia generali Dei ut creatoris, & *supernaturalem*, seu *redemptionis*, & *per Christum*, quæ non datur ex vi creationis, sed elevat nos ad finem supernaturalem, seu ad beatitudinem æternam, & ideò dicitur *per Christum*, quia datur ex meritis Christi per redemptionem, & de hac sola hìc agimus.

2. Alia est *creata*, sc. quodlibet Dei donum nobis datum sine meritis: alia *increata*, sc. ipse Deus, quatenùs nobis per illa dona specialiter communicatur. Sic Verbum per incarnationem, & Spiritus sanctus per infusionem charitatis dantur nobis ex quadam appropriatione. *Gratia Dei donum Dei est*, ait August. [1] *donum autem maximum ipse Spiritus S. est, & ideò gratia dicitur*. Eodem spectant actus amoris, & providentiæ, quibus nos Deus amat, & prædestinat; nam in Deo sunt ~~Deus~~ ipse, & gratiæ increatæ. Hoc interest inter gratiam, & prædestinationem, quòd prædestinatio est gratiæ præparatio; gratia verò jam est ipsa donatio, sc. amor Dei, est gratiarum causa, & fons; gratia verò est effectus amoris increati.

[1] *ser. 61. ver. Dom.*

3. Alia est *externa*, quæ vel foris patet ad sensum, ut voces, signa, quibus nos vocat, & illuminat; vel se tenet extra nos, ut actus ipsius Dei, qui sunt in ipso, & ad nos terminantur, ut amor, electio, &c. Alia *interna*, quæ hæc præstat invisibiliter per lumen, & motus, & qualitates nobis inexistentes. Ad primam spectant doctrina legis, miracula Christi, & Sanctorum exempla, conciones, & similia, quæ nos per sensus movent, & illuminant. De internis agimus præcipuè.

4. Alia est *habitualis*, quæ datur per modum habitus, & qualitatis inhærentis, & permanentis post actionem, & animam perficit, mundat, & exornat, ut gratia sanctificans. Alia est *actualis*, quæ datur ad operationem, & cum actione præterit, denique datur per modum auxilii ad operandum, & cum ipsa operatione transit. *Habitualis* quidem datur ad esse, nec tamen est otiosa. Ad 2. spectant *inspirationes*, *vocationes*, *motiones piæ*, *cogitationes*, *visiones*, *affectus*, *delectationes*, *corroborationes*, *timores*, *terrores*, &c. quibus excitamur, & deterremur à peccato, & movemur ad bonum.

5. Actualis subdividitur in *operantem*, & *cooperantem*. 1. operatur in nobis pias sine nobis adhuc operantibus, seu sine consensu nostro, immittendo in nobis cogitationes, & motus. 2. verò operatur nobiscum ea, quæ Deus per operantem inspiravit. *Deus*, ait Aug. [1] *operando in nobis perficit, quod operando incipit... ipse ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.. ..ut ergo velimus sine nobis operatur, cum autem volumus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum operatur.*

6. Actualis dicitur etiam *præveniens*, seu *excitans*, seu *vocans*: quia antevertit liberi arbitrii consensum, ad quem illud movet, & velut dormientem excitat, seu vocat, ut à peccato, velut à somno, resurgere velit, & ad Deum redeat, & se convertat. Hæc coincidit cum *operante*. 2. alia dicitur *concomitans*, seu *adjuvans*, & coincidit cum *cooperante*; quia per eam Deus nobiscum operatur ipsam volitionem, qua volumus bonum, ad quod nos excitat, & prævenit. 3. alia *subsequens*, qua nos Deus confirmat in bono velle, seu in proposito, &

opere

[1] *de gra. & lib. arb.*

opere, quod nobiscum operabatur, ne deficiamus, sed proficiamus, & perseveremus. *Prævenit, ut sanemur, subsequitur, ut sanati vegetemur: prævenit, ut vocemur, subsequitur, ut glorificemur: prævenit, ut velimus, subsequitur, ut cum illo semper vivamus.* Eadem autem realiter, & in entitate potest hæc tria munia obire, sc. prævenire, seu vocare, seu operari, comitari, seu adjuvare, & cooperari, & subsequi, seu perficere. Semper enim eadem est misericordia, [2] quæ *prævenit nolentem, ut velit, subsequitur volentem, ne frustra velit.*

7. Præveniens subdividitur in *efficacem*, seu *sufficientem*, cui possemus quidem consentire, & cooperari; de facto tamen non cooperamur; & ideò remanet inefficax: & *efficacem*, cui de facto consentimus, & cooperamur, & ideò sortitur effectum per illam intentum. Quod si ex parte gratiæ nihil desit, ut consensum nostrum obtineat, dicitur *proximè sufficiens*, si verò sit debilior, quia Deus expectat ex parte nostra conditionem, & conatum aliquem, ut augeat vocationem, & fortiùs operetur, ac moveat, dicitur *remotè sufficiens*; sufficiet quidem per se immediatè ad conatum, si velimus, & ad initium operationis, sed non ad plenum consensum, & opus, nisi addantur vires ulteriores, quæ non deerunt, si primis, & debilibus illis motibus cooperemur: v. g. cùm Deus excitat peccatorem ad pœnitentiam, id non semper facit per gratiam ita validam, ut primo impetu valeat peccatum detestari, sed aliquando paulatim movet, ut peccatum illi incipiat displicere, & ita ad similes actus præparatorios, quos si homo amplectatur, dabit Deus vires ulteriores ad opus completum pœnitentiæ. At si priores illos motus, & actus negligat, justo Dei judicio retrahit primas illas gratias, & illum deserit: Dicitur autem *inefficax*, quia licet, quantum est de se, posset habere effectum, tamen non habet illum defectu cooperationis; dum homo gratiam illam negligit, *efficax* verò semper sortitur effectum suum, scilicet consensum nostrum.

De *remotè sufficientibus* sic loquitur Augustinus: [1] *liberum arbitrium sine suo fructu prorsus admoneretur, nisi priùs acciperet aliquid dilectionis, ut addi* sibi

[1] *de gra. & lib. ar. 18.*

sibi quæreret, unde, quod jubebatur, impelleret. Et alibi; [1] *Deus jubet ideò, ut facere jussa conati, & in nostra infirmitate sub lege fatigati, adjutorium gratiæ poscere noverimus*, &c. Item, *lex data est, ut gratia quæreretur, gratia data est, ut lex impleretur*, scilicet non semper statim, & primò totam gratiam, & vires omnes ad totum opus præstandum largitur Deus, sed paulatim, ut si primis inspirationibus assentiamur, ampliores vires addat poscentibus.

8. Aliam divisionem ejusdem inducunt aliqui, in *incongruam*, & *congruam*, & vocant illam *congruam*, quam Deus sic accommodat statui, & circumstantiis, in quibus sumus, ut per scientiam mediam prævideat eam sortituram effectum suum; & obtenturam consensum nostrum: *incongruam*, seu *non congruam* vocant eam, quam non sic accommodat, ut ideò remaneat inefficax. Unde cum eadem gratia, quæ in una diei hora, & circumstantiis convertit hunc hominem, non convertisset, nec sufficeisset in alia hora, & aliis circumstantiis. Sed hæc divisio non placet omnibus, & meritò, ni fallor; de quo infra.

9. Gratia *habitualis* alia est *gratum faciens*, quia datur in beneficium proprium recipientis, quem reddit Deo gratum, expellitque peccatum, alia *gratis data*, quæ datur in beneficium aliorum, ita ut de se præcisè non faciat habentem Deo gratum, nec sit incompatibilis cum peccato, ut sunt *gratiæ sanitatum*, *linguarum*, *miraculorum*, &c.

10. Celebris alia divisio est in gratiam *sanitatis*, & *medicinæ*. 1. est illa, quam habuit Adam ante peccatum, & in statu naturæ sanæ, in quo quia vires animæ erant majores, & liberum arbitrium sanius, & fortius, minoribus egebat auxiliis ad operandum, & perseverandum in bono, licèt de se, & ex solis naturæ viribus neutrum posset sine supernaturali Dei auxilio aliquo. 2. est ea, quæ datur homini post lapsum, in quo quia homo per peccatum factus est infirmior, eget ampliori, & fortiori auxilio.

11. Gratia illa *sanitatis* dicitur ab Augustino auxilium, *sine quo*, id. sine quo non poterat Adam benè agere, nec perseverare, sed illud poterat abjicere, ut de facto abjecit: gratia verò *medicinæ* dicitur adjutorium

rium

[1] *Ep.* 89.

rium *quo*, quia, ut volunt quidam, non tantùm est tale, ut per illud homo possit operari bonum, & perseverare, sed etiam ita illi subest, ut abjicere illud non possit, nec dissentiri. Et quoad hoc non placet Orthodoxis, nec putatur esse de mente Augustini, ut videbimus. His ita prælibatis, sit

CONCLUSIO I.

D*Antur gratiæ vocationis prævenientes, excitantes, seu operantes. Et gratiæ adjuvantes, cooperantes, seu subsequentes*. Est communis, & de fide.

Prob. 1 ex Scoto [1] dicente, quòd peccatorem *potest Deus gratia sua prævenire, sicut Rex præveniret aliquem, ne faceret homicidium*, &c. Et alibi docet, quòd licet per peccatum bona merita mortificentur, non tamen sunt inutilia peccatori, nam intuitu illorum *Deus citius dat ei gratiam ad resurgendum*. De quo adducit exemplum de homine perfecto, qui cùm profundè lapsus esset, & ad mortem damnatus, *perfectissima pænitentia illi subitò inspirata est*, sc. per gratiam prævenientem, excitantem, & operantem: & idem colligit noster Vulpes [2] ex aliis locis, ut patet ex dictis.

Prob. 2. ex Script. [3] *misericordia ejus præveniet me*. Et, *misericordia ejus subsequetur me*, nam, inquit August. [4] *si aliquid tuum attulisti primò, & ex tuo aliquo modo, primò misericordiam Dei meruisti, non te prævenit*. Et concione præcedenti inducit peccatorem ipsum dicentem, *non ego prior ad te surrexi, sed tu ad me excitandum venisti; nam misericordia ejus præveniet me. Quid huic respondebit infelix Pelagius?* Item de excitante legimus. *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus*, id est, *qui dormis oblitus Dei*, inquit Glossa. [5] *Apostolus excitabat animam dormientem, quando ad hæc eam excitabat, ut illuminaretur à Christo*, ait August. [6] *qui enim socordem, tamquam somnum deponit, domini lucis radium suscipit*, inquit Theodor. & Isaias [7] clamat, *expergiscimini, & laudate qui habitatis in pulvere*. Et

[1] 1.*d*.44.*E*.6. [2] 4 *d*.24.*K*.11.*to*.2.*disp*.45.7.
[3] *Ps*.30. [4] *Ibid. conc. &* 2.
[5] *interlin. in ps*.62. [6] *Ibid.* [7] *Isa*.26.

Et Joel, [1] *expergiscimini ebrii, & flete*, &c. Et David, [2] *Dominus illuminatio mea*. Et, *illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte*, &c. De operante, & cooperante intelliguntur hæc, & similia. [3] *Credimus secundum operationem potentiæ ejus*; [4] *Euangelii factus sum minister secundum donum gratiæ Dei, quæ data est mihi secundum operationem virtutis ejus*. Et, *certando secundum operationem ejus, quam operatur in me*. Et, [5] *illi prædicaverunt ubique domino cooperante*. Et, *omnia cooperantur in bonum his, qui vocati sunt sancti*. Et de Abraham dicit idem Apostolus. [6] *Fides cooperabatur operibus illius*. Denique *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere*.

De gratia vocationis: *Ego sto ad ostium, & pulso*. Et, [7] *vox dilecti pulsantis, aperi mihi*, &c. Et, *tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem*. Et, *vocavi, & renuistis, & spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis*: item, *multi sunt vocati*, &c. Et, *quos prædestinavit, hos vocavit*, &c.

Prob. 3. ex definitione Ecclesiæ. Nam Concil. Trid. [8] declarat, *justificationis exordium in adultis à Dei per J. Christum præveniente gratia sumendum esse, hoc est, vocationis, qua nullis eorum meritis existentibus vocantur ..... disponuntur autem* (ad justificationem) *dum excitati divina gratia, et adjuti*, &c. Idem [9] definierat Arausicanum. II. *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum operatur*. Idem [10] docet Papa Cęlestinus I. &c.

Prob. 4. ex SS. Patribus, & maximè ex August. citato, & alibi. *Ut agant, quod bonum est, ab illo aguntur, qui bonus est*. Et S. Gregor. *superna pietas priùs agit in nobis aliquid sine nobis, ut sequente quoque nostro libero arbitrio bonum, quod jam appetimus, agat nobiscum*. Ecce operantem, & cooperantem, seu prævenientem, & concomitantem, seu subsequentem. Et Bernardus dicit. [11] *Conatus nostri et cassi sunt, si non adjuventur; et nulli, si non excitentur*. Et August. [12] *quòd ad Deum nos convertimus, nisi ipso excitante, atque adjuvante*

[1] *Joel*. 1. [2] *Psal*. 16. [3] *Ephes*. 1. *et* 3.
[4] *Coloss*. 1. [5] *Mar*. 16. [6] *Rom*. 8.
[7] *Cant*. 2. [8] *Sess*. 6. *c*. 5.
[9] *Can*. 10. [10] *Ep*. 1. 12.
[11] *de gra. Chr*. 25. [12] *de gra. et lib. arb*.

vante non possumus. Et S. Fulgentius. [1] *Prævenit impium, ut fiat justus, subsequitur justum, ne fiat impius. Prævenit elisum, ut surgat, subsequitur elevatum, ne cadat. Prævenit donans bonam voluntatem homini; subsequitur bene volentem, operando in illo boni operis facultatem*, &c.

Confir. ex multis collectis Ecclesiæ: Ut cùm orat: *vota nostra, quæ præveniendo aspiras, etiam adjuvando prosequere*. Et, *excita Domine corda nostra ad præparandas unigeniti tui vias*. Et, *excita Domine tuorum fidelium voluntates*, &c. Et, *præveniat nos quæsumus Domine gratia tua*, &c. Certè Ecclesia non sic oraret, nisi agnosceret talium gratiarum differentiam, existentiam, & necessitatem.

De comitante, canit S. Prosper. *Quæ sic in cunctis complet sua dona vocatis, ut quorum dux est, fiat et ipse comes*.

CONCLUSIO II.

G*Ratiæ istæ non distinguuntur semper realiter, seu entitativè; sc. quoad diversa munia, et nomina*. Dico, *semper*, nam in aliquibus, & sæpe præveniens, excitans, operans, & vocans est sine subsequente, vel comitante, vel adjuvante, & cooperante; videlicet, si voluntas rejiciat, & dissentiat vocationi, & excitationi, &c. non erit adjuvans, nec cooperans, nec subsequens; sed quando consentit, & respondet vocationi, & præventioni, & excitanti, hæc perseverat, imò fit robustior, ut adiuvet, cooperetur, comitetur, & subsequatur. Hoc posito,

Prob. 1. p. 1. quia nulla est necessitas talis distinctionis; quandoquidem una, & eadem entitas gratiæ potest hæc omnia præstare; ergo non aliter distinguuntur, quàm ex diversis muneribus, ex quibus sortiuntur diversa nomina. Dicitur ergo *operans*, quatenùs in nobis operatur pium aliquem motum, piam cogitationem, vel affectionem; & *cooperans*, & *adjuvans* respectu actus voluntatis nostræ, cui cooperatur nobiscum, & ad quem eliciendum nos juvat. Dicitur *excitans, et vocans*, prout nos prævenit, & quasi soporatos in Dei oblivione, & somno peccati,

[1] 1. *ad Monim.*

voce sua excitat, & ad se vocat: *subsequens* verò respectivè ad prævenientem, & ad 1. motum, vel ad 1. effectum, quem in nobis operata est nobiscum. Et sic de cæteris.

Confir. ex Script. nam, inquit Apostolus: [1] *Deus est, qui operatur in nobis velle*, per excitantem, prævenientem, vocantem, & operantem, *et perficere pro bona voluntate*, scilicet eadem gratia, & voluntate. Et Concilium Trid. eidem in singulari hæc diversa munera tribuit. [2] *Si quis dixerit sine præveniente Spiritus S. inspiratione, atque ejus adjutorio* &c. Et August. totam distinctionem ponit in modo quasi diverso agēdi, seu in diversis respectibus. [3] *Spiritus aliter adjuvat nondum inhabitans, aliter inhabitans: nondum inhabitans adjuvat, ut sint fideles, inhabitans adjuvat ut jam fideles*. Cassiod. in Glossa interlin. de gratia subsequenti: [4] *misericordia ejus subsequetur me*: addit, *subsequetur me, quandiu vivo*, sc. semper eadem, vel *per augmentum gratiæ*, ut glossat Lyranus; ergo eadem est semper gratia, prævenit, excitat, & subsequitur. Denique, ut loquitur S. Fulgent. cit. *ipsa præveniendo gratia misericorditer incipit, ipsa subsequendo custodit . . . hoc igitur ista misericordia Dei in homine subsequitur, quod præveniens ipsa largitur*.

Prob. denique: nam gratia excitans, seu operans, & præveniens est vel pia cogitatio causata in intellectu, vel pia affectio in voluntate; sed hæc eadem potest ulterius causare assensum, & actum bonum, v. g. consensum liberum supernaturalis conversionis, vel amoris absque ulteriori auxilio distincto. Et sic habebit etiam rationem gratiæ cooperantis, seu adjuvantis, & comitantis, & subsequentis absque nova entitate distincta; ergo hæ gratiæ non distinguuntur realiter, seu entitativè. Prob. anteced. in naturalibus assensus principiorum non solùm causat in eodem intellectu assensum conclusionis, sed etiam potest causare actum voluntatis; verbi gratia amoris, vel odii absque novo habitu; ergo similiter pia cogitatio, vel affectio supernaturalis ex gratia operante poterit causare actum supernaturalem assensus fidei ab eodem intellectu, vel amoris Dei, & odii

[1] *Phil. 3.* [2] *Sess. 6.*
[3] *Epist. 105.* [4] *Psal. 22.*

& odii peccati in voluntate absque nova entitate gratiæ. Prob. conf. Nam illæ primæ gratiæ piæ cogitationis, & affectus non minùs continent virtualiter istos actus secundos fidei, & charitatis, aut pœnitentiæ, quàm assensus naturalis præmissarum continet virtualiter assensum conclusionis in intellectu, aut adhæsionem voluntatis veritati practicæ ejusdem conclusionis, & quidem à fortiori; nam causæ supernaturales, ut sunt illæ gratiæ, longè perfectiores, & fortiores sunt, quàm naturales.

Objic. 1. Si motus gratiæ excitantis posset physicè adjuvare, & influere in actum intellectus, aut voluntatis, id faceret vel per vim suam naturalem, vel per aliquam elevationem supernaturalem virtutis suæ naturalis, qua Deus uteretur, ut instrumento; sed neutrum dici potest; ergo excitans, & adjuvans non sunt eadem entitas physicè. Prob. min. 1. non per vim suam naturalem; tum quia ipsi actus, ad quos juvat, sunt perfectiores, quàm ipsi motus excitantes: tum quia sunt ex se virtutis finitæ, & limitatæ; ergo non excedunt suos limites, qui sunt excitare, & movere ad agendum, non autem coagere: Non 2. non enim dici potest, per quid fieret talis elevatio: nam vel illa elevatio aliquid addit entitati prioris gratiæ, vel nihil addit: si addit; ergo in isto addito consistit entitas illius adjutorii, & sic distinguuntur entitativè: si nihil addit; ergo non elevat.

Resp. neg. min. & conf. prob. quoad 1. p. Non enim inconveniens est effectum totalem esse perfectiorem causa sua partiali, & quidem minùs principali. Actus, qui eliciuntur à voluntate per adjutorium talis gratiæ, pendent ab ista partialiter, & minùs principaliter, à voluntate autem partialiter, & principaliter, in quo non apparet difficultas. Gratis etiam dicitur, gratias moventes limitari ad hos primos motus, & non ad posteriores actus, ut patet de luce, quæ cum amovet tenebras, juvat ad visionem, &c.

Inst. Actus immanentes primi non habent efficientiam erga posteriores: sed illæ piæ cogitationes, & affectiones, quas causat gratia excitans, sunt actus immanentes: ergo non habent efficientiam in actus bonos posteriores, v. g. in actus amoris, vel pœnitentiæ. Prob. maj. nam actus isti posteriores deberent

esse connexi aliqua necessitate cum prioribus illis motionibus, sicut assensus conclusionis connectitur cum assensu præmissarum; sed illi non ita connectuntur; ergo nec influunt.

Resp. dist. utramque majorem efficientiam physicam, & connexionem necessariam, & totalem, con. physicam, aut moralem, maximè partialem, neg. maj. nam cognitio bonitatis objecti influit in amorem ejusdem. Isti actus habent saltem moralem connexionem, imò & naturalem ex parte objecti: v.g. pia cogitatio, & affectio propriæ salutis infert desiderium ejusdem, & odium impedimentorum illius, ut sunt peccata.

Objic. 2. Actus unius potentiæ non influit physicè in actum alterius; sed actus gratiæ excitantis, & adjuvantis sunt sæpè in diversis potentiis; nam excitatio est in intellectu, & consensus est in voluntate; ergo gratia præveniens, quæ causat illam, non est eadem cum adjuvante, quæ causat istam. Prob. maj. nam istæ potentiæ habent diversum modum agendi, ut patet; ergo quod causat cogitationem non causat amorem.

Resp. dist. maj. Non influit, ut causa totalis, & eodem modo con. ut causa partialis, & diverso modo, neg. maj. & conf. prob. nam idem objectum concurrit cum intellectu, & determinat eum ad sui intellectionem, & cum voluntate, quam movet ad sui amorem, & illum determinat physicè, non verò istam, quæ est potentia libera: sic actus ipse intellectus influit in actum voluntatis proponendo ipsi objectum, & motiva odii, vel amoris.

Obji. 3. Quæ sunt separabilia distinguuntur realiter; sed excitatio intellectus, & pia cogitatio est separabilis à consensu voluntatis, quem causat gratia adjuvans; ergo gratia excitans, & adjuvans distinguuntur realiter. Min. prob. tum quia potest voluntas non consentire motioni; tum quia sæpè prima motio evanuit, antequam voluntas convertatur per recordationem motionis.

Resp. dist. min. est separabilis quoad effectus, con. quoad entitatem, & virtutem, neg. min. & conf. prob. nam, ut jam monui, gratia potest causare unum effectum sine alio; potest excitare in intellectu piam co-

cogitationem, imò & movere, seu sollicitare voluntatem, quæ non consentiat, & sic non juvabit de facto ad consensum, sed non sequitur, quin gratia de se habeat virtutem utrumque præstandi.

Objic.4. Distinctio effectuum arguit distinctionem causarum; sed effectus gratiæ excitantis, & adjuvantis sunt distincti; ergo & ipsæ gratiæ. Prob. min. effectus excitantis est illuminare intellectum, & effectus adjuvantis est movere, & determinare voluntatem, quæ sunt distinctissima.

Resp. neg. maj. multæ enim causæ entitativè eædem distinctissimos habent effectus, & maximè si sint partiales, & superiores, ut patet de sole. Gratia eadem illuminat intellectum, & movet voluntatem.

CONCLUSIO III.

Gratia Dei cooperans distinguitur à concursu, quo immediatè nobiscum operatur actus supernaturales fidei, spei, aut charitatis.

Prob. 1. ex Scoto, [1] quia concursus, & assistentia Dei est ipsa Dei actio, & est in ipso Deo, non autem in voluntate hominis, & sic non est in potestate ejus. *Nihil autē dicitur formaliter agere, nisi principiū illius actionis sit forma agentis .... illud autem, quo voluntas agit actum supernaturalem, non est pura natura* (sc. voluntas purè naturalis.) *quia tunc ex puris naturalibus posset meritoriè agere, quod videtur error Pelagii.* Prætereà, *nulla actio est in potestate agentis, nisi ipsum habeat formam, secundum quam possit agere: si enim per aliquid tantùm extrinsecum coassistens sibi* (ut concursus Dei) *quod non est in potestate ejus, talis actio non est in potestate ejus, sicut nec coassistentia illius extrinseci*, &c. ergo ex his principiis Scoti, gratia cooperans, sine qua homo non potest operari bonum ullum supernaturale, debet esse aliquid in ejus anima existens, non verò assistentia Dei per concursum, qui se teneat ex parte Dei ipsius, & sit quid extra ipsum hominem.

Prob. 2. cum Vulpio. [2] Nam gratia illa diceretur esse concursus Dei vel materialiter, vel formaliter,

[1] 1.d.1.q.73.EE.20. [2] *Disp.45. a.2.n.6.*

sed neutrum dici potest; ergo est quid ab eo distinctum. Prob. min. 1. non materialiter, quia hoc sensu concursus Dei est ipsa virtus increata, qua Deus agit ad extra, gratia verò propriè est donum Dei; ergo est quid creatum à Deo effectivè, & passivè receptum in homine. 2. non formaliter: quia hoc sensu concursus Dei est ipsa dependentia actus, & in ipso actu existens terminativè ad Deum, vel ipse actus, prout causatur à Deo, gratia verò est aliquid inexistens homini, quod est comprincipium operationis ejus.

Confir. 1. Nam Concilia, & Patres, contra Pelagianos, supponunt, & docent gratiam cooperantem non esse minùs internam homini, quàm excitantem, vel operantem; sed certum est gratiam excitantem esse aliquid internum in anima excitati, & distinctum ab omni potentia, & concursu ejus; ergo & operans. Min. patet ex textibus adductis, & adducendis pro necessitate illius gratiæ; nam dicunt per illam hominem illuminari, moveri à Deo; non movetur autem, nec illuminatur nisi interiùs. Prob. maj. nam Tridentinum dicit: [1] *dum excitati divina gratia, & adjuti*, sc. eadem gratia excitantur, & adjuvantur.

Confir. 2. quia ut agens creatum operetur connaturaliter, Deus illud elevare solet per aliquid internum, & inhærens ipsi; ergo ita est in hoc casu.

Objic. Deus se solo potest per concursum, & assistentiam specialem gratuitam id, quod posset per quamcunque qualitatem creatam superadditam; ergo hæc qualitas est superflua ad ullam operationem creatam.

Resp. neg. conf. nam licèt per se solum posset efficere non tantùm partialiter, sed etiam totaliter consensũ, & opus supernaturale in voluntate nostra: tamẽ sic accommodat suam gratiam cum voluntate, ut hæc verè partialiter, & physicè cooperetur. Ita est de cooperatione sua divina per gratiam creatam, & internam, quia ille modus agendi est nobis connaturalior.

QUÆ-

[1] ff. 6. c. 6.

QUÆSTIO III.

De gratia efficaci, & sufficiente. An, & quid sit.

HÆc est una ex celebrioribus divisionibus gratiæ actualis, & in qua pugnant Doctores catholici non solùm cum hæreticis, sed etiam inter se.

Jam autem dixi, quòd *efficax* dicitur illa, quæ obtinet in homine excitato, & moto effectum suum: *sufficiens* verò, quæ posset quidem obtinere, sed non obtinet effectum principalem à Deo intentum, nempè consensum voluntatis ad opus bonum pœnitentiæ, aut charitatis, &c. Nam gratiæ istæ in hoc conveniunt, quòd utraque est interna motio, & excitatio à Deo immissa, cui liberum arbitrium potest dissentire, si velit (inquiunt Patres Tridentini) at differunt in eo, quòd homo aliquando dissentit, & tunc illa motio, seu gratia remanet *sufficiens*: aliquando verò consentit, & operatur id, quod inspirat, & tunc dicitur *efficax*. In hoc etiam utraque convenit, quòd utraque excitat, illuminat intellectum, & movet voluntatem ad opus, sed una sic illuminat, & movet, ut sequatur opus intentum à Deo, & est *efficax*. Aliquando verò non sequitur opus, sed remanet sufficiens. Item omnis *efficax* est etiam *sufficiens*, sed non omnis *sufficiens* est semper *efficax*. Ambæ ordinantur à Deo ad opus, sed non ambæ efficiunt opus, ad quod ordinantur, quia voluntas non cooperatur uni, sicut alteri.

Igitur gratia *sufficiens* non solùm dat posse operari, quantum est ex parte Dei: sed etiam ordinatur, & datur à Deo, ut operemur de facto: est forma activa, quæ non tantùm datur ad actum primum, sc. ut constituat potentiam in actu primo ad operandum; sed etiam ad actum secundum, & illum intendit ex parte Dei dantis eam, quia ipse non solùm vult, ut possimus benè operari, sed etiam ut benè per ipsam operemur.

Porrò non dubitatur de existentia gratiæ *efficacis*; per quam de facto operamur bona omnia supernaturalia, quæcumque facimus; saltem id admittunt omnes,

mnes, qui cum Pelagio non errant: sed dubitant plures de *sufficienti* in sensu allato, sc. quæ hominem constituat potentem operari, & per quam non operamur ex defectu voluntatis nostræ, quæ negligit ei cooperari, imò eam horrent, ut monstrum aliquod, & diris impetunt injuriis.

CONCLUSIO I.

D*Antur gratiæ sufficientes, quibus voluntas humana resistit, cùm posset eis cooperari.* Est communis, & de fide contra hæreticos, & Jansenistas, qui docent, quòd *gratiæ interiori non resistitur*, & & quòd gratia *medicinalis* in eo differt *à gratia sanitatis*, quòd homo sanus, & innocens poterat hanc abjicere, non verò homo lapsus. Ideò in statu isto nullam admittunt *sufficientem*, *& sine qua*, ita ut hanc *sufficientem* abhorreant. Narrat enim Cardin. de Aguirre [1] Jo. Sinnichium in thesibus 16 Octob. an. 1649. Lovanii sustinuisse, quòd *gratia sufficiens statui nostro non tam utilis, quàm perniciosa est, sic ut proinde merito possimus petere. A gratia sufficiente libera nos Domine.*

Prob. 1. ex Scoto, [2] qui docet, quòd Deus *vult omnes salvare, & salvos fieri, quantum est ex parte sui, & voluntate antecedente, pro quanto dedit eis dona naturalia, & leges rectas, & adjutoria communia sufficientia ad salutem .... Si Deus non habeat voluntatem beneplaciti ad istum salvandum, tamen vult isti illa adjutoria communia antecedentia ad salutem omnium, quibus iste etiam potest sufficienter benè vivere, & salvari....* ergo si non benè vivat cum his auxiliis, nec salvetur, non utitur, nec consentit his gratiis, quamvis *sufficientibus*; ergo Scotus agnoscit gratias *sufficientes*, quibus aliqui non salvantur, cum possent, & efficaces, quibus alii salvantur.

Prob. 2. ex Script. & 1. ex veteri testamento. [3] *Vocavi, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo.... filios enutrivi, & exaltavi, ipsi*

au-

[1] *tract. 7. dist. 124. n. 9.* [2] 1. *dist. 46. B. n. 3.*
[3] *Isa. 1.*

autem spreverunt me . Cognovit bos possessorem suum , Israel autem non me cognovit, &c. Item . [1] *Quadraginta annis proximus fui generationi huic .... ipsi verò non cognoverunt vias meas .* Et , *populus noluit intelligere , ut benè ageret* , & hujusmodi querelis pleni sunt prophetæ , quibus Deus testatur se nihil omisisse, ut peccatores converteret,& salvaret,& ipsi gratias ejus abjecerunt , & surduerunt ad voces ejus , & hortatur : [2] *si vocem ejus audieritis,nolite obdurare corda vestra .*

Item ex novo testamento , [3] ubi patet , quòd Christus venerat *peccatores salvos facere* , ad hoc dicit se missum *ad filios Israel* . Et conqueritur : *Jerusalem , quoties volui congregare filios tuos , quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas , & noluisti ?* Et S. Stephanus exprobrat Judæis ; [4] *dura cervice , & incircumcisis cordibus , vos semper Spiritui S. resistitis , sicut patres vestri , ita & vos .* Et Apostolus monet : [5] *Hortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis* , sc. gratiam, quæ datur ad benè vivendum in præsenti vita , & ad consequendam gloriam in futura , *propter quod hunc effectum non consequitur , si in vacuum recipitur* , &c. ait Lyranus , *in vacuum gratiam Dei recipit , qui cum ea non laborat , nec ei studium suum adjungit* , inquit Anselmus . Certè frustra sic hortaretur Paulus , [6] si *gratiæ Dei sufficienti non resisteretur* . Unde gloriatur ipse, quòd [7] *gratia Dei in me vacua non fuit* , sed *abundantiùs iis omnibus laboravi , non ego, sed gratia Dei mecum .* Vacua non fuit , idest , *carens operibus* , ait Lyra. Item , *non omnes obediunt Euangelio* . Et Joannes inducit Deum dicentem . [8] *Ego sto ad ostium , & pulso , si quis audierit vocem meam , & aperuerit mihi januam , intrabo ad illum* , &c. sed non omnes aperiunt ; ergo, &c. Et Christus ipse dicebat civitatibus, quæ non credebant ei, nec convertebantur. [9] *Væ tibi Corozain , væ tibi Bethsaida , quia si in Tyro , & Sidone factæ essent virtutes , quæ factæ sunt in vobis , olim in cilicio , & cinere pænitentiam egissent* ; ergo per easdem gratias, quas neglexerunt isti , poterant Tyrii , & Sidonii converti , & de facto conversi fuissent, &

[1] *Ps.*94. [2] *Ibid.* [3] *Matt.*23. [4] 1.*cor.*6. [5] *Ibid.* [6] 1.*cor.*15. [7] Ro.10. [8] *Ap.*3. [9] *Matt.*11.

& illæ, quæ tantùm *sufficientes* remanserunt, fuissent *efficaces*, & debuerunt esse ipsis Corozaitis.

Prob.3. ex definitionibus Ecclesiæ. 1. ex Concilio Valentino sub Leone IV. definiente, [1] *non ideò malos perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt*: sed non potuerunt esse boni sine gratiæ auxilio sufficienti; ergo si perierunt, ideò est, quia gratiæ sufficienti restiterunt.

2. Ex Concil. Senonesi sub Clemente VII. [2] *nec tale est Dei trahentis auxilium, cui resisti non possit*, &c. ergo censet dari auxilia sufficientia, quibus resisti potest, & sæpè de facto resistitur.

3. Ex Coloniensi sub Hermanno 1536. [3] *quamquam nemo convertatur ad Dominum, nisi trahatur per patrem, attamen nemo hìc excusationem prætexat, quòd non trahatur, cum ille stet semper ad ostium pulsans*, &c. ergo qui non convertuntur, ideò fit, quia resistunt gratiæ sufficienti, *qua nos interiore impulsu, & inspiratione assiduè admonet*. Et licèt hæc Concilia sint provincialia, tamen sunt magnæ authoritatis ex Ecclesiæ totius consensu, saltem tacito.

4. Ex Tridentino. [4] *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, et facere quod possis, et petere quod non possis, et adjuvat, ut possis*; quod collegit ex Augustino juxta illud, [5] *petite, et accipietis*; ergo censet dari auxilia, quæ sunt tantùm sufficientia in iis, qui non implent legem, quia id venit ex inobedientia, & defectu cooperationis ad gratiam, quæ ideò remanet sufficiens. Quod clariùs definit [6] docens, quòd *liberè assentimur, et possumus dissentire, si velimus*. Huc etiam facit condemnatio 1. & 2 propositionis Jansenii supra relati; nam ex illa sequitur *non deesse auxilia sufficientia, quibus præcepta fiant possibilia*, & quòd *gratiæ interiori aliquandò resistitur*, & per consequens quòd *non omnis gratia actualis, et præveniens sit efficax*, sed aliquæ sunt sufficientes, quibus resistitur.

Prob.4. ex S.Aug. & aliis Patribus. [7] *Qui vocatus non venit, sicut non habuit meritũ, ut vocaretur, sic inchoat meritũ supplicii, cùm vocatus venire neglexit*. Itẽ, *Cùm voluntate humana, gratia adjuvante divina, sine pec-*

[1] *Can.2.* [2] *Decr.15.* [3] *p.2.c.32.* [4] *ss.6.c.11.*
[5] *de nat. et gr.45.* [6] *ss.6.c.5.et can.4.*
[7] *2. de peccat. mer.*

peccato in hac vita possit esse homo, cur non sit; possem facillimè, ac veracissimè respondere, quia homines nolunt. Et alibi: [1] *cùm Deus sit ubique præsens, qui multis modis...sibi adversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem... non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras, neque illud, quod vulnerata membra non colligis; sed quod volentem sanare contemnis. Ista tua propria peccata sunt*. Item, [2] *habet peccator concupiscentiam, cum qua pugnet, eamque adjuvante Domino superet, si non in vacuum gratiam ejus susceperit*; ergo ex Augustino, resistitur vocationi, & gratiæ, cum qua posset vitari peccatum, & ideò non vivimus sine peccato, nec sine ignorantia, quia non assentimur gratiæ excitanti, ut quæramus scientiam, & sanemur à peccati vulnere; & ideò succumbimus concupiscentiæ, quia in vacuum recipimus gratiæ auxilia nobis oblata, & data; ergo illæ gratiæ ex culpa nostra carent effectu, & manent tantùm sufficientes.

Item ex S. Prospero. [3] *Magna pars hominum salvantis gratiam aut repellit, aut negligit*. Et Hieronymus exclamat [4] *O infelicissimum genus humanum, qui peccata excusamus, dicentes, victus sum à natura; cum in potestate nostra sit et peccare, et Domino adjuvante non peccare*; ergo quòd vincimur, & peccamus, venit ex neglectu, & defectu cooperationis gratiæ, quæ nobis adest. Quod etiam docet Cyrillus in illud Joannis 1. [5] *mundus eum non cognovit*. Igitur *non verbum Dei, et æternam hanc lucem, sed imbecillitatem suam mundus accuset, illuminat enim filius, repellit autem gratiam creatura*. Denique S. Thomas sic inter alia de hac gratia discurrit. [6] *Si quis post acceptam gratiam testamenti novi peccaverit, majori pœna est dignus, tanquam majoribus beneficiis ingratus, et auxilio dato non utens, quia quantum est ex se, lex nova sufficiens auxilium dat ad non peccandum*; ergo in statu naturæ lapsæ dantur auxilia sufficientia, & gratiæ non solùm *quibus*, sed etiam *sine quibus*, quas adversarii nolunt dari in statu naturæ lapsæ.

Prob.

[1] 3 *de lib. arb.* 19.
[2] *de peccat. mor.* 39.
[3] 1. *vocat. gent.* 9. [4] *Ps.* 140.
[5] *Jo.* 1. [6] 2 *q.* 106. *a.* 2. *ad* 2.

Prob.denique ratione Theologica; nam si nulla est gratia sufficienter excitans, & adjuvans hominem ad conversionem, & benè agendum, cui nunquam resistatur, seu quæ maneat vacua sine effectu; de illis, qui peccant, & mandata Dei non observant, diceretur, quòd non peccant, vel quod non possunt non peccare; sed utrumque falsum est, & erroneum in fide; ergo & quod non dentur tales gratiæ. Prob. maj. nam cùm non possint servare præcepta sine tali gratia; si illa deest eis, observantia mandatorum non est in eorum potestate; ergo vel non peccant, quando omittunt præcepta, vel peccant ex necessitate, & non possunt non peccare.

Confir. nam si omnis gratia est semper efficax, frustra homines arguuntur infidelitatis, & negligentiæ erga Dei gratiam; frustra scilicet de illa negligentia se accusant Sancti, ut facit Augustinus in suis confessionibus; quandoquidem non possunt non facere id, quod illa inspirat; ergo sæpè est inefficax, & quidem ex culpa nostra.

Objic. 1. pro hæreticis, ex Script. [1] *Omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me*; ergo omnis gratia vocationis, & præveniens est efficax, quandoquidem nullus vocatur, vel excitatur, qui non veniat, & convertatur.

Resp. neg. conf. nam Christus loquitur de vocatione efficaci; nam *audire*, & *obedire* vocationi divinæ idem sunt. Idem igitur est [2] *audire à Patre*, & *venire ad Christum*; ergo *trahi à Patre ad Christum*, & *audire, ac discere à Patre, ut veniat ad Christum, nihil est aliud, quàm donum Dei accipere à Patre, quo credat in Christum*; ergo omnis, qui audit vocationem, obedit vocationi, & non obedire est non audire; ut notat Augustinus.

Inst. ex Augustino: [3] *Omnis, qui didicit à Patre, non solùm potest venire, sed venit; ubi jam & possibilitatis profectus, & voluntatis affectus, & actionis effectus est*; Item, [4] *qui novit quod fieri debeat, & non facit, nondum didicit secundum gratiam, sed secundum legem, non ecundum spiritum, sed secundum litteram*; ergo nunquam adest gratia interior, quin adsit

[1] *Joan.* 6. [2] *tr.* 28. *Jo.* [3] *de gra. chr.* 14.
[4] *Ibid.* 13.

adsit effectus; ergo omnis gratia interior est efficax?

Resp. neg. consf.nam Ly, *didicit*, idem significat, quod dicebam de *audivit*: scilicet didicit practicè, & cum effectu, & internè cum affectu, non autem externè, & apparenter, sive per aurem corporis, & non cordis: *Aures audiendi, ipsum est donum obediendi, ut qui haberent* (aures audiendi) *venirent ad eum, ad quem nemo venit, nisi fuerit ei datum à Patre. Exhortamur ergo, atque prædicamus; sed qui habent aures audiendi, obedienter omnes audiant, qui verò eas non habent, fit in eis quod scriptum est, ut audientes non audiant, videlicet corporis sensu, non cordis assensu*; ergo loquitur de gratia, & auditione efficaci ex interiori cordis assensu.

Objic.2. ex Apostolo: volitio, seu conversio, & cursus ad Deum *non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*; ergo ipse assensus vocationi, & gratiæ est ab ipsa gratia, seu ab ipso Deo, non ab homine; ergo ipsa gratia est seipsa efficax, vel non est gratia Dei.

Resp. neg. cons. nam hinc tantùm sequitur, quòd ipsa volitio, & conversio fit, & primariò ex ipsa gratia Dei præveniente, quamvis etiam à nobis liberè consentientibus, & volentibus. Vocatio est à solo Deo. Conversio est 1. à Deo vocante, & adjuvante, & à nobis volentibus, & cooperantibus, nisi donum Dei esset etiam nostra conversio, non diceretur, [1] *Deus virtutum converte nos: et tu conversus vivificabis nos*, &c. ait August. [2] ergo conversio est 1. *à Deo*, 2. *ex nobis*. Quod patet ex Apostolo; *gratia Dei sum id, quod sum*: sic videtur totum tribuere gratiæ: *sed ut ostenderet & liberum arbitrium, mox addit, et gratia ejus in me vacua non fuit, sed plus omnibus illis laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum, id est, non solus, sed gratia Dei mecum*; ergo conversio peccatoris est ita à Deo miserente, ut sit etiam ab homine volente, & cooperante.

Inst. Si hoc sentiret Paulus non diceret, [3] *quid habes, quod non accepisti, si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* ergo tota efficacitas est in gratia. Nam, inquit August. *nihil huic sensui Apostoli*, (quis te discernit) *tam contrarium est, quàm de suis meri-*

[1] 1.Cor.15. [2] *de gra.& lib. ar.5.* [3] 1.Cor.4.

esse connexi aliqua necessitate cum prioribus illis motionibus, sicut assensus conclusionis connectitur cum assensu præmissarum; sed illi non ita connectuntur; ergo nec influunt.

Resp. dist. utramque majorem efficientiam physicam, & connexionem necessariam, & totalem, con. physicam, aut moralem, maximè partialem, neg. maj. nam cognitio bonitatis objecti influit in amorem ejusdem. Isti actus habent saltem moralem connexionem, imò & naturalem ex parte objecti: v.g. pia cogitatio, & affectio propriæ salutis infert desiderium ejusdem, & odium impedimentorum illius, ut sunt peccata.

Objic. 2. Actus unius potentiæ non influit physicè in actum alterius; sed actus gratiæ excitantis, & adjuvantis sunt sæpè in diversis potentiis; nam excitatio est in intellectu, & consensus est in voluntate; ergo gratia præveniens, quæ causat illam, non est eadem cum adjuvante, quæ causat istam. Prob. maj. nam istæ potentiæ habent diversum modum agendi, ut patet; ergo quod causat cogitationem non causat amorem.

Resp. dist. maj. Non influit, ut causa totalis, & eodem modo con. ut causa partialis, & diverso modo, neg. maj. & conf. prob. nam idem objectum concurrit cum intellectu, & determinat eum ad sui intellectionem, & cum voluntate, quam movet ad sui amorem, & illum determinat physicè, non verò istam, quæ est potentia libera: sic actus ipse intellectus influit in actum voluntatis proponendo ipsi objectum, & motiva odii, vel amoris.

Obji. 3. Quæ sunt separabilia distinguuntur realiter; sed excitatio intellectus, & pia cogitatio est separabilis à consensu voluntatis, quem causat gratia adjuvans; ergo gratia excitans, & adjuvans distinguuntur realiter. Min. prob. tum quia potest voluntas non consentire motioni; tum quia sæpè prima motio evanuit, antequam voluntas convertatur per recordationem motionis.

Resp. dist. min. est separabilis quoad effectus, con. quoad entitatem, & virtutem, neg. min. & conf. prob. nam, ut jam monui, gratia potest causare unum effectum sine alio; potest excitare in intellectu piam co-

cogitationem, imò & movere, seu sollicitare voluntatem, quæ non consentiat, & sic non juvabit de facto ad consensum, sed non sequitur, quin gratia de se habeat virtutem utrumque præstandi.

Obj c.4. Distinctio effectuum arguit distinctionem causarum; sed effectus gratiæ excitantis, & adjuvantis sunt distincti; ergo & ipsæ gratiæ. Prob. min. effectus excitantis est illuminare intellectum, & effectus adjuvantis est movere, & determinare voluntatem, quæ sunt distinctissima.

Resp. neg. maj. multæ enim causæ entitativè eædem distinctissimos habent effectus, & maximè si sint partiales, & superiores, ut patet de sole. Gratia eadem illuminat intellectum, & movet voluntatem.

CONCLUSIO III.

Gratia Dei cooperans distinguitur à concursu, quo immediatè nobiscum operatur actus supernaturales fidei, spei, aut charitatis.

Prob. 1. ex Scoto, [1] quia concursus, & assistentia Dei est ipsa Dei actio, & est in ipso Deo, non autem in voluntate hominis, & sic non est in potestate ejus. *Nihil autē dicitur formaliter agere, nisi principiū illius actionis sit forma agentis .... illud autem, quo voluntas agit actum supernaturalem, non est pura natura* (sc. voluntas purè naturalis.) *quia tunc ex puris naturalibus posset meritoriè agere, quod videtur error Pelagii.* Prætereà, *nulla actio est in potestate agentis, nisi ipsum habeat formam, secundum quam possit agere: si enim per aliquid tantùm extrinsecum coassistens sibi* (ut concursus Dei) *quod non est in potestate ejus, talis actio non est in potestate ejus, sicut nec coassistentia illius extrinseci*, &c. ergo ex his principiis Scoti, gratia cooperans, sine qua homo non potest operari bonum ullum supernaturale, debet esse aliquid in ejus anima existens, non verò assistentia Dei per concursum, qui se teneat ex parte Dei ipsius, & sit quid extra ipsum hominem.

Prob. 2. cum Vulpio. [2] Nam gratia illa diceretur esse concursus Dei vel materialiter, vel formaliter,

[1] 1. *d*. 1. *q*. 73. EE. 20. [2] *Disp*. 45. *a*. 2. *n*. 6.

sed neutrum dici potest; ergo est quid ab eo distinctum. Prob. min. 1. non materialiter, quia hoc sensu concursus Dei est ipsa virtus increata, qua Deus agit ad extra, gratia verò propriè est donum Dei; ergo est quid creatum à Deo effectivè, & passivè receptum in homine. 2. non formaliter: quia hoc sensu concursus Dei est ipsa dependentia actus, & in ipso actu existens terminativè ad Deum, vel ipse actus, prout causatur à Deo, gratia verò est aliquid inexistens homini, quod est comprincipium operationis ejus.

Confir. 1. Nam Concilia, & Patres, contra Pelagianos, supponunt, & docent gratiam cooperantem non esse minùs internam homini, quàm excitantem, vel operantem; sed certum est gratiam excitantem esse aliquid internum in anima excitati, & distinctum ab omni potentia, & concursu ejus; ergo & operans. Min. patet ex textibus adductis, & adducendis pro necessitate illius gratiæ; nam dicunt per illam hominem illuminari, moveri à Deo; non movetur autem, nec illuminatur nisi interiùs. Prob. maj. nam Tridentinum dicit: [1] *dum excitati divina gratia, & adjuti*, sc. eadem gratia excitantur, & adjuvantur.

Confir. 2. quia ut agens creatum operetur connaturaliter, Deus illud elevare solet per aliquid internum, & inhærens ipsi; ergo ita est in hoc casu.

Objic. Deus se solo potest per concursum, & assistentiam specialem gratuitam id, quod posset per quamcunque qualitatem creatam superadditam; ergo hæc qualitas est superflua ad ullam operationem creatam.

Resp. neg. conf. nam licèt per se solum posset efficere non tantùm partialiter, sed etiam totaliter consensū, & opus supernaturale in voluntate nostra: tamē sic accommodat suam gratiam cum voluntate, ut hæc verè partialiter, & physicè cooperetur. Ita est de cooperatione sua divina per gratiam creatam, & internam, quia ille modus agendi est nobis connaturalior.

QUÆ-

[1] ss. 6. c. 6.

QUÆSTIO III.

De gratia efficaci, & sufficiente. An, & quid sit.

HÆc est una ex celebrioribus divisionibus gratiæ actualis, & in qua pugnant Doctores catholici non solùm cum hæreticis, sed etiam inter se.

Jam autem dixi, quòd *efficax* dicitur illa, quæ obtinet in homine excitato, & moto effectum suum: *sufficiens* verò, quæ posset quidem obtinere, sed non obtinet effectum principalem à Deo intentum, nempè consensum voluntatis ad opus bonum pœnitentiæ, aut charitatis, &c. Nam gratiæ istæ in hoc conveniunt, quòd utraque est interna motio, & excitatio à Deo immissa, cui liberum arbitrium potest dissentire, si velit (inquiunt Patres Tridentini) at differunt in eo, quòd homo aliquando dissentit, & tunc illa motio, seu gratia remanet *sufficiens*: aliquando verò consentit, & operatur id, quod inspirat, & tunc dicitur *efficax*. In hoc etiam utraque convenit, quòd utraque excitat, illuminat intellectum, & movet voluntatem ad opus, sed una sic illuminat, & movet, ut sequatur opus intentum à Deo, & est *efficax*. Aliquando verò non sequitur opus, sed remanet sufficiens. Item omnis *efficax* est etiam *sufficiens*, sed non omnis *sufficiens* est semper *efficax*. Ambæ ordinantur à Deo ad opus, sed non ambæ efficiunt opus, ad quod ordinantur, quia voluntas non cooperatur uni, sicut alteri.

Igitur gratia *sufficiens* non solùm dat posse operari, quantum est ex parte Dei: sed etiam ordinatur, & datur à Deo, ut operemur de facto: est forma activa, quæ non tantùm datur ad actum primum, sc. ut constituat potentiam in actu primo ad operandum; sed etiam ad actum secundum, & illum intendit ex parte Dei dantis eam, quia ipse non solùm vult, ut possimus benè operari, sed etiam ut benè per ipsam operemur.

Porrò non dubitatur de existentia gratiæ *efficacis*; per quam de facto operamur bona omnia supernaturalia, quæcumque facimus; saltem id admittunt o-

mnes,

mnes, qui cum Pelagio non errant: sed dubitant plures de *sufficienti* in sensu allato, sc. quæ hominem constituat potentem operari, & per quam non operamur ex defectu voluntatis nostræ, quæ negligit ei cooperari, imò eam horrent, ut monstrum aliquod, & diris impetunt injuriis.

CONCLUSIO I.

D*Antur gratiæ sufficientes, quibus voluntas humana resistit, cùm posset eis cooperari.* Est communis, & de fide contra hæreticos, & Jansenistas, qui docent, quòd *gratiæ interiori non resistitur*, & & quòd gratia *medicinalis* in eo differt *à gratia sanitatis*, quòd homo sanus, & innocens poterat hanc abjicere, non verò homo lapsus. Ideò in statu isto nullam admittunt *sufficientem*, *& sine qua*, ita ut hanc *sufficientem* abhorreant. Narrat enim Cardin. de Aguirre [1] Jo. Sinnichium in thesibus 16 Octob. an. 1649. Lovanii sustinuisse, quòd *gratia sufficiens statui nostro non tam utilis, quàm perniciosa est, sic ut proinde merito possimus petere. A gratia sufficiente libera nos Domine.*

Prob. 1. ex Scoto, [2] qui docet, quòd Deus *vult omnes salvare, & salvos fieri, quantum est ex parte sui, & voluntate antecedente, pro quanto dedit eis dona naturalia, & leges rectas, & adjutoria communia sufficientia ad salutem .... Si Deus non habeat voluntatem beneplaciti ad istum salvandum, tamen vult isti illa adjutoria communia antecedentia ad salutem omnium, quibus iste etiam potest sufficienter benè vivere, & salvari ....* ergo si non benè vivat cum his auxiliis, nec salvetur, non utitur, nec consentit his gratiis, quamvis *sufficientibus*; ergo Scotus agnoscit gratias *sufficientes*, quibus aliqui non salvantur, cum possent, & efficaces, quibus alii salvantur.

Prob. 2. ex Script. & 1. ex veteri testamento. [3] *Vocavi, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo.... filios enutrivi, & exaltavi, ipsi au-*

[1] *tract. 7. dist. 124. n. 9.* [2] 1. *dist. 46. B. n. 3.*
[3] *Isa. 1.*

autem spreverunt me . Cognovit bos possessorem suum , Israel autem non me cognovit, &c. Item . [1] *Quadraginta annis proximus fui generationi huic .... ipsi verò non cognoverunt vias meas* . Et , *populus noluit intelligere , ut benè ageret* , & hujusmodi querelis pleni sunt prophetæ , quibus Deus testatur se nihil omisisse, ut peccatores converteret,& salvaret,& ipsi gratias ejus abjecerunt , & surduerunt ad voces ejus , & hortatur : [2] *si vocem ejus audieritis,nolite obdurare corda vestra* .

Item ex novo testamento , [3] ubi patet , quòd Christus venerat *peccatores salvos facere* , ad hoc dicit se missum *ad filios Israel* . Et conqueritur : *Jerusalem , quoties volui congregare filios tuos , quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas , & noluisti?* Et S. Stephanus exprobrat Judæis ; [4] *dura cervice , & incircumcisis cordibus , vos semper Spiritui S. resistitis , sicut patres vestri , ita & vos* . Et Apostolus monet : [5] *Hortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis* , sc. gratiam, quæ datur ad benè vivendum in præsenti vita , & ad consequendam gloriam in futura, *propter quod hunc effectum non consequitur , si in vacuum recipitur* , &c. ait Lyranus ; *in vacuum gratiam Dei recipit , qui cum ea non laborat , nec ei studium suum adjungit* , inquit Anselmus. Certè frustra sic hortaretur Paulus, [6] si *gratiæ Dei sufficienti non resisteretur* . Unde gloriatur ipse, quòd [7] *gratia Dei in me vacua non fuit* , sed *abundantiùs iis omnibus laboravi , non ego, sed gratia Dei mecum* . Vacua non fuit , idest , *carens operibus* , ait Lyra. Item , *non omnes obediunt Euangelio* . Et Joannes inducit Deum dicentem . [8] *Ego sto ad ostium , & pulso , si quis audierit vocem meam , & aperuerit mihi januam , intrabo ad illum* , &c. sed non omnes aperiunt ; ergo, &c. Et Christus ipse dicebat civitatibus, quæ non credebant ei, nec convertebantur. [9] *Væ tibi Corozain , væ tibi Bethsaida , quia si in Tyro , & Sidone factæ essent virtutes , quæ factæ sunt in vobis , olim in cilicio , & cinere pœnitentiam egissent* ; ergo per easdem gratias, quas neglexerunt isti , poterant Tyrii , & Sidonii converti , & de facto conversi fuissent,
&

[1] *Ps.94.* [2] *Ibid.* [3] *Matt.23.* [4] 1.*cor.6.*
[5] *Ibid.* [6] 1.*cor.15.* [7] *Ro.10.* [8] *Ap.3.* [9] *Matt.11.*

& illæ, quæ tantùm *sufficientes* remanserunt, fuissent *efficaces*, & debuerunt esse ipsis Corozaitis.

Prob.3. ex definitionibus Ecclesiæ. 1. ex Concilio Valentino sub Leone IV. definiente, [1] *non ideò malos perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt*: sed non potuerunt esse boni sine gratiæ auxilio sufficienti; ergo si perierunt, ideò est, quia gratiæ sufficienti restiterunt.

2. Ex Concil. Senonesi sub Clemente VII. [2] *nec tale est Dei trahentis auxilium, cui resisti non possit*, &c. ergo censet dari auxilia sufficientia, quibus resisti potest, & sæpè de facto resistitur.

3. Ex Coloniensi sub Hermanno 1536. [3] *quamquam nemo convertatur ad Dominum, nisi trahatur per patrem, attamen nemo hic excusationem prætexat, quòd non trahatur, cum ille stet semper ad ostium pulsans*, &c. ergo qui non convertuntur, ideò fit, quia resistunt gratiæ sufficienti, *qua nos interiore impulsu, & inspiratione assiduè admonet*. Et licèt hæc Concilia sint provincialia, tamen sunt magnæ authoritatis ex Ecclesiæ totius consensu, saltem tacito.

4. Ex Tridentino. [4] *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, et facere quod possis, et petere quod non possis, et adjuvat, ut possis*; quod collegit ex Augustino juxta illud, [5] *petite, et accipietis*; ergo censet dari auxilia, quæ sunt tantùm sufficientia in iis, qui non implent legem, quia id venit ex inobedientia, & defectu cooperationis ad gratiam, quæ ideò remanet sufficiens. Quod clariùs definit [6] docens, quòd *liberè assentimur, et possumus dissentire, si velimus*. Huc etiam facit condemnatio 1. & 2 propositionis Jansenii supra relati; nam ex illa sequitur *non deesse auxilia sufficientia, quibus præcepta fiant possibilia*, & quòd *gratiæ interiori aliquandò resistitur*, & per consequens quòd *non omnis gratia actualis, et præveniens sit efficax*, sed aliquę sunt sufficientes, quibus resistitur.

Prob.4. ex S. Aug. & aliis Patribus. [7] *Qui vocatus non venit, sicut non habuit meritũ, ut vocaretur, sic inchoat meritũ supplicii, cùm vocatus venire neglexit*. Itē, *Cùm voluntate humana, gratia adjuvante divina, sine* pec-

[1] *Can.2.* [2] *Decr.15.* [3] *p.2.c.32.* [4] *ss.6.c.11.*
[5] *de nat. et gr.45.* [6] *ss.6.c.5.et can.4.*
[7] *2. de peccat. mer.*

peccato in hac vita possit esse homo, cur non sit; possem facillimè, ac veracissimè respondere, quia homines nolunt. Et alibi: [1] *cùm Deus sit ubique præsens, qui multis modis...sibi adversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem... non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras, neque illud, quod vulnerata membra non colligis; sed quod volentem sanare contemnis. Ista tua propria peccata sunt*. Item, [2] *habet peccator concupiscentiam, cum qua pugnet, eamque adjuvante Domino superet, si non in vacuum gratiam ejus susceperit*; ergo ex Augustino, resistitur vocationi, & gratiæ, cum qua posset vitari peccatum, & ideò non vivimus sine peccato, nec sine ignorantia, quia non assentimur gratiæ excitanti, ut quæramus scientiam, & sanemur à peccati vulnere; & ideò succumbimus concupiscentiæ, quia in vacuum recipimus gratiæ auxilia nobis oblata, & data; ergo illæ gratiæ ex culpa nostra carent effectu, & manent tantùm sufficientes.

Item ex S. Prospero. [3] *Magna pars hominum salvantis gratiam aut repellit, aut negligit*. Et Hieronymus exclamat [4] *O infelicissimum genus humanum, qui peccata excusamus, dicentes, victus sum à natura; cum in potestate nostra sit et peccare, et Domino adjuvante non peccare*; ergo quòd vincimur, & peccamus, venit ex neglectu, & defectu cooperationis gratiæ, quæ nobis adest. Quod etiam docet Cyrillus in illud Joannis 1. [5] *mundus eum non cognovit*. Igitur *non verbum Dei, et æternam hanc lucem, sed imbecillitatem suam mundus accuset, illuminat enim filius, repellit autem gratiam creatura*. Denique S. Thomas sic inter alia de hac gratia discurrit. [6] *Si quis post acceptam gratiam testamenti novi peccaverit, majori pæna est dignus, tanquam majoribus beneficiis ingratus, et auxilio dato non utens, quia quantum est ex se, lex nova sufficiens auxilium dat ad non peccandum*; ergo in statu naturæ lapsæ dantur auxilia sufficientia, & gratiæ non solùm *quibus*, sed etiam *sine quibus*, quas adversarii nolunt dari in statu naturæ lapsæ.

Prob.

[1] *3. de lib. arb. 19.*
[2] *de peccat. mor. 39.*
[3] *1. vocat. gent. 9.* [4] *Ps. 140.*
[5] *Jo. 1.* [6] *2 q. 106. a. 2. ad 2.*

Prob. denique ratione Theologica; nam si nulla est gratia sufficienter excitans, & adjuvans hominem ad conversionem, & benè agendum, cui nunquam resistatur, seu quæ maneat vacua sine effectu; de illis, qui peccant, & mandata Dei non observant, diceretur, quòd non peccant, vel quod non possunt non peccare; sed utrumque falsum est, & erroneum in fide; ergo & quod non dentur tales gratiæ. Prob. maj. nam cùm non possint servare præcepta sine tali gratia; si illa deest eis, observantia mandatorum non est in eorum potestate; ergo vel non peccant, quando omittunt præcepta, vel peccant ex necessitate, & non possunt non peccare.

Confir. nam si omnis gratia est semper efficax, frustra homines arguuntur infidelitatis, & negligentiæ erga Dei gratiam; frustra scilicet de illa negligentia se accusant Sancti, ut facit Augustinus in suis confessionibus; quandoquidem non possunt non facere id, quod illa inspirat; ergo sæpè est inefficax, & quidem ex culpa nostra.

Objic. 1. pro hæreticis, ex Script. [1] *Omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me*; ergo omnis gratia vocationis, & præveniens est efficax, quandoquidem nullus vocatur, vel excitatur, qui non veniat, & convertatur.

Resp. neg. conf. nam Christus loquitur de vocatione efficaci; nam *audire*, & *obedire* vocationi divinæ idem sunt. Idem igitur est [2] *audire à Patre*, & *venire ad Christum*; ergo *trahi à Patre ad Christum*, & *audire, ac discere à Patre, ut veniat ad Christum, nihil est aliud, quàm donum Dei accipere à Patre, quo credat in Christum*; ergo omnis, qui audit vocationem, obedit vocationi, & non obedire est non audire; ut notat Augustinus.

Inst. ex Augustino: [3] *Omnis, qui didicit à Patre, non solùm potest venire, sed venit; ubi jam & possibilitatis profectus, & voluntatis affectus, & actionis effectus est*; Item, [4] *qui novit quod fieri debeat, & non facit, nondum didicit secundum gratiam, sed secundum legem, non secundum spiritum, sed secundum litteram*; ergo nunquam adest gratia interior, quin adsit

[1] *Joan. 6.* [2] *tr. 28. Jo.* [3] *de gra. chr. 14.*
[4] *Ibid. 13.*

adsit effectus; ergo omnis gratia interior est efficax?

Resp. neg. conf. nam Ly, *didicit*, idem significat, quod dicebam de *audivit*: scilicet didicit practicè, & cum effectu, & internè cum affectu, non autem externè, & apparenter, sive per aurem corporis, & non cordis: *Aures audiendi, ipsum est donum obediendi, ut qui haberent* (aures audiendi) *venirent ad eum, ad quem nemo venit, nisi fuerit ei datum à Patre. Exhortamur ergo, atque prædicamus; sed qui habent aures audiendi, obedienter omnes audiant, qui verò eas non habent, sit in eis quod scriptum est, ut audientes non audiant, videlicet corporis sensu, non cordis assensu*; ergo loquitur de gratia, & auditione efficaci ex interiori cordis assensu.

Objic. 2. ex Apostolo: volitio, seu conversio, & cursus ad Deum *non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*; ergo ipse assensus vocationi, & gratiæ est ab ipsa gratia, seu ab ipso Deo, non ab homine; ergo ipsa gratia est seipsa efficax, vel non est gratia Dei.

Resp. neg. conf. nam hinc tantùm sequitur, quòd ipsa volitio, & conversio fit, & primariò ex ipsa gratia Dei præveniente, quamvis etiam à nobis liberè consentientibus, & volentibus. Vocatio est à solo Deo. Conversio est 1. à Deo vocante, & adjuvante, & à nobis volentibus, & cooperantibus, nisi donum Dei esset etiam nostra conversio, non diceretur, [1] *Deus virtutum converte nos: et tu conversus vivificabis nos*, &c. ait August. [2] ergo conversio est 1. *à Deo*, 2. *ex nobis*. Quod patet ex Apostolo; *gratia Dei sum id, quod sum*: sic videtur totum tribuere gratiæ: *sed ut ostenderet & liberum arbitrium, mox addit, et gratia ejus in me vacua non fuit, sed plus omnibus illis laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum, id est, non solus, sed gratia Dei mecum*; ergo conversio peccatoris est ita à Deo miserente, ut sit etiam ab homine volente, & cooperante.

Inst. Si hoc sentiret Paulus non diceret, [3] *quid habes, quod non accepisti, si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis*? ergo tota efficacitas est in gratia. Nam, inquit August. *nihil huic sensui Apostoli*, (quis te discernit) *tam contrarium est, quàm de suis meri-*

[1] 1. *Cor*. 15. [2] *de gra. & lib. ar*. 5. [3] 1. *Cor*. 4.

meritis quemquam gloriari, tamquam ipse sibi ea fecerit, non gratia Dei; sed qui accepta gratia sufficienti, redderet eam efficacem sua libertate, & consensu, posset dicere se non totum accepisse, posset de sua obedientia, & consensu gloriari; ergo non debet admitti talis gratia.

Resp. dist. maj. non id diceret absolutè, & simpliciter, con. secundum quid, neg. maj. & cons. nam ibi docet solum Apostolus, quòd initium, & principalis influxus in bona opera, quibus boni, & fideles discernuntur ab infidelibus, & malis, est à Deo, sine quo *non sumus sufficientes* (nequidem) *cogitare aliquid boni, quasi ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est*. Non autem negat, quin sic cooperemur gratiæ, ut possemus non cooperari, & sic relinquere illam ut sufficientem. [1] *Quando Deus agit cum anima rationali, ut ei credat, profecto et ipsum velle credere Deus operatur in homine, et in omnibus misericordia ejus prævenit nos, consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriè voluntatis est*, &c. Igitur quod accipimus, à Deo est, quod habemus, id fit consentiendo. *Accipere autem, et habere utique accipientis, et habentis est, sed prius est dantis*: ait idem Augustinus.

Inst. 2. gratia sufficiens est communis bonis, & malis; ergo non discernit eos ab invicem; sed gratia, de qua loquitur Paulus, discernit, *quis te discernit*? ergo non est sufficiens, sed sola efficax.

Resp. neg. absolutè maj. nam ut sufficiens reduplicativè, & in actu secundo est in malis, & reprobatis qui non cooperantur; sicut efficax etiam in actu 2. est in bonis, qui ei cooperantur. In actu 1. prævenit, & vocat omnes etiam malos, & sic eos non discernit.

Objic. 3. ex Concilio Arausicano. [2] *Ut à peccato purgemur, Deus non expectat voluntatem nostram, nequidem ut purgari velimus, quia per Salomonem dicitur: præparatur voluntas à Domino*. Et per Apostolum: [3] *Deus est, qui operatur in nobis velle, et perficere*; ergo omnis gratia est efficax, & nulla est sufficiens, id est, sine effectu.

Resp. dist. ant. non expectat voluntatem per gratias excitantes, & operantes, seu prævenientes, con. per coo-

[1] *de spir. et litt. 34.*
[2] *Can. 4.* [3] *Philip. 2.*

cooperantes, subsequentes, & juvantes, neg. ant.nec enim id cogitavit Concilium, loquitur de excitante gratia, quam [1] *Deus operatur in nobis sine nobis;* sed prævenit nos, ut faciat nos velle, & id dicebat contra Semipelagianos, ut ostenderet initium salutis nostræ esse à Deo, non autem ex ullo actu naturali arbitrii nostri. *Deus operatur in nobis cogitare sine nobis, velle nobiscum, et perficere per nos:* ait Bernard.

Objic. 4. ex Augustino, qui disputabat contra Pelagium, [2] *ut eam gratiam fateatur, qua non suadetur solùm omne, quod bonum est, verum et persuadetur;* sed omnis gratia, qua bonum persuadetur, est efficax; ergo omnis gratia est efficax. Illa, qua purè suadetur bonum, est quidem sufficiens, sed eam non asserit Augustinus.

Resp. dist. maj. qua persuadetur bonum dando vires interiores, & non tantum exteriores per doctrinam legis, con. qua persuadetur ita efficaciter, ut semper faciat velle, & operari bonum, quod proponit, neg. maj. & min. Pelagius non agnoscebat necessitatem gratiæ interioris, excitantis, & adjuvantis ad bonum, sed solam suasionem per legis doctrinam, & ista non est contentus S. Doctor, sed asserit gratiam interiùs moventem ad velle, & juvantem ad perficere, [3] *ut volentes ex nolentibus fiant, non sicut facit Doctor homo, docendo, hortando, minando, et promittendo in sermone Dei, quod frustra fit, nisi Deus intùs operetur* &c. Et alibi docet, quòd *lex data est, ut gratia quæratur, gratia data est, ut lex impleatur.*

Inst. gratiam possibilitatis admittebant Semipelagiani, scilicet quæ dat solum posse agere, non autem agere, & illam non admittebat Augustinus, sed refellebat maximè in libro de gratia Christi; sed gratia nostra sufficiens est illa *possibilitatis* Semipelagianorum; ergo non est de mente Augustini, nec est admittenda.

Resp. neg. min. nam gratia *possibilitatis* hæreticorum erat ipsa potentia naturalis, quam habemus à Deo in creatione. [4] *Posse est in natura*, inquit Pelagius, teste Au-

[1] *de gra. et lib. ar.*
[2] *de gra. chr.* 10.
[3] 2. *op. imper.* 157.
[4] *de gra. chr.* 4.

Augustino, *primum illud, id est posse, ad Deum propriè pertinet, qui illud creaturæ suæ contulit*; adjutorium possibilitatis ponebat solùm in extrinsecis, v. g. in doctrina, aut si admittebat etiam internam, non prætendebat esse semper necessariam, sed utilem, & ordinabatur ad potentiam, non autem attingebat actionem. Augustinus autem, seu Ecclesia, & veritas vult gratiam sufficientem esse internam, & necessariam ad omne opus bonum, & ordinari ad ipsum opus. [1] *Sic enim docet Deus eos, qui secundum propositum vocati sunt, simul donans, & quid agant scire, & quid sciant agere*; ergo gratia nostra sufficiens longè diversa est à gratia possibilitatis hæreticorum.

Inst. Semipelagiani damnati sunt, quia dicebant auxilium, quod admittebant necessarium ad fidem, dare solùm homini posse credere, si vellet; sed gratia nostra sufficiens non dat aliud; ergo est eadem cum gratia Semipelagiana.

Resp. neg. maj. cujus falsitas patet ex hac propositione damnata in Jansenio. *Semipelagiani admittebant interioris gratiæ prævenientis necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, et in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.*

Objic. denique. Si daretur gratia sic sufficiens, penderet ex libero arbitrio; sed conseq. est falsum, hanc enim operatur Deus sine nobis, & prævenit liberum arbitrium; ergo non est admittenda talis gratia. Prob. maj. nam penderet à nobis eam reddere efficacem, aut inefficacem, prout scilicet placeret nobis illi assentiri, vel dissentiri; ergo &c.

Resp. dist. maj. penderet à libero arbitrio quoad operari, & in actu 2. con. quoad esse, & in actu 1. neg. maj. & min. Deus enim operatur eam in nobis ex sua misericordia, quæ nos prævenit; sed assensum, vel dissensum operatur nobiscum, ipsum velle credere Deus operatur in homine, *& in omnibus misericordia ejus prævenit nos*; consentire autem vocationi Dei, vel dissentire, ut dixi, propriè voluntatis est.

Constat igitur ex fide admittendas esse gratias actuales, quarum aliæ sufficiunt quidem ad opera bo-

na

[1] *de gra. chr. 4.*

na, ad quæ per illas intendit Deus nos excitare, & juvare; sed defectu nostræ cooperationis, & consensus non sunt efficaces, sed manent sufficientes; & per hoc gratia efficax distinguitur à sufficienti. An autem aliunde petatur talis differentia, an ex illarum natura, & entitate physica, & in actu primo antecedenter ad cooperationem liberi nostri arbitrii, salva ejus libertate, non licet nobis examinare, aut saltem quid sentiamus scribere; id vetantibus summis Pontificibus Paulo V. 1612. & Urbano VIII. 1615. & 1621. nequis sine speciali Sedis Apostolicæ licentia audeat de tali auxiliorum gratiæ differentia scribere, ideòque ab hac quæstione abstinemus exemplo multorum Doctissimorum Theologorum, etiam ex nostris, ut sunt Patres Poncius, Frassen, Eminentissimus Cardinalis noster de Laurea, [1] qui de hac materia scripturus opuscula quædam licentiam petiit, & obtinuit die 13. Maii 1686.

CONCLUSIO II.

D*Antur etiam gratiæ efficaces, quæ connexum habent voluntatis consensum, & cooperationem ad opera, quæ suggerit.* Est etiam communissima.

Prob. 1. ex Scoto citato in præcedenti; nam sicut probat Deum velle omnes homines salvare, pro eo quòd præparavit omnibus auxilia sufficientia, à fortiori & efficacia præbet iis, qui de facto salvantur.

Prob. 2. ex Scriptura, & experientia: nam ex Euangelio patet, quod Christo vocante Petrum, & Andream: [2] *illi continuò relictis retibus secuti sunt eum.* Idem est de Philippo, qui ad vocem, *sequere me*, secutus est eum. Idem est de Joanne, & Jacobo, qui *relictis patre, & matre, ac retibus secuti sunt eum.* Item eodem prædicante turbis, *multi crediderunt in eum*, & sic gratia in istis fuit efficax, sed non omnes crediderunt, & ita in multis non fuit efficax. Sic contigit Paulo prædicanti Athenis, [3] *quidam adhærentes ei, crediderunt, in quibus Dionysius* &c. In his gratia vocationis fuit efficax, in aliis verò sufficiens, & inefficax. Sic cum prædicasset Judæis Antiochiæ, qui

[1] *to.6. p.626. et 627.*
[2] *Jo.2. et 6.* [3] *act. 27.*

qui noluerunt credere, conversus est ad gentes, quæ *audientes gavisæ sunt, et glorificabant verbum Domini, et crediderunt* &c. Vides eandem gratiam in aliquibus efficacem, & in aliis inefficacem. Denique id patet experientia quotidiana, nec de hoc dubium esse potest.

CONCLUSIO III.

G*Ratia efficax non distinguitur ab adjuvante, seu cooperante, et subsequente.* Est communis.

Prob. 1. nam in Scriptura, & Patribus gratia, qua convertimur,& operamur bonum, & salutem, vocatur nomine *auxilii divini*, quod Sancti petunt à Deo: & idem est de Sanctis Patribus; nam de efficaci loquitur Augustinus, cùm dicit, *quòd verò ad Deum nos convertimus, nisi ipso excitante, et adjuvante non possumus*. Et S. Fulgentius: *cùm Paulus esset blasphemus, et persecutor, et contumeliosus, non ideò est adjutus Dei gratia, quia credere voluit, sed ut credere vellet, donum gratiæ prævenientis accepit*. Hæc gratia fuit efficax, & dicitur *adjuvans*. Et alibi; *omne bonum voluntatis, et operis tunc inesse potest, si prævenientis gratiæ largitate detur, ejusdemque gratiæ subsequentis opitulatione servetur* &c. ergo eadem gratia efficax prævenit, & subsequitur. Et sic de aliis.

Prob. 3. nam ex omnium sensu gratia efficax est illa, quæ nos prævenit, excitat, & inspirat nobis voluntatem, qua de facto convertimur à peccato ad Deum, & operamur bona opera; sed illa dicitur *efficax*,& *præveniens*, quatenùs nos prævenit, & excitat nos ad bonum, & dicitur *adjuvans*, & *cooperans*, quatenùs nobiscum operatur illa bona, nec est ulla necessitas eam aliter distinguendi, quàm ex illis diversis respectibus, & officiis; ergo &c.

QUÆSTIO IV.

De gratia sanitatis, & medicinali. Item de auxilio quo, et sine quo. An, & quid sint: & quomodò distinguantur à sufficiente, & efficaci.

QUia gratia *sanitatis*, & *sine qua* satis convenit cum *sufficienti*, quatenùs illa talis fuisse prætenditur, ut non faceret velle, nec facere, sed relinqueret libertatem homini ad consensum, vel dissensum, seu ad velle, & cooperari, & ad non velle, seu non cooperari; sicut diximus de sufficienti: gratia verò *qua*, seu auxilium *quo*, & *medicinalis*, ex eorumdem sententia, faciat velle, & operari, & in eo convenit cum *efficaci*; ideò visum est de illis hìc immediatè agere, ut ex iis, quæ modò dicta sunt, & adhuc dicturi sumus de *sufficienti*, & *efficaci*, magis pateat, quid sentiendum de utrisque quoad libertatis conditionem, & compatibilitatem cum efficacia illarum, & quoad differentiam earumdem inter se.

Porrò jam diximus, gratiam *sanitatis* eam dici, quæ dabatur Adæ ante peccatum, & antequam debilitatus peccato egeret majori auxilio; *medicinalem* verò eam, qua egere cœpit post peccatum, quo infirmata est ejus natura per privationem justitiæ originalis. Item diximus auxilium *sine quo* esse illam ipsam gratiam *sanitatis*, quatenùs sine illa non poterat Adam benè operari ad salutem consequendam, & quatenùs illa se sic accommodabat ejus libero arbitrio, ut istud posset eam abjicere, vel ei consentire, & cooperari, si vellet. E contra verò auxilium *quo* tale prætenditur esse, ut non solùm sit de se sufficiens, ut homo possit operari: sed etiam sic efficaciter moveat, ac determinet, ut faciat facere, seu operari. De his gratiis quæritur an existant, & admittendæ sint in hoc statu naturæ lapsæ. Item in quo differant, vel conveniant cum gratia sufficiente, & efficaci.

Hanc divisionem gratiæ actualis adeò necessariam putat Jansenius, [1] ut dicat eam esse *clavem*, *sine*

[1] *To.3. disp.63. n.13.*

qua, qui scripta Augustini molitur ingredi, velut cæcus palpabit in meridie, &c. Dicit enim eam *Scopum, basim, fundamentum, ut veram clavem, qua aditus in scripta Augustini aperiendus est*, &c. Hanc autem (ut notat Cardinalis de Aguirre) insinuat Augustinus sub finem vitæ in libro de correptione, & gratia, viginti annis post debellatos Pelagianos, & doctè refutat illud dictum Jansenii, velut Paradoxum tota illa disputatione 68. Quod notasse juvabit, ut pleniùs, qui voluerit, hac de re informetur apud ipsum authorem; maximè sect. 2. sed quidquid sit de hac controversia; repete ex dictis de homine, & peccato originali, an, & quomodò per istud læsa, & debilitata fuerit natura, & libertas humana: & maximè per privationem justitiæ originalis: non enim vacat hæc repetere. Sufficit dicere, quòd liberum arbitrium non fuit extinctum, ut somniarunt Lutherani, & Calvinistæ; tamen fuit infirmatum, & debilitatum, ut patet ex Conciliis Arausicano II. & Diospolitano, & tandem ex Tridentino, [1] *Tametsi in eis liberum arbitrium minimè extinctum esset, viribus licèt attenuatum, & inclinatum.*

CONCLUSIO I.

Gratia præveniens, & adjuvans, quæ datur homini lapso, est verè medicinalis, & sanans, item & auxilium quo, & sine quo. Est contra Jansenium quoad 2. p.

Prob. 1. ex Scoto dicente, [2] quod gratia *nunc non sanat perfectè naturam; quod accipitur ab Augustino de natura, & gratia, ubi dicit generaliter, sicut oculus sanus non potest videre sine lumine, sic nec etiam justa anima vivere rectè* (potest) *sine luce spirituali*; ergo Scotus agnoscit gratiam medicinalem, & sanantem, licèt non sanet perfectè.

Prob. 2. ex Scriptura, [3] in qua petitur gratia sanans animam. Ut cum dicitur, *sana me Domine, & sana animam meam, quia peccavi tibi*. Et, *misit verbum suum, & sanavit eos*. Et, *qui sanat contritos corde*, &c.

Prob.

[1] *ss. 6. cap. 1.* [2] *1. d. 17. q. 2. H. H.*
[3] *ps. 6. & 40. & 105.*

Prob. 3. ex Patribus: nam, inquit Augustinus, [1] *data est lex, ut ægrum de morbo convinceret, qui sibi sanus videbatur, ut peccata demonstrarentur, non ut auferrentur*. Et alibi, [2] *ad hoc data est lex, ut superbo infirmitatem suam notam faceret, infirmo pænitentiam suaderet, ut vulnera ostenderet peccatorum, quæ gratiæ benedictione sanaret: & cum Paulo plorante diceremus: Infelix homo, quis liberabit me de corpore mortis hujus? Responderetur que, gratia Dei per J. C.* &c. *agitur de gratia Dei, qua sanatur per medicum Christum, quo non indigeret si sana esset*, &c. Et, *de gratia Dei agitur, quæ nobis per mediatorem medicinam operatur*. Et alibi, [3] *natura in tantum sana non est, in quantum id, quod faciendum est, aut cecitate non videt, aut infirmitate non implet; dum caro concupiscit adversus spiritum*, &c. Item, [4] *sicut vulnere claudicans ideò curatur, ut, sanato malo præterito, futurus dirigatur incessus: sic mala nostra non ad hoc solùm supernus medicus sanat, ut illa jam non sint, sed ut de cetero rectè ambulare possimus:* sc. gratia non solùm est sanativa morbi peccati jam contracti, sed etiam remedium præservativum contra futuros; ergo est medicinalis.

Prob. denique: nam, ex omnium Catholicorum sententia, natura per peccatum sauciata est, & infirmata; ergo per gratiam, quæ opponitur peccato, sanatur, & à morbis, seu peccatis præservatur, dum contra tentationes, & concupiscentiæ, carnisque rebellionem spiritus roboratur.

Dixi autem, *gratia præveniens, & adjuvans*, nec enim hæc gratia *medicinalis* ab eis distinguitur entitativè, sed tantùm per hanc appellationem designatur 1. status animæ nostræ, cui datur, & 2. effectus, quos illi præstat, sc. sanitatem à morbis peccati, & somnolentiæ, à qua nos excitat, & infirmitatis, in qua nos roborat, & juvat.

Dixi 2. *quæ datur homini lapso*; nam Adamo ante peccatum, & Angelis ab instanti creationis data est, & necessaria fuit gratia tum excitans, tum adjuvans ad opera meritoria salutis æternæ: sed non erant gratiæ medicinales propriè, quia in eo statu non

[1] *ad simpl. q. 1. Ho. 10.* [2] *de nat. et gra. 57.* [3] *de perf. 2.* [4] *de nat. et gra. 20.*

erant infirmi. *Quid ergo?* (quærit Augustinus.) [1] *Adam non habuit gratiam, imò verò habuit magnam, sed disparem: ille in bonis Dei erat, quæ bonitate sui conditoris acceperat.... sancti verò in hac vita, ad quos pertinet hæc gratia liberationis,* (seu medicinalis, & sanans) *in malis sunt.... ille in illis bonis Christi morte non eguit, istos à reatu & hereditario, et proprio illius agni sanguis absolvit,* &c.

Gratia Adæ erat *sine qua* non poterat nec mereri, nec perseverare in accepta gratia sanitatis; sed poterat non perseverare, ut de facto non perseveravit, *quamvis sine gratia nec tunc ullum meritum esse potuisset ... non tamen justitiæ continendæ sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione immutabilis boni divinum adjutorium præberetur,* &c. sed gratia sanans, & medicinalis dat etiam non tantùm posse agere, sed etiam ipsum agere per adjutorium, & cooperationem corroborantem, & fortiorem; ergo &c.

Prob. 2. p. de gratia, seu adjutorio *quo*, & *sine quo*. Et 1. ex Augustino cit. [2] *Ipsa adjutoria distinguenda sunt, aliud est adjutorium, sine quo aliquid non fit, et aliud est adjutorium, quo aliquid fit. Nam sine alimentis non possumus vivere, nec tamen cùm affuerint alimenta, eis fit, ut vivat, qui non voluerit:* sc. Adam sine illo adjutorio non poterat nec facere quidquam boni, quo mereretur gloriam, nec perseverare in gratia accepta; sed poterat non uti auxilio, sicut volens mori posset non uti alimento. *Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare; posse non mori; posse ipsum bonum non deserere, datum est adjutorium perseverantiæ, non quo fieret, ut perseveraret, sed* sine quo *per liberum arbitrium perseverare non posset.* Ecce mentem Augustini [3] de auxilio *quo*.

Hominibus verò lapsis *non solùm dat adjutorium, quale primo homini dedit,* sine quo *perseverare non possunt, si velint, sed in eis operatur etiam et velle, ut, quoniam non perseverabunt, nisi et possint, et velint, perseverandi eis possibilitas, et voluntas divinæ gratiæ largitate donetur.* Inde colligit differentiam gratiæ *sanitatis,* & *sine qua* à gratia *medicinali,* & *qua,* quòd

[1] *de correp. et gra.* 11. [2] *ibid.*
[3] *ibid.*

quòd iſta ſit 1. abundantior, 2. robuſtior, ſeu fortior: & 3. magis determinativa voluntatis ad operationem, non tamen in præjudicium libertatis, ut mox dicemus.

Prob. 2. eadem pars; nam certum eſt ex dictis, & ex omnium conſenſu dari gratias *efficaces*, quibus operamur, & cooperamur infallibiliter; & *ſufficientes*, quæ ita ſubſunt libero noſtro arbitrio, ut eis conſentire, vel diſſentire poſſimus, ſed priores illæ ſunt auxilia *quibus*, & poſteriores iſtæ ſunt auxilia *ſine quibus*. Et certum eſt Adamum non potuiſſe mereri in ſtatu innocentiæ, nec conſervare dona ſupernaturalia, quæ in creatione acceperat ſine iſtis auxiliis, quæ potuit negligere, & de facto neglexit, cùm peccavit; ergo, &c.

Objic. ex Auguſtino. [1] Adam per arbitrii liberi, & ſani vires potuit perſeverare; ergo non egebat tali gratia. Prob. ant. nam, inquit, *ſicut fecerunt ſancti Angeli, qui cadentibus aliis, per liberum arbitrium ſteterunt ipſi, ita & Adam potuit ſtare. Unde qui non infertur in tentationem, non diſcedit à Deo, non eſt hoc omninò in viribus liberi arbitrii, quales nunc ſunt* (poſt lapſum) *inſuerat homini, antequam caderet, quæ tamen libertas voluntatis in illius primæ conditionis præſtantia quantùm valuerit, apparuit in Angelis*; ergo in ſtatu innocentiæ Adam non egebat gratia, nequidem *ſine qua*.

Reſp. neg. ant. & conſ. prob. nam licèt putaverit Auguſt. [2] Adam, nec Angelos ante peccatum non eguiſſe gratia medicinali, ut nos, nec adeò forti, & abundanti, quanta egemus nos, tamen non negat, quin abſolutè eguerit tum ad merendum, tum ad perſeverandum, ut patet ex dictis. Prætereà quoties S. Doctor utitur vocibus *naturæ*, aut *naturaliter*, aut *liberi arbitrii*, non intelligit ſemper naturam nudam, ſed ſæpè intelligit naturam, & liberum arbitrium cum donis juſtitiæ originalis, & aliis, quæ habuit ab inſtanti creationis, quæque ideò dicuntur naturalia, quatenùs homini, & Angelis data fuerant cum ipſa natura, quamvis aliunde gratuita, & ſupernaturalia. Quod valde notandum eſt, ne ſæpiùs videatur Auguſtinus contraria dixiſſe.

[1] *de correp.* 10. [2] *de bon. perſever.*

CONCLUSIO II.

GRatia qua, seu medicinalis, seu efficax non consistit in eo, quòd faciat velle per ullam necessitatem prævium, seu prædeterminantem physicè, quam inferat voluntati humanæ; neque per hoc differt à gratia sine qua, seu sanitatis, & sufficienti. Est communis inter catholicos, & de fide contra Calvinistas, & Jansenistas, qui harum gratiarum differentiam ponunt in eo, quòd una faciat facere, & velle necessariò, alia verò non sic faciebat velle, sed subesset voluntati indifferentiæ hominis integri, seu innocentis. *Illius primæ integritatis adjutorium sic adjuvabat voluntatem, ut cum ea ipsa operaretur, si vellet* (inquit Jansen.) *nunc autem ipsum adjutorium facit, ut velit.... adjutorium ante ruinam erat tale.... ut ab ipso liberæ voluntatis nutu penderet, ideòque salva maneret illa voluntatis in utramque partem indifferentia, nunc verò post ruinam tale est, ut faciat annuere,* &c. ergo ex Jansenio illud auxilium *quo*, seu *efficax*, & *medicinale* inducit necessitatem præviam, seu prædeterminantem, & oppositam libertati indifferentiæ. Unde venit illa ejus propositio damnata. *Interiori gratiæ nunquam resistitur in natura lapsa.*

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui cum ex S. Augustino dixisset, quòd *charitas respectu voluntatis est sicut sessor ad equum, quia sicut sessor activè regit, & movet equum, qualiter vult,* & quod voluntas respectu gratiæ *est pedissequa, non prævia;* addit, quòd *primum exemplum esset omninò idem, si equus esset liber, et gratia quasi sessor per modum naturæ dirigens equũ ad certum terminum... tunc posset equus ex sua libertate sessorem dejicere, vel præter ejus directionem in alium terminum se movere..... voluntas enim est quasi equus liber, et gratia quasi sessor per modum naturæ inclinans ad objectum per modum determinatum,* &c. ergo Scotus docet voluntatem cum gratia remanere liberam ad hanc abjiciendam. Quòd si asserit hoc de gratia habituali, eò magis de actuali, quando hæc sola movet sine habituali. Idem patet ex dictis de liber-

[1] 1.*d.*17.*q.*3.*GG. et MM. n.*27. *et* 28.

bertate, quam docet non posse cogi ad actus elicitos; ut diximus aliàs.

Prob. 2. ex Script. cit. in præcedentibus de gratia sufficienti, quibus constat, quod in statu naturæ lapsæ resistitur interiori gratiæ. Idem est de Conciliis, & SS. Patribus ibidem citatis: non enim hoc dicunt nisi de gratia *medicinali*, quæ datur nobis post peccatum.

Confir. ex aliis locis, in quibus significatur, quod eidem gratiæ, cui consentit homo, servando mandata, potuit non consentire, transgrediendo eadem, & hoc illi imputatur ad meritum. [1] *Beatus.... qui potuit transgredi, & non est transgressus.* Nec enim immunem se servavit à transgressione, & à malo sine gratia *qua*, & *medicinali*. Eodem facit illud, *quid ultra potui facere vineæ meæ, & non feci ei? An quòd expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas?* Non syncerè, vel justè id diceret Deus, nisi dedisset vineæ infideli, & animæ peccatrici gratias medicinales, quibus fecisset uvas, seu bona opera, si voluisset cooperari.

Prob. 3. ex Conciliis citatis; nam, ut patet in textibus, loquuntur de gratia *qua*, & *medicinali*, & *efficaci*, cui de facto homo sic consentit, ut posset eidem non consentire, si vellet, inquit Trident. & de inspirationibus, quas non rejiciunt, cum possent rejicere.

Confir. ex censura harum propositionum per Sedem Apostolicam. 1. *est*, *Interiori gratiæ, in statu naturæ lapsæ numquam resistitur*; sed per Jansenium in statu naturæ lapsæ non datur nisi gratia medicinalis, & auxilium *quo*, & *efficax*, seu *gratia victrix*, nulla verò sufficiens, & *sine qua*; ergo ex doctrina Ecclesiæ falsum est, quòd gratia *qua* sit necessitans, vel prædeterminans, & quod per eam necessitatem, seu prædeterminationem gratia efficax differat à sufficienti. Ideò ipsi non admittunt gratias sufficientes in hoc statu, quia omnes gratias interiores dicunt necessariò connexas cum suis effectibus.

Idem sequitur ex hac altera ejusdē Jansenii pariter damnata. *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus secundum præsentes, quas habent, vi-*

[1] *Eccl.* 1.

res, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant; nam si auxilium *quo*, est necessitans, & prædeterminans, omnis homo habens illud auxilium necessariò implet præcepta, & omnis peccans contra præcepta caret tali auxilio, & necessario peccat; quia sine tali auxilio *quo* præcepta sunt ei impossibilia. Certè sine auxilio gratiæ interioris non possunt impleri præcepta. Nemo Catholicus id negat; ergo omnis homo, qui non implet præcepta, caret tali; quia si hoc haberet, necessariò impleret, quandoquidem illi gratiæ nunquam resisteretur.

Fatendum ergo est, quòd etiam in statu naturæ lapsæ dantur gratiæ medicinales *sine quibus*, seu *sufficientes*, seu *sufficienter adjuvantes* ad præcepta implenda, cum quibus tamen de facto non implentur defectu cooperationis ex parte nostra; ergo non omnis gratia *medicinalis* est efficax, nec prædeterminans, nec necessitans: non enim esset medicinalis, nec sufficiens, nisi suppleret defectus,& impotētias inductas ex peccato, &, si sit *medicinalis*, & *sanans*, nunquam ei resistetur, sed necessariò illi cooperabimur implendo præcepta; ergo differentia gratiæ efficacis à sufficienti, nec gratiæ *medicinalis* à gratia *sanitatis*, nec auxilii *quo* ab auxilio *sine quo*, hæc, inquam, differentia non consistit in illa necessitate, vel prædeterminatione.

Prob.4. ex SS. Patribus. Nam, inquit Origenes, [1] *si nostri arbitrii sumus, instigare fortè possunt aliquæ virtutes diabolicæ ad peccatum, & aliæ juvare ad salutem, non tamen necessitate cogimur vel agere rectè, vel malè*. Et Irenæus. [2] *Qui operantur illud, gloriam, & honorem percipient, quoniam operati sunt bonum, cum possent non operari illud*, &c. Et S. Chrysost. [3] docet, quòd *Deus dum gratias pro sua misericordia exhibet.... conatusque nostros malos reprimit, necessitatem utique non imponit, sed congruis remediis appositis totum in ægrotantis sententia situm esse dimittit*. Et rursus. [4] *Dei vocatio nullum cogit.... hortatur quidem, ac consulit, & omnibus modis bonos esse persuadet: si verò aliqui reluctantur, nullo modo cogit, ut boni esse velint*. Et Cyprianus notans, quod Chri-

[1] 1.*periar*.1. [2] *con. hær*.7. [3] *hom*.29.
[4] *ho*.81.*in Matt*.26.

Christus Apostolis dicit, [1] *numquid & vos vultis abire?* dicit servans, *legem, qua homo libertati suæ relictus, & in arbitrio proprio constitutus, sibimetipse vel mortem appetit, vel salutem*. Et Hieronymus. [2] *Liberi arbitrii nos condidit Deus; nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur, alioqui ubi necessitas est, nec damnatio, nec corona est*. Denique Augustinus, ut alios omittam, [3] *ipsum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia ejus prævenit nos, consentire autem vocationi Dei, vel dissentire ab ea, propriæ voluntatis est*. Certè gratia hæc est verè *qua*, & *medicinalis*; nam per ipsam Deus operatur velle, & tamen voluntati liberum manet dissentire, vel consentire. Loquitur etiam de gratia *medicinali*, qualis nunc datur nobis. Item, [4] *Esau noluit, & non cucurrit, sed et si voluisset Dei adjutorio pervenisset, qui etiam velle, & currere revocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret*.

Prob. denique ex dictis de peccato, & ex dicendis de merito; nam ut mox dicebamus ex Hieronymo, si gratia *qua*, & *medicinalis*, qualis est illa, qua operamur, imponeret necessitatem, & prædeterminaret, tolleret rationem essentialem meriti, & demeriti; quia libertas est de ratione utriusque, juxta ipsum Augustinum dicentem, *neminem vituperatione, supplicio ve dignum, qui id non faciat, quod facere non potest*. Et idem de illo, qui facit, quod non potest vitare: uno verbo nihil magis repugnat libertati indifferentiæ præviæ ad actum aliquem, qualis requiritur ad meritum, vel peccatum, quàm prædeterminatio. Nam præindifferentia, & prædeterminatio sunt contradictoria ex terminis.

Objic. 1. ex Script. qua dicitur, Deum dare homini cor ipsum, quo agat. Sic Judæis dedit [5] *cor, ut facerent juxta præceptum regis, & principum, verbum Domini*. Et apud Ezechielem dicit Deus iisdem. [6] *Dabo vobis cor novũ, & spiritum novum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum de carne vestra*, &c. Itẽ Apostolus: [7] *Deus est, qui operatur in vobis velle, & perficere* &c.

[1] *Ep.25.* [2] *2.con.Jovin.*
[3] *de spir.& litt.34.*
[4] *1.simplic.q 2.* [5] *2.Paral.30.*
[6] *Ezech.36.* [7] *Phil.2.*

&c. Sic Esther orabat. [1] *Transfer cor illius* (sc. Assueri) *in odium hostis nostri*, sc. Aman. Et, *non est, qui tuæ possit resistere voluntati.* Et Deus ipse apud Isaiam. [2] *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Et Paulus, *voluntati ejus quis resistet?* ergo Deus ipse immutat cor hominis, & si vult, ut assentiamur gratiæ, non possumus ei dissentire. Item Sponsa orabat, *trahe me post te, curremus.* Et Christus, *nemo potest venire ad me, nisi pater traxerit eum.*

Resp. neg. conf. nec enim sequitur ex illis textibus ulla necessitas, vel prædeterminatio assentiendi gratiæ. Ex primis sequitur immutatio cordis voluntaria, mediante gratia excitante, & juvante, ad quod illa est necessaria. 2. quod non resistitur Dei voluntati absolutæ, & efficaci, sed voluntas Dei excitantis, & juvantis per gratiam non est absoluta, sed conditionata, & attemperata voluntati nostræ. 3. Denique tractio illa est suavis, & nullam infert violentiam, aut necessitatem; est attractio per allectionem, vocationem, invitationem, fortem quidem, sed libertatis assertivam, non inimicam, sicut *sua quemque trahit voluptas, non necessitas*, ait August.

Inst. David orat pro gratia *qua*, dicens, *inclina cor meum in testimonia tua*, & Ecclesia, & justi, ut ad se Deus eos trahat, & *compellat rebelles propitius voluntates.* Et Christus orare docuit, *libera nos à malo*, seu peccato; ergo gratia, qua eget homo lapsus, est auxilium *quo*, & faciens velle etiam rebelles; Adam verò non egebat tali auxilio, quia liber erat ad assensum, vel dissensum.

Resp. neg. conf. nam illa inclinatio, & liberatio à malo, seu à tentationibus, & attractio, seu compulsio suavis est, & sine violentia, & necessitate, saltem physica: aliud enim est inclinare, & compellere moraliter, & suaviter, & prædeterminare, & necessitare physicè ad aliquem actum: illud potest concedi gratiæ, non istud. Quod verò additur de Adamo ante peccatum, falsum est; nam cum tota sua integritate, & libertate egebat Dei auxilio, & qui-

[1] *Esther.* 14.
[2] *Isa.* 14.

quidem forti, ad vitandū peccatum, quod quia neglexit, cecidit.

Objic. 2. cum Calvino. Augustinus semper asserit gratiam operari velle, & perficere, & facere, ut velimus, & largiri bonam voluntatem, & dare merita, & virtutes; ergo voluntas non tam agit, quàm agitur, & necessitatur. Prob. ant. nam scribens ad Vitalem dicit, [1] *ut in Deū credamus, & piè vivamus, non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, non quia velle non debemus, & currere, sed quia velle in nobis operatur, & currere.* Et lib. de gratia, & lib. arb. [2] *sine illo vel operante, ut velimus, vel cooperante, cum volumus, ad pietatis opera nihil valemus.* Et lib. de dono perseverantiæ ait. [3] *Nos ergo volumus, sed Deus operatur in nobis velle, & operari pro bona voluntate.* 2. pro bona voluntate facit, quod dicit, *ipsam voluntatem bonam, qua incipimus velle credere Dei esse donum, qui gressus nostros dirigit primitùs, ut velimus.* 3. pro meritis ait, *etiam ipsa hominis bona merita esse Dei munera, quibus cum vita æterna redditur, & quid nisi gratia pro gratia redditur?* ergo velle, & operari, & bona voluntas, & merita, seu bona ipsa opera Deus per gratiam in nobis operatur, non ipsa voluntas, quæ in his non tam agit, quàm agitur, & quidem Calvinus vult, quod passivè se habeat, & ut instrumentum emortuum.

Resp. neg. ant. & cons. prob. vel sic dist. ant. 1. & 2. Augustinus vult, quòd velle, & operari, & opera, & merita sint à Deo, ut excitante, movente, & adjuvante, con. ut totaliter agente, vel determinante per ullam necessitatem, neg. ant. utrumque. Id enim Augustinus minimè docuit; [4] est enim contra constantissima ejus principia. Nam, ut videbamus, postquam dixit, quod ipsum bonum velle Deus operatur in homine, addit, *consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, propriæ voluntatis est.* Et alibi de tentationibus dicit, quòd [5] *Deo auxiliante, nostrum est vel agere, vel repudiare, quod diabolus suggerit,* &c. Vide Card. Aguirre jam citatum, ubi hæc fusè discutit.

Inst. ex August. adjutorium *quo*, & *medicinale* facit, vel-

[1] *Ep.* 107. [2] *c.* 11. [3] *Ibid.* [4] *de spir. & litt.* 34. [5] 56. *ho.* 12.

velle, & operari, facit facere, *sine quo* autem, & *sanitatis* relinquit utrumque in potestate liberi arbitrii; ergo gratia *qua*, & *medicinalis* est efficax, & prædeterminat, & necessitat voluntatem. Prob. ant. nam, inquit, [1] *primo homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare... datum est adjutorium perseverantiæ, non quo fieret, ut perseveraret, sed sine quo liberum arbitrium perseverare non posset: Nunc verò sanctis in regnum Dei per gratiam prædestinatis non tantùm tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur, non tantùm ut sine isto dono perseverare non possint: verùm etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint*; ergo Augustinus in hoc differentiam ponit inter auxilium *quo* ab auxilio *sine quo*, quatenùs illud dat ipsum velle, & agere, & perseverare, & quidem necessariò, quod non dat gratia *sine qua*, seu *sufficiens*, & *sanitatis*.

Resp. neg. ant. & cons. prob. nec enim id sequitur ex textu Augustini, alioqui non concluderet ipse, quod auxilium *quo*, non facit, ut homo lapsus non nisi perseverans sit; sed ut non nisi perseverans esse possit. Loquitur ergo de adjutorio, quod est efficax in sanctis, & prædestinatis, qui illi volunt cooperari, & cooperantur: quale non fuit in Adamo, quandoquidem illud abjecit. Loquitur, inquam, de prædestinatis. *De his loquor, qui prædestinati sunt in regnum Dei.... non de his, qui cum annuntiasset, & locutus esset, multiplicati sunt super numerum. Ipsi autem vocati dici possunt, non autem electi*, &c. Vides etiam reprobos vocatos iisdem gratiis, quas neglexerunt, & per consequens cognoscit Augustinus, in statu naturæ lapsæ gratias *medicinales*, inefficaces, seu sufficientes; & *sine quibus*, & gratias ejusdem generis, quæ sunt efficaces, & *quibus*, & istas non dicit necessitantes, seu tollentes posse resistere; licet dent velle, & perseverare, non quidem necessariò, saltem physica necessitate, sed purè, ut liberè, & volentes perseverent. Imò nequidem aliter dicit hoc donum facere, ut non nisi perseverantes sint, quàm quia de ratione illius est, ut sit finale, *perseverantiam usque in finem quoniam non habet quisquam, nisi,* qui

[1] *De correp.* 12.

qui perseveraverit usque in finem, multi possunt eam habere, nullus amittere. Hoc scilicet implicat in terminis, ut perseverantiam habeat finalem, & non perseveret; *cùm enim perseveraverit quisque usque in finem, neque hoc donum potest amittere, neque alia, quæ poterat ante finem. Quomodo enim potest amitti, per quod fit, ut non amittatur etiam, quod potest amitti?* Hinc

Resp.2.neg.1.ant. & dist. 2. ant. ut per hoc donum formaliter, & in sensu composito, non nisi perseverantes sint: con. per hoc donum efficienter, & materialiter, & in sensu diviso; neg. ant. sicut habens albedinem formaliter, & in sensu composito albedinis, non potest non esse album; sic habens perseverantiam finalem formaliter non potest non esse perseverans, sed hoc non venit ex eo, quod donum illud efficiat perseverantiam, sed quia est ipsa formalis perseverantia. Loquimur autem de gratia activè, & efficienter concurrente ad opera nostra. Vide P. Frassen, qui egregiè sic explicat Augustinum. Igitur auxilium formale *quo*, non fuit in Adamo, quia non perseveravit in gratiis acceptis in creatione, bene verò *sufficiens*, quo potuit perseverare, si voluisset cooperari.

Resp.3. (quod eodem recidit) dist. ant. & prob. ejus: facit velle, & operari necessitate consequenti, aut comitanti: con. necessitate antecedenti; neg. ant. & cons. sensus igitur est, quòd Adamo, qui non perseveravit, datum est auxilium, *sine quo* non poterat quidem perseverare, sed non *quo* perseveravit, sanctis verò, qui perseverant, auxilium est efficax, & *quo* perseverant de facto; non quòd per illud prædeterminentur physicè, seu necessitentur ad perseverandum: quasi verò non fuerint liberi ad perseverandum, aut desistendum; sed quia de facto liberè perseverarunt, sicut Adam liberè defecit. Hoc ni fallor colligi potest ex illis verbis Augustini. [1] *Multi eam possunt habere;* (scilicet perseverantiam formalem) *si velint cooperari gratiæ, quæ illam dat, sed nullus amittere, ex quo illam habet; quia supponitur esse finalis: perseverantiam enim usque in finem non habet quisquam, nisi perseveraverit usque in finem.*

Inst.2.

[1] *Ibid.*

Inst. 2. Certum est, S. August. discrimen grande asseruisse inter gratiam pro statu naturæ integræ, & gratiam naturæ lapsæ; sed nullum aliud assignari potest, (saltem de mente Augustini) præter illud de auxilio *quo*, seu *efficaci*, quod non potest abjici, & *sine quo*, seu *sufficienti*, quod poterat abjici; ergo istud est asserendum: min. patet ex loco citato de correptione.

Resp. 1. quidquid sit de maj. neg. min. nam ut colligitur ex ejus verbis, in multis aliis differebant gratiæ Adami ante, & post peccatum: 1. *ille in bonis erat, quæ bonitate sui creatoris acceperat*, & sine labore, & ideò non egebat gratia sanante, sed solo adjutorio perficiente, & elevante, post peccatum est in laboribus, & caret donis justitiæ originalis, & integritatis, & ideò eget gratia sanante, & fortiori, quibus reprimat concupiscentiæ motus rebelles, & tenebras ignorantiæ depellat: 2. ille tunc ad hanc gratiam non adeò egebat redemptoris morte, illam accipere poterat à Deo, ut creatore, & justificatore, & glorificatore; postea verò eget gratia redemptrice, & medicinali. 3. tunc non egebat gratia frænante libidinem, & subjiciente carnem spiritui, nam hoc præstabat justitia originalis accepta in creatione, nunc è contra. 4. Ille tunc cum gratia poterat lętè, & jucundè, & pacificè cooperari, nullo reluctante, non autem modò, ideòque hæc gratia est laboriosior, in agone contendimus, non coronamur nisi post certamen.

Resp. 2. satis incertam esse maj. nam ut notat Cardinalis Aguirre post Bellarminum, Augustinus per illud adjutorium (*sine quo non*) loquitur de gratia habituali, quam habebat Adam ab instanti creationis, quæque dabat, ut posset perseverare, si vellet.

Resp. 3. neg. min. & cons. nam licèt non possemus aliud discrimen afferre, & cogeremur admittere aliquod, non tamen istud admitteremus; quia illud excluditur ex doctrina communi Ecclesiæ, & Patrum, & Theologorum omnium Catholicorum, quatenùs docent nostrum arbitrium esse liberum à necessitate antecedenti in operibus meritoriis, & demeritoriis, & illud *à Deo motum, & excitatum posse dissentire, si velit*, quod etiam colligitur ex tribus primis propositionibus damnatis in Jansenio, & aliàs in Baio.

Inst. 3. Augustinus docet hominem lapsum egere po-

potentiore gratia, quàm integrum. [1] *Hæc, inquit, potentior est in 2. Adam, prima enim, qua fit, ut habeat justitiam, si velit: 2. ergo plus potest, quia etiam fit, ut velit, tantoque ardore diligat, & carnis voluptatem contraria concupiscentem voluptate spiritus vincat*; ergo tota differentia, quam ponit Augustinus inter gratiam *qua*, & gratiam *sine qua*, seu Adæ, & Christiani, est, quia illa facit istum velle, ista verò relinquebat Adæ liberum velle, aut nolle. *Illam Deus reliquit in libero Adæ arbitrio. nunc postea quàm magna peccati merito amissa libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remansit infirmitas*; & idem centies repetit toto illo libro.

Resp. 1. neg. cons. nam licet homo lapsus potentiore, ac medicinali egeat auxilio, quia infirmior, & debilior, & per concupiscentiam inclinatus ad malum, non sequitur, quin reparatis viribus, & roborata infirmitate, ruptisque liberi arbitrii vinculis, istud remaneat liberum ad velle, aut nolle bonum, ad quod Deus illud excitat, & juvat: & per hoc explicantur illa omnia loca, quæ congerunt adversarii.

Resp. 2. auxilium hominis lapsi dici potentius, & majus ex alio etiam capite; nam iste ob peccatum factus est indignior gratia, & hæc inde major est, & præcipuè quia non solùm illuminat intellectum, & movet voluntatem; sed etiam juvat, & concurrit ad ipsum velle, & operari: & fortè in Adamo innocente, & Angelis, suppositis aliis donis præcedentibus, sufficiebat ipsa excitatio, & motio, in quo esset magna differentia inter hæc auxilia, & meritò gratia medicinalis diceretur adjutorium *quo*, sanitatis verò diceretur auxilium sufficiens, & *sine quo*.

Constat igitur 1. dari quidem gratiam *prævenientem*, seu *excitantem*, seu *operantem*, & *adjuvantem*, seu *cooperantem*, seu *comitantem*, & *subsequentem*. Item & *sufficientem*, seu *sine qua*, & *efficacem*, seu *qua* tam in statu naturæ integræ, quàm lapsæ, & harum differentiam, scilicet *sufficientis*, & *sine qua*, ab *efficaci qua*, esse in eo, quod sufficiens, & sine qua in actu 1. & quantum est ex se, tribuat homini auxilium, cum quo potest velle bonum, & operari illud, sed tamen in actu 2. non operatur, quia negligit cooperari tali motioni, &

ad-

[1] *Ibid.* c. 11.

adjutorio, efficax verò, seu *qua* distinguitur in actu 2. per ipsum consensum, & cooperationem omninò liberam. Non autem in eo differunt, quod efficax, seu *qua* determinet physicè, & imponat veram necessitatem voluntati ad consensum, & operationem; & multò minùs in eo, quod Deus per talem gratiam ipse operetur illud velle, & operari in voluntate merè passivè quoad hoc se habente, ut voluit Calvinus.

Constat 2. gratiam, quæ datur homini lapso, esse verè *medicinalem*, & in hoc differre à gratia Angelorum, & Adæ innocentis: 1. quod ista nihil aliud præstaret, quàm puram motionem, & adjutorium ad opera supernaturalia salutis: dico, *supernaturalia salutis;* nam ad opera bona in ordine naturali fortè non erat necessaria, (de quo aliàs) sed illa scilicet *medicinalis* nunc debet esse fortior, & abundantior, ut primò medeatur, & reparet in nobis infirmitates, cæcitatem, & inclinationes in malum à peccato contractas, & 2. ut roboret spiritum contra rebellionem carnis, præter illustrationes, & motiones, & adjutoria ad velle, & operari bonum. De necessitate autem talis gratiæ mox dicemus.

Scio disputari posse, & à multis disputari, an istæ duæ gratiæ in actu primo, & in sua entitate sint omninò ejusdem rationis, ita ut eadem omninò entitas gratiæ, quæ in Petro est efficax, in Paulo sit inefficax, & purè sufficiens, nec ulla inter eas sit differentia, nisi in actu 2. & ex parte voluntatis eorum, quatenùs ille vult suæ vocationi consentire, iste verò vult surdescere, & dissentire, uno verbo, unde proveniat, quòd illa non sit vacua, sicut ista. Quidam volunt illam esse prædeterminantem, seu ex se, & per se victricem, ut mox dicebam; non verò istam, & quidem antecedenter ad omnem determinationem liberi arbitrii. Alii saltem putant eam differentiam venire aliquo modo ex parte Dei, quatenùs dat Petro gratiam excitantem, & moventem in iis circumstantiis loci, temporis, ac dispositionum ejus naturalium, in quibus videt eum esse magis dispositum ad consensum, & prævidet per scientiam mediam, seu conditionatam, eum de facto consensurum liberrimè, & delectabiliter, & hujusmodi gratias vocant *congruas*

De

De Paulo autem non ita esse dicunt, sed è contra, nam licet gratia de se, & quoad entitatem physicam sit ejusdem intensionis, & naturæ cum gratia Petri, tamen quia illi datur in aliis conditionibus, & statibus, & circumstantiis, in quibus non est ita dispositus ad consensum, Deus prævidet, eum non consensurum, & de facto non consentit, & gratia ipsa remanet vacua, & purè sufficiens. Sic plurimi à prædeterminantibus, & necessitantibus, ut ita loquar, seu à Jansenistis, & à Bajanis se discernere volunt, & quidem longè ab eis distant. Nam semper in hac sententia, & modo loquendi homo liberè agit, quod agit, & liberè dissentit, & abjicit gratiam; sed, ut verum fatear, vix capio, quomodo id rectè præstent; nam licet per hoc satis ostendant, quomodo gratiæ istæ non differant physicè, & entitativè, & etiam quomodo ejus efficacitas non præjudicet libertati; quippe usus libertatis quasi præsupponitur gratiæ, quæ non datur nisi ex prævisione liberi consensus, tamen non benè videntur mihi salvare, quomodo ex parte Dei servetur illa æqualitas charitatis, & amoris, quo vult syncerè, & efficaciter omnes salvos fieri; etenim semper videtur, quòd Deus non ita vult salvare Paulum, quando non dat ei hanc gratiam cum illa congruitate, cum qua dat eam Petro. Et perinde mihi videtur negare illi gratiam, vel non dare tantam, aut talem, aut taliter, quanta sufficeret, ut posset converti, & non dare illam nisi in circumstantiis, in quibus prævidet eum non consensurum; hoc enim posset præstare Paulo, sicut & Petro, si eodem modo vellet utrumque salvari, & idem est, ac si diceres, Deum sic vocare Paulum, ut verè nolit eum audire, & excitari, quod mihi videtur impium cogitatu. Igitur ab his difficultatibus abstinebo, ne incurram pœnas ab Ecclesia latas contra scribentes de prædeterminatione, & similibus materiis inextricabilibus. Claudamus quæstionem cum Augustino: *ex duobus ætate grandibus impiis, cur iste vocetur, & vocantem sequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, inscrutabilia sunt judicia Dei*. Cessemus ergo scrutari majestatem, ne opprimamur à gloria.

Si dicere liceret, quod sentio, afferrem parabolam de seminante semen suum; nam ibi mihi satis cla-

rum

res, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant; nam si auxilium *quo*, est necessitans, & prædeterminans, omnis homo habens illud auxilium necessariò implet præcepta, & omnis peccans contra præcepta caret tali auxilio, & necessario peccat; quia sine tali auxilio *quo* præcepta sunt ei impossibilia. Certè sine auxilio gratiæ interioris non possunt impleri præcepta. Nemo Catholicus id negat; ergo omnis homo, qui non implet præcepta, caret tali; quia si hoc haberet, necessariò impleret, quandoquidem illi gratiæ nunquam resisteretur.

Fatendum ergo est, quòd etiam in statu naturæ lapsæ dantur gratiæ medicinales *sine quibus*, seu *sufficientes*, seu *sufficienter adjuvantes* ad præcepta implenda, cum quibus tamen de facto non implentur defectu cooperationis ex parte nostra; ergo non omnis gratia *medicinalis* est efficax, nec prædeterminans, nec necessitans: non enim esset medicinalis, nec sufficiens, nisi suppleret defectus, & impotētias inductas ex peccato, &, si sit *medicinalis*, & *sanans*, nunquam ei resistetur, sed necessariò illi cooperabimur implendo præcepta; ergo differentia gratiæ efficacis à sufficienti, nec gratiæ *medicinalis* à gratia *sanitatis*, nec auxilii *quo* ab auxilio *sine quo*, hæc, inquam, differentia non consistit in illa necessitate, vel prædeterminatione.

Prob.4. ex SS. Patribus. Nam, inquit Origenes, [1] *si nostri arbitrii sumus, instigare fortè possunt aliquæ virtutes diabolicæ ad peccatum, & aliæ juvare ad salutem, non tamen necessitate cogimur vel agere rectè, vel malè*. Et Irenæus. [2] *Qui operantur illud, gloriam, & honorem percipient, quoniam operati sunt bonum, cum possent non operari illud*, &c. Et S. Chrysost. [3] docet, quòd *Deus dum gratias pro sua misericordia exhibet.... conatusque nostros malos reprimit, necessitatem utique non imponit, sed congruis remediis appositis totum in ægrotantis sententia situm esse dimittit*. Et rursus. [4] *Dei vocatio nullum cogit.... hortatur quidem, ac consulit, & omnibus modis bonos esse persuadet: si verò aliqui reluctantur, nullo modo cogit, ut boni esse velint*. Et Cyprianus notans, quod Chri-

[1] 1.*periar*.1. [2] *con. hær*.7. [3] *hom*.29.
[4] *ho*.81.*in Matt*.26.

Christus Apostolis dicit, [1] *numquid & vos vultis abire?* dicit servans, *legem, qua homo libertati suæ relictus, & in arbitrio proprio constitutus, sibimetipse vel mortem appetit, vel salutem*. Et Hieronymus. [2] *Liberi arbitrii nos condidit Deus; nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur, alioqui ubi necessitas est, nec damnatio, nec corona est*. Denique Augustinus, ut alios omittam, [3] *ipsum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia ejus prævenit nos, consentire autem vocationi Dei, vel dissentire ab ea, propriæ voluntatis est*. Certè gratia hæc est verè *qua*, & *medicinalis*; nam per ipsam Deus operatur velle, & tamen voluntati liberum manet dissentire, vel consentire. Loquitur etiam de gratia *medicinali*, qualis nunc datur nobis. Item, [4] *Esau noluit, & non cucurrit, sed et si voluisset Dei adjutorio pervenisset, qui etiam velle, & currere revocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret*.

Prob. denique ex dictis de peccato, & ex dicendis de merito; nam ut mox dicebamus ex Hieronymo, si gratia *qua*, & *medicinalis*, qualis est illa, qua operamur, imponeret necessitatem, & prædeterminaret, tolleret rationem essentialem meriti, & demeriti; quia libertas est de ratione utriusque, juxta ipsum Augustinum dicentem, *neminem vituperatione, suppliciove dignum, qui id non faciat, quod facere non potest*. Et idem de illo, qui facit, quod non potest vitare: uno verbo nihil magis repugnat libertati indifferentiæ præviæ ad actum aliquem, qualis requiritur ad meritum, vel peccatum, quàm prædeterminatio. Nam præindifferentia, & prædeterminatio sunt contradictoria ex terminis.

Objic. 1. ex Script. qua dicitur, Deum dare homini cor ipsum, quo agat. Sic Judæis dedit [5] *cor, ut facerent juxta præceptum regis, & principum, verbum Domini*. Et apud Ezechielem dicit Deus iisdem. [6] *Dabo vobis cor novũ, & spiritum novum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum de carne vestra*, &c. Itẽ Apostolus: [7] *Deus est, qui operatur in vobis velle, & perficere*

[1] *Ep.25.* [2] *2.con.Jovin.*
[3] *de spir.& litt.34.*
[4] *1.simplic.q 2.* [5] *2.Paral.30.*
[6] *Ezech.36.* [7] *Phil.2.*

&c. Sic Esther orabat. [1] *Transfer cor illius* (sc. Assueri) *in odium hostis nostri*, sc. Aman. Et, *non est, qui tuæ possit resistere voluntati*. Et Deus ipse apud Isaiam. [2] *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet*. Et Paulus, *voluntati ejus quis resistet?* ergo Deus ipse immutat cor hominis, & si vult, ut assentiamur gratiæ, non possumus ei dissentire. Item Sponsa orabat, *trahe me post te, curremus*. Et Christus, *nemo potest venire ad me, nisi pater traxerit eum*.

Resp. neg. cons. nec enim sequitur ex illis textibus ulla necessitas, vel prædeterminatio assentiendi gratiæ. Ex primis sequitur immutatio cordis voluntaria, mediante gratia excitante, & juvante, ad quod illa est necessaria. 2. quod non resistitur Dei voluntati absolutæ, & efficaci, sed voluntas Dei excitantis, & juvantis per gratiam non est absoluta, sed conditionata, & attemperata voluntati nostræ. 3. Denique tractio illa est suavis, & nullam infert violentiam, aut necessitatem; est attractio per allectionem, vocationem, invitationem, fortem quidem, sed libertatis assertivam, non inimicam, sicut *sua quemque trahit voluptas, non necessitas*, ait August.

Inst. David orat pro gratia *qua*, dicens, *inclina cor meum in testimonia tua*, & Ecclesia, & justi, ut ad se Deus eos trahat, & *compellat rebelles propitius voluntates*. Et Christus orare docuit, *libera nos à malo*, seu peccato; ergo gratia, qua eget homo lapsus, est auxilium *quo*, & faciens velle etiam rebelles; Adam verò non egebat tali auxilio, quia liber erat ad assensum, vel dissensum.

Resp. neg. cons. nam illa inclinatio, & liberatio à malo, seu à tentationibus, & attractio, seu compulsio suavis est, & sine violentia, & necessitate, saltem physica: aliud enim est inclinare, & compellere moraliter, & suaviter, & prædeterminare, & necessitare physicè ad aliquem actum: illud potest concedi gratiæ, non istud. Quod verò additur de Adamo ante peccatum, falsum est; nam cum tota sua integritate, & libertate egebat Dei auxilio, & qui-

[1] *Esther*. 14.
[2] *Isa*. 14.

quidem forti, ad vitandũ peccatum, quod quia neglexit, cecidit.

Objic. 2. cum Calvino. Augustinus semper asserit gratiam operari velle, & perficere, & facere, ut velimus, & largiri bonam voluntatem, & dare merita, & virtutes; ergo voluntas non tam agit, quàm agitur, & necessitatur. Prob. ant. nam scribens ad Vitalem dicit, [1] *ut in Deũ credamus, & piè vivamus, non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, non quia velle non debemus, & currere, sed quia velle in nobis operatur, & currere.* Et lib. de gratia, & lib. arb. [2] *sine illo vel operante, ut velimus, vel cooperante, cum volumus, ad pietatis opera nihil valemus.* Et lib. de dono perseverantiæ ait. [3] *Nos ergo volumus, sed Deus operatur in nobis velle, & operari pro bona voluntate.* 2. pro bona voluntate facit, quod dicit, *ipsam voluntatem bonam, qua incipimus velle credere Dei esse donum, qui gressus nostros dirigit primitùs, ut velimus.* 3. pro meritis ait, *etiam ipsa hominis bona merita esse Dei munera, quibus cum vita æterna redditur, & quid nisi gratia pro gratia redditur?* ergo velle, & operari, & bona voluntas, & merita, seu bona ipsa opera Deus per gratiam in nobis operatur, non ipsa voluntas, quæ in his non tam agit, quàm agitur, & quidem Calvinus vult, quod passivè se habeat, & ut instrumentum emortuum.

Resp. neg. ant. & cons. prob. vel sic dist. ant. 1. & 2. Augustinus vult, quòd velle, & operari, & opera, & merita sint à Deo, ut excitante, movente, & adjuvante, con. ut totaliter agente, vel determinante per ullam necessitatem, neg. ant. utrumque. Id enim Augustinus minimè docuit; [4] est enim contra constantissima ejus principia. Nam, ut videbamus, postquam dixit, quod ipsum bonum velle Deus operatur in homine, addit, *consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, propriæ voluntatis est.* Et alibi de tentationibus dicit, quòd [5] *Deo auxiliante, nostrum est vel agere, vel repudiare, quod diabolus suggerit*, &c. Vide Card. Aguirre jam citatum, ubi hæc fusè discutit.

Inst. ex August. adjutorium *quo*, & *medicinale* facit,

[1] *Ep.* 107. [2] *c.* 11. [3] *Ibid.* [4] *de spir. & litt.* 34. [5] 56. *ho* 12.

velle, & operari, facit facere, *sine quo* autem, & *sanitatis* relinquit utrumque in potestate liberi arbitrii; ergo gratia *qua*, & *medicinalis* est efficax, & prædeterminat, & necessitat voluntatem. Prob. ant. nam, inquit, [1] *primo homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare... datum est adjutorium perseverantiæ, non quo fieret, ut perseveraret, sed sine quo liberum arbitrium perseverare non posset: Nunc verò sanctis in regnum Dei per gratiam prædestinatis non tantùm tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur, non tantùm ut sine isto dono perseverare non possint: verùm etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint*; ergo Augustinus in hoc differentiam ponit inter auxilium *quo* ab auxilio *sine quo*, quatenùs illud dat ipsum velle, & agere, & perseverare, & quidem necessariò, quod non dat gratia *sine qua*, seu *sufficiens*, & *sanitatis*.

Resp. neg. ant. & cons. prob. nec enim id sequitur ex textu Augustini, alioqui non concluderet ipse, quod auxilium *quo*, non facit, ut homo lapsus non nisi perseverans sit; sed ut non nisi perseverans esse possit. Loquitur ergo de adjutorio, quod est efficax in sanctis, & prædestinatis, qui illi volunt cooperari, & cooperantur: quale non fuit in Adamo, quandoquidem illud abjecit. Loquitur, inquam, de prædestinatis. *De his loquor, qui prædestinati sunt in regnum Dei .... non de his, qui cum annuntiasset, & locutus esset, multiplicati sunt super numerum. Ipsi autem vocati dici possunt, non autem electi*, &c. Vides etiam reprobos vocatos iisdem gratiis, quas neglexerunt, & per consequens cognoscit Augustinus, in statu naturæ lapsæ gratias *medicinales*, inefficaces, seu sufficientes; & *sine quibus*, & gratias ejusdem generis, quæ sunt efficaces, & *quibus*, & istas non dicit necessitantes, seu tollentes posse resistere; licet dent velle, & perseverare, non quidem necessariò, saltem physica necessitate, sed purè, ut liberè, & volentes perseverent. Imò nequidem aliter dicit hoc donum facere, ut non nisi perseverantes sint, quàm quia de ratione illius est, ut sit finale, *perseverantiam usque in finem quoniam non habet quisquam, nisi, qui*

[1] *De correp.* 12.

qui perseveraverit usque in finem, multi possunt eam habere, nullus amittere. Hoc scilicet implicat in terminis, ut perseverantiam habeat finalem, & non perseveret; *cùm enim perseveraverit quisque usque in finem, neque hoc donum potest amittere, neque alia, quæ poterat ante finem. Quomodo enim potest amitti, per quod fit, ut non amittatur etiam, quod potest amitti?* Hinc

Resp.2.neg.1.ant. & dist. 2. ant. ut per hoc donum formaliter, & in sensu composito, non nisi perseverantes sint: con. per hoc donum efficienter, & materialiter, & in sensu diviso; neg. ant. sicut habens albedinem formaliter, & in sensu composito albedinis, non potest non esse album; sic habens perseverantiam finalem formaliter non potest non esse perseverans, sed hoc non venit ex eo, quod donum illud efficiat perseverantiam, sed quia est ipsa formalis perseverantia. Loquimur autem de gratia activè, & efficienter concurrente ad opera nostra. Vide P. Frassen, qui egregiè sic explicat Augustinum. Igitur auxilium formale *quo*, non fuit in Adamo, quia non perseveravit in gratiis acceptis in creatione, bene verò *sufficiens*, quo potuit perseverare, si voluisset cooperari.

Resp.3. (quod eodem recidit) dist. ant. & prob. ejus: facit velle, & operari necessitate consequenti, aut comitanti: con. necessitate antecedenti; neg. ant. & cons. sensus igitur est, quòd Adamo, qui non perseveravit, datum est auxilium, *sine quo* non poterat quidem perseverare, sed non *quo* perseveravit, sanctis verò, qui perseverant, auxilium est efficax, & *quo* perseverant de facto; non quòd per illud prædeterminentur physicè, seu necessitentur ad perseverandum: quasi verò non fuerint liberi ad perseverandum, aut desistendum; sed quia de facto liberè perseverarunt, sicut Adam liberè defecit. Hoc ni fallor colligi potest ex illis verbis Augustini. [1] *Multi eam possunt habere;* (scilicet perseverantiam formalem) *si velint cooperari gratiæ, quæ illam dat, sed nullus amittere, ex quo illam habet: quia supponitur esse finalis: perseverantiam enim usque in finem non habet quisquam, nisi perseveraverit usque in finem.*

[1] *Ibid.*

Inst. 2.

Inst. 2. Certum est, S. August. discrimen grande asseruisse inter gratiam pro statu naturæ integræ, & gratiam naturæ lapsæ; sed nullum aliud assignari potest, (saltem de mente Augustini) præter illud de auxilio *quo*, seu *efficaci*, quod non potest abjici, & *sine quo*, seu *sufficienti*, quod poterat abjici; ergo istud est asserendum: min. patet ex loco citato de correptione.

Resp. 1. quidquid sit de maj. neg. min. nam ut colligitur ex ejus verbis, in multis aliis differebant gratiæ Adami ante, & post peccatum: 1. *ille in bonis erat, quæ bonitate sui creatoris acceperat*, & sine labore, & ideò non egebat gratia sanante, sed solo adjutorio perficiente, & elevante, post peccatum est in laboribus, & caret donis justitiæ originalis, & integritatis, & ideò eget gratia sanante, & fortiori, quibus reprimat concupiscentiæ motus rebelles, & tenebras ignorantiæ depellat: 2. ille tunc ad hanc gratiam non adeò egebat redemptoris morte, illam accipere poterat à Deo, ut creatore, & justificatore, & glorificatore; postea verò eget gratia redemptrice, & medicinali. 3. tunc non egebat gratia frænante libidinem, & subjiciente carnem spiritui, nam hoc præstabat justitia originalis accepta in creatione, nunc è contra. 4. Ille tunc cum gratia poterat lętè, & jucundè, & pacificè cooperari, nullo reluctante, non autem modò, ideòque hæc gratia est laboriosior, in agone contendimus, non coronamur nisi post certamen.

Resp. 2. satis incertam esse maj. nam ut notat Cardinalis Aguirre post Bellarminum, Augustinus per illud adjutorium (*sine quo non*) loquitur de gratia habituali, quam habebat Adam ab instanti creationis, quæque dabat, ut posset perseverare, si vellet.

Resp. 3. neg. min. & cons. nam licèt non possemus aliud discrimen afferre, & cogeremur admittere aliquod, non tamen istud admitteremus; quia illud excluditur ex doctrina communi Ecclesiæ, & Patrum, & Theologorum omnium Catholicorum, quatenùs docent nostrum arbitrium esse liberum à necessitate antecedenti in operibus meritoriis, & demeritoriis, & illud *à Deo motum, & excitatum posse dissentire, si velit*, quod etiam colligitur ex tribus primis propositionibus damnatis in Jansenio, & aliàs in Baio.

Inst. 3. Augustinus docet hominem lapsum egere po-

potentiore gratia, quàm integrum. [1] *Hæc*, inquit, *potentior est in 2. Adam, prima enim, qua fit, ut habeat justitiam, si velit: 2. ergo plus potest, quia etiam fit, ut velit, tantoque ardore diligat, & carnis voluptatem contraria concupiscentem voluptate spiritus vincat*; ergo tota differentia, quam ponit Augustinus inter gratiam *qua*, & gratiam *sine qua*, seu Adæ, & Christiani, est, quia illa facit istum velle, ista verò relinquebat Adæ liberum velle, aut nolle. *Illam Deus reliquit in libero Adæ arbitrio. nunc postea quàm magna peccati merito amissa libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remansit infirmitas*; & idem centies repetit toto illo libro.

Resp. 1. neg. cons. nam licet homo lapsus potentiore, ac medicinali egeat auxilio, quia infirmior, & debilior, & per concupiscentiam inclinatus ad malum, non sequitur, quin reparatis viribus, & roborata infirmitate, ruptisque liberi arbitrii vinculis, istud remaneat liberum ad velle, aut nolle bonum, ad quod Deus illud excitat, & juvat: & per hoc explicantur illa omnia loca, quæ congerunt adversarii.

Resp. 2. auxilium hominis lapsi dici potentius, & majus ex alio etiam capite; nam iste ob peccatum factus est indignior gratia, & hæc inde major est, & præcipuè quia non solùm illuminat intellectum, & movet voluntatem; sed etiam juvat, & concurrit ad ipsum velle, & operari: & fortè in Adamo innocente, & Angelis, suppositis aliis donis præcedentibus, sufficiebat ipsa excitatio, & motio, in quo esset magna differentia inter hæc auxilia, & meritò gratia medicinalis diceretur adjutorium *quo*, sanitatis verò diceretur auxilium sufficiens, & *sine quo*.

Constat igitur 1. dari quidem gratiam *prævenientem*, seu *excitantem*, seu *operantem*, & *adjuvantem*, seu *cooperantem*, seu *comitantem*, & *subsequentem*. Item & *sufficientem*, seu *sine qua*, & *efficacem*, seu *qua* tam in statu naturæ integræ, quàm lapsæ, & harum differentiam, scilicet *sufficientis*, & *sine qua*, ab *efficaci qua*, esse in eo, quod sufficiens, & sine qua in actu 1. & quantum est ex se, tribuat homini auxilium, cum quo potest velle bonum, & operari illud, sed tamen in actu 2. non operatur, quia negligit cooperari tali motioni, &

ad-

[1] *Ibid. c. 11.*

adjutorio, efficax verò, seu *qua* distinguitur in actu 2. per ipsum consensum, & cooperationem omninò liberam. Non autem in eo differunt, quod efficax, seu *qua* determinet physicè, & imponat veram necessitatem voluntati ad consensum, & operationem; & multò minùs in eo, quod Deus per talem gratiam ipse operetur illud velle, & operari in voluntate merè passivè quoad hoc se habente, ut voluit Calvinus.

Constat 2. gratiam, quæ datur homini lapso, esse verè *medicinalem*, & in hoc differre à gratia Angelorum, & Adæ innocentis: 1. quod ista nihil aliud præstaret, quàm puram motionem, & adjutorium ad opera supernaturalia salutis: dico, *supernaturalia salutis;* nam ad opera bona in ordine naturali fortè non erat necessaria, (de quo aliàs) sed illa scilicet *medicinalis* nunc debet esse fortior, & abundantior, ut primò medeatur, & reparet in nobis infirmitates, cæcitatem, & inclinationes in malum à peccato contractas, & 2. ut roboret spiritum contra rebellionem carnis, præter illustrationes, & motiones, & adjutoria ad velle, & operari bonum. De necessitate autem talis gratiæ mox dicemus.

Scio disputari posse, & à multis disputari, an istæ duæ gratiæ in actu primo, & in sua entitate sint omninò ejusdem rationis, ita ut eadem omninò entitas gratiæ, quæ in Petro est efficax, in Paulo sit inefficax, & purè sufficiens, nec ulla inter eas sit differentia, nisi in actu 2. & ex parte voluntatis eorum, quatenùs ille vult suæ vocationi consentire, iste verò vult surdescere, & dissentire, uno verbo, unde proveniat, quòd illa non sit vacua, sicut ista. Quidam volunt illam esse prædeterminantem, seu ex se, & per se victricem, ut mox dicebam; non verò istam, & quidem antecedenter ad omnem determinationem liberi arbitrii. Alii saltem putant eam differentiam venire aliquo modo ex parte Dei, quatenùs dat Petro gratiam excitantem, & moventem in iis circumstantiis loci, temporis, ac dispositionum ejus naturalium, in quibus videt eum esse magis dispositum ad consensum, & prævidet per scientiam mediam, seu conditionatam, eum de facto consensurum liberrimè, & delectabiliter, & hujusmodi gratias vocant *congruas*

De

De Paulo autem non ita esse dicunt, sed è contra, nam licet gratia de se, & quoad entitatem physicam sit ejusdem intensionis, & naturæ cum gratia Petri, tamen quia illi datur in aliis conditionibus, & statibus, & circumstantiis, in quibus non est ita dispositus ad consensum, Deus prævidet, eum non consensurum, & de facto non consentit, & gratia ipsa remanet vacua, & purè sufficiens. Sic plurimi à prædeterminantibus, & necessitantibus, ut ita loquar, seu à Jansenistis, & à Bajanis se discernere volunt, & quidem longè ab eis distant. Nam semper in hac sententia, & modo loquendi homo liberè agit, quod agit, & liberè dissentit, & abjicit gratiam; sed, ut verum fatear, vix capio, quomodo id rectè præstent; nam licet per hoc satis ostendant, quomodo gratiæ istæ non differant physicè, & entitativè, & etiam quomodo ejus efficacitas non præjudicet libertati; quippe usus libertatis quasi præsupponitur gratiæ, quæ non datur nisi ex prævisione liberi consensus, tamen non benè videntur mihi salvare, quomodo ex parte Dei servetur illa æqualitas charitatis, & amoris, quo vult syncerè, & efficaciter omnes salvos fieri; etenim semper videtur, quòd Deus non ita vult salvare Paulum, quando non dat ei hanc gratiam cum illa congruitate, cum qua dat eam Petro. Et perinde mihi videtur negare illi gratiam, vel non dare tantam, aut talem, aut taliter, quanta sufficeret, ut posset converti, & non dare illam nisi in circumstantiis, in quibus prævidet eum non consensurum; hoc enim posset præstare Paulo, sicut & Petro, si eodem modo vellet utrumque salvari, & idem est, ac si diceres, Deum sic vocare Paulum, ut verè nolit eum audire, & excitari, quod mihi videtur impium cogitatu. Igitur ab his difficultatibus abstinebo, ne incurram pœnas ab Ecclesia latas contra scribentes de prædeterminatione, & similibus materiis inextricabilibus. Claudamus quæstionem cum Augustino: *ex duobus ætate grandibus impiis, cur iste vocetur, & vocantem sequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, inscrutabilia sunt judicia Dei*. Cessemus ergo scrutari majestatem, ne opprimamur à gloria.

Si dicere liceret, quod sentio, afferrem parabolam de seminante semen suum; nam ibi mihi satis cla-

rum videtur, quod Deus ejusdem naturæ, ac speciei physicæ grana, id est, idem verbum vocationis, & gratiæ seminat in toto agro suo generis humani; licèt non ubique sit efficax, nec fructificet, aliud semen cadit secùs viam, ubi volucribus seu à transeuntibus, & à volucribus colligitur, & manducatur; aliud inter, & super petras, in quibus natum arescit defectu humoris; aliud inter spinas, à quibus germinans suffocatur; aliud denique in terram bonam cadit, & fructificat ad centesimum, aut quinquagesimum. Nemini dubium, quin per illud semen Christus intelligat verbum Dei tam internum, ut sunt gratiæ excitantes, & vocantes, & adjuvantes, quibus Deus loquitur ad cor hominis; quàm externum: & utriusque seminis, seu verbi efficacitas, vel inefficacitas venit ex diversis dispositionibus subjectorum, in quibus semen illud divinum recipitur. [2] *Aliud cecidit in petrosa, duram scilicet Judæorum voluntatem, ac mentem*, ait Chrysost. & unde spinæ suffocantes, nisi ab ipsa voluntate, quæ præfert sollicitudines, & divitias, & voluptates vitæ sollicitudinibus salutis suæ? qui sunt aves nisi dæmones, qui tollunt Verbum Dei de cordibus nostris? denique fœcunditatem seminis tribuit cordibus suscipientium, qui [3] *corde bono, & optimo audientes verbum, fructum afferunt in patientia*; ergo tota differentia gratiarum efficacium, & sufficientium non est physica, & in entitate earum saltem *ordinariè*; sed venit ex cooperatione, & dispositione voluntaria hominum. Dico, *ordinariè*; scio enim dari etiam gratias singulares, & excellentes.

DISPUTATIO III.

De necessitate gratiæ actualis.

AGIMUS præcipuè de gratia actuali excitante, & adjuvante; nam de gratia habituali, seu sanctificante non occurrunt difficultates, & de illa agemus infra, ubi de justificatione. Videndum ergo hìc, an, & quæ opera possit ho-

[1] *Matth.* 13. *Luc.* 8.
[2] *to.* 6. *Ho.* 8. *ascens.*
[3] *Luc.* 8.

homo facere viribus liberi sui arbitrii cum generali Dei concursu, quo concurrit ad actus naturales causæ secundæ. Loquimur etiam præcipuè de homine in statu naturæ lapsæ.

QUÆSTIO I.

De necessitate gratiæ ex parte intellectus, an possit homo naturaliter cognoscere aliquas veritates sine gratiæ supernaturalis auxilio.

VEritates aliæ sunt *naturales*, aliæ *supernaturales*, & ambæ subdividuntur in *practicas*, & *speculativas*, & in *imperfectas*, & *perfectas*.

Item naturalitas, aut supernaturalitas cognitionis petitur 1. ex medio, seu ex parte luminis; nam si Deus, & attributa ejus non cognoscantur nisi per lumen naturale, v. g. ex creaturis per ratiocinationem, licèt ipsa sint ordinis divini, cognitio erit naturalis. 2. ex objecto, quod si sit ordinis, & entitatis purè naturalis, & per medium etiam naturale, v. g. per sensus, aut rationem, cognitio erit naturalis; si verò de se sit ordinis supernaturalis, vel non sit attingibile per media naturalia, ut cogitationes cordis, quandiù non manifestantur exteriùs per aliqua signa, cognitio etiam erit supernaturalis: 3. ex utroque simul, scilicet ex medio, & objecto, quæ ambo sunt ordinis naturalis, ut visio solis, vel ordinis supernaturalis, ut cognitio unionis hypostaticæ, & visio beata, illa est simpliciter naturalis, & hæc supernaturalis.

Quæritur ergo hìc, an intellectus humanus in statu naturæ lapsæ possit cognoscere perfectè, seu clarè, & distinctè aliquam veritatem naturalis ordinis, & speculativam, aut practicam absque speciali, & supernaturali gratiæ auxilio.

CONCLUSIO I.

HOmo non indiget gratiæ supernaturalis auxilio ad cognoscendas aliquas veritates ordinis naturalis speculativas distinctè, & certò, non tamen omnes sic cognoscere potest. Est communis.

Prob. 1.

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui quærens, *utrum aliqua veritas certa, & syncera possit naturaliter cognosci ab intellectu viatorio absque lucis increatæ speciali illustratione;* respondet affirmativè *de tribus cognoscibilibus, sc. de principiis per se notis, & de conclusionibus. 2. de cognitis per experientiam. 3. de actibus nostris possit naturaliter haberi certitudo infallibilis.* Quod eruditè probat, & fusè.

Prob. 2. ex Script. [2] *à magnitudine speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit creator eorum videri;* visio autem supponit pro cognitione clara, & certa. Idem docet Apostolus. [3] *Invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; ita ut sint inexcusabiles, quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt.* Loquitur de philosophis gentilibus, qui sine dubio non sic cognoverunt per auxilium gratiæ supernaturalis; sed lumine, & discursu naturali, sc. ex creaturis, & operibus, per quæ Deus se illis manifestavit. Eodem tendit Psalmista dicens; [4] *Cæli enarrant gloriam Dei* &c. Item, *multi dicunt, quis ostendit nobis bona?* Et respondet ipse, *signatum est super nos lumen vultus tui Domine;* ergo ex puris naturalibus plura possunt certò cognosci, etiam Dei existentia, ut diximus aliàs.

Prob. 3. ex SS. Patribus, & 1. ex Augustino, quem citat Doctor. [5] *Absit à nobis, ut ea, quæ didicimus per sensus corporis, vera esse dubitemus, per eos quippe didicimus Cælum, terram, & ea, quæ in eis nota sunt nobis, quantùm ille, qui nos, & ipsa condidit, innotescere nobis, voluit... si aliquis dicat, scio me vivere, falli non potest etiam quotiescumque reflectendo supra primum scitum,* &c. Hæc, & similia docet contra Academicos, qui nihil ab homine sciri posse dicebant. 1. ex S. Prospero ejus discipulo, qui contra Cassianum putantem nos per naturalem notitiam posse ad salutem sufficere, non negat nobis superesse naturalem aliquam scientiam veritatis, sed non sufficientem. *Quid ad renovationem miseræ vetustatis idoneam definit prævaricatricis scientiæ nuditatem?* quasi ista scientia vel *ex naturæ opibus residua, vel ex legalis doctrinæ erudi-*

[1] 1. *d.* 3. *q.* 4. *c.* 7. [2] *Sap.* 13.
[3] *Rom.* 1. [4] *Ps.* 5.
[5] 15. *tr.* 13.

eruditione quæsita; possit sui perceptione præstare, ut quod faciendum noverimus, etiam facere diligamus? Vide, quam scientiam naturalem supponit, & quo sensu eam dicat insufficientiam; nempe insufficiens est; *ut, quod faciendum noverimus, etiam facere diligamus, aut ullus sit bonæ voluntatis motus, nisi quem creaverit diffusæ per Spiritum S. charitatis affectus*; ergo non aliter negat scientiam aliquam veritatis possibilem naturaliter. Imò, *nisi enim illi, qui alieni à gratia christiana quædam ad similitudinem legalium mandatorum proprio judicio sanciebant, intelligentes mores civitatum, concordiamque populorum non posse aliter contineri, nisi ut rectè factis præmia, & peccatis pœnæ decernerentur. Quis ambigat hanc sapientiam humano generi ad temporalis vitæ utilitatem ex natura à Deo condita superesse reliqua? Si enim nec ad ista terrena ordinanda rationalis animi vigeret ingenium, non vitiata esset, sed extincta natura.* Hinc

Prob. 4. ratione, quam tangit hic Sanctus Antistes. Naturæ rationalis vires non sunt prorsùs extinctæ, sed tantùm debilitatæ; ergo intellectus non est ineptus ex se ad omnem veritatem naturalem viribus suis acquirendam, potiùsquam aliæ potentiæ ad sua objecta attingenda.

Confirmatur experientia de Philosophis Ethnicis, & à gratia Christi alienissimis, qui tot scientias, & veritates nos docuerunt, & illustria morum præcepta tradiderunt, ut Plato, Aristoteles, Plutarchus, &c.

Confir. 2. ex dictis de existentia Dei, quæ sic potest demonstrari ratione naturali, ut non possit ignorari Deus. Item de primis principiis legis naturæ, &c.

Objic. 1. ex Script. [1] videt Deus, quod *cuncta cogitatio cordis intenta est ad malum*; & ex Apostolo, *non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tamquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*; ergo sine gratia nullam agnoscimus veritatem.

Resp. neg. cons. vel sic dist. quæ sufficiat ad credendum, vel operandum, sicut oportet ad salutem, con. simpliciter, & absolutè, neg. cōs. nec enim hoc infertur ex

[1] *Gen. 6.*

ex illis textibus. 1. enim cùm dicitur ; *cuncta cogitatio* ; id est, magna pars ; sicut cùm dicitur , *omnis caro corruperat viam suam* , non intelligitur de omnibus omninò , sed de maxima parte ; nam de Noe dicitur, quod *invenerat gratiam coram Domino* , & quod erat *vir justus, atque perfectus* . Apostolus autem loquitur de cogitatione sufficienti ad opera salutis . Nam, *quod attinet ad pietatis viam, & verum Dei cultum, non sumus sufficientes*, &c. Inquit August. [1]

Inst. scientia veritatis petenda est à Deo, & pro illa debemus agere illi gratias ; ergo est donum Dei speciale ; nam *oratio est clarissima gratiæ testificatio*, ait Augustinus : [2] *Et gratiarum actio certissimum signum beneficii gratuiti* . Prob. ant. si quis *indiget sapientia, postulet à Deo. . . . postulet in fide , nihil hæsitans;* ergo &c.

Respondeo neg. conseq. utramque , nam oramus etiam pro naturalibus donis , & de illis agimus gratias , ut pro creatione , pro sanitate, pro pluvia , & similibus , quæ pertinent ad providentiam generalem . Deinde oramus , ut faciliùs , & perfectiùs eas cogitationes assequamur .

Objic. 2. ex Concilio Milevitano, seu Carthaginensi , [3] *utrumque donum Dei est , & scire quid agere debeamus, & diligere, ut faciamus.* Et ex Arausicano [4] *Divini muneris est, cùm rectè cogitamus.* Item ibidem. *Nemo habet de suo, nisi mendacium , & peccatum* ; ergo omnis cognitio veritatis est ex dono Dei speciali , & supernaturali .

Respondeo dist. cons. omnis cognitio sufficiens ad bonum salutis, conc. omnis cognitio absolutè , & simpliciter, neg. conseq. nam Concilia illa loquuntur contra hæreticos negantes necessitatem gratiæ ad cognoscendum , & diligendum bonum pertinens ad salutem ; non autem ad quascumque cognitiones, & operationes naturales, de quibus hic loquimur. Audi Concilium . [5] *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod , quod ad salutem pertinet, vitæ æternæ cogitare , aut eligere posse confirmat absque illuminatione Spiritus S. hæreticè fallitur.* Et quando dicit hominem non habere de suo nisi mendacium , loquitur de homine quoad

[1] *de bo. persever.* 12. [2] *Ep.* 95. *&* 107.
[3] *Can.* 4. [4] *Can.* 7. [5] *Can.* 7.

quoad concupiſcentiam, per quam obſcuratur ratio, & inclinatur appetitus ad peccatum, & excludit ſolas veritates ſupernaturales, & facientes ad ſalutem. *Cupiditas hominis, quæ vitium eſt, hominem habet auctorem, vel hominis deceptorem, non hominis creatorem*, inquit Auguſt. [1]

Inſt. ex illis Conciliis, non tantùm opera juſtificationis, ſed ipſa initia juſtificationis ſunt ex gratia, ſed illæ cognitiones veritatis, & maximè ſi eſſent practicæ, eſſent initia juſtificationis; ergo illas omnes volunt eſſe ex gratia ſupernaturali. Maj. patet ex dictis de Semipelagianis. Prob. min. nam cognitio boni virtutis, & mali peccati diſponunt ad amorem illius, & odium iſtius; ergo & ad juſtificationem.

Reſp. neg. min. & diſt. ant. ad amorem, & odium aliquale, & imperfectum, con. ad amorem perfectum, & ſicut oportet ad juſtificationis gratiam; neg. ant. & conſ. cùm enim ille amor, vel odium illud ſint debilia, & imperfectiſſima, & naturalia; non ſunt veræ diſpoſitiones ad gratiam illam. Dico, *veræ*; nam impropriè, & remotiſſimè poſſunt aliqualiter præparare, aut juvare voluntatem ad cooperandum gratiæ excitanti, & moventi, quæ ſemper requiritur.

Objic. 3. ex Auguſt. [2] qui multoties inculcat regulas cognitionum, & judiciorum noſtrorum ſcriptas non eſſe, *niſi in libro illo lucis illius, qui veritas dicitur.* Unde ſic loquitur ad contradictorem. *Si ambo videmus verum, nec tu in me, nec ego in te, ſed ambo in ea, quæ ſupra mentem eſt, incommutabili veritate*; ergo naturaliter, & ſine gratia non cognoſcitur ulla veritas. Et ratio eſt, quia, inquit [3] *ad veritatem, non niſi puræ animæ pertingunt*; puritas autem non habetur ſine gratia; ergo &c.

Reſp. neg. conſ. nam vel Auguſtinus loquitur de veritatibus ſupernaturalibus, & ſalutis, vel de regulis, in quibus naturales cognoſcuntur, quæ ſunt prima principia ſcientiarum naturalium per ſe nota, quæ dicit cognoſci in regulis æternis, id eſt in lumine ipſo naturali, quod indidit mentibus humanis per aliquam ſui luminis increati participationem. Illa autem prima

[1] 1. *de gr. Chr.* 20. [2] 13. *tr.* 15. 12. *confeſſ.* 25.
[3] 83. qq. 49.

ma principia, & conclusiones ex illis immediatè manantes sunt æternæ, & incommutabilis veritatis, ut dici solet in Philosophia. Quantùm ad puritatem, quam requirit, non est puritas sanctitatis, & gratiæ, ut patet in Philosophis Ethnicis, sed subtilitas, & claritas naturalis intellectus.

Objic.4. ut intellectus noster naturaliter assequatur veritatem, debet ei venire species objectorum per sensus ita fideliter, ut non decipiatur; sed hoc fieri non potest sine providentia speciali Dei, sc. disponentis, ut à sensibus, vel ab objectis, aut mediis non decipiantur ipsimet sensus, ut sæpe contingit; ergo non potest naturaliter, & sine speciali gratia cognosci ulla veritas, etiam naturalis.

Resp. neg. min. nam experientia constat, nec sensus, nec ipsum intellectum semper errare. Et certè objecta, & media concurrunt naturaliter, id est determinatè ad sui sensationes; & similiter species eorum cum sensibus, & cum ipso intellectu; ergo sicut verum, & reale esse habent, ita veras, & reales species emittunt, & ex providentia generali sic disponuntur inter se, ut non decipiant; imò esset quasi miraculum, si aliter disponerentur. *Dei perfecta sunt opera.*

Dixi autem *aliquas veritates*; non autem omnes; saltem collectivè. Nam virtus intellectiva est infirma, & limitata; ideò non potest omnia scire, & tot veritates penetrare, & complecti, & longè plura ignorat, quàm sciat. Nondum potuit scire causam ventorum, nec æstus maris. Hæc autem impotentia non est quidem physica, sed moralis, ob graves difficultates, & impedimenta, quæ superare non potest in hac mortali vita sine speciali providentiæ gratia. Ea sunt inter cætera. 1. vitæ brevitas, & multitudo scibilium, & labor diuturnus studiorum, quippe ars longa vita brevis. 2. infirmitas sensuum, & potentiarum externarum, quæ longiori, & acriori applicatione debilitantur, & spiritibus exhauriuntur. 3. ex corporis totius corruptibilitate, mortalitate, & hebetudine. *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit sensum multa cogitantem.* 4. passionum turbationes; & motus. 5. vitæ humanæ labores, sollicitudines, & curæ, quibus animus distrahitur; & alia hujusmodi, quæ à studiis scientiarum avertunt, nisi animus per

lumen,

lumen, & robur gratiæ roboretur, & purificetur.

Dices: naturaliter appetimus omnia ſcire; ergo id poſſumus naturaliter, nam ille appetitus non eſt fruſtra.

Reſp. diſt. ant. omnia ſcire ſaltem diviſivè, & intenſivè, con. collectivè, & extenſivè, neg. ant. nulla eſt veritas naturalis, quæ non ſit ſcibilis, & quam non appetamus, aut poſſimus ſcire; imò & quoad principia quædam generalia, & prima poſſumus aliqualiter attingere; & hoc ſufficit, ut ille appetitus non ſit fruſtra; ſed collectivè, & extenſivè non poſſumus, nec moraliter appetimus.

Quæres, *an gratia, ſeu beneficium, quo quis omnia ſciret, eſſet ordinis ſupernaturalis, aut naturalis.*

Reſp. fore ſupernaturale, ſaltem per accidens, & quoad modum; quia propter rationes allatas, & difficultates non poſſet haberi viribus naturæ.

CONCLUSIO II.

Homo naturaliter, & ſine gratiæ ſupernaturalis auxilio poteſt aliquas cognoſcere veritates morales, & practicas ordinis naturalis; non tamen omnes. Eſt communior.

Prob. 1. ex Scoto, [1] & Auguſtino, quem citat dicentem, quòd *philoſophi neſcientes, ad quem finem referenda iſta eſſent, inter falſa, quæ locuti ſunt, verum potuerunt videre*. Et, *quid prodeſt noſſe, quò cundum ſit, ſi ignoretur via, qua eundum ſit? in hoc enim errabant philoſophi, quia etſi aliqua de virtutibus vera tradiderunt, tamen falſa miſcuerunt ſecundum præcedentem auctoritatem Auguſtini, & patet ex eorum libris*; ergo ex Scoto poſſunt naturaliter cognoſci plures veritates morales, & practicæ; quales ſunt de virtutibus, de quibus plura vera ſcripſerunt philoſophi Ethnici, & alieni à gratia; ſed non omnes, quod clariùs docet dicens, *ratio oſtendit naturæ intellectuali eſſe aliquid ſummè diligendum*, &c. Et ſic ratio naturalis dictat Deum, qui eſt ſummum ens, ſeu bonum infinitum, eſſe ſummè diligendum, &c. de quo infrà.

[1] *q. 1. prol. N. 23.*

Prob. 2. ex Apostolo [1] arguente eosdem philosophos ut inexcusabiles, quia *cùm Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt*; ergo censet Apostolus philosophos non tantùm agnovisse naturaliter Deum esse, sed etiam ipsum esse glorificandum cultu proportionato. Item clariùs docet, quod *gentes, quæ legem* (Moysi, vel Christi) *non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt...ipsi sibi sunt lex* &c. sed hoc non facerent naturaliter, si facerent ex gratiæ supernaturalis auxilio; ergo &c.

Prob. 3. ex Patribus. Nam (inquit Chrysost.) [2] *in natura nostra insita est scientia boni, & mali. Nullus igitur prætextat, quod ignorans virtutem negligat*: & alibi: *sufficientem magistrum habemus conscientiam, & fieri non potest, ut quis illo adjumento privetur; nam simul cum formatione hominis insita est scientia faciendorum, & non faciendorum*. Et Augustinus. *Lex tua scripta est in cordibus hominum, quam non ipsa quidem delet iniquitas. Quis enim fur æquo animo furem patitur?* &c. Et sic de aliis.

Prob. 4. tum quia de facto nullus est sanæ mentis, qui ignorare possit has generales regulas morum. *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris* Et, *Deus est colendus*; & *parentes honorandi*, &c. Plurimæ aliæ hujusmodi regulæ morum sunt objecta proportionata intellectui nostro; tum quia plurimæ illæ regulæ non excedunt attingentiam naturalem hominis, cùm sint purè naturales. Tum 3. quia nisi naturaliter posset homo eas attingere, ita nec peccare naturaliter contra illas. Quia earum cognitio naturalis esset impossibilis; sed hoc est falsum, & absurdum, & contra Scripturam, & Patres citatos; ergo &c.

Confirmatur hoc ex Augustino docente legem naturalem scriptam esse in cordibus nostris, quandoquidem *manu formatoris nostri in ipsis cordibus nostris veritas scripsit, quod tibi non vis fieri, ne facias alteri. Hoc antequam lex daretur, nemo ignorare permissus est, ut esset & unde judicarentur, quibus lex non esset data; sed ne sibi homines aliquid defuisse conquererentur, scriptum est in tabulis, quod in cordibus non legebant*, &c. Inde queritur Cyprianus post Tertullianum. *Hæc est*

[1] *Rom.* 1.
[2] *Ho.* 5. & 54. *in Gen.*

est summa delicti, nolle cognoscere quem ignorare non possit: sc. non potest ignorari Deus, nec prima, & generalia principia legis naturæ.

Objic. 1. si homo posset naturæ viribus acquirere notitiam veritatum moralium, posset etiam acquirere habitum prudentiæ sine auxilio gratiæ; sed consequens est falsum: nulla enim virtus vera potest acquiri sine gratia; ergo nec cognitio veritatum, quæ spectant ad prudentiam.

Respondeo dist. maj. posset acquirere prudentiam aliqualem, & imperfectam, con. maj. & neg. min. perfectam, & qualis necessaria est ad vitandum peccatum, & acquirendam gratiam, neg. maj. & cons. nam ipse Christus aliqualem prudentiam tribuit filiis tenebrarum, in qua superant filios lucis, sc. opera nequitiæ suæ.

Objic. 2. ex Patribus. Peccatum excęcavit intellectum hominis, ita ut de se nesciat nisi errare, & approbare falsa pro veris; ergo tantùm abest, ut sine gratia medicinali possit assequi ullam veritatem practicam. Prob. ant. ex Euangelio de cęco nato, quem dicunt Patres esse figuram hominis lapsi. *Quis cęcus ille fuerit juxta historiam ignoramus*, ait Gregor. [1] *sed tamen quid per mysterium significet novimus, cęcus quippe est genus humanum*, &c.

Respondeo dist. ant. excęcavit per privationem luminis gratiæ, & notitiæ cognitionum supernaturalium, con. quoad lumen rationis naturalis, & cognitionis naturalis, neg. ant. & cons. privatus est per peccatum lumine supernaturali fidei, & id notat Gregor. *claritatem supernæ lucis ignorans, damnationis suæ tenebras patitur*. Caret ergo lumine necessario ad cognitionem veritatum supernaturalium; imò & debilitata est ratio per insultus, & vapores passionum, quibus obscuratur judicium, & sæpiùs depravatur, ut mox patebit.

Notandum tamen, quod etiam Patres sæpiùs, imò communiter cognitiones quarumlibet veritatum vocant dona Dei, & gratias, latè sumptis vocibus *gratiæ*, & *doni*: non autem propriè pro beneficiis naturæ superadditis, & prorsus indebitis. Nam (inquit S. Thomas) *dicendum, quod omne verum à quocumque*

[1] *Hom. 11. in Euang.*

dicatur, est à Spiritu S. sicut ab infundente naturale lumen, & movente ad intelligendum, & loquendum veritatem; non autem sicut ab inhabitante per gratiam gratum faciente, vel largiente aliquod habituale donum naturæ superadditum. Sic facilè conciliabuntur Patres, & Theologi, dum aliqui omnem cogitationem, & cognitionem veritatis tribuunt dono Spiritus S. alii naturali virtuti.

Dixi: *non tamen omnes*, ob easdem rationes, quas attuli pro simili limitatione præcedentis conclusionis; quia tam valent pro veritatibus practicis, & moralibus, quàm pro speculativis.

CONCLUSIO III.

G*Ratiæ auxilium absolutè est necessarium homini ad cognitionem veritatum supernaturalium, & ut credere possit sicut oportet ad salutem.* Est de fide.

Prob. 1. ex Scoto [1] citato, qui contra philosophos probat *necessariam nobis esse scientiam supernaturalem, & revelatam*, quia *homo ex naturalibus non potest scire finem suum distinctè, nec omnes conditiones ejus.* Nam, inquit, *omni cognoscenti, & agenti propter finem necessaria est triplex cognitio. 1. quomodo, & qualiter finis acquiratur. 2. cognitio omnium, quæ sunt necessaria ad finem. 3. quod ista omnia sufficiant ad talem finem.... sed hæc tria non potest viator ratione naturali cognoscere*, &c. ergo ad hoc necessarium est auxilium gratiæ supernaturalis.

Prob. 2. ex Script. [2] *Omnis, qui audit à Patre, & didicit, venit ad me*; ergo omnis, qui venit ad Christum per fidem, aut aliud lumen, istud audit, id accipit à Patre. Et de judæis dicitur, quòd *propterea non poterant credere, quia dixit Isaias, excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava*; excæcatio autem non fit nisi per subtractionem luminis divini, seu gratiæ. Ideò Paulus dicit de seipso: *misericordiam consecutus sum, ut sim fidelis*, non dixit, *quia fidelis eram, sed ut fidelis essem, ostendens ipsam fidem, nisi à Deo miserente non posse esse* ait, August. [3]

&

[1] *Ibid. B.8.* [2] *Jo.6.*
[3] *de gra. & lib. arb. 7.*

& esse donum Dei. Quod clariùs definit idem Paulus. *Non quod simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. Et alibi: *gratia salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis, donum enim Dei est*. Et alibi: *vobis donatum est, ut non solùm in eum credatis, sed etiam ut pro eo patiamini*. Quippe, inquit August. *utrumque ad Dei gratiam pertinet, & fides credentium, & tolerantia patientium*.

Prob.3. ex Concil. [1] nam *donum Dei est & scire quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus*, ait Concil. Carthaginense: & infra: *divini est muneris cum & rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate, & injustitia tenemus:* Sc. sine gratia in errores labimur. Et ex Tridentino [2] dicitur anathema asserentibus *hominem posse credere...sicut oportet sine præveniente Spiritus S. gratia, atque adjutorio*.

Probatur 4. ex aliis Patribus. Nam, inquit Ambros. *non est in potestate nostra cor nostrum, & nostræ cogitationes*. Et S. Isidor. *doctrina sine adjuvante gratia quamvis infundatur auribus, ad cor nunquam descendit; foris quidem perstrepit, sed interius nihil proficit;* ergo tantùm abest, ut doctrinam salutis propriis viribus acquiramus; cùm nequidem auditam, & acceptam ab aliis possimus sine auxilio gratiæ capere, & in ea proficere. Quod pluries confirmat Augustinus. [3] *Multi audiunt verbum veritatis, sed alii credunt, alii contradicunt.... cùm aliis præparatur voluntas à Domino*, &c. Et hoc patet ex Scriptura. Quia *neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid, sed qui incrementum dat Deus*.

Probatur 5. ratione petita ex aliis principiis fidei. Nam de fide est, non solùm merita perfecta, sed etiam ipsa meriti initia esse ex gratia; sed piæ cogitationes, & cognitiones veritatum salutis, uno verbo initia fidei sunt initia bonorum operum, & meritorum; ergo & cognitiones veritatum fidei, & salutis. Maj. constat ex dictis, & magis constabit ex dicendis. Min. etiam patet, nam cùm voluntas non feratur in incognitum, prius est objecta cognosci ab in-

[1] *Can.4.& 9.* [2] *Sess.6.3.*
[3] *de prædest. 6.*

tellectu, quàm proponantur voluntati amanda, aut fugienda: unde, inquit August. [1] *Restat, ut ipsam fidem non humano, quo isti extolluntur, tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis: quoniam inde incipiunt bona quæcumque sunt merita: sed gratuitum donum esse fateamur, sc. gratiam veram, id est, sine meritis cogitamus.*

Confir. Nam si graves authores vix, aut ne vix quidem admittunt cognitiones, & cogitationes practicas ex viribus naturæ, & naturaliter sine gratiæ specialis auxilio; à fortiori hoc dicendum est de supernaturalibus.

Objic. 1. con. 2. p. ex Script. in nobis adsunt naturaliter initia quædam bonæ voluntatis, per quæ fidem desideramus, & petimus; ergo & in intellectu cogitationes ad talia desideria, & petitiones. Conf. patet; nihil enim volitum, quin præcognitum. Prob. ant. nam gratia Dei non datur nisi volenti, & petenti. [2] *Ad vocem clamoris tui, statim ut audierit, respondebit tibi.* Et Christus monet: [3] *Petite, & accipietis.* Et Paulus. [4] *Velle adjacet mihi; perficere autem non invenio*; ergo &c.

Resp. dist. ant. initia bonæ voluntatis ex gratia excitante, & præveniente, con. sine tali gratia, neg. ant. quod patet ex ipsis textibus Scripturæ allatis; non enim clamamus, nec petimus, nisi ex divina monitione, & motu. Unde sapiens dicit de sapientia, quod *præoccupat, qui se concupiscunt.* Et, *inventus sum à non quærentibus.* Et, *non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei.* Et, *Deus est, qui operatur in nobis velle,* &c. Et, *quid oremus, sicut oportet, nescimus.* Unde inquit Augustinus, *homo præparat, non tamen sine adjutorio Dei, qui si tangit cor, homo præparet cor.... si sine illo nihil possumus facere; ergo nec incipere, nec perficere, quia ut incipiamus dictum: misericordia ejus præveniet me,* &c.

Objic. 2. Hæretici credunt aliquot fidei mysteria, v. g. Trinitatis, Incarnationis, &c. sed illis non datur gratia ad tales actus; ergo possunt agnosci veritates supernaturales sine gratia.

Resp. neg. min. Nam si hæretici verè, & syncerè cre-

dunt,

[1] *Ep. 105.* [2] *Isa. 3.*
[3] *Luc. 12.* [4] *Rom. 7.*

dunt, & ſicut oportet, id fit ex Dei revelatione; ergo ex gratia ſupernaturali, & ſi ex revelatione humana, ſemper originaliter id fit ex divina facta illis, à quibus hæc audiunt, & tunc non eſt vera fides divina, ſed humana: nec etiam puto eos hæc poſſe verè credere ſine gratia. Fides iſta eſt quoddam Dei donum, *ſed exheredatorum*, ait Auguſt. [1] & certè non omnes, qui audiunt etiam à Deo, vel hominibus, propterea credunt ſaltem ſicut oportet.

Objic.3. Deus à nobis exigit fidem; ergo eſt in noſtra poteſtate; ſed non eſſet in noſtra poteſtate, ſi non poſſet haberi ſine gratia ſupernaturali; hæc enim non eſt in noſtra poteſtate; ergo &c.

Reſp. diſt. 1. conſ. eſt in noſtra poteſtate mediante Dei auxilio, con. ex viribus ſolius naturæ, neg. conſ. nam, ut fides ſit in noſtra poteſtate, ſufficit, quod Deus nos excitet ad credendum, & ad petendam fidem, & paratus ſit ad hoc præbere auxilia neceſſaria.

Objic.4. Omnis veritas continetur ſub objecto intellectus noſtri; ergo omnis veritas poteſt naturaliter ab eo cognoſci: omnis enim potentia poteſt naturaliter attingere ſuum objectum.

Reſp. diſt. ant. Sub objecto naturalis, aut ſupernaturalis attingentiæ, conc. naturalis attingentiæ, neg. ant. & conſ. nam ſub objecto adæquato intellectus, ſicut & voluntatis continentur objecta particularia naturalis attingentiæ, & alia ſupernaturaliter tantùm attingibilia, ut diximus aliàs.

Inſt. Si quid obeſſet attingentiæ naturali talium veritatum, maximè ſupernaturalitas; ſed hæc ratio nulla eſt; ergo &c. Prob. min. nam aſſenſus hæretici myſterio Trinitatis v.g. eſt naturalis; aſſenſus verò Catholici eſt ſupernaturalis; nec facilè in his diſcernitur naturalitas, & ſupernaturalitas; nam uterque credit ex eodem motivo revelationis divinæ; ergo &c.

Reſp. neg. min. & diſt. 1.p. ant. prob. aſſenſus hæretici, ſi ſit ex motivo revelationis naturalis, & humanæ, & ſine auxilio gratiæ, con. ſi ſit ex motivo revelationis divinæ, cum auxilio gratiæ, neg. ant. nam ex utroque capite erit ſupernaturalis. An autem ita ſit, ſc. an ex motivo divino, & ſupernaturali auxilio, non

[1] *De patient.* 28.

puto: alioqui tam crederet aliis articulis, in quibus errat, quam isti. Est ergo assensus, & actus purè naturalis ex aliquo habitu fidei acquisitæ, & motivo purè naturali revelationis humanæ, quamvis putet, & asserat se credere ob Dei revelationem.

QUÆSTIO II.

De necessitate gratiæ ex parte voluntatis. An homo lapsus possit elicere aliquem actum moraliter bonum, & salutarem sine gratiæ supernaturalis auxilio.

AD bene operandum non sufficit excitari, illustrari, & juvari intellectum, sed etiam moveri, & juvari voluntatem, quæ dicitur per peccatum curvata, & inclinata ad malum; sed quæritur, an ita sit depravata, & debilitata, ut nullum prorsus actum moraliter bonum, seu honestum, ordinis naturalis, possit se sola, & cum generali Dei concursu efficere. In hoc præcipuè versabatur controversia inter Patres Ecclesiæ, & Pelagianos, ac Semipelagianos; ut monuimus ab initio, quòd illi hæretici vellent gratiam ad opera salutis esse utilem, sc. ad operandum faciliùs, & perfectiùs, non autem necessariam absolutè, & simpliciter. Semipelagiani autem volebant eam non esse necessariam ad primos aliquos actus bonos, quibus homo se disponebat ad gratias à Deo impetrandas, sine quibus non poterat consummare opera salutis.

In aliud extremum impegerunt Lutherus, & Calvinus, dicentes hominem in statu naturæ lapsæ non posse, nequidem cum gratia, quidquam boni ad salutem operari, sed omnia opera ejus esse peccata; licèt ei non imputentur propter fidem Christi. Hussitæ verò dicebant non solùm requiri gratiæ actualis auxilium, sed etiam gratiam sanctificantem, ita ut omnia, quæ fiunt extra statum illius gratiæ, seu in statu peccati, sint peccata, & hic error damnatus fuit in Concilio Constantiensi. Prope ad ipsum accessit Bajus, [1] docens inter alia, quòd *omnia opera infidelium sunt peccata*, & quod *virtutes Philosophorum sunt*

[1] *Propos. 25.*

sunt vitia. Quod damnatum est à tribus SS. Pontificibus, ut dictum est.

Porrò opera bona, de quibus potest esse quæstio, alia sunt *purè naturalia*, sc. quæ solo lumine, & viribus naturæ ob finem etiam purè naturalem fiunt, ut cùm Ethnicus facit eleemosynam ex pura misericordia naturali, non respiciens aliud, quàm levamen temporale miseri, prout sibi dictatur à lege, seu ratione naturæ, quam Deus inscripsit cordibus hominum: vel sunt *supernaturalia*, quia eorum bonitas cognoscitur à lumine fidei; eliguntur motu gratiæ supernaturalis, & fiunt ex motivo, & fine aliquo pariter supernaturali: Ut si fiat eleemosyna ex directione fidei, & ex amore Dei, & in ordine ad propriam salutem; hoc vocat Concilium operari, sicut oportet, ad salutem, sc. cum omnibus circumstantiis requisitis ad meritum salutis æternæ. De utrisque procedere potest quæstio; sed priùs de supernaturalibus agemus.

CONCLUSIO I.

H*Omo sine supernaturalis gratiæ auxilio non potest ullum opus bonum morale, & salutare operari*. Est de fide contra Pelagianos, & Semipelagianos.

Prob. 1. ex Scoto [1] docente contra philosophos, quod sine supernaturali lumine homo non *potest cognoscere distinctè finem suum ultimum; ergo necessària est sibi de hoc tradi aliqua cognitio supernaturalis*. Solide probat ant. item docet, quòd *cognoscenti, & agenti propter finem necessaria est triplex cognitio. 1. quomodo finis acquiratur. 2. cognitio omnium, quæ sunt necessaria ad finem, sc. mediorum. 3. quod omnia hæc sufficiant ad talem finem. Hæc autem tria non potest viator ratione naturali cognoscere*. Et infra concedit Deum esse finem naturalem hominis, *licet non naturaliter adipiscendum, sed supernaturaliter*; ergo ex Scoto nō potest homo sine gratiæ supernaturalis auxilio nec cognoscere, nec acquirere per ullū opus salutare finem

[1] *q. 1. prol. B. 6.*

suum ultimum. Alios textus adduximus supra, ubi de mente ejus circa necessitatem gratiæ.

Prob. 2. ex Scriptura citata pro necessitate gratiæ ex parte intellectus. Item ex aliis, quibus docemur Deum dirigere nos, ne cadamus, vel ut relevemur, &c. *Ipse evellet de laqueo pedes meos.* Et, *à Domino gressus hominis dirigentur.* Et, *nisi D. ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam.* Et, *non possum esse continens, nisi Deus det.* Et, *nemo potest venire ad me, nisi pater traxerit eũ.* Vel, *nisi fuerit ei datum à patre meo.* Et, *sine me nihil potestis facere.* Et, *Deus est, qui operatur in nobis*, &c. Et, *non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.*

Prob. 3. ex Conciliis 1. ex Concil. Diospolit. in quo damnatus est 7. articulus inter alios, quo Pelagius dicebat, [1] *gratiam Dei non ad singulos actus dari, sed de libero arbitrio esse vel in lege, atque doctrina.* Et in Milevit. seu Carthagin. *utrumque donum Dei est, & scire, quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus.* Et Arausic. II. *si quis dixerit per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ cogitare, aut eligere posse.... absque illuminatione Spiritus S.... fallitur hæretico spiritu.* Et infrà. *Divini est muneris, cùm rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate, & injustitia abstinemus: quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum ut operemur operatur.* Et Trident. [2] *si quis dixerit sine prævenienti Spiritus S. operatione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anath. sit.*

Prob. 4. ex SS. Patribus. *Si possibilitas naturalis per liberum arbitrium & ad cognoscendum quomodo vivere debeat, & ad bene vivendum sibi sufficit;* ergo *Christus gratis mortuus est*, inquit August. qui tot voluminibus id propugnat contra Pelagium, Cœlestium, & Julianum, & contra Semipelagianos. Et cùm objicerent illi, quod talis necessitas inferebat negationem liberi arbitrii, respondebat, non *ideò tollitur liberum arbitrium, quia juvatur, & ideò juvatur, quia non tollitur.* Et S. Hieronymus [3] idem respon-

[1] *cap.4. Can.7. & 9.*
[2] *sess.6. can.3.*
[3] *Ep.89.*

respondebat: *velle est meum, & currere est meum; sed ipsum meum sine Dei auxilio non est meum.*

Prob.5. nam opera dispositiva ad gratiam, vel gloriam sunt absolutè supernaturalia, ut suppono ex dicendis, sicut & ipsa gratia; nam media debent esse proportionata fini; ergo & gratia, seu consensus ad illa. Prob.cons. etiam ex dictis. Nam supernaturalitas petitur ex parte agentis, quod est extra ordinem agentium naturalium; sed gratia, seu concursus Dei ad opera nostra se tenet ex parte principii activi; ergo ad actus supernaturales debet esse supernaturalis.

Objic.1.ex Script.[1] orationes, & eleemosynæ Cornelii *ascenderunt in memoriam in conspectu Domini*; sed illa opera erant purè naturalia; nam ille erat gentilis, & nondum fidelis, & ideò sine gratia supernaturali; ergo sine hac gratia potest homo se disponere ad salutem.

Resp.neg. min. & dist. rationem ejus. Erat gentilis, & sine gratia habituali, sine fide actuali, & explicita, & nondum justificatus, con. sine gratia actuali, & fide aliquali saltem inchoata, & implicita, neg. min. nam inquit August. [2] *antequam in Christum crederet, & cum credidisset, quidquid bene operatus est Cornelius, totum Deo dandum est.*

Inst. Opera, quibus præparamur ad gratiam, & quibus meremur gloriam, sunt nostra, & à nobis; ergo non sunt supra vires nostras naturales; quia homo non est agens supernaturale. Prob.ant.ex Script. qua imperantur nobis talia opera. [3] *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et, *hominis est animam præparare*: sed frustra preciperentur nobis illa opera, nisi essent in nostra potestate; ergo &c.

Resp.dist.cons. & min. prob. supra vires nostras supposito Dei adjutorio speciali, con. supra vires nostras nudas, neg.cons. & min.nam ut frustra, sed justè præcipiantur, & sint nostra, sufficit, quod per vires innatas possimus ista opera exequi cum Dei adjutorio speciali, & gratia excitante, & movente, quam Deus semper paratam offert, imò & qua nos prævenit, & movet. Ideò postquam dixit Deus per prophetam; [4] *convertimini ad me, & ego convertar ad vos;* res-

 pon-

[1] *act.*10. [2] *de præd.* 7.
[3] *Matth.*19. [4] *Zachar.* 1.

pondere docemur. *Converte nos Domine ad te, & convertemur*: Ut sc. agnoscamus infirmitatem nostram, & indigentiam gratiæ prævenientis, ut docet Concilium Tridentinum. Et revera operamur, sed *simul Deus operatur in nobis velle, & perficere.*

Inst. si per gratiam Deus sic operaretur bona, vel ita operaretur in omnibus, vel in aliquibus; sed neutrum dici potest; ergo &c. Prob. min. 1. non in omnibus: alioqui omnes benè agerent, & salvarentur, quod falsum est; ergo &c. 2. non in aliquibus, quia sic acceptor personarum, & aliàs non peccarent; quia impossibile esset eis bene operari; sed hæc etiam falsa, & absurda sunt; ergo &c.

Resp. neg. min. nam ex parte sua Deus offert gratias sufficientes omnibus, quibus cooperari possunt, si velint, & qui volunt, & cooperantur, ut faciunt aliqui, salvantur: qui verò non cooperantur, ut faciunt plurimi, puniuntur. Ad 2. prob. negant aliqui maj. nam supposito, quòd Deus non daret auxilia sufficientia omnibus, adhuc non esset injustus, nec acceptor personarum, quia Deus illis nihil debet, qui non acciperent; ideò non acciperent, quia per peccatum originale, aut personalia essent indigni. Sed prior solutio magis placet, ut dicemus.

Objic. 3. Si non posset homo benè operari ad salutem sine gratia, non haberet liberum arbitrium, aut nihil inserviret illi; sed cons. est falsum, & contra nos; ergo & ant. prob. maj. quia illa opera non essent in ejus potestate, & gratia illi noceret, quia illa opera essent non ab illo, sed à gratia; ergo &c.

Resp. neg. maj. & ant. prob. imò gratia illud adjuvaret, ut posset operari bonum, ad quod de se esset impotens.

CONCLUSIO II.

Nequidem ullum initium fidei, aut salutis possibile est homini sine gratia. Est etiam de fide contra Semipelagianos.

Prob. 1. ex Scoto cit. *Ponitur, quòd ad actum meritorium non sufficit voluntas, nequidem cum charitate, sed requiritur influentia specialis, non formæ perma-*

permanentis, *ſed moventis*; ergo Scotus requirit motionem gratiæ actualis, ſeu moventis ad actus meritorios, & per conſequens ad actus, quibus diſponimur ad juſtificationis gratiam.

Prob. 2. ex iiſdem textibus Scripturæ, quibus probatur præcedens; nam ſi fides eſt abſolutè donum Dei, ita & initiū ejus: nec enim homo talem gratiam partiri debet cum Deo, ut initium ejus ſit ex nobis, & finis, ſeu poſterior pars ſit Dei. Tam initium, quàm perfectionem boni operis Deo tribuit. *Qui cæpit in vobis opus bonum, ipſe perficiet*, ait D. Petrus: Scriptura, inquam, loquitur abſolutè, *nemo venit ad me, niſi pater traxerit eum*. Item: *ſine me nihil poteſtis facere*; qui enim dicit, *nihil*, tam excludit parum, quàm multum, notat Auguſtinus. Et, *temeritas eſt hominem componere ſe Deo. Si non pertinet ad gratiam, quod* (credere) *cæpimus, ſed illud potiùs, quod propter hoc probis additur, ut pleniùs, perfectiùſque credamus, ac per hoc initium fidei noſtræ priores damus Deo, ut retribuatur nobis & ſupplementum ejus*..... audi Apoſtolum. *Vobis datum eſt non ſolum, ut in eum credatis... non ait, ut plenius, & perfectius credatis in eum*; ſed (abſolutè, & ſimpliciter) *ut credatis in eum* &c.

Prob. 3. ex Concil. [1] nam in Arauſicano cit. definitur. *Si quis ut augmentum, ita etiam initium fidei, ipſumque credulitatis affectum, quo in eum credimus... non per gratiæ donum, id eſt per inſpirationem Spiritus S..... ſed naturaliter nobis ineſſe dicit, Apoſtolicis dogmatibus adverſarius approbatur, Beato Apoſtolo Petro dicente, quia qui cæpit in vobis opus bonum, ipſe perficiet*, &c. Idem patet ex Trident. [2] citato in præcedenti.

Prob. 4. nam diſpoſitiones ad actus, & formas ſupernaturales debent eſſe ejuſdem ordinis; ſed actus completus fidei eſt donum Dei, & ſupernaturalis; ergo & initium, & diſpoſitio ad illum.

Confir. nam intellectus non aſſentitur fidei ſine bono motu voluntatis, qui dicitur *pia affectio*; ſed ille motus eſt à gratia, & eſt ſupernaturalis; alioqui effectus ſuperaret cauſam ſuam; ergo &c.

Objic. 1. Scotus docet, [3] quod peccator in peccatis

[1] *Can.* 5. [2] *ſſ.* 6.
[3] 4. d. 14. q. 2. N.

tis existens *ex naturalibus cum communi influentia potest considerare peccatum commissum, ut offensivum Dei, & ut contra legem divinam, & ut aversivum à Deo ..... & potest voluntas ipsum sub aliqua illarum rationum peccatum sic consideratum detestari, & ille motus potest continuari, & intendi ante infusionem gratiæ*, &c. ergo ex Scoto potest homo naturaliter se disponere ad gratiam remissionis peccati; ergo à fortiori aliquod initium fidei, & salutis est à nobis sine gratia.

Resp. nego cons, nam alioqui Scotus incidisset in errorem non tantùm Semipelagianorum, sed etiam Pelagianorum. Unde omnes ejus interpretes notant, quod per ly, *ex naturalibus, & communi influentia*, non excludit influxum gratiæ actualis, sed tantum habitualis, ut doctè probant Cavellus in scholio ad illum textum, & Macedo, & Hiquęus in eum locum, &c. uno verbo per naturam puram, *vel ex naturalibus*, vel *communi influentia*, intelligit naturam nudatam habitu gratiæ sanctificantis, seu charitatis; & maxime in hoc loco, nam motiva illius attritionis, de qua loquitur, supponunt necessariò fidem, ut legenti patet, & hoc Tyronibus valdè notandum, & altè retinendum, pro justificatione Doctoris, quem multi suspicantur favere Pelagio.

Objic.2. ex Script. dicit Apostolus. [1] *velle adjacet mihi, perficere autem non habeo*; ergo sola gratia perficiens, non incipiens deest ad conversionem. Confir. de Zachæo, & Latrone, qui per pia desideria meruerunt gratiam Christi, ille siquidem ascendit in *Sycomorum quærens videre Jesum*, & iste de Cruce oravit, cùm uterque esset adhuc sine fide, & peccator, *Domine memento mei*, &c. Sic Isaias [2] dicit Deum aspicere ad opera, & preces, & desideria, ut audiat. *Ad vocem clamoris tui statim ut audierit, respondebit tibi*. sc. Deus: & ipse Deus monet per Davidem, [3] *invoca me in die tribulationis, eripiam te, & glorificabis me*, seu, *in tribulatione invocasti me, & liberavi te*, &c. ergo gratia non prævenit absolutè nos, sed per quædam initia præparamus nos ad eam.

Resp.

[1] *Rom.7.* [2] *Isa.30.* [3] *Ps.80.*

Resp. nego consequentiam, nec enim sequitur ex illis locis, licet ibi Deus videatur aspicere ad voces clamorum, & precum, & desideriorum per gratias comitantes, & consequentes, quæ per prævenientes inspirat: sic Zachæum, & latronem vocaverat internis inspirationibus,& externis miraculis, & exemplis. Sic Paulum [1] cœlesti voce, & luce; & ex tunc ipsum velle inspiravit ei, ideo ipse confitetur, quòd *non sumus idonei cogitare aliquid ex nobis ipsis*, & quòd *Deus operatur in nobis velle, & perficere*. Pro quo vide S. Augustinum, & Prosperum.

Objic. 3. ex eadem Scriptura Christus exprobrat Pharisæis, quod naturali judicio discernebant, quod justum est. [2] *Quid ex vobis ipsis etiam non judicatis, quod bonum est?* hoc autem non faciebant ex gratia. Sic desiderium Davidis[3]de templo Dei ædificando non inspiravit Deus, quandoquidem non acceptavit illud, sed potiùs impedivit, *ne opere compleat votum*, ut loquitur Salomon, votum tamen illud non erat malum, sed bonum in Davide; ergo non omnia pia desideria, & initia pietatis sunt ex gratia.

Resp. nego conf. nam licèt Pharisæi ex naturali rationis lumine possent discernere bonum naturale à malo pariter naturali, non sequitur,quòd per hoc disponerentur ad gratiam, sed ideo reprehenduntur, quia rationis illius naturalis ductu non operabantur bonum cognitum. De Davide autem malè infertur desiderium ejus non placuisse Deo, nec ab ipso fu sse inspiratum; licèt non permiserit illud impleri. Sicut nec in Abraham non permisit compleri sacrificium in filio, quod videbatur illi præcepisse, unde sępiùs desiderium, & volitionem bonorum operum inspirat, imo & præcipit, & executionem non permittit; sic desiderium martyrii pluribus sanctis inspirat, & in ordine ad præmium acceptat, &c.

QUÆ-

[1] 2.cor. [2] 3.Phi.2. [3] 3. Reg. 6.

QUÆSTIO III.

De necessitate gratiæ actualis ad opera bona ordinis naturalis.

Vidimus in præcedenti necessitatem gratiæ actualis ad opera conducentia ad salutem, seu ad gratiam sanctificantem, quæ supernaturalis ordinis, sicut & hæc gratia, sunt. Videndum an saltem possint fieri sine illa quædam opera non mala, sed bona ordinis naturalis, quæ tamen non sint sicut oportet ad gratiam fidei, vel justificationis promerendam.

CONCLUSIO I.

Homo in statu præsenti naturæ potest efficere aliqua opera non mala, sed bona sine auxilio gratiæ supernaturalis. Est communior contra Theologos modernos.

Prob. 1. ex Scoto, qui sic argumentatur. [1] *Ratio naturalis ostendit naturæ intellectuali esse aliquid summè diligendum..... igitur dictat solum summum bonum esse summè diligendum, & per consequens voluntas hoc potest ex puris naturalibus: nihil enim potest intellectus rectè dictare, in quod dictatum non possit voluntas naturalis naturaliter tendere, alioqui voluntas est naturaliter mala, vel saltem non libera ad tendendum in quodlibet, secundum illam rationem boni, secundum quam sibi ostenditur ab intellectu.* Ecce totam conclusionem assertam, & solidè probatam ex Scoto, quem in hoc sequuntur omnes Scotistæ, excepto Aretino, & Macedo. [2]

Prob. 2. ex Script. *Revelatur ira Dei de cælo super omnem impietatem eorum hominum, qui veritatem Dei in injustitia detinent*; sed tales sunt illi omnes etiam infideles, qui cognoscentes Deum ex creaturis non colunt, neque diligunt eum, qualem agnoscunt: nam agnoscunt eum naturaliter, juxta illud ejusdem Pauli: [3] *invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque* *ejus*

[1] *3.d.27.G.13.*
[2] *Jo.2.colla.10.diff.2.p.573.or.582.* [3] *Ro.1.*

ejus virtus, & divinitas, ita ut sint inexcusabiles: Item de facto [1] *gentes, quæ legem non habent* (traditam à Deo, qua cognoscant, qualiter Deus sit colendus) *naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt*. Christus docet, [2] quod publicani iniquissimi homines *diligūt amicos suos*, & quod ethnici *salutant fratres suos*, & quidem naturaliter; ergo viribus naturæ possunt fieri aliqua opera moraliter bona.

Prob. 3. ex Conciliis, & decretis Apostolicis, quæ cum definiant gratiæ auxilium necessarium esse homini, ut possit Deū diligere, credere, & pęnitere, *sicut oportet, ad vitam æternam, vel ut ei justificationis gratia conferatur*, satis apertè supponunt hæc opera non ęsse impossibilia sine tali auxilio, minùs perfectè quàm ut oportet, honestè tamen; ergo &c. prob. ant. nam si absolutè, & universaliter æstimassent quæcumque opera non mala, sed qualitercumque bona esse impossibilia sine tali gratia, frustra, imò non rectè, sed diminutè posuissent illam clausulam limitantem ad opera meritoria salutis, vel gratiæ sanctificantis; ergo quandoquidem suas definitiones sic limitarunt, signum est, quòd non excludunt alia opera bona, seu honesta solis viribus voluntatis factibilia.

Confir. ex illis aliis decretis Pontificum, quibus damnantur istæ propositiones Baii, qui volebat, [3] *omnia opera infidelium esse peccata, & virtutes Philosophorum vitia*; & dicebat, quòd *liberum arbitrium non nisi ad peccandū valet*, & quod *cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit*, sicut & illi, qui textum Apostoli ad Romanos, *Gentes, quæ legem non habent*, &c. intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus. Item, *non nisi pelagiano errore dici potest usus aliquis bonus liberi arbitrii, sive non malus: & gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit*: Hæ inquam propositiones falsæ sunt, & damnatæ ab Ecclesia; ergo ista, quæ contradictoria illis est, debet esse vera; *omnia opera infidelium non sunt peccata, sed aliqua sunt bona; & virtutes omnes Philoso-*

[1] *Rom. 2.*
[2] *Mat. 5.*
[3] *Propo. 26. 28. 29. 36. & 39.*

losophorum non sunt vitia, sed aliquæ sunt bonæ, & virtutes. Item: *liberum arbitrium valet de se sine gratiæ adjutorio ad non peccandum*; ergo & ad aliquod bonum; ergo *sine pelagiano errore dici potest boni aliquid esse, quod ex naturæ solis viribus oritur*; ergo sine errore Pelagii textus ille Apostoli potest intelligi de gentibus infidelibus: nam ex Regulis Logicæ, duo contradictoria non possunt esse simul vera, aut falsa, ideò de gentibus illis dicebat Augustinus. *quorum aliqua facta sunt secundum justitiæ regulam, merito, recteque laudamus.*

Prob.4. ex Patribus, & 1. ex August. [1] apud Magistrum dicentem, etiam ante gratiam prævenientem, & operantem, qua voluntas bona preparatur, in homine *præcedere quædam bona ex Dei gratia, & libero arbitrio, quæ tamen vitam non merentur, nec gratiam... & præter hanc gratiam ab homine fieri bona per liberum arbitrium, ut tradit Augustinus*: ipse S. Doctor sic loquitur, [2] *Si autem hi, qui naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, nondum sunt habendi in numero eorum, quos Christus justificat* sed in eorum potiùs, quorum etiam impiorum, nec Deum veraciter, justeque colentium, quædam tamen facta *vel legimus, vel novimus, vel audimus, quæ secundum justitiæ regulam non solùm vituperare non possumus, verùm etiam meritò recteque laudamus. Quamquam si discutiantur, quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem, defensionemve mereantur*. Et addit rationem, quia *non usque adeo in anima humana imago de terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde meritò dici possit, etiam in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis, vel sapere, si hoc est, quod dictum est, quia gentes, quæ legem non habent*, &c. certè nil clarius ad rem nostram dici posse videtur, & paulò inferiùs dicit de Judæis. *Nam & ipsi homines erant, & vis illa naturæ inerat eis, qua legitimum aliquid anima rationalis & sentit, & facit*. Et Epist.5. ad Marcellam. *Rempublicam primi Romani constituerunt, auxeruntque virtutibus & si non habentibus veram pietatem erga Deum, quæ illos etiam in æternam civitatem possent salu-*

[1] 2.d.26.H. [2] *Ibid.*

salubri religione perducere, custodientes tamen sui generis probitatem, &c. alia loca ex S. Doctore congerunt alii Theologi, nobis ista sufficiant.

2. Ex Anselmo. [1] *Rationali naturæ non est aliud esse rationale, quàm posse discernere justum à non justo, verum à non vero, & bonum à non bono . . . . hoc autem posse omnino inutile est illi, & supervacaneum, nisi quod discernit, quid amet, vel reprobet, secundum discretionis judicium*, & dixerat antea; [2] *hoc esse rationali creaturæ naturaliter datum . . . . intelligere, & amare, quod est optimum, & maximum omnium*, scilicet Deum, quem sicut naturaliter cognoscit optimum, ita & amare potest naturaliter.

3. S. Basilius in Regulis docet, quòd *homo ad omnia, quæ nobis præcepta sunt consequenda, naturales etiam ab ipso facultates accepit*: & Hieron. *perspicuum fit natura omnibus inesse Dei notitiam, & habere in se semina sapientiæ, & justitiæ, reliquarumque virtutum, unde multi absque fide, & Euangelio Christi vel sapienter faciunt aliqua, vel sanctè, ut parentibus obsequantur*, unde infert, *infideles magis obnoxios judicio fieri, eò quod in se habentes principia virtutum, & Dei semina non credunt in eo, sine quo esse non possunt*: & scribens ad Demetriadem, dicit, *multos Philosophorum audivimus, & vidimus ipsos castos, patientes, benignos, modestos, liberales, abstinentes, justitiæ amatores, non minùs quàm sapientiæ*, &c. Chrysostomus, [3] *secundum naturam est nobis virtus; præter naturam malitia: non aliter quàm bona, & adversa valetudo*; ergo sicut peccatum est in viribus nostris, ita & bonum naturale, saltem per se loquendo.

Item Cyrillus Alex. [4] *Creator homini omnis boni desiderium simul, & notitiam naturaliter indidit: nascitur enim animal naturali ad bonum aptitudine præditum*. Incredibile autem est hominem conditum cum aptitudine, & libertate ad bonum, & nullum bonum se ipso, & viribus propriis posse agere; in hoc enim pejoris esset conditionis, quàm ulla alia creatura.

Item Damasc. [5] *Homo, quia rationis particeps est, ratio-*

[1] *Interrog.1.* [2] *Gal. 3.*
[3] *Hom.21.* [4] *Ep. ad Calotyr.*
[5] *De duab. volun. Chr.*

rationem ducem in appetendo sequitur. Est igitur voluntas naturalis quædam appetitio rationi, sensuiq; consentanea, quæ solùm naturalibus accommodatur, nostræ autem voluntatis est primum, ut Dei legibus pareamus. Et in Dialogo contra Manichæos id probat ex innata hominis libertate. Nam *arbitrii libertate idcirco eum condidit; quia quidquid ratione utitur, sui juris sit, necesse est.* Quorsum enim ratione utitur, si ad bonum libertate careat?

Seraphicus Bonaventura docet hominis liberum arbitrium in puris naturalibus, [1] *constitutum cum generali Dei influxu, tametsi difficulter, potest tamen facere opus bonum morale, quod non disponat ad gratiam, nec ad gloriam.* Cum hac restrictione semper loquimur hac de re.

Prob. 5. rationibus, quas insinuant Patres citati, & alii. Nam homo, etiam lapsus, est liber libertate contingentiæ, seu pollet libero arbitrio; ergo est indifferens ad bonum, & malum; ergo potens est ad utrumque: ant. est de fide. Prob. conf. nam inquit Tertullianus, [2] *tota libertas arbitrii in utramque partem concessa est homini, ut sui Dominus constanter occurreret & bono sponte servando, & malo sponte vitando;* alioqui non posset mereri servando bonum, nec demereri faciendo malum. *Neque boni, neque mali merces juste pensaretur ei, qui bonus, aut malus necessitate fuisset, non voluntate.*

Confir. quia S. Thomas, & alii plurimi putant hominem integrum, & in statu puræ naturæ potuisse sic operari; ergo & in statu naturæ lapsæ. Prob. conf. nam ut diximus tr. de homine, homo per peccatum non fuit læsus in naturalibus, nisi quatenùs spoliatus fuit donis gratuitis, quibus à malo removebatur, & ad bonum inclinabatur; ergo sicut tunc poterat ex naturæ viribus bona aliquot opera naturalia operari, ita & nunc cum proportione.

Objic. 1. ex Scriptura: *non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis* &c. 2. *omne, quod non est ex fide, peccatum est.* Fides autem est donum supernaturale. 3. *sine me nihil potestis facere*, inquit Christus. Non dicit *parum*, sed *nihil* prorsus boni; ergo sine gratia non potest homo lapsus facere ullum opus bonum.

Resp.

[1] *2. d. 28. a. 3. q. 3.* [2] *2. con. Marc.*

Resp. neg. conf. nam Scriptura loquitur de aliquo opere conducente ad meritum gratiæ, vel gloriæ; hæc enim sola opera pro aliquo reputantur, cætera pro nihilo, vel loquuntur de necessitate concursus Dei generalis. Nomine autem fidei intelligunt dictamen conscientiæ, vel conformitatem ad fidem, saltem negativè, ut scilicet non sit contra fidem.

Objic. 2. ex Conciliis. Nemo habet de suo nisi peccatum, & mendacium (ait Arausic. II.) alioqui *nullus locus adjutorio gratiæ reservatur*, inquit August. sed hæc essent falsa, si sine gratia fieret ullum bonum; ergo &c.

Resp. dist. ant. nisi peccatum generaliter, & ordinariè loquendo, con. absolutè, & simpliciter, neg. ant. sic loquuntur, quia ordinariè peccatur sine gratia, non autem quia semper absolutè. Nec enim id cogitavit Concilium, sed ut diximus, exclusit opera conducentia ad meritum justificationis, & gloriæ, & sicut oportet. Et ut loquitur August. [1] *sive ut ex malo convertatur ad bonum, sive ut in bono perseveranter proficiat, sive ut ad bonum sempiternum proficiat*. Item nomine auxilii divini intelligunt concursum generalem, & ordinarium, aut fortè etiam specialem; sed in ordine naturali, ut sæpè contigit. Denique peccatum sumunt largè pro omni actu, qui non est meritoriè bonus.

Confir. nam illa Concilia, & illi Patres, & maximè August. agebant contra Pelagianos, qui nolebant gratiæ supernaturalis auxilium nobis esse necessarium ad opera salutis, & contra Semipelagianos, qui volebant, per opera viribus naturæ facta, hominem se disponere ad fidei gratiam obtinendam: quod absit nos prætendere, *nisi vocando præcedat misericordia Dei, nec credere quisquam potest, ut ex hoc incipiat justificari, & accipiat facultatem bene operandi; ergo ante omne meritum est gratia*. Sola igitur opera disponentia ad fidem, aut justificationem excluduntur à viribus naturæ.

Inst. ipse August. & alii PP. docent per peccatum amissum fuisse liberum arbitrium; sed non potuerunt dicere illud amissum ad peccandum; ergo ad bene operandum sine gratia.

Resp.

[1] *de spir. & lit. 3.*

Resp. neg. maj. absolutè. Nam 1. hoc esset contra definitiones Ecclesiæ, ut patet ex Tridentino, & damnatione Baii dicentis, *liberum arbitrium non nisi ad peccandum valere*; unde 2. debent ipsi adversarii conciliare dicta Augustini cum suis definitionibus: 3. quia si liberum arbitrium sine gratia non posset non peccare, necessariò peccaret, & hoc ipso non peccaret: nam ubi est necessitas, ibi non est peccatum, nec meritum.

Inst. 2. SS. Patres probant necessitatem gratiæ ad bona opera contra Pelagium ex necessitate orandi pro illa obtinenda; sed oramus pro auxilio ad omnia opera; ergo ad omnia est nobis necessaria.

Resp. dist. maj. ad opera ardua, & conducentia ad salutem, & in gravibus tentationibus, con. ad bona opera leviora, neg. maj. & conf. oramus quidem, & rectè etiam in levioribus occasionibus, quia auxilia divina quæcunque sunt semper beneficia, & hæc efficaciora, & abundantiora conceduntur orantibus, etiam pro quibuscumque temporalibus, sed non sequitur, quod hæc sint supernaturalia, saltem ordinariè.

Inst. 3. non oramus nisi pro his, quæ non sunt in nostra potestate; sed oramus etiam pro levioribus bonis; ergo hæc non sunt in nostra potestate. Prob. maj. nam superfluum est petere, quod habemus.

Resp. dist. min. oramus petentes auxilium naturale, & ordinarium, con. supernaturale, neg. min. & conf. quia ipse concursus Dei ordinarius pendet ab ejus bonitate; & deinde oratus libentiùs, & efficaciùs, & abundantiùs auxiliatur.

Objic. 3. ipsa opera quantumvis naturalia, & leviter bona disponunt ad gratiam Dei obtinendam aliquo modo; sed quæcumque aliqualiter disponunt, non fiunt sine auxilio gratiæ; ergo &c. Prob maj. tum quia *facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam.* Unde inquit August. [1] *fieri non potest, ut steriliter boni simus, sed bonum non sumus, quidquid steriliter sumus: arbor enim bona bonos fructus facit* &c. ergo &c.

Resp. neg. absolutè maj. vel sic dist. disponunt negativè, & remotè, con. maj. & min. positivè, & proximè, neg. maj. & conf. ad probationem dist. 1. axioma, facien-

[1] 4 *con. jul.* 3.

facienti quod in se est, cooperando pro viribus gratiæ prævenienti, & adjuvanti, con. ex puris naturæ viribus, non denegat gratiam, sed eam dat quasi ex merito, neg. ant. & similiter dist. 2. locum, ut simus *steriliter boni*, bonitate positiva, perfecta, & supernaturali, con. bonitate naturali, & imperfecta, neg. ant. & cons. nam ibi agebat contra Pelagianos, & nominatim contra Julianum. *Quibusdam aliqua quidem bona, quæ ad societatis humanæ pertinent æquitatem, inesse posse*, ait S. Fulgent. *sed quia è charitate Dei non fiunt, prodesse non posse*.

Objic. 4. Augustinus pluribi docet opera infidelium esse peccata; ergo non sunt bona ullo modo. Prob. ant. dicit, quòd ea faciunt ex malo fine, & sine fide, [1] *quæ videntur ad conjugalem pudicitiam pertinere, sive hominibus placere quærentes, vel sibi, vel aliis* &c.. *absit ergo pudicum vel aliter dici, qui non propter Deum verum fidem connubii servat uxori*. Idem docet contra Julianum lib. cit.

Resp. dist. ant. dicit esse peccata negativè, & impropriè, id est non bona, nec utilia ad salutem, con. peccata, seu mala positivè, & propriè sumpto nomine peccati, neg. ant. & cons. prob. nec enim talia fiunt semper ex prava intentione; licèt enim raró fiant ex motivo honestatis, quia sic recta ratio dictat, tamen aliquando etiam contingit, ut ita fiant: 2. loquitur de his, quæ fiunt ex infidelitate formaliter, non verò de his, quæ fiunt cum infidelitate materialiter, seu concomitanter; nec enim infidelitas semper influit in omnia opera infidelium, sicut nec fides semper influit in omnes actus fidelium.

Objic. 5. ut opus sit bonum, debet fieri ex recta intentione; sed intentio recta esse non potest sine fide in Deum; ergo nec sine gratia supernaturali. Maj. patet ex communi regula morum; *si oculus tuus lucidus fuerit, totum opus lucidum erit*. Probatur minor: sola fides ostendit finem rectum; nam, inquit Augustinus, [2] *nemo computet opera sua bona ante fidem; ubi enim fides non erat, bonum opus non erat, bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit*; ergo &c.

Resp.

[1] *l. de nupt. c. 4.*
[2] *in Ps. 31.*

Resp. dist. min. recta rectitudine supernaturali, & fide supernaturali, con. rectitudine naturali, neg. min. & similiter dist. ant. prob. nam August. loquitur de bonitate supernaturali meritoria gratiæ, & salutis; nam sicut ratio naturalis dictat, Deum esse summum bonum, & ideò finem ultimum, ita & dirigit intentionem naturalem.

Dixi autem in conclusione, *aliqua bona opera*, nempe leviora, & faciliora, & pro brevi tempore; nam fateor, hæc raro contingere, & in actibus facilioribus, & familiaribus, quæ magis humanitatem movent, ut actus misericordiæ, & alii, quos præcipit lex naturæ; ut honorare parentes, abstinere à furto, vel homicidio, & similia, ad quæ fortiter movet ipsa natura.

Dixi 2. *sine gratiæ supernaturalis auxilio*; nam fieri potest, ut Deus specialibus auxiliis, & motibus, in ordine tamen naturæ, induxerit gentiles illos, in quibus opera insigniora virtutum conspicimus, in finem tamen purè naturalem, & per consequens ex providentia etiam naturali.

Unde colligis falsitatem illarum propositionum Baii, quas etiam hoc tempore videntur quidam recentiores Theologi amplecti: & quibus docent *opera omnia peccatorum, & infidelium esse peccata*; & cùm illis objicitur earum censura, prætendunt eam non cadere in ipsas propositiones secundum se, sed in modum illarum, scilicet quatenus ille Doctor censurabat propositiones contrarias ut *Pelagianas, vel gratiæ Christi injuriosas* &c. quod omninò gratis dicunt, & ut eludant Ecclesiæ censuras.

QUÆSTIO IV.

An viribus naturæ possit homo lapsus diligere Deum super omnia naturali amore.

HÆc quæstio satis cohæret cum præcedenti. Nam si homo possit naturæ lapsæ viribus efficere aliquod opus moraliter bonum, id tam facilè videtur dicendum de amore Dei, quàm de omni alio actu virtutis moralis; quia Deus tam facilè, & naturaliter agnoscitur ut summè bonus, quàm ullus alius actus

vir-

virtutis moralis. Quia tamen iste amor summus est altioris virtutis, placet de illo specialiter discurrere; nam Bajus[1] prædictus, & recentes Theologi non admittunt amorem Dei naturalem: dicebat quod [1] *distinctio duplicis amoris, sc. naturalis, quo Deus amatur, ut author naturæ, et gratuiti, quo amatur, ut Beatificator, vana est, et commentitia, et ad illudendum sacris litteris.... excogitata.* Et quod; *omnis amor creaturę rationalis aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, et à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum S. diffusa, Deus amatur.* Et hæ duæ propositiones damnatæ sunt in iisdem decretis pontificiis.

1. Amor *amicitiæ*, seu *benevolentiæ* est ille, quo aliquem amamus propter ipsum. Amor verò *concupiscentiæ* est, quo aliquem amamus propter nosmetipsos, & quatenùs nobis est bonus. 2. Amor *summus*, seu *super omnia*, & *perfectus*, est ille, quo sic amamus aliquem, ut parati simus illum præferre omnibus aliis, etiam nobismetipsis, seu, alia omnia bona perdere, quàm illum offendere, & hoc vel intensivè sc. actu fortiori, & ferventiori, vel saltem appretiativè, sc. secundum prędictam dispositionem, qua parati sumus omnia perdere potiùs, quàm illum offendere. *Non summus*, seu *imperfectus* est ille, quo aliquem sine illa prælatione diligimus, sed absolutè sistimus in ejus dilectione sine comparatione ad alios, quos possumus amare plùs, aut minùs, unde amare Deum super omnia, & summè, est eum diligere cum illa prælatione, qua præferamus illum cæteris omnibus bonis, etiam vitæ nostræ, si non explicitè, saltem implicitè, & virtualiter. 3. Amor Dei *naturalis* est ille, quo amatur, ut cognitus lumine naturali, ut auctor naturæ, & ex fine pure naturali; *supernaturalis* verò; quo ex lumine, vel fine supernaturali, & ut auctor gratiæ, & gloriæ. 4. ille amor est *efficax*, si ex se talis est, ut inducat, vel inducere possit ad amanda, ad facienda illa omnia, quæ placere possunt Deo, & ad vitanda omnia, quæ possunt ei displicere; est autem *inefficax*, si non ita disponit amantem, sed sistit in simplici complacentia, & affectu erga Deum.

Perfectus igitur amor Dei est, 1. benevolentia, seu amicitia erga Deum. 2. est summus si non intensivè,

[1] *Prop.* 34. & 38.

saltem appretiativè, & 3. est *efficax*. Si verò aliqua ex his conditionibus desit, erit *imperfectus*.

CONCLUSIO.

POssibilis est amor Dei naturalis, & benevolentiæ, & summus, saltem physicè, & affectivus. Est communior contra Baianos.

Prob. 1. ex Scoto [1] citato in præcedenti, nam textus adductus est expresse de isto amore, & quidem summo, & in hoc eum sequuntur Scotistæ omnes præter Pitigianum, ut notat Cavellus, & Macedo. [2]

Prob. 2. ex Script. nam, inquit Paulus, [3] *Revelatur ira Dei de Cælo super omnem impietatem omnium eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent... ita, ut sint inexcusabiles; quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt*, &c. Et quidem cognoverunt, non ex fide, sed ratione naturali, sc. ex creaturis, ex quibus *invisibilia Dei intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus, & divinitas*. Loquitur de gentilibus, & idololatris, qui *mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem hominis, & volucrum*, &c. Et infra de aliis gentilibus dicit, quod [4] *gentes, quæ legem non habent*, (ex qua Deum, vel præcepta ejus cognoscant) *naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt*; ergo & Deum ut naturaliter cognitum etiam amant naturaliter; sed cognoscunt ut summè bonum, & amandum; ergo & summè amant, vel amare possunt sine auxilio legis, aut gratiæ supernaturalis.

Prob. 3. ex SS. Patribus citatis in præcedenti. Nam quæ probant nos naturaliter posse aliquid non malum facere, probant de possibilitate istius amoris; nulla enim cognitio nobis naturalior est, quàm cognitio Dei, & summæ bonitatis ejus: in hoc enim homo factus est ad imaginem Dei, quatenùs illi datum est *tam præcipuum, tamque simile summæ sapientiæ, quia potest reminisci, & intelligere, & amare id, quod est optimum, & maximum omnium. Nihil igitur aliud inditum creaturæ alicui, quod sic præferat imaginem creatoris*, inquit Anselmus; [5] sed ratio imaginis Dei est in natura nostra; ergo & facultas cognoscendi, & aman-

[1] *Ibid.* [2] *coll. 10. diff. 2.* [3] *c. 1. Rom. 1.*
[4] *c. 2.* [5] *menol. c. 67.*

amandi Deum, & quidem ſummè. *Quippè rationali creaturæ non eſt aliud eſſe rationale, quàm poſſe diſcernere juſtum à non juſto, bonum à non bono...hoc autem poſſe omninò inutile eſt, niſi quod diſcernit, amet, vel reprobet.... nihil ergo apertius, quàm rationalem creaturam ad hoc eſſe factam, ut ſummam eſſentiam amet ſuper omnia bona, ſicut ipſa eſt ſummum...imò ut nihil amet niſi illam, aut propter illam, quia illa eſt bona per ſe, et nihil aliud eſt bonum niſi per illam.* Quod confirmari poteſt ex cenſura 2. propoſitionum Baii prædictarum.

Idem docet S. Bernardus [1] ex eodem principio. *Non propterea ejus imago eſt, quia ſui meminit mens, ſeque intelligit, ac diligit, ſed quia poteſt meminiſſe intelligere, ac diligere eum, à quo factus eſt.* Et alibi. *Clamat intus innata, non ignota ratione juſtitia diligendum eſſe illum, cujus nos totos eſse, et cui totũ debere non ignoramus;* ergo ſicut debitum illud naturaliter cognoſcimus, ita & debito eidem ſatisfacere velle poſſumus, & maximè quia ab ipſa natura ad hoc movemur.

Quod clarè docet Auguſt. [2] ſc. *nullam eſse animam, quantumvis perverſam, quæ tamen ullo modo ratiocinari poteſt, in cujus conſcientia non loquatur Deus. Quis enim ſcribit in cordibus hominum naturalem legem, niſi Deus?* &c. atqui lex naturalis nihil evidentiùs, nec fortiùs præcipit, quàm ſummum auctoris naturæ, & ſummi boni amorem. De qua lege Apoſtolus ait, *gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis ſunt, faciunt*, &c. Ideò confitetur Deo, *feciſti nos Domine ad te, et inquietum eſt cor noſtrum, donec quieſcat in te*, ſc. tendentia in Deum eſt ordo naturalis ab ipſo naturaliter inſtitutus, & inditus naturæ. Et alibi docet, quod [3] ſicut recedere à Deo eſt vitium naturæ, ita & Deo adhærere eſt ordo naturæ. *Non itaque eſset vitium recedere à Deo niſi naturæ, cujus vitium eſt recedere à Deo;* Et S. Proſper ex Auguſtino ſcribit. [4] *Cum vitium creaturæ rationalis dicitur, quod non adhæret Deo, hinc aperte declaratur ejus naturæ eſse, ut Deo adhæreat.*

S. Thom. [5] ſic loquitur. *Quia poſſibile fuit Deo, ut hominem faceret in puris naturalibus, utile eſt conſide-*

[1] *medit. c. 1.* [2] *2. ſerm. dom.* [3] *1. confeſs. 1.* [4] *ſent. 139.* [5] *3. d. 29. q. 1. n. 3.*

losophorum non sunt vitia, sed aliquæ sunt bonæ, & virtutes. Item: *liberum arbitrium valet de se sine gratiæ adjutorio ad non peccandum*; ergo & ad aliquod bonum; ergo *sine pelagiano errore dici potest boni aliquid esse, quod ex naturæ solis viribus oritur*; ergo sine errore Pelagii textus ille Apostoli potest intelligi de gentibus infidelibus: nam ex Regulis Logicæ, duo contradictoria non possunt esse simul vera, aut falsa, ideò de gentibus illis dicebat Augustinus. *quorum aliqua facta sunt secundum justitiæ regulam, merito, recteque laudamus.*

Prob.4. ex Patribus, & 1. ex August. [1] apud Magistrum dicentem, etiam ante gratiam prævenientem, & operantem, qua voluntas bona præparatur, in homine *præcedere quædam bona ex Dei gratia, & libero arbitrio, quæ tamen vitam non merentur, nec gratiam... & præter hanc gratiam ab homine fieri bona per liberum arbitrium, ut tradit Augustinus*: ipse S. Doctor sic loquitur, [2] *Si autem hi, qui naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, nondum sunt habendi in numero eorum, quos Christus justificat*, sed in eorum potiùs, quorum etiam impiorum, nec Deum veraciter, justeque colentium, quædam tamen facta *vel legimus, vel novimus, vel audimus, quæ secundum justitiæ regulam non solùm vituperare non possumus, verùm etiam meritò recteque laudamus. Quamquam si discutiantur, quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem, defensionemve mereantur*. Et addit rationem, quia *non usque adeo in anima humana imago de terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde meritò dici possit, etiam in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis, vel sapere, si hoc est, quod dictum est, quia gentes, quæ legem non habent*, &c. certè nil clarius ad rem nostram dici posse videtur, & paulò inferiùs dicit de Judæis. *Nam & ipsi homines erant, & vis illa naturæ inerat eis, qua legitimum aliquid anima rationalis & sentit, & facit*. Et Epist.5. ad Marcellam. *Rempublicam primi Romani constituerunt, auxeruntque virtutibus & si non habentibus veram pietatem erga Deum, quæ illos etiam in æternam civitatem possent salu-*

[1] 2.*d*.26.*H*. [2] *Ibid*.

salubri religione perducere, custodientes tamen sui generis probitatem, &c. alia loca ex S. Doctore congerunt alii Theologi, nobis ista sufficiant.

2. Ex Anselmo. [1] *Rationali naturæ non est aliud esse rationale, quàm posse discernere justum à non justo, verum à non vero, & bonum à non bono.... hoc autem posse omnino inutile est illi, & supervacaneum, nisi quod discernit, quid amet, vel reprobet, secundum discretionis judicium*, & dixerat antea; [2] *hoc esse rationali creaturæ naturaliter datum.... intelligere, & amare, quod est optimum, & maximum omnium*, scilicet Deum, quem sicut naturaliter cognoscit optimum, ita & amare potest naturaliter.

3. S. Basilius in Regulis docet, quòd *homo ad omnia, quæ nobis præcepta sunt consequenda, naturales etiam ab ipso facultates accepit*: & Hieron. *perspicuum fit natura omnibus inesse Dei notitiam, & habere in se semina sapientiæ, & justitiæ, reliquarumque virtutum, unde multi absque fide, & Euangelio Christi vel sapienter faciunt aliqua, vel sanctè, ut parentibus obsequantur*, unde infert, *infideles magis obnoxios judicio fieri, eò quod in se habentes principia virtutum, & Dei semina non credunt in eo, sine quo esse non possunt*: & scribens ad Demetriadem, dicit, *multos Philosophorum audivimus, & vidimus ipsos castos, patientes, benignos, modestos, liberales, abstinentes, justitiæ amatores, non minùs quàm sapientiæ*, &c. Chrysostomus, [3] *secundum naturam est nobis virtus; præter naturam malitia: non aliter quàm bona, & adversa valetudo*; ergo sicut peccatum est in viribus nostris, ita & bonum naturale, saltem per se loquendo.

Item Cyrillus Alex. [4] *Creator homini omnis boni desiderium simul, & notitiam naturaliter indidit: nascitur enim animal naturali ad bonum aptitudine præditum*. Incredibile autem est hominem conditum cum aptitudine, & libertate ad bonum, & nullum bonum se ipso, & viribus propriis posse agere; in hoc enim pejoris esset conditionis, quàm ulla alia creatura.

Item Damasc. [5] *Homo, quia rationis particeps est, ratio-*

[1] *Interrog. 1.* [2] *Gal. 3.*
[3] *Hom. 21.* [4] *Ep. ad Calotyr.*
[5] *De duab. volun. Chr.*

rationem ducem in appetendo sequitur. Est igitur voluntas naturalis quædam appetitio rationi, sensuiq; consentanea, quæ solùm naturalibus accommodatur, nostræ autem voluntatis est primum, ut Dei legibus pareamus. Et in Dialogo contra Manichæos id probat ex innata hominis libertate. Nam *arbitrii libertate idcirco eum condidit; quia quidquid ratione utitur, sui juris sit, necesse est.* Quorsum enim ratione utitur, si ad bonum libertate careat?

Seraphicus Bonaventura docet hominis liberum arbitrium in puris naturalibus, [1] *constitutum cum generali Dei influxu, tametsi difficulter, potest tamen facere opus bonum morale, quod non disponat ad gratiam, nec ad gloriam.* Cum hac restrictione semper loquimur hac de re.

Prob. 5. rationibus, quas insinuant Patres citati, & alii. Nam homo, etiam lapsus, est liber libertate contingentiæ, seu pollet libero arbitrio; ergo est indifferens ad bonum, & malum; ergo potens est ad utrumque: ant. est de fide. Prob. cons. nam inquit Tertullianus, [2] *tota libertas arbitrii in utramque partem concessa est homini, ut sui Dominus constanter occurreret & bono sponte servando, & malo sponte vitando;* alioqui non posset mereri servando bonum, nec demereri faciendo malum. *Neque boni, neque mali merces juste pensaretur ei, qui bonus, aut malus necessitate fuisset, non voluntate.*

Confir. quia S. Thomas, & alii plurimi putant hominem integrum, & in statu puræ naturæ potuisse sic operari; ergo & in statu naturæ lapsæ. Prob. cons. nam ut diximus tr. de homine, homo per peccatum non fuit læsus in naturalibus, nisi quatenùs spoliatus fuit donis gratuitis, quibus à malo removebatur, & ad bonum inclinabatur; ergo sicut tunc poterat ex naturæ viribus bona aliquot opera naturalia operari, ita & nunc cum proportione.

Objic. 1. ex Scriptura: *non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis* &c. 2. *omne quod non est ex fide, peccatum est.* Fides autem est donum supernaturale. 3. *sine me nihil potestis facere*, inquit Christus. Non dicit *parum*, sed *nihil* prorsus boni; ergo sine gratia non potest homo lapsus facere ullum opus bonum.

Resp.

[1] *2. d. 28. a. 3. q. 3.* [2] *2. con. Marc.*

Resp. neg. conſ. nam Scriptura loquitur de aliquo opere conducente ad meritum gratiæ, vel gloriæ; hæc enim ſola opera pro aliquo reputantur, cætera pro nihilo, vel loquuntur de neceſſitate concurſus Dei generalis. Nomine autem fidei intelligunt dictamen conſcientiæ, vel conformitatem ad fidem, ſaltem negativè, ut ſcilicet non ſit contra fidem.

Objic. 2. ex Conciliis. Nemo habet de ſuo niſi peccatum, & mendacium (ait Arauſic. II.) alioqui *nullus locus adjutorio gratiæ reſervatur*, inquit Auguſt. ſed hæc eſſent falſa, ſi ſine gratia fieret ullum bonum; ergo &c.

Reſp. diſt. ant. niſi peccatum generaliter, & ordinariè loquendo, con. abſolutè, & ſimpliciter, neg. ant. ſic loquuntur, quia ordinariè peccatur ſine gratia, non autem quia ſemper abſolutè. Nec enim id cogitavit Concilium, ſed ut diximus, excluſit opera conducentia ad meritum juſtificationis, & gloriæ, & ſicut oportet. Et ut loquitur Auguſt. [1] *ſive ut ex malo convertatur ad bonum, ſive ut in bono perſeveranter proficiat, ſive ut ad bonum ſempiternum proficiat*. Item nomine auxilii divini intelligunt concurſum generalem, & ordinarium, aut fortè etiam ſpecialem; ſed in ordine naturali, ut ſæpè contigit. Denique peccatum ſumunt largè pro omni actu, qui non eſt meritoriè bonus.

Confir. nam illa Concilia, & illi Patres, & maximè Auguſt. agebant contra Pelagianos, qui nolebant gratiæ ſupernaturalis auxilium nobis eſſe neceſſarium ad opera ſalutis, & contra Semipelagianos, qui volebant, per opera viribus naturæ facta, hominem ſe diſponere ad fidei gratiam obtinendam: quod abſit nos prætendere, *niſi vocando præcedat miſericordia Dei, nec credere quiſquam poteſt, ut ex hoc incipiat juſtificari, & accipiat facultatem bene operandi; ergo ante omne meritum eſt gratia*. Sola igitur opera diſpoponentia ad fidem, aut juſtificationem excluduntur à viribus naturæ.

Inſt. ipſe Auguſt. & alii PP. docent per peccatum amiſſum fuiſſe liberum arbitrium; ſed non potuerunt dicere illud amiſſum ad peccandum; ergo ad bene operandum ſine gratia.

Reſp.

[1] *de ſpir. & lit. 3.*

Resp. neg. maj. absolutè. Nam 1. hoc esset contra definitiones Ecclesiæ, ut patet ex Tridentino, & damnatione Baii dicentis, *liberum arbitrium non nisi ad peccandum valere*; unde 2. debent ipsi adversarii conciliare dicta Augustini cum suis definitionibus: 3. quia si liberum arbitrium sine gratia non posset non peccare, necessariò peccaret, & hoc ipso non peccaret: nam ubi est necessitas, ibi non est peccatum, nec meritum.

Inst. 2. SS. Patres probant necessitatem gratiæ ad bona opera contra Pelagium ex necessitate orandi pro illa obtinenda; sed oramus pro auxilio ad omnia opera; ergo ad omnia est nobis necessaria.

Resp. dist. maj. ad opera ardua, & conducentia ad salutem, & in gravibus tentationibus, con. ad bona opera leviora, neg. maj. & conf. oramus quidem, & rectè etiam in levioribus occasionibus, quia auxilia divina quæcunque sunt semper beneficia, & hæc efficaciora, & abundantiora conceduntur orantibus, etiam pro quibuscumque temporalibus, sed non sequitur, quod hæc sint supernaturalia, saltem ordinariè.

Inst. 3. non oramus nisi pro his, quæ non sunt in nostra potestate; sed oramus etiam pro levioribus bonis; ergo hæc non sunt in nostra potestate. Prob. maj. nam superfluum est petere, quod habemus.

Resp. dist. min. oramus petentes auxilium naturale, & ordinarium, con. supernaturale, neg. min. & conf. quia ipse concursus Dei ordinarius pendet ab ejus bonitate; & deinde oratus libentiùs, & efficaciùs, & abundantiùs auxiliatur.

Objic. 3. ipsa opera quantumvis naturalia, & leviter bona disponunt ad gratiam Dei obtinendam aliquo modo; sed quæcumque aliqualiter disponunt, non fiunt sine auxilio gratiæ; ergo &c. Prob maj. tum quia *facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam*. Unde inquit August. [1] *fieri non potest, ut steriliter boni simus, sed bonum non sumus, quidquid steriliter sumus: arbor enim bona bonos fructus facit* &c. ergo &c.

Resp. neg. absolutè maj. vel sic dist. disponunt negativè, & remotè, con. maj. & min. positivè, & proximè, neg. maj. & conf. ad probationem dist. 1. axioma, *facien-*

[1] 4 *con. jul.* 3.

facienti quod in se est, cooperando pro viribus gratiæ prævenienti, & adjuvanti, con. ex puris naturæ viribus, non denegat gratiam, sed eam dat quasi ex merito, neg.ant. & similiter dist. 2. locum, ut simus *steriliter boni*, bonitate positiva, perfecta, & supernaturali, con. bonitate naturali, & imperfecta, neg. ant.& conf. nam ibi agebat contra Pelagianos, & nominatim contra Julianum. *Quibusdam aliqua quidem bona, quæ ad societatis humanæ pertinent æquitatem, inesse posse*, ait S. Fulgent. *sed quia è charitate Dei non fiunt, prodesse non posse*.

Objic.4. Augustinus pluribi docet opera infidelium esse peccata; ergo non sunt bona ullo modo. Prob. ant.dic t, quòd ea faciunt ex malo fine, & sine fide, [1] *quæ videntur ad conjugalem pudicitiam pertinere, sive hominibus placere quærentes, vel sibi, vel aliis* &c.. *absit ergo pudicum vel aliter dici, qui non propter Deum verum fidem connubii servat uxori*. Idem docet contra Julianum lib.cit.

Resp.dist.ant.dicit esse peccata negativè, & impropriè, id est non bona, nec utilia ad salutem, con. peccata, seu mala positivè, & propriè sumpto nomine peccati, neg. ant. & conf. prob. nec enim talia fiunt semper ex prava intentione; licèt enim raro fiant ex motivo honestatis, quia sic recta ratio dictat, tamen aliquando etiam contingit, ut ita fiant: 2. loquitur de his, quæ fiunt ex infidelitate formaliter, non verò de his, quæ fiunt cum infidelitate materialiter, seu concomitanter; nec enim infidelitas semper influit in omnia opera infidelium, sicut nec fides semper influit in omnes actus fidelium.

Objic. 5. ut opus sit bonum, debet fieri ex recta intentione; sed intentio recta esse non potest sine fide in Deum; ergo nec sine gratia supernaturali. Maj. patet ex communi regula morum; *si oculus tuus lucidus fuerit, totum opus lucidum erit*. Probatur minor: sola fides ostendit finem rectum; nam, inquit Augustinus, [2] *nemo computet opera sua bona ante fidem; ubi enim fides non erat, bonum opus non erat, bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit*; ergo &c.

Resp.

[1] *l. de nupt. c.4.*
[2] *in Ps. 31.*

Resp. dist. min. recta rectitudine supernaturali, & fide supernaturali, con. rectitudine naturali, neg. min. & similiter dist. ant. prob. nam August. loquitur de bonitate supernaturali meritoria gratiæ, & salutis; nam sicut ratio naturalis dictat, Deum esse summum bonum, & ideò finem ultimum, ita & dirigit intentionem naturalem.

Dixi autem in conclusione, *aliqua bona opera*, nempe leviora, & faciliora, & pro brevi tempore; nam fateor, hæc raro contingere, & in actibus facilioribus, & familiaribus, quæ magis humanitatem movent, ut actus misericordiæ, & alii, quos præcipit lex naturæ; ut honorare parentes, abstinere à furto, vel homicidio, & similia, ad quæ fortiter movet ipsa natura.

Dixi 2. *sine gratiæ supernaturalis auxilio*; nam fieri potest, ut Deus specialibus auxiliis, & motibus, in ordine tamen naturæ, induxerit gentiles illos, in quibus opera insigniora virtutum conspicimus, in finem tamen purè naturalem, & per consequens ex providentia etiam naturali.

Unde colligis falsitatem illarum propositionum Baii, quas etiam hoc tempore videntur quidam recentiores Theologi amplecti: & quibus docent *opera omnia peccatorum, & infidelium esse peccata*; & cùm illis objicitur earum censura, prætendunt eam non cadere in ipsas propositiones secundum se, sed in modum illarum, scilicet quatenus ille Doctor censurabat propositiones contrarias ut *Pelagianas, vel gratiæ Christi injuriosas* &c. quod omninò gratis dicunt, & ut eludant Ecclesiæ censuras.

QUÆSTIO IV.

An viribus naturæ possit homo lapsus diligere Deum super omnia naturali amore.

HÆc quæstio satis cohæret cum præcedenti. Nam si homo possit naturæ lapsæ viribus efficere aliquod opus moraliter bonum, id tam facilè videtur dicendum de amore Dei, quàm de omni alio actu virtutis moralis; quia Deus tam facilè, & naturaliter agnoscitur ut summè bonus, quàm ullus alius actus vir-

virtutis moralis. Quia tamen iste amor summus est altioris virtutis, placet de illo specialiter discurrere; nam Bajus[1] prædictus, & recentes Theologi non admittunt amorem Dei naturalem: dicebat quod [1] *distinctio duplicis amoris, sc. naturalis, quo Deus amatur, ut author naturæ, et gratuiti, quo amatur, ut Beatificator, vana est, et commentitia, et ad illudendum sacris litteris.... excogitata.* Et quod; *omnis amor creature rationalis aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, et à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum S. diffusa, Deus amatur.* Et hæ duæ propositiones damnatæ sunt in iisdem decretis pontificiis.

1. Amor *amicitiæ*, seu *benevolentiæ* est ille, quo aliquem amamus propter ipsum. Amor verò *concupiscentiæ* est, quo aliquem amamus propter nosmetipsos, & quatenùs nobis est bonus. 2. Amor *summus*, seu *super omnia*, & *perfectus*, est ille, quo sic amamus aliquem, ut parati simus illum præferre omnibus aliis, etiam nobismetipsis, seu, alia omnia bona perdere, quàm illum offendere, & hoc vel intensivè sc. actu fortiori, & ferventiori, vel saltem appretiativè, sc. secundum prędictam dispositionem, qua parati sumus omnia perdere potiùs, quàm illum offendere. *Non summus*, seu *imperfectus* est ille, quo aliquem sine illa prælatione diligimus, sed absolutè sistimus in ejus dilectione sine comparatione ad alios, quos possumus amare plùs, aut minùs, unde amare Deum super omnia, & summè, est eum diligere cum illa prælatione, qua præferamus illum cæteris omnibus bonis, etiam vitæ nostræ, si non explicitè, saltem implicitè, & virtualiter. 3. Amor Dei *naturalis* est ille, quo amatur, ut cognitus lumine naturali, ut auctor naturæ, & ex fine pure naturali; *supernaturalis* verò; quo ex lumine, vel fine supernaturali, & ut auctor gratiæ, & gloriæ. 4. ille amor est *efficax*, si ex se talis est, ut inducat, vel inducere possit ad amanda, ad facienda illa omnia, quæ placere possunt Deo, & ad vitanda omnia, quæ possunt ei displicere; est autem *inefficax*, si non ita disponit amantem, sed sistit in simplici complacentia, & affectu erga Deum.

Perfectus igitur amor Dei est, 1. benevolentia, seu amicitia erga Deum. 2. est summus si non intensivè, saltem

[1] *prop.* 34. & 38.

saltem appretiativè, & 3. est *efficax*. Si verò aliqua ex his conditionibus desit, erit *imperfectus*.

CONCLUSIO.

POssibilis est amor Dei naturalis, & benevolentiæ, & summus, saltem physicè, & affectivus. Est communior contra Baianos.

Prob. 1. ex Scoto [1] citato in præcedenti, nam textus adductus est expresſè de isto amore, & quidem summo, & in hoc eum sequuntur Scotistæ omnes præter Pitigianum, ut notat Cavellus, & Macedo. [2]

Prob. 2. ex Script. nam, inquit Paulus, [3] *Revelatur ira Dei de Cælo super omnem impietatem omnium eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent... ita, ut sint inexcusabiles; quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt*, &c. Et quidem cognoverunt, non ex fide, sed ratione naturali, sc. ex creaturis, ex quibus *invisibilia Dei intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus, & divinitas*. Loquitur de gentilibus, & idololatris, qui *mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem hominis, & volucrum*, &c. Et infra de aliis gentilibus dicit, quod [4] *gentes, quæ legem non habent*, (ex qua Deum, vel præcepta ejus cognoscant) *naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt*; ergo & Deum ut naturaliter cognitum etiam amant naturaliter; sed cognoscunt ut summè bonum, & amandum; ergo & summè amant, vel amare possunt sine auxilio legis, aut gratiæ supernaturalis.

Prob. 3. ex SS. Patribus citatis in præcedenti. Nam quæ probant nos naturaliter posse aliquid non malum facere, probant de possibilitate istius amoris; nulla enim cognitio nobis naturalior est, quàm cognitio Dei, & summæ bonitatis ejus: in hoc enim homo factus est ad imaginem Dei, quatenùs illi datum est *tam præcipuum, tamque simile summæ sapientiæ, quia potest reminisci, & intelligere, & amare id, quod est optimum, & maximum omnium. Nihil igitur aliud inditum creaturæ alicui, quod sic præferat imaginem creatoris*, inquit Anselmus; [5] sed ratio imaginis Dei est in natura nostra; ergo & facultas cognoscendi, & aman-

[1] *Ibid.* [2] *coll. 10. diff. 2.* [3] *c. 1. Rom. 1.*
[4] *c. 2.* [5] *monol. c. 67.*

amandi Deum, & quidem summè. *Quippè rationali creaturæ non est aliud esse rationale, quàm posse discernere justum à non justo, bonum à non bono...hoc autem posse omninò inutile est, nisi quod discernit, amet, vel reprobet.... nihil ergo apertius, quàm rationalem creaturam ad hoc esse factam, ut summam essentiam amet super omnia bona, sicut ipsa est summum...imò ut nihil amet nisi illam, aut propter illam, quia illa est bona per se, et nihil aliud est bonum nisi per illam.* Quod confirmari potest ex censura 2. propositionum Baii prædictarum.

Idem docet S. Bernardus [1] ex eodem principio. *Non propterea ejus imago est, quia sui meminit mens, seque intelligit, ac diligit, sed quia potest meminisse intelligere, ac diligere eum, à quo factus est.* Et alibi. *Clamat intus innata, non ignota ratione justitia diligendum esse illum, cujus nos totos esse, et cui totũ debere non ignoramus*; ergo sicut debitum illud naturaliter cognoscimus, ita & debito eidem satisfacere velle possumus, & maximè quia ab ipsa natura ad hoc movemur.

Quod clarè docet August. [2] sc. *nullam esse animam, quantumvis perversam, quæ tamen ullo modo ratiocinari potest, in cujus conscientia non loquatur Deus. Quis enim scribit in cordibus hominum naturalem legem, nisi Deus?* &c. atqui lex naturalis nihil evidentiùs, nec fortiùs præcipit, quàm summum auctoris naturæ, & summi boni amorem. De qua lege Apostolus ait, *gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt*, &c. Ideò confitetur Deo, *fecisti nos Domine ad te, et inquietum est cor nostrum, donec quiescat in te*, sc. tendentia in Deum est ordo naturalis ab ipso naturaliter institutus, & inditus naturæ. Et alibi docet, quod [3] sicut recedere à Deo est vitium naturæ, ita & Deo adhærere est ordo naturæ. *Non itaque esset vitium recedere à Deo nisi naturæ, cujus vitium est recedere à Deo*; Et S. Prosper ex Augustino scribit. [4] *Cum vitium creaturæ rationalis dicitur, quod non adhæret Deo, hinc aperte declaratur ejus naturæ esse, ut Deo adhæreat.*

S. Thom. [5] sic loquitur. *Quia possibile fuit Deo, ut hominem faceret in puris naturalibus, utile est considerare*

[1] *medit. c. 1.* [2] *2. serm. dom.* [3] *1. confess. 1.* [4] *sent. 139.* [5] *3. d. 29. q. 1. n. 3.*

rare ad quantum dilectio naturalis se extendit, et respondet. Dicendum est, quod diligere Deum super omnia, et plusquam seipsum, non solùm naturale est Angelo, et homini, sed etiam cuilibet creaturæ, secundum quod potest amare, aut sensibiliter, aut naturaliter. Quod probat de amore amicitiæ, & concludit.[1] *Ideo amore amicitiæ naturaliter Deus ab homine diligitur.* Item de summo amore. *Sequitur, quod naturali* dilectione etiam Angelus, & homo priùs, & principaliùs diligit Deum, quàm seipsum.

Dices SS. Patres, & Theologos loqui de natura integra, seu instituta, ut loquitur Scotus, non verò de lapsa, quæ in libero arbitrio debilitata est, & vulnerata; ergo licet homo in statu naturæ puræ, vel integræ posset Deum sic amare, id non potest in natura lapsa.

Contra nam 1. illi Patres, & Theologi docent hominem lapsum naturaliter cognoscere Deum, ut summè bonum, & sub hac notitia diligere, & quod in hoc principaliùs consistit ratio imaginis Dei. 2. docent, quod in homine lapso naturalia remanserunt integra, sicut & in Angelo, nec aliter homo degenerat à natura pura, quàm demeritoriè, quatenùs per peccatũ amisit justitiam originalẽ, & indignus factus est Dei gratia, & auxiliis, ut diximus tr. de homine. 3. quia licet in natura lapsa frequentiores, & vehementiores sint concupiscentiæ motus; non sunt tamen continui, & ideo in aliquibus momentis tranquillitatis potest Deum diligere, sicut & cognoscere, id est summè, & propter seipsum.

Dices 2. cum aliis hanc facultatem diligendi Deum esse quidem antecedentem, & quoad actum primum, non consequentem, nec quoad actum 2. seu, quoad exercitium propter impedimenta, quæ difficile est vincere.

Contra 1. quia potestas in actu 1. & antecedens, frustranea esset sine consequenti, & nisi reduci posset ad actum 2. Et 2. gratis fingitur illa potentiæ distinctio, nam, ut dicebam, impedimenta illa non semper urgent. Et 3. quia si adsunt impedimenta, hoc per accidens est. & ab extrinseco. Loquimur autem de homine in se. & per se considerato, & præcisè à tentationibus. & duratione, & aliis impedimentis per accidens, & ab extrinseco occurrentibus.

[1] *1. p. q. 60. a. 3.*

Prob.

Prob. 5. rationibus Theologicis, quas insinuant præcitati Patres. 1. quia etiam in statu naturæ lapsæ non minùs obligant lex naturæ, & rationis naturalis dictamina; sed illa dictant Deum summè, & propter se diligendum; ergo & in eo statu ita diligi potest, & debet. Maj. supponitur, ut certa, & nota. min. patet ex dictis ex Scriptura, & Patribus de Ethnicis, qui dicuntur inexcusabiles; quia, cùm Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt, & quod non potest ignorari Dei existentia, & summa bonitas.

Confir. nam voluntas potest eo modo ferri in objectum, quo sibi repræsentatur ab intellectu; sed Deus ab intellectu naturaliter cognoscitur, ut summè bonus, & summè amabilis; ergo ita naturaliter diligi potest à voluntate. Prob. maj. tum quia tam essentiale est homini, ut rationali, ut sit volitivus, quàm intellectivus; tum quia si non posset velle, quod cognoscit volendum, non esset liber; ut patet ex Anselmo cit. & ex Damasceno, [1] dicente, quòd, *homo qua rationis est particeps, rationem ducem in appetendo sequitur. Est ergo voluntas naturalis quædam appetitio rationi, sensuique consentanea*... Et alibi, [2] *omne creatum vertibile, & rationale potestate est liberum. Intellectualis ergo natura, ut rationalis potestate est libera*. Et S. Athanas. [3] *quidquid intelligit, constat, quod etiam voluntate ducatur*. Et S. Thom. [4] *in omni natura ubi invenitur cognitio, invenitur voluntas, & delectatio*. Idem docet S. Fulgent. cit. *creaturæ rationali... inesse nullatenus potest ratio, nisi ei posset inesse creatoris dilectio*.

2. Nisi voluntas naturaliter posset amare Deum super omnia, id non posset etiam supernaturaliter; nec enim potest elevari supra, vel extra suum objectum naturale, sicut nec oculus corporeus ad videndum spiritum.

3. Quia Deus, ut auctor naturæ fecit hominem, & Angelum ad sui amorem, ut in finem naturalem, & debitum ipsi creaturæ rationali; sed id non potuisset facere, ut auctor naturæ, nisi utrique dedisset vires naturales ad illum finem volendum; ergo dedit homini vires naturales ad illum amorem. Min. patet. Deus

[1] *de duab. vol. chr.* [2] *2. de fi. 3.*
[3] *de ffinit. sol. 3.* [4] *1. d. 45. q. 5. ad monim.*

enim intendere non potest finem impossibilem, nec illum præfigere homini, vel alteri ulli creaturæ. Prob. maj. nam sicut solem fecit in finem aliquem sibi proprium, sc. ut præesset diei, sic fecit hominem ad se. *Fecisti nos Domine ad te*, &c. ait Augustinus cit.

Confir. ex Script. & Patribus. *Considera, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum...ut diligas Dominum Deum tuum*, &c.... *Elige ergo vitam, ut & tu vivas, et diligas Dominum Deum tuum*, &c. Quæ sic explicat Methodius. [1] *Ecce ante faciem tuam posui vitam, et mortem, ut eligas mortem, ut eligas vitam*, &c. Et ut docet Tertull. [2] *neque enim ad vivendum solummodo produxerat hominem, et non ad rectè vivendum in respectu sc. Dei, et legis illius*. Et Nyssenus. *Omnis animæ motus ad bonum est conditus ab eo, qui fabricatus est naturam*.

4. Quia possumus naturaliter amore benevolentiæ amare parentes, amicos; ergo & à fortiori Deum; quia naturaliter cognoscere possumus eum, ut amabiliorem.

5. Quia nulla est creatura, quæ naturali amore, seu appetitu non feratur in bonum suum per media sibi propria; ergo incredibile est hominem carere tali appetitu, ita ut bonum suum amare non possit, ut debet.

6. Quia ipsi Ethnici idola, seu deos suos falsos sic potuerunt diligere; ergo à fortiori fideles verum Deum; nam sicut ex errore deos illos putabant summè bonos, illisque filios, & seipsos immolabant, quantò magis nos Deo vero, &c.

Objic. 1. Script. Concilia, & Patres semper docent dilectionem Dei, seu charitatem esse ex Deo; ergo esse non potest unquam ex viribus naturæ. Prob. ant. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S.* &c. Et, [4] *charitas ex Deo*: Et, [5] *charitas cum fide à Deo Patre*. Item, [6] *fructus spiritus, charitas gaudium*, &c. ergo &c.

Resp. dist. ant. dilectionem supernaturalem, effectivam, & perfectam, & salutarem Dei cogniti ex fide, & ut auctoris gratiæ, con. dilectionem affecti-

vam,

[1] *Deuter.* 30. [2] 2. *con. mar.* 8.
[3] *hom.* 8. *in Eccles.* [4] *Rom.* 1.
[5] *Jo.* 4. [6] *Ephes.* 6.

vam, & naturalem Dei cogniti lumine naturali, ut auctoris naturæ, neg. ant. & conf. prob. nam Scripturæ loquuntur de illa charitate salutari, quæ expellit peccatum, & unit cum Deo, & adimplet legem, sicut oportet, hæc autem non præstat hæc charitas naturalis. Eodem sensu loquuntur Concilia, & Patres, qui nobis opponi solent.

Inst. qui diligit Deum super omnia, & proximum sicut seipsum, etiam naturaliter, implet totam legem naturæ; nam *plenitudo legis est dilectio*. Et ut loquitur Apostolus, [1] *qui diligit legem implevit*. Et Christus. [2] *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me*. Item, *qui diligit me, sermonem meum servabit*. Item, *hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem*; sed Scriptura, Concilia, & Patres docent, non posse impleri legem sine gratiæ supernaturalis auxilio, ut cum dicit, *sine me nihil potestis facere*, &c. ergo &c.

Resp. dist. maj. eodem modo, qui diligit amore effectivo, & supernaturali, & salutari, & ex fide, con. amore affectivo, naturali, & imperfecto, &c. neg. maj. & min. nam per talem amorem non adimpletur tota lex nequidem naturalis, quia non est ex fide, nec salutaris, nec sicut oportet. Nam licet aliquibus actibus possit homo ex naturæ viribus talem dilectionem exhibere Deo, non diù perseverabit, nisi adsit auxilium gratiæ supernaturalis, nec vincet impedimenta & tentationes, quæ occurrunt in via; nec unquam talis amor disponet hominem ad gratiam actualem, vel habitualem merendam. Denique per dona illa Dei possunt intelligi etiam naturæ bona, quæ per creationem, & providentiam ordinariam ejus recipimus: & non tantùm dona gratiæ, quæ per providentiam specialem, & supernaturaliter agentem habemus.

Objic. 2. ex Concilio Arausicano II. [3] *prorsus donum Dei diligere Deum. Ipse, ut diligeretur, dedit, qui non dilectus diligit*. Et Milevit. [4] *utrumque donum Dei, & scire, quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus*. Et Trident. [5] docet, quòd *homo à Deo motus, & excitatus, & adjutus incipit diligere Deum tanquam omnis justitiæ fontem*; ergo non solùm amor Dei perfectus,

[1] *Rom.* 3. [2] *Jo.* 14. [3] *can.* 25.
[4] *can.* 4. [5] *sess.* 6. *c.* 6.

fectus, ut est amor super omnia; sed nequidem incoactus, non est possibilis sine gratia.

Resp. dist. ant. amor Dei salutaris, & supernaturalis disponens ad gratiam fidei, aut justificationis, con. amor naturalis, & non salutaris, nec ita disponens. neg. ant. & conf. nam de isto loquimur, & Concilia de illo, ut patet de Tridentino, quod loquitur de dispositione ad justificationem; unde addunt gratiam esse necessariam ad amandum Deum, sicut oportet, aut aliud æquivalens, ut notavimus supra. Et ipse D. Paulus [1] ait. Spiritus adjuvat infirmitatem nostram, *nam quid oremus, sicut oportet, nescimus.*

Objic. 3. ex Patribus, maximè ex Augustino, [2] qui ubique nos admonet infirmitatis nostræ, & necessitatis adjutorii divini. Ut cum dicit: [3] *non habet homo, unde diligat Deum, nisi ex Deo.* Loquitur absolutè, & generaliter. Item, *totum hoc rectè fit, quando fit propter ipsum, id quando gratis amatur ipse qualis amor nobis esse non potest nisi ex ipso...... tunc vitia victa deputanda sunt, cum Dei amore vincuntur, quem nisi Deus ipse non donat.* Item, [4] *quis istam quantumvis parvam dare cæperat charitatem, nisi qui præparat voluntatem? .. si non ex Deo, sed ex hominibus est dilectio Dei, vicerunt Pelagiani, si autem ex Deo, vicimus Pelagianos,* &c. Item D. Bernardus [5] quem citavimus, fatetur difficilè, imò & impossibile esse, *suis quempiam viribus ad Dei ex toto corde convertere voluntatem*, &c. ergo &c.

Resp. eodem modo intelligendum esse Augustinum, & alios Patres, ut diximus de Scriptura, & Conciliis, sc. de amore salutari, & disponente ad gratiam, vel salutem, contra Pelagianos, qui volebant ad hæc sufficere vires liberi arbitrii, & contra Semipelagianos, qui volebant eas sufficere saltem ad initium fidei, & gratiæ, ut ipse Augustinus dicit ibidem. *Amor Dei quo pervenitur ad Deum, non est nisi à Deo.*

Objic. 4. nullus actus disponens remotè, vel proximè ad gratiam, & remissionem peccati est possibilis naturaliter; sed ille summus amor disponit saltem remotè ad illam gratiam; ergo est impossibilis naturaliter.

Prob.

[1] *Rom.* 8. [2] 15. *tr.* 17. [3] 4. *oper. imper.* 3.
[4] *de gra. & lib. arb.* 17. & 18.
[5] *ded. l. der.* 2.

Prob. min. tum ex Concilio Trident. citato, tum ex Script. dicit enim Christus. [1] *Qui diligit me, diligetur à patre meo .... ad eum veniemus*, &c. ergo amor Dei disponit, &c.

Resp. neg. min. & conf. prob. nam illa dilectio, de qua loquitur Christus, est supernaturalis, & ex fide christiana.

Objic. 5. homo lapsus sine gratiæ auxilio non potest vitare peccatum, nec vincere tentationes; sed utrumque faceret amando sic Deum. Nam ille amor opponitur peccato, quod est aversivum à Deo; ergo ille amor est impossibilis naturaliter. Prob. maj. nam per lapsum debilitatus est, & inclinatus in peccatum, & in creaturam, & aversus à Deo; ergo naturæ lapsæ viribus non potest surgere, & convertere se ad Deum.

Resp. dist. maj. non potest ita facilè, & urgente gravi tentatione, nec diu stare sine peccato, saltem morali possibilitate; con. potentia physica, & aliquando, & præcisis gravioribus tentationibus, & ad aliquod tempus: & sine merito, neg. maj. & min. nam licet hæc in præsenti statu rariora, & difficiliora sint, non tamen absolutè, & physicè sunt impossibilia. Alioqui dicendum esset *peccatorem in omnibus suis actibus peccare, & servire dominanti cupiditati.* Et quod *liberum arbitrium non nisi ad peccandum valet*, quæ damnat Ecclesia in Bajo.

Objic. denique Scotum [2] dicentem, *quandocumque voluntas actum hujus præcepti exequitur, diliges Dominum Deum*, &c. *Licet informis, & disponit se de congruo ad gratiam gratificantem sibi oblatam.* Sed actus amoris Dei super omnia sic disponens non est possibilis naturaliter, ex concessis; ergo conclusio est contra Scotũ.

Resp. dist. maj. & explico mentem Scoti, disponit se de congruo negativè, & aliqualiter, quatenùs obicem non ponit gratiæ, vel si exequitur sicut oportet; con. disponit se positivè, & sic purè naturaliter exerceat actum illum; neg. maj. & minorem pariter dist. sic disponens positivè, con. negativè, & aliqualiter, & ex puris naturæ viribus, neg. min. sic enim explicant doctorem insignes Scotistæ Cavellus, & Lamazares, ubi etiam adverto Scotum hìc non excludere gratiam actualem, sed habitualem, seu sanctificantem, ideò dicit,

E 5 *licet*

[1] *Jo*. 14. [2] 2. *d*. 28. §. *B*.

licet informis. Nam per actum informem intelligit actum elicitum extra statum gratiæ sanctificantis, qua informantur actus nostri, ut sint grati Deo, & meritorii de condigno.

CONCLUSIO II.

Homo sine gratiæ supernaturalis auxilio non potest amare Deum super omnia amore effectivo, & diù durante, & multò minùs sicut oportet, ut se disponat ad gratiam supernaturalem. Est communis, & sequitur ex dict. Quæst. 2. & in ista.

Prob. 1. ex Scoto [1] mox cit. dicente, quod *liberum arbitrium non potest ex se cavere omne peccatum mortale pro statu isto*. Et infra dicit, quod [2] *judæi non bene vixerunt sine omni gratia*, &c. Et de Angelo, quòd *non sufficit voluntas sola ad meritoriè volendum, sed requiritur gratia, tanquam principium cooperans*; ergo à fortiori hominis voluntas non sufficit sola, quod infertur ex his aliis [3] verbis ejus. *Non potest in ista vita esse tanta recollectio virium, ut amotis impedimentis possit voluntas tanto conatu ferri, quanto posset, si vires essent unitæ, & non impeditæ*. Et addit ex Augustino, & magistro. *Pronitas virium pro statu isto impedit superiores ab actibus perfectis*.

Prob. 2. ex Script. & Conciliis, & Patribus cit. in præcedentibus; nam illi textus debent sine dubio intelligi de amore effectivo, & sufficienter disponente ad justificationem.

Prob. denique rationibus allatis contra Pelagianos, & Semipelagianos quæstione 2.

Ideò dixi in 1. conclusione (*saltem physicè*) id est possibilitate physica, nam de morali non auderem asserere positivè; quia ut mox dicebam, pronitas naturæ in bonum sensibile, rebellio appetitus, & tentationes ab extrinseco distrahentes, aut attrahentes in amorem concupiscentiæ, & sensibilium reddunt illos actus amoris Dei difficillimos, & vix possibiles.

Dixi 2. (*saltem effectivum*) nam iste effectus licet parùm duret, non cessat esse verus, & naturaliter bonus; effectivus autem petit actus plures, quibus resista-

[1] *Ibid. n. 7. & 8.* [2] *d. 7. 14.*
[3] *3. de 27. n.*

sistamus objectis distrahentibus à Deo, & vincamus impedimenta obvia, & vitemus omnia, quæ displicent Deo; ad quod non sufficere videntur vires naturales arbitrii nostri.

QUÆSTIO V.

De necessitate gratiæ ad servanda præcepta divina, seu legem.

INter præcepta divina, quædam sunt *naturalia*, quæ lumine naturali cognoscuntur, & lege ipsa naturæ dictantur, sive per principia generalia, ut quod *bonum sit amandum, & malum fugiendum*, &c. *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, &c. Vel in particulari: ut, *quod Deus sit colendus, parentes honorandi: filii educandi*, &c. Alia *supernaturalia*, quæ hominem ad finem supernaturalem elevant, præscribunt media, quibus finem illum consequi possit: ut præcepta fidei, spei, & charitatis, & sacramentalia. Rursus illa præcepta possunt servari vel quoad substantiam, & quasi *materialiter*, cùm actus, qui præcipiuntur, fiunt, & qui prohibentur, non fiunt, & hoc nudè, & simpliciter, vel *quoad modum*, & *formaliter*, cùm actus præcepti exercentur ob finem à lege intentum, quia est sine dubio vita beata civilis, aut cælestis, & æterna.

CONCLUSIO.

HOmo potest sine auxilio gratiæ supernaturalis servare aliqua præcepta legis naturæ, saltem quoad substantiam, non autem omnia collectivè, et multò minùs præcepta supernaturalia. Est communis quoad 1. & 2. p. & de fide quoad tertiam.

Prob. 1. ex Scoto mox cit. [1] & in præcedenti, ubi dicebat, quod *gentiles potuerunt justè vivere servando legem naturæ, et tunc ipsi facti sunt sibi ipsis lex: id. per legem naturæ scriptam in cordibus eorum interiùs direxerunt se, rectè vivendo, sicut judæi se direxerunt per legem scriptam. Sed isti non benè vixerunt sine omni gratia*, loquitur de gentilibus quoad totam legem, secundum quam non potuerunt rectè vivere sine omni

[1] *Ibid.*

gratia , sicut nec judæi; quia gratia potuit esse in eis, supposita hypothesi absque observatione legis Mosaycæ. Vides eum docere necessitatem gratiæ in gentilibus ad rectè vivendum secundum legem naturæ; id est ab observanda omnia ejus præcepta; nam si non serventur omnia, non rectè vivitur; ergo Scotus longè abest ab errore Pelagii,& Semipelagianorum,quem illi imputant aliqui recentiores, & Thomistæ.

Prob. 2. quoad 1. p. ex dictis de possibilitate bonorum aliquot operum naturalium ex viribus naturalibus liberi arbitrii, & maxime amoris Dei super omnia. Nam per talia opera verè servatur lex naturalis, saltem quantum ad illa præcepta, quibus illa opera dictantur, & præcipiuntur.

Dixi 1. (*saltem quoad substantiam*) nam Deus, ut auctor naturæ, & legis naturalis intendit per illa præcepta, & dictamina finem ultimum, & consummatam hominis felicitatem, non verò tantùm naturalem, juxta illud Augustini: *fecisti nos Domine ad te;* hæc homines potuerunt facere ex motivo honestatis objectivæ,seu rationabilitatis illorum actuum,ut diximus, & hoc pertinet ad substantiam illorum actuum potiùs, quam ad modum; alioqui non essent actus humani.

Probatur 2. p. sc. quod possit servare aliqua præcepta, non autem omnia collectivè. Nam non potest naturaliter cognoscere omnes veritates speculativas, & longè minùs practicas, nec cavere à multis erroribus, ut suppono ex dictis; ergo nec voluntas ejus sine auxilio gratiæ cavere potest ab omnibus peccatis servando totam legem naturæ. Prob. cons. nam longè plura, & graviora impedimenta avertunt voluntatem à bono morali, quàm intellectum à vero; ergo longè difficilius est non peccare contra legem naturæ, & servare illam totam, quam in ejus veritatibus non errare. Prob. ant. nam appetitus carnis longe fortiùs pugnant contra appetitum rationalem, quàm contra lumen rationis, unde, querebatur D. Paulus, de *lege membrorum repugnante legi mentis*, ita ut quod nollet, seu quod non approbaret malum hoc ageret. Denique errante intellectu, errat etiam & voluntas, quæ de se est cœca; sed sæpiùs non errante intellectu, peccat voluntas ex abusu libertatis suæ, dum

dum videns per intellectum meliora, per propriam libertatem deteriora sequitur.

Prob.3. p. de supernaturalibus: 1. ex Scriptura supra citata de operibus supernaturalibus, & bonis, sicut oportet, & maximè ex illis locis, quibus docemur nos sine Deo non posse resistere tentationibus, quibus inclinamur ad malum, & avertimur à bono. [1] *In te eripiar à tentatione*. Et Paulus mox citatus. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ... quis me liberabit à corpore mortis hujus...* respondetur ei; *sufficit tibi gratia mea*. Et, *sine me nihil potestis facere*; ergo præcepta legis supernaturalis non possunt servari sine gratiæ supernaturalis auxilio.

Confir. quia nequidem illa præcepta cognoscimus, nisi per fidem, saltem mediatè; sed fides est donum supernaturale; ergo &c.

Prob. 2. ex Conciliis. Nam in Concilio Carthaginensi [2] 1. damnatur Pelagius, quia docebat, quòd Deus talem fecit hominis naturam, *quæ per voluntatem propriam possit Dei legem implere*; sive naturalem scriptam in corde, sive positivam litteris datam. Et in II. dicitur Anathema asserentibus: *hominem sine gratia posse implere divina mandata*. Et Arausic. II. dicente, quod [3] *quando serviunt divinæ voluntati, quamvis volentes agant, quod agunt, illius tamen voluntas est, à quo præparatur, et jubetur, quod volunt*. Et quòd Deus, *nobis prius sui fidem, et amorem inspirat, ut cum ipsius adjutorio, quæ sibi sunt placita, implere possimus*. Et sic de aliis Conciliis, in quibus definitur nos non posse pœnitere, aut diligere, aut credere, sicut oportet, sine gratiæ auxilio, ut loquitur Trident.

Prob 3. ex Patribus. Ut ex Augustino dicente, quòd, *lex nihil prosit, sed obsit, nisi adjuvet gratia*. Et S. Prosper de lege Moysi dicit *notum facit mandatum, sed obedienti non præstat affectum, nisi quod est occidens per imperium litteræ, fiat vivificans per spiritum gratiæ*. Et S. Fulgent. *lex sine gratia ostendere potest ægritudinem, non sanare... legis est igitur, quòd peccata cognoscimus, gratiæ, quod vitamus*.

Prob.

[1] *Psal.7.* [2] *Ep. Synod. Can.5.*
[3] *Can. 5.*

Prob. denique ratione jam allata; scilicet ex vehementia tentationum tam ab intra ex rebellione concupiscentiæ, quàm ab extra ex objectis, & occasionibus nos distrahentibus à sequela dictaminum rationis, vel ipsum rationis lumen offuscantibus; sed hæc impedimenta sine gratiæ auxilio vinci non possunt; saltem id moraliter impossibile est; ergo nec ipsa præcepta observari sine illis auxiliis.

Confir. 1. quia ad illam observantiam reqiritur firmum propositum nunquam peccandi; sed tale propositum formari, nec firmari prudenter potest sine spe auxilii divinæ gratiæ, nec ipsa lex observari, & quidem minùs; nam facilius est proponere, quàm exequi.

Confir. 2. nam ad observantiam totius legis non requiritur tantùm proponere, sed etiam nunquam peccare; sed vitare omnia peccata, sicut & vincere semper omnes tentationes impossibile est, saltem moraliter; ergo & illa legis totius observantia. Prob. min. ex Scoto. [1] *Liberum arbitrium non potest ex se cavere omne peccatum mortale pro statu isto, quia anima sine gratia aliquo peccato maculatur* &c.

Objic. ex Scriptura. [2] *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt*, inquit Apostolus. Et Deus per Moysem; [3] *mandatum hoc, quod ego tibi præcipio hodie, non est supra te, neque procul positum*, scilicet non est supra vires. Et per Sapientem. [4] *Si volueris mandata servare, conservabunt te* &c. ergo mandata Dei etiam legis scriptæ non superant vires naturæ.

Resp. neg. conf. nec enim id sequitur ex illis locis rectè intellectis; nam Paulus non loquitur de tota lege naturæ; nec enim illam totam servabant gentiles, alioqui non coluissent idola; sed de aliquibus præceptis facilioribus. Et Moyses, sive Dominus loquitur de mandatis quoad intellectum, & capacitatem cognitionis, quam ab exteris nationibus non opus erat petere, sed non loquitur de observantia. Et præterea in ista includebat Deus auxilia gratiæ suæ illis exhibitæ, & paratæ, & qua mediante facilis erat eis observantia. Denique ad Ecclesiasticum, non negamus quin

[1] *2.d.28.n.7.* [2] *Rom.2.*
[3] *Deuter.30.* [4] *Eccl.15.*

quin possit homo servare mandata, si velit; sed dicimus, quòd ut velit, & faciat, operatur Deus per gratiam. *Præparatur voluntas à Domino,* inquit August. [1] *et Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere. Certum est nos facere, cum facimus, sed ille facit, ut faciamus præbendo vires efficacissimas.*

Inst. de facto plures etiam gentiles narrantur servasse mandata legis naturæ; ut Cyrus, cui dixit Deus per Isaiam. [2] *Omnem voluntatem meam complebis,* & illum vocat, *virum voluntatis suæ;* & cùm Christus gentili viro diceret, [3] *si vis ad vitam ingredi, serva mandata;* Respondit ille, *omnia hæc custodivi à juventute mea:* & Paulus de se ante conversionem suam dicit, [4] quòd *in lege conversatus erat sine querela,* id est sine defectu; ergo tota lex impleri potest sine gratia.

Resp. neg. conf. nec enim id sequitur ex illis historiis. Certè Cyrus non servabat totam legem, quandoquidem non colebat verum Deum, sed idola; sed in tantùm fecit voluntatem Dei, quia dimisit Israelitas in libertatem, & templum restaurari jussit. Sic dæmones ipsi faciunt Dei voluntatem. Quoad 2. dives ille non adeo fuit devotus, quia ægrè tulit consilium Christi dicentis sibi, *vade, & vende universa, quæ habes, & da pauperibus.* Ideo vel fictè sibi gratulabatur de illa observantia mandatorum, aut superbè sic præsumebat, hæc fecisse sine omni auxilio gratiæ. Ad 3. loquitur Paulus de observantia externa, & quoad forum externum, in quo nullam passus est querelam, nam quoad forum internum animæ fatetur ipse, quod erat [5] *aliquando insipiens, incredulus, errans, serviens desideriis, et voluptatibus variis,* &c.

Objic. 2. Si observantia totius legis non esset possibilis naturæ viribus, non teneremur ad illam; quia ad impossibile nemo tenetur; sed conseq. est falsum, alioqui non peccaremus transgrediendo; ergo &c.

Resp. dist. maj. & rationem ejus, si non esset possibilis naturæ viribus; nec adessent auxilia, quæ complerent potentiam, con. si adsint auxilia, quæ compleant facultatem, neg. maj. & min. nam, inquit Augustinus.

& Con-

[1] *De gra. et lib. ar.* 16.
[2] *Isa.* 44. *et* 46. [3] *Matt.* 19.
[4] *Phil.* 3. [5] 1. *Tim.* 1.

& Concil. Trident. *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet facere, quod possis, et petere, quod non possis, et adjuvat, ut possis.*

CONCLUSIO II.

AD observantiam totius legis naturæ non requiritur gratia habitualis sanctificans absolutè, & per se, benè vero de lege ordinaria.

Prob.1. ex Scoto, „ quia existens in peccato potest „facere opera legis, seu bona; ergo ad observantiam „legis naturæ, non est per se necessaria gratia sanctifi-„cans. Prob.ant.nam si quicumque faciens opus præ-„cepti, seu legis, & non ex charitate, peccat morta-„liter ... hoc dicere non videtur aliud, quàm perver-„tere omnes, qui semel commiserunt peccatum mor-„tale, ut nullum bonum opus ex genere postea fa-„ciant, ad quod tamen aliàs sunt adstricti; cum ta-„men suadendi sint ad oppositum, ut scilicet faciant „bona opera ex genere; quia illa disponunt eos ad „gratiam citius, & facilius obtinendam, &c. nomine gratiæ simpliciter intelligit sanctificantem, & vides, quòd sine illa fiunt opera bona; sed per hæc opera homo se disponit ad hanc gratiam: quandocumque autem voluntas actum hujus præcepti (diliges Dominum D.) *exequitur, licet informis, idest sine gratiâ sanctificante, et disponit se de congruo ad gratiam sanctificantem.*

Prob.2.p.1. nam per gratias actuales sufficienter illustratur intellectus ad cognoscenda mandata, & obligationem eorum, & media, quibus debent observari, & sufficienter movetur, & juvatur voluntas ad volendum observare; sed nihil aliud per se requiritur ad observantiam legis naturæ; ergo hæ gratiæ sufficiunt per se, & absolutè; maj.prob.ex dictis de natura talium gratiarum, ideo S:Gregor.dicit: *peccatum, quod per pœnitentiam mox non deletur, suo pondere ad aliud trahi.*

Prob.2.p.1. ex Script. quæ sæpiùs docet, quòd nisi in charitate fundemur, & radicemur, vix aliquid boni facimus, & quòd Deus non facilè, nec libenter respiciat ad peccatores, ut illis misereatur, & opituletur, & orationes eorum exaudiat, & ideo facile dilaban-

tur

tur in nova, & majora peccata: quippe, [1] *abyssus abyssum invocat, & peccatum peccavit Jerusalem propterea instabilis facta est*, & Sap. dicit, *quòd qui non timore Domini convertit se, cito corruet domus ejus*, & dicit Deus peccatoribus: *cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam*, &c.

Prob.2. ex Patribus, nam inquit Aug.[2] *ille non verè implet legem, nisi qui Divinum acceperit Spiritum sanctum*, & alibi, *factores legis justificabuntur*, addit, *factores enim legis justi sunt*, sc. in facto, vel in fieri: & Chrysost. *sicut fracto gubernaculo navis non quò vult vadit, sed quò tempestas impellit, ita homo gratia Dei destitutus in præcipitia peccatorum defertur*. Patres autem per nomen gratiæ simpliciter, & absolutè solent intelligere sanctificantem; quod etiam de Scoto monuimus suprà.

Prob. denique; nam per observantiam mandatorum, ex gratiæ supernaturalis auxilio, disponimur de congruo ad gratiam justificantem. Et Deus sic statuit dicens: *Convertimini ad me*, quod fit juvante gratia per bona opera; *& ego convertar ad vos* per gratiæ justificantis, & charitatis infusionem, qua reddimur grati formaliter Deo; ergo hæc ordinariè non separantur.

Objic.1. contra 2.p. Si gratia sanctificans esset aliquo modo necessaria ad implendam legem, teneremur confiteri ad eam recuperandam statim, atque amissa est per peccatum mortale: sed conf. est falsum, & contra omnes Theologos; ergo &c. prob. maj. nam amissa illa gratia, essemus semper in periculo peccandi novis peccatis; sed quisque debet vitare illud periculum, alioqui peccat; ergo &c.

Resp. neg. maj. & min. prob. nam periculum illud non est ita proximum, quin possit per aliquod tempus vitari peccatum mortale, juvante gratia actuali; alioqui omne, quod facit peccator, esset peccatum, quod est erroneum, & damnatum in Bajo, esset tamen saluberrimum consilium, quàm citò confiteri ad recuperandam gratiam Dei, & ob istud, & ob alia pericula salutis.

Inst. Saltem sequitur, quòd nullus infidelis posset totam legem implere, sed conf. est contra nos; ergo &c.

Resp.

[1] *Thre.1.* [2] *De catech. rud. c. ult. de spir. & lit. 16.*

Resp.dist.maj.quamdiu maneret infidelis, con. absolutè, & quando ab infidelitate recesserit, neg.maj. & min. nam sicut per auxilium gratiæ actualis posset venire ad fidem, ita & consequi gratiam justificantem per opera bona legis.

Objic. 2. Charitas habitualis est idem cum gratia sanctificante; sed charitas illa non est necessaria ad omnes actus legis naturæ, ne quidem ad actus amoris Dei; ergo nec gratia habitualis ad totam legem implendam. Prob. min. nam habitus charitatis non requiritur nisi ad actus charitatis, sicut fides ad actus credendi, & temperantia ad actus temperantiæ; nam, per nos, possibilis est amor Dei naturalis sine auxilio gratiæ; ergo à fortiori sine habitu supernaturali charitatis; ergo &c.

Resp.dist. utramque min. non est necessaria per se, & absolutè, con. de lege ordinaria, & ad perseverandum per aliquod tempus in illa justitia naturali, neg. min.1.& 2.nam, ut diximus, possibilis est quidem naturaliter actus bonus, etiam amoris Dei super omnia, sed non diu durans propter rationes allatas.

CONCLUSIO III.

NOn sufficit gratia habitualis ad totius legis naturæ observantiam perennem, sed requiritur præterea auxilium gratiæ actualis.

Prob.1.ex Scoto dicente, quòd [1] *ad actum meritorium non sufficit voluntas cum charitate, sed requiritur influentia specialis non formæ permanentis, ut est gratia habitualis, sed moventis, ut est gratia actualis*, & addit, quòd *gratia nunc non sanat perfectè naturam*. Item, [2] quòd *actus consideratur* 1. *ut est à libero arbitrio*: 2. *ut est ab ipso informato gratia:* (scilicet habituali) 3. *ut est ab ipso moto à Spiritu Sancto*, & licèt hic textus sit additio, & non ponatur à Poncio in vero textu, tamen patet, quod est de mente Scoti, quatenus *nomine influentiæ* intelligit gratiam actualem, & nomine *gratiæ* intelligit habitualem. [3] Et dicit *influentiam generalem semper præsupponi* ad

[1] *1.d.17.q.2.HH.24.*
[2] *Ibid.n.24.*
[3] *To.2.p.1.disp.38.*

ad actum meritorium. Ad 1. *dico, quòd meritum est in potestate mea supposita influentia generali, si habeo usum liberi arbitrii, & gratiam*. Priorem autem textus partem citat Vulpes, ut Scoti.

Prob. 2. ex Conc. Carthag. sub Cœlestino. [1] *Præparatur voluntas à Domino, & ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda*. Et Arausicano. *Adjutorium Dei & renatis, ac sanctis est semper implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perseverare*. Et Innocent. I. in priori illo Concil. docet *adjutorio quotidiano nos egere negare non possumus, hoc enim seu benè vivimus, precamur, ut melius, sanctiusque vivamus*, &c.

Prob. 3. ex Patribus, nam inquit Augustin. [2] citatus à Scoto, *sicut oculus corporis etiam perfectissimè sanatus nisi candore lucis adjutus non potest cernere, sic homo etiam perfectissimè justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, rectè non potest vivere*. Idem probat, & asserit ex Canticis, ubi sponsa licèt dealbata, seu sanctificata non benè ambulat, nisi super eum, à quo fuit dealbata, incumbat: addens illud Christi. *Sine me nihil potestis facere*.

Prob. denique ratione Scoti, nam licet gratia habitualis sanet animam quoad maculam culpæ, non tamen quoad infirmitatem in agendo, & contra impedimenta orta ex parte concupiscentiæ. Ideo Paulus, licèt sanctus, orabat tentatus. *Quis me liberabit à corpore mortis hujus?* ergo nisi Deus per auxilia gratiæ actualis sustineat sanctos, facilè cadent, ideo dicebat David; *avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus*.

Objic. 1. in Conc. Milevitano definitur *gratiam, qua justificamur, valere non solùm ad remissionem peccatorum commissorum, sed etiam adjutorium, ut non admittantur;* ergo sola gratia sanctificans sufficit, ut perseveremus in bono, & servetur tota lex.

Resp. dist. ant. gratia justificans cum appendicibus suis, con. præcisè, & sola, neg. ant. & conf. nam auxilia gratiæ actualis sunt appendices justificantis, & or-

[1] c. 8. Can. 10. [2] De lib. ar. 6.

& ordinariè illam comitantur; & sicut Deo per illam reconciliamur, sic & per eandem nobis adest Deus auxiliator.

Objic. 2. Deus infundit gratiam habitualem non tantùm, ut simus sancti, sed etiam ut sanctè agamus; ergo frustra est alia. prob. ant. nisi utrumque præstaret hæc gratia, conditio justi non melior esset, quam peccatoris, quia iste potest perseverare in bono cum sola actuali, sed cons. est falsum, & absurdum; ergo &c.

Resp neg. ant. & maj. prob. nam conditio justi cum gratia illa duplici est duplo, & longè melior, & fortior; & gratia habitualis facit, ut opera ejus sint meritoria, & acceptabiliora Deo.

QUÆSTIO VI.

De necessitate gratiæ ad vitanda peccata, & tentationes vincendas.

Licèt hujus quæstionis solutio videatur sequi ex dictis de necessitate gratiæ ad benè operandum, tamen ad majorem claritatem placet etiam examinare quoad peccata vitanda, & tentationes superandas; nam utraque putabant Pelagiani posse viribus naturæ superari, sc. peccata vitari, & tentationes vinci. Ideò exprobrat illis August. [1] *nec donum Dei poscitis, ne intretis in tentationem; hoc est ne peccetis, in vestra enim virtute confiditis.* Quidam verò Theologi in aliud euntes extremum, putant ne levissimam quidem tentationem, aut peccatum vitari à nobis posse sine auxilio gratiæ supernaturalis.

Tentatio autem est omnis provocatio ad malum; & hæc venit vel ab extrinseco, si homines alii verbis, aut exemplis nos provocent ad malum: vel ab intrinseco, quando sc. una pars nostri, v.g. carnis appetitus, inclinat aliam, v.g. spiritum ad malum, quod accidit vel ex innata carnis, seu partis tentatricis propensione, & illecebra, vel ex dæmonis opera, carnem moventis per spirituum animalium agitationem, ad rebellionem contra spiritum Item, tentationes istæ sunt aliquando leves, quæ leviter ad pec-

[1] 1. op. imper.

peccatum sollicitant; aliquando graves, quæ vehementer movent, sive ad malum grave, sive ad leve; nam levitas, & gravitas illa mensuratur non ex gravitate objecti, sed ex vehementia, & intensione intrinseca motus; vel ex duratione ejus. Nam quæ diutiùs durant, sæpè sunt graviores, & molestioes, licèt leviter moveant, quàm vehementiores, quæ citò quiescunt. Et ideò illis difficiliùs resistitur, quàm istis.

Porrò triplici modo vinci potest tentatio, 1. per aliam tentationem, ut unum peccatum vitetur per aliud; ut si avarus vincat tentationem carnis ex motivo avaritiæ, vel ex violentia iræ, vel elatione superbiæ. Tunc *non peccata coercentur, sed aliis peccatis alia peccata vincuntur.* Inquit August. [1] & hoc non est vincere, sed vinci. 2. ex motivo timoris, vel amoris Dei, & hæc est vera, & laudabilis victoria, *tunc enim victa vitia deputanda sunt, cum Dei amore vincuntur,* ait idem, 3. per resistentiam; quando ex motivo naturalis honestatis, vel horroris item naturalis abstinetur à malo, ad quod movet tentatio; & & hoc vel per suspensionem actus mali, vel per actionem aliam non malam, sed indifferentem ex se, vel per actum virtutis naturalis oppositæ.

Non quæritur de necessitate gratiæ ad vincendas tentationes 1. modo. Hoc enim non est vincere, sed vinci, ut diximus, sed de 2. & 3. modo vincendi.

CONCLUSIO I.

H*Omini lapso necessarium est gratiæ auxilium supernaturale ad vincendas graves tentationes: non autem ad leves;* Est communis contra Pelagianos quoad 1. p.

Prob. 1. ex Scot. querente, [1] *utrum liberum arbitriũ hominis sine gratia posset cavere omne peccatum mortale.* Et pro parte negativa dicit, quod *videtur esse hæresis Pelagiana dicere, quod liberum arbitrium sufficiat sine gratia.* Item, *hæc hæresis videtur potissimè increpata ab Augustino,* & adducit authoritatem Greg. *peccatum; quod pœnitentia non deletur, mox suo pondere*

[1] *de nupt. 3. 21. civ.*
[2] *d. 28. 1. et 2.*

dere ad aliud trahit. Et, *hic dicitur, quod propter verba Augustini contra Pelagianos non potest caveri ab omni peccato sine gratia*, &c. ergo nec vincere tentationes trahentes ad peccatum.

Prob.2. p.1. ex Script. [1] nam inquit David, *in solo Deo eripiar à tentatione*, & cum dixisset, *non movebor in æternum, avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus*. Item, *impulsus eversus sum, ut caderem, & Dominus suscepit me, fortitudo, et laus mea Dominus*. &c. Item monemur orare, *ne nos inducas in tentationem. Tunc enim*, inquit Cyprianus, [2] *admonemur infirmitatis nostræ, dum sic rogamus*. Et D. Paulo in tentatione oranti, *quis me liberabit à corpore mortis?* respondetur; *sufficit tibi gratia mea*; ergo &c.

Prob.3. ex Conciliis: [3] nam Diospolitanum damnat Pelagii dictum, sc. *quod victoria nostra non sit ex Dei adjutorio, sed ex libero arbitrio*. Et Carthaginense apud August. docet ex doctrina erronea Pelagianorum sequi, [4] *ut nec orare debeamus, ne intremus in tentationem, quod Dominus & discipulos monuit, & posuit in oratione, quam docuit*, &c. Et Milevit. apud eundem idem docet de eadem hæresi inimicorum gratiæ Christi, dum dicunt illud orationis Dominicæ, [5] *ne inferas in tentationem, non ita intelligendum tanquam divinum adjutorium poscere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus, sed hoc in nostra esse potestate*, &c. Et Arausic. *divini muneris est, cum rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate, & injustitia continemus*. Et infrà. *Nullus miser de quantacumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia prævenitur*.

Confir. ex Decretis Pontificiis. Nam inquit Innoc. I. ad Concilium Carthagin. *pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solum facere possit auxilium...... necesse est enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non auxiliante vincamur*. Et Zozimus: *in omnibus igitur actibus, causisque, cogitationibus, motibus adjutor, & protector orandus est. Superbum est enim, ut sibi quidquam humana natura præ-*

[1] *ps.* 17. & 28. & 118. [2] *de ora. Dom.*
[3] *c.* 15. *Ep.* 19. [4] *Ep.* 92.
[5] *can.* 9. & 14.

præsumat, *clamante Apostolo*, *non est nobis colluctatio adversus carnem*, &c. Et Gregor. [1] *necessario sequitur*, *ut omni tentationi sit subditus*, *quicumque à Deo fuerit derelictus*, &c.

Prob. 4. ex SS. Patribus, ut ex Cypriano cit. ex Ambros. dicente. [2] *Quis est tam fortis*, *ut nequaquam in tentationem moveatur*, *nisi Dominus ejus adjutor assistat*? Ex Chrysost. in hæc verba Apostol. [3] *Deus non patietur vos tentari supra id*, *quod potestis*, concludit. *Sunt ergo tentationes*, *quæ ferri non possunt*. Et, *quæ hæ sunt*? *Omnes*, *ut semel dicam*: *posse enim ferri situm est in Dei nutu*. Ex Hieron. in hæc verba Christi D. *orate*, *ne intretis in tentationem*, &c. sic alloquitur Pelagianos. [4] *Debuisset dicere juxta vos*, *surgite*, *& resistite*; *liberum enim arbitrium*, *& semel vobis concessa à Deo potestate*, *nullius alterius indigetis auxilio*. Eandem rationem urget August. [5] *quisquis negat nos debere orare*, *ne intremus in tentationem*, *ab auribus omnium removendum*, *& ore omnium anathematizandum non dubito*. Negat autem hoc, qui contendit ad non peccandum gratiæ Dei adjutorium non esse homini necessarium, sed sola lege accepta, humanam sufficere voluntatem: sic de aliis.

Prob. 2. p. 1. ex Script. nam cùm Apostolus dicit Deum non permittere, [6] *nos tentari supra id*, *quod possumus*, supponit satis apertè nos non semper sic tentari, sed sæpè nos tentari juxta, vel infra vires nostras.

Prob. 2. ex Decretis Pontificiis, quibus damnatur hæc propositio Baii. [7] *Fures sunt quicumque aliundè quam per Christum..... ad aliquam justitiam conscendi posse dicunt*, *aut tentationi ulli sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse sic*, *ut in eam non incidat*, *aut ab ea superetur*. Nam si hoc falsum, & erroneum est; ergo verum est, quòd potest homo sine gratiæ auxilio resistere alicui tentationi leviori saltem sic, ut ab ea non vincatur. Eodem facit ista similiter damnata. *Liberum arbitrium non nisi ad peccandum valet*, nam sequitur quod valet ad non pec-

[1] *in ps.* 3. [2] *Ps.* 43. [3] *ho.* 24. 1. *cor.*
[4] 2. *compesug.* [5] *de perf. just. fin.*
[6] 1. *cor.* 10. [7] *Prop.* 29.

peccandum; ergo & ad vincendam aliquam tentationem saltem levem.

Prob. 3. ex Patribus. Hoc & nos dicimus (ait Hieron.) *posse hominem non peccare, si velit pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporea, quandiù intentus est animus*. Subdit, *nec ideò, quia ad breve possum, cogis me, ut possim jugiter*. Et August. qui dixerat in confessionibus. *Gratiæ tuæ deputo quæcumque non feci mala*; hoc tamen limitat, cum dicit, l. de perf. justitiæ. *In natura vitiata parum esse ad non peccandum voluntatis arbitrium non dicit, quod prorsus nihil, sed quod parùm valeat*; ergo valet ad levem tentationem vincēdam. Et id patet ex dictis supra de facultate naturali ad aliqua bona opera. Item S. Bonaventura, *quia valdè durum videtur dicere, quod liberum arbitrium in statu tali nulli possit tentationi resistere, cùm naturale habeat indicatorium, & quendam instinctum naturalem remurmurantem contra malum: cum non sit etiam in malo confirmatum*. Ideò tenet quòd *liberum arbitrium omni gratia destitutum; nec omni possit tentationi resistere, nec necesse habeat omni tentationi succumbere*.

Prob. 4. ratione, nam 1. ut dicebamus, homo ex naturæ viribus potest aliquod bonum morale naturale facere; ergo & vitare aliquas leves tentationes iisdem viribus. Prob. conf. cùm enim hæc bona facit, resistit suggestionibus malorum oppositorum, ut cùm quis ex naturali misericordia succurrit pauperi, superat oppositionem avaritiæ.

Confir. nam moraliter impossibile est hominem infidelem, & ratione utentem semper, & in omni occasione facere, aut consentire malis, quæ sibi proponuntur, ita ut ex naturali in bonum propensione, & honestatis æstimatione, & rationis dictamine nunquam resistat, nunquam occasionem mentiendi, aut luxuriandi, aut furandi prætermittat.

2. Quia per peccatum non est penitùs excæcata ratio, nec ablata libertas; ergo saltem aliquando ratio naturalis ostendit malitiam, & turpitudinem actuum, ad quos provocatur, & potest voluntas illos ex motivo talis turpitudinis vitare. Ant. patet

ex

[1] *3. con. pelag.* [2] *l. 2. c. 7.*
[2] *c. 2.*

ex Concilio Trident. & aliis. Prob. conſ. nam voluntas libera eſt ad eligendum non ſolùm inter bona æqualia, ſed etiam inter inæqualia, & eligere minus bonum præ majori; ergo quando appetitus ſuggerit homini utilitatem furti, aut voluptatem adulterii, & ratio eidem proponit illorum actuum turpitudinem, & honeſtatem fugæ illorum, voluntas poteſt eligere hanc fugam, etiam ſi aliquantulum magis inclinaretur ad illos actus.

Confir. hoc. Nam aliquando ſollicitamur eodem tempore ad duo utilia, vel delectabilia, quorum unum eſt malum, & aliud non malum, v. g. ad turpia, & ad ludum, vel venationem, vel deambulationem, vel aliam recreationem honeſtam, aut ſaltem non malam poſitivè. Quis credet nos non poſſe eligere hæc delectabilia præ illis turpibus ſine gratiæ ſupernaturalis auxilio? Fateor has victorias non eſſe meritorias ullius mercedis coram Deo, ſaltem quæ conducat ad gratiam juſtificationis, vel ad gloriam.

Objic. 1. con. 1. p. ſi homo ex propriis viribus non poſſet vincere graves tentationes, non peccaret, quando ſuccumbit: ſed conſ. eſt falſum; ergo, &c. Prob. maj. non peccatur per hoc, quod non eſt in poteſtate agentis; ſed non eſſet in poteſtate hominis non ſuccumbere; ergo ſuccumbendo non peccaret.

Reſp. neg. maj. 1. argum. & min. 2. nam eſt in poteſtate non ſolùm phyſica hominis, ſed etiam morali vincere tentationem, & non peccare, ſi velit cooperari oblato, ſeu parato ſibi gratiæ auxilio, vel illud petere.

Inſt. illa victoria eſt ſupernaturalis; ergo non eſt in poteſtate voluntatis. Prob. ant. pendet ab auxilio gratiæ ſupernaturalis; ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. eſt ſupernaturalis quoad modum, & ſecundum quid; con. in ſubſtantia, & ſimpliciter neg. ant. nam pendet à voluntatis libertate cooperari motioni, & auxilio gratiæ, & quoad hoc victoria eſt naturalis, ſeu ex viribus naturæ, licèt non in toto.

Objic. 2. non plus difficultatis eſt vincere quamlibet tentationem, abſtinendo ab actibus ejus, quàm ad parendum graviſſimis aliquot tentationibus; ſed ad ſatisfaciendum aliquot tentationibus ſufficit

libertas naturalis ; ergo & ad illam victoriam. Prob. maj. difficilius est, & plus laboris, ac periculi est in satisfaciendo ambitioni, vel avaritiæ, ac rapacitatis appetitui, quàm in illis resistendo; ergo &c. Prob. ant. nam explendo ambitionis, vel rapacitatis tentationem subeundi sunt gravissimi labores, & pericula etiam vitæ, & in ea superanda homo potiùs ab illis immunis est ; ergo &c.

Resp. dist. maj. & ant. prob. vincere ex aliis motivis sensibilibus, & sine laude, & merito, aut forte per alia peccata, aut quoad executionem, con. laudabiliter, & vera victoria, neg. maj. & ant. nam quod fur timens custodes non furetur, & quod ambitiosus timens pericula belli, aut labores non usurpet coronas, nec prosequatur dignitates, non est vincere tentationes ambitionis, vel avaritiæ, nisi quoad executionem. Tales homines jam victi sunt internè, & voluntate succubuerunt; non vincunt per virtutem, sed per alia vitia, v.g. per ignaviam, & timiditatem, &c.

Inst. nulla est gravior tentatio, quàm metus mortis: sed naturaliter homo sæpiùs metum illum superat naturaliter ex motivis virtutis apparentis, & ex errore; ergo à fortiori ex motivo honestatis, & virtutis veræ. Prob. min. potest hæreticus ex falsa religione, quam putat veram, & ex errore contemnere, & pati mortem, & hoc naturaliter, & sine gratia, imò potiùs renitente gratia; ergo à fortiori hæc posset pati pro veritate.

Resp. neg. min. absolutè. Nam licèt hæretici illi, si qui sint, qui verè, & syncerè mortem sic contemnunt, id faciunt ex vana gloria, & pertinacia, ne videantur errasse, vel ex prava, & dæmoniaca prudentia, & vanitate, ut fortes, & pii censeantur ab aliis hæreticis, & istos contineant in errore, non autem ex syncera pietate.[1] *Hæc constantia est donum, non hereditaria, in quibus sumus hæredes Dèi, sed quæ possunt accipere etiam filii concubinarum, quibus judæi carnales, & Schismatici, vel hæretici comparantur, non habentes nisi falsam fidem, quæ per elationem, vel timorem; non veram, quæ per dilectionem operatur*, ait Aug. igitur isti vincunt unam tentationem per aliam fortiorem, qualis est pertinacia, & inanis gloriæ cupiditas.

Objic.

[1] *de patient.* 28.

Objic. con 2. ex Scriptura, & Patribus docemur omnes tentationes vinci ex Dei auxilio, & nullam excipiunt; ergo tam egemus Dei gratia ad superandas leves, quàm graves. Prob. ant. 1. *in te eripiar à tentatione*. 2. ex Concilio Arausic. II. *nullus miser de quacumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia prævenitur*. Et, *nemo habet de suo nisi mendacium, & peccatum*. 3. Chrysost. cit. quærens, quæ sunt tentationes, quæ ferri non possunt, respondet, *omnes, ut semel dicam*; ergo gratia est necessaria tam ad leves, quàm ad graves superandas.

Resp. dist. ant. & cons. prob. ad omnes tentationes superandas laudabiliter, & meritoriè ad salutem, con. absolutè, neg. ant. & cons. prob. nam Script. & Concilia, & Patres loquuntur de victoria salutari, & meritoria, sicut de bonis operibus, vel de omnibus copulativè, vel de gravioribus.

Inst. Christus dum docet nos orare, ut non sinat nos tentari, non distinguit de gravibus, aut levibus, dicit absolutè, *ne nos inducas in tentationem*; ergo neque nos distinguere debemus; sed pro omnibus orandum est.

Resp. neg. cons. nam orare docemur ad vincendas tentationes cum merito gratiæ, & vitæ æternæ, & ex motivo charitatis: nos autem distinguimus inter vincere tentationes cum merito illo, & hoc dicimus fieri non posse sine gratiæ auxilio, & inter vincere illas ex motivo honestatis virtutum, & turpitudinis vitiorum, de quibus tentamur; & hanc victoriam dicimus naturæ viribus possibilem, si tentationes sint leves.

CONCLUSIO II.

Homo potest naturæ viribus vitare aliqua peccata etiam mortalia; non tamen omnia; imò etiam cum gratia ordinaria, & sine singulari Dei privilegio, quantumvis justus diu vivere non potest immunis ab omnibus peccatis collectivè.

Prob. 1. p. ex Scoto [1] cit. in præcedenti, & præterea cùm dicit, quòd *quantum est ex parte liberi arbitrii, potest servari justitia*; (sc. vitando peccatum mortale) licet

[1] *Ibid. n. 8.*

licet quando justitia non habetur, justitia servari non possit, quod intelligi potest vel de recuperanda justitia perdita per peccatum, vel de vitando novo peccato.

Prob. 2. ex dictis de possibilitate operum bonorum, & amoris Dei, & victoria aliquot tentationum viribus naturæ. Nam dum homo resistit tentationibus, vel elicit actus amoris Dei etiam naturales, vel opera quædam virtutum moralium facit, non peccat; ergo naturaliter possunt vitari aliqua peccata.

Confir. ex damnatione dictarum propositionum Baji dicentis, quod *omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia*, & quòd *liberum hominis arbitrium nonnisi ad peccandum valet*; nam hinc sequitur hominem non semper peccare, nec in omnibus suis actibus, & quod valet ad non peccandum, saltem mortaliter.

Prob. 3. Potest homo lapsus, sine auxilio gratiæ, committere aliquod mortale; ergo & aliquod vitare. prob. conf. nam nisi posset illud vitare, non esset liber, sed necessariò peccaret, quod repugnat ipsi rationi peccati, quod debet esse liberum.

Prob. 2. p. nam 1. quædam sunt, ad quæ provocamur gravibus tentationibus; sed ex dictis homo, sine auxilio gratiæ, non potest vincere graves tentationes; ergo sunt aliqua peccata, quæ homo non potest vitare sine gratia; ergo nec omnia.

Prob. 2. quia ad vitanda omnia peccata homo debet diu, imò & semper debet servare justitiam; sed hoc est impossibile, non quidem physicè, sed moraliter; ergo &c. prob. min. 1. ex Scriptura, & Conciliis: nam [1] *septies in die cadit justus.* Et [2] *non est homo, qui non peccet*. Item, [3] *si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*, quem locum citans Cōcil. Milevit. ait: [4] *quisquis sic accipiendum putaverit, ut dicat, propter humilitatem oportere dicere nos habere peccatum, non quia verè ita est, Anath. sit*; ergo nullus homo dicere, vel præsumere potest se posse vitare peccata omnia, quandoquidem non possit dicere se non habere de facto pecatum.

Con-

[1] *Ps. 24.* [2] *Paral. 6.*
[3] 1. *Jo. 1.* [4] *Can. 6.*

Confir. ex Concil. Tridentino mox citando; nam si homo quantumcumque justus non potest vitare peccata omnia venialia per totam vitam, ne quidem cum auxilio gratiæ ordinario, multò minùs sine gratia.

Dico, *impossibile id esse moraliter, & copulativè*, nam licèt nullum sit nec mortale, nec veniale in particulari, & disjunctivè, per se loquendo, & præcisè ab aliquibus circumstantiis, quod non possit vitare; tamen, spectata naturæ fragilitate, & continuarum tentationum procella, & prudentiæ humanæ obscuritate, & imperfectione, cui multa & subjectione, & inconsideratione excidunt, moraliter impossibile est cavere semper, vel diu ab aliquo veniali. Hinc

Prob. 3. p. 1. ex præcitatis textibus Scripturæ, & aliis, in quibus ipsimet Sanctissimi viri sese fatentur peccatores, ut cum David post longam pœnitentiam, & postquam Deus illi remiserat impietatem peccati sui, dicit, quòd [1] *pro hac orabit omnis sanctus ad Deum*. Vide cum Augustino, quòd [2] *non omnis peccator, sed omnis Sanctus sic orare debet*, ut ipsemet pro seipso, [3] *non intres in judicium cum servo tuo Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*, Et sapiens dicit, *non est homo justus in terra, qui faciat bonum, & qui non peccet*. Et cum Deus docet nos orare, *dimitte nobis debita nostra*, loquitur ad sanctos æquè, ac ad peccatores: denique S. Jacobus, cum dicit, *in multis offendimus omnes*, neminem excipit.

Prob. 2. ex Concilio Tridentino supracitato. [1] *Si quis hominem semel justificatum dixerit in tota vita posse etiam peccata venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia, anath. sit.*

Prob. 3. ex dictis, nam difficilius est cavere omnia venialia collectivè, quàm mortalia; ergo major, seu specialior gratia est necessaria ad vitanda toto tempore vitæ omnia venialia.

Prob. ant. 1. quia auxilia, & motiva retrahentia à mortalibus sunt fortiora, quàm quæ retrahunt à venia-

[1] *Ps. 31.* [2] *De peccat. mor. 5.*
[3] *Ps. 142.*
[4] *sess. 6. can. 23.*

venialibus; nam à mortalibus nos retrahunt naturalis horror turpitudinis, & deordinationis eorum, remorsus conscientiæ, repugnantia rationis, timor damnationis æternæ, & amissionis gratiæ, & gloriæ, &c. hæc motiva non tam fortia sunt pro venialibus, 2. occasiones venialium sunt frequentiores, objecta magis familiaria, & delectabiliora cum exigua, aut nulla remurmuratione conscientiæ, instigationes dæmonum subtiliores, & continuæ, motus concupiscentiæ prævenientes, aut fallentes maturitatem judicii, & vigilantiam prudentiæ, instabilitas, & inconstantia voluntatis levior est; ergo &c.

Objic. 1. cont. 1. p. Si homo naturæ viribus, & sine auxilio posset vitare ullum peccatum, & mortale, posset omnia, & semper; sed cons. est contra nos; ergo & ant. prob. maj. nam ex Scoto, [1] *si potest cavere peccatum hoc, vel pro isto nunc posset & quodvis aliud, & pro quocumque alio tempore*; est enim eadem ratio de omnibus peccatis, & temporibus: quia habet pro omnibus, & ubique easdem vires, & libertatem; ergo &c.

Resp. neg. maj. & dist. ant. eadem ratio physicè, con. moraliter, neg. ant. & cons. nam revera voluntas habet eandem physicè libertatem, & vires, sed non moraliter, quia tentationes ingravescunt, vires debilitantur, & ipsamet voluntas in sua instabilitate debilitatur.

Objic. 1. cont. 3. p. ex Scriptura dicitur de Job, [2] *quod non sit similis illi in terra, sine querela, justus, abstinens se ab omni opere malo*, &c. & S. Joannes, [3] *quod omnis qui manet in Deo, non peccat*, Et, *omnis, qui natus est ex Deo, peccatū non facit*, & talis est, *qui manet in charitate, nam in Deo manet*, &c. Item [4] de Zacharia, & Elisabeth, *erant ambo justi ante Deum incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Dei sine querela*, & Christus non præciperet, [5] *estote perfecti, sicut pater vester cælestis perfectus est*: nam ad hoc necesse est immunem esse ab omni peccato, sed non constat, quod isti, & alii habuerint gratias singulares; ergo possunt justi per auxilia ordinaria gratiæ vivere sine ullo peccato.

Resp. dist. maj. & explico textus illos, fuerunt sine pec-

[1] *Ibid. n. 5.* [2] *Job. 1.* [3] *1. Jo. 3.*
[4] *Luc. 1.* [5] *Matth. 5.*

peccato gravi, cum quo justitia sanctitatis non esset incompatibilis, con. sine omni peccato simpliciter, & absolutè, nequidem levissimo, neg. maj. & cons. & quod sic intelligendæ sint Scripturæ illæ, patet ex aliis supra citatis. Sic Job, quamvis dicatur, quod in omnibus tentationibus Sathanæ *non peccavit*, *neque stultum quid loquutus est*, tamen reprehenditur à Deo, & idem Joannes, qui sine dubio erat in charitate, & manebat in Deo, fatetur tamen se habere peccata. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus*, &c. Et D. Paulus, qui dicit, *bonum certamen certavi*, *fidem servavi*, &c. Et se fuisse *in lege sine querela* dubitat tamen, dicens, *nihil mihi conscius sum*, *sed non in hoc justificatus sum*, fatetur se nondum esse perfectum: *Non quod jam perfectus sim*. Et quod dicitur de Zacharia, & Elisabeth significat quidem eorum eminentem, ac singularem pietatem, sed non immunem ab omni peccato: unde quia hæsitaverat credere Angelo prædicenti nativitatem Joannis, factus est mutus. Denique cùm jubet Christus nos esse perfectos sicut Pater; nō loquitur in rigore mathematico, loquitur occasione dilectionis inimicorum, nec dispensat nos ab illa particula orationis, quam docet, *dimitte nobis*, &c.

Objic. 2. si perfectio illa esset impossibilis secundum vires ordinarias gratiæ, Deus non illud præciperet; nam impossibilia non jubet; ergo illa perfectio est possibilis cum auxilio ordinario gratiæ.

Resp. si esset simpliciter, & absolutè impossibilis, con. secundum quid, & defectu veniente ex parte nostra, neg. ant. & cons. nam abstinere ab omnibus peccatis, etiam levissimis, collectivè, & toto tempore vitæ nostræ est quidem simpliciter possibile ex parte Dei, & id fieret, si perfectè cooperaremur gratiæ totis viribus nostris, quia majora semper, & abundantiora præberet auxilia, quæ parat, & offert: sed imperfectè cooperamur, & ideò cadimus sæpè, & singulis momentis. Unde culpa est hominum, quod peccata non vitent, ait August. [1] *nolunt homines facere, quod justum est*. Certè Deus non jubet impossibilia, nec difficillima, nisi fiant facilia cum adjutorio gratiæ, & cooperatione assidua voluntatis nostræ; sed hæc assiduitas est adeò rara, ut nulli puro homini contigerit

[1] *de pecca. mor.* 17.

preter Deiparam.[1] *Ad aliqua superanda, quæ vel malè metuuntur, vel malè cupiuntur, magnis aliquando, et totis viribus opus est voluntatis, quas nos non perfectè in omnibus adhibituros prævidit, qui per Prophetã dici voluit, non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*, &c.

Objic. 3. homo justus laudabiliter diceret; *volo semper vitare omnia venialia*, non autem, *volo committere aliqua*, vel, *nolo vitare omnia;* sed neutrum esset verum, nisi esset possibile vitare omnia de via ordinaria, seu cum ordinario gratiæ auxilio; ergo non est necessaria gratia specialis ad vitanda omnia etiam collectivè. Prob. min. homo non potest laudabiliter promittere impossibile, nec vituperandus est proponens facere, quod vitare non potest; sed primus proponeret impossibile, & secundus proponeret facere, quod vitare non posset; ergo primus non rectè, & 2. non malè proponeret.

Resp. neg. min. & dist. maj. prob. promittere impossibile physicè, & collectivè consideratũ, ut tale; con. moraliter, & distributivè consideratum, neg. maj. & cons. similiter distincta min. primum propositum est de omni peccato in particulari, ita ut nullum sit in particulari, & determinatè cognitum, quod non velit, ut & possit vitare. 2. verò est de aliquibus peccatis, etiam distributivè, & in particulari admittendis, quæ posset vitare; & sic ille laudabiliter loquitur, quia determinatè proponit non peccare, iste vero minimè, quia absolutè, & determinatè proponit peccare.

Inst. nullum est peccatum distributivè, quod non possit vitare; ergo potest omnia etiam collectivè; nam de distributivo ad collectivum valet consequentia.

Resp. neg. cons. & dist. ant. prob. à distributivo, cujus partes omnes numerantur distributivè, con. si non sic numerentur, neg. ant. & cons. nam hæc enumeratio peccatorum vitandorum singulatim non potest fieri stante humana infirmitate, & occasionum, ac circumstantiarum, & tentationum multitudine, & varietate in decursu vitæ occurrentium.

Igitur ex speciali quidem gratiæ auxilio, & privilegio posset purus homo per totam vitam se immu-

nem

[1] *Ibid.* 3.]

nem præstare ab omni prorsùs peccato actuali; sed tale privilegium soli B. Virgini reservatum est, nulli autem alteri concessum: ut notabamus ex Concil. Trid. & docet August. [1] *scimus enim, quod ei plus gratiæ collatum est ad vincendum omni ex parte peccatum, quod concipere, ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum*, &c.

Loquimur autem semper de gratia actuali, quam dicimus necessariam ipsi homini justo ad vincendas tentationes, & peccata.

Quæres autem *in quonam consistat illa specialitas gratiæ necessariæ ad vitanda omnia prorsùs peccata; & quomodo differat ab ordinaria, qua vitantur mortalia, & venialia distributivè.*

Resp. 1. Eam non consistere præcisè 1. in aliqua majori intensione graduali, quia, sæpe accidit, vel accidere potest, ut quis sit cautior, & exactior alio cum æquali, vel remissiori auxilio gratiæ in entitate. Nec 2. in aliqua perfectione specifica superiori propter eandem rationem; & quia sine ratione urgenti ea distinctio fingeretur. Sed 3. in majoritate extensiva, quatenùs in iis, qui ab omni culpa etiam levissima per totum longioris vitæ cursum abstinerent, auxilia essent abundantiora, frequentiora, & continuatiora; nam sic homo redditur vigilantior, & attentior in se, ne subrepat peccatum; magis, & continuò excitatur ad bonum, ne obdormiat in malum, &c. Ideò

Respondeo 2. inde posse dici, gratiam, qua vitantur venialia, esse majorem secundum quid illa, qua vitantur lethalia, & secundum quid minorem. Est major extensivè, ut dicebamus, imò quatenùs importat privilegium vitandi omnia prorsùs venialia, ut dicebamus de B. Virgine, & adæquatè spectata importat redundantiam quandam charitatis, & heroicitatem virtutum, & cumulum donorum omnium, & auxiliorum extraordinariorum, & ad vincendas quascumque, & cujuscumque peccati occasiones: In his, inquam, gratia hæc singularis est, & maxima.

Resp. 3. gratiam, quæ dat vitare mortalia, esse etiam secundum quid majorem, sc. quatenùs est salutarior,

F 5 & ma-

[1] *de nat. & gra. 36.*

& magis necessaria, quippe per illam conservatur innocentia essentialis, & vitatur damnatio, & pervenitur ad salutem; & denique est magis gratuita, & minùs debita.

QUÆSTIO VII.

De necessitate gratiæ actualis ad perseverandum in bono, seu de gratia perseverantiæ: Quæ, & qualis sit.

HÆc quæstio connectitur aliquo sensu cum præcedentibus de observantia legis, & vitatio peccatorum lethalium, & venialium in homine justo est quædam perseverantia in justitia; sed ut quid speciale habeat

Suppono, *perseverantiam* dici stabilitatem, & persistentiam in aliquo statu, & maximè in bono; nam stabilitas in malo dicitur potiùs *pertinacia*, vel *induratio*. Propriè autem *perseverantia* dicitur donum illud, quo homo persistat in bono, & sanctitate usque ad finem, seu mortem inclusivè, & quidem per temporis notabilem aliquam durationem. Nam qui statim, aut brevi admodum tempore post adeptam gratiam sanctitatis moriuntur, ut bonus latro in cruce, & infantes post baptismum, non dicuntur ita propriè perseverantes, sicut nec illi, qui post longam persistentiam in bono, tandem deficiunt, & in peccatis moriuntur, & damnantur. Ut ex Augustino legitur de quodam, qui cum usque ad 85. annum sanctè vixisset, tandem lapsus est, & reliquum tempus vitæ in peccatis peregit, & misere periit. Propriè ergo perseverantia exigit 1. longiorem, & 2. finalem in bono *perseverantiam*, quæ in morte coronetur; & de ista præcipuè quæritur, an sit ex aliquo speciali dono gratiæ supernaturalis, & quale sit illud donum.

CONCLUSIO I.

H*Omo cum sola gratia sanctificante, & sine supernaturali gratiæ auxilio perseverare non potest finaliter, & meritoriè in bono.* Est communis, & de fide.

Prob. 1. ex Scoto [1] citato in præcedentibus; nam si per

[1] *Ibid.*

per seipsum non potest homo servare totam legem; nec vitare omne peccatum lethale, aut veniale diù, & per totam vitam, nec vincere omnes tentationes, multò minùs poterit perseverare finaliter, & meritoriè: nam moraliter impossibile est totam vitam agi posse sine gravibus tentationibus, &c. ergo ad perseverantiam finalem eget speciali auxilio gratiæ.

Prob. 2. ex Script. qua constat Deum assistere specialiter sanctis viris, ne cadant; ut cum dicebat David, [1] *à dextris est mihi, ne commovear,* & orabat *fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, & super filium hominis, quem confirmasti tibi, & non discedimus à te:* id est, ut non recedamus: &, *nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.* Et ipse Deus per Jeremiam. *Timorem meum dabo in cor eorum, ut non recedant à me.* Et Christus orabat. *Pater serva eos in nomine tuo.* Denique ex citatis hucusque textibus, quibus probatur necessitas gratiæ ad implendam legem, & vitanda peccata, &c. ergo, &c.

Prob. 3. ex Conciliis; nam inquit Arausic. [2] *adjutorium Dei etiam renatis, ac sanctis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare.* Et Trident. [4] *de perseverantiæ munere, de quo scriptum est, Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit: quod quidem aliunde haberi non potest nisi ab eo, qui potest eum qui stat statuere, ut perseveranter stet*, &c. Et infra perseverantiam vocat *magnum donum; & decernit. Si quis dixerit justificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anath. sit.*

Prob. 4. ex doctrina S. Sedis Apostolicæ. Nam ut scribit Innocent. I. ad 2. Concil. Carthaginense, [5] *postquam Deus nos redemit à præteritis peccatis, quotidiana præstat remedia, quibus nisi confisi fretique nitamur, nullatenus humanos vincere poterimus errores. Necesse est enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur.* Hinc Cælestinus [5] item I. infert, *neminem etiam baptismatis gratia renovatum idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & carnis concupiscentias, nisi per quotidianum*

[1] *Ps. 15. 79. & 116.* [2] *can. 10.* [3] *Sess. 6. c. 13.* [4] *can. 16. & 22.* [5] *Ep. c. 6.*

num auxilium Dei perseverantiam bonæ conversationis acceperit.

Prob. 5. ex Patribus. Nam inquit August. [1] *negare non possumus perseverantiam in bono proficientem usque in finem magnum esse Dei munus, nec esse nisi ab illo, de quo scriptum est, omne datum optimum*, &c. Et alibi, [2] *sicut oculus corporis etiam plenissime sanus, nisi candore lucis alicujus non potest cernere: sic homo, etiam perfectissimè justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitùs adjuvetur, rectè non potest vivere. Sanat ergo Deus non solùm ut deleat, quod peccavimus, sed ut præstet etiam, ne peccemus.* Et S. Cyprianus orationis Dominicæ particulas exponens infert. *Ergo & hi, qui jam sancti sunt, quid orant, nisi ut in ea sanctitate, quæ illis data est, perseverent?* Idem notat S. Aug. de dono perseverantiæ ex eodem. Et sic de aliis.

Prob. denique: quia ut dictum est in præcedentibus, non minùs requiritur auxilium gratiæ ad resistendum tentationibus diaboli, & carnis, & benè operandum, & in virtutum exercitio, & statu perseverandum, quàm ad illos actus aliquoties, aut sæpiùs eliciendos, & virtutes acquirendas, & maximè ad justificationis gratiam aliquando promerendam: sed ad hæc omnia necessarium est auxilium gratiæ supernaturalis; ergo à fortiori necessarium est ad illa conservanda, & in eis finaliter, & meritoriè perseverandum.

Objic. 1. nihil deest justo, ut possit vitare omnia peccata mortalia; ergo justus non eget gratia speciali ad perseverandum in accepta justitia: ad id enim sufficit vitare omnia mortalia. Prob. ant. nam per gratiam habitualem non solùm mundatur à mortalibus præteritis, sed etiam præservatur à futuris; nam per illam elevatur ad statum supernaturalem, inclinatur, & roboratur ad bonum; ergo si ante acceptam gratiam illam poterat aliqua peccata vitare saltē pro brevi tempore, ut diximus, multò magis post acceptam.

Resp. dist. ant. ut possit vitare omnia peccata mortalia singillatim, & distributivè, & maximè si non urgeat gravior tentatio, con. collectivè, & urgēte graviori tentatione, neg. ant. & cons. prob. nam licet gratia habitualis ea omnia præstet, non tamen sufficiunt, nec

satis

[1] *de correp. & gra. 6.* [2] *de nat. & gr. 26.*

satis roborant sine novis, & specialibus auxiliis, &, ut diximus ex Scoto, *gratia illa non perfectè sanat animam*, & ideò eget manu Dei sponsi, quæ illam sustineat.

Inst. qui statim, aut brevi post acceptam gratiam moritur, non eget alio dono, ut perseveret; ergo nec alii, qui diutiùs vivunt.

Resp. neg. conf. quia qui statim moritur, non incurrit in occasiones, vel tentationes, nec lassatur in via justitiæ, & virtutum, ut accidit longè viventibus propter infirmitatem naturæ.

Resp. 2. neg. ant. nam in istis mors ipsa præcipitata, & promptior est effectus specialis providentiæ; ut de juniori mortuo docet sapiens, *raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus* &c.

Objic. 2. Adam si justus mansisset, non egebat speciali gratia ad perseverandum: sufficiebat illi gratia habitualis; ergo nec justi christiani. Prob. cons. nam per Christi gratiam reparatur copiosè, quod in Adam amissum est.

Resp. quidquid sit de ant. neg. cōs. quia Christus quidem meruit nobis gratias abundantiores, & copiosè nos redemit; sed non sequitur, quin illis abundantioribus, & efficacioribus egeamus in natura lapsa, quam gratia sanctificans se sola non perfectè sanat.

Dixi (quidquid sit de ant.) nam ipsius Adæ lapsus satis probat indigentiam auxilii divini etiam in illo statu. Quod quidem auxilium non defuit, sed si cum illo cecidit, quantò magis sine illo cecidisset? Primo homini datum est adjutorium perseverantiæ, non *quo* fieret, ut perseveraret; sed *sine quo* per liberum arbitrium perseverare non posset; ait August. [1]

Objic. 3. justitia, seu gratia habitualis dat justo homini jus ad gloriam; ergo & ad media omnia conducentia ad illam; sed perseverantia est medium necessarium ad gloriam; ergo esto, sit donum aliquod distinctum à gratia habituali, adhuc non est specialis gratia, sed quid consequens ad habitualem.

Resp. dist. ant. dat jus ad gloriam supposita perseverantia finali, con. præcisè ab illa, neg. ant. perseverantia enim est cōditio, sine qua homo non habet jus

per-

[1] *de correp.* 12.

perfectum, sed inchoatum ad gloriam, & ideò ipsa perseverantia est donum speciale.

Inst. hoc ipso, quod homo est justus, non deseritur à Deo; sed si non deseratur, nunquam cadet, sed perseverabit; ergo perseverantia est quid consequens, & annexum, saltem de lege communi cum gratia; non autem quid speciale præter illam. Maj. prob. ex Concil. Trid. Deus sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis priùs deseratur.

Resp. dist. maj. non deseritur à Deo quoad vinculum charitatis, quamdiu est justus; con. quoad permissionem cadendi, & deficiendi à justitia; neg. maj. & similiter dist. min. si non deseratur permissivè, con. si non deseratur propriè, & quoad vinculum charitatis; neg. min. & conf. Deus non deserit hominem quoad amicitiam, quandiu est justus, & servat in se charitatem ad Deum, non recedendo ab ipso, hoc docet Concil. sed quoad libertatem derelinquit eum, & permittit illum sibi, ut à justitia declinet, & de facto declinat, nisi per auxilia continua, & efficacia sustentet, & retineat.

CONCLUSIO II.

Gratia, quæ dat perseverare, importat interiora Dei auxilia, quibus interiùs roborantur justi ad resistendum peccato in iis, qui diù gratiam conservant, & externam protectionem, eamque singularem in iis, qui post acceptam gratiam cito moriuntur.

Prob. 1. ex Scoto, qui in Deo agnoscit duplicem misericordiam, unam, qua prohibet malum imminens, & aliam, qua tollit præsens, & quod nullum accidit, quod non permittat, nec ullum removetur, aut vitatur nisi ipso dante seu volente antecedenter, aut consequenter; ergo quod homo non incidat in malum peccati quocumque tempore, & maximè pro toto tempore vitæ post acceptam gratiam, semper venit ex ejus misericordia sive in peccatoribus, sive in justis.

Prob. 2. quoad 1. p. ex dictis in præcedenti; nam Scriptura, Concilia, & Patres requirunt auxilium gratiæ, sine quo sancti ipsi stare non possunt in sua justitia, nec perseverare. De hoc autem auxilio lo-

quũtur in hac occasione sicut in aliis;sed in aliis intelliguntur de auxilio interno gratiæ actualis ; ergo & in ista. Et hoc facilè colligitur ex ipsis textibus: v. g. ex Concil. Trid. *si quis dixerit justificatum sine auxilio speciali Dei in accepta justitia perseverare posse* &c. *Anath.fit*. Vides, quòd auxilium dans perseverantiam est quid præter gratiam justificantem.

Confir.ex August. dicente, quod [1] *si justis relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorium Dei, sine quo perseverare non possent, manerent, si vellent, nec in eis Deus operaretur, ut vellent, inter tot, & tantas tentationes in infirmitate sua voluntas succumberet, & ideò perseverare non possent, quia deficientes in infirmitate, nec vellent, aut non ita vellent, infirmitate voluntatis, ut possent*; ergo auxilium, quo datur perseverare voluntatem, afficit, & roborat interiùs.

Prob. 2. p. maximè de adultis, ex sapientis dicto de illo juvene, qui dicitur [2] *raptus ne malitia mutaret intellectum ejus* &c. Et Christus dicit, quod in fine mundi breviantur dies, ne pervertantur homines, *nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro; sed propter electos breviabuntur* &c. 2. ex Augustino probante, quod perseverantia finalis sit donum Dei, quia *vitæ huic, quando voluerit, ipse dat finem, quem si dat ante imminentem lapsum, facit hominem perseverare usque in finem*. Sed mirabilior, & fidelibus evidentior largitas bonitatis Dei est, quòd *etiam parvulis, quibus obedientiæ non est illius ætatis detur; hæc gratia*. Certè in parvulis non est necessaria gratia interior, quia cùm capaces non sint usu rationis, nec boni, aut mali, tota gratia perseverantiæ consistit in illa speciali protectione, & misericordia Dei, qua prævenit eorum casum, & mortem spiritualem per temporalem.

Denique negari sine impietate non potest, quin singulare sit Dei beneficium hominem, sive adultum, sive infantem, eo momento, & tempore sanctificari, quo amittere non potest gratiam, sed in ea statim coronandus est, & quo *mors temporalis, quæ est inimica vitæ, fit instrumentum, per quod transitur ad vitam*, sc. æternam, ait idem August.

Posset hic quæri, an omnibus detur gratia perseve-

ran-

[1] *de corr*. 12. [2] *Sap*. 4.

rantiæ, & an cadat sub meritum: 1. videamus in communi de gratia actuali sufficienti, an omnibus detur; nam inde facilè decidetur de auxilio sufficienti ad perseverandum: altera quæstio patebit ex dicendis de merito.

QUÆSTIO VIII.

An gratia auxiliatrix sufficiens omnibus detur justis, infidelibus, peccatoribus, excæcatis, & parvulis.

POst examinatam gratiæ auxiliantis, seu actualis existentiam, & necessitatem, restat videre, an sicut necessaria est omnibus ad salutem, ita omnibus in promptu adsit, aut parata sit, nemine prorsùs mortalium excepto, nequidem reprobis, & perditissimis peccatoribus, imò nec parvulis in utero matrum decedentibus, & quibus propterea non potest applicari baptismus, aut aliud remedium peccati originalis.

Hæc etiam quæstio pendet ex alia, quæ fuit examinata in tr. 1. *An Deus velit omnes salvari*. Item ex alia suo loco videnda; *an Christus pro omnibus mortuus sit*.

CONCLUSIO I.

O*Mnibus adultis adest gratia sufficiens, qua possibilia sint eis præcepta omnia, & possint salvari*. Est communis, & videtur de fide contra hæreticos, & novissimè contra Jansenistas docentes, non solùm *aliqua præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus secundum præsentes, quas habent, vires, esse impossibilia*, sed etiam quòd *deest eis gratia, qua possibilia fiant*. Ita Jansenius ipse l. 3. de gratia Christi c. 13. pagina mihi 138. & 139.

Prob. 1. ex Scoto. Nam inquit, [1] *Deus vult omnes homines salvos fieri, quantum sc. ex parte sui, & voluntate sua antecedente, pro quanto dedit eis dona naturalia, & leges rectas, & adjutoria communia sufficientia ad salutem* &c.

Prob. 2. ex Scriptura 1. quia sic Deus salutem nobis proponit, ut sit in electione, & potestate nostra, sci-

[1] 1. d. 46. B. 3.

scilicet mediante gratiæ adjutorio. [1] *Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit ei, dabitur illi*. Item, *proposui vobis vitam, et mortem . . . elige tibi vitam*; sed hæc, & similia frustra dicerentur, nisi parata essent ex parte Dei auxilia, quibus salus electis redderetur possibilis; ergo &c.

2. Quia eadem Scriptura dicit, mandata Dei esse in potestate nostra: [2] *mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est*. [3] Item, *si volueris servare mandata, servabunt te* &c. ergo possibilitas mandatorum est in voluntate mediante gratia, quæ parata est ex parte Dei, nec aliud quærit à nobis, quam velle.

3. Quia ex se Deus semper facit partes suas. [4] *Quid potui facere vineæ meæ, & non feci? an quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas?* sed hoc Deus non rectè diceret, nisi daret gratiam, qua homo posset facere opera præcepta, & vitare prohibita, ut patet; ergo &c.

4. Quia Deus vult conversionem, & salutem perditissimorum peccatorum, & instat, ut convertantur. [5] *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat*, quod sæpius de illo canit Ecclesia ex illo textu Ezechielis: *Quare moriemini domus Israel, dicit Dominus, vivo ego, nolo mortem impii* &c. Id juramento per vitam suam asserit, & ipse dicit: *Ego sto ad ostium, & pulso. Aperi mihi* &c. Et conqueritur. *Tota die extendi manum meam ad populum non credentem, & contradicentem*, scilicet ad perditissimos, ad infideles, ad induratos &c.

5. Ex novo testamento neminem excludit à salute, sed ea ratione, qua est unus Deus omnium, sic vult omnium salutem, & omnibus lucet, & solem suum oriri facit super malos, & bonos. [6] *Vult omnes homines salvos fieri. Unus est enim Deus omnium*. Item sicut *est lux vera omnium, sic illuminat omnem hominem*. Et, *pater vester solem suum oriri facit super bonos, & malos*, sc. solem justitiæ.

6 Non solùm ex titulo Deitatis communis omnibus, sed etiam unitatis mediationis, & sicut est unus mediator omnium, & redemptor, ita & vult omnium salutem. *Unus enim Deus, unus mediator Dei, & hominum*

[1] *Eccl*. 15. [2] *Deuter*. 30. [3] *Eccl*. 15.
[4] *Isa*. 15. [5] *c*. 33. [6] 1. *Tim*. 2.

num homo Chr: J. qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus; ergo sicut est Deus omnium, & unus Redemptor omnium, ita & omnibus parat gratias, & media, quibus de facto redemptioni participent. Et denique, *venit quærere, & salvum facere, quod perierat*; sed omnes perierant; ergo omnes quærit per gratias.

Prob. 3. ex Conciliis. Nam Concilium Tridentinum post Augustinum docet, quòd *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere, quod possis, & petere, quod non possis*; sed juberet impossibilia, nisi per gratias sufficientes juvaret ad implenda præcepta, vel immediatè largiendo auxilia, vel saltem mediatè excitando, & juvando, ut petamus ea, quæ desunt; ergo &c.

Item in Concilio Arelatensi III. inter plures anathematismos legitur; [1] *dicitur Anathema illi qui dixerit illum, qui periit, non accepisse ut salvus esse posset, id est de baptizato, vel ætatis illius pagano, qui credere potuit, & noluit*. Item, [2] *Anathema illi, qui dixerit quod vas contumeliæ non possit assurgere, ut sit vas honoris*. Et, in Valentino III. Patres illi declarant, & decernunt, *nec ipsos malos ideò perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt, suoque vitio in massa damnationis, vel merito originali, vel etiam actuali permanserunt*. Et in Coloniensi dicitur. *Quanquam nemo convertatur ad Deum, nisi Pater eum traxerit, nemo tamen excusationem prætextat, quod non trahatur, stat enim ad ostium, & pulsat*. Nihil clarius dici potest ad rem præsentem.

Confir. ex Decretis Sedis Apostolicæ damnantis prædictam assertionem Jansenii; nam si illa est *impia, blasphema, hæretica* &c. sequitur, quod ei contradictoria est pia, & de fide. Scilicet *nulla præcepta hominibus justis secundum præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia, & non deest eis gratia, qua fiant illis possibilia*. Ideò dicendum nunc, quod olim dicebat Augustinus. *A Sede Apostolica rescripta venerunt, causa finita est*.

Prob. 4. ex SS. Patribus. Nam ex Augustino l. de duabus animabus, nisi Deus daret gratias sufficientes ad

[1] *Anath.* 5.
[2] *v. porter. p.* 119.

ad implenda præcepta, non posset justè punire transgressores, nec isti peccarent non implentes. Nam summę iniquitatis,& insanię est,ut peccati reus quisquam teneatur, qui non facit,quod facere non potuit. Hoc enim habemus in potestate, quod cùm volumus possumus, præceptum verò idem nobiscum agit, ut quàm est in potestate faciamus, si nondum est in potestate, oremus nobis potestatem dari. Ideò enim Deus aliqua jubet, quæ non possumus, ut noverimus, quid ab eo petere debeamus: ipsa est enim fides,quæ orando impetrat,quod Deus imperat. Et alibi docet,quòd omnes homines possunt, si velint, se ab amore visibilium ad ejus præcepta servanda convertere; quia illud lumen illuminat omnem hominem, &c. Idem docet Chrysost.[1] nam inquit, Deus illuminat profectò omnem hominem, quantum in ipso est. Si qui autem sponte sua mentis oculis conniventibus ad hujus lucis radios aciem dirigere noluerunt, non ex luminis natura in tenebris perstiterunt; sed ex malitia sua &c.Et S.Ambros.[2] si quis non credit in Christum generali beneficio ipse perfraudat, ut si quis clausis fenestris radios solis excludat, non ideo sol non ortus est omnibus, &c. Et S.Prosp.[3] etiam in extremis mundi partibus sunt aliquę nationes, quibus nondum gratia Salvatoris,(sc.Euangelium) illuxit,quibus tamen mensura generalis auxilii,quæ desuper omnibus semper hominibus præstita est, non negatur. Et sic de aliis; ergo ex Patribus nulli deest gratia sufficiens.

Prob. 5. ratione theologica desumpta ex illis textibus Scripturæ, Conciliorum, & Patrum. Nam 1. si Deus vult omnes homines salvari; ergo providet omnibus auxilia sufficientia, seu media ad salutem consequendam. 2. si pro omnibus de facto Christus venit, & mortuus est; ergo meruit omnibus gratias salutares ad finem redemptionis. 3. si Deus vult pręcepta sua servari ab omnibus, & si punit transgressores, & si isti peccant transgrediendo; ergo præcepta illis possibilia sunt, vel fiunt per gratias sufficientes.

[1] *de gen. con. Manich.3. ho.7.*
[2] *Jo.1. in ps.18.*
[3] *2. voc.17.*

tes. Nam inquit Augustinus. [1] *Deus nec impossibile potuit imperare, qui justus est, nec damnaturus est hominem pro eo, quod non potuit vitare, qui pius est. Unde execramur blasphemiam eorum, qui dicunt impossibile aliquid à Deo esse præceptum, & mandata Dei non posse à singulis servari* &c. [2] *Igitur justè Deus nobis instat præcepto, qui præcurrit auxilio, quo præceptum fit possibile*, inquit S.Leo: 4. quia dicere Deum præcepisse impossibilia, & nisi reddat ea possibilia per gratias, est accusare creatorem. *Si enim impotes nos fecit* (ait Chrysost.) *culpa ejus est. Quomodo ergo ais, non possunt? Dic potiùs, nolunt, si enim omnes voluerint, possunt* &c.

Objic. 1. sunt aliquæ tentationes insuperabiles homini, etiam justo, & tamen peccat, si succumbat; ergo sunt aliqua præcepta homini justo impossibilia; & illi deest ad hæc gratia sufficiens. Prob. ant. 1. ex S. Bonaventura, [3] *de aliqua tentatione per se non potest evadere homo, si tamen consentiat, non est à culpa immunis: quia ex sua culpa devenit in illam necessitatem*: 2. ex D. Thoma, [4] *quamvis illi, qui in peccato sunt, vitare non possint per propriam potestatem, quin gratiæ impedimentum ponant... tamen hoc eis imputatur* &c. 3. ex S. August. [5] *per arbitrii libertatem factum est, ut esset homo cum peccato; sed jam pœnalis vitiositas subsecuta ex libertate fecit necessitatem*; ergo ex Patribus sunt aliquæ tentationes insuperabiles, & præcepta impossibilia; ergo non datur omnibus, aut semper gratia sufficiens, qua illæ fiant superabiles, & hæc possibilia.

Resp. dist. ant. insuperabiles sine gratia, con. cum gratia, neg. ant. & conf. utramque. Nam SS. illi Patres dicunt quidem tentationes quasdam esse insuperabiles, & supra vires nostras proprias, quantum est ex se, & spectata infirmitate nostra, & casu; sed non negant, quin adsit nobis ex parte Dei auxilium, quo superabiles fiant, & præcepta possibilia; ut patet ex ipsis verbis eorum, *fides clamat, de necessitatibus* meis

[1] *ser. 6. & 191. de temp.*
[2] *ser. 16. de pass.*
[3] *2. d. 28. a. 2. q. 2.*
[4] *3. con. gen. 160. n. 3.*
[5] *de perfect. just. 3.*

meis erue me, inquit August. [1] *per propriam potestatem, nisi gratiæ auxilio præveniatur*, ait S. Thomas, *per se non potest evadere*, ait S. Bonaventura. Agnoscunt indigentiam gratiæ, non necessitatem peccandi.

Objic. 2. ex Jansenio. Si adesset semper gratia illa sufficiens, non juberemur eam petere: nam inquit August. *quid stultius quam orare, ut possis, quod jam habes in tua potestate? mendaciter enim petuntur si ea, quæ præcepta sunt non adjuvante gratia ejus facere possumus*; sed jubemur petere auxilium gratiæ, quo possimus implere præcepta; ergo vel illa gratia non adest, vel possibilitas deest.

Resp. dist. maj. si adesset actu ante orationem, con. si adest tantùm in virtute orationis, neg. maj. & conf. ante orationem gratiæ auxilium est quidem paratum, & quasi oblatum; sed nondum est in potestate nostra, ideò petendum est.

Inst. homo per peccatum mortale privatur omni gratia, & fit indignus illa, & nihil boni facere potest, quo illam impetret; ergo peccator nec habet gratiam illam sufficientem, nec eam impetrare potest: ant. patet ex Patribus, quos citat Jansenius.

Resp. dist. ant. omni gratia habituali gratum faciente, & nihil boni facere potest, ut impetret meritoriè, con. omni gratia actuali excitante, & adjuvante, & omni bono congruo, neg ant. & conf. *non cessat Sathanas suadere malum tentatione; sed nec Deus cessat suadere bonum gratia excitante*, ait Augustinus. [1]

Inst. 2. si Deus deserit peccatorem negando ei omnem gratiam, utitur jure suo; ergo saltem aliquando ita deserit; ergo non semper dat gratias sufficientes, quibus præcepta fiant possibilia.

Resp. neg. utramque conf. aliud enim est, quòd Deus possit sine injustitia deserere peccatorem; de quo non disputamus; aliud quòd de facto eum sic deserat, quod negamus, quia ipse dixit, *nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur* &c.

Objic. 3. illa gratia sufficiens ad servanda præcepta daretur omnibus, vel daretur semper, & permanenter, vel transeunter, & quoties indigemus, sed

[1] *Ibid.* [2] *de gra. & lib. ar. 4.*

ſed neutrum dici poteſt; ergo non datur omnibus. Prob. min. 1. non permanenter, quia per nos hæc gratia eſt actualis, & non tranſiens. 2. nec tranſeunter, & quoties urget præceptum; quia plures flagitioſi bibunt iniquitatem ſicut aquam, & ſine remorſu, *cauterizatam habentes conſcientiam*, ut ait Apoſtolus; ergo non ſentiunt motus gratiæ actualis excitantis, & retrahentis à peccato; ergo &c.

Reſp. neg. min. & conſ. prob. datur enim ſaltem quoties urget occaſio, & quamvis plures ad ejus motum indurentur, & ad vocem ſurdeſcant, & ad lumen ejus cęcutiant, non ſequitur, quin tangat, clamet, & illuceat: ideò dicit Auguſt. [1] *nullam eſſe animam quamvis perverſam, quæ tamen ullo modo ratiocinari poteſt, in cujus conſcientia non loquatur Deus.*

Dico, *ſaltem in occaſionibus*; nam etiam aliàs, & quaſi continuè ſollicitat nos Deus ad bonum, *nec aliquo vulnere, nec in aliquo tempore cæleſtis poteſt deficere medicus. Ideò ſemper ſe poſſe converſo dare ſalutem teſtatur*, ait S. Fulgent. & ut loquitur Conc. Senonenſe, *cum illa gratia ſemper in promptu ſit, & ne momentum quidem prætereat, in quo Deus non ſtet ad oſtium, & pulſet.*

Objic. 4. ex Patribus: *ſcimus gratiam non omnibus dari, & quibus datur, non ſecundum merita dari*: ait Auguſt. item [2] *communis eſt omnibus natura, non gratia.* Et alibi magis explicat dicens, [3] *pagani enim non habent gratiam Dei per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.* Et iterum, *hanc enim naturam etiam cum impiis, & infidelibus certum eſt nobis eſſe communem, gratia vero per fidem Jeſu Chriſti eorum tantummodò eſt, quorum eſt fides.* Et Chryſoſt. [4] *Petrum dicit peccaſſe, non ex frigiditate, ſed ſuperni auxilii derelictu.* Et alibi inquit, [5] *negatio Petri non tam erat ſocordiæ, ac negligentiæ, quam ex eo, quod Deus eum deſeruerat*; conſentitque Auguſt. quòd *Deus Petrum paululùm deſeruerat*; ergo non omnibus datur gratia ſufficiens

[1] *de ſer. Dom. 15.*
[2] *Ep. 107. ſer. 11. de ver. apoſt. 4.*
[3] *ſer. 5. c. 11.* [4] *ho. 2. Jo. & 31.*
[5] *Hebr. ſer. 124. temp.*

ciens, ne quidem justis, & in occasionibus tentationum, & præceptorum.

Resp. neg. cons. nec enim Patres in his, & similibus locis loquuntur de gratia sufficienti, sed de gratia potentiori, & efficaci, quam non habuit Petrus, nec habent alii justi, quando peccant; nam ut docet Tridentinum post Augustinum, [1] *Deus sua gratia semel justificatos non deserit, nisi priùs ab eis deseratur*. Petrus non habuit tantam gratiam, quando negavit Christum, quam cùm pro eo passus est mortem. 2. Augustinus in illis prioribus locis loquitur de illa gratia, qua *sumus populus ejus, & oves pascuæ ejus*: hanc dicit non esse omnibus communem, quia sc. *non omnes justificantur, & adoptantur reipsa*, &c. Loquitur ergo de gratia actuali efficaci, qua de facto convertimur, & habituali, & adoptionis, qua justificamur, &c.

CONCLUSIO II.

E*Tiam infidelibus omnibus adest gratia sufficiens, qua illi ad fidem veniant*. Est etiam communis contra eosdem.

Prob. 1. ex Scoto cit. nam infideles, & peccatores omnes non excluduntur ab illa voluntate Dei salvandi omnes homines, nec ab illa universalitate Redemptoris. *Dico, quod & si Deus non haberet voluntatem beneplaciti ad istum; tamen vult isti illa adjutoria communia antecedentia ad salutem omnium, quibus iste etiam potest sufficienter bene vivere, & salvari; propter quæ dici potest, quod quantum est ex parte sui, vult omnes salvos fieri*. Pater quidem Macedo [2] conatur divertere Scotum à nobis, & à vero sensu verborum istorum, dicens, *Scotus loquitur ibi de voluntate applicata ad media, non ad personas immediatè: nam, ait Scotus, pro quanto dedit eis dona naturalia, & leges rectas, et adjutoria communia sufficientia ad salutem*. Et ideò iste Doctor non putat de mente Scoti, quod Deus velit omnes salvari. Et ideò non putat hunc textum probare intentum nostrum. At pace tanti viri dixerim, hanc explicationem esse voluntariam.

Nam

[1] *ss.c.1.* [2] 1. *colla.12.diff.3.ss.2.*

Nam nisi Deus directè, & immediatè vellet omnibus personis salutem voluntate scilicet antecedente, & quantum est ex parte sui, ut loquitur Doctor, non rectè diceret Apostolus, quod *Deus vult omnes salvos fieri*, nec video, quòd Dei sapientiam deceat providere de mediis priùs, quàm de fine, aut nihil cogitando de iis, quibus vult & finem, & media. Ne autem prolixior sim præter morem in disputando circa mentem Doctoris, sufficit, quod Scotistæ communiter sic eum intelligunt, ut nos intelligimus: Vide Mastrium, Poncium, Tataretum, Lichetum, Frassen, Herinx. Vidè, quæ diximus de voluntate Dei.

Prob.2.ex Script. locis cit. quibus generalis voluntas Dei salvandi omnes significatur; nullum enim excludit, inquit Chrysost. [1] *non Judæum, non Græcum, non Scytham, non Barbarum* &c. Quod magis extendit ad infideles Apostolus addens, *Ad agnitionem veritatis venire*. Et de facto Christus mittit Apostolos in universum mundum, ut prædicent omni creaturæ, & ut doceant omnes gentes. Item, [2] *ego sto ad ostium omnium, & pulso. Si quis audierit vocem meam, et aperuerit mihi januam, intrabo ad illum*: Tum ex aliis quibus gentiles dicuntur inexcusabiles, quia [3] *cùm Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt*. Scilicet *omnibus ratione utentibus indita est Dei cognitio, tum ex naturæ lumine*, tum ex gratiæ auxilio, quo debuerunt, & per consequens potuerunt Deum glorificare: tum ex illis, quibus constat generalis redemptio. Nam *Christus dedit semetipsum redemptionem pro omnibus*. Item, *omnes sitientes vocat ad aquas*, & omnes habitatores civitatis per vicos, & plateas errantes invitat ad nuptias; sed hæc fieri non possunt sine gratia sufficienti aliqua; ergo &c.

Prob. specialiter de peccatoribus; nam isti cùm fuerint illuminati, & aliquando justi, faciliùs, & potentiùs invitantur ad pœnitentiam. Clamant Scripturæ singulis, [4] *ne tardes converti ad Dominum* &c. [5] *Convertimini, sicut in profundum recesseratis*. Et, [6] *hodie si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra*. Et, [7] *vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem*

[1] *ho.7.Jo.* [2] *Apoc.3.* [3] *Rom.1.* [4] *Eccl.5.* [5] *Psal.31.* [6] *Psal. 94.* [7] *Ezech.33.*

tem peccatoris, *sed ut convertatur*, &c. sed hæc non potest seriò velle, nisi & tribuat auxilia, quibus possint converti; ergo dat de facto omnibus.

Prb.3.ex SS. Patribus. Nam, ut docet Augustinus in eum locum psalmi; [1] *non est*, *qui se abscondat à calore ejus*. *Deus non permisit ullum mortalium excusare se de umbra mortis*, *ipsam enim penetravit verbi calor*: & ad illa verba citata Pauli. [2] *Quod notum est Dei*, *manifestum est in illis*, &c. sc. infidelibus, notat, *vides quomodo non dixerit eos veritatis ignaros*, *sed quod veritatem in iniquitate detinerent*, *quia occurrebat animo*, *ut quærerent*, *unde illis esse potuerit cognitio veritatis*, *quibus Deus legem non dederat*, *neque hoc tacuit*, *unde habere potuerunt*, &c. *Sed cum cognovissent Deum*, *non sicut Deum glorificaverunt*.... *ab ipso lumine incommutabilis veritatis aversi sunt*, *& obscuratum est insipiens cor eorum*, &c. Et in illud psalmi, *Deus in medio ejus*, ait, *hoc significat*, *quod Deus æquus est omnibus*, *& personas non accipit*,... *æqualiter omnibus consulens*. Et in alia verba Pauli, *vult omnes salvos fieri*, addit, *infideles quidem contra Dei voluntatem faciunt*, *qui vult eos salvare*, *cùm ejus Euangelio non credunt*, *nec ideò tamen eum vincunt*, *verum seipsos fraudant magno*, *summoq; bono*... *experturi in suppliciis potestatem*, *cujus in donis misericordiam contempserunt*; ergo infideles omnes, qui defectu credendi damnantur, habuerunt, & habent dona Dei, quibus possent salvari, & quæ contemnunt.

Prob. 4. ratione 1. quia si quid probaret deesse aliquibus gratias sufficientes, quibus possent pervenire ad fidem, maximè quia prædicatio fidei non venit ad omnes. *Quomodo enim credent sine prædicante?* sed hæc ratio nulla est; ergo nullis deest hæc gratia. Prob. min. 1. quia, ut notat Cardin. de Laurea, nunquam defuerunt, qui docerent de Deo, sive Patriarchæ, sive Prophetæ, sive Philosophi, & sapientes. 2. quia eum cognoscere debuerunt per lumen naturale, in quod non cadit ignorantia Dei. *Invisibilia enim illius à creatura mundi per ea*, *quæ facta sunt*, *intellecta conspiciuntur*, *sempiterna quoque ejus virtus*, *& divinitas*, *ita ut inexcusabiles sint*, &c. 3. Quia lex ipsa naturalis indita est, & scripta in cordibus omnium. Unde

[1] *ps.18.* [2] *de spi. & litt. 12.*

gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ipsi sibi sunt lex, quia ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, &c. Et, ut notat Glossa ex Origene, [1] *naturali ratione illuminati discernunt facienda, & vitanda*. 4. Quia ubique adsunt viri docti; quippe *dubitandum non est, & gentes suos habere Prophetas*, ait August. & ab his audiunt, vel quid credere debeant, vel petere à Deo, agente interius lumine, & motu gratiæ Dei, cui si cooperarentur, tandem venirent ad veram fidem.

Confir. hoc. Quia non est credibile, quòd Deus, qui fecit hominem ex tanta bonitate, ut summum bonum intelligeret, amaret, & possideret, ut finem supernaturalem, illique præcepit, quæ in eum finem conducunt, credibile, inquam, non est eundem Deum optimum non providere eidem homini media, & auxilia, quibus possit implere præcepta, & ad finem destinatum pervenire; ergo ita eum fecisse, & facere constanter asserendum est. Prob. ant. ex Script cit. & aliis, dicente sapiente, [2] *misereris omnium Domine, quia omnia potes, & diligis omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti. O quam suavis est Domine spiritus tuus in omnibus, ideoque eos, qui exerrant, corripis, & de quibus peccant, admones, ut relicta malitia credant in te*, &c. Et idem probant innumera Scripturæ loca, quibus prædicatur immensa Dei misericordia; & alia, quorũ vix salvari posset veritas, nisi credamus, Dei gratiam nulli homini, quantumvis derelictus videatur, gratiam deesse.

Prob. denique. Nam si derelictissimi barbari, & in silvis, ignotisque mundi partibus nullum haberent Dei lumen, & auxilium, quo possent venire ad fidem, & salvari, non peccarent ex infidelitate, nec defectu impletionis mandatorum, nec viderentur justè damnari, nec dicere possent, quod Deus neminem vult perire, &c.

Objic. 1. hæc assertio incidit in errores Pelagianorum, & Semipelagianorum; ergo est hæretica. Prob. ant. nam sequitur, vel quòd per dona purè naturalia, & vocationes externas homines ad Deum, & fidem venire possunt, ut docebat Pelagius, vel saltem se per

[1] *Ibid. c. 27.* [2] *Sap. 11. & 12.*

per opera purè naturalia disponere ad gratiam fidei, & hanc gratiam omnibus esse communem, ut dicebant Semipelagiani, teste S. Prospero; ergo &c.

Resp. neg. ant. utrumque. nam licèt dicamus infideles ad fidem posse excitari ex consideratione operum Dei visibilium, ut docet Apostolus, & per prædicationes, & doctrinas prophetarum, & sapientum, tamen simul agnoscimus necessitatem gratiæ interioris, quâ mens illustretur, & voluntas excitetur, & juvetur: quippe Deus solus verbi semini dat incrementum. *Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit*, ajebat Paulus. Sic longè distamus ab errore Pelagii, qui nullam gratiam agnoscebat præter externam legis doctrinam. Negamus item, quòd illa initia, & cognitiones, & opera purè naturalia rationem habeant meriti respectu gratiæ internæ, ut volebant Semipelagiani, non dicimus illa esse propria initia salutis, sed dicimus infideles per inspirationem Spiritus sancti illuminari, moveri, & juvari ad quærendam, & petendam, & impetrandam lucem veram fidei. Illi volebant priorem esse obedientiam, seu opera viribus naturæ facta, quàm gratiam, ut initium salutis *ex eo, qui salvatur, non ex eo, qui salvat*, &c. inquit S. Prosper. [1]

Objicies 2. ex Script. nemo salvari potest, nisi nomen Dei invocet, nemo invocare potest, nisi credat, nec credere, nisi audiat, nec audire sine prædicante, nec iste prædicare, nisi mittatur; sed multi sunt populi barbari in sylvis, & terris incognitis, ad quos nullus penetravit Apostolus, vel propheta, vel concionator; ergo & multi, quibus nulla datur gratia sufficiens ad fidem: argumentum hoc putat P. Macedo insolutum, & insolubile.

Resp. tamen dist. maj. quoad duas ultimas particulas inductionis, sine prædicante interiùs, vel exteriùs, & mediatè, vel immediatè, con. sine prædicante exteriùs, & immediatè, neg. maj. ad min. dico, ut supra dicebam cum Augustino [2] nullam esse animam quamvis perversam, quæ tamen ullo modo ratiocinari potest, in cujus conscientia non loquatur Deus; nulla est natio tam rudis, & barbara, quæ non possit, & de facto non videat tum ex operibus, tum excitante, &

[1] *Ep. ad Aug.* [1] *ser. Dom.* 15.

& juvante interiùs gratia, quod Deus est, & *quod inquirentibus se remunerator est*. Nam, inquit Apostolus, [1] *invisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur... ita ut inexcusabiles sint....* Dico, *saltem mediatè*, nam ex illis imperfectis cognitionibus movente eadem gratia excitantur ad optandum majus lumen, & ad orandum, & impetrandum; & si velint cooperari gratiæ illi, orabunt, & impetrabunt.

Id docuit S. Thomas. [2] *Si aliquis nutritus in sylvis, vel inter bruta animalia ductum rationis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali, certissimè tenendum, quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea, quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem prædicatorem fidei ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium*, &c. Et idem docet in Epist. ad Rom. addens; [3] *sed tamen hoc ipso, quod aliqui faciunt, quod in se est, convertendo se scilicet ad Deum, ex Deo est movente corda ipsorum ad bonum*, &c. Igitur omnibus adsunt auxilia, vel proximè, vel saltem remotè sufficientia ad fidem audiendam, & recipiendam. Unde naturam lapsam August. [4] sic consolatur, *neque tamen sine misericordia derelicta es: quia certis temporum, rerumque mensuris vocaris, ut redeas.*

Inst. Illa imperfecta cognitio Dei ex creaturis, & lumine rationis vel est naturalis, vel supernaturalis; sed neutrum dici potest, quod salvet difficultatem; ergo &c. Prob. min. 1. si naturalis; ergo non disponit ad salutem; alioqui sentiremus cum Semipelagianis. 2. si supernaturalis, non est fides Theologica, & vera, quia hæc est ex auditu: si non est Theologica, & vera; ergo non disponit ad salutem; nam ex Trident. [5] *fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis.*

Resp. neg. min. & ad prob. dico cum Augustino, [6] quod illæ cognitiones ex auxiliis gratiæ divinæ *sunt supernaturales, & inchoationes quædam fidei, conceptionibus similes*, non autem fides perfecta, & illæ inchoationes sufficiunt illis hominibus cum auxilio divino ad pias aliquas affectiones excitandas, ad inquirendam,

[1] *Rom.* 1. [2] *q.* 14. *de verit. a.* 11.
[3] *c.* 10. *lect.* 3. [4] *con. Epist. fundam.* 37.
[5] *sess.* 6. *cap.* 8. [6] 1. *ad simplic. q.* 2.

dam, postulandam, & impetrandam per vias, quas providentia divina suggeret, plenam veritatis agnitionem.

Inst. 2. illa fides inchoata, & imperfecta non datur omnibus, & multò minùs perfecta; ergo nulla solutio. Prob. ant. ex ipso August. [1] *fides*, inquit, *& inchoata, & perfecta donum Dei est, & hoc donum quibusdam dari, & quibusdam non dari, omninò non dubitet, qui non vult manifestissimis sacris litteris repugnare*. Imò ex ipsa scriptura patet Deum nolle, ut D. Paulus, [2] & Timotheus prædicent verbum Dei in Asia; ergo à fortiori Deus Asiaticis negat gratiam internam fidei. Quod confir. ex eodem libro, in quo Apostolus dicit, [3] *in præteritis generationibus dimisit* (Deus) *omnes gentes ingredi vias suas*, sc. derelinquendo eas in suis erroribus, & peccatis.

Resp. neg. ant. & dist. prob. fides inchoata per prædicationem externam, con. per inspirationes internas, neg. ant. nec enim de ista loquitur Augustinus, ut patet ex locis citatis. Ad factum Pauli, & Timothei dici potest id factum, vel quia ad alios destinabantur, vel quia Asiatici contempserant priores gratias internas, & prævidebantur male usuri prædicatione externa, vel quia nondum erant dispositi ad audiendum, quia reservabatur Asia Joanni. Ad confir. neg. conf. nam illa permissio gentium non significat, quod Deus eas dereliquerit sine omni gratia, & lumine, sed quia non dedit eis legem specialem, qua dirigerentur in cultu Dei, sicut Israelitis, in quorum comparatione aliæ nationes videntur derelictæ; sed tamen *nunquam sunt manifestis, occultisque beneficiis abdicati*, ait S. Prosper. [4]

CONCLUSIO III.

Deus excæcatos, & induratos peccatores non relinquit sine gratiis sufficientibus, quibus redire possint ad pænitentiam. Est etiam communis contra eosdem Jansenistas, & alios.

Prob. 1. ex Scoto citato. [5] Nam quæ dicit de voluntate generali Dei salvandi omnes, possunt etiam istis applicari.

G 3 Prob.

[1] *de præd. sanct.* 9. [2] *act.* 16. [3] *Ibid.* 14.
[4] 2. *vocat. gent.* 4. [5] *Ibid.*

Prob. 2. ex Script. [1] jam citata; nam de omni peccatore, & impio, sine exceptione, dicit, *vivo ego, nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat*; nam si non vult mortem istorum, & si vult syncerè, ut convertantur, & vivant, dat eis gratias, sine quibus necessariò morientur in peccatis, & non poterunt converti. Item S. Petrus [2] ad peccatores loquitur dicens, quod Deus *patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pænitentiam reverti*, & apud Isaiam, [3] *quia dixit Sion, dereliquit me Dominus, oblitus est mei*, Respondet Deus, *nunquid oblivisci poterit mulier infantem suum, ut non misereatur filii uteri sui? Et si illa oblita fuerit; ego tamen non obliviscar tui*. Et apud Jeremiam [4] ad omnem animam peccatricem dicit. *Tu fornicata es cum amatoribus multis; tamen revertere ad me: dicit Dominus, & ego suscipiam te*. Ponit hypothesin in pessimo peccato, sc. adulterio, quod Job dicit, *iniquitatem maximam*. Item ad omnes, & quidem ad induratos loquitur Deus. *Vocavi, & renuistis, extendi manum meam, & non erat, qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis*. Et cùm monet Paulus, *argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina*, id dicit de excęcatis, & durioribus, non de facilioribus, & tenerioribus: & Christus Dominus nullum peccatorem excludit, cùm dicit; *non veni vocare justos, sed peccatores*. Et positivè de induratis, & excęcatis dicit per Isaiam; *si fuerint peccata vestra, ut coccinum, quasi nix dealbabuntur*, &c. Et Paulus obstinatum hortatur, cùm dicit, *secundum duritiam tuam, & impęnitens cor thesaurizas tibi iram*. Et S. Stephanus, *Dura cervice, & incircumcisis cordibus vos semper Spiritui S. resistitis*. Et tamen invitat addens, *benignitas Dei ad pænitentiam te adducit*; ergo Deus nullum, quantumvis atrocem excęcatum, & durum peccatorem deserit sine gratia sufficienti, qua possit converti.

Prob. 3. ex Concil. nam in Concil. Later. III. & habetur in cap. *talis* d. 3. de pœnitentia. [5] *Etiam si ad summum quis perveniat malorum, & inde tamen reverti velit ad salutis viam, suscipit, & libenter amplectitur*

[1] *Ezech*. 33. [2] 2. *Pe*. 3. [3] *Isa*. 49.
[4] *Hie*. 3. [5] *c. firmiter*.

ctitur Deus; sed non potest ille peccator id velle nisi per gratiam; ergo illi non deest gratia.

Confir. ex Concil. Trid. [1] ubi nullum peccatorem excludit à pœnitentiæ virtute, aut sacramento. *Fuit quidem penitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent quovis tempore ad gratiam necessaria*, unde Propheta ait: *convertimini, & agite penitentiam*, &c. Frustra autem hæc essent, nisi Deus internè excitaret, & juvaret, ut possent omnes pœnitere, &c.

Prob. 4. ex Patribus. Nam inquit Cyprianus, [2] *quando istinc excessum fuerit, jam non erit locus penitentiæ. Hic vita aut amittitur, aut tenetur, neque quisquam aut peccatis retardatur, aut annis*. Et August. [3] si est author l. de præd. & gratia: *Si piè de Deo sentiamus, etiam Pharaoni non negavit misericordiam suam*, & alibi de excæcatis dicit, *dedit eos in reprobum sensum. Nam ea est cecitas mentis; in eam quisquis datus fuerit, ab interiori Dei luce secluditur* (nota hæc verba) *sed nondum penitùs dum in hac vita est*. Adde, quod jam non semel ex eodem retulimus: *nullam esse animam quamvis perversam, quæ tamen ullo modo ratiocinari potest, in cujus conscientia non loquatur Deus*, sc. per gratias excitantes, & juvantes. Et alibi, [4] *tempus, & locus penitentiæ datur etiam filiis iræ, deditis morti, & penitentiam non acturis*, & denique eam esse Augustini [5] mentem fatetur P. Macedo, doctrinæ ejus tenacissimus.

Idem docet S. Prosper discipulus ejus. *Nemini Deus correctionis adimit viam, neque quemquam boni possibilitate spoliat*. Et alibi docet, [6] *gratiam Dei omnibus adfuisse providentia quidem pari, bonitate generali, sed multimodo opere, atque mensura; quoniam sive occultè, sive manifestè ipse est salvator omnium hominum, maximè fidelium*.

Idem docent communiter alii Patres, claudat Gregor. *quisquis delinquit, & vivit, idcirco hunc divina dispensatio in æquitate tolerat, ut eum ab iniquitate compescat*; quomodo compesceret nisi per gratias? ergo &c.

[1] *sess.14.c.1.* [2] *l.2.Ep.2.*
[3] *ser.Dom.15.* [4] *collat.12.* [5] *diss.3.§.3.*
[6] *vocat.gent.31.*

Prob. 5. rationibus jam adductis. 1. quia vult omnes salvari. 2. quia pro omnibus mortuus est Christus, & omnes redemit quoad sufficientiam, & quidem copiosè. Et hæc frustrarentur ex ipso Dei facto, & voluntate, nisi, quantùm est de se, daret omnibus peccatoribus auxilia sufficientia, quibus possent redire ad pœnitentiam.

Probatur 6. quia si quid probaret ullius peccatoris derelictionem, id faceret vel scriptura, vel traditio Patrum, vel ratio certa; sed nullum horum id probat; ergo &c. Prob. min. 1. non scriptura, tum quia probat potiùs contrarium, ut vidimus: tum quia quæ afferuntur ex illa, id non significant, ut patebit ex objectionibus. 2. non Patres, ut patet, & patebit. 3. non ratio, tum quia si quæ adsint, mox respondebimus.

Confir. Nam si quid probaret eam negationem gratiæ induratis, maximè gravitas, aut multitudo peccatorum, aut neglectus gratiarum; sed neutrum probat; ergo &c. prob. min. quoad 1. David non desperabat, cùm dicebat, *repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquavit, æstimatus sum cum descendentibus in lacum, factus sum sicut homo sine adjutorio*. Nec tamen adjutorio gratiæ caruit. Item gravissimum fuit Deicidium Judæorum, & tamen Christus pro ipsis orat, & de illis Jeremias dicit, *major effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum*. Unde Anselmus notat. *Videmus, quia violationi vitæ corporalis hujus hominis (*Christi*) nulla immensitas, vel multitudo peccatorum extra personam Dei comparari valet*; sed nullus dicet, Deum illis negasse auxilium gratiæ, quo pœniterent; imò multi ex ipso momento mortis recesserunt [1] *percutientes pectora sua*; ergo nullum est peccatum adeo grave, propter quod Deus deneget gratiam sufficientem ad conversionem. His adde tot exempla perditissimorum, ut de Nabuchodonosore, Pharaone, Manasse, Heliodoro, &c. Certè non diceretur homo cor durum, nisi quia resistit gratiæ: nam, inquit Bernardus. *Cor durum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, nec cedit minis*, &c. ergo Deus non cessat sollicitare peccatorem durum, ut

[1] *Luc.* 23.

ut mollescat; & adsunt exempla insignia sceleratissimorum, qui tandem gratiæ consenserunt, & conversi sunt, & in quibus Deus *omnipotentiam suam parcendo manifestavit*.

Confir. adhuc, quia nisi Deus adesset illis peccatoribus per gratias sufficientes, quibus possent converti, & abstinere à novis actibus malis, non imputaretur illis duratio illa in peccatis, nec nova illa peccata; sed cons. est falsum, & erroneum; ergò &c. prob. maj. nam illa duratio, & nova illa peccata essent eis necessaria, & extra potentiam eorum deserendi præterita, & vitandi imminentia.

Objicies 1. ex Scriptura, quæ toties indicat recessum Dei à peccatore, & retractionem Angeli custodis, & gratiam; ut cùm legimus de vinea ingrata. *Auferam sepem ejus, & erit in direptionem*: &, *curavimus Babylonem, & non est sanata, derelinquamus eam*, &c. & sapiens dicit, *quod nemo possit corrigere, quem Deus despexerit*, item, *dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis*. 2. imò non tantùm deserit Deus peccatores, sed etiam dicitur eos indurare, ut patet de Pharaone, & de populis, ac regibus, quos Josue debellavit, quod Deus *induraverat corda eorum, ut pugnarent contra Israel*, & de Judæis dicit Euangelium, quod miraculis Christi non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, *excæcavit oculos eorum, induravit cor eorum*. 3. ne quidem oratus Deus concedit gratiam: nam de Antiocho dicitur, *orabat scelestus ad Dominum, à quo non erat misericordiam consequuturus, supervenerat enim in eum justum Dei judicium*. 4. denique *Deus cujus vult miseretur, & quem vult indurat*; ergo non semper, nec omnium peccatorum miseretur, sed alios emollit, & alios indurat, prout placet.

Resp. neg. hanc ultimam cons. nam ille recessus Dei venit, & significat subtractionem gratiæ habitualis, & amoris amicitiæ, quo unitur justis, & quem negat peccatoribus, & quoad hoc ab eis recedit: locus de vinea intelligitur de Synagoga, quam temporalibus desolationibus permisit; maximè sub Romanis. Idem est de Babylone, cujus salus temporalis deplorata erat ita, ut de illa desperarent gentiles, & Deus

inde volebat educere Judæos, monens, ut recederent ab illa, quia casura erat. 3. dimittere dicitur secundum desideria peccatorum, non per negationem omnis prorsus gratiæ sufficientis, sed tantùm gratiæ potentioris, & efficacioris, ac specialis, quam posset exhibere, ut vinceret eorum pertinaciam. 4. Dictum sapientis verum est. Nam nisi Deus per gratiam suam revocet peccatorem, nullus eum corrigere potest, sed non dicit, quod de facto Deus quemquam sic despiciat, ut illi deneget omnem gratiam.

2. Diximus aliàs, quo sensu dicatur Deus indurare, sc. negativè, & hoc non retrahendo penitùs omne auxilium gratiæ suæ, sed gratias efficaciores, ut dicebamus: induratio gentilium contra Judæos non est ad rem, induratio autem Judæorum contra Judæos non erat à Deo, sed ex eorum propria malitia, quæ resistebat gratiis tam externis miraculorum, & doctrinæ, quàm internis, *quare non poterant credere?* si à me quæratur, cito respondeo, *quia nolebant*, ait August. [1]

3. Antiochus non erat misericordiam consequuturus, quia male orabat, nam si bene orasset, non defuisset gratia, sine qua nequidem poterat orare: orabat ex furore potiùs, & desperatione, quàm ex vera pietate, & pœnitentia syncera.

4. Fatemur Deo plenissimè liberum esse misereri, aut non misereri, si nollet misereri, justissimè id faceret: sed de facto *superexaltat misericordia judicium*, nunquam obliviscitur misereri.

Fateor etiam, quod aliquando, & per aliquod tempus, & in aliquibus occasionibus potest Deus permittere, ut peccatores cadant, ut justitiam suam, vel providentiam ostentet, sed sufficit, quod in occasionibus urgentibus ad salutem adsit per gratias sufficientes, ita ut nullus peccator prætendere possit excusationem in peccatis, nec defectum auxilii sufficientis, quo potuerit non peccare, aut reverti à peccato.

Inst. 1. Tyrii, & Sidonii non habuerunt gratias sufficientes, sicut Corozaitæ; ergo non omnibus peccatoribus dantur. prob. ant. nam ex Christi oraculo conversi fuissent, [2] *pœnitentiam egissent in cinere, & cilicio*; & ipsemet etiam fatetur Deum Patrem non reve-

[1] *Tr. 53. Jo.* [2] *Matth.* 11.

revelare mysteria fidei superbis, *seu sapientibus, & prudentibus, sed parvulis.*

Resp. dist. ant. non habuerunt tantas gratias, & non viderunt tot miracula; con. non habuerunt sufficientes absolutè, neg. ant. & ita est de superbis; Deus non dat omnibus gratias æquè abundantes, non revelat superbis tam speciales virtutes, nec eis tantas gratias largitur, sed dat sufficientes.

Inst. 2. Sunt aliqua peccata irremissibilia tam in hoc sæculo, quàm in futuro, ut patet de peccatis in Spiritum sanctum, & de illis, qui semel illuminati sunt, & prolapsi, & de voluntariè peccantibus, *pro quibus non relinquitur hostia pro peccatis, & pro illis ne roget quis;* ergo pro istis nulla datur gratia sufficiens, alioqui daretur frustra.

Resp. dist. ant. irremissibilia, id est, quæ difficilè, & rarò dimittuntur, con. absolutè non possunt remitti, neg. ant. nam ut notant Patres, & Doctores, imò & in Scriptura solent impossibilia dici, quæ sunt difficilia; sic peccata in Spiritum sanctum rarò, & difficilè remittuntur, quia præcludunt faciliorem aditum gratiæ Dei. Certè Deo nihil est impossibile, & cum S. Joannes videtur prohibere, ne pro peccato, quod est ad mortem, *roget quis*, loquitur de peccato cum impœnitentia finali, quod sc. durat usque ad mortem inclusivè, & pro eo sc. *qui finaliter decedit*, inquit Hugo Cardin.

Objic. 2. ex Patribus, nam Augustinus pluries docet, quod in pęnam peccati non dantur aliquibus gratiæ, *quibus deest tale auxilium, jam pęna peccati est*, & ut dicebamus de Petro, [1] *Christus Petrum non ad negandum impulit*, sed dereliquit, *ut suam ipse intelligeret imbecillitatem*, inquit Chrysostomus; [2] ergo omnibus peccatoribus, & maximè induratis non datur gratia sufficiens.

Resp. neg. conf. neque enim id sequitur ex dictis Patrum. Augustinus loquitur de auxilio efficaciori, & operante, quo privatur peccator defectu suæ cooperationis, & assensus ad excitantem gratiam. De Petro autem jam diximus; cum ex temeritate peccasse; nam inquit Origenes, *permisit Deus, ut tentatio invalesceret, quam Petrus de suis viribus præsumens à se vinci posse*

[1] *De corr.* [2] *Ho. 72. Jo.*

existimabat, nec audivit Christum monentem eum de casu futuro; nam inde cautior, & humilior fieri debuerat; non tamen defuit gratia sufficiens ordinaria, qua retrahebatur ab occasione peccandi, & roborabatur ad vincendam tentationem, si cooperari voluisset.

CONCLUSIO IV.

E*Tiam parvulis omnibus Deus providet, & exhibet gratias sufficientes saltem mediatè ad salutem*. Non est adeo communis quoad infantes morientes ante baptismum, & maximè in utero materno. Sed tamen est communior contra eosdem. Dixi autem, *saltem mediatè*, nec enim omnibus de facto dantur, maximè iis, qui decedunt in utero materno, & antequam iis possit applicari remedium peccati originalis.

Prob. 1. ex Scoto citato, [1] nam hos quoque Deus ex parte sua vult salvari, & quantùm est ex se paravit media communia sufficientia, quibus possent salvari.

Prob. 2. ex iisdem Scripturæ locis in concl. 1. citatis, & aliàs pro voluntate Dei salvandi omnes, & ex dicendis de Christi morte pro omnibus.

Hoc autem ut distinctiùs probemus, notandum, quòd alii sunt infantes, qui moriuntur in utero matrum, antequam eis applicari possit remedium ullum peccati originalis absque culpa parentum, vel cum aliqua eorum negligentia, & de istis non dicimus, quòd eis dentur de facto gratiæ sufficientes ad salutem immediatè, sed tantùm mediatè, quatenus Deus voluntate antecedenti vellet eos ad lucem venire, & suscipere remedium peccati, & salvari, & paraverat talia remedia, voluntate, inquam, generali, & antecedenti, & cooperaturus erat causis secundis, ut in lucem venirent, & applicarentur eis talia remedia, nisi impediretur per alias causas particulares causantes abortum; imò & ipsis parentibus non deest quoad auxilia sufficientia, ut feliciter pariant, & saluti fœtus provideant.

2. Alii nascuntur, sed brevi decedunt, antequam baptis-

[1] *Ibid.*

baptiſma,vel aliud remedium eis applicetur, ſive ex negligentia parentum, aut aliorum, ſive ex caſu aliquo, & de iſtis minor eſt difficultas,& minus dubium, quin eis Deus providerit media, & gratias ſufficientes, & immediatiores ad ſalutem.

3. Alii ſunt filii infidelium,quibus non poteſt applicari tale remedium peccati, aut quia moriuntur ante partum, aut quia nolunt parentes illis applicari, & pro iſtis gratiæ ſunt remotiores, & tota iſta ſufficientia ſe tenet ex parte remediorum, & gratiarum paratarum quantùm ad perſonas parvulorum, & gratiarum oblatarum, vel etiam exhibitarum ipſis parentibus adultis, & infidelibus, ut ab infidelitate recederent.

4. De aliis,qui poſt acceptum baptiſma,vel aliud remedium peccati moriuntur in infantia ante uſum rationis, priuſquàm ſint capaces peccati, & de iſtorum ſalute, nec per conſequens de aſſiſtentia gratiæ ſufficientis non dubitatur, de præcedentibus verò, qui moriuntur ante ſuſceptum baptiſma, aut aliud remedium, non dubitatur etiam,quin damnentur, & multò magis adulti, qui negligunt aliud remedium propria voluntate, & culpa.

His ſuppoſitis prob. univerſaliter de omnibus aliis, nam hi omnes ſubſunt, & comprehenduntur ſub generali voluntate Dei ſalvandi omnes, & ſub univerſaliſſima redemptione per Chriſtum; ergo & iſtis omnibus providit Deus, & quantùm eſt ex ſe, dat gratias ſufficientes, ut ſalventur ſaltem mediatè.

Confir. Nam à parte rei omnibus ſunt applicabilia remedia peccati, & non deeſt Deus inſpirare parentes, aut alios, ut vel vitent cauſas abortus, quo impeditur collatio baptiſmi, vel ut natis applicent illa, vel alios ut orent, & precibus obtineant felicem partum, & amotionem cauſarum abortus,aut necis infantium, aut aliorum impedimentorum baptiſmi, & ſalutis. Certè medico non imputaretur mors ægroti, poſtquam non tantùm ordinaſſet remedium efficax ad ſanitatem reddendam, ſed etiam illud ipſe præparaſſet, & miniſtris tradidiſſet ad illud applicandum cum ſyncera voluntate ſanandi infirmum; ſed hæc omnia fecit Deus ex parte ſua, & Chriſtus per Redemptionem crucis; ergo &c.

Con-

Confir. ex Augustino, qui apertè docet, locum illum Apostoli extendi ad parvulos. [1] *Numquid autem homines non sunt, ut non pertineant ad id, quod dictum est, omnes homines*; ergo ex Augustino tam vult Deus parvulos salvari, quàm adultos. Et S. Prosper. [2] *Non irreligiosè arbitror credi, neque inconvenienter intelligi, quod isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem, quæ semper universis est impensa nationibus, qua utique si benè uterentur eorum parentes, etiam ipsi per eosdem juvarentur.*

Objic. 1. Si Deus vellet parvulos illos salvari, impediret eos ita mori, amovendo causas mortis, donec ad baptismum pervenirent; nam qui vult finem, vult & media; sed Deus hoc non præstat; ergo nec illud vult.

Resp. dist. maj. si vellet in particulari, & voluntate consequenti, & absoluta: con. voluntate antecedenti, generali, & conditionata, neg. maj. & rationem ejus. Deus ergo vult quidem infantes, sicut & alios homines salvari, sed voluntate antecedenti, generali, & conditionata, si videlicet aliæ causæ secundæ concurrant; quod non faciunt, sed potiùs impediunt in istis.

Objic. 2. ex Augustino. [3] *Plerumque festinantibus parentibus, & paratis ministris, ut baptismus parvulis detur, Deo tamen nolente, non datur, qui eum parvulum in hac vita non tenuit, ut daretur.* Quod iisdem fere verbis repetit alibi. *Aliquando cupientibus, festinantibusque parentibus, ministris quoque volentibus, ac paratis Deo nolente non datur, cum repente antequam detur, expiret.. unde manifestum est eos, qui huic resistunt perspicuæ veritati, non intelligere omninò, qua locutione sit dictum, quod omnes homines vult Deus salvos fieri, cum tam multi salvi non fiant, non quia ipsi, sed quia Deus non vult, quod sine ulla caligine manifestatur & in parvulis*; ergo ex Augustino Deus non vult salutem illis parvulis.

Resp. dist. ant. Deo nolente voluntate consequenti: con. voluntate antecedenti, neg. ant. & conf. nam in utroque loco patet Augustinum loqui de voluntate par-

[1] 4 *con. Jul.* 8. [2] 2. *Vocat.* 23.
[3] *De bon. persev.* 12. *Ep.* 107.

particulari, & consequenti, supposito scilicet impedimento veniente ex ordine, & cursu causarum secundarum, quo fit, ut parvulus ille moriatur, & quem cursum Deus non vult impedire, ne turbet ordinem naturæ, sed hoc non impedit, quin voluntate generali, & antecedente, & de se velit eum salvare, & quin illi præparaverit gratias sufficiẽtes ex intentione syncera illum salvandi.

Inst. 1. Deus vult positivè omnia quæ fiunt, excepto peccato; ergo vult positivè mortem illam præcipitatam parvuli ante baptismum, vel in utero; ergo non vult illi vitam, qua posset baptizari, nec salutem, nec ullam gratiam ad illam.

Resp. ut supra, dist. ant. vult positivè voluntate antecedenti, aut consequenti, & secundaria: con. primaria, & antecedenti, neg. ant. & cons. Deus vult voluntate primaria, & antecedenti, & de se, ut detur parvulis baptisma, & vult similiter illi media, & gratias, ut detur, sed voluntate secundaria, & consequenti non vult, quia ex lege, & ordine naturæ vult concurrere cum causis secundis ad ejus mortem, qua fit, ut non possit baptizari.

Inst. 2. imò docet August. [1] parvulos sæpe mori ex Dei secreta, & inscrutabili voluntate ante baptisma, non autem parentum culpa, cùm è contra filii pessimorum parentum vivant, & baptizentur, *quæ tandem hic merita præcesserunt*, inquit, *si parentum attenderis bona, sunt illa, quorum filii repentinis mortibus sine Christi baptismate perierunt, mala vero illa, quorum filii per Christianorum aliquam potestatem ad sacramenta Ecclesiæ pervenerunt* &c. & concludit. *Certè hic, ubi fati nulla est immobilitas, nulla fortunæ temeritas, nulla personæ dignitas, quid restat, nisi misericordiæ, & veritatis profunditas?* ergo non est recurrendum ad voluntatem antecedentem, nec consequentem, sed ad velle Dei positivum, quo vult uni salutem, & non vult alteri.

Resp. dist. ant. ex secreta voluntate permissiva, & quoad eos, qui moriuntur sine baptismo: con. ex voluntate positiva, neg. ant. & cons. Nam licèt mala pœnæ possit Deus velle positivè, & directè, & sæpiùs ita velit, non tamen videtur convenire infinitæ miseri-

[1] *Epist.* 105.

cordiæ ejus, ut velit ita mortem istam pueris nullius actualis peccati reis,quoad alios verò, qui cōtra spem, aut aliis viis extraordinariis servantur, donec baptizentur, nihil facit ad nos, rectè recurrit Augustinus *ad profunditatem misericordiæ, & veritatis, cur pro istis faciat miracula, non pro aliis*; quando leges communes præscripsit naturæ, non sibi ligavit manus, ne possit extra eas egredi,quando libuerit, sicut non semper se ab eis dispensat, sic non est nostrum quærere quando se,aut alios dispensat.

CONCLUSIO V.

P*Otuisset Deus nulla providere auxilia gratiæ sufficientis homini post lapsum, absolutè loquendo, sed supposita voluntate syncera salvandi omnes, non potuit non providere*. Hæc videtur non posse controverti.

Prob.1. p. nam supposito peccato Adæ,ac posterorum ejus culpa in ipso, & si eo prævisio decrevisset omnes punire pœna damni, nulli fecisset injuriam, & ex pura misericordia decrevit parcere, imo & dare filium suum ad omnium Redemptionem.

Prob.2. p. nam Deus nequidem de potentia absoluta potest velle contraria; sed si vellet salvare homines, & nollet eis dare media ad salutem sufficientia, vellet contraria, & quidem eodem actu; ergo supposita voluntate salvandi omnes homines, necessariò voluit providere illis auxilia sufficientia. Prob. min. nam idem virtualiter actus, quo quis vult efficaciter finem, vult & media necessaria ad illum; sed gratiæ sufficientes sunt media necessaria homini ad salutem consequendam, ut probatum est; ergo &c.

Objic.con. 2. p. potuit Deus velle salutem hominis simplici complacentia; sed simplex complacentia non attingit media ulla; hoc enim proprium est volitionis efficacis; ergo Deus potuit velle salutem hominum sine volitione auxiliorum gratiæ.

Resp.dist.maj.potuit velle inefficaciter, & simplici complacentia salutem nostram, ut objectum purè bonum, con.ut finem, neg. maj.& dist.min.simplex complacentia boni, ut puri objecti: con.ut finis, neg. min. nam implicat velle aliquid ut finem, quin finalizet.

Objic.2.

Objic. 2. etiam nunc cùm Deus vult hominem salvare, non vult illi gratias pro singulis momentis, vult aliquando illum sine gratia relinquere; ergo posset etiam velle relinquere pro semper.

Resp. neg. cons. nam non est impossibile hominem salvari, quamvis deseratur sine gratiæ auxilio pro aliquo tempore; sed non potest salvari, si deseratur pro semper, & ideò in suppositione nostra non potest deseri pro semper.

QUÆSTIO IX.

De præparatione ad gratiam actualem: an facienti quod est in se viribus naturæ detur gratia.

DIco 1. *ad gratiam actualem*, scilicet excitantem, & operantem, seu adjuvantem; nam de habituali, & justificante dicemus postea: 2. *ex viribus naturæ*; nam de præparatione ad unam gratiam per opera supernaturalia ex aliis prioribus gratiis elicita non est tanta controversia inter Catholicos, & Pelagianos, & Massilienses, qui volebant initium aliquod salutis pendere ex nobis, & hominem se disponere ad primam gratiam fidei, & vocationis per opera aliqua viribus propriis liberi arbitrii elicita. Et hoc sensu dicebant *Deum facienti quod est in se, non denegare gratiam*. Ideò dicebat Cassianus. [1] *Præsto est Deus occasione sibi tantummodo oblata à nobis, ad hæc omnia conferenda*; scilicet Semipelagiani nolebant gratiam supernaturalem vocationis dari dormientibus, vel otiosis, & multò minùs malè agentibus, sed petentibus, & orantibus, & conantibus: & aliqui hanc opinionem tribuunt Scoto male intellecto.

Nota autem non dubitari posse de præparatione per meritum aliquod vel condignum, & rigorosum, vel congruum, & minùs proprium, quod scilicet non inducat obligationem justitiæ, vel per aliquam dispositionem positivam, quę aliqualiter exigat, aut moveat Deum ad dandam gratiam vocationis, & quod largitionem ejus præcedat in nobis, & ex parte nostra, vel saltem per dispositionem aliquam

[1] 12. *inst.* 12. *et collat.* 13.

quam negativam, quatenùs per aliquod opus naturale ex parte nostra tollatur obex gratiæ divinæ supernaturalis vocationis.

CONCLUSIO I.

H*Omo ex puris naturalibus non potest mereri, vel disponere se nequidem de congruo ad primam gratiam excitantem, seu vocantem*. Est de fide contra Pelagianos, & Semipelagianos prædictos.

Prob. 1. ex Scoto, quem ab initio probavimus ab hoc errore alienissimum, & præcipuè cùm dicit, quod [1] *cùm operatio meritoria sit voluntatis, vel hominis per voluntatem operantis, sequitur, quod illud, quo meritoriè agit, non potest esse pura natura, quia tunc ex solis naturalibus posset meritoriè agere, quod videtur error Pelagii*. Alios textus dedimus supra, & vide PP. Vulpium, & Macedo.

Prob. 2. ex Script. [2] *nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum*, inquit Christus D. non enim ait, *duxerit, ut illic aliquo modo intelligamus præcedere voluntatem. Quis trahitur, si jam volebat* &c. inquit August. l. 1. contra Epist. Pelagianorum. Item idem Deus dicit. [3] *Sine me nihil potestis facere*. Ergo inquit idem Augustinus, [4] *sive parum, sive multum sine illo fieri non potest, sine quo fieri nihil potest*. [5] Et Apostolus dicit, *non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. Et Deum inducit dicentem per Prophetam. [6] *Inventus sum à non quærentibus me: palam apparui iis, qui me non interrogabant*, & ideò inquit S. Tho. *præter merita, et intentionem gentilium ostenditur fuisse eorum conversio*. Denique *Deus operatur in nobis velle, et perficere*; ergo per nihil prævium mereri potest prima gratia vocationis, & initium salutis.

Prob. 3. ex Conciliis. Nam inquit Arausic. II. [7] *si quis dixerit sine gratia Dei credentibus, desiderantibus, et pulsantibus nobis misericordiam conferri* &c. *Anath. sit*. Et Trident. justificationis exordium in adultis [8] *à Deo per Christum Jesum præveniente gratia sumendum esse*, hoc est ab ejus gratia, qua nullis

præ-

[1] *to. 2. p. 1. d. 45. a. 3.* [2] *Jo. 6.* [3] *c. 19.* [4] *tr. 81. Jo.* [5] *2. cor. 3.* [6] *Ro. 10.* [7] *Can. 6.* [8] *Sess. 6. cap. 5.*

præcedentibus eorum meritis, vocantur, &c. Et infra. *Si quis dixerit sine preveniente Spiritus S. inspiratione, atque adjutorio hominem posse credere, &c:* ergo ex puris naturalibus nihil operari potest homo, quo possit ullo modo primam gratiam vocationis mereri nequidem de congruo, quod confirmari potest ex Epist. Leonis Papæ [1] contra Massilienses. Hoc inquit, *tota arte fallendi, nisi intelligantur, sibi excipiunt, ut gratia Dei secundum merita dari accipientium sentiatur, quæ utique, nisi gratis detur, non est gratia, sed merces;* dicente Paulo, *gratis estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, donum enim Dei est, non ex operibus, ne quis glorietur,* & addit; *fidem, qua in Christo credimus, naturæ esse volunt, non gratiæ, & hominibus ex Adam,* (quod dici nefas est) *in libero arbitrio remansisse;* ergo, &c.

Prob. 4. ex Patribus, nam inquit August. *scimus gratiam Dei, nec majoribus, nec parvulis, secundum merita nostra dari:* agebat autem de gratia actuali. Et S. Prosper. [2] *in istis Pelagianæ pravitatis reliquiis non mediocris virulentiæ fibra nutritur, si principium salutis malè in homine collocatur; si divinæ voluntati impiè voluntas humana præfertur, ut ideò quis adjuvetur, quia voluit, non ideò velit, quia adjuvatur,* &c. Et patet ex aliis Augustini, & Patrum locis adductis supra de necessitate gratiæ ad fidem.

Prob. 5. ratione. Tum quia si ex parte nostra adesset ulla positiva præparatio naturalis ad illam gratiam, hæc non diceretur excitans, vel præveniens, sed potiùs excitata, postulata, quæsita, & præventa; quod est contra omnes. 2. Quia exordium nostræ justificationis in adultis non esset à gratia, ut docet Trident. [3] sed ex nobis. 3. quia dispositiones, & merita debent habere aliquam proportionem cum forma, & præmio; sed opera naturalia nullam habent proportionem cum gratia supernaturali; ergo non possunt esse merita, nec dispositiones ad illam gratiam. 4. denique homo seipsum discerneret per illa merita, & dispositiones, non autem id haberet à Deo, vel ab ipsius gratia, quod est contra Apostolum; ergo &c.

Objic. 1. Tritum axioma, *facienti, quod in se est, Deus* non

[1] *Epist.* 84. [2] *Ep. ad Aug.*
[3] *Sess.* 6. *cap.* 5.

non denegat gratiam; sed hoc intelligitur de actibus naturalibus respectu omnis gratiæ, etiam actualis; ergo homo se disponit naturaliter ad gratiam actualem.

Resp. neg. min. nam verus sensus illius axiomatis est, quod qui excitatus, & motus à Deo per gratiam excitantem, & prævenientem illi cooperatur de se, & fideliter assentiendo, Deus illi non denegat ulteriorem, sc. adjuvantem, & subsequentem, & tandem illi concedit justificantem. Sed nunquam fuit mens Theologorum, quòd Deus ullo modo teneatur dare gratiam ullam supernaturalem sive actualem, sive habitualem intuitu ullius operis eliciti ex puris naturæ viribus ob rationes allatas.

Inst. si ex duobus audientibus prædicationem Euangelii unus audiat ex vana curiositate, alter pio desiderio, aut saltem non malo, congruentius est, ut Deus adjuvet istum, quàm illum; sed iste non aliter erit dispositus, quàm naturaliter; ergo ex dispositione naturali debetur saltem de congruo gratia actualis.

Resp. dist. min. si pium desiderium jam sit ex gratia; con. sin minùs, neg. min. nam si Deus excitarit pium illud desiderium in eum finem, ut instruatur in fide; & audiat verbum Dei, congruum est, ut cooperetur desiderio, quod illi inspirat; sed si hoc facit homo ex seipso solo, Deus sine ulla nequidem incongruitate, potest illi non dare auxilium ullum, & tam uni, quàm alteri potest dare illud, vel negare. Vix autem accidere potest, ut quis ex bono motivo velit audire verbum Dei, quin ad hoc excitetur, & adjuvetur à Deo. Et fateor, quod congruentius quidem videtur, ut adjuvet eum, qui audiret ex motivo non malo, quàm eum, qui ex malo: sed tamen id non faceret ex ullo debito.

Inst. 2. ex Script. constat Cornelium per eleemosynas meruisse, ut Deus illi destinaret D. Petrum Apostolum, à quo instrueretur, & baptizaretur; sed illa opera erant purè naturalia; erat enim gentilis; ergo &c.

Resp. neg. min. nam illa opera faciebat Cornelius ex inspiratione, & gratia actuali, & divina. *Quidquid antequam in Christum crederet, & cum credidisset, operatus est Cornelius, totum Deo dandum, ne forte quis extollatur*, ait Augustinus.

Objic.

Objic.2. effectus prædicationis in auditores pendet sæpius ex dispositione naturali ministrorum, v. g. ex naturali facundia, & modo dicendi; ergo etiam potest pendere ex naturali dispositione auditorum, quod istos excitet, & juvet Deus ad credendum præ aliis. Prob. conſ. nam illa dispositio externa prædicantium est purè naturalis, nec major est ratio, cur naturalis dispositio extrinseca istorum juvet, quàm intrinseca pariter naturalis auditorum.

Resp. neg. conſ. & paritatem. Nam extrinseca dispositio loquentium ab ipsis pendet, intrinseca vero auditorum à Deo est, *neque qui plantat, neque qui rigat est aliquid; sed qui incrementum dat Deus*. Ideò ab eodem ministro multi audiunt, & pauci credunt; *multi sunt vocati, pauci electi*.

Inst. vocatio interior sequitur necessariò exteriorem; ergo si exterior pendet ex dispositione naturali, ita & interior. Prob. ant. intellectus audientis est potentia naturalis, nec potest non videre objectum sufficienter applicatum, v.g. duo oculi cum æquali dispositione æqualiter afficiuntur, & vident objectum pariter applicatum, & non vident æqualiter, si non sint æqualis dispositionis naturalis.

Resp. dist. ant. quoad perceptionem speculativam: con. quoad affectivam; neg. ant. utrumque; imò fieri potest in rebus fidei, ut intellectus perspicacior, & clariùs percipiens veritatem minùs afficiatur in voluntate, & nequior permaneat, quàm qui minùs intelligit, prout Deus tangit cor audientis. Non inficior, quin cæteris paribus ille, in quo naturalia sunt propensiora in bonum, multum ex illis dispositionibus proficiat, sed semper gratia est principale agens, & sine ejus præventione, & auxilio nihil prosunt naturalia in ordine ad salutem, & opera fidei, & virtutum supernaturalium.

Objic.3. ex pluribus Theologis, & D. Tho.[1] si Barbarus nutritus in sylvis ex dictamine naturalis rationis virtutem sectaretur, & vitium fugeret, aut Deus ad illum mitteret concionatorē, ut ad Cornelium, aut excitaret eum ad quærendum illum, à quo instrueretur, sed illa faceret ex puris naturalibus, & quod in se est; ergo facienti quod in se est, ex naturali-

[1] *de verit.q.*91.*ad* 1.

libus, Deus non denegat gratiam, sed ille ad hanc disponitur naturaliter.

Resp. neg.min. nam licet, ut diximus, non repugnet hominem ductu rationis naturalis aliqua opera naturaliter bona facere, aut saltem non mala: tamen ea facere non potest in ordine ad gratiam supernaturalem promerendam, nec ad initium, seu dispositionem positivam ejus. Dico, *aliqua*; nam ex dictis patet eam probitatem non duraturam, nec in difficilioribus perseveraturam, nec totam legem impleturam.

Inst. ergo iste necessariò damnabitur, licèt faciat, quod in se est; sed conf. est durissimum; ergo &c.

Resp. neg. maj. nam licèt Deus non daret illi gratiam ex merito, vel justitia, vel congruitate, daret tamen ex misericordia, & liberalitate, & sic posset instrui in fide, & lege aliqua via, quam illi homini provideret.

Objic. 4. si facienti, quod in se est, Deus ex debito, vel congruitate justitiæ non daret gratiam, frustra mitterentur catechistæ, & concionatores ad infideles, & ad peccatores, suadendo eleemosynas, & alia bona opera, quibus se disponerent ad fidem, & justificationem; sed conf. est falsum, & contra praxim, & Scripturam ipsam; ergo &c. Prob.maj. nam cùm illi sint infideles, & peccatores, illa opera ante conversionem essent pure naturalia, & inutilia.

Resp.neg. maj & ant.prob. nam illa opera, quæ illi peccatores, & infideles faciunt suasu concionatorum, sunt ex motu, & adjutorio gratiæ divinæ, & si illi talia non faciunt, nec obediunt concionatoribus, pereunt sua culpa. [1] *Perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum.*

Objic. denique cum Molina. Deus pater iniit pactum cum Christo filio, quo primam gratiam conferre promisit iis, qui bene moraliter se gerunt, quantum est ex se; ergo facienti, quod in se est, naturaliter ex aliqua saltem fidelitate Deus dat gratiam.

Resp.neg.ant. nam sine fundamento, & gratis asseritur tale pactum, imò contrarium asserimus ex fundamentis conclusionis.

CON-

[1] *Ose.13.*

CONCLUSIO II.

Nihil prohibet dicere, quod facienti, quod in se est, cooperando gratiæ prævenienti, & operanti, Deus ulteriores, & uberiores dat gratias saltem de congruo. Hæc patet ex dictis, & magis patebit ex dicendis de merito.

Prob. ex Concil. Trident. [1] quo docemur justificationis exordium in adultis ex præveniente gratia sumendum esse. Peccatores se disponunt ad suam justificationem eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando, & sensim, & gradatim moventur in Deum, incipiunt credere, timere, diligere, & detestari peccata, & hanc præparationem sequitur ipsa justificatio per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum; ergo ex Concilio per cooperationem ad primas gratias actuales homo disponitur ad posteriores, quibus excitatur, & juvatur ad illos posteriores actus usque ad infusionem gratiæ sanctificantis.

Confir. ex Scriptura, in qua Deus dicit, *convertimini ad me, & ego convertar ad vos*; ergo dum per cooperationem ad gratiam excitantem convertimur ad Deum, ipse convertitur ad nos per ulteriores gratias subsequentes, & adjuvantes, & tandem per reconciliantem, seu justificantem. Ideò dicebat etiam, *si impius egerit pœnitentiam, vita vivet, et non morietur*, &c. Et de facto Magdalena per actus dilectionis elicitos ex gratia actuali excitante disposuit se ad remissionem multorum peccatorum.

Dixi, *saltem de congruo*; nam ad meritum de condigno requiritur status gratiæ sanctificantis, & aliæ conditiones, quæ nondum adsunt in illis initiis.

Prob. 3. nam Deus eo fine largitur gratias excitantes, & moventes, ut hominē sic excitatū, & motū, si velit consentire, & cooperari motionibus illis primis, gradatim, & sensim promoveat ad gratias majores, & denique ad gloriam: nam illæ primæ sunt primi effectus prædestinationis in executione.

Confir. nam Ecclesia nos docet orare Deum, ut nobis concedat auxilia gratiæ suæ, quod non faceret, nisi

[1] *Sess. 6. c. 5. et 6. et 7.*

nisi crederet eas posse impetrari etiam à nondum justificatis; ergo &c. Igitur verus, & Catholicus sensus istius axiomatis, *facienti quod in se est*, *Deus non denegat gratiam*, non est, quod teneatur, vel moveatur ex ullo motivo justitiæ ad dandam gratiam actualem, vel habitualem homini propter opera quantumcumque bona ex puris naturæ viribus liberi arbitrii facta, quia posset eas non dare absque ulla injustitia; sed quod *facienti quod est in se mediante Dei gratia actuali excitante, & juvante, Deus ampliores dat gratias, & præcipuè justificantem*, quod si aliquando respiciat ad aliqua bona opera naturalia, v. g. ad opera honesta infidelium, ut contigit Cornelio, id facit ex mera liberalitate, & misericordia.

Hinc etiam habes, quo sensu dici possit gratiam, & conversionem esse in potestate hominis: ita ut perditio ejus semper sit ab ipso, juxta illud *perditio tua ex te*, nam quia Deus semper habet paratum gratiæ suæ auxilium, quo excitat, & vocat nos ad fidem, aut pœnitentiam; & in libertate nostra est illi vocationi respondere per assensum, & cooperationem, numquam potest imputari perditio nostra Deo, sed semper ex nobis est; sicut semper est in potestate nostra cooperari gratiæ, qua vocamur, & juvamur ad salutem; ita & salvari.

DISPUTATIO IV.

De gratia habituali, seu justificante.

HUc usque satis fusè diximus de gratia actuali, quæ dat benè, & laudabiliter operari. Nunc agendum est de habituali, quæ dat esse in bono, & sanctitate, & sicut ad istam illa præparat; sic ab illa de ista dicturi sumus hac disputatione utraque juvante.

QUÆ-

QUÆSTIO I.

An, & quid sit gratia habitualis.

JAm diximus gratiam dici habitualem, prout actuali opponitur, quia hæc datur ad operationem, & cum ipsa transit. Illa verò datur per modum habitus, & qualitatis permanentis, & ad esse potiùs, quàm ad operari, licèt non maneat otiosa. Nunc pressius est examinanda ejus natura, & stabilienda existentia.

Igitur per *gratiam habitualem* intelligimus qualitatem physicam in entitate supernaturalem, animæque inhærentem, & reddentem illam mundam à peccato, Deo gratam, & dignam vita æterna. Ab effectibus dicitur *justificans*, seu *sanctificans*; quia peccati malitiam expungit, maculas abstergit, animæ nitorem, & venustatem supernaturalem, & quasi divinam restituit. Item, *gratum faciens*, & quidem formaliter, quia, ut dicebamus, reddit animam Deo gratam, & amicam. Item, *charitas*, quia est vinculum quoddam amicitiæ inter Deum, & animam, &c. Quærimus an existat, & detur talis gratia.

CONCLUSIO I.

D*Atur verè gratia illa sanctificans, seu gratum faciens*: Est de fide contra Hæreticos Lutheranos, & Calvinistas, qui volunt hominem non justificari nisi extrinsecè per imputationem justitiæ Christi, ut videbimus.

Prob. 1. ex Scoto [1] ex professo propugnante inhærentiam habitualem charitatis. Injuria, seu peccatum *non potest auferri ab aliquo, nisi ei detur habitus oppositus, quia privare privationem*, quale est peccatum, *est habitum ponere*, &c. Quod idem probat aliis argumentis, & maximè quia Deus non potest acceptare aliquos ad gloriam, & actus ipsorum ad præmium sine habitu supernaturali gratiæ dignificante naturã, & concurrente activè ad opera, &c. Et alibi dicit, [2] quod gra-

[1] 1. d. 17. q. 3. 18.
[2] 2. d. 17. 4.

gratia est, qua *Deus habet aliquem gratum... est illud, propter quod Deus acceptat habens, ut dignum beatitudine*, &c.

Prob. 2. ex Script. quæ sæpiùs loquitur de gratia, prout reddit hominem gratum Deo; ut cùm dicit Paulus de seipso, *gratia Dei sum id, quod sum, gratia ejus semper in me manet*. Et de nobis, *justificati gratis per gratiam ipsius*. Et iterum, *convivificavit vos in Christo, cujus gratia salvati estis. Ut justificati gratia ipsius hæredes simus.... vitæ æternæ*: Sed hæc, & similia loca non possunt intelligi de gratia externæ imputationis, sed de interna, & in animabus nostris infusa, quas emundat, & dignificat, & sanctificat interiùs. Quod maximè confirmatur ex aliis locis ejusdem Apostoli. Ut cum dicit, *sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis*, &c. Ablutio non fit per imputationem munditiæ, quæ est in alio; ergo &c.

Prob. 3. ex Concil. maximè ex Trident. [1] docente, quòd *justificatio non est sola remissio peccatorum, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, unde homo ex inimico fit amicus, ex injusto fit justus, ut sit hæres*, &c. Non potest esse magis gratum faciens, quàm quod faciat hominem ex injusto justum, & ex inimico amicum Dei, & hæredem ejus.

Prob. 4. ex Patribus. Nam, inquit Augustinus, [2] *Attendamus gratiam Dei, non solùm qua fecit nos, sed etiam qua refecit*. Et in illud Psalmistæ [3] *gratiam, & gloriam dabit Dominus*; ait, *quam gratiam, nisi eam, de qua Apostolus ait, gratia Dei sum id, quod sum*. Et Hieronymus de B. Virgine dicit. *Mariæ se tota infudit plenitudo gratiæ. Ista gratia non solum implevit mentem, sed ventrem*. Hoc autem magis patebit ex conclusione sequenti.

CONCLUSIO II.

Gratia gratum faciens, seu sanctificans est qualitas supernaturalis inhærens animæ, quam emundat à peccati macula, & facit Deo gratam. Hæc olim dicebatur probabilior, sed jam videtur de fide contra eosdem hæreticos.

Prob.

[1] *sess. 6. c. 7. can. 11.* [2] *in Ps. 144.* [3] *Ps. 83.*

Prob. 1. ex Scoto citato. [1] Ibi enim contendit gratiam istam, quam cum charitate identificat, esse interiùs inhærentem: sc. *quòd necesse sit ponere charitatem creatam formaliter inhærentem beatificabili*, seu *in anima viatoris*; ut loquitur in Reportatis, & concludit, quod [2] *de potentia ordinaria non justificat aliquem, nisi conferendo sibi charitatem*.

Prob. 2. ex Script. citata, [3] & alibi, ubi de gratia loquitur ut de re permanente, informante, seu inhærente homini. Sic *Maria Deipara dicitur gratia plena*. Sic Stephanus dicitur *plenus Spiritu sancto*. Et, [4] *ubi abundavit delictum*, (sc. in anima [5]) *superabundavit & gratia, ut sicut regnavit peccatum in mortem, ita & gratia regnet in vitam æternam per justitiam..... peccatum in vobis non dominabitur*. Hæc omnia, & similia significant inhærentiam; ergo &c.

Prob. 3. ex Conciliis. Nam in Concilio Viennensi [6] definitum est, opinionem, quæ dicit, tam parvulis, quàm adultis conferri in baptismo *informantem gratiam .... tanquam probabiliorem.... sacro approbante Concilio, duximus eligendam*. Et in Trident. [7] definitur, quòd, *si quis dixerit homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum S. diffundatur, atque illis inhæreat, aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantum favorem Dei; anath. sit*. Et idem patet ex cap. 7. citato. Et Concilium Senonense definit, quod [8] *Sacramento pænitentiæ causatur gratia informans, & sanctificans, & delens peccata*. Et in aliis Conciliis decernitur per varia sacramenta causari augmentum gratiæ, & alia hujusmodi, quæ non possunt verificari, nisi de qualitate inhærente, & permanente.

Confir. ex Catechismo Concilii Trid. qui agens de baptismo ait. *Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus credendum decrevit, non solùm per quam peccatorum fit remissio, sed divina qualitas in anima inhærens*. Habet autem hoc opus auctoritatem summi Pontificis Pii, sc. V. cujus jussu proponitur toti Ecclesiæ ad insinuandam mentem Concilii Tridentini.

[1] *Ibid.* [2] *Ibid. n. 7.* [3] *Luc. 2.* [4] *Act. 6.*
[5] *Ro. 5.* [6] *de SS. Trin. Clem.*
[7] *sess. 6, can. 11.* [8] *c. 10.*

Prob. 4. ex SS. Patribus, qui huic gratiæ tribuunt, si non vocabulum, saltem proprietates omnes qualitatis, & habitus, ut cùm Ambrosius ei tribuit virtutem abluendi, & mundandi, & infusionem Spiritus S. *cui adest spiritus gratiæ, nihil deest, & cui Spiritus S. infunditur, magnarum virtutum plenitudo est.* Et Hieronymus in Epistola de scientia legis docet, quod cùm *aquæ lavacro abluitur corpus, anima mundatur per gratiam*, & quod *gratia gratis quidem peccata dimittit, sed cum consensu, & voluntate credentis*, & quod *abjicit gratiam Dei, qui peccatis post baptismum sordidatur.* Certè si peccatum maculat animam, & ideò hæret intùs in ea, debet etiam gratia, per quam abluitur, & mundatur, eidem inhærere. Et S. Augustinus dicit, [1] per gratiam restitui nobis imaginem, seu similitudinem Dei. *Hoc agit spiritus gratiæ, ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti sumus, instauret in nobis. Vitium quippe contra naturam est, quod sanat gratia.* Ecce gratiam oppositam vitio, quod est qualitas, & habitus maculans animam. Et ideò tam ille, quàm Concilium vocat *eam justitiam, qua gratia in interiore homine revocato justitia scribitur, quam culpa deleverat.* Et Cyprianus dicit [2] eam intendi, aut remitti, quæ sunt passiones qualitatis. *Planè gratia spiritualis, quæ æqualiter in baptismo à credentibus sumitur, in conversione, & actu nostro postmodum minuitur, vel augetur.*

Prob. denique rationibus Scoti. Nam 1. homo per pœnitentiam fit injustus per injustitiam interiùs inhærentem; ergo gratia, per quam tollitur illa injustitia, & fit justus, est pariter qualitas inhærens; nam contrariorum eadem est ratio.

Dices, hoc argumentum non probare in via Scoti, qui putat Deum posse tollere peccatum per puram condonationem sine gratiæ infusione.

Contra; nam 1. id tantùm fieri docet de potentia absoluta, non autem de potentia ordinaria. Et 2. quia in casu simplicis condonationis homo non fieret positivè justus, sed negativè tantùm, quatenùs auferretur ab eo injustitia; ergo cùm dicitur positivè justus, & amicus Dei, significatur eum habere in se for-

[1] 14. *civ.* 27.
[2] *l.* 1. *Ep.* 5. *ad rogat.*

formam, & qualitatem justitiæ, qua mediante acceptamur à Deo in amicos, & filios, & hæredes ejus.

Alias probationes vide in textu, & non quidem, ut demonstrent, sed suadeant valde probabiliter hanc veritatem. Ideò standum decretis Conciliorum, & Ecclesiæ.

Objic. 1. non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed nulla est necessitas asserendæ talis qualitatis; ergo &c. Prob. min. ut homo sit justus, & amicus, & gratus Deo, sufficit externa condonatio peccati, quo redditur injustus, inimicus, & ingratus; ergo frustra est alia qualitas. Prob. ant. ut homo fiat homini gratus, & amicus; nihil iste per amicitiam ponit in illo; ergo nec Deus necessariò ponit quidquam in homine, quem accipit in gratiam, vel amicitiam; sed totum se tenet ex parte Dei.

Resp. neg. maj. 1. argum. & ant. 2. & conf. 3. nec enim valet paritas amoris divini, & humani, iste est sterilis, & sæpiùs errat: non facit amicum amabilem, si non est, & sæpe amat odiendos, non sic Deus; amor ejus est efficax, facit amabiles, & bonos, quos amat, & ut dicebamus, si peccatum tollitur per simplicem, & externam condonationem, homo non fit positivè justus, sed ad summum negativè; quia non habet in se formam, nec qualitatem ullam justificantem, non magis, quàm si poneretur in puris naturalibus.

Objic. 2. ex Script. [1] dare gratiam alicui nihil est aliud, quàm facere, ut ametur per favorem extrinsecum; ergo idem est de homine respectu Dei. Prob. ant. *dedit Dominus gratiam Danieli in conspectu principis Eunuchorum*, sed hoc non fecit per infusionem ullius qualitatis inhærentis Danieli, quia eam Eunuchus non percepisset; sed per puram inspirationem factam principi, & sic de aliis multis, de quibus narrantur similia; ergo &c.

Resp. neg. conf. utriusque argumenti, tum ob disparitatem allatam in præcedenti; tum quia sufficiebat inclinare cor principis erga Danielem, aut etiam forte infundere in vultum, & mores Danielis aliquos modos agendi, & gratias externas, quibus alliceret Eunuchum ad sui amorem; Deus verò quoad se solet

[1] *Dan*. 1.

aliter agere: nam amor ejus præit gratiæ; *ipse prior dilexit nos, et lavit nos,* &c.

Objic. 3. non aliter amat Deus justos in tempore, quàm ab æterno; quia non mutatur; sed ab æterno dilexit nos sine infusione gratiæ; ergo & nunc. Prob. min. *dilexit nos ante mundi constitutionem:* imò dilexit nos, *cum adhuc peccatores essemus*, sed tunc non dabat gratiam; ergo neque nunc.

Resp. dist. maj. non aliter ex parte actus amoris, & quoad effectum, con. ex parte termini, & effectus; neg. maj. amat ab æterno, & dum sumus in peccato, ut infundat gratiam, & alia conferat beneficia in tempore.

Objic. 4. ex Script. & Patribus. Gratia, & charitas, qua justificamur, est ipse Spiritus sanctus, *qui datus est nobis, & communicatio Spiritus sancti*. Et ut loquitur Damascenus, [1] *dicimus substantiam esse Spiritum S.* ergo gratia sanctificans non est qualitas, nec habitus.

Resp. dist. ant. est ipse Spiritus S. originaliter, & ut efficiens appropriatè; con. ut formalis sanctificatio; neg. ant. nàm *unica formalis causa justificationis est justitia Dei, non qua ipse justus est; sed qua nos justos facit, qua videlicet ab eo donati renovamur.... justitiam in nobis recipientes,* inquit Trident. cit. [2]

Objic. iterum ex Script. ex Apostolo, [3] *sicut per unius delictum peccatores constituti sunt multi, ita et per unius obedientiam justi constituentur multi*. Item, *credenti in eum, qui justificat impium* (sc. Christum) *fides ejus reputatur ad justitiam:* sed peccatum Adæ non est in nobis nisi per imputationem; ergo nec justitia nisi per imputationem justitiæ Christi, quam nobis applicamus per fidem in illum.

Resp. quidquid sit de minori, de qua diximus aliàs, cùm de peccato originali ageremus, dist. maj. sicut, &c. per aliquam analogiam, con. per omnimodam paritatem, neg. maj. nec enim id prætendit Apostolus, vult tantùm, quòd sicut peccatum originale, quo maculamur, derivatur à peccato Adæ, quod fuit causa nostrorum; ita nostra justitia derivatur à justitia Christi, sed non eodem modo; nos enim pecca-

vimus

[1] *l. de spir. S.* [2] *sess. 6. c. 7.*
[3] *Rom. 5.*

vimus in Adam, & cum Adam, in cujus voluntate continebantur nostræ, & ideò illud peccatum fuit nobis aliquo modo voluntarium; non ita est de justitia, & merito Christi, quod in eo solo est, & cujus intuitu justitia nobis infunditur.

Locus de Abraham significat tantùm, quod fides in Christum in adultis est quædam dispositio necessaria ad gratiam justificantem; imò sicut fides Abrahæ non fuit purè extrinseca, nec gratia, quæ illi data est, ita & in nobis neutra est extrinseca.

Alia objiciunt hæretici, quæ facilè per hæc solventur.

Igitur constat, quòd gratia justificans est qualitas inhærens animæ, & quidem 1. *supernaturalis*, ut patebit ex dicendis de causa ejus efficiente.

Item *emundans animam à peccato*; in eo enim consistit effectus ejus primarius, & patebit ex dicendis de effectibus hujus gratiæ.

Denique *efficiens hominem Deo gratum, & amicum*, qui sunt alii effectus ejus, dequibus etiam dicemus infra.

CONCLUSIO III.

GRatia sanctificans describi potest qualitas supernaturalis animæ divinitùs infusa, qua efficitur Deo grata, & dilecta in ordine ad vitam æternam, & ipsa inclinatur ad rectè operandum in ordine ad eundem finem.

Prob. 1. ex Scoto [1] sic describente charitatem, & gratiam secundum diversos respectus, secundum quos dicit eas distingui. *Charitas dicitur, qua habens eam habet Deum charum, ita quod respicit Deum non in ratione diligentis, sed in ratione diligibilis. Gratia* (autem) *est, qua Deus habet aliquem gratum, ita quòd ipsa respicit Deum acceptantem, seu diligentem, non autem dilectum.* (Hoc facit in ratione charitatis) & ulterius docet, quod gratia non dicitur *id omne, propter quod Deus diligit; quia tunc essentia divina in filio posset dici gratia, quia propter eam diligit filium; sed* dicitur *illud, propter quod Deus acceptat habentem, ut dignum beatitudine*, sc. *dignitate, quæ est in correspondentia*

[1] 2.d.27.q.4.

meriti ad præmium, *illud dicitur gratia*, vides ergo nostram descriptionem in substantia esse satis conformem doctrinæ Scoti.

Prob. 2. nam sic explicatur quidditas gratiæ secundum entitatem ejus physicam, & moralem, & secundum principales effectus ejus, dicitur 1. *qualitas supernaturalis*, quod ponitur loco generis; nam sic convenit cum aliis donis, & virtutibus per se infusis.

2. *Animæ divinitùs infusa*. Et per hoc jam incipit differre à corporis dotibus, & anima sumitur realiter, & adæquatè secundum suam substantiam, & potentias.

3. *Qua efficitur Deo grata*, *& dilecta*; & in hoc est specifica ejus differentia non solùm à fide, & spe, sed etiam à charitate ipsa, quæ respicit Deum, ut diligibilem.

4. Addidi; *inclinat ad operandum*, &c. Ut significarem gratiam non esse habitum purè otiosum; quod patebit ex dicendis.

QUÆSTIO II.

An, *& quomodo hæc gratia distinguatur à charitate.*

SUppono ex dicendis suo loco, per sacramentum baptismi non solùm animam sanctificari per remissionem peccatorum, sed etiam simul infundi in eam habitus fidei, spei, & charitatis; ideò quæritur, an ipsa gratia sanctificans sit habitus distinctus ab habitu prædictæ charitatis.

CONCLUSIO I.

G*Ratia gratum faciens non distinguitur realiter ab habitu charitatis*; *sed tantum formaliter ex natura rei*, *& penes diversa connotata*. Est Scotistarum, & aliorum contra Thomistas, & alios.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Potest teneri opinio magistri.... quod Spiritus S. non per alium habitum distinctum à charitate movet voluntatem ad diligendum Deum meritoriè*, *& distinctum ab illo habitu*, *quo animam inha-*

[1] 2.d.27.n.3.

inhabitatl, qui est gratia, & ipsa est charitas, &c.... *sic ergo possumus concedere, quod licet idem absolutum sit in anima, per quod anima diligit Deum, ut objectum, & per quod anima acceptatur speciali acceptatione à Deo, & ordinatur ad beatitudinem* (Vides assertam identitatem, audi distinctionem) *Tamen alia, & alia ratio est in isto absoluto, in quantum sic, & sic respicit Deum.... & sic omnis gratia est charitas, & tamen sunt distinctæ ab invicem formaliter....differunt etiam ratione connotati*, &c. Ecce totam conclusionem in Scoto.

Prob. 1. quoad 1. par. quæ habent easdem proprietates, habent eandem realiter essentiam; sed gratia, & charitas habent easdem proprietates; ergo & eandem essentiam. Prob. min. discurrendo per singulas. 1. utraque est causa formalis justificationis expellens formaliter peccatum mortale. Nam, inquit Concil. Trid. [1] *in hac justificatione id fit..... dum per Spiritum S. charitas diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret*. Et dixerat eandem fieri *per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum*. 2. Utraque facit hominem de inimico amicum. Nam ipsa charitas, sicut & gratia ista est formalis amicitia cum Deo. [2] *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Et ut docet August. [3] *dilectio*, seu charitas, *discernit inter filios Dei, & filios diaboli... qui habent charitatem, nati sunt ex Deo*. 3. Utraque est principium meriti, & facit, ut opera ex eo facta sint meritoria. Et sicut in statu peccati opera hominis sunt mortua, & in statu gratiæ sunt *actus vivi membri*, ut loquitur Trident. [4] ita est de charitate. *Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis... & in oratione exaudietur*. 4. Utraque transfert hominem de regno diaboli in regnum Dei. Nam per gratiam *dignos nos facit in partem sortis sanctorum* (Deus Pater) *in lumine, & eripit nos de potestate tenebrarum*. Ita & charitas distinguit nos à filiis diaboli, & facit nos filios Dei. *Nullum est isto Dei dono excellentius, solum est, quod dividit inter filios regni æterni, & filios æternæ perditionis*; ait August. [5]

5. Utraque vivificat animam, [6] tollit utraque pec-

[1] *sess.6.cap.7.* [2] 1.*Jo.4.* [3] *Ibid.tr.4.*
[4] *can.33.* [5] 15.*tr.*18. [6] 1.*Pe.2.*

catum, quod est mors animæ, ut per gratiam *peccatis mortui justitiæ vivamus*. Ita & per charitatem, nam [1] *translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres*. Et, *qui non diligit, manet in morte*.

6. Denique utraque nos facit Dei filios, nam sicut per gratiam Christus dedit nobis potestatem filios Dei fieri: sic per charitatem. [2] *Videte, qualem charitatem dedit nobis pater, ut filii Dei nominemur, & simus*; ergo eædem sunt proprietates gratiæ habitualis, & charitatis.

Prob. 3. ex Patribus. Nam ex August. [3] *ipsa charitas est verissima, & plenissima, perfectissimaque justitia*; est illa vestis nuptialis, sine qua non admittimur ad epulas nuptiales; sicut nec sine gratia. *Quid intelligere debemus per vestem nuptialem, nisi charitatem?* Ait Gregor. [4] *sed cum nuptiali veste non venit, si charitatis gratiam non custodit*. Vides charitatem cum gratia confundi, &c. ergo ex Patribus gratia, & charitas sunt idem realiter habitus.

Prob. 4. quia non possunt separari realiter; ergo realiter idem habitus. Prob. ant. quia si possent separari, idem homo posset salvari, & damnari; salvaretur, quia esset sine peccato, & in gratia sanctificante; non posset salvari, sed damnaretur, quia esset sine charitate, sine qua nulla virtus homini prodest, ex Apostolo.

Prob. denique, nam sufficit unus, & idem habitus ad omnia, quæ fieri possent, vel dicuntur fieri per duos illos, qui dicuntur gratia justificans, & charitas habitualis; ergo non sunt plures habitus, non enim sunt multiplicanda entia sine necessitate. Prob. ant. nam ex dictis, & de facto omnia, quæ tribuuntur uni, tribuuntur alteri, tum in scriptura, tum à SS. Patribus.

Prob. 2. p. ex Scoto cit. [5] nam gratia est ille habitus, quo consideratur homo, ut gratus Deo, & respicit Deum, ut condonantem, reconciliantem, & diligentem, & charitas est habitus, quo consideratur homo, ut diligens, & Deus, ut diligibilis; ergo distinguuntur per diversas formalitates, & connotata.

Con-

[1] 1. Jo. 3. [2] Jo. 1. 1. q. 3.
[3] de nat. & gra. 42. [4] ho. 38. Euang.
[5] Ibid.

Confir. nam charitas prædicatur de Deo formaliter, & in recto, non ita est de gratia. Dicitur Deus charitas est, quod non legimus ita dictum de gratia; ergo &c.

Objic. 1. ex Conciliis. Gratia distinguitur à virtutibus, & ipsa non est virtus; sed charitas est virtus; ergo distinguitur à gratia. Prob. maj. ex Concilio Viennensi dicente, quòd per baptismum conferuntur gratia informans, & virtutes. Et Tridentinum docet justificationem fieri per infusionem gratiæ, & donorum; ergo distinguunt gratiam à virtutibus.

Resp. dist. maj. ab aliquibus virtutibus, con. ab omnibus, & ipsa non est virtus, neg. maj. & conf. gratia distinguitur à fide, & spe, & à virtutibus moralibus, non autem à charitate, ut probatum est; licet ista sit virtus, & quoad hanc denominationem distingui posset à virtute, sed non in entitate sua.

Objic. 2. ex Script. prius est gratiam infundi, quàm virtutes, & ipsam charitatem; ergo gratia, & charitas realiter distinguuntur. Prob. ant. ex Scriptura: *Charitas Dei diffunditur per Spiritum S. qui datus est nobis*; ergo priùs datur gratia, & Spiritus S. quam diffundatur charitas.

Resp. neg. ant. & dist. prob. priùs datur gratia actualis excitans, vel adjuvans, aut gratia fidei; con. gratia habitualis, neg. conf. quia ibi, & alibi nomine Spiritus sancti intelligitur quælibet gratia, & quodlibet donum Dei, quæ tribuuntur Spiritui sancto, & ejus nomine significantur.

Inst. charitas est fructus gratiæ; nam dicitur fructus spiritus est charitas, & idem Apostolus utramque distinguit. Gratia Domini nostri J.C. & charitas Dei; ergo ab invicem distinguuntur gratia, & charitas.

Resp. dist. conf. gratia actualis, & charitas, con. gratia habitualis, neg. conf. nam nomine spiritus in primo illo textu, & gratia in 2. sumuntur pro gratia actuali, à qua sunt bona alia opera, sicut & opera charitatis, v. g. *gaudium, pax, patientia*, &c. Quæ numerantur inter fructus Spiritus S.

Inst. 2. prius est animam diligi à Deo, quàm diligere Deum, nam *ipse prior dilexit nos*; ergo & prius est nos esse in gratia, per quam diligimur à Deo, quàm habere charitatem, qua diligimus Deum.

Respondeo dist. ant. prius est animam diligi à Deo, id. recipere gratiam habitualem, quæ est effectus dilectionis activæ Dei, quàm anima eliciat ex illa dilectione actum, & quidem prioritate connotationis, & intelligentiæ, con. prius est animam recipere objectum formale dilectionis passivæ, qua à Deo diligitur, quàm principium dilectionis activæ, qua Deum diligat, & prioritate existentiæ, neg. ant. & conf. nam eadem gratia, & habitus charitatis, quem Deus infundit animæ ex amore, quo eam diligit, est in illa principium, quo Deum diligit.

Inst. 3. ex August. [1] gratia prævenit charitatem, & justitia, qua justi efficimur, distinguitur à charitate, qua Deus [2] *facit nos dilectores*; ergo prioritas illa, & posterioritas sunt reales, & inferunt distinctionem realem gratiæ à charitate.

Respondeo dist. ant. gratia actualis, con. habitualis, neg. ant. nam in priori loco, & toto libro illo de prædestinatione SS. loquitur de gratia actuali præveniente, à qua est initium æquè, ac complementum fidei, & justificationis. Idem est de 2. in quo agit de eadem gratia, qua movemur ad justitiam, & cujus ope ad illam pervenimus.

Objicies 3. quod dat esse, distinguitur realiter ab eo, quod dat operari: nam natura distinguitur realiter à suis potentiis, quæ sunt illi principia immediata operandi: nam solius Dei est operari per essentiam; & operari sequitur esse, & esse pertinet ad actum primū, operari verò ad actum 2. sed gratia dat esse supernaturale, & divinum animæ, & charitas dat illi operari; ergo gratia distinguitur realiter à charitate.

Respondeo ex dictis in philosophia, neg. maj. & rationes ejus, saltem de distinctione reali; nam ibi ostendimus animam rationalem realiter identificari cum suis potentiis; & formam substantialem, per quam compositum substantiale constituitur, esse etiam operativam. Et quamvis id admitteremus de formis substantialibus, non tamen cogeremur id dicere de accidentalibus, qualis est gratia respectu animæ; & tam per charitatem habitualem, quam per gratiam

simus

[1] 1. *præd. sanct.* 2.
[2] *de spir. & lit.* 32.

simus consortes divinæ naturę in eo omni sensu,quo id dici potest.

Inst. charitas non potest esse prima forma dans esse supernaturale, quo efficimur consortes divinæ naturæ; sed hoc præstatur per gratiam habitualem; ergo hæc distinguitur realiter ab illa. Prob. maj. omnis forma immediate operativa præsupponit aliam priorem, quæ sit radicaliter tantùm, & mediatè operativa, sicut voluntas præsupponit intellectum, & iste animam; sed charitas est forma immediatè operativa dilectionis, & gratia est radicaliter operativa; ergo illa præsupponit istam.

Resp. neg. maj. utriusque argumenti, cujus falsitas patet ex dictis de identitate reali animæ cum suis potentiis.

Objic. 4. quæ habent diversa realiter subjecta, distinguuntur etiam realiter; sed gratia, & charitas habent diversa realiter subjecta; nam gratia est in essentia animæ, & charitas in voluntate; ergo &c.

Resp. neg. min. tum quia animæ essentia, & voluntas non sunt subjecta realiter distincta, ut dicebamus, tum quia utraque est in voluntate, ut patebit suo loco.

Objic. denique, charitas inclinat animam ad Deum diligendum, ut finem ultimum; ergo supponit naturam aliquam, à qua velut à radice emanet talis inclinatio, & proprietas ejus; sed illa radix non potest esse aliud, quam ipsa gratia; ergo charitas supponit gratiam, & ab ea distinguitur.

Resp. neg. min. nam ipsa substantia animæ, ac voluntatis suscipit illam inclinationem, quæ quidem non est illi naturalis, nec proprietas 4. modo; sed supernaturalis, & adventitia; nec requiritur alia radix talis inclinationis præter ipsam entitatem habitus charitatis, quæ est ipsa gratia. Præterea negari posset ult. cons. nam ea emanatio non argueret nisi distinctionem formalem, non autem realem; sicut nec emanatio risibilis à rationali.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

De subjecto gratiæ habitualis. An immediatè subjectetur in voluntate, vel in essentia animæ.

HÆc tria sunt in anima, inquit August. [1] memoria, intelligentia, & voluntas, quoniam non sunt tres vitæ, sed una vita, nec tres mentes, sed una mens; consequenter nec tres substantiæ, sed una substantia: & ideò diximus animæ substantiam non distingui realiter ab animæ potentiis: sed solum formaliter ex natura rei, & ideò licet realiter loquendo, habitus gratiæ, ac virtutum omnium dici possint subjectari in ipsa substantia animæ materialiter spectata, tamen sicut quælibet ejus potentiarum suos habent proprios actus, ita & suos habitus, qui prout singulas potentias afficiunt, & juvant ad proprios illos actus, ita & in singulis formaliter consideratis resident, prout ab invicem, & ab animæ substantia distinguuntur. Ideò quærimus, an gratia habitualis sub conceptu præciso gratiæ subjectetur in substantia animæ, an verò in aliqua ejus facultate formaliter spectata, & prout ab ea distinguitur.

CONCLUSIO.

G*Ratia immediatè subjectatur in voluntate, & mediatè tantùm in anima*. Ita Scotistæ, & alii contra Thomistas.

Prob. 1. p. ex Scoto [1] Tum quia docet eam esse eundem habitum cum charitate, debet etiam dicere illam esse in voluntate, sicut est charitas: tum quia id expresè docet alibi, quia inquit post Philosophum, *omnis habitus est in potentia, quia opus habentis reddit bonum*. Et infra, [2] quia *cum gratia sit realiter cum gloria, vel per se sit dispositio ad eam, sequitur, quòd per se sit in eodem subjecto, in quo est beatitudo*. Beatitudo autem non est per se in essentia, sed in potentia; ergo &c. Et per ipsum beatitudo consistit principaliter, & essentialiter in fruitione, seu amore. *Concedi potest conclu-*

[1] 2.d.26.A.4.
[2] *Ibid.B.6.*

conclusio istarum rationum, quia iste habitus ...perficit potentiam animæ, & determinatam, sc. voluntatem, &c.

Prob.2. ex Patribus. Nam inquit Augustinus;[1] *gratia se habet ad liberum arbitrium, sicut sessor ad equum*. Liberum autem arbitrium est ipsa voluntas. Et ex Anselmo,[2] quem citat Doctor, *Omnis justitia, et injustitia est in voluntate*: Sed gratia est quædam justitia formalis, & rectitudo; ergo est in voluntate.

Prob. 3. nam gratia, & charitas sunt iidem habitus; sed charitas est in voluntate; ergo & gratia. Maj. patet ex dictis, & min. admittitur ab omnibus.

Prob. 4. ex dictis de beatitudine, quod sc. consistat in amore fruitionis, & per consequens in actu voluntatis; nam in eodem subjecto immediatè est dispositio ad formam aliquam, in quo est ipsa forma; sed gratia est dispositio ad beatitudinem, hæc est in voluntate; ergo & gratia.

Prob. 5. gratia est principium actus meritorii, & in illa potentia debet immediatè recipi, quam debet perficere ad illam operationem; sed illa operatio actus meritorii est à voluntate; ergo & gratia est in voluntate, ut eam perficiat, & elevet ad tales operationes. Prob. min. nam de ratione actus meritorii est, ut sit liber, & sit ex charitate; ergo sicut libertas est in voluntate, & non in essentia animæ, ita & gratia, ut est principium meriti.

Prob.2.p. Tum quia ipsa voluntas est in anima, ut proprietas, seu facultas ejus, & cum illa realiter identificatur: tum quia per gratiam dicitur anima sanctificari ita, ut sit subjectum denominationis ejus principale; ergo gratia est in anima saltem mediatè: nec de hoc dissentiunt adversarii, qui volunt animam esse subjectum immediatum gratiæ.

Objicies 1. ex Scriptura. *Charitas diffunditur in cordibus nostris*: sed nomine cordis intelligitur anima; ergo charitas ipsa subjectatur in anima, non in voluntate.

Resp. dist. conf. in anima mediatè, & adæquatè sumpta, con. in anima immediatè, & formaliter sumpta, & inadæquatè sumpta, prout distinguitur à suis

[1] *ser.12.de ver.Apost.*
[2] *de con,virgia.3.*

suis potentiis, neg. conf. posset etiam negari minor, loquendo de anima formaliter, & inadæquatè, pro ut distinguitur à suis potentiis, nam vox *(cordis)* sumitur etiam sæpissimè pro quacumque animæ facultate: ut discurrenti patebit facilè, v. g. cum dicitur; *nec in cor hominis ascendit*, loquitur de intellectu, vel imaginatione, item, *dixit insipiens in corde suo*, item, *confitebor in toto corde meo*, &c. &, *præparationem cordis eorum audivit auris tua*, &, *desiderium cordis*, &, *transierunt in affectum cordis*, &, *inflammatum est cor meum*, &, *in ipso speravit cor meum*, &c. imo & nomen ipsum animæ usurpatur etiam pro ipsis potentiis. *Concupivit anima mea desiderare*, &c. &, *sitivit anima mea*, &c.

Resp. 2. Hunc locum Pauli facere pro nobis, nam ipsi adversarii concedunt charitatem subjectari in voluntate; ergo & gratia.

Inst. Accidentia recipiuntur in substantia, non in accidentibus; sed gratia est accidens, & anima est substantia, & potentiæ sunt quasi accidentia; ergo gratia est immediatè in anima.

Resp. neg. min. falsum enim est, quod potentiæ animæ sint accidentia, ut patet ex Philosophia.

Resp. 2. neg. maj. nam sic dicendum esset alios habitus v. g. charitatis, fidei, & spei recipi immediatè in substantia animæ. Sic utraque præmissa est falsa, nam si potentiæ sint accidentia; ergo subjectant immediatè alia accidentia, sc. habitus illos.

Objic. 2. Quod est magis indeterminatum, magis eget forma determinante; sed substantia animæ est magis indeterminata, quàm voluntas, quæ est determinata ad actus suos; ergo in illa debet recipi gratia, per quam determinetur ad esse, & operari.

Resp. dist. min. essentia animæ est magis indeterminata in ratione operativi immediati, con. mediatè, neg. min. & conf. nam gratia non debet determinare immediatè nisi potentiam, quæ debet operari immediatè, & proximè, anima verò non debet operari nisi per potentias.

Inst. Forma determinans ad operari debet esse in principali agente, prius quàm in instrumento agentis, sed anima est principale agens, & potentia, seu voluntas est velut instrumentum; ergo &c.

Resp.

Resp. dist. maj. quam in instrumento separato, & distincto realiter à principali agente, con. quàm in instrumento conjuncto, intrinseco, & realiter identificato agenti principali, neg. maj. & conf. nam potentiæ animæ, ut voluntas, realiter idem sunt cum anima. Præterea argumentum nimis probaret, nam sic virtutes fidei, spei, & charitatis ob eandem rationem deberent subjectari in essentia animæ, non verò in potentiis; quod est contra ipsos adversarios.

Inst. 2. Habitus, qui sunt immediatè in potentiis ordinantur ad solos actus talium potentiarum, sed gratia non ordinatur ad solos actus voluntatis; ergo non est immediate in sola voluntate. prob. min. nam gratia habitualis concurrit ad actus fidei, spei, & virtutum moralium æque, ac ad actus charitatis; ergo, &c.

Resp. dist. maj. ad solos actus potentiarum eliciendos, con. ad actus imperandos, neg. maj. & sic dist. min. gratia (idem est de charitate) non ordinatur ad solos actus voluntatis imperandos; con. eliciendos, neg. min. & conf. charitas ipsa, licèt ordinetur ad solos actus amoris, & per consequens voluntatis eliciendos, tamen imperat etiam actus intellectus v. g. actus fidei, & prudentiæ, &c. sic gratia movet voluntatem, ut imperet aliis potentiis actus suos.

Objic. 3. Forma, quæ semper habet actum suum, debet esse in subjecto, quod etiam semper sit in actu suo; sed gratia semper habet actum suum, & sola anima est semper in suo actu, nam voluntas non semper est in actu volendi: ergo gratia debet esse in sola anima. prob. min. nam gratia semper est in actu gratam faciendi animam.

Resp. dist. min. gratia semper est in actu suo formali; con. in actu elicito, neg. min. & conf. nam efficere gratum est effectus formalis gratiæ, non effectivus, seu elicitus; sicut effectus formalis albedinis est facere album, sed non semper producit actus meritorios activè, seu elicitivè, nec semper eos imperat, licet semper faciat hominem Deo gratum, qui est effectus ejus formalis.

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

An, et quo sensu gratia dicatur participatio naturæ divinæ.

HAbemus ex Scriptura [1] quod per dona Dei *efficiamur divinæ consortes naturæ*, & quod aliquo sensu dii sumus. [2] *Ego dixi, dii estis, et filii excelsi omnes*, & Scotus docet [3] Deum dare posse aliquam formam Deiformem creaturæ, quam habens specialiter diligatur, & opus ejus, ad quod ipsa inclinat... specialiter acceptum sit.

Porrò participatio illa est vel *physica*, prout entitas gratiæ ex natura sua, & physicè considerata est aliqua participatio excellentiæ, & sanctitatis divinæ, independenter ab ulla elevatione, aut destinatione per voluntatem Dei extrinsecam: vel *moralis*, pro ut ex institutione divina habens gratiam disponitur, & elevatur ad jus al quod ad visionem, & fruitionem Dei, vel ad operationes similes operationibus divinis; v. g. lux aeris participat physicè de luce ignis, & solis, quia id habet ex natura sua à parte rei, & independenter ab ulla ordinatione speciali humana, vel divina, ut illuminet objecta.

Certum est quidem, quòd gratia, sicut & aliæ omnes creaturæ in genere entis, & in suo gradu est quædam participatio divini esse, & quidem physicè; nec in hoc sensu agitatur hæc quæstio; non enim est ens independens, nec à se, sed ens participatum, sicut & omnis creatura, & aliud omne ens extra Deum. Quæstio ergo procedit de quadam participatione speciali perfectionum divinarum, v. g. sanctitatis, sapientiæ, justitiæ, filiationis, &c. & quæritur, an ex sua entitate physica nobis communicet illas perfectiones; an verò id præstet ex ordinatione voluntatis ejus, qua statuit, ut cui largitur entitatem illam, participet de illis perfectionibus.

CON-

[1] *2. Pe. 1.* [2] *Ps. 8.* [3] *Quodl. n. 7. 5.*

CONCLUSIO I.

G*Ratia habitualis ex natura sua physica non est participatio specialis, & supernaturalis naturæ divinæ, sed tantum moraliter*. Est Scotistarum, & aliorum magis communiter.

Prob. 1. ex Scoto cit.[1] Nam ibi docet, quòd *gratia dicitur forma Deiformis, qua fit, ut eam habens specialiter diligatur, & opera, ad quæ inclinat, & quæ ex illa fiunt, specialiter acceptentur*. Et magis patebit ejus mens quoad hoc ex dicendis de effectibus ejus, & de oppositione ejus cum peccato, &c. nam si hæc non habeat gratia ex se physicè, sed ex ordinatione, & pacto divino, multò minùs habebit istud.

Prob. 2. ex cit. loco Divi Petri, non enim hoc dicit de sola gratia habituali, sed de omnibus aliis donis, quòd per illa efficiamur divinæ consortes naturæ. *Quomodo omnia nobis divinæ virtutis suæ, quæ ad vitam, & pietatem donata sunt, per cognitionem ejus, qui vocavit nos propria gloria, & virtute, per quem maxima, & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ*. Item ostendit, in quo consistat illa participatio, & quomodo acquiratur, sc. per imitationem sanctitatis ejus, seu *fugientes ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem*; ergo illa participatio naturæ Dei, quam tribuit nobis gratia, consistit in hoc, quod inclinat nos ad imitandum illum in moribus nostris per fugam peccati, & per opera sanctitatis.

Confir. ex eo, quod dicit Joannes. *Omnis, qui facit justitiam, ex Deo natus est*: qui autem ex Deo nascitur, participat ejus naturam; ergo participatio Deitatis, quam tribuit gratia, consistit in eo, quod nos facit imitari mores Dei, & justitiam ejus; sed hoc non facit per suam entitatem physicam, sed moraliter nos inclinando, & juvando ad illa opera: sicut cùm dicit Christus, *Diligite inimicos vestros, ut sitis filii patris vestri*, sc. per imitationem.

Aliter etiam dat filiationem, ut videbimus, sc. ex adoptione, & per consequens moraliter, non physicè; sed de hoc infra.

Prob.

[1] *Ibid.*

Prob. 3. Nam si gratia ex se physicè daret participationem naturæ divinæ, daret etiam cęteras perfectiones, & istæ non darentur sine illa, sed hæc præcisè, & per se physicè non dat gratia; ergo nec illam: patet maj. nam qui habet, aut participat naturam, quæ est radix omnium proprietatum, & virtutum divinarum, habet & istas, nec istas potest haberе sine illa, sicut non potest haberi risibilitas sine rationalitate, vel humanitate; prob. min. tum quia non implicat haberi gratiam sine donis spei, & fidei, & de facto habentur hæc dona sine gratia, ut patet de peccatore, qui non amittit fidem per peccatum mortale, & in cœlo erit gratia sine fide, & spe; ergo gratia per se physicè non tribuit alias virtutes divinas.

Confir. Nam si gratia de se physicè communicaret alia prædicata naturæ divinæ, sicut lux aeris participat in prędicatis lucis solaris, participaremus in illis physicè, & secluso omni favore extrinseco, sicut aer participat de ipsa luce, seu de natura lucis: sed non participamus in prædicatis naturę divinę per receptionē gratiæ, saltem physicè, & secluso favore Dei extrinseco; ergo nec de ipsa natura: prob. min. nam ut dicemus Concilium Tridentinum loquens de justificatione per gratiam non excludit favorem Dei extrinsecum, sed potiùs includit: vetatque solùm, ne dicatur gratiam, qua justificamur, esse tantùm favorem Dei.

Prob. 4. ex principiis Thomistarum. Isti negant possibilem speciem impressam Deitatis repræsentativam, quia deberet habere vim repræsentativam infinitam extensivè, sed eadem ratio militat contra participationem physicam ejusdem Deitatis; ergo tam ista est impossibilis, quàm illa; prob. min. natura divina non minùs est infinita extensivè quoad participari, quam quoad repræsentari; ergo si propter infinitatem repræsentabilitatis non est possibilis species impressa Deitatis, ita nec participatio physica ejusdem per gratiam: prob. denique, nam Deitas infinitè excedit omnem creaturam; ergo est physicè inimitabilis, & imparticipabilis.

Prob. 2. p. nam participatio possibilis naturæ Dei in homine consistit in unione ejus cum illo in similitudine aliqua morum, & actuum ejus, in jure, quod illi conceditur ad hæreditatem, ad visionem

intui-

intuitivam essentiæ, quam *videbimus, sicuti est, & tunc similes ei erimus*, in filiatione ejus adoptiva, &c. sed hæc omnia præstat gratia moraliter, & ex Dei voluntate extrinseca, ut videbimus de singulis; ergo tota participatio illa est moralis effectus gratiæ; maj. patet ex Scriptura. *Qui adhæret Deo, unus est spiritus*, unitate morali charitatis, *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Hæc inquam non intelliguntur de unitate, & immanentia physica, sed morali; ergo &c.

Objic. 1. Omnis forma physica, & supernaturalis debet participare physicè aliquam perfectionem divinam sibi proportionatam, sed gratia est forma physica, & radix omnium aliarum formarum supernaturalium, sicut natura divina est radix omnium perfectionum divinarum; ergo gratia est participatio naturæ divinæ.

Resp. dist. maj. eo modo, quo illa perfectio divina est participabilis; con. si illa sit imparticipabilis physicè, neg. maj. & min. nam 1. deitas non est physicè participabilis, ut ostensum est, nisi secundum prædicata aliqua transcendentia, & metaphysicè, quod non est proprium formis supernaturalibus magis, quàm naturalibus, omnia participant de ente Dei, aliqua de ratione substantiæ, aliqua de ratione, & gradu vitæ, alia de gradu vitæ intellectualis; sed de ratione formalis deitatis nulla creatura participare potest; nequidem gratia participat de gradu substantiæ divinæ, cum ipsa sit accidens. 2. falsum etiam est, quòd gratia sit primum, & radix omnium aliorum donorum ob rationes allatas, & quia non distinguitur à virtute charitatis.

Inst. per gratiam homo participat de amicitia Dei, & fit amicus Dei, & vera amicitia statuitur inter Deũ, & hominem; sed hoc non potest fieri nisi per physicam participationem naturæ Dei; ergo &c. Prob. min. nam *amicitia pares facit, aut invenit*, est inter æquales; sed paritas, vel æqualitas non potest fundari nisi in unitate, seu participatione physica naturarum; ergo &c.

Resp. neg. min. 1. ar. & dist. maj. 2. æquales, seu pares morali aliquo nexu, & similitudine, & convenientia, con. paritate physica, neg. maj. & min. & certè 1. non implicat Deum amare creaturam amore amicitiæ sine infusione interioris gratiæ. 2. similitudo, & con-

& convenientia, & unitas, quæ est inter justos, & Deum, est moralis, & de gratia dicitur sub nomine sapientiæ, quod *infinitus thesaurus est hominibus, quo qui usi sunt* (per actus virtutum) *participes facti sunt amicitiæ Dei*, &c.

Objic. 2. natura parentum communicatur per generationem, qua fiunt filii eorum; sed per gratiam homo fit Dei filius, & generatur in Deo; ergo per gratiam communicatur Dei natura. Prob. min. ex Script. [1] *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, sed ex Deo nati sunt.* Et, *qui natus est ex Deo, non facit peccatum*: Sed horum textuum propria veritas non salvatur per nativitatem moralem, aut per participationem moralis rectitudinis Dei; hæc enim non dat participationem naturæ, quæ necessaria est, & significatur per nativitatem, & filiationem; ergo, &c.

Resp. dist. maj. per generationem naturalem, & physicam, con. per generationem moralem, & spiritualem, neg. maj. per hanc communicatur Spiritus, mores, sanctitas, sicut per illam communicatur natura, & substantia, per utramque contrahitur filiatio, sed diversa. Per naturalem generationem contrahitur filiatio naturalis, per spiritualem, & moralem filiatio spiritualis, & moralis. De his dicitur, *Quicumque spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei*: &, *si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus*, inquit Apostolus. Filiatio hæc colligitur ex imitatione spiritus, & morum.

Inst. imitatio illa spiritus, & morum venire non potest nisi ex participatione aliqua reali naturæ; ergo gratia, per quam homo imitatur mores Dei, est participatio ejus naturæ. Prob. ant. operationes similes non possunt venire nisi à simili principio; ergo & à simili natura; ergo gratia, quæ dat homini similes operationes divinis, dat similem naturam. Prob. ant. ex Patribus. Nam inquit S. Cyrillus, [2] *eandem operationem connaturaliter habentes cum Deo, necesse est esse ejusdem naturæ*, & ut docet S. Dionys. [3] *unusquisque solum agit, quæ substantiæ, statusque sui sunt.*

Resp. neg. ant. & dist. prob. à simili principio moraliter, aut physicè; con. simili physicè, neg. ant. & cons. & ita intelligendi sunt Patres, & ipsa Scriptura, cum dicit

[1] *Jo.* 1. [2] 2. *Thes.* 2.
[3] *Eccle. Hierar.* 2.

dicit nos filios eorum, quos imitamur. Sic cùm Christus dicebat Judæis, *vos ex patre diabolo estis*, & de Juda, *unus ex vobis diabolus est*, nolebat hoc intelligi de physica participatione naturæ diaboli, sed de morali per imitationem malitiæ. Ideò addit rationem Christus. [1] *Vos facitis opera patris vestri....& desideria patris vestri vultis facere*, & Judas dicitur diabolus non natura, sed moribus, hic enim erat traditurus eum.

Inst. delectatio orta ex operatione arguit connaturalitatem ejus; ergo delectatio, quam dat gratia in operationibus similibus divinis, venit ex connaturalitate, seu participatione ejusdem naturæ, qua sic inclinatur homo. Prob. ant. connaturalitas operationis est conformitas ejus ad naturam agentis; ergo hoc ipso, quod gratia facit, ut operationes bonæ, quibus homo imitatur Deum, sint sibi connaturales, ita & facit, quod homo participet naturam Dei.

Resp. neg. ant. nam operationes ortæ ex gratia actuali etiam fiunt delectabiliter, & hæc delectatio orta ex talibus actibus venit ab illa gratia, & tamen nullus prætendit hanc gratiam esse veram, & physicam naturæ divinæ participationem; ergo sicut Deus dat illi gratiæ, aut per illam gratiam actualem agere condelectabiliter opera dilectionis absque communicatione physica naturæ suæ, ita & idem præstare potest per gratiam habitualem. Ideò

Resp. 2. dist. utrumque ant. delectatio, & connaturalitas, quæ venit ex naturali inclinatione agentis, conc. ex inclinatione supernaturali, & obedientiali, neg. ant. utrumque ob instantiam allatam de gratia actuali. Et præterea supponitur in argumento, quod operationes sanctæ, quas ex gratia, sive habituali, sive actuali facimus, contra inclinationem naturæ humanæ secundum se spectatæ, quod falsum est; habet enim anima inclinationem saltem inchoatam ad illas, & appetitum ad beatitudinem, & per consequens aptitudinem ad illam elevationem gratiæ, qua illa opera delectent, sunt supra naturales vires, non contra, sed potiùs juxta inclinationem animæ rationalis.

Igitur gratia est participatio moralis, non physica naturæ divinæ; quia ex divina ordinatione, non ex natura sua physica habet, quod animam sanctificet, &

[1] Jo. 8. et 6.

& eam elevet ad operationes sanctas, & nos uniat affectibus cum Deo. Hoc inquam habet non ex sua entitate physica, sed morali voluntate Dei sic cum illa agente, & volente, ut influat, quod magis patebit ex sequentibus.

QUÆSTIO V.

De oppositione gratiæ habitualis cum peccato; an sit physica, vel moralis.

CErtum est ista opponi de facto, ita ut gratia deleat peccatum, & istud expellat gratiam; sed dubitatur de oppositione ista, qualis sit, an physica, & ex entitate physica utriusque ad invicem, qualis est oppositio inter calorem, & frigus, inter albedinem, & nigredinem, an verò moralis tantùm, sc. ex voluntate, & ordinatione Dei, quatenùs statuit delere peccatum, quoties, & eo instanti, quo infundit gratiam, & hanc auferre ab anima eo instanti, quo consentit in peccatum grave. Quæstio etiam procedit de peccato gravi, seu mortali: nam certum etiam est, gratiam, & peccatum veniale non sic opponi, quin possint esse simul, & de facto sæpius ita sunt.

Nota cum P. Mastrio nostro, quod gratia dupliciter sumitur 1. materialiter, ut est qualitas physica supernaturalis in sua entitate. 2. formaliter, & reduplicativè, ut gratia: in 1. sensu est nuda qualitas in genere naturæ, habetque effectum sibi naturalem, & ex ratione sua intrinseca, qui consistit in qualificatione quadam animæ ad statum supernaturalem, & præscindit omninò ab eo, quod est esse gratia; id est reddere animam Deo gratam, justam, sanctam, expellendo ab ea peccatum, seu movendo Deum ad illud remittendum, & ad diligendum, & habendum gratam animam, cui inest. Et ista formalitas est purè extrinseca illi entitati, considerata physicè, seu materialiter, & in genere naturæ, & venit ex mera Dei voluntate sic statuente, non autem ex natura rei; quod notandum est tam pro præsentis quæstionis, quàm sequentium decisione.

Quæstio igitur hæc movetur de gratia physicè, & materialiter considerata; an ex se habeat oppositionem realem physicam cum peccato, sicut calor cum frigore,

frigore, aut lux cum tenebra? non autem de gratia formaliter, & reduplicativè, ut gratia est: nam in hac consideratione certum est, & evidens, eam omninò incompossibilem esse cum peccato, & si sumeretur in hoc sensu, idem esset ac quærere, an formalis sanctitas, & negatio peccati sit opposita, vel compossibilis cum peccato.

Aliter etiam posset proponi quæstio, an scil. ratio gratiæ sit physicè intrinseca entitati illi materiali, in qua est, an vero insit illi ex lege divina, qua, ut dicebamus, voluit Deus, ut qualitas illa physica vim haberet reddendi animam, cui inest, Deo gratam, amicam, &c. An verò id habeat de se independenter ab omni extrinseca Dei voluntate, sicut calor habet ex se facere calidum, & expellere frigus.

CONCLUSIO I.

Gratia, & peccatum non opponuntur, nec se invicem expellunt physica oppositione; ita Scotistæ, & alii contra Thomistas.

Prob. 1. ex Scoto pluribus locis hoc docente, vel supponente. Nam 1. docet, [1] *culpam, & gratiam non opponi immediatè, quia non essent immediatè opposita in statu innocentiæ, tunc enim potuit aliquis esse in puris naturalibus*, &c. Et alibi probat, [2] quod peccatum non sit privatio gratiæ, *quia gratia est à solo Deo per creationem, & ab eo solo conservatur*, &c. Et alibi docet, [3] quòd *gratia non opponatur formaliter cum peccato originali*, &c. *Nulla virtus infusa potest corrumpi à nobis per aliquem actum nostrum, quasi per naturam repugnantiæ, sed solum per causam demeritoriam; anima enim peccans demeretur, quod gratia non conservetur in ea*, &c.

Prob. 2. ex eodem. Nam gratia producitur à solo Deo per creationem; ergo à solo Deo potest destrui, & cùm destruitur, hoc fit per annihilationem, quæ à nulla creatura potest causari physicè, sicut nec creatio; ant. patebit ex dicendis de productione gratiæ, cons. autem est evidens. Nam conservatio est ab eadem causa, à qua est prima productio; ergo sicut gra-

[1] 2.d.28.A.2. [2] d.37.q.1.5.
[3] 4.d.1.q.6.D.& PP.33.

tia à solo Deo creatur liberè, ita & conservatur.

Prob.3. Nam peccatum, & gratia non aliter probantur opponi, quàm ex effectibus eorum, quæ sunt reddere hominem justum, & injustum, amicum, & inimicum Dei, dignum vita æterna, & indignum vita illa, sed potiùs morte æterna, &c. sed isti, & similes effectus non conveniunt entitati gratiæ, & peccato, nisi moraliter, & ex lege divina; ergo nec istæ oppositiones. Maj. patet. Prob. min. ex dicendis in sequentibus de hujusmodi effectibus gratiæ, quos probabimus esse morales, sicut & patet ex dictis de peccato.

Prob.4. Si opponerentur physicè, oppositio esset vel relativa, vel contraria, vel contradictoria, vel privativa; sed nullum horum dici potest; ergo neque ulla oppositio physica inter peccatum, & gratiam. Prob. min.1. non relativè, non enim se habent ad invicem, ut producens, & productum, &c. 2. non contradictoriè: nam gratia non dicit formaliter, & ex natura sua physica negationem peccati, nec peccatum negationem gratiæ: non enim est pura negatio, ut patet ex dictis, & maximè in sententia adversariorum, quorum plures volunt peccatum esse quid positivum. 3. non contrariè, quia hæc oppositio est inter formas positivas, & peccatum non est forma positiva physica, & realis, ut probatum est tr. superiori. 4. nec privativè: nam ut ibidem probatum est, peccatum actuale non est formaliter privatio gratiæ, sed rectitudinis, seu honestatis debitæ inesse actui: habituale verò est reatus, sive dignitas ad pœnam, vel permanentia moralis peccati actualis non retractati, nec condonati, nec aliter importat privationem gratiæ, quàm ex lege divina, ut etiam probatum est; ergo illa oppositio non est physica in ullo ex quatuor generibus oppositionum.

Fateor peccatum importare quidem privationem gratiæ, sicut gratia importat negationem peccati, sed hoc importat peccatum demeritoriè, & ex lege divina, qua statuit auferre gratiam ab homine, quoties peccat mortaliter, & gratia importat similiter negationem peccati, non quidem in ratione qualitatis physicæ, sicut lux importat negationem tenebræ, sed in ratione gratiæ formaliter, & reduplicativè ut est

gratia, id est talis qualitas supernaturalis, ex cujus intuitu, & existentia Deus statuit condonare peccatum, dans eidem qualitati virtutem ornandi, & sanctificandi animam.

Certè peccatum habituale non est quid reale physicum positivum, sed est vel reatus, & dignitas passiva ad pœnam, connotans peccatum actuale præteritum non retractatum, vel est ipsum peccatum actuale præteritum non retractatum, nec dimissum, sed moraliter perseverans; ergo cùm non sit physica entitas, non debet expelli per formam physicam, nec physicè, sed moraliter.

Objic. 1. ex Scriptura. Peccatum, & gratia opponuntur physicè, sicut lux, & tenebræ; sed hæc opponuntur; ergo & illa. Probat. maj. nam ex Divo Paulo [1] in statu peccati homo erat tenebræ, & in statu gratiæ *est lux in Domino*; ergo &c.

Resp. dist. maj. moraliter, & ex lege divina, conc. ex natura rerum illarum physica, & præcisa omni lege divina, neg. maj. & cons. idem dico ad textum Scripturæ: nam peccatum demeritoriè, & ex lege divina infert privationem gratiæ, & hæc ex eadem lege expellit tenebras peccati, & reddit hominem filium lucis.

Objic. 2. Effectus gratiæ sunt filiatio Dei, dignitas vitæ æternæ, amicitia Dei, &c. peccati verò alienatio à Deo, exclusio à gloria, & consortio Dei, & inimicitia cum eo; sed hæc physicè opponuntur; ergo & ipsæ causæ sunt physicè incompossibiles.

Resp. dist. maj. effectus morales gratiæ, & peccati, conc. physici, neg. maj. & cons. nam ut jam diximus de participatione Dei naturæ, & ut dicemus de aliis, illi omnes effectus, qui tribuuntur gratiæ, sunt morales, & idem diximus de præcipuis effectibus peccati.

Inst. Aversio à Deo, & conversio ad Deum opponuntur intrinsecè, & physicè; sed gratia est conversio ad Deum, & peccatum est aversio à Deo; ergo opponuntur physicè.

Resp. dist. min. gratia est conversio ad Deum ex institutione divina, & quasi passivè in anima, conc. ex natura sua physica, & præcisa omni ordinatione di-

[1] *Ephes.* 5.

vina, & activè, neg. min. & conſ. nam gratia ex Dei voluntate facit, ut anima ſit Deo grata, & ut Deus convertatur ad illam, ſeu eſt id, quo Deus convertitur ad animam, & quo illam reddit ſibi gratam, quia ſic voluit; peccatum verò eſt ipſa formalis averſio à Deo, etiam moraliter, & activè ex parte hominis peccantis, & ſic demeritoriè facit, ut Deus averſetur eum, quia Deus ſic ſtatuit.

Objic. 3. Gratia eſt formalis, & perfecta juſtitia; Peccatum verò eſt formalis injuſtitia; ſed formalis juſtitia, & injuſtitia per ſe, & phyſicè opponuntur; ergo & peccatum cum gratia. Maj. patet: *nam formalis juſtitia eſt juſtitia Dei, non qua ipſe juſtus eſt, ſed qua nos juſtos facit*, inquit Concilium, [1] *dum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui juſtificantur, atque ipſis inhæret*. Prob. min. nam præſcindendo ab omni extrinſeca Dei deputatione, juſtitia excludit injuſtitiam, & injuſtitia juſtitiam, & à parte rei implicat eundem eſſe ſimul juſtum, & injuſtum. Quod patet ex Script. [2] *Omnis, qui in Deo manet, non peccat, & omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quia ſemen ejus in eo manet*.

Reſp. diſt. maj. gratia formaliter, ut gratia, con. gratia phyſicè, & materialiter, ut qualitas, nego maj. nam ſicut illa qualitas non habet ex ſua entitate intrinſeca, & phyſica, quod ſit gratia, ſeu gratificans, ita nec quod ſit juſtitia formalis, ſed ex divina inſtitutione. Et Concilium ita loquens conſiderat illam qualitatem formaliter ut gratiam, & juſtitiam, & talis quidem eſt de facto, ſed ex inſtitutione divina.

CONCLUSIO II.

P*Eccatum, & gratia opponuntur moraliter, ita ut peccatum expellat gratiam demeritoriè*. Sequitur ex præcedenti.

Prob. ex Scoto cit. [3] nam inquit, *anima peccans demeretur, quòd gratia non conſervetur in ea, & ſic propter tale demeritum quaſi præcedens, Deus non conſervat gratiam, & ſic annihilatur, ... dico, quod per* pec-

[1] *Seſs. 5. c. 7.* [2] 1. *Jo. 3.*
[3] 4. *d.* 1. *q.* 1. *PP.* 3. *d.* 17. *q.* 2. *GG.*

peccatum non est aliquis formaliter inimicus, sed tantummodo demeritoriè, &c. Et quoad gratiam dicit, *propter acceptationem naturæ .... oportet ponere unum habitum supernaturalem, quo habens illum formaliter acceptatur à Deo*, &c. Vides ubique intervenire statutum, & voluntatem divinam, & acceptationem, qua vult habere gratum hominem, cui infundit talem habitum gratiæ.

Prob.2. nam certum est de fide, quòd gratia expellit peccatum, & peccatum gratiam; sed non expellunt se physicè, ut probatum est; ergo expellunt se moraliter, & meritoriè quoad gratiam respectu peccati, & demeritoriè quoad peccatum respectu gratiæ.

CONCLUSIO III.

P*Eccatum, & gratia de potentia ordinaria nequeunt esse simul, benè verò de potentia Dei absoluta*. Est Scotistarum, & aliorum contra eosdem Thomistas.

Prob.1. ex Scoto citato. [1] Nam sicut entitas gratiæ non expellit peccatum, nec illi opponitur, nisi ex lege divina, qua statuit remittere culpam ei, cui dat gratiam, & auferre gratiam ab eo, qui peccat, ita ut peccatum non expellat gratiam, nisi demeritoriè, ita posset dispensare ab illa lege, non quidem de potentia ordinaria, quia per hanc gubernat secundum leges, quas posuit, sed de potentia absoluta, qua dispensat ab his legibus, & supra illas agit.

Prob.2. quoad 1. p. tum ex Script. [2] nam *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*, tum ex Concil. Trid. dicente, [3] quod *si quis per Jesu Christi gratiam ....asserit non tolli totum id, quod veram rationem peccati habet, &c. anath. sit:* Tum denique, quia ex illis authoritatibus Scripturæ, & Patrum, quibus docemur nos per gratiam fieri amicos, mundos, filios Dei, hæredes regni per gratiam, & eam esse vestem nuptialem, &c. & è contra per peccatum nos fieri inimicos, exosos, & addictos pœnis æternis, & maculatos, &c. Hæc enim omnia probant incompatibilitatem maximam peccati cum gratia. Denique si vix aliqui Theologi patiuntur hæc dici compatibilia per potentiam Dei absolutam, & multò minùs pa-

[1] *Ibid.* [2] *1.Jo.3.* [3] *Sess.5.can.5.*

tientur ea dici compatibilia de potentia ordinaria.

Prob. 2. p. 1. nam in eo nulla est manifesta implicantia contradictionis; ergo id non est denegandum absolutæ Dei potentiæ. Cons. patet: nihil enim debet denegari absolutæ Dei potentiæ, nisi involvat evidenter contradictionem: maj. autem patebit solutione objectionum.

Prob. 2. ex dictis. Gratia non expellit peccatum, nisi moraliter, & ex ordinatione, qua statuit condonare peccatum, & recipere in suam amicitiam hominem, cui gratia inesset: & vicissim peccatum non expellit gratiam, nisi demeritoriè, & ex lege, qua statuit Deus eam auferre ab eo, qui admittit peccatum; sed Deus potest suspendere executionem legum suarum de potentia absoluta; est enim supra leges omnes; ergo posset non auferre gratiæ suæ entitatem physicam à peccatore, & non remittere culpam, nec reddere amicitiam suam illi, cui infunderet entitatem gratiæ.

Prob. 3. Effectus formalis gratiæ ex institutione divina est facere animam supernaturaliter diligibilem, & effectus peccati est facere illam aversam, & inimicam Deo; sed hæc non implicant esse simul; ergo nec peccatum, & gratia. Prob. min. nihil enim implicat hominem diligere alium, & ab isto non diligi, sed potiùs odiri; ergo nec implicat Deum amare animam peccatricem, & ab ea odiri.

Objic. con. 1. p. Peccatum inest pro illo instanti, quo remittitur; ergo & pro illo eodem instanti peccatum, & gratia sunt simul.

Resp. dist. ant. pro instanti, quo remittitur in fieri, & in actu primo remissionis, conc. quo remittitur in facto esse, seu in actu 2. remissionis, neg. ant. & cons. nam eo ipso instanti, quo inest gratia, deest peccatum. *Baptismus expellit omne peccatum*, ait Doctor, [1] *non quia in eodem instanti insit gratia, & peccatum*.

Objic. 1. con. 2. p. Peccatum actuale, & charitas actualis nequeunt esse simul; ergo neque habituale peccatum cum charitate habituali. Tam enim ista opponuntur, quàm illa.

Resp. neg. cons. & disparitas est, quia voluntas non potest simul habere duos actus, quorum unus dicit negationem alterius, & quidem physicam; non ita est

[1] 4. d. 4. q. 5.

est de duobus habitibus, qui non se excludunt essentialiter, & physicè. Charitas habitualis exigit quidem, ut Deus peccatum remittat, & istud, ut Deus cesset conservare illam; sed non cogit, nec imponit illi ullam necessitatem alterutrum faciendi. Certè si de potentia absoluta potest impedire, ne calor expellat frigus, aut frigus calorem, eò magis poterit ipse non annihilare charitatem habitualem, stante peccato, licèt hoc exigat peccatum.

Inst. Conversio habitualis non minùs repugnat cum aversione habituali, quàm actualis cum actuali; sed istæ repugnant; ergo & illæ. Prob. min. non minùs una infert negationem alterius, quàm actualis negationem alterius actualis; ergo &c.

Resp. neg. maj. & ant. prob. nam gratia habitualis dicit pro formali exigentiam amicitiæ in Deo terminativè ad creaturam, peccatum verò aversionem in creatura terminativè ad Deum; & sic non inferunt negationem ejusdem formalitatis in eodem subjecto, sicut aversio, & conversio in eodem homine ad eundem terminum: non autem repugnant in diversis subjectis, v. g. in homine, & Deo.

Objic. Implicat eumdem simul esse amicum Dei, & inimicum, seu non amicum, filium Dei, & non filium, justum, & non justum, &c. sed si gratia, & peccatum essent simul in eodem, iste esset simul amicus, & inimicus, &c. ergo &c. Prob. min. nam gratia habitualis est formalis amicitia, justitia, &c. & peccatum est formalis inimicitia, injustitia, &c. ergo habens gratiam, & peccatum simul esset simul & amicus Dei, & inimicus, justus, & non justus, &c.

Resp. neg. min. & dist. prob. est formalis amicitia, &c. moraliter, & ex ordinatione extrinseca Dei, con. ex natura sua physica, & intrinseca, neg. ant. & cons. ille homo haberet peccatum, & entitatem physicam gratiæ, quæ ex Dei voluntate, & de lege posita exigit amicitiam Dei, si Deus eam vellet concedere, sed de facto non haberet actualem Dei amicitiam. Ita & haberet peccatum, quod ex simili Dei lege demeretur, ut Deus auferat gratiam, sed de facto Deus non auferret eam. Quid inde contradictionis?

Inst. atqui amor, & odium ejusdem hominis essent simul in Deo; ergo nulla solutio. Prob. subsump. per

infusionem gratiæ faceret illum gratum, & per consequens dilectum, & per peccatum, quod nollet deleri per gratiam, faceret illum ingratum, & exosum; ergo amaret, & non amaret respectu ejusdem.

Resp. dist. subs. sub diverso respectu, con. sub eodem respectu, neg. subs. & hoc patet ex ipso ant. prob. nam ratione gratiæ posset illum amare, & respectu peccati posset non amare; & præterea cùm reddere hominem gratum sit effectus secundarius gratiæ, & moralis, non verò physicus, posset Deus hunc suspendere.

Objic. 3. forma non potest esse sine suo effectu formali; sed expulsio peccati est effectus formalis gratiæ, & vicissim; ergo gratia non potest esse sine expulsione peccati; ergo non potest esse cum peccato.

Resp. dist. maj. sine effectu formali primario, & physico, conc. maj. & neg. min. sine effectu formali secundario, & morali, neg. maj. & cons. nam expulsio peccati est tantùm effectus secundarius, & moralis gratiæ; sicut autem Deus potest impedire, ne calor expellat frigus, quia illa expulsio est effectus ejus secundarius, licèt physicus, ita à fortiori posset impedire, & nolle gratiam expellere peccàtum. Fateor iterum, quòd tunc non haberet rationem gratiæ formaliter, qualem habet de facto, sed tamen haberet totam entitatem suam physicam qualitatis supernaturalis.

Objic. 4. non potest Deus conservare in eodem subjecto duas formas oppositas privativè; sed gratia, & peccatum opponuntur privativè; ergo &c. Prob. min. ex Scoto, [1] *Privatio non est peccatum, nisi in quantum est privatio justitiæ debitæ*; sed gratia est justitia formalis; ergo ex Scoto peccatum est privatio gratiæ.

Resp. neg. min. & dist. maj. privatio justitiæ, quæ est rectitudo moralis, seu conformitas ad legem, con. justitiæ, quæ est gratia, neg. maj. & cons. importat quidem privationem gratiæ, sed demeritoriè, non autem formaliter, nec physicè illam causat, ut sæpè dictum est.

QUÆ-

[1] 2. d. 27. A. 4.

QUÆSTIO VI.

De effectibus gratiæ habitualis.

GRatiæ natura, & dignitas meliùs cognoſcetur ex effectibus ejus, qui plurimi ſunt, iique præcellentiſſimi, & colliguntur ex variis Scripturæ, & Patrum dictis. Nam modò vocatur *veſtitus deauratus*, & *grata, mirabiliſque varietas*: modò *veſtis nuptialis*, quæ placet ſponſo. Et *eſt charitas, quam qui non habuerit, non intrabit in regnum cœlorum*, ait Auguſt. [1] *Byſſinus ſplendens, & candidus*. Nam *byſſinum ſunt juſtificationes ſanctorum*; &, ut dicit Lyran. Byſſinum eſt interior ſanctitas. 4. *theſaurus, quem habemus in vaſis fictilibus, ut ſublimitas ſit ex virtute Dei, & non ex nobis*, inquit Apoſt. [2] quippe, ut docet Theodoretus, [3] *Theſauro comparat ſpiritus gratiam, quæ data eſt. Teſtæ autem naturam corporis*. 5. *ſemen Dei*, juxta illud, [4] *Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ejus manet in nobis*, id eſt gratia, *quæ non compatitur ſecum tale peccatum*, inquit Lyran. 6. *aqua viva*; ideò Chriſtus Samaritanæ dicebat: [5] *ſi ſcires donum Dei, forſitan petiiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam*, id eſt gratiam, ut docet idem Lyran. 7. *unctio, ſignaculum, & pignus ſpiritus, quia unxit nos Deus, & qui ſignavit nos, & dedit pignus in cordibus noſtris*: nam unxit nos gratia ſua, & dedit pignus pro futura gloria, ait idem Lyran. 8. *juſtitia*, ut ſæpe dictum eſt. [6] *Quærite primum regnum Dei, & juſtitiam ejus*. Ideò ejus receptio dicitur juſtificatio, &, ut loquitur Trident. [7] *Hæc fit, dum juſtitiam ejus in nobis recipimus*, & quidem hic effectus eſt primarius, & principalis; ergo eſt *renovatio interioris hominis, ſanctificatio, & peccatorum remiſſio*, ut docet Trident. 10. *Filiatio Dei adoptiva*; ideò dicitur, [8] *Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum .... ipſe enim ſpiritus reddit teſtimonium ſpiritui noſtro, quod ſumus filii Dei*. 11. *Amicitia cum Deo*, & illi placentia, ſeu quædam gratificatio; ideò dicitur *gratia*, & *gratum faciens*, jux-

[1] *con.donat.2.* [2] *2.cor.4.* [3] *Ibid.* [4] *1.Jo.3.* [5] *Jo.4.* [6] *Matth.6.* [7] *Seſs.6.cap.7.* [8] *Ro.8.*

ta illud, [1] *Vos autem dixi amicos*. Et de homine justo, [2] *Placens Deo, factus est dilectus*. 12. *Consortium, seu participatio quædam divinæ naturæ*, de quo diximus supra. 13. *Libertas à servitute peccati, & diaboli*. Per hanc enim [3] *Deus Pater dignos nos fecit in parte sortis sanctorum in lumine, & eripuit nos de potestate tenebrarum, transtulitque in regnum filii dilectionis suæ*, inquit Trident. post Apostolum.

14. *Habitatio Dei in nobis*, & *nostra in Deo*: nam inquit Joan. [4] *Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Et, *Ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus*; & quidem per gratiam in nobis est Spiritus S. ut in templis. *Nescitis, quia membra vestra templum sunt Spiritus Sancti ... nescitis, quia templum Dei estis vos, et Spiritus Dei habitat in vobis?*

15. *Dignificatio operum nostrorum*, & acceptabilitas eorum in ordine ad meritum gloriæ æternæ de condigno. Hoc sensu dicitur, [5] *gratia Dei vita æterna*; Glossa addit, *quæ in fine à Deo meritis præcedentibus redditur*, quæ non à nobis sunt, sed in nobis facta sunt per gratiam, & sine ista gratia non prosunt nobis alia virtutum opera, ut docet Paulus. [6] *Si linguis hominum loquar, aut Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans*, &c. Hinc Christus dicebat: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*, sc. prima gratia est fons, & origo gratiarum subsequentium, quas meremur per illam.

Restat videre, quomodo effectus illos producat gratia; an sc. ex influxu suo physico, & virtute intrinseca, an moraliter ex pacto, & acceptatione divina, ut loquitur Doctor.

CONCLUSIO I.

G*Ratia habitualis verè operatur remissionem, seu deletionem culpæ mortalis, sed id operatur non physice, sed moraliter, et ex ordinatione divina*. Est de fide quoad 1. p. & Scotistarum, & aliorum quoad 2.

Prob.

[1] *Jo.15.* [2] *Sap.4.*
[3] *Coloss.1.* [4] *1.Jo.4.*
[5] *Ro.6.* [6] *1.cor.13.*

Prob.1. ex Scoto docente, [1] quod remissio culpæ fieri potest sine gratia. *Concedo, quod divina offensa placatur, et iste, cui dimittitur offensa, reconciliatur; sed non sequitur; ergo est acceptus Deo ista acceptatione speciali, qua est acceptus per gratiam. Pax enim, & reconciliatio non dicunt, nisi Deum nolle vindicare culpam istam*; ergo remissio culpæ est immediatè à Deo, non effectivè à gratia, nec formaliter physicè, sed moraliter, quatenùs intuitu gratiæ, & per infusionem ejus remittit ipse, & condonat culpam, & acceptat hominem in amicum.

Confir. nam alibi docet, [2] quod *ratio acceptandi naturam videtur esse quidam decor naturæ complacens voluntati divinæ; ita quod sive ponatur habitus iste activus, sive non activus*, (loquitur de gratia habituali) *ex hoc solo, quod est talis forma decorans, & ornans animam, potest esse ratio acceptandi naturam; quia ille decor non est tota ratio, nec causa deletionis peccati, sed concurrit acceptatio ex parte Dei, & præcedit potiùs condonatio, saltem priùs natura.*

Prob.2. quoad 1.p. ex Script. nam David orat: *Dele iniquitatem meam*; &, *Omnes iniquitates meas dele*; &, *Convertimini, ut deleantur peccata vestra*; ergo ex Scriptura delentur peccata per gratiam.

Prob.3. ex Concilio Trident. [3] docente, quod *justificatio non est sola peccatorum remissio....* & quod *in ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc simul infusa recipit homo....fidem, spem, & charitatem*, &c. Et Ses. 6. docuerat, *per baptismum peccata non tantùm radi, aut non amputari, sed etiam omninò tolli*. Et Canone 2. definit, quod *si quis dixerit homines justificari, vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, etc. Anath. sit.*

Prob.2.p.1. ex eodem Concilio dicente, quod *misericors Deus est causa efficiens justificationis, qui gratuitò abluit, et sanctificat.... meritoria autem est Dominus noster Jesus Christus*, &c. ergo deletio, & remissio peccati est effectivè, & physicè à solo Deo.

Prob.2. quia hæc deletio vel est idem cum remissione passiva, vel effectus ejus; sed neutrum potest fieri phy-

[1] *4.d.1.q.6.E.*
[2] *1 d.17.q.2.n.66. vel q.3.n.33.*
[3] *Sess.6.c.7.*

ri physicè ab ulla creatura; ergo nec ab entitate gratiæ. Prob. min. nam remissio passiva, sicut & activa proveniunt à solo Deo, ex Concil. Trident. cit. ergo non ab ulla creatura.

Confir. ex dictis de peccato, & macula ejus; non enim est quid positivum reale, sed moralis, & passiva dignitas ad pœnam, aut ipsum peccatum actuale moraliter perseverans, & non condonatum; ergo non deletur per ullam causam creatam physicam, quia condonatio activa se tenet ex parte Dei offensi, & passiva est quid relativum ad activam.

Prob. 3. nihil creatum præcisa institutione, & acceptatione Dei potest reparare Dei offensam, & determinare illum ad condonandum, nec reddere hominem dignum ejus amicitia; sed hæc concurrunt in deletione peccati; ergo hæc non possunt esse physicè, & ab entitate physica gratiæ, & præcisa Dei ordinatione, & acceptatione gratuita.

Dico *præcisa Dei ordinatione, & acceptatione*, & quidem antecedente, qua decrevit remittere culpam, & condonare offensam, & acceptare in amicum quemcumque dono illo gratiæ decoraret; nec enim intendo, quòd præter infusionem gratiæ requiratur nova, & posterior aliqua Dei acceptatio, & volitio condonandi offensam, ut quidam putant Scotum voluisse.

Objic. con. 2. p. gratia est causa formalis justificationis eodem modo, quo Deus est ejus causa efficiens; sed Deus est causa efficiens physica; ergo & gratia est causa formalis physica. Prob. maj. ex Concil. cit. nam eodem modo, quo dixit, *causa efficiens est Deus* .... dicit, *unica formalis causa est justitia Dei*, &c.

Resp. neg. maj. & ant. prob. nec enim somniavit Concilium dicere, quod gratia eodem modo concurrat in suo genere causæ ad justificationem, quo ipse Deus; sed solùm intendit, quod Deus non tantùm extrinsecè, & per suam condonationem offensæ justificet peccatorem, sed etiam per gratiæ interioris infusionem, quod negabant hæretici. Sic hæc gratia est *unica formalis causa justificationis*, seu ipsa formalis justitia, & sanctitas positiva interior, & inhærens. Certè remissio peccati præcisè non requirit ullam talem qualitatem: nam homo potest remittere offensam

ini-

inimico per puram condonationem extrinsecam: & ita justificationem nostram coram Deo fieri volebant hæretici, & Deus posset quidem id ita præstare, sed de facto constat ex principiis fidei id non fieri exclusa gratia interiori, ut loquitur Concilium.

Confir. hoc. Nam cùm Patres Concilii docent gratiam, qua justificamur, non esse tantùm favorem Dei extrinsecum, satis indicant etiam hunc favorem intervenire.

Inst. Concilium dicit gratiam non solùm esse causam formalem justificationis, sed addit eam esse unicam; sed non esset unica, si interveniret ille favor, seu acceptatio, vel ordinatio; ergo non intervenit.

Resp. dist. min. non esset unica cum exclusione concausæ, con. non esset unica interior, & inhærens, neg. min. & cons. gratia cum illa volitione, & ordinatione est unica causa formalis, quæ tamen non expelleret peccatum, nisi Deus eam vim illius entitati physicæ tribuere voluisset, ut cum illius infusione dimitteret ipse peccatum.

Resp. 2. neg. eamdem min. nam cùm illa Dei acceptatio, & ille favor, quo cum gratia Deus concurrit remittendo offensam, non sit quid intrinsecum, & inhærens animæ, sed extrinsecum se tenens in Dei voluntate; ideò gratia est unica forma intrinseca, & inhærens, qua Deus operatur illam justificationem in eo genere.

Inst. 2. si gratia non deleret peccatum ex natura sua, & physicè, sed ex Dei ordinatione, non esset vera causa formalis justificationis; sed conseq. est contra Concilium; ergo &c. Prob. maj. esset potiùs causa instrumentalis, aut signum remissionis peccati, & sanctitatis, non autem ipsa sanctitas; ergo &c.

Resp. neg. maj. & ant. prob. nam Deus elevando entitatem gratiæ ad hunc effectum causandum, non eam elevavit, aut instituit, ut merum signum illius dignitatis, sed ut ipsam formalem dignitatem, honorem, decorem, & formam animę, in cujus vi Deus remittit offensam, quas dignitates non habet ex natura sua physica, sed ex illa Dei ordinatione.

CON-

CONCLUSIO II.

Gratia habitualis verè facit hominem sanctum, justum, & Deo gratum, sed non ex natura sua physica, sed moraliter. Est etiam de fide quoad 1. p.

Prob. 1. ex Scoto cit. [1] ubi hos effectus tribuit gratiæ ex acceptatione divina.

Prob. 2. quoad 1. p. de sanctitate. Nam nomine sanctitatis hìc nihil aliud intelligitur, quàm emundatio à peccato, juxta illud Dionysii: [2] *sanctitas est ab omni immunditia libera, perfecta, & immaculata munditia.* Et hoc sensu dicitur apud Jeremiam: [3] *antequam exires de vulva, sanctificavi te.* Et de Joanne Baptista, [4] *spiritu sancto repletus est ex utero matris suæ*: Sed hoc præstat gratia habitualis: nam ideò vocatur sanctificans, & Concilium Tridentinum justificationem vocat *sanctificationem*, ut doceat Adamum perdidisse nobis gratiam istam, dicit eum perdidisse nobis, & sibi *acceptam à Deo sanctitatem, & justitiam*; ergo &c.

Confir. ex Apostolo dicente, quod Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, *mundans lavacro aquæ*, &c. *Ut sit sancta, & immaculata*, &c.

Prob. de justitia. Nam idem Tridentinum vocat hanc gratiam *justitiam, quam in nobis recipimus.* Et Scriptura eodem sensu loquitur, cum dicit. *Et peccatis mortui justitiæ vivamus*: Et ab ea dicitur: *ibunt justi in vitam æternam*, nec de hoc ullus dubitat.

Prob. de gratificatione, qua Deo placent, qui hanc gratiam recipiunt; nam ideò dicitur *gratia gratum faciens*, ad differentiam aliarum specierum gratiæ, quæ de se præcisè non faciunt gratos Deo habentes. Ideò Apostolus dicit; *qui sunt in carne, Deo placere non possunt, vos in carne non estis, sed in spiritu.*

Prob. 2. p. ex dictis supra: nam gratia hæc non facit hominem sanctum, nec justum, nec Deo gratum nisi eo modo, & influxu, quo expellit, & delet peccatum, & quo reddit eum consortem Dei naturæ;

[1] *Ibid.* [2] *div. 1. no. 2.* [3] *Jerem. 1.*
[4] *Luc. 1.*

ræ; ſed hæc non præſtat niſi moraliter; ergo nec illa. Min. patet ex dictis. Probat. maj. nam 1. quoad ſanctitatem; hæc fundatur principaliter in munditia à peccato, quæ eſt quid morale. 2. Idem eſt de juſtitia. Nam *peccatum eſt iniquitas*, & quidem moralis; ergo ſicut expellitur, & deletur peccatum, ita confertur juſtitia, & fit homo juſtus.

Prob.2. ex Patribus. Juſtitia eſt in unoquoque fideli ut obedienti, ut *Deus homini*, *animus corpori*, & *ratio vitiis etiam repugnantibus imperet*, &c. ait Auguſt. & alibi: [1] *Juſtitiæ ratio eſt*, *ut declinentur mala*, & *fiant bona*. Et l.3. con. duas litt. ad Bonifacium, *juſtitia perficitur in dilectione Dei vera*, & *perfecta*, & *quanto amplius diligimus Deum*, *tantò ſumus utique juſtiores*, & *plena juſtitia tantummodo poſt hanc vitam acquiritur*, &c. Et ſic de aliis proprietatibus juſtitiæ, quas ex Auguſtino, [2] & aliis Patribus colligimus; ſed hæc non poſſunt haberi phyſicè à gratia habituali, ſed ab aliis virtutibus, & à gratia actuali, cujus auxilio poſſumus elicere plures actus veræ juſtitiæ, licèt non meritorios de condigno; ergo gratia habitualis ex natura ſua phyſica non facit hominem juſtum. Prob. min. ex dictis diſp. ſuperiori de neceſſitate gratiæ actualis etiam in iis, qui habent gratiam habitualem.

Confir. ex Concil. Trident. dicente, quòd gratiæ auxilium non ſolùm dat nobis, ut faciliùs impleamus mandata, ſed facit, ut poſſimus; ergo facere hominem juſtum non eſt effectus phyſicus, nec proprius gratiæ habitualis.

Probat. etiam de gratificatione, ſeu de facere gratum; nam nihil creatum ex natura ſua habet, quod ſic placeat Deo ſpecialiter, & maximè in ordine ad meritum vitæ æternæ independenter à libera ejus acceptatione, qua ſtatuit illos habere gratos, & diligere ut tales, quibus infundit illum decorem. Prob. ex Apoſtolo: *elegit nos in ipſo* (Chriſto,) *ut eſſemus ſancti*, & *immaculati in conſpectu ejus in charitate .... ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ in laudem gloriæ gratiæ ſuę*, &c.

CON-

[1] *19. civ.25.* [2] *de mirab. ſcript.*

CONCLUSIO III.

NEque etiam gratia physicè, & ex natura sua, seclusa Dei acceptatione libera, facit hominem Dei amicum, aut filium Dei, vel hæredem regni ejus, nec liberum à servitute diaboli, sed tantùm moraliter, & eadem ordinatione divina.

Prob. 1. ex Scoto ibidem; [1] nam textus allegati sunt satis formales ad hoc, nec placet repetere.

Prob. 2. nam ex Scriptura, & Patribus [2] patet nihil esse in homine, quod ad tantas dignitates, & merita possit eum elevare, nisi quia ipse ita voluit. *Quid est homo, quia reputas eum? Et quid est homo, quia magnificas eum? Aut quid apponis erga eum cor tuum?* Et Christus ipse dixit, *numquid gratiam habet Dominus servo illi, quia fecit, quod ei imperaverat? Non puto. Sic & vos cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus. Quod debuimus facere, fecimus;* ergo multò minùs poterimus nos dicere Dei amicos, vel prætendere ex ulla causa physica ejus amicitiam. Unde & gratiam ipsam, & amicitiam, & filiationem, & hæreditatem liberè, & volens largitur. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.* Et Paulus: [3] *gratia Dei sum id, quod sum*, &c.

Confir. ex Concil. Arausic. [4] nam, inquit, tales nos amat Deus, quales futuri sumus, non ex aliquo, quod sit in nobis, sed ex ejus dono.

Prob. 3. nam nulla videtur nequidem possibilis creatura, quæ ex natura sua nobis conferat Dei amicitiam, nec filiationem, nec visionem beatam, quæ est vita æterna; nec eripere possit de se ex potestate diaboli, quando in eam cecidimus per peccatum.

Confir. de filiatione, hæc enim est speciale Dei donum. [5] *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Ab ipso accipimus *adoptionem filiorum, in quo clamamus Abba, pater.* Et, *gratis prædestinavit in adoptionem filiorum per I. C.*

Confir. 2. nam in humanis hæc filiatio est ex sola vo-

[1] *Ibid.* [2] *psal.* 143. *Job.* 7.
[3] *psalm.* 86. [4] 1. *Cor.* 5.
[5] *Joan.* 1.

voluntate adoptantis; ergo à fortiori in Deo. Ideò dicitur, [1] *salvum me fecit, quoniam voluit me*. Et, *salvum facit eum, quoniam vult eum*. Quod etiam confir. ex persona Christi, nam licet ipse sit filius Dei naturalis, tamen id non habet ex vi gratiæ, sed ex voluntate Dei. *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis.* Uno verbo [2] *prædestinavit nos in adoptionem filiorum per I. C. secundum propositum voluntatis suæ*.

Prob. 4. de hæreditate. Nam in humanis constitutio hæredum est planè voluntaria; ergo à fortiori in Deo nihil est in rerum natura, quod, ipso non volente, possit hominem facere illius hæredem; ergo à nullius creaturæ conditione naturali, & physica, & seclusa ejus lege libera, potest Deus determinari ad constituendum hominem hæredem regni sui.

Denique de libertate à servitute diaboli habemus ex Scriptura, quod [3] *Deus Pater eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit nos in regnum hæreditatis suæ, in quo habemus redemptionem*, &c. ergo hæc translatio non fit per influxum physicum gratiæ, aut ullius entitatis creatæ, sed immediatè, & directè per ejus potentiam, & misericordiam, movente ad hoc eum ipsa ejus gratia, per quam applicatur meritum sanguinis Christi.

Confir. nam ex Concil. Trident. [4] *sola efficiens causa illius libertatis est misericors Deus, qui gratuitò abluit, & sanctificat nos*, & Christus pretium redemptionis persolvit; ergo libertas à servitute diaboli, & peccati, quam nobis restituit gratia sanctificans, est quidem effectus ejus, sed non physicus; quasi verò ex natura sua intrinseca illam operetur, sed est effectus moralis, quem operatur ex divina ordinatione, qua statuit ipsemet eripere hominem ab illa dira servitute, dum illi infunderet divinam illam formam, & qualitatem.

Dixi, *alium effectum hujus gratiæ esse, quod illa sit principium meriti*: de quo latiùs infra videbimus, ubi de merito. Et hoc etiam habet ex acceptatione divina, ut probabimus.

Objic.

[1] *psal.* 17. & 21. [2] *Ro.* 4. [3] *Coloss.* 2.
[4] *ss.* 6. *c.* 7.

Objic. 1. contra eam partem harum conclusionum, qua negatur hos effectus esse physicè à gratia. Actus Dei circa objecta creata non mutatur, nisi extrinsecè, quatenùs illa objecta mutantur in seipsis; sed actus acceptionis, & dilectionis Dei circa hominem mutatur, nam hominem acceptat, diligit quamdiu habet gratiam, & odit, & non acceptat, quando deest gratia; ergo gratia facit illam intrinsecam mutationem in homine, & facit eum diligibilem, & acceptabilem; ergo id facit realiter, & ex natura sua physica antecedenter ad ullam acceptationem. Prob. hæc ultima conf. nam acceptatio, & dilectio Dei præsupponit gratiæ inexistentiam, sicut odium, & reprobatio præsupponit peccatum, & absentiam gratiæ. Hoc est præcipuum fundamentum Aureoli, & aliorum adversariorum.

Resp. neg. subsumptum, seu ultimam conf. nam ex argumento sequitur quidem, quod præsentia gratiæ facit hominem diligibilem, amicum, justum, &c. sed non quod id faciat ex natura sua physica, sed sufficit ad veritatem prioris argumenti, quod Deus ab æterno statuerit habere amicum, justum, sanctum, filium, hæredem, &c. omnem hominem, cui mediante sacramento, vel alia dispositione statuta infunderet illam formam, seu qualitatem, quæ dicitur gratia habitualis. Ad hoc autem minimè requiritur, ut gratia operetur ista ex natura sua intrinseca, & physica. Imò & de potentia sua absoluta posset sic acceptare, & diligere, sine infusione talis qualitatis, ut dicemus, aut non acceptare, nec diligere, nec remittere peccatum etiam inexistente tali gratia, ut probatum est.

Inst. quando Deus vult Petro gloriam, quam antea non volebat illi, necesse est aliquam mutationem realem accidisse Petro; ergo & aliquam formam realem inesse, quæ non inerat, & quæ causat illud jus ad gloriam; ergo gratia id facit ex natura sua physica: ita est de forma, seu peccato, ratione cujus fit odibilis, & non vult illi gloriam, sed pœnam æternam.

Resp. neg. pariter conf. nam admittimus, quod gratia est nova illa forma, quæ reddit Petrum diligibilem in ordine ad gloriam, & esse peccatum, quod reddit

dit illum odibilem in ordine ad pœnam æternam, sed negamus illa hæc facere physicè ex natura sua; sed dicimus gratiam id facere ex ordinatione divina, qua statuit sic diligere, & dare gloriam habenti gratiam finaliter, & peccatum facere etiam demeritoriè, ut velit damnare Petrum, si obierit cum peccato mortali, & extra gratiam.

Inst.2. omne pulchrum, & bonum ex natura sua est amabile; sed homo per gratiam ex natura rei, & physicè habet in se realem pulchritudinem, & bonitatem supernaturalem; ergo & ex natura talis gratiæ est in se diligibilis, & acceptabilis.

Resp. dist. maj. est amabile ex natura secundum bonitatem, quam ex natura sua habet, con. secundum bonitatem, quam habet aliunde, quàm ex natura sua, neg. maj. & sic dist. min. per gratiam ex natura rei habet bonitatem supernaturalem physicam in ratione talis entis, & physicam, & absolutam, con. in ordine ad jus, vel meritum gloriæ, vel ad filiationem, &c. neg. min. Deus diligit entitatem physicam gratię, sicut entitatem habitus supernaturalis fidei, aut spei, aut alterius virtutis, qui habitus licet sint supernaturales, non dant ex se jus ad gloriam, nec amicitiam, nec filiationem, nec sanctitatem, cum sint aliquando in peccatoribus: habent suam pulchritudinem, & bonitatem specificam, & intrinsecam; ita & entitas, seu habitus gratiæ physicè spectatæ; sed habet aliam bonitatem adventitiam, ex voluntate, & acceptatione divina, secundum quam operatur illos effectus, aut ipse Deus eos operatur intuitu talis formæ, & pulchritudinis, quam illi tribuit.

Objic.2. ex Concilio Trident. gratia infusa est unica formalis causa justificationis; ergo eam causat ex se, & independenter ab acceptatione, vel ordinatione extrinseca Dei. Prob. antec. unius effectus est una causa formalis: sed si cum gratia illa concurreret etiam alia causa formalis ejusdem effectus, essent duæ causæ formales, & sic gratia non esset unica causa formalis; ergo &c. Vasquez valde urget hoc argumentum, ut reddat odiosam nostram sententiam.

Resp. dist. ant. & maj. prob. unica unitate integritatis, seu totalitatis, con. unitate simplicitatis exclu-

cludens consortium alterius compartis, neg. ant. & maj. prob. acceptatio divina cum entitate gratiæ facit, & integrat causam illam formalem, nec aliud prætendit Concilium.

Inst. causa formalis debet esse intrinseca subjecto, & inhærens; sed sola entitas gratiæ est intrinseca, & inhærens justificato; ergo est unica causa formalis justificationis unitate simplicitatis, & sine comparte. Prob. min. nam ordinatio, & acceptatio divina se tenet ex parte Dei, & est extra entitatem gratiæ, sicut & animæ justificatæ; ergo &c.

Resp. dist. maj. secundum vim, quam habet ad causandum suum effectum, con. ita ut vis illa insit ei ab intrinseco, & ex natura sua, neg. maj. & cons. gratia justificans tota, & sola inhæret secundum vim, quam illi tribuit Deus per suam acceptationem, & institutionem antecedentem ad actualem ejus infusionem.

Objic. 3. sequeretur justificationem pendere ab extrinseco favore Dei, non autem fieri per internam hominis renovationem; sed hoc est contra Concilium, & est error Lutheri, & Calvini; ergo &c. Maj. patet, nam gratia non justificaret nisi per acceptationem liberam Dei: prob. min. nam illi hæretici docebant, quòd gratia non justificat nisi imperfectè, & inchoativè; completivè autem per externam, & gratuitam Dei acceptationem, vel imputationem justitiæ Christi; sed hoc ita contingeret in nostra sententia; ergo &c.

Resp. neg. maj. & dist. prob. gratia ex natura sua, & præcisa lege divina, qua illi entitati talem virtutem liberè indidit; con. supposita illa lege, & virtute per illam legem accepta, neg. ant. hæretici dicebant hominem justificari mediante fiducia, quam habet in Dei misericordia, & in meritis Christi, qua fiducia mediante Deus non imputat, sed tegit illius peccata, imputans illi justitiam Christi. Sic ab illis toto Cœlo differt nostra sententia.

Objic. 4. sequeretur gratiam posse intendi in ratione gratiæ, & non intendi in ratione qualitatis; sed cons. est falsum, & absurdum; ergo &c. Prob. maj. posset Deus acceptare entitatem remissam qualitatis gratiæ ad majorem, aut minorem sanctitatem, glo-

riam,

riam, & justitiam pro suo libitu; nam ille effectus commensuraretur acceptationi Dei, non verò entitati gratiæ; ergo &c.

Resp. neg. maj. & ant. prob. nam supposita ordinatione Dei antecedenti, & generali, effectus gratiæ, ut gratia est, sc. sanctificatio, amabilitas &c. commensurantur ipsi entitati gratiæ. Ex alia quidem lege possibili hoc etiam potuisset Deus facere, sed de lege posita, & ordinaria id non facit; sed sicut entitas gratiæ intenditur per additionem gradus ad gradum, ita & effectus ejus ex illa Dei generali acceptatione.

Objic. denique. Sequeretur, quod omnes effectus, qui ex Scriptura, & Patribus tribuuntur gratiæ, essent extrinseci favores Dei, & sic homo non esset intrinsecè justus, nec sanctus, nec gratus Deo, &c. sed consequens est falsum, & absurdum; ergo &c. Prob. maj. nam hæc omnia efficeret ex Dei acceptatione, quæ est extrinseca tum gratiæ, tum homini.

Resp. neg. maj. nam gratia, quæ est formalis justitia, & sanctitas, inhæret intrinsecè homini justo, & per suam inhęrentiam, & virtutem sibi à Deo tributam ipsum mundat, sanctificat, & causat omnes illos effectus.

Inst. ex hac doctrina sequitur charitatem non facere hominem Deo amicum, charum, & gratum nisi ex acceptatione divina; ergo hæc omnia reducuntur ad extrinsecum Dei favorem.

Resp. dist. ant. ex acceptatione cum infusione interna ipsius charitatis, quæ ista effieit per virtutem sibi moraliter inditam ex acceptatione, seu ordinatione divina, con. ex acceptatione purè externa sine infusione interioris charitatis, neg. ant. & cons. nam ut sæpiùs dictum est, utrumque concurrit, & acceptatio divina entitatis gratiæ, ut ista præstet in homines, & infusio habitus supernaturalis gratiæ, seu charitatis.

DIS-

DISPUTATIO V.

De causis gratiæ.

CAusæ physicæ gratiæ, sicut & reliquorum omnium entium creatorum, quatuor possunt esse, *efficiens*, *finalis*, *formalis*, & *materialis*, & addi potest *instrumentalis*. De prima, 3. & 4. hic principaliter agendum est; nam cùm sit entitas spiritualis, & ideò simplex, nihil videtur addendum ad ea, quæ huc usque diximus de ejus natura: & de instrumentali agemus in tr. de sacramentis. De causa morali, seu meritoria dicemus in tract. de incarnatione.

QUÆSTIO I.

De causa efficiente gratiæ.

CAusa efficiens alia est *principalis*, quæ in productione sui effectus à nullius alterius causę superioris concursu dependet in eodem genere causæ: Alia *minùs principalis*, seu *coagens*, quæ in productione sui effectus dependet à concursu alicujus causæ superioris; ita ut sine illa non posset producere. Sic Deus solus est prima, & principalis causa rerum omnium, & creaturæ omnes, respectu ejus, sunt secundariæ, & *minùs principales*. Quæritur hic quænam sit causa efficiens gratiæ tam principalis, & primaria, quàm secundaria; an scilicet Deus se solo eam producat, an cum ipso concurrat ad efficientiam ejus, seu effectivè ulla creatura.

CONCLUSIO.

DEus solus ita est causa efficiens gratiæ, ut nulli creaturæ possit competere illius efficientia. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Gratia est à solo Deo per creationem, & à solo Deo conservatur, et quando destruitur, annihilatur, quia ejus productio est creatio, e-* *jus*

[1] 2. d. 27. *A*. 4.

jus destructio est annihilatio. Quod etiam innuit alibi sæpe ex eodem principio.

Prob. 2. ex Script. [1] nam dicitur, *gratiam, & gloriam dabit Dominus*: & *humilibus dat gratiam*: & Apostolus, [2] *unus est Deus, qui justificat*. Et, [3] *Deus qui justificat, quis est, qui condemnet?* Et, [4] *quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?* Et, *quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Et sic de aliis; nam ejus est producere, & dare gratiam, cujus est justificare, & dimittere peccata.

Prob. 3. ex Conciliis. Nam in Concilio Tridentino de causis justificationis docet, quòd [5] *efficiens est misericors Deus, qui gratuitò & abluit, sanctificat signans, & ungens spiritu promissionis sancto*. Et colligitur ex Concil. Viennensi docente, *gratiam, & virtutes parvulis infundi*: à quo enim possent infundi, nisi à solo Deo?

Prob. 4. ex Patribus. Nam Augustinus [6] loquens de sponsa dealbata, à quo dealbata est, nisi ab illo, qui dicit per Prophetam, *si fuerint peccata vestra, ut phœnicium, sicut nivem dealbabo*, &c. Et alibi ait, [7] *si quis ausus fuerit dicere, justifico te*, sc. efficienter, *consequens est, ut dicat, crede in me*. Et Dionys. [8] loquens de baptizato, *Hunc divina majestas in sui consortium intus admittit, eique lucem suam perinde, ac signum aliquod tradit, sanctum efficiens, & sanctorum sortis, ordinisque participem*, &c.

Prob. 5. ratione 1. quia ejus est gratiam producere, & infundere, cujus est justificare, & peccata remittere: nam hic est effectus formalis hujus gratiæ; sed hoc soli Deo competit; ergo & illud. Min. patet ex Script. Conciliis, & Patribus citatis.

2. Quia gratia est entitas supernaturalis in substantia; nec potest esse connaturalis ulli creaturæ, ut patet ex ejus effectibus supra enumeratis, nequidem naturaliter cognosci, sed sola fide; ergo à solo Deo est.

3. Quia nulla creatura potest habere efficientiam ullam

[1] *Ps. 83.* [2] *Jac. 4.* [3] *Rom. 3.* [4] *Job. 14.*
[5] *Ss. 6. c. 7.* [6] *cant. de gra. & lib. ar. 6.*
[7] *de pec. mer. 14.*
[8] *Eccles. Hierar. 2.*

lam circa missionem Spiritus S. ergo nec circa gratiam istam. Prob. conf. nam datur nobis Spiritus S. quando hanc gratiam infundit, juxta illud, *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis*.

4. Creatio est solius Dei, ita ut à creatura esse non possit, nequidem instrumentaliter; sed gratia producitur per creationem; ergo est à solo Deo. Maj. supponitur ex Philosophia. Minor patebit ex dicendis.

5. Causa principalis gratiæ deberet continere eminenter, aut virtualiter omnes virtutes, seu effectus gratiæ, delere peccata, facere justum, sanctum, filium, & amicum, & hæredem Dei, &c. sed hæc nulli creaturæ convenire possunt; ergo &c. Hoc argumentum non videtur favere iis, qui tribuunt hos effectus entitati gratiæ ex natura ejus physica. Nam sicut hæc qualitas includeret tales effectus in sua virtute, & efficacia naturali, ita & eosdem posset habere virtualiter alia creatura substantialis, & quidem à fortiori.

Objic. 1. humanitas Christi concurrit efficienter ad productionem gratiæ saltem ut causa coagens, & minùs principalis, & sacramenta ut causæ instrumentales; sed humanitas illa est creatura, sicut & materiæ sacramentales; ergo efficientia gratiæ non convenit soli Deo, sed etiam creaturæ saltem minùs principaliter, & instrumentaliter. Prob. maj. ex Script. *gratia, & veritas per I. C. facta est*. Et hoc, inquit Chrysost. [1] *quia cum potestate remittebat peccata, regenerabat*, &c. De sacramentis non potest dubitari, quin sint causæ instrumentales gratiæ; ergo &c.

Resp. dist. maj. quoad 1. p. effectivè ratione suppositi divini, & ut Deus, con. ut humanitas, & præcisè à supposito divino, neg. maj. Apostolus nomine Jesu Christi intelligit totam personam, quæ est Deus, & homo. *In rebus per tempus ortis illa summa gratia est, quòd homo in unitate personæ conjunctus est Deo, in rebus verò æternis veritas summa tribuitur verbo*, inquit Augustin. explicans illum textum.

De sacramentis etiam dist. illam partem: Sacramen-

[1] *Jo.* 1.

menta concurrunt, ut causæ instrumentales morales; con. ut causæ physicæ, neg. maj. nam ex Scoto, sacramenta causant gratiam moraliter tantùm, non physicè. Aliter tueri se debent Thomistæ, & alii, qui dant illis causalitatem physicam, sed ipsi viderint.

Objicies 2. non implicat creaturam concurrere physicè ad productionem gratiæ; ergo non debet dici impossibile Deum elevare creaturam, ut secum illam possit producere. Probatur ant. si implicaret, hoc esset vel ob spiritualitatem, vel ob supernaturalitatem; sed ex neutro capite implicat; ergo ex nullo. Prob. min. nam homo, & Angelus concurrunt physicè ad productionem visionis Dei, & fruitionis, & ad actus charitatis tùm in via, tum in patria; sed hi actus sunt spirituales, & supernaturales æquè, ac gratiæ; ergo &c.

Respondeo neg. min. nam implicat ex supernaturalitate, qua fit, ut natura non possit operari extra suum ordinem, & maximè propter effectus illos gratiæ, supposito quod sint physicè à gratia, ut volunt plurimi. Ad prob. neg. paritatem. Nam actus illi visionis, & fruitionis non sunt ita extra ordinem intellectus, & voluntatis; nam illæ potentiæ habent pro objecto suo adæquato omne ens, omne intelligibile, & volibile, & sic Deus continetur sub illorum objecto, quamvis non sit hoc modo ab eis attingibilis naturaliter, tamen habent inchoatam vim illud attingendi, quam non habent circa productionem gratiæ.

Respondeo 2. neg. ant. & maj. prob. non enim sufficienter enumerat capita implicantiæ, venit quippe ex natura gratiæ, & creaturæ; nam illa petit creari, & huic est impossibilis actio creativa, ut jam diximus, & probatum est alibi ex parte creaturæ, & probabitur ex parte gratiæ.

Objicies 3. idem agens, quod producit ultimas dispositiones ad formam, producit & ipsam; sed homo producit ultimas dispositiones ad gratiam in anima; ergo & ipsam gratiam. Prob. min. homo producit actum contritionis; sed iste actus est ultima dispositio ad gratiam; ergo &c.

Resp. dist. maj. si forma educatur de potentia subje-

ῶi, ut ignis de potentia ligni, con. si non educatur sed creatur, neg. maj. & cons. nam gratia non educitur de potentia naturali animæ, sed creatur, ut mox patebit.

Resp.2. dist. eandem maj. si forma producatur physicè, & necessariò sequatur dispositiones positas ex parte subjecti, & productio formæ non dependeat ab agente superiori, & libero, con. si productio formæ non ita sequatur, & pendeat à causa superiori, & libera, & dispositiones sint moraliter tantùm connexæ cum forma, neg. maj. hæc autem omnia concurrunt in præsenti. Dispositiones ex parte animæ, sc. contritio, & actus charitatis non habent connexionem nisi moralem, non physicam, & naturalem cum gratia producenda. Et præter has dispositiones ex parte animæ requiritur ex parte Dei acceptatio illorum actuum, & condonatio peccati, nisi enim vellet remittere offensam, & pro illa remissione acceptare contritionem, nihil fieret, etiamsi productio physica gratiæ esset in potestate hominis. Hæc magis patebunt ex dicendis de causa dispositiva.

Sequitur ergo, quòd non solùm de facto, sed etiam de possibili productio physica gratiæ pendet à solo Deo.

QUÆSTIO II.

Qualis sit productio gratiæ. An sit creatio, vel eductio.

SUppono ex dictis, creationem esse productionem totalem rei ex nihilo sui, & ex nihilo subjecti, ita ut istud nullo modo concurrat ad fieri talis rei. Dico ad fieri; nam quod forma, seu res illa creata recipiatur in subjecto, ut anima rationalis in corpore; tamen productio illa non minùs est creatio. Eductio verò est productio rei dependenter à subjecto, ita ut istud non modo eam recipiat, sed etiam influat suo modo, seu materialiter in ejus productionem, & existentiam, sicut materia ligni influit in formam ignis, qui in ea, & ex ea generatur.

Quidam distinguunt *concreationem* à *creatione*, & eductione, & illam definiunt actionem, qua aliquid ita fit ex

fit ex nihilo, ut tamen dependeat ab aliquo subjecto in esse, & conservari; ut accidentia, & sic distinguunt eam ab eductione, quod hæc sit actio, qua forma producitur dependenter à potentia naturali subjecti. Concreatio verò est productio dependenter à potentia obedientiali subjecti, & hoc sensu dicunt gratiam produci à Deo ex potentia non naturali, sed obedientiali animæ; & in hoc differt ejus productio ab aliis accidentibus naturalibus, quę educuntur ex potentia naturali subjecti.

Quæritur ergo hìc, an gratia producatur à Deo per veram creationem, licet ex natura sua, cùm sit accidens de genere qualitatis, petat inhærere subjecto, scilicet animæ.

CONCLUSIO.

G*Ratiæ productio est vera creatio.* Ita Scotistæ communiter cum suo Doctore Seraphico, & subtili, & aliis.

Prob. 1. ex Scoto [1] citato in præcedenti, & alibi sæpiùs, ut cum dicit, quod *in eodem instanti temporis, in quo charitas, vel gratia creatur, infunditur animæ; sed in alio, & alio instanti naturæ; quia prius natura gratia, vel charitas creatur, quàm animæ infundatur, licet totum sit in eodem instanti temporis. Unde duplex est ibi mutatio; una à non esse gratiæ ad esse gratiæ, & hæc est verè mutatio, quæ est creatio, & non est mutatio propriè dicta; quia nihil præsupponit, nec naturam, nec subjectum ejus*, &c. In his duobus locis adeò positivè loquitur Doctor, [2] ut non videam, quomodo P. Mastrius huic sententiæ favere quidem sæpiùs videatur, sed non illi adhæsisse firmiter. Quandoquidem non solùm asserit, sed etiam probat esse creationem, fortè dicet hunc 2. textum non esse Scoti, sed additionem; quia in antiquis ita notatur, & id monet Cavellus; sed in editionibus recentioribus per Cavellum habentur hæc verba sine hac nota, & idem legitur iisdem fere verbis in Reportatis.

Prob. 2. ex Script. quæ charitatis productionem vocat creationem, ut cum dicit, *cor mundum crea in me Deus*. Creatio non cadit in cor, sed in munditiam, seu

[1] 1.*d*.18.*n*.6. [2] 1.*disp*.1.*n*.43.

seu gratiam, qua mundantur. Et homo sic mundatus, & justificatus dicitur *nova creatura*, & *secundum Deum creatus in justitia*, & *sanctitate*: Et fideles dicuntur creati in Christo J. ergo ex script. gratiæ productio est vera creatio; nam licèt vox *creatio* non semper sumatur propriè, tamen in his locis nihil vetat illam sumere propriè pro vera productione ex nihilo, & maximè sic eã intelligentibus gravissimis Theologis.

Probatur 3. gratia non educitur propriè ex substantia animæ, vel alterius creaturæ; ergo verè creatur; nam omnis productio est vel creatio, vel eductio. Prob. ant. ut forma dicatur educi, debet ita dependere à subjecto in suo fieri, ut istud illam aliquo modo contineat in sua virtute, & potentia obedientiali, aut naturali in suo genere causæ, ut in ejus existentiam influat à priori: nam vox *eductio* est quædam rei extractio ex materia, seu subjecto, vel loco, ubi quasi latebat, aut detinebatur; sed gratia non potest ita contineri in substantia ulla creata; ergo nec ex ulla sic educi. Prob. min. nam si sic dependeret à priori, & in fieri ab ulla re creata, non esset nobilissima creaturarum, nec videtur, quomodo ejus eductio non posset fieri ab aliquo agente creato; sed utrumque consequens est falsum, & contra omnes; ergo non sic continetur in potentia ulla ullius subjecti creati. Prob. seq. 1. enim omnis dependentia arguit imperfectionem, & inferioritatem. 2. nulla ratio fortior potest dari, cur gratiæ productio soli Deo sit reservata, quàm quòd producatur ex nihilo sui, & subjecti; ergo si gratia ullo modo contineretur in potentia ulla ullius creaturæ, non esset omnium nobilissima, sed inferior, & dependens ab ea, quæ influeret materialiter in ejus fieri.

Prob. 4. ex Scoto cit. [1] gratia non cessat esse nisi per annihilationem; ergo nec accipit esse nisi per creationem. Ant. patet: non enim transit in substantiam animæ, nec in aliam ullam formam positivam, vel qualitatem, ut calor succedit frigori. Prob. cons. nam inquit Doctor, *cujus productio est creatio*, *ejus destructio est annihilatio*, & *vicissim*.

Objicies 1. omnis creatio est productio rei ex nullo præsupposito subjecto; sed productio gratiæ est ex præsuppo-

[1] 2.d.27.A.4.

supposito subjecto; ergo non est creatio, sed eductio. Prob.min. præsupponit animam, vel Angelum, in quo recipiatur, & cui insit inhæsivè; ergo &c.

Respondeo dist.maj.ex nullo præsupposito subjecto, quod à priori influat materialiter in ejus fieri, & in cujus potentia contineatur virtualitate materiali, con. ex nullo subjecto, in quo recipiatur; neg.maj. & sic dist. min. ex subjecto, in quo recipiatur, con. à quo dependeat in fieri, neg. min. nam gratia recipitur quidem in anima, ut in subjecto, etiam aliqualis inhæsionis, sed quod nihil influat in ejus fieri, nec conservari, sed à solo Deo quoad utrumque. Nam inquit Doctor, creatio gratiæ non præsupponit nec naturam, nec subjectum ejus susceptivum, sed est prior natura, quam receptio ejus in anima: non ita est de eductione, quæ essentialiter præsupponit subjectum, ex quo extrahitur forma.

Inst. gratia producitur, ut accidens, cujus esse est inhærere; non verò ut substantia, cujus esse est per se esse; ergo præsupponit subjectum, cui inhæreat.

Resp. producitur, ut accidens ad existendum in subjecto in instanti naturę posteriori sua productione; con. ut accidens dependens in suo fieri à subjecto, cui est infundendum, neg. ant. inhærentia gratiæ, & similium habituum, & accidentium supernaturalium non est sicut inhærentia accidentium naturalium, ista præsupponunt potentiam materialem in suis subjectis, per quam hæc influant in eorum fieri, & quidem à priori; non ita est de supernaturalibus, quæ non dependent à subjectis nisi à posteriori, quia hæc nihil influunt in illorum fieri.

Inst. 2. gratia non producitur extra animam, sed in anima; ergo anima influit in ejus fieri, & illi præsupponitur.

Resp. dist. ant. in anima, ut in termino, seu subjecto, cui advenit ab extrinseco, con. in anima, ex cujus sinu, & potentia educatur, neg. ant. & cons. gratia producitur in anima, ut in termino continente, & sustentante extrinsecè, non ex anima, ut ex materia influente. Nam, ut dicebat Scotus, in justificatione duo sunt motus. 1. est productio animæ. 2. est receptio ejus in anima. Ille 1. est creatio, & à solo Deo. 2. est informatio, & mutatio animæ, & sanctificatio formalis.

Obj'c. 2. res eo modo fiunt in suo fieri, quo conservantur in suo esse; sed gratia in suo esse conservatur in anima, & dependenter ab anima: ergo & fit dependenter ab anima; ergo non creatur, sed educitur. maj. patet ex Scoto dicente, quod forma terminans actionem non est absolutior à materia, quàm forma principians actum. Prob. min. ex eodem accidens necessariò requirit potentiam receptivam in essendo; sed gratia est accidens; ergo dependet à subjecto in essendo, seu in conservari.

Resp. neg. maj. nam anima rationalis de facto habet suum fieri independenter à corpore, & tamen conservatur, & operatur in corpore, aut saltem apta est sic conservari, & operari, licet possit conservari, & operari separata. Similiter gratia posset (non quidem operari) sed conservari extra animam, & si Deus eam crearet, & conservaret per aliquod instans extra subjectum, antequam eam in illud infunderet, non negaretur, quin ejus productio esset creatio: ergo neque nunc debet hoc negari; quia illa dependentia inhæsiva venit à ratione generica accidentis, non autem à ratione specifica accidentis supernaturalis nobilissimi, & à solo Deo producibilis.

Ad minorem etiam dici potest, illam dependentiam à subjecto in esse, & conservari esse specialem in gratia; nam specialiter etiam conservatur à Deo, & longè aliter, quàm cætera accidentia naturalia: hæc enim conservat Deus, ut causa prima, & universalis, subjectum verò illa sustentat naturaliter; at gratiam non ita conservat, sed semper cum dependentia speciali à liberalitate Dei, & supernaturali, & per supernaturalem influxum, sicut cùm primum eam producit. Si Deus miraculosè produceret calorem in lapide, aut ligno, adhuc calor ille naturaliter ibi conservaretur; sed non ita est de gratiæ conservatione in anima, ad quam anima non concurrit nisi meritoriè, seu moraliter, non physicè, sicut nec physicè illam expellit, sed demeritoriè, quando peccat. Physicè autem nihil influit nisi nudam sustentationem passivam.

Denique ad Scotum dico, eum non loqui de formæ accidentalis absolutione à materia quoad fieri, & esse, sed quoad esse, & agere, & dicit, quod si dependet à materia quoad agere, multò magis dependere

debet

debet quoad esse; quia agere est nobilius, quàm pati & ideò si in agendo dependet à materia, à fortior dependet in essendo.

Inst. ideò aliæ formæ accidentales dicuntur pendere in fieri, & educi à subjecto, quia pendent ab eo in esse, & operari; sed gratia sic dependet in esse, & operari ab anima; ergo & in fieri; ergo sicut illę non creantur, ita nec gratia.

Resp. neg. absolutè maj. nam vera ratio à priori, cur illæ formæ pendeant in fieri à subjectis suis, est, quia continentur in virtute passiva sui subjecti, & activa efficientis creati; hoc autem dici non potest de gratia, quæ talis est dignitatis supernaturalis, ut non contineatur in virtute passiva, nec activa creaturæ, sed à solo Deo sit creabilis.

Objic. 3. anima naturaliter inclinatur ad gratiam recipiendam; ergo habet potentiam passivam naturalem, qua concurrat ad ejus productionem.

Resp. neg. cons. alioqui anima rationalis diceretur fieri, seu educi ex corpore, quia istud habet inclinationem passivam naturalem ad illam.

Objicies 4. quod potest corrumpi naturaliter per causam creatam, non producitur per creationem; sed gratia potest sic corrumpi; ergo non creatur. Prob. min. nam corrumpitur per peccatum hominis; ergo &c.

Respondeo 1. dist. min. & ant. prob. potest corrumpi, seu perdi moraliter, & demeritoriè; con. per actionem physicam, & directam, neg. min. nam peccatum non opponitur gratiæ, nisi moraliter, & demeritoriè, ut dictum est.

Resp. 2. neg. absolutè maj. nam licet anima creetur in corpore, causa creata potest eam amovere ab illo, producendo in illo dispositiones contrarias illis, quibus ibi conservatur anima, & exigentes, ut amoveatur; ita esse posset de alia quavis forma creata sive substantiali, sive accidentali.

Inst. gratia exigit dispositiones in anima, ut hæc eam recipiat; ergo gratia producitur dependenter ab anima.

Resp. dist. ant. dispositiones morales, & ex ordinatione divina, con. dispositiones physicas, & inducentes necessitatem aliquam, ut producatur, & in-

dependenter à libera Dei ordinatione, & acceptatione, neg. ant. ut patet ex dictis, & mox dicendis.

QUÆSTIO III.

De dispositionibus ad gratiam habitualem, an, & quales requirantur ex parte hominis adulti.

DIco, *ex parte hominis*; nam ex parte Dei nulla requiritur præter infinitam ejus sapientiam, misericordiam, & potentiam. 2. *ex parte hominis adulti*. Nam certum est, quod in parvulis, qui eam recipiunt per baptismum, non requiritur ulla ex parte ipsorum præter actualem sacramenti susceptionem; quia non sunt capaces rationis, nec ullius meriti boni, aut mali: restat ergo quæstio examinanda de adultis, an necessariò debeant se disponere per aliquos actus bonos virtutum ad illam recipiendam, & quidem quoad posteros Adæ; nam de Angelis, & Adamo ipso, an præcesserit ex parte ipsorum aliqua dispositio prævia, sive de facto, sive de possibili diximus in tract. de Angelis, & homine.

CONCLUSIO I.

IN *omnibus adultis requiruntur aliquæ dispositiones morales ad gratiam recipiendam, non autem physicæ*. Est communissima, imo & de fide quoad 1. partem.

Prob. 1. ex Scoto [1] dicente de adulto suscipiente baptismum, ex quo utitur ratione, *oportet, quod habeat devotionem aliquam ad sacramentum, si debet sibi valere; aliter enim videretur contemnere*. Et 4. sequenti docet, quod *qui recipit fictè sacramentum, ostendendo se esse dispositum ad recipiendum sacramentum, & tamen nō est dispositus interius; vel quia non habet rectam fidem, vel quia habet aliquod peccatum mortale, de quo nullo modo conteritur, vel atteritur... dico tunc, quod nolentem Deus non justificat .... Item qui habet actualiter obicem contra gratiam, puta infidelitatem, vel aliquod peccatum .... quod nullo modo sibi displicet*.

[1] *4.d.3.q.4.1.5.& q.5.A.2.*

splicet, nullo modo recipit gratiam. Vides, quod ad gratiam recipiendam, etiam per sacramenta, requiruntur in adultis dispositiones morales, actus fidei, & pęnitentiæ, si adsint peccata.

Prob. 2. ex Script. [1] nam jubemur *præparare corda nostra Domino.* Et, [2] *hominis est animam præparare.* Item exigitur pęnitentia in peccatoribus: *si impius egerit pęnitentiam, vita vivet.* Et, [3] *convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, Et, [4] *si non habueritis pęnitentiam, omnes simul peribitis.* Et Spiritus S. ad Angelum Ecclesiæ Laodiceæ jubet scribi- *ego sto ad ostium, & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum*, sc. per gratiam; ergo ex Scriptura requiruntur in adultis præparationes, v. g. conversio, pęnitentia, fides, & consensus, seu apertio cordis ad gratiam recipiendam, &c.

Prob. 3. ex Concil. Trid. [5] docente necessitatem præparationis, & modum, & quod *hanc dispositionem, seu præparationem sequitur justificatio ipsa*, & *per voluntariam gratiæ susceptionem*. Et definit, quòd actus, per quos sic disponimur ad hanc gratiam, fiunt ex auxilio *supernaturali Spiritus S.* quod apertius videtur in Canone; ergo &c.

Prob. 4. ex Patribus, v. g. ex Cypriano [6] dicente, quòd *quantum illuc fidei capaces afferimus, tantum gratiæ inundantis haurimus*: sc. datur gratia cum aliqua proportione ad dispositiones. Et Cyrillus, [7] *non dat Deus sancta canibus, sed ubi bonum videt propositum, illic salutare sigillum* (gratiæ) *& admirandum imprimit*, &c. Et August. [8] *Esse potest justitia Dei sine tua voluntate, sed in te esse non potest nisi per voluntatem tuam.* Et Scotus citat eum dicentem, *qui fecit te sine te, non te justificat sine te, fecit nescientem, justificat volentem*; ergo operatio aliqua bona voluntatis in adultis est dispositio necessaria ad recipiendã gratiam.

Prob. denique. Nam congruum est, ut sicut liberè à Deo recessimus per peccatum, ita & liberè ad eum redeamus, & illi reconciliemur per fidem, & pęnitentiam.

[1] *Reg. 7.* [2] *Prov. 17.* [3] *Ezech. 18.*
[4] *Zachar. 1.* [5] *sess. 6. c. 5.* [6] *l. 2. Ep. 2. ad Don.*
[7] *Catech. 1.* [8] *ser. 15. ver. Apost.*

Prob. 2. p. quòd illa dispositio sit moralis, & non physica: nam dispositio illa dicitur moralis, quæ non exigit necessario, & ex natura sua formam, sed tantùm ex aliqua congruentia, & non sine liberalitate agentis. Physica verò è contra illa est, quæ ex natura sua, & necessariò exigit introductionem formæ, præcisa omni liberalitate agentis: sed nihil potest esse in homine, quod sic physicè, & ex natura sua exigat gratiam absque omni liberalitate Dei; alioqui gratia non esset gratia; ergo nec ad illam datur, aut requiritur ulla dispositio physica.

Confir. nam in pueris recipitur sine ulla dispositione physica ex parte illorum; ergo nec ullam exigit in adultis ex natura sua, sed ex voluntate divina, & ideò moraliter.

Prob. 2. si gratia exigeret ex natura physica dispositionem in anima, & seclusa dispositione divina, illa esset naturalis, vel supernaturalis; sed neutrum dici potest; ergo &c. Prob. min. 1. non naturalis, quia illa esset improportionata cum forma, seu cum gratia, quæ est supernaturalis; ergo illa dispositio non potest esse naturalis; nam dispositio ad formam est ejusdem ordinis cum ipsa forma. 2. non supernaturalis, tum quia ex adversariis, gratia est primum ens supernaturale in anima, & radix cæterorum; sed si præexigeret dispositionem supernaturalem, gratia nō esset radix, nec primum ens supernaturale in anima; ergo gratia non exigit dispositionem supernaturalem, tum quia ista dispositio supernaturalis eadem ratione exigeret aliam etiam supernaturalem, & sic in infinitum.

Confir. quia nulla est necessitas supponendi talem dispositionem physicam, cùm sufficiat moralis; ergo illa non est asserenda.

Objic. 1. con. 1. p. gratia habitualis est vera gratia etiam in adultis; ergo non exigit præparationem etiam in adultis; alioqui non esset gratia.

Resp. neg. cons. & prob. ejus. Nam cùm illæ præparationes proveniant etiam à gratia excitante, & adjuvante, semper est *gratia pro gratia*. Unde gratia est vita æterna, licet detur pro meritis, & ut corona justitiæ. Nam inquit Glossa, *vita æterna, quæ in fine datur à Deo, meritis præcedentibus additur, quæ à nobis sunt;*

sed

sed in nobis sunt facta per gratiã, ergo rectè & ipsa gratia nuncupantur: *quia gratis datur .... quia data sunt & ipsa merita*. Idem est de his dispositionibus, quas exigit gratia habitualis: nam ipsæ dantur per gratias actuales.

Objic. 2. Actus hominis ante gratiam habitualem sunt potiùs mala, quàm bona; ergo non præparant ad gratiam recipiendam.

Resp. neg. ant. non sunt quidem bona bonitate meriti de condigno; sed sunt bona moraliter, loquor de actibus ex motione, & auxilio gratiæ factis, quibus homo movetur ad odium peccati, ad actus fidei, timoris, spei, & ad initialem amorem ejus.

Objic. 3. Scotus [1] docet hominem esse naturaliter propensum ad gratiam sanctificantem recipiendam, ut formam sibi valde convenientem; & quod ex puris naturalibus est immediatum subjectum susceptivum gloriæ sine media dispositione; ergo frustra requirimus dispositionem ad gratiam.

Resp. neg. conf. Scotus [2] enim ibi loquitur de dispositionibus physicis, non de moralibus; nam licet anima non egeat dispositione ulla physica ad recipiendum in se habitum gratiæ, vel lumen gloriæ: debet tamen ad utrumque se disponere activè ad utramque obtinendam; quia neutra datur adultis nisi volentibus, ut patet ex prob. conclusionis.

Inst. Concilium Arausic. II. [3] docet, quòd, *ut à peccato purgemur*, *Deus non expectat voluntatem nostram*; & plures Theologi rejiciunt hanc propositionem; *homo se justificat propriis actibus*; nam illas dispositiones Deus expectaret, & sunt proprii actus hominis justificati; ergo &c.

Respondeo dist. 1. p. ant. non expectat voluntatem, ut det gratiam excitantem; con. gratiam habitualem neg. ant. & conf. nam loquitur de justificatione initiali, quæ est per gratiam excitantem. Similiter illa propositio est vera in sensu formali, & dispositivè, quatenùs per actus elicitos per auxilia gratiæ actualis, & supernaturalis præparat se ad gratiam justificationis impetrandam, non autem in sensu positivo formali, quasi verò tales actus sint ipsa forma justificans. In priori

[1] *q. 1. prol.*
[2] *4. d. 49. q. 11. E. 7.* [3] *c. 4.*

ſenſu loquitur Scriptura dicens cum Jeremia: [1] *lava à malitia cor tuum*, & cum Ezechiele, [2] *ipſe animam ſuam vivificabit*; & cum Apoſtolo, [3] *mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus*.

Inſt. 2. adulti amentes poſſunt juſtificari per baptiſmum: ſed illi non ſunt capaces ullius boni motus; ergo illi motus, & diſpoſitiones non requiruntur in omnibus adultis.

Reſp. diſt.ant. adulti amentes, qui non habent niſi culpam originalem, con.amentes, qui habent alias culpas lethales præter originalem; neg. ant. ſed de hoc aliàs.

CONCLUSIO II.

Diſpoſitiones ad gratiam habitualem non ſunt actus ex puris naturæ viribus eliciti, ſed ex auxilio gratiæ actualis ſupernaturalis. Eſt de fide, & ſequitur ex dictis de neceſſitate gratiæ actualis contra Pelagianos, & Maſſilienſes.

Prob. 1. ex Scoto[4] jam ſæpius cit. qui docet, quod *ponere aliquem actum meritorium ex puris naturalibus, eſſet error Pelagii*, & alibi dicit, quod *pœnitentia abſolutè poteſt innaſci ex naturalibus hominis, ſed non fructifera*. Ibidem etiam docet,[5] quod *diſpoſitiones ad gratiam habent rationem meriti de congruo*.

Prob. 2. ex Script. ſæpiùs dicente Christo, *nemo poteſt venire ad me, niſi pater traxerit eum*, &, *niſi ei datum fuerit à patre meo*. Et, *ſine me nihil poteſtis facere*, & Apoſtolus, *non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis*, &c. ergo diſpoſitiones ad gratiam non ſunt naturales.

Prob. 3. ex decretis Eccleſiæ, & Conciliorum contra Pelagianos, & Semipelagianos, & noviſſimè ex Concil. Trident.[6] quod declarat ipſius juſtificationis exordium in adultis *à Dei per J.C. præveniente gratia ſumendum eſſe*, hoc eſt, ab ejus vocatione, *qua nullis exiſtentibus eorum meritis vocantur, ut per ejus excitantem, atque adjuvantem gratiam....ad ſuam juſtificationem.... diſponantur*, &c.

Prob.

[1] *Jerem*. 4. [2] *Ezech*. 18.
[3] 2. *cor*. 7. [4] 1. *d*. 17. *q*. 2. *M M.*
[5] 2. *d*. 7. *q*. 2. *Y*. [6] *Seſſ*. 6. *c*. 5. 6. & 7.

Prob. 4. ex Patribus ibidem adductis, maximè ex Augustino contra eosdem hæreticos; nec placet repetere.

Prob. denique ratione; nam dispositiones debent esse ejusdem ordinis cum forma, ad quam disponunt; sed gratia habitualis est forma supernaturalis; ergo &c.

Objic. 1. si ad gratiam habitualem obtinendam requirerentur dispositiones ex alia gratia, daretur processus in infinitum; nam ad istam deberemus disponi per aliam, & sic de aliis præparationibus præparationum; ergo potiùs dicendum aliquam esse primam, ad quam præparamur viribus naturæ.

Resp. neg. seq. nam ad gratiam vocationis, seu excitantem, quæ est prima, non datur præparatio, quia est præveniens.

Objic. 2. nisi homo ex naturæ viribus posset præparare se ad gratiam, non ad id moneret Scriptura; sed hoc facit dicens, *præparate corda vestra Domino*: &, *convertimini ad me*: &, *convertimini, agite pœnitentiam* &c. alioqui juberet, quod non possumus ex nobis; sed consequens est falsum; ergo potest homo viribus naturæ præparare se ad gratiam.

Resp. neg. maj. nam Deus monendo nos, ut præparemus corda nostra, & convertamur, dat, quod jubet, excitat, & movet, ut velimus, & juvat, ut exequamur, quod ipso inspirante volumus.

Inst. sancti ipsi orant pro gratia illa conversionis obtinenda; ergo illa non prævenit, sed nos eam prævenimus oratione.

Resp. dist. ant. orant ex lumine, & motione divina: con. ex lumine, & motu puræ naturæ, neg. ant. nam [1] *nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu S.* Et, *non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis* &c. Et ut docet Concil. Arausic. [2] *gratia Dei facit, ut invocetur, & est causa, cur homo à Deo petat, & faciat bona.* Et, *bene cogitare à Deo procedit:* Et ut docet Augustinus, [3] *etiam oratio inter gratiæ munera reperitur, quod enim oremus, ut oportet nescimus* &c.

Objic. 1. con. 2. p. dispositio illa est physica, quæ verè, & realiter subjectum aptat ad formam recipiendam, sed

[1] 1. *Cor.* 12. [2] *cap.* 2.
[3] *Ep. ad Sex.*

sed hoc præstant actus fidei, spei, charitatis, & pœnitentiæ, quibus homo præparat se ad gratiam; ergo &c.

Resp. dist. min. hoc præstant moraliter, & ex acceptatione divina; con. ex natura sua physica, & præcisa illa acceptatione, neg. min. nam ex dictis patet illos actus non habere ex se connexionem necessariam cum infusione gratiæ; tum quia Deus posset eos non acceptare in ordine; tum quia posset infundere gratiam sine illis, ut patet de parvulis; tum quia illi actus transierunt, & non existunt sæpius eo instanti, quo infunditur gratia, quod non accidit in dispositionibus physicis; nam calor remanet cum forma ignis in ligno, quod ad illam disponit.

Objic. 2. omnis causalitas moralis reducitur ad meritum, vel impetrationem; sed neutrum dici potest de illis actibus; ergo non causant moraliter infusionem gratiæ. Prob. min. 1. non meritum, nam 1. gratia non cadit sub meritum. 2. non impetratio; nam gratia non sequitur infallibiliter orationem, sed gratia sequitur infallibiliter illas dispositiones, ergo non causant eam per impetrationem.

Resp. neg. min. quoad utramque partem; nam 1. influunt, & disponunt per modum aliqualis meriti, non quidem de condigno, sed de congruo. 2. etiam influunt impetratorie ex vi orationis Christi, sicut & meritorum ejusdem; & dist. maj. prob. non sequitur infallibiliter præcisa promissione ex pacto divino: con. supposito pacto, & promissione, neg. maj. & conf. nam Deus promisit dare gratiam posita tali præparatione.

CONCLUSIO III.

Positis dispositionibus debitis, Deus infallibiliter dat gratiam habitualem; non verò ex necessitate ulla physica.

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui docet, quod *solus Deus determinat se ad effectum causandum sibi proprium: si enim posset ab alio determinari ad agendum, jam esset causa secunda respectu ejus*; ergo ex nulla necessitate physica, sed ex propria determinatione, & voluntate dat gratiam dispositis, etiam in sacramentis: est ergo pura necessitas imputabilitatis, & fidelitatis, quam sibi

[1] 4 *d. 2. q. 1. F. F. 7.*

sibi ipse imposuit volens, ut stet promissis, & pactis: Confirmari hoc potest ex dicendis de merito, quod non obligat Deum, nisi ex pacto, & acceptatione sua.

Prob. 2. quoad 1. p. ex Script. [1] qua constat, Deum esse immutabilem, & fidelem in promissis; sed promisit gratiam præparantibus se; ergo infallibiliter dat gratiam ita dispositis. Maj. patet ex plurimis textibus; dicitur enim [2] *Deus fortis, & fidelis.* Et, [3] *fidelis, & absque ulla iniquitate.* Et, [4] *fidelis in omnibus.* Et, [5] *non est Deus quasi homo, ut mentiatur, nec ut filius hominis, ut mutetur,* &c. Prob. min. ex eadem Scriptura, in qua legitur hæc promissio: Ut cum dicit, *si fuerint peccata vestra, ut coccinum, quasi nix dealbabuntur,* &c. Et, [6] *si impius egerit pænitentiam... vita vivet... omnium iniquitatum ejus non recordabor,* &c. Et, [7] *qui credit in me... fluent de ventre ejus aquæ vivæ,* &c. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit,* & Petrus dicebat; *pænitentiam agite, baptizetur unusquisque vestrum... in remissione peccatorum,* Et, [8] *accipietis donum Spiritus S.* Et Christus ipse, *quorum remiseritis peccata, remittentur eis;* ergo Deus promisit gratiam præparantibus se.

Prob. 3. ex Concil. Trident. cit. [9] *hanc dispositionem, seu præparationem* (quam descripserat in capite præcedenti) *sequitur ipsa justificatio... per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum.* Quod iterum docet Sess. sequenti de effectu sacramentorum, *si recipiantur cum debitis dispositionibus.*

Prob. denique quoad 2. p. nam Dei voluntati nulla potest imponi necessitas, vel determinatio physica ab extrinseco, alioqui non esset prima causa, sed secunda, & dependens, ut dicebat Doctor; ergo quod facit, & maximè dans gratiam id facit, quia vult, & vult in tempore, quia sic voluit ab æterno, & acceptavit opera nostra in ordine ad largiendam nobis suam gratiam positis conditionibus, quas ipse præscripsit; ergo positis debitis præparationibus ex parte nostra dat quidem gratiam ex fidelitate promissionis suæ, & pacto.

[1] *Deut. 7. & 32.* [2] *ps. 144.* [3] *Isa. 1.* [4] *Ezech. 18.* [5] *Jo. 7.* [6] *Marc. ult.* [7] *act. 2.* [8] *Jo. 20.* [9] *sess. 6. c. 7.*

cto, non autem ex ulla physica necessitate. Hoc sensu diximus intelligendum axioma tritum; *facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.*

Objic.1. Si Deus ex obligatione ulla daret gratiam, daret maximè ex justitia; sed cons. est falsum; ergo &c. prob. min. non enim admittitur justitia inter Deum, & creaturam: & Deus *omnia propter semetipsum operatur*, non autem propter nos, nec propter opera nostra: uno verbo, si ex debito daretur, non esset gratia.

Resp. dist. maj. ex justitia aliquali, v. g. fidelitatis, con. ex debito justitiæ rigorosæ, neg. maj. & cons. Deus ex rigorosa justitia non dat gratiam habitualem, sed ex misericordi fidelitate, quia placuit illi eam dispositis concedere. Sic re vera propter semetipsum operatur, scilicet ad ostensionem misericordiæ, & fidelitatis, & immutabilitatis suæ.

Objic.2. Si gratia daretur ex ullo debito, vel necessitate, non esset gratia, sed merces, & præmium; sed hoc falsum est; ergo &c.

Resp. si daretur ex debito, vel necessitate propriè, & de rigore: con. maj. & neg. min. impropriè, & ex fidelitate voluntaria, neg. maj. & cons. nam sicut non datur ex vera, & propria obligatione, vel necessitate, ita nec propriè illa est merces, nec præmium, saltem prima gratia justificans, quæ non cadit sub meritum.

QUÆSTIO IV.

An ultima dispositio ad gratiam habitualem sit ab ipsamet gratia effectivè moraliter.

Dispositiones ad gratiam aliæ sunt *proximæ*, quibus pro eodem instanti temporis annexa est gratiæ infusio, aliæ *remotæ*, quæ pro tempore præcedunt gratiæ infusionem.

De *remotis* non est dubium; nam causa, & effectus debent sibi coexistere, dispositiones autem *remotæ* non coexistunt infusioni gratiæ. Restat quæstio de *proximis*, ut sunt actus dilectionis Dei, & contritionis perfectæ, quibus annexa est in eodem temporis instanti gratiæ infusio infallibiter, ut definitum est contra Baium docentem, quòd *charitas perfecta, &*

sin-

syncera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in catechumenis, quàm in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum. Hanc propositionem cum aliis damnarunt tres Pontifices: Pius V. Gregor. XIII. & Urbanus VIII. & quæritur, an isti actus, qui causant suo modo charitatem, sint etiam effectivè ab ipsa charitate. Juvabit revidere quæ diximus in Physica, *an duæ res possint esse sibi invicem causæ.*

Non dubitamus de gratia actuali excitante, & adjuvante, seu operante: nam diximus non semel, quòd sine hac gratia non potest haberi ullus actus bonus, qui sit proxima dispositio ad gratiam justificationis sine gratiæ actualis adjutorio. Quæstio est de habituali, & sanctificante.

CONCLUSIO.

Ultimæ dispositiones ad gratiam habitualem non sunt effectivè ab ista eadem gratia. Ita Scotistæ, & alii plures ex omni schola contra Thomistas plurimos, & alios.

Prob. 1. ex Scoto, [1] quem ut capias, notandum quod in ejus mente, & doctrina actus pœnitentiæ alius est *informis*, id est, non informatus gratia sanctificante. alius *formatus*, id est informatus illa gratia: 2. alius est *perfectè circumstantionatus*, alius est *non perfectè circumstantionatus*, modò non inficiatur ulla mala circumstantia, alioqui non esset dispositio ad justificationem, sed peccatum. Priorem illum dicit esse proximam dispositionem ad gratiam in termino, quem Deus præfigit, ut duret, ut illum informet gratia, & istam infundat: 3. istum actum quantumcumque perfectè circumstantionatum, & disponentem proximè ad gratiam justificantem semper vocat attritionem, donec actualiter informetur illa gratia, & ab ipso instanti, quo est informatus gratia, vocat eum contritionem, quod valdè notandum est, ut jam monuimus in libro, quem gallicè scripsimus *de attritione sufficienti*: 4. Distinguit in hac contritione, & attritione tria signa, seu instantia non tam temporis, quàm naturæ. In primo signo naturæ, quo intelligitur

per-

[1] *4. d. 14 q. 2. N. & O 14.*

perfectè circumstantionatus, & ultima dispositio ad gratiam, dicitur *attritio*, & *informis*, seu actus in genere moris, & naturæ. In 2. signo, seu instanti naturæ infunditur gratia; & in 3. signo est actus formatus, & sic attritio fit contritio sine omni mutatione reali ipsius actus; & addit, quòd per hanc contritionem in 3. signo non deletur culpa, sed in secundo, in quo intelligitur infundi gratia, & sic attritio in primo illo signo, in quo nondum intelligitur formata, habet rationem meriti de congruo. [1] *Potest dici, quod Deus disponit per attritionem in aliquo tempore, tanquam per aliquod meritum de congruo, in aliquo instanti dare gratiam, & pro illa attritione, ut pro merito, justificat, sicut est meritum justificationis*: Ergo ex Scoto actus dilectionis Dei, & pœnitentiæ, qui est proxima dispositio ad gratiam, non causatur à gratia in ratione talis dispositionis, sed est prior illa prioritate naturæ, & causalitatis. Vides etiam, quod in modo loquendi Scotus vocat attritionem perfectè circumstantionatam actum illum pœnitentiæ ex charitate actuali elicitum, vel imperatum, quem jam communiter Theologi, & Concilium Tridentinum [2] vocant absolutè contritionem, prout essentialiter distinguitur ab attritione. Nam in mente Scoti illa attritio perfectè circumstantionata eandem vim habet, ac contritio, quam illud Concilium, & Theologi communiter docent causare gratiam extra sacramentum in re, modò illud adsit in voto.

Prob. 2. concl. ex Scriptura, [3] quæ causalitatem gratiæ justificantis tribuit actibus pœnitentiæ, & dilectionis: Ut cùm dicitur, *si impius egerit pœnitentiam, iniquitatum ejus non recordabor*. Et, [4] *dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*; ergo dilectio, & pœnitentia sunt causæ remissionis per gratiam, non effectus gratiæ: alioqui diceretur, si habuit gratiam, aget pœnitentiam, & dilexit multum, quia dimissa sunt ei peccata, &c.

Prob. 3. ex Concil. Trid. [5] *hanc dispositionem, seu præparationem justificatio ipsa sequitur, quæ non est sola remissio, sed & sanctificatio*; ergo sanctificatio non præcedit, sed sequitur proximam dispositionem ad gra-

[1] *n*.15. [2] *sess*.24. [3] *Ezech*.33.
[4] *Luc*.7. [5] *sess*. 6.*c*.7.

gratiam. Et confir. ex eo, quod definit, quod [1] *sine prævenientis gratiæ auxilio non potest homo credere, sperare, diligere, & pœnitere, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur*; ergo prius est, saltem natura, hominem elicere tales actus dispositivos ad gratiam, quàm istam infundi; ergo infusio gratiæ non est causa ultimæ dispositionis ad gratiam; sed è contra: alioqui Concilium dixisset, vel quia gratia confertur, vel saltem quando gratia confertur, ut significaret hæc saltem eodem instanti naturæ adesse, sc. collationem gratiæ, & actus illos proximè dispositivos.

Confir. etiam ex Sess. 14. ubi causalitatem gratiæ eidem contritioni perfectæ adscribit dicens, *ipsam reconciliationem* (hominis cum Deo, quæ fit per gratiam) *ipsi contritioni, sine sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam*.

Prob. 4. ex Patribus, qui semper tribuunt actibus charitatis, & pœnitentiæ causalitatem, & impetrationem gratiæ, & maximè cùm loquuntur de Magdalena, ut patet apud illos in hunc locum Euangelii.

Prob. 5. causa impetratoria, & dispositiva, & quasi meritoria gratiæ est prior gratia; ergo non potest causari à gratia effectivè: sed actus charitatis, & pœnitentiæ, qui dicuntur disponere ad gratiam, sunt causa ejus impetratoria, & quasi meritoria de congruo; ergo non efficiuntur à gratia, sed potiùs impetrant, & efficiunt, ut concedatur à Deo. 1. cons. patet; nam omnis causa, in quantum causa, est prior effectu. Prob. subsumptum ex Script. ex Concil. & PP. qui tales actus reponunt inter causas meritorias, seu impetratorias gratiæ, & non dicunt eam dari homini, ut fiat contritus, sed quia est contritus. Et sic nequidem gratiam considerant, ut causam finalem illorum actuum. Dicit quidem Apostolus; *gratiam*, seu *misericordiam consecutus sum, ut sim fidelis*, sed nunquam legimus, ut sim pœnitens, vel amans, sed quia pœnitentiam agit, aut diligit.

Prob. 6. Deus, dum infundit gratiam, respicit ad dispositiones, sc. ad contritionem, vel dilectionem præexistentem; ergo illæ dispositiones non sunt ab ista gratia; ant. patet ex Script. cit. Prob. cons. nisi enim eos

[1] *can.* 3.

eos respiceret, ut præexistentes, non essent dispositiones, quibus moveretur ad dandam gratiam, sed finis, ob quem daret illam.

Dices, gratiam habitualem respectu illorum actuũ habere rationem moventis, & adjuvantis animam ad illos eliciendos, & ut sanctificantem habere rationem habitus permanentis.

Contra 1. quia gratis, & sine fundamento confunditur gratia actualis excitans, & adjuvans cum habituali, & effectus utriusque contra mentem omnium Theologorum: 2. quia id apertè est contra mentem Concilii Tridentini, quod motionem, & auxilium gratiæ docet etiam tempore præcedere in peccatore receptionem gratiæ sanctificantis; nam ex illa procedunt actus fidei, spei, timoris, dilectionis, & pœnitentiæ, quam *dispositionem* seu præparationem *justificatio ipsa consequitur*: 3. Quia supponit Concilium, quod homo, dũ excitatur, movetur, & adjuvatur ad illos actus, & dispositiones eliciendas, est adhuc peccator, *dum peccatores se esse intelligentes*. Et, *peccatorum remissio, & renovatio hominis sequitur illas dispositiones per susceptionem gratiæ*; ergo susceptio gratiæ non causat illas, sed è cõtra illæ causant istam, & præcedunt eam, saltem natura; sicut omnis causa realis præcedit effectum: 4. Denique definit hominem per auxilium gratiæ *disponere se, ut ei justificationis gratia conferatur*; ergo pro instanti naturæ, quo per auxilium gratiæ homo se ita disponit, non habet gratiam habitualem; ergo illa contritio, vel dilectio Dei pro illo priori instanti non potest esse à gratia habituali.

Omitto rationes philosophicas, quibus probavimus implicantiam mutuæ causalitatis realis duarum rerum, sicut & objectiones ibi solutas.

Objic. 1. ex Script. & Conciliis: ipsi actus dilectionis, & pœnitentiæ sunt dona Dei, & charitatis inhabitantis; ergo sunt à gratia habituali, quæ per nos est ipsa charitas. Prob. ant. ex Concil. Arausic. [1] *donum Dei est diligere Deum, quia ipse dedit nobis, ut eum diligeremus, qui charitatem diffundit in cordibus nostris*. Et S. August. [2] *cùm amat nos, infundendo gratiam, nihil aliud intendit Deus, quàm ut illum amemus*. Et S. Gregor. [3] *qui Deum desiderat, profectò jam habet quem amat*,

[1] *Can.* 25. [2] *Man.* 20. [3] *ho.* 26. *Euang.*

amat, neque enim quisquam posset Deum diligere, si eum, quem diligit, non haberet, sed non potest homo habere Deum in se nisi per charitatem; *nam qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*; ergo illi actus amoris,& pęnitētiæ sūt ab ipsa gratia habituali.

Resp.neg.ant. & cons. prob.vel sic dist.actus illi,qui sequuntur primam gratiam justificationis, & disponunt ad secundam,seu ad augmentum:con.qui disponunt ad primam gratiam habitualem, neg. cons. nec enim Concilia, vel Patres loquuntur de istis, sed de illis,quibus disponimur,& meremur augmentum charitatis, seu gratiæ.

Inst. actus, quibus disponimur ad 1. gratiam, tam sunt supernaturales, quam illi,quibus disponimur ad 2.gratiam; ergo tam efficiuntur à gratia habituali.

Resp. neg. cons. nam illi,quibus disponimur ad primam gratiam justificationis, habent supernaturalitatem à gratia actuali movente,& adjuvante,& hoc verum est tam de illis, qui disponunt remotè, ut actus fidei,spei,timoris,attritionis,quàm qui proximè, & tamen illos non dicent adversarii esse à gratia habituali, licet sint supernaturales; ergo nec alii sunt dicendi esse ab illa.

Inst. illi actus remotiores non sunt simul cum gratia habituali, sicut proximi; ergo non est par ratio, cur illi sint à gratia,sicut isti.

Resp.neg.cons.nam paritas rationis est,quia conveniunt in ratione dispositionum ad gratiam istam,& ut tales sūt necessariò priores illa,vel tempore,ut primi, vel saltem natura,ut isti proximi,& ultimi.

Objic. 2. omnis actus meritorius est à gratia habituali; sed isti actus ultimò dispositivi sunt meritorii; ergo sunt ab ipsa gratia.Maj.patebit ex dicēdis de merito. Prob.min.nam actus contritionis, & charitatis sunt meritorii gloriæ; nam qui statim moreretur post adeptam gratiam per illos actus sine ulteriori merito salvaretur; ergo sunt meritorii etiam gloriæ.

Resp.dist.min.sunt meritorii impropriè, & de congruo respectu gratiæ: con. propriè, & de condigno; neg.min.& dist.ant.prob.meritorii glorię ratione gratiæ supervenientis, con.præcisa gratia,quæ illos sequitur; neg. ant. in eodem instanti temporis, quo est actus contritionis perfectæ, & in facto esse, est etiam

gra-

gratia in fieri, ita ut illa dispositio non præcedat gratiam, nisi prioritate naturæ, ut diximus ex Scoto.

Inst. contritio perfecta posset esse informis, & sine gratia per aliquod instans; sed hoc est damnatum in Bajo, ut diximus: ergo &c.

Resp. dist. subs. per instans naturæ, & præsuppositionis; con. per instans temporis, neg. subsumptum. Illa contritio, cùm sit dispositio ad gratiam, illi præsupponitur prioritate naturæ, ut omnes causæ priores sunt suis effectibus, non prioritate durationis.

Objic. 3. in naturalibus ultima dispositio est à forma; sed hæc forma est gratia; ergo istæ dispositiones sunt à gratia.

Resp. dist. maj. dispositio stans cum forma introducta, aut illam sequens, con. dispositio præparatoria, & prævia, neg. maj. in generatione, & corruptione substantiali, in quibus diximus fieri resolutionem usque ad materiam primam, accidentia omnia, quæ erant in subjecto corrupto pereunt cum ipso, & quæ adveniunt generato, manant à forma genita; non ita est in alterationibus, & mutationibus accidentalibus, in quibus tota dispositio præcedens formam accidentalem non perit, sicut nec totum subjectum, ita est in proposito. Vide quæ diximus in lib. de generatione circa hanc quæstionem.

Objic. denique: efficientia principii vitalis non potest suppleri per aliquid extrinsecum; sed gratia concurrit ad actum charitatis, & contritionis, ut principium vitale, quia illi actus sunt vitales supernaturales in facto esse, & non possunt esse tales nisi à gratia; ergo sunt ab ista gratia.

Resp. neg. min. quoad utramque partem. 1. enim non habent esse reale, nec supernaturalitatem à gratia habituali, ad quam disponunt, sed hoc habent ab anima ut elevata per gratiam actualem, cum qua facit unum principium vitale, & supernaturale, uno verbo, habent vitalitatem à voluntate eliciente, & supernaturalitatem à gratia actuali, quæ supernaturalis est.

Inst. actus dilectionis, & contritionis, qui est ultima dispositio ad gratiam, est inclinatio supernaturalis voluntatis nostræ in bonum divinum, quale est in se; sed talis inclinatio non potest esse nisi à gratia habituali tanquam à principio radicali; ergo contritio,

&

& dilectio, seu ultimæ dispositiones ad gratiam sunt ab ipsa gratia. Prob.min. omnis inclinatio in bonum naturæ alicujus est ab ipsa natura, & eam supponit, sed gratia est participatio naturæ divinæ, & ab ipsa procedit effectivè; ergo & inclinatio in bonum divinum esse non potest nisi à gratia habituali.

Resp. dist.min. inclinatio habitualis, & permanens per modum habitus, con. inclinatio actualis, & transiens per modum actus, neg. min. & cons. nam ad hanc inclinationem sufficit gratia actualis, quæ illam imprimit voluntati per motionem divinam, dum excitat, movet, & inclinat voluntatem ad actus illos, quibus se præparat ad gratiam habitualem, & permanentem.

Constat igitur, quod actus contritionis, & charitatis, sicut & aliarum virtutum, quibus homo se disponit ad gratiam habitualem, veniunt effectivè à voluntate, & à gratia Dei actuali excitante, & adjuvante, non autem à prima gratia sanctificante.

Dico, *à prima*, per quam transit de statu peccati ad statum sanctitatis, nam de illis, quibus augetur hæc gratia, & quibus proficit in sanctitate, certum est, quod hæc ad illos concurrit effectivè.

QUÆSTIO V.

Quinam actus requirantur ad illam præparationem, seu dispositionem ad gratiam sanctificantem.

HÆc quæstio pertineret, sicut & duæ præcedentes ad disputationem de justificatione, sed sicut dispositiones ad gratiam justificantem pertinent ad causas ejus, non ineptè etiam hìc habet locum.

Concilium Trident.[1] diversos actus virtutum enumerat, quibus gradatim peccatores disponuntur ad hanc gratiam his verbis; *disponuntur ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes liberè moventur in Deum credentes ea, quæ divinitùs sunt revelata, & promissa sunt.* (Ecce fidem, à cujus actibus incipit conversio) 2. *Et dum peccatores se esse intelligentes, à divinæ justitiæ timo-*

[1] *sess.6.c.6.*

timore, quo utiliter concutiuntur (ecce timorem ex peccatorum consideratione conceptum, qui si non est actus, est saltem passio, & motus à quo) 3. *ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, fidentes sibi Deum propitium fore propter Christum*: (ecce motum, & actum spei, & inde) 4. *Deum ipsum diligere incipiunt tanquam omnis justitiæ fontem*. (vides initia charitatis, ex cujus motivo) 5. *Propterea moventur adversus peccata per odium aliquod, & detestationem, hoc est per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet*. (loquitur de adultis nondum baptizatis; & vides actus pœnitentiæ virtutis, & isti,) 6. denique *proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam, & servare divina mandata*. Vides proposita diversarum virtutum, & maximè religionis circa sacramentum pœnitentiæ, & conversionis à peccato in Deum, & obedientiæ circa mandata ejus.

Verùm illæ dispositiones hucusque præscriptæ non sunt ultimæ, & immediatæ ad gratiam, licèt ad illas dicat sequi justificationem. Nam ibidem docet, eam instrumentaliter donari per Sacramentum; sed tamen certum est ex alio textu, & ex doctrina ejusdem Concilii, quòd illi actus, maximè charitatis, & pœnitentiæ, quandoque sunt ita perfecti, ut disponant immediatè ad eam gratiam extra, & ante effectivam sacramenti susceptionem, modò adsit in voto.

Nota hæreticos distinguere triplicem fidem: 1. *historicam*, qua credimus vera esse, quæ narrantur in Scripturis: 2. *miraculorum*, qua credimus nihil esse, quod à Deo fieri non possit: 3. *promissionum*, qua credimus veras esse promissiones Dei de gratuita peccatorum remissione per merita Christi. Et addunt nos per hanc justificari; priores verò duas non sufficere. Et hanc rursus dividunt 1. in *generalem*, qua generaliter credimus promissam esse remissionem peccatorum, aut singularem benevolentiam iis omnibus, qui in Christum credunt: 2. *specialem*, qua quisque in particulari promissionem sibi applicat, credendo omnia peccata sibi remissa esse, vel Deum sibi specialiter benevolum extitisse; & hanc credunt esse propriè justificantem.

His suppositis, quærimus hìc præcipuè, qualis sit illa

illa fides dispositiva ad gratiam, qualis illa spes, & qualis illa dilectio. De pœnitentia dicemus in proprio tractatu, sicut & plenius de istis aliis virtutibus.

CONCLUSIO I.

F*Ides est dispositio requisita ad gratiam habitualem recipiendam, quæ non est præcisè fiducia, qua credimus, & confidimus peccata nobis esse remissa, sed qua assentimur veritatibus revelatis, & nobis propositis ad credendum.* Est de fide contra hæreticos volentes hominem justificari per illam fiduciam.

Prob. 1. ex Scoto docente, [1] quòd ille locus Euangelii, *Qui non crediderit, condemnabitur, debet intelligi de adultis*, quod patet per illud, quod præcedit, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*; ergo ex Scoto requiritur fides etiam cum sacramento ad gratiam, & quidem fides, non qua confiditur, sed qua creditur. *Fidem dicit esse omnium articulorum revelatorum.*

Prob. 1. p. ex Scriptura. [2] *Qui non crediderit, condemnabitur*. Et, *Qui non credit, jam judicatus est*. Et, [3] *Sine fide impossibile est placere Deo*. Et, *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & remunerator est requirentibus se*; ergo Scriptura fidem exigit, non verò solam fiduciam, quæ est actus spei potiùs, quàm fidei, ut videbimus suo loco: & maximè cùm Apostolus duo objecta credendi proponit, 1. existentiam Dei, cujus cognitio, & assensus spectat præcisè ad fidem, etiam speculativam. 2. justitiam remunerativam, quæ excitat spem in requirentibus eum.

Confirm. ex Tridentino cit. [4] Dicit enim, quòd *fides ex auditu concepta facit credere vera, quæ revelata sunt*, non dicit *promissa*, quæ sunt objecta spei, sed *quæ revelata sunt*, quæ sunt objecta fidei materialia, & formalia. Et expresè quoad fiduciam decernit, quòd *si quis dixerit fidem justificantem nihil aliud esse, quàm fiduciam divinæ misericordiæ peccatum remittentis propter Christum, vel eam fiduciam*

[1] 4. *d.* 5. *q.* 1. *A.* 1.
[2] *Jo.* 1. & 3. [3] *Hebr.* 1.
[4] *ibid. c.* 16. & *c.* 12.

solum esse, qua justificamur, Anath: sit.

Prob.3. ex Patribus. Nam inquit August. [1] *ex fide dicit Apostolus ideò justificari hominem, non ex operibus, quia ipsa prima datur, per quam impetrentur cætera*, &c. Et definit, quòd *ipsum credere nihil est aliud, quàm cum assensione cogitare*. Et S.Leo, *hoc est, quod justificat impios, & de peccatoribus facit sanctos, si in uno, eodemque Domino nostro J. C. et vera deitas, et vera credatur humanitas*, Vides nullum proponi ab his Patribus objectum, vel motivum fiduciæ, sed puræ fidei.

Confir. nam ex omnibus Patribus, & Theologis objectum formale fidei est revelatio; sed nullibi revelatum est huic particulari esse remissa peccata; ergo hæc fiducia particularis non est vera illa fides, quam commendant Scripturæ, & Patres, & Theologi ad justificationem.

Prob.4. Fiducia est effectus fidei, & hominis justificati; ergo non est dispositio ad justificationem. Prob. ant. quia prius est credere Christum, & in Christum, quàm habere fiduciam in ipsum; nam hæc fiducia nascitur ex illa fide. Prob. ex Apost. *in quo habemus fiduciam, et accessum in confidentia per fidem ejus*; ergo fiducia non est idem quod fides, sed effectus fidei.

Confir. ex August. [2] *post hanc fidem fiduciam habere discite*. Et S.Hieron. in eum locum Apostoli, *cujus fiduciæ, atque accessus principium est fides in Christo: Qui igitur omnia facit ratione, et ordine, iste credit in Christi sermonem, atque rationem*, &c. ergo fiducia est effectus fidei.

Prob.2.p. Fides, quæ præparat ad justificationem, ea est, quam Christus, & Apostoli prædicarunt, & de qua instrui debent baptizandi; sed hæc non est fiducia, sed illa, quæ proponit mysteria, cui debet assentiri per intellectus adhæsionem; ergo hæc fides est vera præparatio ad gratiam: Prob. min. fides, quam Apostolus prædicat, [3] est *in omnes divitias plenitudinis intellectus in agnitionem mysterii Dei, et Patris Jesu Christi*. Ecce fidem intellectivam mysteriorum, non autem promissionum, & ad cognitionem po-

[1] *De præd.SS.7.* [2] *ser.33. temp.*
[3] *Coloss.2.*

potiùs, quàm ad fiduciam, quæ eſt effectus talis cognitionis, & fidei. Et hoc magis patet ex ſequentibus. *Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus, quia ſi confitearis in ore tuo Dominum J. et in corde tuo credideris, quòd Deus ſuſcitavit eum à mortuis, ſalvus eris.* Vides fidem hiſtoricam, & non promiſſionum, & tamen ſalvat: unde ipſemet dicit: [1] *fide credimus aptata eſse ſæcula verbo Dei.* Et, [2] *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*: vide quid debeat credere, ut placeat, *credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, et quòd inquirentibus ſe remunerator eſt.* Et cum Philippus baptizavit Eunuchum, quam fidem exigit ab eo? Quis prohibet me baptizari? ait Eunuchus: reſpondet Philippus; *ſi credis ex toto corde:* tum ille, *credo filium Dei eſse J. Chriſtum*; ergo fides hiſtorica ſufficit; nulla enim ibi mentio de fiducia, nec de objecto fiduciæ generalis, aut particularis.

Objic. 1. Scriptura docet pluries fidem, quam exigit ad juſtificationem, eſſe fiduciam, ſeu confidentiam in bonitate, & miſericordia, ut cùm dicitur: [3] *Dominus illuminatio mea, et ſalus mea, quem timebo?* Vel in promiſſionibus; *ideò ex fide, ut ſecundum gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini.* Et, [4] *ſcribo vobis, ut credatis in filium Dei, ut ſciatis, quia vitam habebitis*: vel in orationis efficacia; [5] *omnia quæcumq; petieritis in oratione, credentes accipietis.* [6] Et, *omnia quæcumque orantes petieritis, credite, quia accipietis*, ideſt confidite: vel in meritis Chriſti, [7] *Habentes fiduciam in ſanguine Chriſti accedamus cum vero corde in plenitudine fidei:* & ideò fides ab eo deſcribitur *ſperandarum rerum ſubſtantia*; ut ſignificetur fidem eſſe certam expectationem miſericordiæ promiſſæ; ergo fides illa, quæ diſponit ad gratiam, eſt fiducia in Deum ut bonum, ut fidelem in promiſſis, & in efficaciam orationis, & meritorum ſanguinis Chriſti, &c.

Reſp. nos non negare, quin ſæpiùs nomine fidei ſignificetur fiducia in Dei miſericordia, & fidelitate in promiſſis implendis; ſed negamus id ſignificari in ſenſu proprio, & rigoroſo, nec eſſe eam fidem,

L 2 quæ

[1] *Ro.*10. [2] *Hebr.*10. [3] *pſal.*26.
[4] *Rom.*4. [5] 1. *Jo.*3. [6] *Matt.*21.
[7] *Hebr.*10.

quæ est primum initium conversionis, & via ad justificationem; nec illam fiduciam particularem esse ad id necessariò prærequisitam, sed aliqualem fiduciam, quæ pertinet ad spem juxta Concilii Tridentini doctrinam: quippe dum fidei lumine peccatores considerant Dei misericordiam, *à timoris humiliatione eriguntur in spem, fidentes Deum propitium sibi fore.*

Reliquas objectiones videbimus in tract. de fide.

CONCLUSIO II.

A*D gratiam requiritur etiam aliqua spes, & dilectio Dei, & timor Dei.* Est communis, & de fide.

Prob. 1. de spe: nam dicitur: [1] *Sperantem in Domino misericordia circumdabit.* Et id patet ex allatis textibus pro fiducia: nam hæc est actus spei firmioris. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Item, *Eruet eos à peccatoribus, & salvabit eos, quia speraverunt in eo.* Item, [2] *Qui sperat in Domino, salvabitur.* Et, [3] *Spe salvi facti sumus.*

Confir. ex Concil. Trid. cit. [4] *In spem eriguntur fidentes.* &c. Et can. 3. *Credere, sperare, diligere, & pænitere, sicut oportet, ut justificationis gratia conferatur.* Et alibi docet, [5] *Contritionem debere esse cum fiducia divinæ misericordiæ*, &c.

Prob. 2. p. de dilectione. Ideò dicitur de Magdalena, *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et Joannes, *Qui non diligit, manet in morte*, &c.

Confirm. ex Tridentino cit. *Deumque diligere incipiunt*; sc. ibi asserit intervenire debere initium aliquod dilectionis Dei. Et in can. 3. & sess. 14. ubi contritionem asserit aliquando esse ipsa charitate formatam, quæ justificat extra sacramentum. Nos autem loquimur de dispositionibus ad gratiam, abstrahendo à sacramentali justificatione, vel extrasacramentali; ideò dicimus *aliquam dilectionem*: nam ad justificationem extra sacramentum requiritur perfecta contritio ex perfecta charitate, in sacramento autem sufficit

[1] *psal.* 36. [2] *Prov.* 28.
[3] *Rom.* 8. [4] *sess.* 6. *c.* 6.
[5] *sess.* 14. *c.* 4.

ficit attritio,& per consequens implicita, vel initialis, & imperfecta charitas.

Prob.3.p.de timore. 1. ex Script.[1] *Timor Domini expellit peccatum*. Item, [2] *Timor Domini fons vitæ.* Et, *A timore tuo concepimus, & peperimus spiritum salutis*. Et Christus, [3] *Ostendam vobis quem timeatis: timete eum, qui habet potestatem mittere in gehennam.* De quo latè diximus lib.de attritione sufficienti.

Prob.2.ex Concilio. [4] *Homines peccatores se intelligentes à timore justitiæ divinæ utiliter concutiuntur.* Et hoc intelligitur etiam de timore pœnæ, ideò definit, [5] *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccato abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, anathema sit.*

Prob.3. ex Patribus. Nam inquit August. *Præmissus timor in cor nostrum pellit inde consuetudinem malorum operum, & servat charitati locum*, &c. Et sic de cæteris Patribus,qui commendant illum timorem.

Fateor tamen illum non esse necessarium, ita ut sine illo non possit haberi gratia; imò perfectior esset dispositio, si ex puro amore charitatis proficisceretur pœnitentia peccatoris; sed volui tantùm hunc motum annumerare aliis dispositionibus, quia sic docet Concilium.

Objic. 1. Sufficit sola fides; ergo illi alii motus, seu actus non requiruntur. Prob.ant. nam Scriptura solam fidem exigit: [6] *Crede tantùm, & salva eris.* Et alibi salutem tribuit soli fidei: *Fides tua te salvam fecit*, &c.

Resp. neg. ant.& conf. prob. nam in his, & similibus locis non est sermo de salute spirituali quoad justificationem, & sanitatem à peccato, sed de corporali, ad quam potuit sufficere.

Inst. D.Paulus [7] non loquitur de salute corporali, cùm dicit: *Si confitearis ex ore tuo Dominum Jesum Christum, & corde tuo credideris, quòd Deus suscitavit eum à mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad justitiam*, &c. ergo sola fides sufficit ad gratiam obtinendam.

Resp.neg.conf. Non enim excludit alia prærequisita

[1] *Prov.14.* [2] *Isa.26.* [3] *Luc.12.* [4] *sess. 6.c.6.* [5] *can.2.* [6] *Luc.8.* [7] *Rom.10.*

ad gratiam; contentus fuit ibi notare efficaciam, & meritum fidei absque præjudicio aliarum dispositionum.

Inst. 2. imò & excludit, aut saltem contentus est fide sine aliis; ergo &c. Prob. ant. [1] *arbitramur hominem justificari per fidem sine operibus legis:* & infra, *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.* Item, *gratis salvati estis per fidem, et non ex operibus, ne quis glorietur;* ergo excludit alia opera, præter fidem, à dispositionibus ad gratiam.

Resp. neg. ant. & conf. prob. nam ibi Apostolus solùm intendit ostendere inutilitatem operum ceremonialium legis veteris; ut cùm scribit ad Galatas, quos aliqui cogebant ad observantiam eorum, & operum extra fidem factorum, in quibus gloriabantur infideles, quasi per illa meruissent gratiam vocationis; & de hoc scribit ad Romanos. Præterea cùm aliquis effectus pendet à pluribus causis, solent Scripturæ, & Patres assignare alteram illarum sine exclusione aliarum; & ideò licèt plures virtutes disponant ad gratiam, sæpiùs memorant solam fidem velut primam, & radicem, & fundamentum aliarum, quas supponunt satis notas.

Objic. 2. ex eadem Scriptura justificatio soli fidei adscribitur; ergo aliæ virtutes non sunt necessariæ. Prob. ant. Nam S. Petrus de gentilibus dicit, quòd Deus *fide purificavit corda eorum.* Et Paulus, *in hoc* (Christo) *omnis, qui credit, justificatur, et credenti in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam,* &c. ergo fides sola sufficit ad gratiam justificantem.

Resp. neg. ant. & conf. prob. nam, ut dicebamus suprà, dum ita commendat fidem, quæ tunc temporis erat rara, & quam intendebant Apostoli propagare, non excludit alias virtutes, quas facile est suadere, & commendare supposita fide. Unde idem Apostolus dicebat: *In Christo J. neque circumcisio, neque præputium aliquid valet, sed fides, quæ per dilectionem operatur.* Vides requiri fidem operatricem per charitatem, & charitate formatam. Et ita intelligendi sunt Patres, cùm videntur solam fidem commendare.

[1] *Ro. 6. et 7.*

Obj c. contra timorem. Timor servilis non est nequidem bonus moraliter propter servilitatem, quæ retinet inclinationem peccati; ergo non est dispositio, sed potiùs impedimentum ad gratiam.

Resp. dist. ant. timor servilis serviliter, con. servilis purè, neg. ant. & rationem ejus: nam timor purè servilis abstinet à peccato propter pœnam; & de facto, ac syncerè peccatum odit; serviliter autem servilis sic abstinet, ut vellet peccare, nisi pœnam odiret; sicut lupus abstinet ab ovibus vorandis propter canes, sed semper hiat post prædam; ideò timor iste non juvat, sed potiùs nocet ad gratiam; sed ille utilis est.

De cæteris dispositionibus ad gratiam dicemus ubi de pœnitentia.

Restaret hìc agere de causa finali gratiæ, sed nihil speciale occurrit disputandum. Sufficit, quòd Concilium Tridentinum dixerit, eam esse gloriam Dei, & Christi, & vitam æternam. De meritoria etiam dicemus in tract. de Incarnatione, ubi de merito Christi.

DISPUTATIO VI.

De principali effectu gratiæ: seu de justificatione.

Effectus principalis, & primarius gratiæ habitualis est sanctificatio, seu justificatio peccatoris; de qua pauca restant dicenda, quia plura, quæ huc etiam pertinent, examinata sunt in præcedentibus disputationibus. Vidimus quid sit gratia habitualis, per quam justificamur, & quæ est ipsa formalis justitia, seu justificatio, item quomodo expellit peccatum, an physicè, vel moraliter: & quæ est eorum oppositio, & incompatibilitas. Item vidimus dispositiones ad justificationem, cùm examinavimus dispositiones ad gratiam.

QUÆSTIO I.

An, & quid sit justificatio, an per eam verè deleantur peccata.

JUstificationis nomen à justitia derivatur, & sicut istud etiam nomen multipliciter sumitur in sacris literis, ita & justificatio.

Justitia 1. sumitur largè pro omni rectitudine cujuscumque rei, & maximè operum humanorum, quæ sunt conformia legibus. 2. magis propriè pro rectitudine operum, quæ sunt ad alterum, & sic est virtus specialis inter morales. 3. propriissimè pro rectitudine, quæ ordinat hominem ad Deum, & facit ad salutem ejus æternam: & de justificatione, quæ huic justitiæ respondet, agimus hìc.

Justificatio etiam sumitur 1. pro divina lege, quæ justitiam docet, ut cùm dicitur: [1] *Justificationes tuas requiram*. Et, *Doce me justificationes tuas*. 2. Adhuc minùs propriè pro declaratione sive juridica, sive aliter, qua quis declaratur justus, & immunis à culpa, ut cùm dicitur: [2] *Qui justificat impium, & qui condemnat justum, uterque abominabilis est*. Et, [3] *Humilem, & pauperem justificate*. Et Job, [4] *Si justificare me voluero, os meum condemnabit me*, &c. 3. Propriè pro acquisitione justitiæ, quam accipimus à Deo, & traducimur ab iniquitate ad justitiam, ut cùm dicimur [5] *Justificati gratis per gratiam ipsius*. Et, *Neque fornicarii, neque idolis servientes regnum Dei possidebunt. Hæc fecistis aliquando; sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis*. Ecce translationem à peccato ad justitiam.

Justificatio etiam sumitur vel *activè*, & efficienter pro actione, qua Deus nos interius emundat à peccato per infusionem justitiæ formalis, seu gratiæ: vel *passivè*, seu *subjectivè* pro receptione interiori talis gratiæ, seu justitiæ. Et de hac justificatione tam activa, quàm passiva hìc agimus.

Porrò ex Conc. Trid. [6] justificatio ista describitur *translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi*

[1] *Psal.* 118. [2] *Prov.* 17. [3] *Psal.* 81.
[4] *Job.* 9. [5] *Rom.* 3. [6] *sess.* 6. *c.* 4.

mi Adæ in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Jesum Christum Salvatorem nostrum, &c. Et infra docet, quòd hæc justificatio *non est sola peccatorum remissio (seu externa condonatio ex parte Dei) sed & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum, unde homo ex injusto fit justus, ex inimico amicus, ut sit hæres secundum spem vitæ æternæ.*

Hinc patet quantum aberrent à veritate Calvinistæ, qui putant justificationem nihil ponere internum in homine, sed fieri per puram remissionem, seu condonationem peccatorum ex parte Dei, qui ea nobis non imputat, sed imputat nobis Christi Domini justitiam, qua velut amictu teguntur peccata, & hoc mediante fiducia, de qua loquebamur supra, & qua certè apprehendimus illam Christi justitiam, & certò confidimus eam nobis imputari, quem errorem ut solidiùs impugnemus, sit

CONCLUSIO I.

J*Ustificatio passiva hominis peccatoris consistit in interiori receptione justitiæ inhærentis*. Est de fide contra prædictos hæreticos.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Peccator ante pænitentiam est injustus, post pænitentiam est justus, sicut Scriptura communiter vocat peccatorem injustum, & liberatum à peccato justum. Ex hoc arguitur: Injustitia, cùm sit formaliter privatio, non potest auferri ab aliquo, nisi ei detur habitus oppositus, quia privare privationem est habitum ponere, quia sunt immediatè opposita circa aptum natum (ex Philosopho) sed anima est apta nata recipere justitiam; ergo ille justificatus, qui factus est de injusto justus, recipit habitum oppositum illi privationi: si enim nihil inesset sibi formaliter nunc, quam prius, non magis careret privatione nunc, quàm prius caruit*, &c. Vide alias rationes, quibus idem solidè probat, v.g. ex eo, quod qui ante justificationem erat indignus vita æterna, est dignus illa post justificationem. Idem est de operibus ejus, &c.

Prob. 2. ex Scriptura docente Deum, & Spiritum S. inhabitare animam justi, in ipso esse semen Dei, & ali-

[1] 1. d. 17. q. 2. DD. v. q. 3. 18.

aliquid, quo sit filius Dei, &c. *Si quis diligit me... ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus.* Et, *templū Dei estis vos*: &, [1] *spiritus Dei habitat in vobis:* non habitat nisi per gratiam. Item, [2] *renovamini spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem ... in justitia, et sanctitate.* Renovatio spiritus non fit sine forma inhærente. Eodem sensu dicitur regeneratio; ergo producitur in nobis aliquid de novo. Et revera *semen Dei manet in eo*, qui sic regeneratur, & nascitur ex Deo. Et propterea per illud [3] *filii Dei nominamur, et sumus*, sc. non tantum reputamur justi, & filii per imputationem externam filiationis Christi, sed revera sumus per veram regenerationem, & seminis Dei receptionem, & immanentiam. Unde *de plenitudine ejus omnes accepimus*. Et dicimur *renovari spiritu mentis nostræ*, &, *renasci in filios Dei*, &, *vivificari in Christo*; ergo & recipimus spiritum vitæ, &c.

Prob. 3. ex Conciliis; nam præter textus allatos ex Tridentino, hanc veritatem definit: [4] *si quis dixerit homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum S. diffundatur, atque illis inhæreat, aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantum favorem Dei, Anath. sit.* Et antea docuerat, nos fieri justos, *non justitia, qua ipse justus est, sed quam in nobis recipimus unusquisque suam secundum mensuram; & qua justi vere nominamur, & sumus.* Quod non potest dici de justitia externa Christi nobis imputata.

Hæretici non credunt huic Concilio, sicut nec Patribus, quos fatentur nobis favere. Dubitant de Augustino, sed immeritò. Nam constanter docet nos esse justos justitia, non nostra, sed Dei. [5] *Non qua Deus justus est, sed qua induit hominem, cum justificat impium*; & quòd *charitas Dei diffunditur in cordibus nostris*; charitas, inquam, *non qua nos diligit, sed qua nos facit dilectores suos: Hæc est justitia Dei, quam non solùm docet per legis præceptum, verum etiam dat per spiritus donum.*

Prob. 4. rationibus allatis ex Scoto; sc. quia pecca-

ca-

[1] 1. *cor.* 13. [2] *Ephes.* 4. [3] 1. *Jo.* 1.
[4] *can.* 11. [5] *de spir. & litt.* 9.

cator, dum justificatur, intrinsecè mutatur, & de carente justitia fit habens justitiam, & dicitur justus 2. Quia ante justificationem est indignus vita æterna, & per illam fit dignus vita æterna; ergo fit in eo aliqua mutatio interna. 3. Idem est de operibus ejus, quæ ante justificationem non sunt acceptabilia, nec grata Deo, sicut post illam. 4. Volitio divina in se non mutatur; ergo quod acceptet opus, quod antea non acceptabat, id fieri debet per mutationem intrinsecam operum illorum ex conditione operantis, qui antea erat inimicus, & ingratus Deo, & nunc est amicus, & gratus. 5. Dicitur Deus remittere nunc offensam, quam antea non remittebat; ergo homo nunc aliter se habet ad Deum, quàm ante; ergo per gratiam sibi inexistentem, quæ antea non inerat. 6. Quod nisi gratia haberet nunc esse formam aliquam, per quam ageret meritoriè, non esset ratio, cur antea non sic ageret, & nisi eam formam in se haberet, actus meritorius non esset in ejus potestate, &c. Vide has rationes in textu.

Prob. 5. eo modo justificamur in Christo, quo maculati sumus in Adam; sed in Adam maculati sumus non per nudam imputationem peccati ejus, sed quia in ipso verè peccavimus, ut in capite nostrarum voluntatum depositario, & macula peccati originalis verè inest; ergo non simus justi per nudam, & externam imputationem justitiæ Christi, sed per justitiam, & gratiam nobis infusam. Maj. patet ex Apostolo, [1] *sicut per unius delictum*, &c. Min. etiam patet ex dictis de peccato originali.

Objic. 1. cum hæreticis plures textus Scripturæ, & maximè illum, quem mox adduximus: *sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obedientiam justi constituentur multi*; sed inobedientia Adæ nobis non inhæret; ergo nec obedientia, nec justitia Christi, sed utrumque inest per imputationem.

Confir. hoc ex eodem Apostolo dicente, [2] quòd *credenti in eum, qui justificat impium, fides ei reputatur ad justitiam, secundum propositum gratiæ Dei.* Itẽ de Christo, quòd *factus est nobis sapientia à Deo, et*

[1] *Rom.* 5.
[2] *Rom.* 4.

justitia, & justificatio, &c. Ut *qui gloriatur in Domino glorietur*; sed hæc, & similia loca non possent intelligi in bono sensu, si justificatio nostra fieret per gratiam creatam, & nobis propriam, & inexistentem; ergo id fit per solam extrinsecam condonationem peccatorum, & imputationem justitiæ Christi.

Resp. neg. min. & dist. cons. prob. per imputationem justitiæ, & obedientiæ Christi in ratione causæ meritoriæ, conc. in ratione causæ formalis, neg. ant. quoad omnes partes: nam illi, & similes textus non probant omnimodam similitudinem traductionis, & participationis justitiæ Christi, & redemptionis cum traductione peccati Adæ, quasi eodem prorsus modo fiat utraque participatio, sed tantùm vult, quod sicut inobedientia Adæ, & unius hominis fuit radix, & origo cæterorum peccatorum, sic sanctitas Christi est una radix, & origo justitiæ, utraque scilicet ab uno traxerunt originem, peccata ab Adamo, & gratiæ omnes à Christo. Denique in sententia Calvini peccatum originale est concupiscentiæ rebellio, quæ inhæret carni, & sic non est quid extrinsecum; ergo nec gratia.

Objic. 2. Eodem modo efficimur justitia Dei, quo Christus factus est peccatum, juxta illud: [1] *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso*: sed Christus factus non est peccatum, nisi per imputationem peccati nostri; ergo nec nos justitia Dei efficimur, nisi per imputationem justitiæ Christi.

Resp. dist. maj. eodem modo secundum quid, conc. simpliciter, & quoad omnia, neg. maj. & consequ. Comparatio enim non quadrat quoad omnia, sed tantùm quatenus ipse punitur, & immolatur ut hostia pro peccatis nostris, ita & nos justificamur per merita justitiæ illius; sed absit, ut dicatur peccatum nostrum habere in se, sicut nos justitiam ejus participamus.

Inst. Justitia Christi nobis inest, sicut vestimentum, quo tegimur, juxta illud: [2] *Induite novū hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate*; sed vestis non inest, nisi extrinsecè, ut tegat nuditatem; ergo & justitia Christi, ut tegat peccata.

Resp.

[1] 2. *Cor.* 4. [2] *Rom.* 13.

Resp. neg. maj. nam Apostolus per metaphoram indumenti vult solùm, quod imitemur virtutes Christi, & sanctitatem ejus in anima, sicut corpora teguntur vestibus, quo sensu dixit, *exuite veterem hominem cum actibus suis, & induite novum*; ergo induere Christum idem, ac imitari eum in actibus suis, sicut exuere Adamum idem, ac non imitari eum: quod clare colligitur ex eodem Apostolo, [1] cum dicit, *induimini Dominum J. C.* nam inquit Chrysostomus: *induere Christum est omnem simul in universum virtutem habere*; & ut alibi docet, idem est, ac undique in nobis per sanctimoniam, & mansuetudinem Christum conspicuum esse. Et Hieron. ad similia verba, *induite novum hominem*, sic explicat: *qui conversationem illius imitari potest, & universas in se exprimere virtutes, ut sit mansuetus, sicut ille .... iste indutus est novum hominem, & dicere potest cum Apostolo, vivo ego, jam non ego*, &c.

Objic. 3. non stat justitia nostra cum justitia Christi, & nostra abjicienda est, ut istam habeamus; ergo justi non sumus intrinsecè per justitiam nostram, quæ sit in nobis. Prob. ant. *omne detrimentum feci .... ut Christum lucri faciam, & inveniar in illo non habens meam justitiam*, &c. ergo &c.

Resp. neg. ant. & cons. prob. nam justitia, quam contemnit, & abjicit Paulus, est ea, quæ ponebatur in observantia cæremoniarum legis veteris; & illa, quam vult habere, est justitia, quam parit observantia legis Christi, ut patet ex ipso textu.

Objic. 4. ex Patribus: nam aliqui dicunt peccata nostra tegi, ut loquitur Psaltes; *quorum tecta sunt peccata, quatenus sub vestibus Christi, id est primogeniti fratris nostri pretiosa puritate delitescimus, ut testimonium justitiæ à conspectu Dei referamus*; ait Ambros. [2] per comparationem Jacob, qui sub vestibus Esau furatus est benedictionem, & S. Bernardus ait cum Psalmista; [3] *Domine memorabor justitiæ tuæ solius: ipsa enim est mea, nempè factus es mihi tu justitia à Deo*; ergo justitia nostra non est interna, nec inhærens nobis, sed tota in Christo subjectivè, & in nobis extrinsecè per imputationem.

Resp. neg. cons. nec enim id somniarunt illi Patres nec

[1] *c. 4. Ephes.* [2] *l. 2. de Jacob.* [3] *ser. 61. cant.*

nec alii. Comparatio Jacob sub vestibus Esau nobiscum sub pallio justitiæ Christi claudicat in hoc, quod ille coram patre putatus est alter, & patrem decepit, sicque subripuit benedictionem majori debitam; nos coram Deo non possumus putari alii esse, nec eum decipere. In hoc quadrat comparatio, quòd Jacob intuitu vestium Esau, & putatus Esau obtinuit benedictionem; nos intuitu, & ex meritis Christi, quæ nobis applicamus per fidem, spem, charitatem, & sacramenta, benedicimur, & gratiam impetramus. Sic etiam Christus fit nobis justitia, sc. meritoriè, & quatenùs dispositiones, quibus impetramus gratiam, fundantur in meritis Christi.

Objic. denique, ut alia omittam. Justitia nostra est imperfectissima, & totaliter externa est, nam internè sumus fedissimi.... [1] *facti sumus ut immundi omnes, & quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ*; ergo &c.

Resp. dist. ant. est imperfecta comparata justitiæ Dei; con. absolutè, ita ut nulla sit gratia, & justitia vera, & participata, neg. ant. & conf. loquitur propheta de operibus nostris comparativè ad Deum.

CONCLUSIO II.

IN *justificatione verè remittuntur, seu delentur peccata quoad culpam, & reatum mortis æternæ, & maculam*. Est etiam de fide contra eosdem hæreticos, qui volunt peccata non tam deleri, quàm tegi.

Prob. 1. ex Scoto, [2] qui ubique hanc veritatem supponit, vel docet, ut cùm dicit, quòd *Deus priùs remittit offensam peccatori, quàm det ei gratiam*: & ponit hanc conclusionem: [3] *Infusio gratiæ, & expulsio culpæ, seu magis propriè loquendo, remissio culpæ non sunt simpliciter una mutatio*. Et infrà dicit, quòd *tot sunt remissiones culparum, quot sunt culpæ, infusio autem gratiæ est una*: & clariùs infra, ubi dat rationem, cur peccata semel remissa non reviviscant, sicut bona opera mortificata per peccatum, ait: [4] *Mala totaliter extinguuntur, ita quòd nec in se, nec in intellectu, vel voluntate divina remanent in ordine ad* vin-

[1] *Isa*.64. [2] *Ibid*. [3] 4.*d*.16.*q*.2.*A*.2.*q*.16.
[4] *d*.22.*F*.7.

vindictam .... in mortali remisso nec jus remanet, nec actio .... ita enim perfectè texit peccatum, & remisit, ut nec actio sibi remaneat ad vindicandum, &c. Idem sæpiùs alibi docet.

Prob.2. ex Script. docente, Deum delere, & tollere peccata: [1] *Ego sum, qui deleo iniquitates tuas*. Et, [2] *quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem?* Et David orat, [3] *Dele iniquitatem meam .... omnes iniquitates meas dele*. Et petit mundari, & lavari: *Asperges me hyssopo, & mundabor, lavabis me, & super nivem dealbabor*: certè ille, cujus sordes teguntur, non mundatur, nec dealbatur. Et cùm dicit Deus, [4] *effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris*. Et Apostolus post memorata peccata gentilium, sc. fornicationes, idololatrias, adulteria, &c. addit, [5] *hæc fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis*, &c. Et, [6] *sanguis J. C. Filii ejus emundat nos ab omni peccato*, &c. Item dicit justos immaculatos, [7] *beati immaculati in via ....* Et, *elegit nos, ut essemus sancti, & immaculati in conspectu ejus*. Certè Deus non minùs videt peccata tecta, quàm aperta; nullum tegumentum, nullæ vestes occultant oculis ejus sordes, & ulcera nostra.

Prob.3. ex Concil. Trid. cit. [8] *Si quis per J. C. Domini nostri gratiam .... reatum peccati originalis remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram, & propriam rationem peccati habet, sed illud dicit radi, aut non imputari, Anath. sit.*

Prob.4. ex Patribus: nam inquit Chrysostomus, [9] *Judæorum sacerdotibus licebat corporis lepram purgatam ostendere: at verò nostris sacerdotibus non corporis lepram, sed animæ sordes non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est.* Et Hieronymus ad baptizatum hominem loquens; [10] *nunc mundus factus es in lavacro, & de te dicitur, quæ est ista, quæ ascendit dealbata* &c. Et Augustinus scribens ad Bonifacium: [11] *dicimus baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere,* &c.

[1] *Isa.43.* [2] *Mich.7.* [3] *ps.50.*
[4] *Ezech.36.* [5] *1.cor.6.* [6] *1.Jo.1.*
[7] *ps.118.* [8] *Sess.5.can.5.* [9] *de sacer.c.6.*
[10] *3.con.Pelag.* [11] *l.13.*

&c. sc. non radere, sicut capillos, ut iterum crescant, &c.

Prob. 5. ratione Theologica: nam si peccata in justificatione solummodo tegantur per imputationem justitiæ Christi, aut per simplicem non imputationem, & non omninò tollantur, & deleantur quoad omnem maculam, non possunt verificari dicta Spiritus Sancti de hoc mysterio; ergo debet dici, quòd omninò deleantur. Sic enim debemus credere hoc fieri, ut vera sint oracula divina. Prob. ant. nam ille, cujus ulcera corporalia, sordes, maculæ, infirmitates tantùm teguntur, aut non imputantur ad horrorem, vel odium, sed gratis tolerantur, ille, inquam, æger non dicitur verè sanus, nec mundus, nec immaculatus, nec ablutus; sed Scriptura asserit peccatores per gratiam, & pœnitentiam, & baptismum dealbari, sanari, ablui, mundari, &c. ergo remittuntur, & delentur omninò peccata eorum. Maj. negari non potest, sed per se patet in sensu omnium communi. Min. verò probata manet ex allatis, & aliis innumeris Scripturæ locis; ergo &c.

Confir. Nam illa dicuntur communi usu vocabuli *tegi*, quæ sic occultantur, ut non appareant, quamvis existant; ergo si quando dicit Scriptura, quòd peccata nostra teguntur, intelligenda esset in sensu litterali de simplici, & pura tectione, nunquam mundaremur, aut sanaremur à maculis, & ulceribus peccatorum, & non possent verificari alia innumera loca, in quibus eadem Scriptura docet, nos ab illis mundari, sanari, dealbari, &c. Certè si volunt hæretici loca, in quibus peccata dicuntur tegi, sumere litteraliter, quare non licebit, & quidem à fortiori, sumere litteraliter de vera ablutione, deletione, munditie, sanitate, & remissione illa, in quibus dicimur à peccatis mundari, ablui, remitti? &c.

Duplex igitur distingui potest *tectio*, & non imputatio. 1. *tectio*, qua quædam realiter, & verè existentia sic teguntur, ut non appareant, licèt insint; & similiter non imputatio, qua licèt existant peccata, non tamen æstimantur inesse; quia judex, aut superior, aut Deus non curat ea intueri in ordine ad vindictam, seu pœnam. 2. *tectio* est, qua sic mala, vulnera, aut peccata teguntur, vel non imputantur, ut

pror-

prorſus non exiſtant: Sic medicus tegit vulnera, quæ ſanat, *tegit, & curat*, *emplaſtro tegit*, ait Auguſtinus, [1] *ſub tegmine medici ſanatur vulnus*, *ſub tegmine vulnerati celatur vulnus, ſed non curatur*. Scriptura autem loquitur de tegmine ſanativo, & hæretici loquuntur de tegmine celativo, & in hoc errant.

Prob. 6. quia ſi hoc modo tantùm tegerentur peccata, & remanerent quoad maculas, & ulcera, & ſordes, nunquam pœnitens, & juſtificatus poſſet ſalvari, ſed conſ. eſt falſum, & hæreticum; ergo & ant. prob. maj. *nihil coinquinatum intrabit in regnum Cælorum*: [2] & ſcriptum eſt, quòd *iniqui regnum Dei non poſſidebunt*: &, *nihil damnationis eſt iis, qui ſunt in Chriſto I.* Et, *iſte divinus medicus purgationem peccatorum facit*; ſed quocumque poſito velo, aut tegmine, aut negatione imputationis, adhuc illi homines eſſent inquinati, immundi, & interiùs iniqui; ergo &c.

Objic. 1. ex Script. peccata remitti idem eſt, quod tegi, & non imputari, & remitti, ut cùm dicit: [3] *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata..... Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum*; ergo tectio, remiſſio, & non imputatio idem ſunt.

Reſp. diſt. ant. idem eſt, ſi capias tegere, & non imputare, ut ſignificent tollere, & delere, con. ut ſignificent occultare, & nolle videre, quod ineſt, neg. ant. *Si texit peccata Deus, noluit punire, noluit agnoſcere, maluit ignoſcere... ne ſic intelligas, quod dixi, peccata cooperta ſunt, quaſi ibi ſint, & vivant*, inquit Auguſt. [4] & alibi in eadem verba dicit: *Fit ſignificatio peccatorum in his velis, ut per confeſſionem exprimantur, & per gratiam, quæ data eſt Eccleſiæ, aboleantur, hoc eſt tegantur. Unde dicitur, beati quorum*, &c. Vides, quo ſenſu tegantur peccata, ſc. pro tegi eſt aboleri.

Reſp. 2. neg. ant. ſc. hæc ſignificare idem: nam remiſſio ſignificat deletionem quoad culpam, & pœnam æternam; tectio verò abolitionem quoad memoriam propter actus contrariarum virtutum, quæ quaſi

[1] *in pſ.* 31. [2] *Hebr.* 1.
[3] *pſ.* 31. [4] *QQ. Exo.* 10. 8.

quasi delent recordationem, juxta illud: [1] *si impius egerit pœnitentiam, & fecerit judicium, & justitiam, omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor*. Denique non imputatio significat integram abolitionem totius peccati tam quoad culpam, quàm quoad pœnam, quando sc. pœnitentia est perfectissima, & indulgentia completa, quod rarò accidit.

Inst. Hæc responsio non valet pro aliis textibus, in quibus peccata dicuntur operiri, & quòd non sumus unquam sine illis, quantumcumque dicantur remissa; ergo &c. Prob. ant. *ipsa charitas operit*, non delet *multitudinem peccatorum*: Et, *si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*, &c. Ideò quantumcumque sancti docentur orare, & semper dicunt, *dimitte nobis debita nostra*; ergo peccata semper remanent tecta, & non imputata, quamvis remissa.

Resp. neg. ant. & cons. prob. non enim id sequitur ex illis textibus benè intellectis. S. Petrus ibi loquitur de charitate mutua inter nos, quæ operit, id est excusat, & tegit peccata, & condonat, aut dissimulat peccata inter proximos, ut patet ex ipso textu illius versiculi, si legeris integrum; dicit enim, *mutuam in vobis charitatem continuam habentes*. S. Joannes intelligendus est de peccatis levioribus, sine quibus vix sanctissimi vivunt: Idem est de particula illa orationis Dominicæ.

Objic. 2. Concupiscentia non deletur etiam in justis; ergo peccatum in justificatione non deletur: nam concupiscentia est peccatum.

Resp. dist. ant. concupiscentia habitualis, aut radicalis, con. actualis, seu consensus in motum inordinatum concupiscentiæ, neg. ant. iste consensus est peccatum formaliter, inclinatio autem radicalis, aut etiam motus involuntarius ejusdem remanet quidem, sed non est peccatum formaliter, sed radix peccatorum; & ideò dicitur peccatum, quia rebellio appetitus contra rationem venit ex peccato, quo amisimus justitiam originalem, & inclinat ad peccatum, ut diximus aliàs.

Igitur justificatio importat veram deletionem, & remissionem peccati quoad maculam, & culpam, seu rea-

[1] *Ezech.* 18.

reatum pœnæ æternæ per gratiæ infusionem, qua emundamur, & nitorem supernaturalem, amicitiamque Dei, & filiationem, & jus ad hæreditatem æternam accipimus in Baptismo, vel recuperamus in Pœnitentia post amissam gratiam baptismalem.

QUÆSTIO II.

An justificatio fieri possit per extrinsecam peccati remissionem ex parte Dei absque infusione interioris gratiæ.

JAM diximus quæst. præcedenti, justificationem passivam fieri per receptionem formæ sanctificantis, & inhærentis animæ, & hoc de facto, & de potentia Dei ordinaria, & lege posita: & quòd in eadem justificatione peccata verè, & intimè deleantur, & tollantur, non autem tegantur; nunc quærimus, an ita essentiale sit justificationi, ut aliter fieri non possit, v. g. per nudam, & externam ex parte Dei condonationem offensæ sibi per peccatum factæ, & per acceptationem animæ in amicitiam suam.

Hæc quæstio solet etiam hoc modo proponi: An, & quot mutationes fiant in justificatione peccatoris: nam duæ inter alias ibi notantur. 1. ab esse peccati ad non esse peccati, & 2. à non esse gratiæ ad esse gratiæ. 1. est negativa, & moralis, quia termini ejus non sunt entitates physicæ, peccatum habituale non est quid positivum physicum, nec privatio formæ inexistentis, sed quæ deberet inesse actui: & per consequens non esse peccati non est privatio, vel negatio alicujus formæ positivæ realis. 2. verò est mutatio physica, quia terminus ejus *à quo*, id est, non esse gratiæ est negatio formæ realis, & positivæ, & terminus *ad quem*, nempe esse gratiæ, & ipsa gratia est forma realis positiva. Sed tamen de via ordinaria, & de facto ambæ mutationes sunt simul in eodem instanti reali temporis, non naturæ. Quæritur ergo, an possint separari, ita ut homo possit transire à peccato ad non peccatum sine transitu ad esse gratiæ.

Has mutationes sic explicat Doctor. [1] *In justificatione peccatoris est una mutatio privativa, qua de inimi-*

[1] 4.d.5.q.6.E.7.

nimico fit non inimicus. Est etiam alia positiva, quæ de indigno vita æterna fit dignus vita æterna, &c. Et concludit, quòd ex prima mutatione non potest concludi, quòd interveniat forma positiva; benè verò potest concludi ex secunda. Et quidem de facto ita est; sed de possibili quæritur an aliter contingere possit. Idem docuerat in 1. sentent. d.17. ut ibidem scribit.

Iterum potest aliter proponi; an Deus per puram, & simplicem remissionem extrinsecam peccati delere posset peccatum absque infusione ullius formæ naturalis, aut supernaturalis oppositæ peccato.

CONCLUSIO.

N*On repugnat de potentia absoluta peccatum remitti sine infusione formæ sanctificantis, vel alterius.* Est communior.

Prob.1. ex Scoto dicente, [1] quòd *non est necessarium ponere habitum gratificantem supernaturalem, loquendo de necessitate respiciente potentiam Dei absolutam; præcipuè cùm possit dare beatitudinem sine omni merito præcedente, licèt sit necessarium necessitate, quæ respicit potentiam Dei ordinariam:* & clariùs alibi sub aliis terminis: [2] *Infusio gratiæ, & expulsio culpæ, seu magis propriè loquendo, remissio culpæ, non sunt simpliciter una mutatio*, &c.

Prob.2. Deus per gratiam justificat impium; ergo & se solo absque gratia justificare potest; ergo & se solo absque infusione gratiæ, vel alterius formæ creatæ cujuscumque id potest. Ant. supponitur, & patet ex dictis de causalitate, & effectibus gratiæ: nam hæc non delet peccatum ex virtute sua propria, & intrinseca, sed ex acceptatione, & institutione divina. Prob. cons. quia Deus potest se solo per potentiam suam absolutam quidquid de lege, & potentia ordinaria efficit per causas, aut cum causis creatis, non quidem eo modo, quo id præstat per istas causas, sc. per modum causæ formalis, ut aliàs dictum est, sed per modum efficientis; ergo sicut per gratiam, & cum gratia delet offensam, quia sic voluit; ita se solo posset eam remittere, si vellet & sine illa.

Confir. ex dictis. Nam in tantum per gratiam interiùs

[1] 1.*d*.17.*q*.2.*MM*. [2] 4.*d*.16.*A*.1.

riùs infusam justificat, quia ex speciali institutione, & acceptatione sua voluit, mediante hac forma, non tantùm condonare offensam sibi per peccatum illatam, ut probatum est, sed etiam peccatorem elevare ad statum supernaturalem amicitiæ, & filiationis suæ, & conferre illi jus ad hæreditatem æternam; ergo si voluisset, aut si vellet, posset se solo, & absque illa, vel alia ulla forma intrinseca, & per puram benevolentiam, & clementiam suam condonare peccatori offensam, cedendo omni juri suo ad vindictam, & punitionem, & acceptando illum hominem ad hæreditatem, amicitiam, & filiationem.

Confir.2. Nam, ex dictis in Physica, Deus posset se solo destruere frigus in subjecto sine introductione, & actione caloris per nolitionem conservationis ejus; ergo & posset se solo tollere peccatum per puram condonationem offensæ sibi per peccatum illatæ, sicut nunc idem condonat ad exigentiam moralem gratiæ, aut per infusionem ejus.

Dices, disparitatem esse de frigore, & peccato, quòd Deus positivo concursu causat, & conservat illud in subjecto; & sic per negationem concursus conservativi potest illud destruere: at sicut non ita concurrit ad productionem, & conservationem peccati; ita nec eo modo potest illud destruere.

Contra. Deus permissivè concurrit ad peccatum, & conservationem ejus, & positivè statuit peccatorem punire, & privare amicitia sua, & gloria æterna; ergo potuit, & posset de potentia absoluta tollere reatum per condonationem, & cedere juri vindictæ, quod sibi contra peccantem conservabat.

Prob.3. Voluntas Dei est infinitè perfectior, & efficacior omni voluntate creata; sed hæc potest remittere offensas, & reconciliari peccantibus, nihil ponendo in ipsis; ergo à fortiori sic posset Deus reconciliari peccatoribus, si vellet. Min. negant adversarii dicentes, hominem condonando offensam non dimittere culpam, sed debitum satisfaciendi: Deus verò remittit utrumque. Sed hoc gratis dicunt; nam qui sic reconciliatur condonando offensam, nullum jus retinet ad vindictam; ergo verè culpam remittit.

Dices, disparitatem esse inter voluntatem Dei, & hominis, quod illa est efficax, & facit amabile, &

bo-

bonum id, quod amat; non verò humana, quæ nihil potest producere in eo, quem amat; ergo Deus non potest amare peccatorem, quin in illo producat bonum aliquod.

Contra. Deus est liber ad extra, & gratis omninò dicitur eum non posse amare creaturam eo modo, quo placet illi; ergo si non vult aliud bonum homini præstare, præter condonationem offensæ, nihil cogit eum ad aliter amandum, aut aliud bonum positivum conferre illi.

Confir. Non est difficilius Deo auferre ab homine maculam, & condonare peccatum sine collatione positiva gratiæ, quàm auferre ab eo gratiam sine culpa, vel peccato; sed istud potest Deus; ergo & illud. Maj. patet: nam contrariorum eadem est ratio. Item posset Deus deponere Pontificem, aut Regem, sicut & creare, nihil ponendo in ipsis; ergo & justificare peccatorem nullam qualitatem ponendo in ipso.

Prob.4. Nihil est in peccato, quod non possit tolli per extrinsecam volitionem Dei; ergo ad justificationem non est necessaria infusio gratiæ, vel alterius qualitatis positivæ. Prob. ant. in peccato est 1. offensa Dei. 2. culpa, seu dignitas, & reatus pœnæ. 3. aversio Dei, & privatio conversionis ad ipsum; sed hæc omnia tolli possunt per externam volitionem, & condonationem Dei; ergo non repugnat peccatum remitti sine infusione gratiæ, vel alterius qualitatis. Prob. min.1. id negari non potest de peccato in ratione offensæ; nam hæc tota tollitur per condonationem. 2. id etiam patet quoad reatum pœnæ; nam hic tollitur per eandem remissionem. 3. denique de aversione non solùm ex parte Dei, qui ad nos convertitur per voluntariam dilectionem, sed etiam ex parte hominis. Nam volitio Dei tam potest nos inclinare ad Deum, quàm ulla gratia, vel qualitas, quæ continetur virtualiter in ejus voluntate. Et certe ipsa non ordinante hominem ad se ut ad finem supernaturalem, illa inconversio evaderet pura negatio conversionis, quæ non esset peccatum. Denique voluntas Dei potest supplere per se omnem effectum gratiæ, maximè quoad diligibilitatem, quam gratia causat: nam sicut per voluntatem Dei, & ex ejus institutione gratia facit hominem diligibilem, & elevat eum, & inclinat ad diligen-

ligendum Deum, ita per seipsam immediatè posset id facere Dei voluntas.

Prob. denique: nam gratia, & peccatum non opponuntur physicè, nec immediatè; ergo illud non infert necessariò gratiæ negationem, nec gratia negationem peccati, nec negatio peccati infert necessariò existentiam gratiæ. Prob. ant. nam ex dictis non repugnat hominem creari à Deo in statu puræ naturæ, qui est medius inter gratiam, & peccatum; ergo hæc non opponuntur immediatè; ergo tolli potest peccatum sine gratia.

Objic. 1. ex Concil. Trid. *justificatio est translatio hominis à statu peccati ad statum gratiæ*: & docet, quòd *in illa non est sola remissio peccati, sed cum illa infunditur gratia*; ergo justificatio essentialiter fit per gratiæ infusionem.

Resp. dist. ant. de facto, & de potentia ordinaria, & lege posita, conc. de potentia absoluta, neg. ant. Concilium loquitur de justificatione, pro ut est de facto, & de lege posita; & sic verè importat infusionem gratiæ præter remissionem peccati, sed non negat, quin posset aliter fieri; imò ex modo loquendi Concilii satis colligitur distinctio, & separabilitas remissionis peccati à gratiæ infusione, cum dicit, *justificatio non est sola peccatorum remissio, sed & renovatio*, &c. alioqui unum dicendo, aliud non erat necessarium dicere, cùm essent unum & idem remittere peccatum, & infundere gratiam &c.

Inst. Si gratiæ infusio, & peccati remissio essent duo motus distincti, ista remissio non esset effectus formalis illius gratiæ; sed consequens est contra mentem Concilii; ergo &c. Min. patet ex ipso textu. Probat. maj. nam effectus formalis non est separabilis à receptione causæ formalis ejus.

Resp. dist. maj. & min. effectus formalis physicus, con. maj. & neg. min. effectus moralis, neg. maj. & conf. & hoc patet ex dictis de causalitate, & effectibus gratiæ, ubi probatum est, expulsionem peccati non esse effectum physicum, sed moralem, quem causat gratia ex ordinatione divina.

Inst. 2. Saltem ista remissio esset favor extrinsecus; sed hoc etiam est contra mentem ejusdem Concilii; ergo & illud. Prob. mai. nam remissio fieret per extrinse-

secam illam condonationem, & acceptationem, seu ordinationem, non autem formaliter per illam gratiam; sed hanc doctrinam anathematizat Concilium; ergo &c.

Resp. neg. maj. utramque: nam de facto remissio hæc fit mediante gratia interiùs infusa, & immanente, licèt hæc id faciat ex Dei ordinatione, qua gratiæ tribuit hunc effectum. Deinde error, quem ibi damnat Concilium, est eorum, qui dicebant justificationem esse nudam negationem imputationis extrinsecæ, non autem veram, & realem peccati deletionem, nec gratiæ interioris receptionem; à quo longissimè distamus.

Objic. 2. Peccatum essentialiter importat privationem gratiæ, & amicitiæ divinæ; ergo justificatio importat etiam essentialiter infusionem ejusdem gratiæ, per quam restituitur illa amicitia. Prob. cons. expulsio tenebrarum est essentialiter illuminatio, seu infusio lucis; ergo sicut non possunt expelli tenebræ nisi per lucem, ita nec peccatum sine gratia; nam & illud dicitur tenebra, & ista lux.

Resp. neg. ant. ut patet ex dictis de oppositione peccati cum gratia: diximus enim hanc esse moralem, & mediatam, non autem physicam, nec immediatam; quippe admittimus possibilitatem naturæ puræ, quæ mediat inter peccatum, & gratiam. Vide quæ diximus ibi: lux opponitur physicè tenebris, & immediatè, quia tenebra est formaliter privatio lucis; non ita est de peccato, quod non opponitur gratiæ nisi demeritoriè, & ex ordinatione divina.

Inst. Justificatio est motus physicus à statu peccati, quod est terminus *à quo*, ad gratiam, quæ est terminus *ad quem*; sed omnis motus realis exigit duos illos terminos; ergo & iste requirit gratiam.

Resp. neg. maj. justificatio integra importat duos motus, sc. motum à peccato ad non peccatum, & motum à non gratia ad gratiam: terminus *ad quem* primi motus est negatio, seu deletio peccati, & terminus *ad quem* secundi est gratia. In 1. motu tollitur sufficienter peccatum, licèt non eodem modo, nec ita perfectè sine 2. sed tamen tollitur, si Deus ita velit.

Objic. 4. Voluntas Dei non potest mutari de odiente

re in amantem, nisi mutatio aliqua fiat in objecto, circa quod ita mutatur, sed in justificatione voluntas Dei mutatur terminativè circa hominem, & de odiente, seu de non amante fit amans hominem illum; ergo in justificatione fit aliqua mutatio in ipso homine: atqui nulla talis mutatio fieri potest in homine, nisi per gratiam, vel aliam qualitatem ipsi infusam; ergo impossibilis est justificatio sine infusione gratiæ, aut alterius qualitatis. Maj. supponitur certa ex fide, quia voluntas Dei est immutabilis in se: min. etiam ab omnibus admittitur. Prob. subsumptum: non enim potest assignari alia causa mutationis ex parte hominis, præter gratiam, aut æquivalentem qualitatem, qua fiat dignus amore Dei, cùm antea non esset dignus amore, sed potiùs odio, &c.

Ut respondeas, nota ex Doctore, quòd quæcumque potest velle creatura diversis actibus, potest Deus unico respectivè ad diversas circumstantias. Unde sicut homo potest nunc amare Petrum, & postea non amare, scilicet diversis actibus, ita Deus potest ab æterno hominem peccantem hodie non amare, sed odisse pro tota hac ipsa die, & eundem non odisse, sed sibi reconciliare condonando illi peccatum pro sequenti die, vel anno, sicut potest ab æterno velle Petrum esse simplicem piscatorem pro toto tempore præcedente Ascensionem suam, & Vicarium suum, seu Papam pro tempore sequenti Ascensionem. Sic David vult ab æterno pastorem pro tempore præcedente mortem Saulis, & Regem pro tempore sequenti Saulis. Sic potest nolle dispensare me in votis pro uno tempore, & velle dispensare me in alio, & hæc sine ulla mutatione reali intrinseca in Petro, vel in Davide, vel in me: ergo sic potest ab æterno velle condonare mihi peccatum pro hodierno die, quod non vult pro die hesterno. Hoc supposito

Resp. in forma dist. maj. & min. mutari &c. pro eadem circumstantia, v. g. pro eodem instanti & mensura temporis, con. maj. & neg. min. pro diversis temporibus, neg. maj. & cons. nam nihil repugnat Deum ab æterno odisse peccantem pro aliqua duratione temporis, v. g. pro anno, sed pro toto illo tempore velle illum punire, & pro tempore sequenti velle liberaliter

condonare illi peccatum, & sibi hominem reconciliare, & amare, & quidem una simplicissima volitione; sicut ego id possum multiplici, & successivè.

CONCLUSIO II.

R*Emissio peccati, & infusio gratiæ sunt duæ mutationes essentialiter distinctæ*. Est Scotistarum, & aliorum, & sequitur ex præcedenti.

Prob. 1. ex Scoto cit. [1] ibi enim expressis verbis docet, quòd *infusio gratiæ, & remissio culpæ non sunt simpliciter una mutatio*.

Prob. 2. ex Concilio Trid. etiam cit. [2] nisi enim supponeret aliquam distinctionem inter hos motus, non diceret, quòd justificatio *non est sola remissio peccatorum, sed & renovatio*; nec diceret etiam, quòd *cum remissione peccatorum alia dona recipiuntur*; quandoquidem ea recipere, & renovari esset idem, ac peccata remitti. Eodem modo loquitur Concilium ultimum Moguntinum: [3] *Justificatio*, inquit, *cum peccatorum remissione etiam sanctificationem confert*.

Prob. 3. ratione Scoti. Nam remissio peccati multiplicatur, & infusio gratiæ non multiplicatur; ergo non sunt idem motus; nam implicat idem multiplicari, & non multiplicari, esse unum, & non unum. Prob. ant. nam tot sunt remissiones, quot peccata, & infusio gratiæ est una. Homo dicitur peccator multipliciter secundum multitudinem peccatorum numericam, & specificam: non ita est de gratia; nam una sufficit ad justificationem peccatoris.

Prob. denique ex Concl. præcedenti, in qua probatum est, has mutationes posse separari, saltem de potentia absoluta, & habent diversos terminos. Remissio terminatur ab esse peccati ad non esse ejus, & sanctificatio à non esse gratiæ ad esse ejusdem, &c.

Objic. 1. ex Concilio Trid. *homo fit justus ex injusto per susceptionem gratiæ, & donorum*; ergo infusio gratiæ est unica mutatio, quæ fit in justificatione; ergo remissio, & infusio non sunt duæ mutationes.

Resp. neg. cons. Nam Concilium intendit solùm, quòd

[1] *Ibid. A. 2.* [2] *sess. 6. c. 7.*
[3] *c. 7.*

quòd justificatio includit utrumque motum, ut patet ex textibus allatis, non autem quòd sit unicus.

Inst. Si esset duplex motus, esset duplex forma; sed forma non est duplex; ergo nec motus: maj. prob. nam motus specificantur, & multiplicantur ex terminis.

Resp. neg. maj. absolutè, vel dist. duplex forma positiva, aut negativa, con. duplex forma positiva, seu terminus positivus, neg. maj. ad min. dico, quòd duplex est terminus, nempe non esse peccati, qui terminus est negativus, & esse gratiæ, qui est terminus positivus, quod sufficit ad distinctionem, quando sunt separabiles, ut isti.

Inst. 2. Motus realis requirit terminum realem; sed negatio peccati non est terminus realis; ergo nec motus remissionis peccati.

Resp. dist. maj. motus realis physicus, con. motus realis moralis requirit terminum, seu formam realem physicam, neg. maj. deletio, seu non esse peccati est terminus negativus, realis quidem, sed moralis, ideò illa mutatio à peccato ad non esse peccati præcisè est moralis.

QUÆSTIO III.

An justificatio cum infusione gratiæ fieri possit absque ullo actu pœnitentiæ ex parte peccatoris.

Diximus disp. superiori necessariò requiri dispositiones ex parte peccatoris adulti ad gratiam sanctificantem, & illas enumeravimus ex Concilio Trident. & id resolvimus quoad leges positas, & de facto, & secundum potentiam ordinariam. Item mox videbamus eundem peccatorem posse justificari sine infusione positiva gratiæ, vel alterius qualitatis inhærentis, nunc quærimus, an necessarium sit, etiam de potentia Dei absoluta, ut peccator adultus justificari non possit per gratiæ sanctificantis infusionem sine aliquo actu pœnitentiæ, quo ipse retractet, & detestetur peccatum suum. Dico, *peccator adultus*: nam de pueris in baptismo certum est, ut jam notavimus ibidem, illos justificari sine pœnitentia.

Hæc quæstio remitti potuisset ad tractatum de pœnitentia, deque ejus necessitate ad remissionem peccati, sed hìc eam discutiemus ad pleniorem justificationis notitiam.

CONCLUSIO.

QUamvis de potentia Dei ordinaria peccatum remitti non possit, nec peccator adultus justificari sine actu aliquo pœnitentiæ, quo retractet, & detestetur peccatum: id tamen non repugnat de potentia Dei absoluta. Est communior cum Scotistis, & aliis.

Prob. 1. ex Scoto. [1] Nam inquit: *Ad deletionem culpæ mortalis post baptismum commissæ requiritur punitio voluntaria, vel voluntas punitionis; sed neutrum istorum potest esse sine pœnitentia*; ergo &c. ecce pro prima parte: addit pro 2. *intelligitur conclusio de requiri non simpliciter necessario, cujus oppositum includat contradictionem, quia posset Deus remittere sine omni actu illius, cui remittitur*, &c.

Prob. 1. p. ex Scriptura, qua jubentur adulti pœnitere, ut justificentur per ipsa sacramenta, [2] *pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.... in remissionem peccatorum*. Item in veteri testamento non promittitur remissio sine pœnitentia ex parte nostra: [3] *Si pœnitentiam egerit gens illa... agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi facere ei*. Item, *cùm averterit se impius ab impietate sua, ipse animam suam vivificabit*. Item, *si pœnitentiam non habueritis, omnes simul peribitis*: nec de hoc dubitat quisquam, sed de 2. p.

Prob. 2. ex eodem Scoto. Voluntas Dei est infinitè efficacior, & clementior, quàm creata; sed hæc potest remittere offensam absque pœnitentia offendentis; ergo à fortiori Deus; sed remissa offensa remittitur peccatum; ergo &c. Min. prob. nam Deus ipse, seu Christus D. præcipiens nobis diligere inimicos non patitur, ut expectemus istorum pœnitentiam, imò monet contrarium, ut in hoc imitemur Patrem nostrum cœlestem, *qui solem suum oriri facit super bonos, & malos*: & non vult, ut attendamus ad odium,

&

[1] 4. d. 14. q. 1. V. 17. [2] *act*. 2.
[3] *Jerem*. 18.

& inimicitiam, qua nos prosequuntur; nam si expectaremus eorum pœnitentiam, non odirent nos, nec essent ampliùs inimici.

Dices, disparitatem esse de Deo, & homine: nam iste remittens offensam sibi illatam non remittit culpam, quæ consistit in transgressione legis; Deus verò remittit utrumque, quia est supra legem.

Contra. Si homo esset supra legem, remittere posset utrumque, sc. culpam, & offensam; sed Deus est supra omnem legem; ergo potest remittere utrumque.

Contra 2. Transgressio legis est actus præteritus cum peccato actuali, & non manet in peccato habituali, nisi quoad reatum pœnæ, & satisfactionis; sed iste reatus potest mitti à creditore, & offenso independenter à voluntate debitoris; ergo &c.

Prob. 2. Si quid repugnaret illi remissioni ex parte Dei, maximè voluntas peccantis; sed hæc actu non repugnat post transactum peccatum; nam illa diù præteriit; ergo nihil obstat illi remissioni. Maj. continet præcipuum fundamentum adversariorum, & hanc sustinent; nam Deus non videtur posse peccatum remittere homini, quandiù homo renitet, & vult illum offendere. Prob. min. 1. quia remissio offensæ est actus liber solius Dei; & in eo non dependet ullo modo ab homine; ergo si Deus nollet expectare hominis retractationem, & si nullam legem statuisset, qua vult ita expectare conversionem aliquam peccatoris, adhuc posset isti offensam remittere. *An non licet mihi quod volo bonum facere?* ait Christus. 2. peccatum habituale non est ampliùs voluntarium actu nequidem virtualiter, quia continentia virtualis supponit actum, in cujus virtute contineatur peccatum, sed potest homo non habere ullum actum, in quo peccatum præteritum sic contineatur; ergo &c. Imò nequidem adest peccatum interpretativè, nam aliquid dicitur voluntarium interpretativè, quando qui tenetur illud facere, non facit; ergo peccatum non perseverat, cessante actu, nisi moraliter, & quoad reatum pœnæ, & obligationem satisfactionis, sicut votum, aut alii contractus, qui durant quoad obligationem, donec retractentur.

Prob. 3. ad hominem contra Thomistas, non quidem omnes, quia plures nobiscum sentiunt. Gratia,

& peccatum opponuntur physicè, & à parte rei, ut volunt; ergo infusa gratia tollitur peccatum, sicut tollitur nigredo, posita albedine; sed non repugnat infundi gratiam independenter ab omni pœnitentia peccatoris; ergo & expelli peccatum.

Prob.4. Actus prærequisiti ad justificationem se habent tantùm ut dispositiones congruæ ex ordinatione divina; alioqui non possent infantes justificari per baptismum; quia sunt incapaces omnis actus liberi; sed quod requiritur ex lege divina, potest non requiri de potentia absoluta; ergo &c.

Prob. 5. ex Concilio Trid. justificatio includit tantùm remissionem peccati, & infusionem gratiæ, qua homo renovatur interiùs; sed neutra includit actum ex parte peccatoris; ergo sine ullo actu pœnitentiæ ex parte peccatoris habetur tota essentialis ratio justificationis. Alias rationes vide apud nostros Scotistas; istæ sufficiant nobis.

Objic.1.con.2.p. ex Concilio Trident. ad justificationem infusio gratiæ debet esse voluntaria, seu liberè accepta; sed non potest acceptari voluntariè sine actu libero peccatoris, quo peccatum retractet; ergo &c.

Resp.1. dist. maj. de facto, & de lege ordinaria, con. de possibili, & de potentia absoluta, neg. maj. & cons. nam loquimur non de facto, sed de possibili.

Resp.2. neg.min. saltem de retractatione formali: quid enim implicat peccatorem acceptare gratiam Dei, nihil cogitando de pœnitentia peccati?

Objic.2. Ad veram justificationem debet tolli aversio à Deo, & conversio ad creaturam, quia in hoc consistit ratio peccati etiam habitualis: sed hæc aversio, vel conversio tolli non potest sine actu peccatoris; ergo nec fieri justificatio.

Resp.neg. min. nam aversio à Deo, quæ restat post actum peccati præteriti, sufficienter tollitur per gratiam: quia sicut illa aversio est habitualis; ita per gratiam non tantum habitualiter, sed etiam aliquo modo actualiter homo convertitur ad Deum, ad quem gratia illa inclinat.

Inst. peccatum habituale consistit in ipso actu præterito, & non retractato; ergo tamdiù manet illud peccatum,

catum, quamdiù non retractatur, etiam posita quacumque retractatione, & gratia inclinante.

Resp.dist. ant. partialiter cum negatione remissionis, seu cum duratione culpæ, ac reatus, con. integrè, & essentialiter; neg.ant. imò potest esse retractatum, & non remissum; & sic remissio est principalior causa cessationis peccati habitualis, & quoad hoc pendet à solo Deo. Hoc longè verius est in sententia eorum, qui rationem peccati actualis, & habitualis ponunt in privatione gratiæ: nam isti coguntur fateri peccatum tolli positivè per infusionem gratiæ.

Inst.2. Si deletio peccati penderet à solo Deo, Deus esset causa peccati; nam istud à solo Deo conservaretur; sed conseq. est falsum, & impium; ergo &c. Prob. maj. nam ideò duraret, quia Deus nollet illud remittere; ergo &c.

Resp.neg. maj. & cons.prob. nam sic Deus conservaret peccatum non positivè, nec quoad deordinationem, sed negativè, & quoad reatum culpæ, & pęnæ, quatenùs non remitteret illud, ad quod non tenetur, nisi velit: & hoc supposito, neg. min. quid enim justius Deo, quàm nolle remittere culpam, & pęnam peccato præterito debitam, si nollet?

Objic. 3. Peccati existentia est totaliter ab homine; ergo non potest tolli sine homine ipsum retractante: prob. cons. effectus debet conservari à sua causa, nec potest destrui sine illa; ergo &c.

Resp. neg. cons. nam, ut dictum est, cessante actu peccati, nihil remanet præter reatum, cujus duratio pendet à Dei remissione.

Resp.2. dist.ant. peccatum quoad deordinationem actualem, con. quoad pęnæ obligationem, & reatum, neg. ant. nam obligatio ad pęnam pendet ab ordinatione Dei, quæ durat, donec remittatur.

Inst. Homo justificari non potest cum affectu ad peccatum; sed homo perseverat moraliter cum affectu ad peccatum, donec illud retractet; ergo sine retractatione non potest justificari.

Resp.1.dist.maj. & min.cum affectu actuali, aut saltem virtuali, con. maj. & neg.min. cum affectu purè habituali, neg.maj.& cons.nam per gratiam sufficiēter mutatur affectus purè habitualis; quia, ut dicebamus, gratia inclinat eum ad Deum, & ad oppositū peccati.

Resp 2.neg. min. nam perseverantia moralis peccati attenditur principaliter ad reatum, qui tollitur per remissionem, & per gratiam. Unde si interrogaretur peccator post mensem, vel annum, an perseveraret in affectu blasphemandi, responderet negativè; quamvis nullum adhuc actum retractationis elicuisset. Ideò peccatum non remanet propriè, nisi quoad reatum, qui remittitur à Deo maximè per gratiam.

Objic. 4. Deus non potest justificare hominem, nisi eum sibi reconciliando, & diligendo; sed non potest eum sibi reconciliare, nisi eum ad se convertendo, nec ita convertere sine aliquo ejus actu; ergo nec justificare sine aliquo actu, quo retractet peccatum suum. Probatur maj. nam in justificatione Deus ad peccatorem convertitur, & iste ad Deum: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*; ergo &c.

Resp. 1. ex dictis neg. maj. nam sicut possum, & debeo diligere inimicum, & illi remittere offensam, licèt eum non possim mihi reconciliare; à fortiori Deus potest remittere peccatum, & dare gratiam non expectando ejus conversionem, & pœnitentiam. Probatio majoris vera est de facto, & de via ordinaria.

Resp. 2. neg. min. nam ut homo non peccet actu, nec avertatur actualiter à Deo, sed tantùm habitualiter, sufficienter convertetur per infusionem gratiæ, qua inclinatur ad Deum.

Inst. Per nos Deus non potest justificare hominem, dum est in actu peccati; ergo nec quamdiù est peccans habitualiter. Prob. cons. ideò posset Deus remittere peccatum habituale sine actu retractationis ex parte peccatoris, quia per infusionem gratiæ tollit habitualem aversionem ejus à Deo, & affectum ad peccatum, & conversionem ad creaturam; sed si hoc sufficeret, tam posset eandem gratiam infundere peccanti actualiter, & illi actu condonare offensam pariter actualem æquè, ac habitualem; ergo si unum potest Deus, poterit & aliud.

Resp. neg. cons. & min. prob. nam implicat contradictionem peccatum esse, & remitti, seu non esse pro eodem instanti: nam pro instanti, quo committitur actu, existit actu; & pro eodem instanti, quo remittitur, & justificatur, peccatum non existit. Item pro instanti, quo actualiter peccat, ponit obicem gratiæ; & sic non

potest

potest eam recipere : non ita est de habituali peccato; quia per receptionem gratiæ virtualiter, & interpretativè renuntiat peccato.

Inst. Tam peccatum habituale opponitur gratiæ, quàm actuale; ergo gratia destrueret tam actuale, quàm habituale, vel neutrum potest tollere sine actu peccatoris, quo detestetur illud.

Respondeo neg. cons. propter implicantiam allatam, quia implicat peccatum esse, & non esse pro eodem instanti.

Inst. 2. Tam potest Deus remittere offensam, dum committitur actualiter, quàm postquam commissa est, & de illa commissa non dolet peccator; sed istud potest per nos; ergo & illud.

Respondeo dist. maj. tam potest remittere quoad nolle punire, con. quoad tollere dignitatem ad pœnam, neg. maj. nam hoc ipso, quod peccatur, incurritur obligatio, & dignitas passiva ad pœnam, licèt Deus non acceptet, vel imputet ex parte sua illam obligationem.

Igitur de potentia extraordinaria, & absoluta posset Deus justificare hominem, postquam peccavit, quamvis iste non doleret per ullum actum explicitum, & positivum de peccato commisso, modò non retineret affectum positivum, & actualem ad peccatum.

CONCLUSIO II.

Infusio gratiæ, & remissio culpæ hunc inter se ordinem habent, quòd intentione divina, seu in ordine intentionis præcedit infusio gratiæ, sicut & in ordine causalitatis moralis, saltem probabiliùs; in causalitate autem reali sunt simul.

Prob. 1. quoad 1. & 3. p. ex Scoto, [1] qui sic proponit, & resolvit hoc quæsitum. *Si quæras quem ordinem habent ista, sc. gratia, & non culpa ut sunt objecta secundaria divinæ voluntatis?* & respondet, quòd in ordine intentionis prior est gratia, *quia priùs vult propinquius fini, et ita simpliciter priùs vult isti, postquam peccavit, gratiam, quam non vindicare, loquendo de prioritate intentionis, sed exequendo vult* è converso, sc.

[1] 4.d.16.q.2.S.19.

vult priùs in ordine executionis isti non inesse culpam, quàm gratiam. Deinde addit, *vel si dicatur, quòd per inesse, vel non inesse* (culpam) *nihil ponitur in isto extra, sed tantum ut est objectum voluntatis divinæ, potest dici consequenter, quòd hæc objecta secundum perfectionem habent ordinem quendam, ut in ea tendit voluntas divina, sed secundum causalitatem, vel generationem nullum habent ordinem.* Vides, quo sensu hæc duo habeant inter se ordinem prioris, & posterioris. Dicit 1. quòd in intentione prior est gratiæ infusio, quia est medium propinquius fini, quem sibi proponit Deus in justificatione peccatoris, sc. glorificationem ejus, quàm remissio peccati. Sed in ordine executionis videtur prioritatem dare expulsioni peccati; quia quæ sunt priora in intentione, sunt posteriora in executione, & per consequens infusio gratiæ est posterior in executione remissione peccati, & sic habes primam partem.

Sed contrarietas inter peccatum, & gratiam non est physica, sed moralis; & ideò non habent ad invicem causalitatem ullam physicam, nequidem in genere causæ formalis: non enim se expellunt physicè, ut calor, & frigus, sed tota ista causalitas physica, seu expulsio, & infusio se tenent ex parte Dei dantis gratiam, & remittentis peccatum: addit Scotus, quòd quoad causalitatem, vel generationem nullum habent ordinem; & sic habes 3. p. nostræ resolutionis.

Pro 2. autem parte inclinamur in sententiam Mastrii, non obstante contradictione aliorum Scotistarum, qui putant priùs natura expelli peccatum.

Prob. 1. ex Scoto, qui videtur contrarius. Nam inquit:[1] *peccatum non potest effectivè corrumpere gratiam, sed tantùm demeritoriè, ita quòd priùs naturaliter voluntas avertit se* (à Deo per peccatum) *quàm Deus cesset naturaliter conservare gratiam.* Et idem docebat in 4.[2] sc. quòd *nulla virtus infusa potest corrumpi in nobis per aliquem actum nostrum, quasi per naturam repugnantiæ* (physicæ) *sed solùm per causam demeritoriam: anima enim peccans demeretur, quòd gratia non conservetur in ea; & sic in 2. instanti naturæ propter tale demeritum quasi præcedens, Deus non conser-*

[1] 2.d.37.E. [2] 4.d.1.q.1.P P.33.

conservat gratiam, & sic annihilatur. Hoc posito, sic argumentor: Sicut se habet peccatum in expulsione gratiæ, ita se habet gratia in expulsione peccati; sed in expulsione gratiæ peccatum habet prioritatem naturæ, & prius est inesse peccatum, quàm abesse gratiam; ergo in justificatione peccatoris prior natura est infusio gratiæ, quàm expulsio peccati. Prob. maj. nam contrariorum eadem est ratio.

Prob. 2. quia hæc videtur conformior menti Concilii Tridentini, quatenùs tribuit aliquam causalitatem gratiæ respectu deletionis peccati; ut cùm dicit, per gratiam tolli totum id, quod *veram, & propriam rationem peccati habet*, & per illam nos *exuere veterem hominem, & induere novum*. Et alibi docet, quod *unica formalis causa justificationis est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit*, sc. gratia; ergo ex Concilii mente gratiæ infusio habet aliquam veram, saltem moralem, causalitatem in genere causæ formalis circa expulsionem peccati; ergo hæc infusio gratiæ est prior natura expulsione peccati. Prob. cons. nam omnis causa ut causa, & in eo genere, in quo est causa, est prior natura suo effectu; ergo si de mente Concilii gratiæ infusio est unica formalis causa justificationis, sub hoc respectu est prior expulsione peccati.

Objicies 1. hoc esse contra expressam mentem Scoti adductam pro 1. & 2. p. resol. ibi enim docet, remissionem peccati esse natura priorem infusione gratiæ, quia est posterior in ordine intentionis; ergo conclusio non est vera ex Scoto.

Resp. neg. ant. 1. quia Doctor id non dicit assertivè, sed dubitanter, *an gratiam sequatur expulsio culpę, dubium est, cùm non sint formaliter opposita .... addit saltem quocumque modo sint opposita, magis videtur formalis consequentia ad inesse gratiam non inesse culpam, quàm è converso*, quia in secundo antecedens nullo modo ponit consequens; ergo ex Scoto rectè arguitur, inest gratia; ergo non inest culpa: si autem dicas, non inest peccatum, non sequitur, nec benè inferres; ergo inest gratia. Item docet, non esse ibi ordinem causalitatis physicæ, quia neutrum causat aliud, sc. physicè, sed tantùm moraliter, sc. meritoriè quoad gratiam, & demeritoriè quoad peccatum: & sic quia

Scotus reducit totum ad ordinem, quem habent in voluntate Dei, quæ priùs vult infusionem gratiæ, quàm remissionem peccati, sequitur, quòd ad mentem Doctoris melius sentiamus.

Objic. 2. Sequeretur peccatum, & gratiam esse simul pro aliquo instanti, & quidem de via ordinaria; sed conseq. est contra nos; ergo &c. Prob. maj. prius est formam novam, & corrumpentem inesse subjecto, quàm veterem corrumpi, & sic priùs inesset gratia, quàm expelleretur peccatum, nam actio sequitur esse; ergo pro instanti, quo poneretur, & adesset gratia, peccatum adhuc inesset, & sic essent ambo simul in eadem anima.

Resp. neg. maj. & ant. prob. vel dist. in his, quæ se expellunt per actionem veram, & propriam, con. in his, quæ sibi succedunt per actionem externam, & alienam, neg. ant. & conf. nam sicut gratia non expellit peccatum per propriam suam actionem, sed per voluntatem divinam, qua Deus illud remittit; ideò non est necesse, ut pro ullo instanti reali existat in anima, antequam peccatum expellatur, sed sufficit, quòd Deus remittere velit peccatum eo ipso instanti reali, quo infundit gratiam, ita ut primum inesse gratiæ immediatè conjungatur cum primo non esse peccati.

QUÆSTIO IV.

An peccator adultus possit formaliter justificari sine gratia habituali, sed per actum aliquem perfectæ contritionis, vel dilectionis Dei.

Vidimus adultos peccatores disponi ad justificationem per aliquos actus supernaturales fidei, spei, & charitatis, ac pœnitentiæ, & sup. disp. probatum est, gratiam sanctificantem esse habitum interiùs inhærentem, contra hæreticos, qui volunt homines justificari per externam acceptationem divinam, qua imputat nobis justitiam Christi. In hac quæstione disputatur, an gratia, seu forma illa interior, qua justificamur, sit permanens habitualiter, an verò actus aliquis, interior quidem, sed transiens, v. g. actus dilectionis Dei perfectæ, vel pœnitentiæ pariter.

ter perfectæ, quæ dicitur contritio: hic siquidem actus, & à fortiori actus dilectionis Dei est ultima dispositio, ad quam sequitur justificatio, etiam extra receptionem sacramenti, ex Concilio Tridentino, nec de hoc dubitatur, sed an illi actus sint formæ ipsæ justificantes, an verò tantùm dispositiones ad gratiam, seu charitatem habitualem, & inhærentem, quæ sit unica forma justificans.

CONCLUSIO.

S*Ola gratia, seu charitas habitualis est forma justificans, non verò actus ullus dilectionis Dei, vel contritionis quantumvis perfectæ*. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui probat dari habitum sanctificantem contra opinionem, quæ tribuitur magistro 1. *Peccator ante pœnitentiam est injustus, post penitentiam est justus .... ex hoc arguitur, quòd injustitia cum sit formaliter privatio, non potest auferri ab aliquo, nisi ei detur habitus oppositus, quia privare privationem est habitum ponere*, &c. ergo ex Scoto justificatio fit per formam, seu habitum inhærentem, & non per ullum actum formaliter. Nam injustitia, quæ remanet post actum peccati, est privatio habitualis justitiæ, & non tantùm actualis. Et alibi docet quòd *ex solius gratiæ, & charitatis inhærentia, & inclinatione ad actum dicitur actus formatus*. Et sic sine gratia inhærente contritio non est nisi dispositio ad justificationem.

Prob. 2. ex Scriptura constat homini contrito penitenti promitti remissionem peccatorum; ergo ipse actus contritionis non est ipsa formalis remissio peccati, seu justificatio, sed dispositio ad illam: cons. est evidens: nam si per contritionem ipsam peccator esset formaliter justificatus, non promitteretur ei justificatio. Non dicitur justificato, & gratiam habenti, *justificaberis*, aut *gratiam recipies*. Prob. ant. nam dicitur, [2] *si impius egerit pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus suis... vita vivet*, &c. ergo per penitentiam non est adhuc formaliter vivificatus. Similiter, [3] *convertimini ad me in toto corde vestra*, in

[1] 1.d.17.q.2. 1.DD.
[2] *Ezech.*18. [3] *Joel.*2.

in jejunio, in fletu... convertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus, & misericors est, &c. sc. miserebitur: & , [1] *qui confessus fuerit, & reliquerit ea*, (peccata) *misericordiam consequetur*, &c.

Prob. 3. ex Conciliis, maximè ex Trident. sæpius citato: docet enim pluribi peccatores justificari post dispositiones per actus fidei, spei, dilectionis, & pœnitentiæ, quos describit, & addit: [2] *Hanc dispositionem, seu præparationem justificatio ipsa sequitur, quæ est renovatio hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum*. 3. quòd *justificationis hujus unica formalis causa est justitia Dei .... qua nos justos facit....* non dicit, *qua nos justos facimus*; quod dici posset, si per actus nostros proprios dilectionis, aut pœnitentiæ justificaremur formaliter. 4. quòd per eam justitiam à Deo donatam *renovamur spiritu, & verè justi nominamur, & sumus, justitiam in nobis recipientes secundum mensuram, quam Spiritus S. partitur singulis, prout vult, & secundum propriam cujusque dispositionem, & cooperationem*. Hæc dispositio, & cooperatio complectitur actus illos dilectionis, & pœnitentiæ. 5. addit explicatiùs, quòd hoc fit, *dum passionis Christi merito per Spiritum S. charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret*. 6. quòd *in ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo, fidem, spem, & charitatem*, &c. Quid clarius dici potest, ut doceamur justificationem formaliter non consistere in actibus nostris, sed in habitualis gratiæ, seu charitatis receptione? 7. Hæc decernit, & definit in Canonibus, [3] in quibus docet, formam justificantem nobis infundi, & inhærere. 8. loquens de contritione perfecta, quæ paratur per discussionem, & detestationem peccatorum, &c. ait: [4] *Si quis dixerit, eam non præparare ad gratiam, Anath. sit.*

Prob. 4. ex Patribus. Nam inquit Augustinus, [5] *justitiam homo non operatur nisi justificatus*. Operatur autem dilectionem Dei, & contritionem. Item hac inductione explicat justificationem, & effectus ejus: *Per legem cognitio peccati; per fidem impetratio gratiæ contra peccatum; per gratiam sanatio animæ abolitio-*

[1] *Pro. 28.* [2] *sess. 6. c. 6.* [3] *can. 3. 4. 11.*
[4] *sess. 14. can. 5.* [5] *de spir. & litt. 26.*

litione peccati; per animæ sanitatem libertas arbitrii; per liberum arbitrium justitiæ dilectio; per justitiæ dilectionem legis operatio. Vides sanitatem animæ non esse formalem dilectionem, sed gratiam, & ex ista illam oriri. Alii Patres docent, contritionem esse dispositionem ad gratiam justificantem. Ideò Deus, inquit Ambros. [1] *expectat gemitus nostros, sed temporales, ut remittat perpetuos: expectat lacrymas nostras, ut profundat pietatem; expectat conversionem nostram, ut revertatur & ipse ad gratiam*. Ita est de aliis.

Prob. 5. ratione Scoti: nam status firmus, & permanens debet venire à forma firma, & permanente; sed status justitiæ, & sanctitatis est firmus, & permanens; ergo est à forma firma, & permanente; sed actus dilectionis Dei, & contritionis non sunt formæ firmæ, & permanentes, sed transeunt; ergo illi actus non sunt formalis justificatio. Prob. min. homo dicitur, & est justus, amicus, & filius Dei, & hæres vitæ æternæ etiam dormiens, & nihil agens, & id patet maximè de parvulis, qui sunt incapaces talium actuum; ergo status sanctitatis, & justitiæ est permanens. Aliæ rationes adductæ sunt suprà de natura gratiæ.

Objic. 1. Script. tribuit contritioni, & actibus charitatis vim justificandi, & quidem formaliter; ergo ita est. Prob. ant. [2] *charitas operit multitudinem peccatorum*. Et de Magdalena, [3] *dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*: & sic de aliis; ergo ex Scriptura illi actus justificant formaliter.

Resp. neg. ant. numquam enim Scriptura talem effectum tribuit illis actibus in genere causæ formalis, sed tantùm in genere causæ dispositivæ, aut impetratoriæ, & aliqualis meriti de congruo. Ad probat. neg. cons. nam in illis locis Scriptura loquitur de charitate habituali, quæ *diffunditur in cordibus nostris per Spiritum S.* & eodem sensu loquitur de illa Apostolus dicens, *quis nos separabit à charitate Christi?* Nam inquit August. [4] *charitas hæc dicta est virtus, quæ animi nostri rectissima est affectio*. Aliquando etiam loquitur de illis actibus elicitis in statu gratiæ: quia tunc sunt meritorii gratiæ amplioris, & gloriæ. Eodem sensu tribuit actibus fidei eandem

[1] 1. *de penit*. 4. [2] 1. *Pe*. 1.
[3] *Luc*. 7. [4] *de mor. Eccle*. 4.

dem virtutem, quod non potest intelligi in sensu formali, sed tantùm dispositivè, & impetratoriè: ut cùm dicitur, [1] *Quisquis confessus fuerit, quoniam Jesus est filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.*

Inst. Concil. Trid. docet, [2] hanc charitatem esse formam intrinsecam, & inhærentem nostræ justificationis; sed hoc non intelligitur de habituali; ergo est ipsa actualis, quæ nos justificat formaliter. Prob. maj. nam ex Concilio ipsa charitas est forma informans contritionem, quæ justificat extra sacramentum; ergo &c.

Resp. neg. min. & conf. prob. nam loquitur Concilium de contritione, & dispositione proxima ad gratiam, quando elicitur ex motivo perfectæ charitatis cum voto sacramenti: nam si charitas illa, ex qua elicitur illa contritio, esset ipsa forma justificans per se, Concilium non exigeret votum sacramenti, quod est causa instrumentalis gratiæ justificantis.

Objic. 2. ex Patribus, qui non possunt intelligi, nisi in sensu formali, ut cùm Augustinus dicit: [3] *Charitas verissima, & plenissima est justitia... charitas inchoata inchoata justitia est, charitas perfecta perfecta justitia est.* Et Sanctus Bernard. in illud Ephes. 5. *ambulate in dilectione*, ait, *talis conformitas unit animam verbo.... ergo si diligit, nupsit*: Et de timore dicit, [4] quòd *sanctus est, quia introducit perfectam charitatem, quæ est perfecta sanctitas*, ergo actus dilectionis est formalis justitia, & sanctitas.

Resp. neg. conf. nam hæc, & similia verè possunt intelligi in sensu causali dispositivo, aut impetrativo; sicut cùm dicitur de Christo, quòd *factus est nobis justitia, & sanctificatio*, &c. Bernardus autem loquitur de sanctitate actuali, quatenùs actus timoris disponit ad actum charitatis, qui est sanctus, id est bonus, & disponens ad sanctitatem habitualem, vel eam auget, si fiat in gratia.

Objic. 3. Visio beata, & charitas illi annexa vim habent formaliter justificandi; ergo & charitas viæ: nam utrobique est eadem ex Apostolo, *charitas nunquam excidit*. Prob. ant. nam peccatum magis est in-

com-

[1] 1. *cor.* 6. [2] *sess.* 14. *c.* 4.
[3] *de uni. & gra.* 42.
[4] *ser.* 83. *cant.*

compatibile cum actibus visionis, & charitatis beatæ, & posset Deus hominem ante remissionem peccati elevare ad visionem intuitivam, per quam determinaretur ad amorem proportionatum; ergo &c.

Resp. 1. neg. ant. sc. quòd illi actus justificarent formaliter, sed tantùm exigitivè, quatenùs Deus moveretur intuitu prioris favoris, sc. elevationis ad visionem suæ essentiæ, & fruitionem remittere peccatum, sive per puram condonationem, ut diximus possibile de potentia absoluta, sive per infusionem actus charitatis.

Resp. 2. neg. consf. & rationem ejus: nam licèt Apostolus dicat, quòd *charitas non excidit*, non sequitur, quòd sit ejusdem speciei in via, & in patria: tum quia lumen non est idem, nec eadem ratio fruitionis, & charitatis viæ: tum quia charitas patriæ longè perfectior est annexa privilegiis magis incompatibilibus cum peccato, & eo ipso, quod est beatifica, excludit omne malum, & includit omnium bonorum cumulatam possessionem.

Inst. Qui diligit Deum per ipsum actum dilectionis, etiam sine habitu, *fit unus spiritus*, sed non potest esse unus spiritus cum Deo, & cum peccato; ergo actus charitatis formaliter justificat. Prob. maj. *qui adhæret Deo, unus est spiritus cum eo: quippe Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo*; ergo qui amat Deum, fit unus cum illo in affectu, & voluntate; ergo &c.

Resp. dist. maj. fit unus spiritus dispositivè, & unitate affectiva non reciproca, saltem præcisè per illum actum, transf. maj. formaliter, & unitate reciproca, & amicitiæ, & præcisè per illum actum, neg. maj. & consf. certè qui per actum amoris synceri adhæret Deo activè, & perfectè disponitur ad gratiam recipiendam, quæ est vinculum perfectionis, quo unitur eidem, & in eo manet per amorem reciprocum, & sic deletur peccatum, & homo ille justificatur formaliter, sed hoc non fit per amorem activum ex parte hominis, nisi causaliter, & dispositivè, ut dictum est.

Inst. 2. Amor illius hominis est amicitiæ, & respicit Deum ut amicum, sed amicitia est essentialiter reciproca; ergo ille amor faceret eum formaliter amatum, sicut & amantem. Prob. maj. *qui diligit me,*

dili-

diligitur à Patre meo. Et Deus non communicat nobis amorem sui, nisi & ipse prior nos amet, *ipse prior dilexit nos*; ergo &c.

Resp. dist. maj. amor hominis activus, & purus in Deum respicit Deum, ut amicum amicitia activa, & incompleta, con. amicitia completa, seu reciproca, & tam passiva, quàm activa, neg. maj. & sic dist. min. amicitia completa, con. incompleta, neg. min. nam licèt Deus non permittat se amari ab homine, quin & illum amet, nec se permittat præveniri, nec superari in amore; tamen eum, quem amat, facit, vel invenit amabilem delendo peccatum, quo fiebat odibilis, & hoc per infusionem gratiæ, qua fit amabilis formaliter, dum per illam fit consors divinæ naturæ, & evehitur ad quandam cum eo similitudinem, ut possit fundare talem amorem; per actum verò sui amoris fit amabilis dispositivè, & meritoriè de congruo, non verò formaliter.

Objicies 4. Qui justificantur per actus proprios amoris, & contritionis, & simul per infusionem gratiæ, ut adulti, aliter justificantur, quàm pueri, qui justificantur per solam gratiæ infusionem sine actibus propriis; sed pueri justificantur formaliter per solam gratiam; ergo adulti justificantur etiam formaliter per proprios actus. Prob. maj. nam adultus post baptismum ita est sanctus, ut si auferretur ab eo gratia purè, & sola, remaneret adhuc justus ex actibus præteritis. Et non ita est de puero, qui nullos haberet actus justitiæ.

Respondeo dist. maj. 1. & 2. argum. aliter quoad modum, & dispositiones, con. aliter quoad formam justificantem, neg. maj. & min. & ant. 3. in eodem sensu. Nam adultus non aliter justificatur formaliter, quàm per gratiam justificantem, ita & puer; sed ille ad hanc se disponit per proprios actus, & si auferretur ab eo hæc forma justificans, non maneret formaliter, & intrinsecè justus magis, quàm puer, si pariter ab eo auferretur gratia; sed adultus in eo casu maneret dispositus habitualiter ad gratiam ratione priorum actuum, non autem puer.

Inst. Ille adultus ratione actuum meruisset gloriam; sed meritum illud non esset extinctum per ablationem gratiæ sine novo demerito, seu sine peccato;

cato; ergo adhuc deberetur ei gloria; ergo esset adhuc formaliter justus.

Resp. dist. maj. meruisset gloriam ratione gratiæ, & sanctitatis formalis, con. per actus præcisè à gratia, neg. maj. & min. nam sublata gratia caderet meritum, sicut & justitia formalis.

Inst. 2. Per actum contritionis, vel charitatis tollitur totum, quod restat de peccato ex parte adulti; ergo per illum justificatur formaliter: nam ad justificationem formalem requiritur tantùm, ut tollatur totum, quod est in peccato. Prob. ant. per peccatum mortale relinquitur in anima sola aversio à Deo, & conversio ad creaturam habitualis, donec retractetur; sed utraque tollitur per actum charitatis, aut contritionis; nam per illum convertitur homo ad Deum, & avertitur à creatura; ergo &c.

Respondeo neg. ant. & maj. prob. nam præter aversionem, & conversionem illam materialiter sumptam, seu quæ est quasi materiale peccati, remanet ratio offensæ Dei, quæ est velut formale peccati Theologici: & hæc non tollitur sufficienter per actus illos, nisi ex misericordia Deus velit injuriam sibi illatam condonare, & actus illos acceptare in aliqualem satisfactionem, quod præstat mediante gratia, quam interiùs infundit hominem sibi reconciliando. Certè hoc argumento in terminis, ut sonant, probaretur peccatum tolli etiam per amorem Dei, & contritionem naturalem; nam per illos actus naturales tollitur aversio à Deo, & conversio ad creaturam.

Inst. 3. Peccatum actuale non est efficacius ad maculandam animam, quàm charitas actualis ad eam mundandam, & justificandam; sed per peccatum actuale fedatur anima formaliter; ergo per charitatem debet formaliter justificari.

Respondeo neg. maj. nam ex Dei lege peccatum opponitur gratiæ, & eam demeritoriè tollit, & Deum offendit, & facit dignum morte æterna; charitas verò, vel pœnitentia non tollit rationem illam offensæ, sed tantùm disponit ad obtinendam veniam per gratiæ infusionem. Et certè si valeret hæc ratio, id probaret etiam de charitate, & pœnitentia naturali, ut dicebamus.

Mitto alias objectiones, quas longius esset afferre: quia.

quia facilè reducuntur, & solvuntur ex dictis. Sufficit igitur, quòd illi actus justificent dispositivè, & per modum alicujus, & aliqualis meriti, sc. de congruo.

CONCLUSIO II.

Actus charitatis syncerae, & contritionis de potentia Dei absoluta possent formaliter justificare. Est communior inter assertores praecedentis.

Probatur 1. ex Scoto: [1] Quia *non est necessarium ponere habitum supernaturalem gratificantem, loquendo de necessitate respiciente potentiam Dei absolutam*, &c. ergo Deus posset acceptare actum charitatis, & maximè supernaturalis, ad formalē justificationem.

Probatur 2. quia nulla apparet in hoc repugnantia; ergo &c.

Confir. ex dictis suprà: Potest de potentia absoluta fieri justificatio per solam extrinsecam condonationem absque infusione gratiae habitualis; ergo à fortiori poterit hoc fieri per eandem potentiam acceptando actus charitatis, aut contritionis. Id etiam patet ex dictis de possibilitate infusionis gratiae sine ullo actu retractationis, & poenitentiae ex parte ejusdem peccatoris; nam à fortiori hoc poterit in casu, & suppositione conclusionis.

Probatur 3. Si quid repugnaret, maximè ex fundamentis 1. conclusionis: sed illa non probant eam impossibilitatem, nisi de facto, & de potentia ordinaria secundum legem positam; ergo de potentia absoluta id non repugnat.

Prob. denique: quia rationes, quibus adversarii impugnant illam conclusionem, & sustinent de facto peccatorem justificari formaliter per actus illos, non carent apparentia, & probabilitate; ergo à fortiori probant quoad non repugnantiam de possibili.

Objic. 1. Implicat, quòd dispositio sit forma sui ipsius, seu effectus, cujus est dispositio; sed actus charitatis, & contritionis sunt dispositiones ad formalem justificationem; ergo implicat eos esse formalem justificationem.

Resp.

[1] 4.*d*.17.*q*.2.*M M*. 29.

Resp.dist.min. sunt dispositiones morales, & ex lege posita, & de facto, con. dispositiones physicæ, & ex sua natura tales, etiam in ordine ad potentiam Dei absolutam, neg.min. nam sicut Deus statuit non justificare adultos peccatores, nisi dispositos per tales actus, & nisi per infusionem gratiæ inhærentis; ita potuit aliter statuere, & velle, ut per tales actus formaliter moraliter expellatur peccatum, & reconcilietur peccator, fiatque Dei amicus &c.

Objic. 2. ex Concil. Trident cit. justitia inhærens *est unica formalis causa justificationis*; sed hoc competere non potest illis actibus, quia non sunt inhærentes, nec permanentes; ergo & gratia non esset unica causa, sed essent plures aliæ, & maximè isti actus; ergo &c.

Resp.dist.maj. unica de facto, & de lege posita, con. de possibili, neg.maj. & min.nam Concilium loquitur de causa formali secundum præsentem Dei ordinationem, & legem.

Inst. Unius effectus est unica causa formalis; sed justificatio est una; ergo & unica ejus forma, sc. gratia habitualis.

Resp.dist.maj. unica forma physica, con. unica forma moralis, & arbitraria, neg. maj. & cons. nam gratia non causat justificationem physicè, & ex natura sua, sed ex Dei arbitrio, & voluntate, ut probatum est.

QUÆSTIO V.

De æqualitate, & intensione, & remissione, seu augmento, & diminutione gratiæ justificantis.

ÆQualitas gratiæ attenditur 1. ad ejus *essentiam* specificam, & hoc sensu patet ex dictis, quòd cùm in omnibus sit ejusdem speciei, ita est æqualis. 2. ad *intensionem* ejus gradualem, & hoc sensu hìc eam æqualitatem, vel inæqualitatem examinamus. 3. in *ordine ad Deum* ut causam ejus efficientem,& cùm dividat eam singulis prout vult,quæri potest, an, quantũ est de se, det illam omnibus æqualem. 4. ex *parte causæ meritoriæ*, sc. Christi; & quoad hunc respectum quæri potest, an omnibus æquali-

liter applicaverit merita sua, ut æqualem omnibus obtineret: & de hoc dicemus in tractatu de Incarnatione. 5. ex *parte causæ instrumentalis*, sc. sacramentorum præcisè à conditionibus, & dispositionibus suscipientis, & hæc discutietur quæstio in tr. de sacramentis. 6. ex *parte suscipientis*, & quærimus hìc, an Deus gratiam det intensiorem, vel remissiorem uni, quàm alteri secundum mensuram dispositionum, quas videt in singulis, & quidem in adultis; nam cùm parvuli recipientes baptismalem gratiam sint æqualiter non dispositi, videbimus suo loco, quòd ex vi sacramenti detur omnibus æqualis.

Rursus gratia, quæ in prima sui infusione potuit esse æqualis, potest in uno intendi per merita bonorum operum, vel remitti per demerita.

CONCLUSIO I.

Gratia justificans non est æqualis in omnibus quoad intensionem gradualem, benè verò quoad perfectionem essentialem. Est communis, & de fide quoad 1. p. contra Hæreticos Lutheranos, & Calvinistas, qui cùm teneant omnes justificari per eandem justitiam Christi, & per non imputationem peccati, putant etiam illam justitiam extrinsecam imputatam esse in omnibus æqualem; quod docuerat olim Jovinianus.

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui inter varia capita, ex quibus oriri potest inæqualitas, ait: *Si baptizati sint adulti, cùm illi per motum proprium possint esse inæqualiter dispositi, & in sacramento conferatur gratia secundum proportionem dispositionis in suscipiente, sequitur inæqualis effectus*, &c. Ex eodem principio infert, adultum ampliorem gratiam recipere in baptismo, quàm puerum; quia ille præter negationem obicis habet proprias dispositiones positivas, quas non habet puer. Assignat etiam aliam causam, saltem possibilem ex parte Dei, qui non solùm dat gratiam justificantem intuitu sacramenti, (tunc est æqualis) sed etiam ex propria benevolentia cum proportione ad majorem, aut minorem gloriam, ad quam singulos prædestinavit; & inde potest dare gratiam inæqualem; an de

facto

[1] *4. d. 4. q. 7. D. 6.*

facto id faciat, saltem ordinariè, non decernit: sed clariùs de inæqualitate id docet, seu potiùs supponit, cùm dicit, [1] quòd *aliqua charitas est melior altera, quia ei correspondet majus præmium essentiale*; ergo aliqua charitas est major altera.

Prob. 1. p. ex Scriptura. Dicit enim Apostolus, [2] *unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi*. Et [3] *qui justus est, justificetur adhuc, & qui sanctus est, sanctificetur adhuc*. Et, *augebit incrementa frugum justitiæ vestræ*. Item de Job dicit Deus, [4] quòd *non sit similis ei in terra*. Et de Joanne, quòd *non surrexit major Joanne Baptista inter natos mulierum*. Item, [5] *in domo Patris mei mansiones multæ sunt*. Et Paulus, [6] *alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellæ. Differt stella à stella in claritate*. Talis differentia inter animas sanctas. Et Sapiens, [7] *justorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem*; ergo &c. ergo Gratia sanctificans potest esse major, aut minor; ergo inæqualis.

Prob. 3. ex Concil. & novissimè ex Trident. quod duplicem dat causam inæqualitatis. 1. voluntatem Dei, & 2. propriam dispositionem nostram. *Justitiam recipientes unusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus S. partitur singulis, prout vult, & secundum propriam cujusque dispositionem, & cooperationem.* Et infrà [8] docet, quòd justificati *euntes de virtute in virtutem.... bonis operibus in ipsa justitia crescunt, atque magis justificantur*. Item docet, quòd duo sacramenta, sc. Baptismus, & Pœnitentia conferunt 1. gratiam justificantem; alia verò conferunt 2. seu augmentum; ergo gratia non est semper æqualis.

Prob. 4. ex Patribus. Nam inquit Cyprianus, [9] & refertur in Decreto: [10] *Eadem gratia spiritualis, quæ æqualiter in baptismo à credentibus sumitur, in conversatione, atque actu nostro postmodum minuitur, vel augetur, ut in Euangelio semen æqualiter seminatur, sed pro varietate terræ aliud absumitur, aliud in multiformem copiam... cumulatur.* Et Augustinus, [11] *ipsi spiri-*

[1] 1. *d.* 17. *q.* 3. *n.* 1. [2] *Ephes.* 4. [3] *Apoc. ul.* [4] *Job.* 1. [5] *Matth.* 11. [6] 1. *cor.* 15. [7] *pro.* 4. [8] *sess.* 6. *c.* 7. [9] *l.* 4. *Ep.* 7. [10] *d.* 4. *de consecr. c. nequaquam.* [11] *tr.* 6. *Jo.*

spirituales sancti in Ecclesia sunt alii aliis sanctiores, alii aliis meliores; unde hoc nisi abundantius habendo habitatorem Deum? Et Ecclesia orat; *da nobis Domine fidei, spei, & charitatis augmentum*.

Prob. 5. nam 1. ut mox dicebam, de fide est dari primam gratiam justificantem per baptismum, & pœnitentiam, & augmentum ejus per alia sacramenta; & aliqua possunt sæpiùs iterari, & toties causant gratiam, si dignè suscipiantur, & non omnes ea suscipiunt nec æqualibus vicibus, nec æqualiter dispositi; ergo nec æqualem suscipiunt gratiam. 2. de fide etiam est, gloriam dari inæqualem secundum inæqualia merita, & pro mensura gratiæ; ergo & hæc inæqualis est.

Prob. 2. p. 1. ex Cypriano cit. [1] *planè eadem gratia spiritualis æqualiter in baptismo à credentibus sumitur*, eadem, inquam, non numericè, sed specificè, &c.

Probatur 2. nam gratia sanctificans in omnibus habet easdem causas efficientes, finalem, objectivam, & formalem; nec aliunde venire potest, vel argui specifica ejus diversitas; ergo ubique est æqualis essentialiter.

Confir. 1. quia charitas habitualis est ejusdem speciei, & dignitatis essentialis in omnibus; ergo & gratia: nam est idem realiter cum charitate.

Confir. 2. nam habitus fidei, spei, & charitatis, & aliarum virtutum sunt ejusdem speciei in omnibus; ergo & gratia; non enim est major ratio diversificandi gratiam, quàm alias virtutes Theologicas, quæ cum illa infunduntur, vel morales, quæ ad eam disponunt.

Objic. 1. con. 1. p. ex Script. [1] *non ad mensuram Deus dat spiritum*; ergo non dat majorem uni, quàm alteri.

Resp. neg. cons. non enim loquitur Joannes de hominibus, sed de Christo D. quem *diligit Pater, & omnia dedit ei in manus*... Igitur, inquit Glossa, *hominibus datur ad mensuram; sed sicut totum ex seipso toto genuit filium suum, ita incarnato filio suo totum spiritum suum dedit*.

Objic. 2. Gratia habitualis est natura, seu substantia in

[1] *Ibid.* [2] 3.70.3.

in ordine supernaturali; sed natura, seu substantia non suscipit magis, & minus; ergo non est capax inæqualitatis, nisi sit differentia specifica. Prob. maj. nam gratia est quædam filiatio adoptiva; sed filiatio non suscipit inæqualitatem; ergo nec gratia.

Resp.neg.maj.est enim accidens entitativè,non autem substantia, nisi per quandam analogiam. Ad prob.neg.pariter min. nam filiatio naturalis,quia terminatur ad naturam, seu substantiam, non suscipit magis, & minus, benè verò adoptiva, quæ fit per gratiam; & sic terminatur ad qualitatem.

CONCLUSIO II.

G*Ratia justificans augetur intensivè, sed moraliter per bona opera, non tamen remittitur gradualiter*. Est communis, imò & de fide quoad 1. p.

Prob.1.ex Scoto, [1] qui supponit ex Augustino, quòd *charitas meretur augeri, & aucta meretur perfici... & in rebus corporeis idem est melius esse, quod majus esse. Aliqua autem charitas melior est altera; quia ei correspondet majus præmium essentiale*; ergo aliqua charitas est major alia. Et in ea quæstione refutat opinionem Goffredi docentis, illud augmentum non fieri per additionem gradus ad gradum, sed per adventum novæ charitatis destructa priore: seu quòd *nihil charitatis præexistentis manet idem numero in charitate aucta; sed totum, quod præfuit, corrumpitur, & aliud individuum perfectius illo generatur*; ergo censet, eam augeri intensivè.

Prob.1.p.ex Concil.Trident.cit. in præcedenti. [2] *Sic ergo justificati, & amici Dei facti, euntes de virtute in virtutem, renovantur de die in diem... Et in ipsa justitia crescunt, atque magis justificantur* &c. Quod probat ex allatis textibus Scripturæ, & oratione Ecclesiæ. Et Can.32. definit, *ipsum justificatum bonis operibus... verè mereri augmentum gratiæ, & gloriæ* &c.

Prob.3.ex PP.citatis,& maximè ex Augustino dicẽte, quòd [3] *charitas aliqua est inchoata, aliqua perfecta*. Et quòd *charitas in nobis nata non statim*

[1] 1.d.17.q.3.n.1. [2] *Sess.6.c.7.*
[3] *1.de nat.& gra.70.*

est perfecta &c. Certè in hoc 2. loco loquitur de eadem gratia quoad entitatem, quæ gradatim crescit per intensionem, & additionem gradus ad gradum.

Prob. 4. quia ex Scoto eadem est ratio de hac qualitate, & habitu, ac de aliis habitibus, & qualitatibus; sed alii habitus, & qualitates crescunt intensivè, & per gradus; ergo & ista. Maj. patet; nec enim ratio ulla potest afferri quoad hoc inter illas qualitates, & istam; conveniunt enim in ratione generica qualitatum, cui annexa est proprietas intensibilitatis. Prob. min. ex Philosophia, ubi probatum est, intensionem qualitatis fieri per acquisitionem novæ entitatis, seu gradus, &c.

Confir. Nam major radicatio, per quam explicant aliqui hanc intensionem, & augmentum qualitatum, vel fit per acquisitionem alicujus novæ entitatis charitatis, seu gratiæ, vel sine tali acquisitione: Si primum, habemus intentum quoad rem, & nolumus disputare de nomine: Si 2. ergo sacramenta, quæ ex fide supponunt primam gratiam justificantem in suscipientibus ea, nihil producunt de novo in illis, quod est erroneum.

Prob. 2. p. scilicet quòd intendatur moraliter: nam ex dictis productio physica gratiæ soli Deo propria est; ergo ab ulla creatura augeri non potest, nisi moraliter, & meritoriè à Christo Domino, & dispositivè à suscipiente, & exigitivè ex pacto, & institutione divina per sacramenta, ut dicemus suo loco, & formaliter per novum gradum charitatis. Conf. patet ex doctrina Concilii Tridentini; nam istud augmentum gratiæ est ab iisdem causis, ex quibus est prima gratia; sed 1. gratia justificans est ab illis causis, ex Concil. Trid. ergo & istud augmentum.

Prob. 3. p. 1. ex Scoto, qui sic discurrit: [1] *Deus statuit pro lege hoc, pro minori malo nunquam auferre majus bonum; quia sicut ex liberalitate bonitatis suæ dat majus bonum pro minori bono, quia præmiat ultra condignum; ita etiam pro majori malo punit minori malo, quia punit citra demeritum. Nunc autem omne demeritum veniale est minus malum, quàm gratia, seu charitas sit bona. Ideò de potentia ordinata non corrumpit, nec diminuit charitatem, propter demeritum pec-*

[1] *Repor. d. 17. q. 7. n. 7.*

peccati mortalis totaliter corrumpitur. Nihil clarius, nec solidius dici potest pro hac veritate.

Prob 2. p. quòd non remittatur gradualiter per deperditionem alicujus entitatis intrinsecæ: quia si sic minueretur gratia justificans, id fieret per peccatum mortale, aut veniale; sed neutrum dici potest; ergo &c. Maj. patet: non enim habet aliud contrarium, quàm peccatum, quod illi opponitur moraliter, ut dictum est. Prob. min. 1. non per mortale; quia per istud aufertur totaliter: 2. non per venialia; nam si per singula venialia auferretur gratia justificans, tandem per aliquod veniale auferretur ultimus gradus gratiæ; & istud peccatum esset mortale, quia auferret vitam istam supernaturalem; ergo &c.

Objic. 1. con. 1. p. Augeri spectat ad quantitatem; sed gratia non est quantitas; ergo nec capax augmenti.

Resp. dist. maj. augmentum extensivum: con. intensivum, neg. maj. & consf. loquimur hic de augmento intensivo per additionem gradus ad gradum, non partis ad partem extensivè. Et ità solet Scriptura loqui de qualitatibus, quasi essent quantæ, seu majores, aut minores; ut cùm dicit de aliquibus, quòd sint modicæ fidei, aut quòd fides sit magna, aut tanta, vel comparatur parvitati grani sinapis.

Objic. 2. Unus gradus positivus, & entitativus gratiæ sufficit, & facit totum, quod maxima; ergo frustra intenditur per additionem. Prob. ant. nam gratia in uno solo gradu justificat, delet peccatum, facit amicum Dei, dat jus ad gloriam &c.

Resp. neg. 1. ant. & dist. 2. justificat quoad essentiam justificationis, & illarum proprietatum, & effectuum primariorum, con. quoad perfectionem intensivam, & alios effectus secundarios, neg. ant. nam intensior gratia, & charitas producit perfectiores, & intensiores actus; magis roborat animam contra tentationes; evehit ad ampliorem gloriam; auget merita &c.

Objic. 3. Gratia est maximum donorum Dei; ergo non potest fieri major: ant. patet ex Scriptura: *major horum est charitas*.

Resp. dist. consf. non potest fieri major quoad essentiam: con. accidentaliter, & intensivè, neg. consf. alioqui gratia unius hominis justi esset æqualis gratiæ Christi.

Objic.1.cō.2.p.Si gratia cresceret gradatim,additio fieret per numerum graduum; sed conſ. eſt falſum; ergo &c. Prob. min. nam ſi additio fieret per numerum, deberet etiam fieri additio ſubjecti ad ſubjectum, gradus animæ ad animam; non enim poteſt eſſe novum accidens ſine novo ſubjecto; ſed illa additio animæ eſt fictitia; ergo &c.

Reſp.neg.min.& maj.prob.Nam cùm intenditur calor in ligno, vel aqua per additionem novi gradus, non generatur nova pars ſubſtantialis aquæ: nam in eadem parte ſubjecti poſſunt eſſe plures, aut pauciores gradus qualitatis, ut ſuppono ex Philoſophia.

Inſt. Accidentis eſt ineſſe; ergo novi gradus gratiæ debent habere novum ſubjectum, cui inhæreant.

Reſp.neg. conſ. nam novi gradus inſunt, & inhærent eidem animæ, cui priores inſunt, & cum illis penetrantur, & faciunt unam gratiam totalem, licèt gradualiter majorem.

Objic.2.Gratia eſt forma ſimplex, & indiviſibilis, eſt enim ſpiritualis; ergo non poteſt augeri per alias partes: nam ſimplex, & indiviſibile additum ſimplici, & indiviſibili non facit majus.

Reſp. diſt. ant. eſt ſimplex ſimplicitate compoſitionis, & indiviſibilis extenſivè, con. ſimplicitate oppoſita pluralitati graduum, & indiviſibilitati intenſivæ, neg.conſ. & prob. ejus: nam illud axioma verificatur tantùm de majoritate extenſiva; alioqui non daretur majoritas in gloria, quod eſt contra Scripturam, & fidem.

Alia argumenta patent ex dictis in Philoſophia de intenſione qualitatum per additionem gradus ad gradum inexiſtentem.

Objic.1.con.3.p.Habitus acquiſiti poſſunt minui;ergo & gratia: non enim eſt major ratio de iſta qualitate, & habitu, quàm de aliis.

Reſp.neg.conſ. & rationem ejus: nam habitus illi acquiruntur per actus, & phyſicè, illis deficientibus actibus deficit cauſa conſervativa: non ita eſt de gratia, quæ à ſolo Deo phyſicè, & efficienter augetur; & ſic poſſet ab eo minui, ſi vellet non conſervare aliquos gradus; ſed non legitur, quòd id faciat quoad entitatem graduum.

Inſt,

Inst. Imò legimus, quòd *multorum refrigescet charitas*, scilicet *in multis aliis*, *licèt non cadant totaliter*, ait Lyranus, scilicet in fine mundi multi veniente Antichristo cadent totaliter, & pervertentur; alii verò licèt non cadant totaliter, tamen tepescent; ergo ex Scriptura remittitur gratia, sive id fiat Deo non conservante, sive aliter.

Resp. dist. ant. refrigescet quoad effectus aliquos, con. quoad entitatem, neg. ant. & cons. minuitur quidem ardor in effectibus, qui cùm pendeant à cooperatione libera voluntatis nostræ, non semper eodem modo se habent in agendo; quod in sanctioribus viris experimur, qui sæpe ariditates, & tepiditates patiuntur; quamvis gratia eorum non sit imminuta.

Objic. 2. Per bona omnia opera homo fit gratior Deo, & augetur gratia; ergo per mala opera omnia fit ingratior, & minuitur gratia. Ant. supponitur ex dicendis. Prob. cons. contrariorum est eadem ratio.

Resp. neg. cons. nam certum est, quòd Deus ex liberalitate nihil boni relinquit immuneratum; & sic auget gratiam cum proportione meritorum; sed ita statuit, ut non per quæcumque demerita minuat entitatem gratiæ, sed aliunde punit, v. g. retrahendo, seu minuendo alios favores. Et ratio generalis est, quia de ratione peccati venialis est, ut non tollat gratiam, alioqui non diceretur veniale, quippe tam facile deberet tollere gratiam quoad ultimum gradum, quàm quoad primum; quia omnes sunt ejusdem rationis.

CONCLUSIO III.

Gratia sanctificans, seu charitas habitualis infusa remittitur quoad aliquos effectus per peccatum veniale, per mortale autem totaliter deperditur. Est de fide quoad 2. p. contra hæreticos, qui putant, semel justificatum numquam amittere gratiam, quia putant peccata ei non imputari.

Prob. 1. ex Scoto dicente, [1] fervorem charitatis posse diminui dupliciter, sc. *positivè per actionem positivam, et privativè, seu negativè per omissionem*: 1. modo per actus contrarios, aut alienos, per quos generantur ha-

[1] *Repor. 1. d. 17. q. 7. n. 8.*

habitus contrarii, vel alieni, per quos avertitur voluntas, & retardatur ab actibus, ad quos habitus gratiæ, & charitatis inclinat: 2. per negligentiam, & omissionem actuum charitatis: nam per illas omissiones, & negligentias deperduntur habitus acquisiti per exercitium & frequentationem actuum ejus. Nam inquit Doctor; *Ex actibus charitatis elicitis nata est generari in voluntate quædam Charitas acquisita .... & ideò omittendo elicere actus charitatis, non generatur talis habitus charitatis, quo voluntas esset magis habilitata, & inclinata ad actus charitatis, & magis ferventer operaretur; ideo diminuitur fervor charitatis per omissionem actuum charitatis*. Idem est de gratia.

Quoad 2.p. dicit, quòd Deus *de potentia ordinata non corrumpit, nec diminuit charitatem propter peccatum veniale; sed propter demeritum peccati mortalis totaliter corrumpit*.

Prob. 2. ex Script. cit. *refrigescet charitas multorum*, scilicet propter tribulationem; *charitas, quæ ante tribulationem videbatur calere, vel calebat utcumque in pace refrigescet*, ait Glossa interlinearis. Quod saltem intelligitur de aliquot effectibus ejus, quatenùs timidiores fient, nec ferventer adeò resistent, aut pugnabunt.

Prob. 3. nam, ut dicebamus, ipsimet justi sæpiùs experiuntur in suis orationibus, & exercitiis pietatis tepiditates, & ariditates. Unde Episcopo Laodiciæ dicitur: [1] *Scio opera tua, quia nec calidus, nec frigidus es... sed quia tepidus es, incipiam te emovere* &c. *non frigidus*, ait Lyra: *devitans transgressionem timore pœnæ... tepidus, id est, tardus ad bonum, & otiosus*.

Prob. 2. p. 1. ex Script. ex parabolis prodigi, *qui substantiam suam dissipavit vivendo luxuriosè*: & de drachma perdita, & recuperata: & de ove errante, & reportata in ovile. Item ex eadem Scriptura constat de Lucifero, de Adamo, de Davide, & de Galatis, quibus scribit Apostolus: [2] *Miror, quòd tam citò transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Euangelium*. Et, *sic stulti estis, ut cùm spiritu cœperitis, nunc carne consummemini*: Isti justificati

[1] *Apoc.* 3. [2] *Gal.* 1. & 3.

cati fuerant per baptiſmum: 3. promittit Deus gratiam pœnitentibus, qui exciderunt à gratia per peccatum, & è contrà minatur mortem æternam iis, qui à juſtitia declinantes non convertuntur. [1] *Cùm averterit ſe juſtus à juſtitia, & fecerit iniquitatem, nunquid vivet? Omnes juſtitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur* &c. Ipſe Paulus timet cadere à gratia ſua, *ne fortè cùm aliis prædicavero, ipſe reprobus efficiar*. Certè loquebatur fidelibus, & baptizatis, cùm ſcribebat Corinthiis: [2] *Agnoſcitis, quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt: nolite errare, neque fornicarii... regnum Dei poſſidebunt. Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis*. Certè hæc fruſtra minaretur, ſi ab accepta ſanctitate illos cadere non poſſe crediſſet. Idem docet ad Epheſios: [3] *Scitote, quòd omnis fornicator, aut immundus... non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei*. Erant autem juſti, cùm ſic monebat. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*. Loquitur ad juſtos, cùm dicit: *vide bonitatem Dei in te, ſi permanſeris in bonitate, alioquin & ſi excideris* &c. Et, *cum timore, & tremore ſalutem veſtram operamini* &c. Fruſtra hæc diceret, ſi non poterant excidere; ergo ex Scriptura certum eſt, gratiam acceptam poſſe amitti.

Prob. 3. ex Concil. nam in Trident. ſic ſtatuitur: [4] *Si quis dixerit, hominem ſemel juſtificatum ampliùs peccare non poſse, nec gratiam amittere, atque adeò eum, qui labitur, et peccat, nunquam verè juſtificatum fuiſse, Anath. ſit*. Et antea docuerat, [5] *quocumque alio mortali peccato quamvis non amittatur fides, acceptam juſtificationis gratiam amittit*.

Prob. 4. ex Patribus. Ex Hieronymo, qui arguit Jovinianum, qui inter alios errores docebat, [6] *gratiam ſanctificantem pro juſtis eſse inamiſſibilem*. Et ex Auguſtino dicente, [7] *ipſos quoque regeneratos alios perſeverantes uſque in finem hinc ire, alios quouſque decidant hic teneri, qui utique non decidiſsent, ſi antequam laberentur, hinc exiiſsent... quoſdam verò lapſos, quouſque redeant, non exire de hac vita, qui*

[1] *Ezech. 13.* [2] *1. Cor. 6.*
[3] *Epheſ. 5.* [4] *Seſs. 6. can. 23.*
[5] *cap. 15.* [6] *d. con. Jovin.*
[7] *de bo. perſev. 13.*

utique perirent, si, antequam redirent, exirent. Idem docent communiter alii Patres.

Prob. denique. Nam quicumque justi, & cum quantacumque gratia remanent liberi; ergo tam ad minus possunt malè agere, & peccare, & justitiam amittere, quàm alii. Certè si Paulus credidisset se non posse amittere gratiam suam, non tam graviter conquestus esset de Angelo Sathanæ, qui eum colaphizabat: *Propter quod ter Dominum rogavi*, inquit, *ut discederet à me* &c. ergo absque ullo solido fundamento asseritur illa inamissibilitas gratiæ. Quod magis patebit ex solutione objectionum, quibus nituntur hæretici ex abusu textuum aliquot Scripturæ.

Objic. 1. contra 1. p. Gratia est qualitas naturaliter influens in actus, ad quos inclinat, non autem liberè; sed per nos semper manet in eadem intensione; ergo semper agit eodem modo; ergo si non minuitur in entitate, ita nec tepescit in actione.

Resp. dist. subsumptum, non tepescit in actione, quantum est de se, con. quoad ea, quæ cum illa concurrunt, neg. subs. cum gratia habituali concurrit voluntas, quæ per habitus vitiosos contractos ex actibus peccati inclinatur in contrarium; concurrit & Deus per gratias actuales operantes, & cooperantes, quique peccatis offensus non adeò liberaliter influit. Imò & sæpè ex providentia speciali, & amantiori retrahit auxilia, & permittit ariditates, ut inde humilientur sancti, & cautiores, & ferventiores evadant, cùm redierit auxilium, vel ut puniantur de aliquot levioribus negligentiis suis.

Objic. 1. con. 2. p. ex Script. quæ docet, justos non peccare: [1] 1. *omnis, qui in eo manet, non peccat. . omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, nec peccare potest, quia ex Deo natus est:* 2. idem Apostolus de quibusdam Apostatis à fide, quos vocat Antichristos, *Antichristi multi facti sunt, & illi*, inquit, *exierunt ex nobis, sed non erant ex nobis*, scilicet non erant verè fideles, nec justi, licèt ut tales viderentur apud nos: 3. quòd vera *charitas nunquam excidit*. Et de se, & de veris Christianis dicit, [2] *quis nos separabit à charitate Christi? . . Certus sum, quia neque mors . . neque creatura alia poterit*

[1] 1. Jo. 3. [2] 1. Cor. 15.

terit nos separare à charitate Dei; ergo ex Scriptura gratia, seu charitas, qua semel quis est justus, nunquam amittitur.

Resp. neg. conf. nec enim is est sensus, nec rectè colligitur ex illis, & similibus textibus. 1. quidem loquitur de habente gratiam, & semen Dei in sensu composito gratiæ; & docet peccati incompossibilitatem cum illa, seu cum illo semine, & filiatione Dei. Nam hoc ipso, quod quis peccat, degenerat ab ea nativitate, & filiatione: quippe charitas, secundum quam ex Deo natus est, *non agit perperam, nec cogitat malum*: cùm ergo peccat homo, *non secundum charitatem, sed secundum cupiditatem peccat*, inquit Augustinus.

2. Qui sic abierunt in errorem facti Antichristi, non erant ex veris Apostolis, & discipulis Christi, scilicet fideles constantes, & perseverantes, sed inconstantes, & debiles, & proditores, ut Judas, qui verè fuit Apostolus, *qui connumeratus erat in nobis*, ait Divus Petrus, [2] *& sortitus est sortem ministerii hujus*. Et deliberant de alio eligendo, *ut accipiat locum ministerii hujus, & Apostolatus, de quo prævaricatus est Judas*. Sicut ergo Judas fuit verè Apostolus, & à Christo verè electus (*nonne vos duodecim elegi, & unus ex vobis diabolus est?*) sic multi eliguntur, & justificantur, & ex justorum numero exeuntes fiunt Antichristi. Ita est de Apostatis à fide, ut sunt hæretici.

3. Docet, quòd charitas perseverat etiam in patria, quando alii habitus, fidei scilicet, & spei, & alia dona, v. g. linguarum, prophetiæ &c. cessabunt: & quòd fervens, & constans charitas, qualis fuit in Apostolis, & Martyribus, non extinguitur, sicut in aliis, *qui ad tempus credunt, & in die tentationis recedunt*. Quod exprobratur Episcopo Ephesino: [3] *habeo adversum te, quod charitatem tuam primam reliquisti* &c.

Objic. 2. ex Patribus: nam inquit August. [4] *charitas, quæ deleri potest, nunquam vera fuit*. Et idem dicit Hieron. *amicitia, quæ desinere potest, nunquàm vera fuit*; ergo vera gratia justificãs est inamissibilis: nã per

N 5 nos

[1] *de gra. chr.* 21. [2] *Act.* 1.
[3] *Apoc.* 2. [4] *Ep. ad Jul.*

nos illa charitas vera est vera gratia justificans.

Resp. neg. cons. nec enim id sequitur ex illis locis, nec id intendunt Patres: per charitatem veram intelligit Augustinus *perseverantem*, & *finalem*, *vel facientem ad vitam æternam*, ut notat Glossa. Item per ly, *deseri*, seu *amitti potest*, intelligit de illa, quæ leviter, & facilè deseritur; & hæc non est vera, seu solida.

Adde, quòd Gratianus minùs benè hunc locum tribuit Augustino in Epistola ad Julianum; ibi enim non legitur, sed in lib. de salutaribus documentis, qui non est Augustini, licèt inter alios inseratur.

Objic. 3. S. Petrus trina sua negatione peccavit mortaliter, & tamen gratiam justificantem non amisit; ergo vera gratia est inamissibilis. Prob. ant. quoad 1. p. ex multis Patribus, maximè ex Augustino pluribi docente, quòd Deus eum permisit cadere, ne justus ullus de se præsumat. Et prob. 2. p. ejusdem ant. nam, inquit S. Leo, *Vidit te Dominus, non fidem fictam, non dilectionem aversam, sed constantiam esse turbatam. Abundavit fletus, ubi non defecit affectus.* &c. ergo S. Petrus non amisit gratiam in illo peccato.

Resp. neg. 2. p. ant. nam destruit 1. si enim Petrus non fuit aversus à fide, vel affectu, non peccavit; peccatum enim est aversio à Deo. S. autem Leo sic loquitur; non ut excuset peccatum absolutè loquendo, sed ut minuat, imò & tollat per fletum subsequentem, quo egregiè lavit atrocem maculam. Vult etiam dicere, quòd Petrus non peccavit directè contra fidem, & charitatem in Christum, sed indirectè ex nimio timore hominum, & pœnarum, quas videbat in Magistro.

QUÆSTIO VI.

Quomodo quis scire, aut confidere possit se esse in gratia.

HÆretici Calvinistæ, & Lutherani docent, hominem non tantùm scire posse, sed & teneri certò credere se esse in gratia cum Deo, alioqui non sunt justi, nec fideles; quia per fidem hanc putant ho-

hominem justificari ; & hanc fidem vocant aliquando fiduciam, sed cum certitudine fidei.

Porrò certitudo 1. alia est *fidei*, qua sine hæsitatione, vel formidine de opposito assentimur veritatibus revelatis à Deo : 2. alia *scientiæ*, qua firmiter assentimur alicui propositioni deductæ ex præmissis evidentibus, immediatis, & causis conclusionis, denique notæ per veram demonstrationem, aut etiam propositioni alicui per se notæ, qualis est ista ; *omne totum est majus sua parte* ; & hæc dicitur naturalis : 3. alia *moralis*, qua assentimur alicui veritati ex conjecturis, seu motivis valdè probabilibus, quæ non auferunt quidem omnem formidinem de opposito, sed tamen satis quietant intellectum, ut non multùm propendeat in partem oppositam : 4. alia *conjecturalis*, quæ non differt à præcedenti, nisi secundum magis, & minus apparentiæ, & probabilitatis, aut formidinis de opposito ; nam hæc non adeò firmiter adhæret propositioni, quæ sic dicitur certa.

CONCLUSIO I.

N*Emo tenetur, nec potest certò credere se esse in gratia certitudine fidei sine revelatione divina speciali*. Ita omnes Catholici, & est de fide contra Sectarios prædictos, & alios antiquiores, ut Catharos, Beguardos, & Beguinas, &c.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Potest dici, quòd ex nullo actu, quem experimur, nec ex substantia actus, nec ex intensione actus, nec ex delectatione, seu facilitatione in operando, nec ex bonitate, sive rectitudine morali actus possumus concludere, aliquem talem habitum supernaturalem inesse ; quia quocumque istorum dato, posset aliquis habens charitatem cognoscere certitudinaliter se esse in charitate* &c. ergo ex Scoto nulla potest haberi certitudo scientifica de sua justificatione, nisi ex speciali revelatione.

Prob. 2. ex Script. [2] *sunt justi, & sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo, an odio, vel amore dignus sit*. Et David orabat : [3] *delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me*. Et, [4] *quis potest dice-*

[1] 1. d. 17. q. 3. FF. 21. [2] *Eccle*. 9.
[3] *Psal*. 18. [4] *Prov*. 20.

dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato? Item, [1] *de propitiato peccato noli esse sine metu* &c. Et D. Paulus, [2] *nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum, qui autem judicat me, Dominus est.* Et ratio colligi potest ex illo Job: [3] *Cæli non sunt mundi in conspectu ejus, & in Angelis suis reperit pravitatem:* quanto minùs homo se non potest certò credere esse mundum?

Prob. 3. ex Concil. Trid. [4] *Sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deque sacramentorum virtute, & efficacia dubitare debet: sic quilibet dum seipsum, suamque propriam infirmitatem, & dispositionem respicit, de sua gratia formidare, & timere potest, cùm nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.*

Prob. 4. ex Patribus. Nam S. Hieron. explicans illud Psalmi: [5] *Aufer opprobrium meum, quod suspicatus sum,* ait, *eum ita loqui, vel quia cogitaverat in corde, & non fecerat, & pœnitentia licèt abolitum, suspectus tamen erat, ne forte adhuc maneret ejus opprobrium: & ideò Deum precatur, ut illud auferat, qui solus novit, quod nescire potest etiam qui fecit.* Vide motiva timendi de propria justificatione. Ideò, inquit Augustinus, *quantalibet justitia sit præditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inveniatur inesse culpandum* &c. Et S. Gregorius piæ, ac nobili fœminæ ab ipso quærenti scire, an sibi remissa essent peccata, respondet: *Rem mihi difficilem, & tibi inutilem postulasti: difficilem, quia indignus sum, cui revelatio immittatur à Deo; tibi inutilem, quia securitas negligentiam parit:* ergo ex Patribus nemo est certus de sua justificatione, nisi ex speciali revelatione divina.

Prob. 5. ratione. In tantum homo potest, aut debet esse certus de sua justificatione, in quantum id sibi revelatur immediate à Deo per Ecclesiam, vel in quantum id cognoscit ex aliquot effectibus gratiæ illius adeò certis, & evidentibus, ut nullo modo de illis possit dubitare, num aliunde proveniant: sed neutrum dici potest, saltem de via ordinaria; ergo &c. Maj. patet: nam revelatio divina est unicum objectum formale fidei divinæ, & scientia ex effe-

[1] *Eccl. 5.* [2] *1. Cor. 4.* [3] *Job. 4.* [4] *Sess. 6. c. 9* [5] *Psal. 118.*

ctibus est certa à posteriori. Prob. min. quoad 1. par. quia nullibi extat illa revelatio: & certè si est generalis, respicit omnes, & omnes justi debent æqualiter esse ita certi de sua justitia. De speciali etiam id minùs patet in eadem Scriptura, quæ respicit omnes æqualiter, quantum est ex se. Probat. eadem min. quoad 2. p. quia ex Scoto [1] nullus actus haberi potest ex tali gratia, qui haberi non possit cum aliquo Dei concursu, saltem speciali, & supernaturali; ergo ex nullo effectu potest haberi certitudo inexistentiæ gratiæ justificantis.

Objic. 1. pro hæreticis. Rationis lumine naturali possum cognoscere me non peccasse mortaliter; ergo & possum scire certò, me esse in gratia, quia naturaliter non datur medium inter non esse peccati, & esse gratiæ, non enim possum hanc perdere sine peccato mortali. Prob. ant. non possum peccare mortaliter sine advertentia, & plena deliberatione; ergo si attentè reflectens non adverto me peccasse mortaliter, sum certus me non amisisse gratiam baptismi, sed hanc me habere.

Resp. dist. ant. & cons. prob. certitudine, ac evidentia morali, con. certitudine naturali, & physica, neg. 1. ant. & 2. cons. nam, ut dicebamus cum Apostolo, *nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum*, &c. & Joannes. *si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*, &c. Quacumque ergo adhibita advertentia, & examine, quod non peccavimus mortaliter, illa tota certitudo est moralis, non physica.

Inst. Omnis homo utens lumine naturali potest sic argumentari, & quidem demonstrativè: Omnis ritè baptizatus habet gratiam justificantem, donec peccaverit mortaliter; sed ego sum certus physicè, me esse ritè baptizatum, & ex eo tempore non peccasse; ergo & certus sum physicè, me habere gratiam baptismalem.

Resp. neg. min. nec enim possum evidentia, & certitudine physica scire me esse ritè baptizatum; tum quia certus non possum esse physicè, quòd cum debitis dispositionibus receperim baptismum: tum quia nulla certitudine physica scire possum, baptizantem adhi-

[1] *Ibid.*

adhibuisse omnia necessaria, & maximè rectam intentionem, cujus defectu plura baptismata sunt invalida.

Inst. 2. Possum esse certus de gratia aliorum; ergo & de mea. Prob. ant. possum certò scire, me baptizasse puerum ritè, & cum debita intentione; sed in hoc casu sum certus de illius justificatione; ergo &c.

Resp. neg. cons. nam plura requiruntur ex parte adulti baptizati sive per baptismum, sive per pœnitentiam, quæ non adeò certam reddunt justificationem adulti, sicut pueri, & quia illæ dispositiones possunt non esse tales, quales requiruntur, quamvis putentur legitimæ, & sufficientes, inde oritur causa alicujus timoris de opposito.

Inst. 3. Fieri potest, ut minister sit vir sanctus; ergo tunc nulla erit suspicio defectus intentionis, aut alterius ex parte ministri; ergo in tali casu erit omnimoda certitudo.

Resp. dist. ant. ut sit sanctus, & de hoc sim certus moraliter, con. certitudine physica, neg. ant. & cons. Sanctitas interna hominis non videtur certa certitudine physica, sed morali ad summum.

Inst. 4. Possum certò scire, me habere perfectam contritionem; sed hæc contritio certissimè justificat; ergo &c.

Resp. dist. maj. certò moraliter, con. physica certitudine, neg. maj. nescit enim homo certitudine physica, vel fidei divinæ, & absque speciali revelatione, *an odio, vel amore dignus sit*. Esse gratum Deo importat acceptationem divinam contritionis, aut similium actuum; & hæc acceptatio, ut purè est libera Deo, nulla certitudine physica sciri potest.

Inst. 5. Si hoc ita esset, ut nemo posset esse certus physicè de bonitate suorum actuum, nesciret, quomodo, & quando debeat rectè agere, ver. gr. diligere Deum ex toto corde; sed cons. est absurdum, & falsum, alioqui omnes essent perplexi, & anxii de sua salute, & non possent unquam sic rectè agere; ergo & falsum est, quòd non possit homo certò scire se habere actum perfectum charitatis, aut contritionis justificantis.

Resp.

Resp. neg. maj. nam id sufficienter scimus ex primis principiis moralibus; sed an de facto sic agamus nescimus physicè, neque hoc necessarium est, ut bene agamus.

Resp. 2. neg. min. nec enim est necesse, hæc sciri certitudine physica.

Objic. 2. ex Script. nam inquit Apostolus, [1] *qui stat, videat, ne cadat*: &, [2] *tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*: ergo iste potest certò scire se stare, & habere gratiam.

Resp. dist. conf. certitudine conjecturali, & morali, con. certitudine physica, neg. conf. non dicit Paulus affirmativè, *qui stat*, sed, *qui existimat stare, videat, ne cadat*. Idem dico ad alium locum Apocalypsis; non enim loquitur ad eum, qui certò credit tenere gratiam, sed qui putat se illam tenere.

Objic. 3. Unusquisque potest naturaliter cognoscere in seipso, quòd diligit fratrem, seu proximum suum: & Christus promittit discipulis, quòd cognoscent Spiritum S. & circuminsessionem ejus in Patre, & immanentiam utriusque in nobis; ergo à fortiori potest quisque cognoscere se habere gratiam. Prob. ant. nam inquit Christus, [3] *in hoc cognoscent omnes, quòd discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*. Et de Spiritu S. [4] *vos cognoscetis eum, quia apud nos manebit*. Et, *in illa die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis*. Et eodem sensu dicit; *nos scimus, quia translati sumus de morte, quoniam diligimus fratres*; ergo quisque scire potest, se habere gratiam.

Resp. neg. ant. & conf. prob. 1. quia non possumus certò scire, nos habere propriam dilectionem fraternam, qualis requiritur ad gratiam promerendam, sed tantùm probabiliter, & conjecturaliter. Idem est de cognitione inhabitationis Spiritus S. Denique in 3. loco loquitur de cognitione intuitiva, & comprehensiva vitæ æternæ, non autem cognitione hujus vitæ.

Inst. Ipse Spiritus sanctus se ostendit habentibus eum, & gratiam, juxta illud, [5] *Ipse spiritus testimo-*

[1] 1. *cor.* 10. [2] *Apoc.* 1.
[3] *Jo.* 13. & 14. [4] 1. *Jo.* 3.
[5] *Rom.* 8.

habitus contrarii, vel alieni, per quos avertitur voluntas, & retardatur ab actibus, ad quos habitus gratiæ, & charitatis inclinat: 2. per negligentiam, & omissionem actuum charitatis: nam per illas omissiones, & negligentias deperduntur habitus acquisiti per exercitium & frequentationem actuum ejus. Nam inquit Doctor; *Ex actibus charitatis elicitis nata est generari in voluntate quædam Charitas acquisita . . . . & ideò omittendo elicere actus charitatis, non generatur talis habitus charitatis; quo voluntas esset magis habilitata, & inclinata ad actus charitatis, & magis ferventer operaretur; ideo diminuitur fervor charitatis per omissionem actuum charitatis*. Idem est de gratia.

Quoad 2.p. dicit, quòd Deus *de potentia ordinata non corrumpit, nec diminuit charitatem propter peccatum veniale; sed propter demeritum peccati mortalis totaliter corrumpit*.

Prob.2.ex Script.cit. *refrigescet charitas multorum*, scilicet propter tribulationem; *charitas, quæ ante tribulationem videbatur calere, vel calebat utcumque in pace refrigescet*, ait Glossa interlinearis. Quod saltem intelligitur de aliquot effectibus ejus, quatenùs timidiores fient, nec ferventer adeò resistent, aut pugnabunt.

Prob. 3. nam, ut dicebamus, ipsimet justi sæpiùs experiuntur in suis orationibus, & exercitiis pietatis tepiditates, & ariditates. Unde Episcopo Laodiciæ dicitur: [1]*scio opera tua, quia nec calidus, nec frigidus es . . . sed quia tepidus es, incipiam te emovere* &c. *non frigidus*, ait Lyra: *devitans transgressionem timore pœnæ . . . tepidus, id est, tardus ad bonum, & otiosus*.

Prob.2.p.1. ex Script. ex parabolis prodigi, *qui substantiam suam dissipavit vivendo luxuriosè*: & de drachma perdita, & recuperata: & de ove errante, & reportata in ovile. Item ex eadem Scriptura constat de Lucifero, de Adamo, de Davide, & de Galatis, quibus scribit Apostolus: [2] *Miror, quòd tam citò transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Euangelium*. Et, *sic stulti estis, ut cùm spiritu cœperitis, nunc carne consummemini*: Isti justificati

[1] *Apoc.3.* [2] *Gal.1.& 3.*

cati fuerant per baptismum: 3. promittit Deus gratiam pœnitentibus, qui exciderunt à gratia per peccatum, & è contra minatur mortem æternam iis, qui à justitia declinantes non convertuntur. [1] *Cùm averterit se justus à justitia, & fecerit iniquitatem, nunquid vivet? Omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur* &c. Ipse Paulus timet cadere à gratia sua, *ne fortè cùm aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar*. Certè loquebatur fidelibus, & baptizatis, cùm scribebat Corinthiis: [2] *Agnoscitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt: nolite errare, neque fornicarii... regnum Dei possidebunt. Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis*. Certè hæc frustra minaretur, si ab accepta sanctitate illos cadere non posse credidisset. Idem docet ad Ephesios: [3] *Scitote, quòd omnis fornicator, aut immundus... non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei*. Erant autem justi, cùm sic monebat. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*. Loquitur ad justos, cùm dicit: *vide bonitatem Dei in te, si permanseris in bonitate, alioquin & si excideris* &c. Et, *cum timore, & tremore salutem vestram operamini* &c. Frustra hæc diceret, si non poterant excidere; ergo ex Scriptura certum est, gratiam acceptam posse amitti.

Prob. 3. ex Concil. nam in Trident. sic statuitur: [4] *Si quis dixerit, hominem semel justificatum ampliùs peccare non posse, nec gratiam amittere, atque adeò eum, qui labitur, et peccat, nunquam verè justificatum fuisse, Anath. sit*. Et antea docuerat, [5] *quocumque alio mortali peccato quamvis non amittatur fides, acceptam justificationis gratiam amittit*.

Prob. 4. ex Patribus. Ex Hieronymo, qui arguit Jovinianum, qui inter alios errores docebat, [6] *gratiam sanctificantem pro justis esse inamissibilem*. Et ex Augustino dicente, [7] *ipsos quoque regeneratos alios perseverantes usque in finem hinc ire, alios quousque decidant hic teneri, qui utique non decidissent, si antequam laberentur, hinc exiissent... quosdam verò lapsos, quousque redeant, non exire de hac vita, qui*

[1] *Ezech.13.* [2] *1.Cor.6.*
[3] *Ephes.5.* [4] *Sess.6.can.23.*
[5] *cap.15.* [6] *d.con.Jovin.*
[7] *de bo. persev.13.*

utique perirent, si, antequam redirent, exirent. Idem docent communiter alii Patres.

Prob. denique. Nam quicumque justi, & cum quantacumque gratia remanent liberi; ergo tam ad minus possunt malè agere, & peccare, & justitiam amittere, quàm alii. Certè si Paulus credidisset se non posse amittere gratiam suam, non tam graviter conquestus esset de Angelo Sathanæ, qui eum colaphizabat: *Propter quod ter Dominum rogavi*, inquit, *ut discederet à me* &c. ergo absque ullo solido fundamento asseritur illa inamissibilitas gratiæ. Quod magis patebit ex solutione objectionum, quibus nituntur hæretici ex abusu textuum aliquot Scripturæ.

Objic. 1. contra 1. p. Gratia est qualitas naturaliter influens in actus, ad quos inclinat, non autem liberè; sed per nos semper manet in eadem intensione; ergo semper agit eodem modo; ergo si non minuitur in entitate, ita nec tepescit in actione.

Resp. dist. subsumptum, non tepescit in actione, quantum est de se, con. quoad ea, quæ cum illa concurrunt, neg. subs. cum gratia habituali concurrit voluntas, quæ per habitus vitiosos contractos ex actibus peccati inclinatur in contrarium; concurrit & Deus per gratias actuales operantes, & cooperantes, quique peccatis offensus non adeò liberaliter influit. Imò & sæpè ex providentia speciali, & amantiori retrahit auxilia, & permittit ariditates, ut inde humilientur sancti, & cautiores, & ferventiores evadant, cùm redierit auxilium, vel ut puniantur de aliquot levioribus negligentiis suis.

Objic. 1. con. 2. p. ex Script. quæ docet, justos non peccare: [1] 1. *omnis, qui in eo manet, non peccat. . omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, nec peccare potest, quia ex Deo natus est*: 2. idem Apostolus de quibusdam Apostatis à fide, quos vocat Antichristos, *Antichristi multi facti sunt, & illi*, inquit, *exierunt ex nobis, sed non erant ex nobis*, scilicet non erant verè fideles, nec justi, licèt ut tales viderentur apud nos: 3. quòd vera *charitas nunquam excidit*. Et de se, & de veris Christianis dicit, [2] *quis nos separabit à charitate Christi? . . Certus sum, quia neque mors. . . neque creatura alia poterit*

[1] 1. *Jo*. 3. [2] 1. *Cor*. 15.

terit nos separare à charitate Dei; ergo ex Scriptura gratia, seu charitas, qua semel quis est justus, nunquam amittitur.

Resp.neg.conf.nec enim is est sensus,nec rectè colligitur ex illis, & similibus textibus. 1.quidem loquitur de habente gratiam, & semen Dei in sensu composito gratiæ; & docet peccati incompossibilitatem cum illa, seu cum illo semine, & filiatione Dei. Nam hoc ipso, quod quis peccat, degenerat ab ea nativitate, & filiatione: quippe charitas, secundum quam ex Deo natus est, *non agit perperam, nec cogitat malum:* cùm ergo peccat homo, *non secundum charitatem, sed secundum cupiditatem peccat*, inquit Augustinus.

2. Qui sic abierunt in errorem facti Antichristi, non erant ex veris Apostolis, & discipulis Christi, scilicet fideles constantes, & perseverantes, sed inconstantes, & debiles, & proditores, ut Judas, qui verè fuit Apostolus, *qui connumeratus erat in nobis*, ait Divus Petrus, [2] *& sortitus est sortem ministerii hujus*. Et deliberant de alio eligendo, *ut accipiat locum ministerii hujus, & Apostolatus, de quo prævaricatus est Judas*. Sicut ergo Judas fuit verè Apostolus, & à Christo verè electus (*nonne vos duodecim elegi, & unus ex vobis diabolus est?*) sic multi eliguntur, & justificantur, & ex justorum numero exeuntes fiunt Antichristi. Ita est de Apostatis à fide, ut sunt hæretici.

3. Docet, quòd charitas perseverat etiam in patria, quando alii habitus, fidei scilicet, & spei, & alia dona, v.g. linguarum, prophetiæ &c. cessabunt: & quòd fervens, & constans charitas, qualis fuit in Apostolis, & Martyribus, non extinguitur, sicut in aliis, *qui ad tempus credunt, & in die tentationis recedunt*. Quod exprobratur Episcopo Ephesino: [3] *habeo adversum te, quod charitatem tuam primam reliquisti* &c.

Objic.2.ex Patribus: nam inquit August. [4] *charitas, quæ deleri potest, nunquam vera fuit.* Et idem dicit Hieron. *amicitia, quæ desinere potest, nunquàm vera fuit*; ergo vera gratia justificãs est inamissibilis: nã per

[1] *de gra.chr:21.* [2] *Act.1.*
[3] *Apoc.2.* [4] *Ep.ad Jul.*

nos illa charitas vera est vera gratia justificans.

Resp. neg. conf. nec enim id sequitur ex illis locis, nec id intendunt Patres: per charitatem veram intelligit Augustinus *perseverantem*, & *finalem*, *vel facientem ad vitam æternam*, ut notat Glossa. Item per ly, *deseri*, seu *amitti potest*, intelligit de illa, quæ leviter, & facilè deseritur; & hæc non est vera, seu solida.

Adde, quòd Gratianus minùs benè hunc locum tribuit Augustino in Epistola ad Julianum; ibi enim non legitur, sed in lib. de salutaribus documentis, qui non est Augustini, licèt inter alios inseratur.

Objic. 3. S. Petrus trina sua negatione peccavit mortaliter, & tamen gratiam justificantem non amisit; ergo vera gratia est inamissibilis. Prob. ant. quoad 1. p. ex multis Patribus, maximè ex Augustino pluribi docente, quòd Deus eum permisit cadere, ne justus ullus de se præsumat. Et prob. 2. p. ejusdem ant. nam, inquit S. Leo, *Vidit te Dominus, non fidem fictam, non dilectionem aversam, sed constantiam esse turbatam. Abundavit fletus, ubi non defecit affectus.* &c. ergo S. Petrus non amisit gratiam in illo peccato.

Resp. neg. 2. p. ant. nam destruit 1. si enim Petrus non fuit aversus à fide, vel affectu, non peccavit; peccatum enim est aversio à Deo. S. autem Leo sic loquitur; non ut excuset peccatum absolutè loquendo, sed ut minuat, imò & tollat per fletum subsequentem, quo egregiè lavit atrocem maculam. Vult etiam dicere, quòd Petrus non peccavit directè contra fidem, & charitatem in Christum, sed indirectè ex nimio timore hominum, & pœnarum, quas videbat in Magistro.

QUÆSTIO VI.

Quomodo quis scire, aut confidere possit se esse in gratia.

HÆretici Calvinistæ, & Lutherani docent, hominem non tantùm scire posse, sed & teneri certò credere se esse in gratia cum Deo, alioqui non sunt justi, nec fideles; quia per fidem hanc putant ho-

hominem justificari; & hanc fidem vocant aliquando fiduciam, sed cum certitudine fidei.

Porrò certitudo 1. alia est *fidei*, qua sine hæsitatione, vel formidine de opposito assentimur veritatibus revelatis à Deo: 2. alia *scientiæ*, qua firmiter assentimur alicui propositioni deductæ ex præmissis evidentibus, immediatis, & causis conclusionis, denique notæ per veram demonstrationem, aut etiam propositioni alicui per se notæ, qualis est ista; *omne totum est majus sua parte*; & hæc dicitur naturalis: 3. alia *moralis*, qua assentimur alicui veritati ex conjecturis, seu motivis valdè probabilibus, quæ non auferunt quidem omnem formidinem de opposito, sed tamen satis quietant intellectum, ut non multùm propendeat in partem oppositam: 4. alia *conjecturalis*, quæ non differt à præcedenti, nisi secundum magis, & minus apparentiæ, & probabilitatis, aut formidinis de opposito; nam hæc non adeò firmiter adhæret propositioni, quæ sic dicitur certa.

CONCLUSIO I.

N*Emo tenetur, nec potest certò credere se esse in gratia certitudine fidei sine revelatione divina speciali*. Ita omnes Catholici, & est de fide contra Sectarios prædictos, & alios antiquiores, ut Catharos, Beguardos, & Beguinas, &c.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Potest dici, quòd ex nullo actu, quem experimur, nec ex substantia actus, nec ex intensione actus, nec ex delectatione, seu facilitatione in operando, nec ex bonitate, sive rectitudine morali actus possumus concludere, aliquem talem habitum supernaturalem inesse; quia quocumque istorum dato, posset aliquis habens charitatem cognoscere certitudinaliter se esse in charitate* &c. ergo ex Scoto nulla potest haberi certitudo scientifica de sua justificatione, nisi ex speciali revelatione.

Prob. 2. ex Script. [2] *sunt justi, & sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo, an odio, vel amore dignus sit.* Et David orabat: [3] *delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me.* Et, [4] *quis potest*

N 6 dice-

[1] 1.d.17.q.3.FF.21. [2] Eccle.9.
[3] Psal.18. [4] Prov.20.

dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato? Item, [1] *de propitiato peccato noli esse sine metu* &c. Et D. Paulus, [2] *nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum, qui autem judicat me, Dominus est*. Et ratio colligi potest ex illo Job: [3] *Cœli non sunt mundi in conspectu ejus, & in Angelis suis reperit pravitatem*: quanto minùs homo se non potest certò credere esse mundum?

Prob. 3. ex Concil. Trid. [4] *Sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deque sacramentorum virtute, & efficacia dubitare debet: sic quilibet dum seipsum, suamque propriam infirmitatem, & dispositionem respicit, de sua gratia formidare, & timere potest, cùm nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum*.

Prob. 4. ex Patribus. Nam S. Hieron. explicans illud Psalmi: [5] *Aufer opprobrium meum, quod suspicatus sum*, ait, *eum ita loqui, vel quia cogitaverat in corde, & non fecerat, & pœnitentia licèt abolitum, suspectus tamen erat, ne forte adhuc maneret ejus opprobrium: & ideò Deum precatur, ut illud auferat, qui solus novit, quod nescire potest etiam qui fecit*. Vide motiva timendi de propria justificatione. Ideò, inquit Augustinus, *quantalibet justitia sit præditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inveniatur inesse culpandum* &c. Et S. Gregorius piæ, ac nobili fœminæ ab ipso quærenti scire, an sibi remissa essent peccata, respondet: *Rem mihi difficilem, & tibi inutilem postulasti: difficilem, quia indignus sum, cui revelatio immittatur à Deo; tibi inutilem, quia securitas negligentiam parit*: ergo ex Patribus nemo est certus de sua justificatione, nisi ex speciali revelatione divina.

Prob. 5. ratione. In tantum homo potest, aut debet esse certus de sua justificatione, in quantum id sibi revelatur immediatè à Deo per Ecclesiam, vel in quantum id cognoscit ex aliquot effectibus gratiæ illius adeò certis, & evidentibus, ut nullo modo de illis possit dubitare, num aliunde proveniant: sed neutrum dici potest, saltem de via ordinaria; ergo &c. Maj. patet: nam revelatio divina est unicum objectum formale fidei divinæ, & scientia ex effe-

ėti-

[1] *Eccl. 5.* [2] *1. Cor. 4.* [3] *Job. 4.* [4] *Sess. 6. c. 9* [5] *Psal. 118.*

ctibus est certa à posteriori. Prob. min. quoad 1. par. quia nullibi extat illa revelatio: & certè si est generalis, respicit omnes, & omnes justi debent æqualiter esse ita certi de sua justitia. De speciali etiam id minùs patet in eadem Scriptura, quæ respicit omnes æqualiter, quantum est ex se. Probat. eadem min. quoad 2. p. quia ex Scoto [1] nullus actus haberi potest ex tali gratia, qui haberi non possit cum aliquo Dei concursu, saltem speciali, & supernaturali; ergo ex nullo effectu potest haberi certitudo inexistentiæ gratiæ justificantis.

Objic. 1. pro hæreticis. Rationis lumine naturali possum cognoscere me non peccasse mortaliter; ergo & possum scire certò, me esse in gratia, quia naturaliter non datur medium inter non esse peccati, & esse gratiæ, non enim possum hanc perdere sine peccato mortali. Prob. ant. non possum peccare mortaliter sine advertentia, & plena deliberatione; ergo si attentè reflectens non adverto me peccasse mortaliter, sum certus me non amisisse gratiam baptismi, sed hanc me habere.

Resp. dist. ant. & cons. prob. certitudine, ac evidentia morali, con. certitudine naturali, & physica, neg. 1. ant. & 2. cons. nam, ut dicebamus cum Apostolo, *nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum*, &c. & Joannes, *si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*, &c. Quacumque ergo adhibita advertentia, & examine, quod non peccavimus mortaliter, illa tota certitudo est moralis, non physica.

Inst. Omnis homo utens lumine naturali potest sic argumentari, & quidem demonstrativè: Omnis ritè baptizatus habet gratiam justificantem, donec peccaverit mortaliter; sed ego sum certus physicè, me esse ritè baptizatum, & ex eo tempore non peccasse; ergo & certus sum physicè, me habere gratiam baptismalem.

Resp. neg. min. nec enim possum evidentia, & certitudine physica scire me esse ritè baptizatum; tum quia certus non possum esse physicè, quòd cum debitis dispositionibus receperim baptismum: tum quia nulla certitudine physica scire possum, baptizantem adhi-

[1] *Ibid.*

adhibuisse omnia necessaria, & maximè rectam intentionem, cujus defectu plura baptismata sunt invalida.

Inst. 2. Possum esse certus de gratia aliorum; ergo & de mea. Prob. ant. possum certò scire, me baptizasse puerum ritè, & cum debita intentione; sed in hoc casu sum certus de illius justificatione; ergo &c.

Resp. neg. cons. nam plura requiruntur ex parte adulti baptizati sive per baptismum, sive per pœnitentiam, quæ non adeò certam reddunt justificationem adulti, sicut pueri, & quia illæ dispositiones possunt non esse tales, quales requiruntur, quamvis putentur legitimæ, & sufficientes, inde oritur causa alicujus timoris de opposito.

Inst. 3. Fieri potest, ut minister sit vir sanctus; ergo tunc nulla erit suspicio defectus intentionis, aut alterius ex parte ministri; ergo in tali casu erit omnimoda certitudo.

Resp. dist. ant. ut sit sanctus, & de hoc sim certus moraliter, con. certitudine physica, neg. ant. & cons. Sanctitas interna hominis non videtur certa certitudine physica, sed morali ad summum.

Inst. 4. Possum certò scire, me habere perfectam contritionem; sed hæc contritio certissimè justificat; ergo &c.

Resp. dist. maj. certò moraliter, con. physica certitudine, neg. maj. nescit enim homo certitudine physica, vel fidei divinæ, & absque speciali revelatione, *an odio, vel amore dignus sit*. Esse gratum Deo importat acceptationem divinam contritionis, aut similium actuum; & hæc acceptatio, ut purè est libera Deo, nulla certitudine physica sciri potest.

Inst. 5. Si hoc ita esset, ut nemo posset esse certus physicè de bonitate suorum actuum, nesciret, quomodo, & quando debeat rectè agere, ver. gr. diligere Deum ex toto corde; sed cons. est absurdum, & falsum, alioqui omnes essent perplexi, & anxii de sua salute, & non possent unquam sic rectè agere; ergo & falsum est, quòd non possit homo certò scire se habere actum perfectum charitatis, aut contritionis justificantis.

Resp.

Resp. neg. maj. nam id sufficienter scimus ex primis principiis moralibus; sed an de facto sic agamus nescimus physicè, neque hoc necessarium est, ut bene agamus.

Resp. 2. neg. min. nec enim est necesse, hæc sciri certitudine physica.

Objic. 2. ex Script. nam inquit Apostolus, [1] *qui stat, videat, ne cadat*: & , [2] *tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*: ergo iste potest certò scire se stare, & habere gratiam.

Resp. dist. cons. certitudine conjecturali, & morali, con. certitudine physica, neg. cons. non dicit Paulus affirmativè, *qui stat*, sed, *qui existimat stare, videat, ne cadat*. Idem dico ad alium locum Apocalypsis; non enim loquitur ad eum, qui certò credit tenere gratiam, sed qui putat se illam tenere.

Objic. 3. Unusquisque potest naturaliter cognoscere in seipso, quòd diligit fratrem, seu proximum suum; & Christus promittit discipulis, quòd cognoscent Spiritum S. & circuminsessionem ejus in Patre, & immanentiam utriusque in nobis; ergo à fortiori potest quisque cognoscere se habere gratiam. Prob. ant. nam inquit Christus, [3] *in hoc cognoscent omnes, quòd discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*. Et de Spiritu S. [4] *vos cognoscetis eum, quia apud nos manebit*. Et, *in illa die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis*. Et eodem sensu dicit; *nos scimus, quia translati sumus de morte, quoniam diligimus fratres*; ergo quisque scire potest, se habere gratiam.

Resp. neg. ant. & cons. prob. 1. quia non possumus certò scire, nos habere propriam dilectionem fraternam, qualis requiritur ad gratiam promerendam, sed tantùm probabiliter, & conjecturaliter. Idem est de cognitione inhabitationis Spiritus S. Denique in 3. loco loquitur de cognitione intuitiva, & comprehensiva vitæ æternæ, non autem cognitione hujus vitæ.

Inst. Ipse Spiritus sanctus se ostendit habentibus eum, & gratiam, juxta illud, [5] *Ipse spiritus testimo-*

[1] 1. *cor*. 10. [2] *Apoc*. 1.
[3] *Jo*. 13. & 14. [4] 1. *Jo*. 3.
[5] *Rom*. 8.

monium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei; ergo tunc certi sumus de nostra justificatione. Prob. conſ. nam, inquit Chrysost. [1] *cùm Spiritus S. testatur, quæ restat ambiguitas?*

Resp. 1. quòd si Spiritus S. alicui se revelat inexistentem per gratiam adoptionis, hoc non facit contra conclusionem, quæ non negat gratiam illam sic posse cognosci; sed tantùm volumus, quòd illa revelatio non fiat omnibus justis sine distinctione.

Resp. 2. neg. conſ. nam Apostolus ibi loquitur in persona totius Ecclesiæ, quæ verè scit se habere spiritum adoptionis, & filiationis, ad differentiam Synagogæ, quæ non acceperat, nisi spiritum timoris, quod facilè patebit legenti textum. Denique hæc promissio est conditionalis, non absoluta; *sed tamen compatimur*, &c.

Inst. Hæc scientia venit à spiritu ipso gratiæ, qui seipsum manifestat, & ideò datur: nam dicit idem Apostolus, *nos spiritum Christi accepimus, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis*; ergo nisi gratia per seipsam cognosceretur inesse, frustraretur suo fine, sc. *ut sciamus*, &c.

Confir. nam idem Apostolus id exprobrat Corinthiis: [2] *Vosmetipsos tentate, si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus J. in vobis est, nisi forte reprobi estis?* sc. hæc scientia est signum prædestinationis.

Respond. neg. ant. & conseq. prob. nam in primo illo loco D. Paulus loquitur de seipso, & de aliis Apostolis, & de mysteriis fidei, quæ à Deo revelantur per Ecclesiam. Apostoli erant confirmati in gratia: & fidelibus omnibus revelantur mysteria omnia, & maximè redemptionis per Christum. In 2. autem loquitur de fide in Christum, in qua unusquisque debet probare seipsum, an fideliter credat.

Inst. 3. non est major ratio, cur quis possit esse certus de sua fide, quàm de sua charitate, & gratia; sed fatemur, nos esse certos de nostra fide; ergo idem fateri debemus de gratia. Min. patet ex Script. cit.

[1] *Ibid.*
[2] 1. cor. 2.

cit. nam frustra diceret Paulus: *Vosmetipsos tentate, si estis in fide*, si hoc esset impossibile, & ut docet Augustin. [1] *suam quisque fidem in seipso videt.* Probat. maj. nam habitus fidei, & actus ejus tam sunt supernaturales, quàm actus charitatis, & habitus gratiæ; ergo &c.

Respon. neg. min. & conseq. prob. nam Apostolus non prætendit, quòd ex illa probatione habeatur physica certitudo, quod habeamus fidem, sed tantùm moralis; sicut cùm hortatur eum, qui accedit ad sacramentum Eucharistiæ, *Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat*; scil. ut sciat se non accedere indignè, non exigit certitudinem physicam de sua dignitate; sed sufficit moralis. Augustinus autem loquitur indifferenter de omni actu fidei in quacumque materia; nos verò loquimur de fide christiana.

Objic. 4. Ecclesia scit certò aliquos habere gratiam martyrii; ergo & ipsi martyres sciunt certò se habere talem gratiam, quæ est maxima charitas. Antec. patet: nam illos canonizat. Prob. cons. nam martyres tam seipsos agnoscunt, quàm possint cognosci ab aliis; ergo &c.

Respon. neg. cons. & ant. prob. nam cùm Ecclesia canonizat martyres, certò quidem scit eos habere talem gratiam, sed id cognoscit ex speciali revelatione, & assistentia Spiritus S. & id facit, postquam consummarunt martyrium: nam ante consummationem non sic est certa, nec eos ita canonizat; quia possunt adhuc deficere, ut pluribus contigit.

Constat igitur, nos quidem aliqua morali certitudine scire posse, quòd non habemus peccatum mortale, sed gratiam; sed non certitudine physica, nisi adsit revelatio specialis divina, & ideò nimia confidentia non esset sine temeritate.

[1] 13. tr. 2.

QUÆSTIO VII.

Quantum beneficium sit gratia justificans, an sit summum omnium donorum Dei. An sit miraculosum.

DIvinum justificationis opus, & beneficium comparari potest 1. cum opere, & beneficio creationis, in quo Deus ex nihilo fecit nos *ad imaginem, & similitudinem suam*, donans nos immortalitate, & destinans nos ad vitam æternam. 2. cum opere, ac beneficio redemptionis, quo *sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut salvaretur mundus per ipsum*. Et certè *quomodo cum ipso non etiam omnia nobis donavit*? 3. cum ipsa formali unione hypostatica Verbi divini cum humanitate Christi, in quo naturę illi se dedit in perfectissimā unitatē, sc. in unitatē suppositi per summā, & reciprocā communicationē, ita ut Deus verè sit homo, & homo Deus. 4. cum lumine gloriæ, & visione beata, ubi Deus suam nobis gloriam, & beatitudinem communicat per æternitatem. 5. cum Sacramento Eucharistiæ, in quo Christus seipsum, carnem sc. & sanguinem donat in cibum, & potum sub speciebus panis.

Justificatio spectari potest vel prout de facto, & ordinariè contingit successivè, & prout describitur à Concilio Tridentino secundum dispositiones ibi notatas; vel prout de possibili contingere potest, ut sc. insignis peccator subita, & instantanea mutatione sanctificetur, ut contigit in latrone, in Paulo, in Magdalena. Et sub his respectibus quæri potest, an absolutè justificatio sit opus miraculosum: nam ad miraculum propriè requiritur 1. ut opus sit arduum, & superans vires cujusvis agentis creati. Hoc sensu certum est, justificationem impii, & gratiæ productionem, & infusionem excedere vires omnium agentium naturalium. 2. Ut sit insolitum, & supra spem, quatenùs id non sit expectandum à Deo agente secundum leges communes, quas servat in providentia sua communi, & ordinaria in ordine tam naturæ, quàm gratiæ: ut si Deus hominem sine prævia ulla dispositione ex parte sua subitò justificaret,

aut

aut mortuo in statu peccati suspenderet sententiam damnationis resuscitando illum, donec justificaretur. His positis, quærimus, an gratia in sua entitate, vel effectibus sit perfectissimum inter omnia opera Dei. 2. An, & quo sensu dici possit miraculosum.

CONCLUSIO I.

JUstificatio peccatoris est sine dubio maximum Dei beneficium, & misericordiæ opus eximium, non tamen absolutè, & simpliciter miraculosum.

Probat. 1. ex Scoto, qui docet; quòd nullum finitum potest includere unitivè perfectionem charitatis: *Quantum cresceret creatura rationalis in entitate, & nobilitate substantiali, tantum cresceret in potentia, & capacitate, & non aliter. Quantumcumque etiam concrearetur gratia alicui creaturæ, semper tamen gratia esset gratia, nec esset naturalis*, &c. Vides, quanta sit gratiæ excellentia, & dignitas, quæ semper supernaturalis erit excellentissimæ substantiæ rationali

Prob. 2. quoad 1. p. ex Scriptura, & Patribus. Nam in hoc beneficio de inimicis *transfert Deus in adoptionem filiorum. Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, et simus?* Et Ecclesia canit, *Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maximè, et miserando manifestas*. Unde dicit August. *majus esse opus justificationis impii, quàm Cœlum, et terram, et quæcumque in Cœlo, et in terra continentur*: quippe in illis, quæ Cœlum, & terra continent, elucent tantùm opera Dei; in his (sc. justificatis) reperitur etiam imago Dei. Et quærens, quodnam opus sit majus, an creatio justi, an justificatio impii? Sic respondet: *Intelligat qui potest; judicet qui potest; certè nisi æqualis est utrumque potentiæ, hoc majoris est misericordiæ*. Quod deciderat Nazianzenus dicens) *quemadmodum cùm non esset, illam* (creaturam:) *creavit, ita et creatam reformavit reformatione diviniori, et prima longe excelsiori*.

Prob. 3. ex principiis Scoti: nam illud opus est majus, & excellentius, in quo plura Dei attributa elucent; sed in justificatione impii maximè elucent insigniora Dei attributa, sc. potentia, & miseri-

ricordia; ergo &c. Probat. min. de omnipotentia ex modo loquendi Ecclesiæ laudantis Deum, quòd eam maximè *miserando manifestat*. Et ex illo Apostoli: [1] *Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum*: Sc. potentia Dei in justificatione impii continet iram, ne ferveat in peccatorem, ut det tempus misericordiæ illum justificandi, in conversione voluntatis peccatricis per suavitatem gratiæ. De misericordia non est dubium; nam nulla est major miseria, quàm peccatum, & damnatio æterna, cui addicitur peccator; nec incomprehensibilius bonum, quàm gloriæ æternæ; ergo nec majus beneficium, nec majus opus misericordiæ potest concipi, quàm opus justificationis, quo peccator ex illis miseriis eripitur, & ad illam felicitatem destinatur.

Confir. ex effectibus gratiæ justificantis, quos suprà enumeravimus, inter quos sunt remissio peccati, participatio Dei naturæ, filiatio Dei, &c.

Prob. 2. p. ex Scoto cit. de conditionibus miraculi propriè dicti. Exigit non tantùm, ut sit de re superante vires omnis agentis naturalis, & contra spem; sed etiam ut sit de re insolita, & contra, vel præter leges positas in ordine naturæ, & gratiæ; sed justificatio impii non est contra, nec præter leges istas, nec de re insolita; ergo non est propriè miraculum. Prob. min. loquimur de justificatione in se, & prout contingit communiter. Nam hoc modo contingit secundum vias ordinarias notatas in doctrina Concilii Tridentini, sc. ut peccatores per gratiam excitati, & adjuti fidem ex auditu concipiant; credant revelatis à Deo; peccatores se intelligant, & inde timeant; tum in spem erigantur; incipiant diligere, moveantur adversus peccata per odium; inchoent novam vitam; & tandem suscipiant Sacramentum baptismi, aut pœnitentiæ; & ita quotidiè contingit justificatio impii; ergo quoad hoc non est miraculosa.

Confir. nam justificatio est miraculosa, si fiat in instanti, & in aliis circumstantiis, quæ potiùs viderentur illi obesse: ut justificatio Pauli, dum ardentiùs persequitur Ecclesiam; Matthæi, dum sedet in telonio, &

[1] *Rom. 9.*

& incumbit usuris; latronis in cruce, dum Christo morienti insultat: & sic de cæteris, ut si Judam suscitasset ad eum justificandum &c. Nam hoc fecisset contra edictum, & legem suam, qua dixerat, *ubi ceciderit lignum, ibi erit*. Sed quod purè peccatorem revocet à peccato, & illi benefaciat, & justificet, conforme est legibus bonitatis Patris sui, qui *solem suum oriri facit super bonos, & malos; apud quem non est distinctio Judæi, & Græci: qui est idem Dominus omnium, & dives in omnes, qui invocant illum*; & qui est *sapientia clamitans in plateis in capite turbarum*, &c. Nil ergo novum, nec insolitum in justificatione ordinaria, & hoc sensu non est propriè miraculum: in quo tamen lis esse potest de nomine miraculi.

Confir.2. quia, ut notat Cardin. de Laurea, SS.PP. Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Theodoretus &c. licèt agnoscant Deum esse mundi factorem, gubernatorem, animarum creatorem, & earum justificatorem: non tamen vocant hæc miracula in rigore; istud nomen reservant iis, quæ rarò, & cum admiratione accidunt, & exemplificant de diluvio, de rubo Moysi, de prodigiis ab ipso Moyse, & Aarone per virgam in Ægypto factis &c. Et addit, quòd juxta Canones, in examine miraculorum, quæ considerantur in canonizatione SS. exigitur, ut illa sint effectus rari, ardui, & insoliti, naturæ vires excedentes vel in re, & substantia, vel in modo, & apti causare admirationem.

Objic.1. Illud censetur miraculum, quod à solo Deo fieri potest supra naturæ ordinem, & vires, & exigentiam; sed talis est justificatio; ergo &c.

Resp. neg. maj. nam licèt hæ conditiones reperiantur in miraculis, tamen illæ solæ non sufficiunt, sed Ecclesia ipsa in examine miraculorum considerat, quòd sint opera inusitata, & contra, vel præter ordinem tam gratiæ, quàm naturæ: & talis non est justificatio, de qua hìc loquimur, alioqui ipsa gubernatio universi, motus cœlorum, creatio animarum, germinatio segetum, &c. essent miracula. Quis est enim, qui considerat opera Dei, quibus regitur, & administratur totus hic mundus, & non obstupescit; obruiturque miraculis? ait Augustinus....

Deus

Deus miracula quotidiana facit, quæ hominibus non facilitate, sed assiduitate viluerunt.

CONCLUSIO II.

J*Ustificationis opus, & beneficium præcellit cætera aliquo modo, non simpliciter, & absolutè omnia.* De hoc nihil reperio apud Scotum.

Prob. 1. p. 1. ex Patribus, qui magnificentissimè loquuntur de hoc opere, & gratia. Nam inquit Augustinus, [1] *gratia non solùm omnia sydera, omnesque cœlos, verum etiam omnes Angelos supergreditur.* Et si non audet justificationem impii præferre creationi Angelorum in sanctitate, saltem dicit, justificationem esse majoris misericordiæ. Et S. Tho. docet, [2] quòd *bonum gratiæ unius majus est, quàm bonum totius universi*: imò & quòd *donum gratiæ impium justificantis est majus, quàm donum gloriæ beatificantis non quidem absolutè, sed quatenùs donum gratiæ plus excedit dignitatē impii, qui erat dignus pœna, quàm donum gloriæ dignitatem justi, qui ex hoc ipso, quod justificatus est, dignus est gloria.*

Igitur magnitudo beneficii hujus crescit 1. ex indignitate recipientis, qui potiùs demeretur odium, quàm amorem, & pœnas, quàm gratias. 2. Ratione ordinis, & finis: nam elevat hominem ad ordinem, & statum supernaturalem; dona verò creationis ad ordinem, & finem tantùm naturalem. 3. Comparativè ad gloriam, quia, ut dicebat Doctor Angelicus, gloria datur ex aliquali justitia, datur ex merito alicujus condignitatis; gratia verò non solùm non datur digno, & merenti, sed indigno, & demerenti, saltem negativè: & 4. quoad hoc etiam crescit in ratione gratiæ supra beneficium unionis hypostaticæ; quia humanitas Christi non erat indigna, saltem positivè, sicut anima peccatrix est positivè indigna gratia: ergo aliquo sensu est summum opus, & summum beneficium.

Prob. 2 p. Nam 1. creatio mundi, & maximè creatio animæ rationalis præcellit justificationem, quia creatio est ad esse simpliciter, & ad esse substantiale, justificatio ad esse secundum quid, & accidentale. 2. Ju-

[2] 2. *ad bonit.* [2] 1. 2. q. 113. a. 9.

Justificatio Angelorum excellit tum ex nobilitate, & dignitate illorum præ hominibus impiis, tum ex concomitantia plurium donorum, quæ non ita comitantur gratiam justificantem. 3. Donum gloriæ est gratia consummata, & plena, & inalterabilis Dei possessio: Alia verò est quoddam jus, & dispositio, & via ad gloriam. 4. denique unio hypostatica facit Deum, & hominem in unitate reali, & physica suppositi, & dat jus humanitati ad omnem gratiam, & gloriam, & dat filiationem non adoptivam, sed naturalem, sed hæc non facit gratia; ergo in his gratia justificationis non præcellit alia beneficia.

Quæres 1. *An justificatio fiat in instanti, an successivè.*

Resp. infusionem gratiæ, remissionem peccati, & sanctificationem animæ peccatricis fieri in eodem instanti reali temporis, licèt cum aliqua successione ordinis naturæ, ut dictum est suprà, quamvis dispositiones de via communi, & ordinaria fiant cum successione temporanea.

Ratio est, quia suppositis dispositionibus ex parte subjecti, Deus, qui est causa efficiens talis formæ, & effectus, non eget temporis successione, vel auxilio ad hæc præstanda, neque id exigit natura formæ, vel subjecti: imò, ut patet ex dictis, præcipuæ dispositiones ex parte hominis possent de via extraordinaria haberi in instanti, & pro eodem contingere posset tota justificatio. Nam cùm illæ sint actus intellectuales, quibus homo agnoscit Deum offensum per actum intellectus illustrati lumine fidei, & detestatur offensam per voluntatem similiter excitatam, & adjutam ex parte Dei per gratias actuales, possunt haberi in eodem instanti temporis, & Deus pro eodem instanti potest infundere gratiam. Denique posset Deus se solo totum beneficium præstare, & opus efficere de potentia absoluta, ut probatum est suprà; non tamen ita contingit, nec fieri potest de via ordinaria.

Quæres 2. *an gratia sanctificans sanet naturam peccatoris.*

Resp. cum Scoto, [1] quòd sanat, & perficit animam immediatè quoad voluntatem; quia perficit, & sa-

[1] *Repor.2.d.26.n.1.& 4. & d.49.q.1.*

sanat in ordine ad operationes voluntatis, quibus avertitur à creatura, & convertitur ad Deum, & inclinatur ad eum, à quo avertebatur per peccatum, ut dictum est suprà de subjecto hujus gratiæ. Hoc sensu non sanat perfectè totam animam, nisi mediatè.

Resp. 2. eam sanare animam quoad maculas, & vulnera lethalia, & quoad multas infirmitates, & debilitates, quæ ex peccato inferuntur, non tamen omnes.

Ratio 1. p. patet ex Script. nam alioqui frustra oraremus cum Propheta: [1] *Sana me Domine, & sanabor.* Et, *sana animam meam, quia peccavi tibi.* 2. quia, ut dicebam, summa infirmitas animæ est inclinatio, quam peccatum relinquit in anima, incurvans illam ad bonum delectabile, & per gratiam relevatur ab illa curvitate, & inclinatur in bonum honestum, & in Deum; quia est habitus realiter idem cum charitate. Denique tollit peccatum mortale, & maculam ejus abstergit.

Ratio 2. p. est, quia non delet, nec tollit peccata venialia, nec penitùs sanat infirmitates, & fragilitates, quibus fit, ut singulis ferè momentis in ea cadat, nec prorsus reparat omnes defectus ortos ex privatione justitiæ originalis, qua continebantur motus appetitus, ne insurgerent. Ideò Paulus quantumvis sanctissimus, & confirmatus in gratia patiebatur nolens tales motus, & stimulos carnis, de quibus conquerebatur, & rogabat, ut auferrentur.

Quæres 3. *an gratia possit crescere in infinitum in creatura.*

Resp. posse crescere in infinitum syncategorematicè, idest, ordinariè loquendo non esse tantam in homine, quin semper possit esse major.

Ratio est, quia in nulla pura creatura potest esse summa, nec tanta, quanta fuit in Christo; ergo nunquam in homine ullo est adeò intensa, nec tanta, quin possit adhuc intendi, & crescere. Crescere igitur potest in homine, dum vivit, sicut & meritum ejus.

Confir. ex Scriptu. [2] *ne verearis usque ad mortem justificari.* Et *qui justus est, justificetur adhuc, & san-*

[1] *Ps.* 40. [2] *Eccl.* 18.

sanctus sanctificetur adhuc. Et Apostolus dicit; *veritatem facientes in charitate crescamus*; ergo semper crescere potest sanctitas, seu gratia sanctificans.

Quæres 4. *an ita possit crescere gratia in homine, ut in eo fomitem peccati extinguat*.

Resp. similiter nullum hominem de potentia ordinaria posse ad tantam gratiam pervenire, ut peccati fomitem penitùs extinguat.

Ratio est, quia, si Christum Dominum, & Deiparam excipias, qui peccatum originale non contraxerunt, & in quibus fuit omnis plenitudo gratiæ, omnes alii homines illud peccatum contraxerunt, & carent justitia originali, qua ille fomes continebatur, ne surgeret contra rationem; ergo quantumcumque crescat hominum gratia, semper subjacebunt fomiti concupiscentiæ, saltem de lege ordinaria.

Confir. Non enim de via ordinaria crescere potest gratia in puro homine, ut sit major, quàm in Apostolis; sed in istis non fuit extinctus ille fomes; ergo &c. Prob. min. nam inquit Paulus, [1] *video aliam legem repugnantem legi mentis meæ*. Et, [2] *datus est mihi stimulus carnis meæ* &c. Et de omnibus dicit, [3] quòd *Caro concupiscit adversus spiritum* &c. Unde S. Hieron. *Ecce Apostolus, omnesque credentes, quod volunt implere non possunt*, sc. reluctatur semper caro, seu concupiscentia carnis, quæ inclinat in partem contrariam. Inde colligunt SS. Patres, quòd si D. Paulus, in quo fuit tanta gratia, & maxima sanctitas, queritur de rebellione concupiscentiæ, quid erit de cæteris?

DISPUTATIO VII.

De meritis operum.

ALius principalis, & nobilissimus effectus gratiæ habitualis, & justificantis est meritum, quatenùs reddit actus nostros gratos Deo, & meritorios præmii supernaturalis, sci. ulterioris gratiæ, & tandem vitæ æternæ, propterea hìc agimus de meritis operum nostrorum pro complemento hujus tractatus de gratia Christi.

[1] *Ro.* 7. [2] 1. *cor.* 12. [3] *Gal.* 5.

QUÆSTIO I.

An, quid, & quotuplex sit meritum.

NOmine meriti 1. generaliter solet intelligi omne opus exigens mercedem, aut pœnam; sc. sumitur modò in bonam, modò in malam partem. 2. magis ordinariè sumitur in bonam partem pro opere humano exigente mercedem qualitercumque, sive ex dignitate operis, sive ex liberalitate retribuentis: ut cùm retribuitur beatitudo æterna pueris decedentibus post baptismum. 3. adhuc magis strictè pro opere exigente retributionem ex propria sua bonitate, non autem ex pura liberalitate retribuentis, adeò ut iste teneatur retribuere aliquam mercedem vel ex aliquali justitia, vel aliqua convenientia, & congruitate, & æquitate, & istud dicitur *meritum congruum*, sicut illud dicitur *condignum*. 4. propriissimè, simpliciter, & absolutè nomine *meriti* significatur opus, cui ex rigore justitiæ debetur præmium; & tale est meritum *de condigno*, de quo præcipuè procedit præsens disputatio, in qua habemus adversarios Lutherum, & Calvinum, & suos, qui non putant hominem posse opus ullum bonum, nec verè meritorium efficere coram Deo.

CONCLUSIO I.

D*Atur in homine justo aliquod verum opus bonum, et meritorium coram Deo.* Est de fide contra prędictos hæreticos.

Prob. 1. ex Scoto, qui semper, & ubique hanc veritatem docet, aut supponit, ut cùm definit, [1] meritum esse *actum Deo specialiter acceptum, tanquam dignum præmio reddendo pro illo actu..... dixi specialiter, quia Deus omnia acceptat acceptatione generali, diligendo ea secundum bonitatem suam, et ordinando ea ad seipsum ut finem, sed actum meritorium specialiter acceptat in ordine ad aliquod bonum justè reddendum.* Idem docet sæpiùs alibi.

Prob. 2. ex Script. qua constat, Deum homini plura

[1] *Quodl. 27. B. 3.*

ra promittere titulo mercedis, quæ est correlativum meriti: Ut cum dicit Abrahæ, [1] *ego ero merces tua.* Et de justis, [2] *Apud Dominum est merces eorum.* Et, [3] *Apud Dominum est merces bonorum operum.* Et, [4] *merces vestra copiosa est in Cęlis.* 2. promittit vitam æternam intuitu operum bonorum: *Venite benedicti .... percipite regnum .... esurivi enim, & dedistis mihi manducare,* &c. 3. servis fidelibus, *Euge serve bone, & fidelis .... intra in gaudium Domini.* 4. certantibus coronā pollicetur, [5] *bonum certamen certavi, reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus justus judex.* Et, *justum est apud Deum retribuere vobis, qui tribulamini, requiem vobiscum;* sed retributio ex justitia, & corona justitiæ arguunt verum, & proprium meritum; ergo ex Scriptura docemur dari verum, & proprium meritum.

Prob. 3. ex Conciliis. Nam in Arausic. II. docemur, quòd *debetur merces bonis operibus, si fiant, sed gratia, quæ non debetur, præcedit, ut fiant.* Et in Lateran. sub Innoc. III. *constat animas purgatas per rectam fidem, & operationem bonam placentes Deo ad æternam beatitudinem pervenire.* Et in Florent. docetur, *animas item purgatas videre Deum perfectiùs pro meritorum diversitate.* Et in Tridentin. definitur: [6] *Si quis dixerit, justificati hominis opera ita esse dona Dei, ut sint etiam bona ipsius justificati merita, aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & J.C. meritum .... fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ejus consecutionem, si tamen in gratia decesserit, Anath. sit.* Et ut scribit Cœlestinus I. *tanta est bonitas Dei erga homines, ut nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona, atque pro his, quæ largitus est, æterna præmia sit largiturus.*

Prob. 4. ex SS. PP. nam inquit S. Ignatius, [7] *præsens labor modicus, multa autem, quæ hinc expectatur, merces.* Et Dionys. [8] *qui sancte se in vita habuit, paria & istis meritis præmia referet.* Et Clem. Alexan. [9] *Deus omnibus omnia distribuit pro meritis, cùm ju-*

[1] *Gen.* 15. [2] *Sap.* 5. [3] *Eccl.* 13. & 16.
[4] *Matt.* 5. & 25. [5] *Thessal.* 1.
[6] *ss.* 6. *can.* 16. *et can.* 32. [7] *ad mar. Eccles.*
[8] *Hier.* 7. [9] 4. *stro. in* 32.

sta sit dispensatio, & œconomica. Et Origenes, [1] *qui profitentur quidem fidem Jesu, non autem præparant se bonis operibus ad salutem, assimilantur virginibus fatuis.* Et Basilius, [2] *Custodientibus mandata ejus retributio multa; merces nimirum illa copiosa est, & corona justitiæ,* &c. Et Cyril. Jerosolym. [3] *si parum laboraveris, parum recipies, si multum operatus fueris, multa te merces manet.* Et Chrysostomus, *labor quidem est parvi temporis, merces autem laborum finem non habet.* Idem docent communiter alii SS. PP.

Prob. denique ratione: nam ratio naturalis dictat Deum esse justum, & remuneratorem; ergo sicut illæ virtutes nullum peccatum impunitum sinunt, ita nec ullum bonum opus irremuneratum relinquunt. Ideò credimus cum Symbolo Nicæno, & omnibus Christianis, quòd Christus venturus est judicare vivos, & mortuos, *ad cujus adventum omnes resurgent reddituri de factis propriis rationem,* &c. *alioqui si non sunt merita, quomodo judicabit Deus hunc mundum?* ait August. [4]

Objic. 1. pro hæreticis. Scriptura nulla bona opera agnoscit in homine justo, sed omnia inquinata; ergo nec bona merita. Prob. ant. nam inquit Sapiens, [5] *non est homo justus in terra, & qui faciat bonum, & non peccet:* & Isaias, [6] *facti sumus ut immundi omnes, & quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ:* & David orat; [7] *non intres in judicium cum servo tuo D. quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens:* & denique sancti omnes orant, *dimitte nobis debita nostra;* ergo omnes sunt peccatores, & non habent nisi peccata.

Resp. neg ant. & cons. prob. nam id non sequitur ex illis locis bene intellectis. 1. Sapiens vult, quòd nullus sit homo in terra sic justus, ut careat omni peccato, quippe *septies in die cadit justus,* [8] idest sæpissimè. 2. Isaias loquitur in persona Judæorum, qui fictam ostentabant justitiam. 3. Daniel loquitur in sensu primi, sc. neminem quantumvis justum inveniri coram Deo sine peccatis, & maximè si velit com-

pa-

[1] *Matt.* 7. [2] *ser. ascens.* [3] *Catech.*
[4] *Ep.* 46. [5] *Eccl.* 7. [6] *Isa.* 64.
[7] *Ps.* 42. [8] *Prov.* 16.

pamare suam justitiam divinæ, quæ sola est perfecta; & si aliqua est in homine, hanc habet à Deo. 4. cùm non simus sine peccatis, meritò oramus pro illorum remissione, & maximè petimus, *ut qui in baptismo sanctificati sumus, in eo, quod esse cœpimus, perseveremus*, ait Cyprianus. [1]

Inst. 1. Si daretur meritum, maximè ad vitam æternam; sed hæc non cadit sub meritum; ergo nullum datur. Prob. min. nam gratia non cadit sub meritum; alioqui *gratia non esset gratia*, inquit Apostol. sed vita æterna est *gratia in Christo J.* ex eodem Apostolo; ergo &c.

Resp. neg. min. & dist. maj. prob. gratia pura, & ut gratia, con. gratia nō pura, sed mixta cum ratione mercedis, neg. maj. & talis est vita æterna: nam dicitur gratia, quatenùs eam non habemus, nisi per media, quæ Deus ipse dat per auxilia supernaturalia, & mediante ipsa gratia sanctificante, in qua fundantur omnia merita nostra; Deus quippe *dat velle, & perficere*, sed aliunde habet rationem mercedis, præmii, coronæ, retributionis, quia datur etiam intuitu laboris, & cooperationis nostræ.

Inst. 2. Servus non potest mereri apud Dominum suum; ergo multò minùs homo apud Deum, qui dominium infinitè absolutum in nos habet. Ideò dicit Christus, *numquid Dominus gratiam habet servo illi, qui fecit quod ei imperaverat? Non puto: sic & vos cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus*; ergo & sine meritis.

Resp. dist. ant. præciso pacto, & acceptatione ipsius Domini, con. posito illo pacto, neg. ant. & cons. prob. nam ille textus verus est de operibus nostris secundum se, & præciso pacto, quo Deus ipse ex sua bonitate acceptavit opera nostra, quasi essemus liberi, & vult eis mercedem tribuere, & nos considerare non ut mancipia, & servos, sed ut amicos, & filios.

Objic. 2. Merita illa nostra derogarent gloriæ, ac meritis Christi; ergo non sunt admittenda. Probat. antec. nam si merita nostra essent necessaria, vel utilia, merita Christi essent insufficientia, vel inutilia; sed hoc est injuriosum Christo; ergo & merita nostra.

O 3 Resp.

[1] *de ora. Dom.*

Resp. neg.ant. & maj. prob. non enim Deus exigit, vel acceptat merita nostra ob insufficientiam meritorum Christi, quæ sunt superabundantia, sed ex sua bonitate, & justitia, quibus vult, ut propriæ saluti nostræ cooperemur, & hoc fecit ad majorem gloriam meritorum Christi, quæ in nobis ita fructificant, ut arbor in ramis, & vitis in palmitibus.

Objic.3. Nusquam in Scriptura fit mentio meritorum; ergo gratis finguntur.

Resp.1.neg.ant.nam 1. in Ecclesiast.legitur,[1] quòd *misericordia faciet unicuique locum secundum meritum suorum operum*. Et Paulus monet,[2] *beneficentiæ, et communionis nolite oblivisci; talibus enim hostiis promeretur Deus*.

Resp.2.dist.ant. formaliter, & sub nomine expresso meritorum, trans. virtualiter, & sub verbis æquivalentibus, neg.ant. nam textus adducti pro conclusione hoc apertè convincunt.

Resp.3. neg.cons. non enim est necesse, ut omnia, quæ credimus etiam de Deo, sint expressis, & formalibus verbis revelata in Scriptura. Sufficit, quòd virtualiter in ea revelentur, & quòd Ecclesia, cui Spiritus S. infallibiliter assistit, sic explicet loca, in quibus illa continentur implicitè: ut patet de Mysterio Trinitatis, quod sub hoc nomine non reperitur in Scripturis formaliter, & explicitè.

Objic. 4. Ad rationem meriti requiritur proportio operis cum præmio; sed nullum opus humanum habet proportionem cum præmio gratiæ, vel gloriæ; ergo nec rationem veri meriti. Prob.min.[3] *non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam*, &c. ergo &c.

Resp.dist.min. nullum opus physicè, & præcisa acceptatione divina, con.moraliter,& posita acceptatione divina, seu pacto, neg.min. & cons. nam 1. per pactum,& acceptationem divinam opera nostra elevantur moraliter, & 2. dignificantur ex meritis Christi, quibus uniuntur, & à quibus derivantur, & 3. ex influxu gratiæ, qua elevamur in consortium Dei naturæ, & in ejus adoptionem.

CON-

[1] *Eccl.*16. [2] *Hebr.*13. [3] *Ro.*8.

CONCLUSIO II.

Meritum *ut sic describi potest opus liberum, et honestum exigens retributionem doni alicujus supernaturalis ex congruitate, vel justitia*. Est communis quoad rem.

Prob. 1. ex Scoto [1] *Meritum est aliquid acceptatum, vel acceptandum in alio, pro quo ab acceptante est aliquid retribuendum illi, in quo est, quasi debitum illi pro illo merito, vel alteri, pro quo meruit.* Loquitur de merito tam inter homines, quàm apud Deum. Vides autem, quòd hæc descriptio in re convenit cum nostra.

Prob. 2. Nam sic explicatur ratio meriti secundum genus, & differentiam ejus maximè propriam, prout de illo hìc agimus cum Theologis; ergo &c. Probat. ant. dicitur *opus liberum*, quod ponitur loco generis. Nam per id convenit etiam cum demerito: additur, *honestum*, per quod jam determinatur materia meriti. 2. *exigens retributionem*, & per id incipit differre ab illis operibus etiam honestis, quæ fiunt sine illa relatione ad retributionem. 3. *ex aliqua congruitate, vel justitia*, quod ponitur ad majorem explicationem, & ut comprehendat rationem meriti de condigno, quod exigit retributionem ex aliqua justitia, & meriti de congruo, quod non exigit illam, nisi ex congruitate, seu decentia. Nec in his video aliam difficultatem.

CONCLUSIO III.

Præcipua *divisio meriti est in meritum condignum, et congruum*. Est etiam communis.

Prob. ex Scoto distinguente [2] *meritum secundum quid, seu de congruo, in quo non includitur acceptatio passiva actus ad præmium justè reddendum, et meritum condignum, quod includit illam acceptationem, ex qua fit, ut exigat retributionem ex aliqua justitia, et fidelitate ex parte Dei promittentis illam per talem acceptationem.*

Prob. 2. Nam omne meritum vel tale est, ut Deus te-

[1] 3.d.18.A.4. [2] 1.d.17.q.2.L.L.26.

teneatur ex justitia quadam illud remunerare, vel ad id non teneatur de rigore, sed ex aliqua congruitate, nec enim apparet, quòd opus ullum exigat præmium, nisi alterutra ratione: sed si Deus teneatur ex aliquo rigore, habetur meritum simpliciter, seu *condignum*, seu rigorosum; si verò non teneatur ex rigore, sed ex aliqua tantùm decentia, erit meritum *secundum quid*, seu *de congruo*: ergo non dantur, nisi duo illa meritorum genera; ergo meritum ut sic rectè ita dividitur.

Objic. 1. Dantur merita dignitatis, & impetrationis; sed hæc non continentur in illa divisione; ergo non est sufficiens. Prob.maj. quando justus meretur à Deo aliquid distinctum à gloria, vel augmento gratiæ, habet meritum dignitatis, sc. opus honestum, & quando peccator per bona opera meretur gratiam cōversionis, non dicitur habere meritum rigorosum, nec congruum; quia non est in statu gratiæ; ergo non habet nisi meritum impetrationis, quod non continetur in illis duobus membris.

Resp.neg.min. nam utrumque erit meritum condignum, si est in homine justo, vel congruum, si est ab homine nondum justificato.

Objic.2. Verum meritum illud est, cui correspondet præmium proportionatū; sed ita nō est de merito congruo; ergo non est verum meritum. Prob.min. nulli debetur præmium nisi justo; sed meritum congruum non est hominis justi; ergo &c.

Resp.dist. utramque maj. præmium ex justitia, vel congruitate, con. ex justitia tantùm, neg. maj. merito congruo respondet præmium ex decentia, non ex justitia rigorosa. Unde Deus non dedignatur pœnitentiam Ninivitarum, quamvis essent peccatores enormissimi, nec eleemosynas Cornelii, licèt Ethnici, & se repræsentat in pio patre, qui occurrit filio prodigo, & pœnitenti, & concedit ei stolam primam, non ex justitia, sed intuitu pœnitentiæ.

QUÆSTIO II.

In quo consistat propria, & formalis ratio constitutiva meriti de condigno, prout distinguitur à congruo.

LIcèt conveniant ferè omnes Theologi de supradicta divisione meriti in condignum, & congruum; non tamen conveniunt de formali, & præcisa illorum differentia, quod tamen necessarium est, ut meliùs capiatur necessitas talis divisionis, & natura utriusque meriti. Quod ut breviter, & clarè expediam, præter morem minùs aptas differentias sequentibus conclusionibus rejiciemus, & quid verius videatur statuemus.

CONCLUSIO I.

F*Ormalis differentia, & ratio meriti de condigno, & congruo non venit ex gratia habituali, vel defectu ejus, neque ex æqualitate, vel inæqualitate præmii cum opere, neque ex acceptatione universali, aut negatione ejus.* De mente Scoti patebit infrà.

Prob. 1. par. quia, ex omnium sententia, justus potest mereri bonum aliquod alteri: sed tale meritum non erit de condigno; ergo differentia præcisa meriti condigni, & congrui non petitur ex statu gratiæ, aut filiationis in merente. Maj. patet ex praxi, & religione fidelium, & Ecclesiæ, qui recurrunt ad homines sanctos, ut per illorum merita impetrent multa bona. Min. etiam patebit ex dicendis.

Prob. 2. p. 1. quia, ut videbimus, in ipso merito condigno non est æqualitas à parte rei, & præcisa Dei acceptatione cum præmio gloriæ; ergo æqualitas, vel inæqualitas præmii cum meritis non facit eorùm differentiam essentialem. 2. quia multi docent, sanctos beatos nobis mereri multa dona, non quidem de condigno, sed de congruo, v.g. dona sanctitatis, aut conversionis &c. quæ dona non sunt æqualia meritis eorum; ergo &c.

Prob. 3. p. quia acceptatio specialis non minùs suffi-

ceret ad meritum condignum, quàm universalis; ergo non rectè per istam discernitur meritum condignum à congruo. Prob.ant. nam si Deus hic, & nunc vellet acceptare actum charitatis Petri ut meritum vitæ æternæ, non acceptando actus aliorum hominum, non minùs ille actus Petri esset meritorius de condigno, saltem ex hoc capite.

Dices, non solùm requiri acceptationem, & pactum ex parte Dei, sed adhuc cognitionem pacti, & de præmio infallibiliter recipiendo.

Contra 1. Nam qui meretur aliis, tam posset esse certus de præmio obtinendo, quàm cùm sibi meretur, & tamen illud meritum pro aliis non est condignum, sed congruum.

Confir. hoc de beatis, qui cùm aliquid merentur viatoribus, sunt sine dubio certi de obtentione, & tamen illud meritum non est de condigno. 2. quia per idem certi sumus de obtinendis gratiis, & donis pro aliis, & pro nobis: cum eadem fide oramus pro aliis, & pro nobis, & Christus eadem certitudine promisit se id concessurum. *Quidquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis.* Et, *petite, & accipietis* &c. Denique in Parbola Euangelii non requiritur, ut operarii vineæ sint certi, quòd accipient mercedem, seu denarium diurnum; & tamen merentur, & accipiunt illum, & quidem de condigno; ergo illa cognitio, seu certitudo non facit ad rem.

CONCLUSIO II.

R*Atio formalis constitutiva meriti condigni non est exigentia connaturalis præmii, nec in obligatione ex justitia, saltem præcisè.*

Prob. 1. p. quia meritum congruum tam connaturaliter exigit præmium, quàm condignum; hoc enim est de ratione omnis præmii, ut patet ex definitione allata meriti ut sic; ergo per illam exigentiam non distinguitur.

Dices, meritum condignum hoc exigere ex justitia, non verò congruum.

Contra 1. nam hoc impugnatur per 2. p.

Contra 2. quia debet esse aliquid in merito condigno fundans illam exigentiam justitiæ, quod non sit

in

in merito congruo; ergo potiùs, & priùs constituetur formaliter per illud fundamentum, quàm per illam formalem exigentiam.

Contra 3. quia multi non admittunt in Deo ullam obligationem justitiæ: ergo isti possunt negare illam exigentiam in merito. Hinc:

Prob. 2. pars. Nam, ut mox dicebamus, vel non admittitur illa obligatio justitię in Deo respectu creaturæ, ut volunt multi, vel debet dici, quid reperiatur in uno opere, ut fundet illam exigentiam, quod non sit in alio, quod non sic fundat; & tunc dicetur, illud fundamentum esse primam rationem constitutivam meriti condigni.

Confir. Nam præciso pacto divino de retribuenda vita æterna pro tali, vel tali opere justorum, non videtur possibilis ulla obligatio justitię in Deo ad sic retribuendum pro ullo opere; ergo illa obligatio justitiæ non est præcisa ratio constitutiva meriti condigni, prout differt à congruo. Sit igitur

CONCLUSIO III.

Meritum de condigno donorum Dei in hoc consistit formaliter, quòd opus meritorium ex se, & simul ex pacto, & acceptatione divina inducit obligationem aliqualis justitię ad retributionem ipso pacto promissam: Meritum verò congruum dicitur illud, quod non est tale.

Prob. 1. ex Scoto, ex quo satis apertè id videtur colligi, ut cum dicit, [1] quòd *in actu meritorio duo considerare oportet; 1. id, quod præcedit rationem meritorii, & in hoc gradu includitur & intensio actus, et substantia actus, et rectitudo moralis. 2. Considerat ultra hoc rationem meritorii, quod est sic acceptum à divina voluntate in ordine ad præmium, vel esse acceptabile, sive dignum acceptari*. Ecce pro merito condigno: jam pro congruo sic loquitur, *In hoc est ratio meriti secundum quid, quia non est ordinatio actus ad beatitudinem ut ad præmium justè reddendum pro tali actu, et conceditur, quòd acceptatio ista passiva non includitur in ratione meriti secundum quid, sicut* non

[1] 1. d. 17. q. 2. *HH. vel q. 3 n. 25. LL. 26.*

non requiritur in ratione meriti de congruo, quomodò attritus meretur justificari. Igitur Scotus distinguit in merito substantiam actus, intensionem gradua-
„ lem, & rectitudinem moralem ejus, & hæc tria se
„ habent velut materiale. Pro formali autem, seu
„ pro ratione completiva meriti dicit, eam peti ex di-
„ vina ordinatione, qua Deus ab æterno voluit, i-
„ psum actum ut prævisum ordinatum esse ad præ-
„ mium, & in actu voluntatis suæ ordinando illum
„ ad præmium voluit ipsum esse meritum, qui actus
„ secundum se consideratus absque tali acceptatione
„ divina, secundum strictam justitiam non fuisset
„ dignus tali præmio ex intrinseca bonitate, quam
„ haberet, & ex suis principiis: semper enim præ-
„ mium est majus bonum merito, & justitia stri-
„ cta non reddit melius pro minus bono; ideò be-
„ ne dicitur, quòd Deus semper præmiat ultra me-
„ ritum condignum, idest ultra naturam, & boni-
„ tatem intrinsecam actus, qui est meritum, ex mera, & gratuita acceptatione divina. Ecce de mente Scoti, in quo consistat natura meriti de condigno, & per quid constituatur ultimatè.

Prob. 2. quoad 1. p. non enim potest meliùs assignari, nec explicari propria ratio talis meriti; & per hoc satis distinguitur ab omni bono opere, quod non est ita meritorium, ita ut nullum possit assignari, cui hæc explicatio non conveniat, nec ullum possit dici tale meritum, nisi hæc ei conveniant; ergo ita benè explicatur. Prob. ant. ex dictis in præcedentibus conclusionibus.

Confir. Nam, ut dicebamus ex Scoto, nullum est opus humanum quantumcumque honestum ex objecto, & circumstantiis, quod præciso pacto, & acceptatione talium operum pro mercede vitæ æternæ, possit huic æqui parari, nec obligare Deum ex justitia vera ad hanc retributionem concedendam; ergo præciso tali pacto, & acceptatione, qua inducitur talis obligatio, nullum habetur meritum condignum in sensu, quo hìc de illo loquimur.

Probat. 2. p. Nam hoc ipso quòd unum opus humanum habet aliquam rationem boni, & meriti, quod non ita obliget Deum, restat, ut illud sit tantùm meritum de congruo; sed omne opus huma-

num

num honestum, præciso pacto, & promissione, tale est, ut non obliget Deum ex justitia ad dandum id, quod per illud opus prætendimus; ergo defectu pacti, & acceptationis remanet meritum de congruo, quatenùs Deus sine obligatione justitiæ concedit mercedem, sed ex convenientia, seu congruitate.

Objectiones, & difficultates, quæ objici possunt, solventur ex dicendis in particulari de conditionibus meriti condigni.

QUÆSTIO III.

De requisitis conditionibus ad meritum de condigno ex parte operis.

Quæ diximus hucusque de natura, & formali ratione meriti rigorosi, magis patebunt exponendo in particulari conditiones ejus, & partes, v. g. an debeat æquare præmium, an requiratur status gratiæ sanctificantis, & viæ, &c.

Porrò aliæ conditiones requiruntur ex parte operis, aliæ ex parte operantis, & aliæ ex parte Dei remunerantis. Hìc loquemur de requisitis ex parte operis, in sequentibus dicemus de aliis.

CONCLUSIO I.

AD rationem meriti non requiritur æquivalentia intrinseca, seu physica, vel rigorosa cum præmio, sufficit æqualitas proportionis, supposito pacto acceptationis ex parte Dei.

Prob. 1. ex Scoto: [1] *Ad rationem meriti requiritur, ut actus sit acceptabilis ex acceptatione speciali, quæ est in voluntate divina ordinatio hujus actus ad vitam æternam, tanquam meriti condigni ad præmium.* Et, *consecutio finis non est naturalis, sed secundum acceptationem divinæ voluntatis compensantis ista merita, tanquam digna tali fine.* Et tandem docet, [2] quòd *justitia commutativa, quæ respicit præmiationem, & punitionem.. non potest simpliciter esse in Deo respectu creaturæ; quia non potest esse simpliciter æqualitas, sed potest*

[1] *Ibid. FF. q. 1. prol. F.* [2] *4. d. 46. q. 1. c. 4.*

est esse aliqualiter secundum proportionem, sicut inter Dominum, & servum: Dominum enim liberalem decet retribuere majus bonum, quàm servus possit mereri.

Prob. 2. ex Script. de operibus enim justorum loquitur D. Paulus dicens: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam.* Et quòd *momentaneum, & leve tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Quæ autem æqualitas inter momentaneum, & æternum, inter leve, & pondus supra modum? &c. Item, [1] *ego ero merces tua magna nimis*, id est, omni merito major.

Prob. 3. ex Conciliis, & Patribus. Nam inquit Concilium Senonense: *Deus faciet misericordiæ locum unicuique juxta mensuram operum suorum, non absoluta condignitate, sed gratuita magis, & liberali repromissione, qua conventione facta ex denario diurno conduxit operarios in vineam suam.* Vides mercedem ex conventione, non verò ex dignitate operis. Idem docent SS. Patres. *Vita æterna non injustè gratia dicitur, quia non solùm donis suis Deus sua dona reddit, sed quia etiam tantum ibi gratiæ divinæ retributionis exuberat, ut incomparabiliter, et ineffabiliter omne meritum quantumvis bonæ, & ex Deo datæ humanæ voluntatis, atque operationis excedat*, inquit S. Fulgent. [2] Et Emissen. ait: [3] *totis licèt animæ, & corporis laboribus desudemus... nihil tamen condignum merito pro bonis cælestibus compensare, & offerre valemus.* Idem docent communiter alii SS. Patres.

Prob. 4. Nam certum est, in bonis operibus justorum esse rationem veri meriti, ita ut Deus aliquali justitia teneatur ea præmiare præmio vitæ æternæ, ut probatum est suprà; sed omnia opera nostra non possunt ex se, & præciso pacto æquivalere tali præmio; ergo de ratione meriti non est æquivalentia physica operis cum præmio. Prob. min. tum ex Scriptura, & Patribus citatis; tum quia finiti ad infinitum non est æqualitas; sed omnia opera nostra sunt de se, & physicè finita; vita autem æterna, seu præmium illud est de se infinitum; ergo & de se, ac physicè opera non æquivalent præmio.

Hinc

[1] *Gen.* [2] 1. *ad mon.* 19.
[3] *hom.* 2. *ad me. nac.*

Hinc probata manet 2. p. nam tota æqualitas, quam exigere poteſt meritum ex parte operis, eſt proportio illa, quam habet ex pacto, & acceptatione divina, qua talia opera ordinavit ad præmium illud, & ad illud acceptavit ex pacto æterno, quo ſe obligavit ad talem retributionem.

Confirmari poteſt hoc totum ex dictis de efficacia gratiæ habitualis: nam tota dignitas operum noſtrorum venit principaliter ab illa gratia, qua ſimus filii Dei, hæredes regni, & conſortes Dei naturæ &c. ſed hos effectus non habet illa gratia, niſi ex Dei ordinatione; ergo nec dignitatem illam dat operibus noſtris, niſi ex pacto, & ordinatione divina.

Confir. quia ſicut pendet à principe elevatio monetæ ad majorem, aut minorem valorem, ita ut in commercio civili debeant ſubditi eam recipere pro tali pretio illi impoſito; ita & Deus poteſt præfigere valorem operibus humanis ad æquivalentiam donorum ſuorum; ergo hæc æquivalentia eſt moralis.

Objic. 1. Niſi in merito eſſet æqualitas operis cum mercede, meritum condignum non differret à congruo; ſed conſequens eſt contra nos; ergo &c. Prob. maj. nam meritum condignum tale dicitur, quia habet æqualitatem, ſeu condignitatem cum præmio, ita ut illud exigat ex juſtitia; quod non habet meritum congruum.

Reſp. neg. maj. & ant. prob. nam cùm nullus actus humanus habeat de ſe æquivalentiam cum gratia, vel gloria, non poteſt æquivalentia iſta phyſica eſſe conditio meriti condigni, quod aliunde differt à congruo, ut diximus; & ſufficit, quòd opera condignitatem habeant ex Dei ordinatione, ſuppoſitis aliis conditionibus, quas non habent actus congrui.

Inſt. Si opera totam condignitatem haberent ex pacto, poſſet poni etiam in operibus naturalibus; ſed hoc eſt falſum; ergo &c.

Reſp. 1. negari poſſe min. non enim implicat Deum ſic velle præmiare bona opera naturalia.

Reſp. 2. neg. maj. non enim dicimus, ſolam promiſſionem Dei facere hanc condignitatem; ſed alias conditiones requirimus, ut patebit.

CONCLUSIO II.

A*D meritum de condigno requiritur, ut opus sit liberum libertate contingentiæ, seu à necessitate, & quod sit honestum.* Est communis, & de fide quoad 1. p.

Prob. 1. ex Scoto; [1] *Meritorium exigit in actu duplicem habitudinem ejus, quasi ad duplex principium. Una est ad voluntatem liberè elicientem, vel imperantem actum; nihil enim acceptatur ut meritorium, nisi sit liberè in potestate operantis, imò & illud est commune ad meritum, & ad demeritum*; & nos id probavimus de actibus humanis, qui necessariò debent esse liberi utraque libertate, sc. à coactione, & à necessitate, & iterum de peccatis. Pro 2. p. dicit, [2] quòd *meritum formaliter dicit ordinem alicujus actus laudabilis in merente ad acceptantem..., loquendo de merito, prout dicit bonum velle voluntatis*, &c.

Prob. 2. ex Script. [3] nam ille tantùm dicitur beatus, & beatificandus, *qui potuit transgredi, & non est transgressus*, &c. Et Apostolus de seipso dicit, [4] *si volens hoc ago, mercedem habeo*. Quippe *unusquisque* (faciat eleemosynam) *prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate*, &c. [5]

Confir. 1. ex damnatione hujus propositionis Jansenii, qua dicebat, *ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione*. Nam ex ea damnatione sequitur, quòd ad meritum, & demeritum requiritur libertas à necessitate, quæ dicitur libertas contingentiæ:

Confir. 2. ex SS. Patribus. Nam inquit S. Justin. Mar. [6] *nec quidquam horum laude dignum esset, nisi homines in utramque partem vertere, & quasi flectere se possent*. Et Irenæus; [7] *qui operantur bonum, gloriam, & honorem percipient; quia operati sunt bonum, cùm possent non operari illud*. Et Hieronymus: [8] *Ubi necessitas, nec corona, nec damnatio est*; ergo nec meritum. Et August. [9] *non peccatum esset, aut rectè factum, quod non fieret voluntate; ac per hoc et pæna injusta esset*,

[1] *Quodlib. 17. c. 4.* [2] *3 d. 18. A. 4.* [3] *Eccl. 31.*
[4] *1. cor. 9.* [5] *2. cor. 9.* [6] *Ap. l. con. gen.*
[7] *l. 4. c. 71.* [8] *2. con. Jovin.* [9] *2. lib. arb. 1.*

set, et præmium, si homo voluntatem non haberet liberam: & sic de aliis.

Prob. 3. ratione 1. quia ad demeritum requiritur libertas à necessitate; injustè enim quis argueretur, aut puniretur de actu, quem vitare non potuit; ergo & ad meritum. 2. quia ad meritum necesse est, quòd id, quo meremur, sit nostrum, & in nostra potestate; *nam de nostro est beata æternitas promerenda*, inquit S. Hilarius, *præstandumque est aliquid ex proprio*; sed ut actus sit in nostra potestate, debet nobis esse liberum facere, aut non facere: *Hoc enim quisque habere in potestate dicitur, quod, si vult, facit, si non vult, non facit*, ait August. ergo &c.

Prob. 2. p. 1. ex Concilio Trident. docente, quòd *benè operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tanquam gratia, & tamquam merces ex Dei promissione bonis ipsorum operibus, et meritis fideliter reddenda*: ergo in solis operibus bonis est meritum.

Prob. 2. quia Deus non potest approbare, nec laudare, nec præmiare malum, imò nec actus indifferentes. Unde legimus, quòd qui faciunt bona, v. g. eleemosynam in malum finem, v. g. ob vanam gloriam, carent mercede apud Deum. *Receperunt mercedem suam*. [1] Nec de hoc dubitat ullus; *quæ mala sunt, non coronat Deus*: ait August. [2]

Objic. 1. con. 1. p. non minùs potest Deus acceptare actus necessarios beatorum v. g. sed in hoc casu actus illi necessarii essent verè meritorii; ergo non est de essentia actus meritorii, ut sit liber.

Resp. 1. quòd non loquimur de possibili, sed de facto; & certum est, quòd de facto Deus non acceptat tales actus. Non puto tamen possibile esse verum meritum de opere non libero: nam SS. Patres loquuntur absolutè ex parte Dei.

Resp. 2. neg. min. Nam licèt acceptatio faciat rationem completivam meriti; tamen non facit totum meritum; sed requiritur ex parte materiæ, ut actus sit liber, quales non sunt actus necessarii beatorum.

Objic. 2. Amor, quo Christus D. amavit Patrem in statu viæ, sicut & alii actus ejus boni fuerunt necessarii; non enim poterat peccare, nec cessare ab amore Patris,

[1] *Matth. 6.* [2] *de gra. et lib. arb. 6.*

Patris, & tamen fuerunt meritorii; ergo libertas contingentiæ non est de essentia meriti.

Resp.neg. maj. actus enim humani Christi in statu viæ fuerunt verè liberi, ut videbimus suo loco, saltem libertate contradictionis.

CONCLUSIO III.

UT actus sit meritorius de condigno debet procedere ex gratiæ auxilio, & aliqua virtute supernaturali, ita ut ipse sit supernaturalis.

Prob. 1. ex Scoto, [1] *Potest dici, quòd ad hoc ut actus sit meritorius, non sufficit, quòd habeat secum charitatem inexistentem personæ; sed ultra hoc requiritur, quòd secundum inclinationem charitatis inexistentis actus eliciatur.* Et alibi dicit, [2] quòd *meritum est actus potentiæ liberæ, & secundum inclinationem gratiæ elicitus, acceptus Deo, & præmiabilis beatitudine* &c.

Prob.2. ex Script.& Conciliis citatis suprà de necessitate gratiæ actualis ad actus bonos dispositivos ad gratiam; ergo & à fortiori ad meritorios: hæc non placet repetere.

Confir. Nam ut docet Concilium Arausic. II. [3] *debetur merces bonis operibus, si fiant, sed gratia, quæ non debetur, præcedit, ut fiant,* juxta illud Christi, [4] *Ego sum vitis, & vos palmites: qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.* Idem docet Concil. Trident. [5] *Cum enim Christus J. tanquam caput in membra, et tanquam vitis in palmites in ipsos justificatos jugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, comitatur, et subsequitur, et sine qua nullo pacto Deo grata, et meritoria esse possent* &c. Et docet infrà, [6] quòd *nequidem satisfacere possumus pro pœna temporali debita, et remanente post remissionem culpæ sine influxu gratiæ:* ergo multò minùs mereri possumus sine eodem influxu; nam plùs requiritur ad merendum, quàm ad solvendum, quod debetur.

Confir. ex Epistola Cœlestini: [7] *Non dubitemus,* inquit,

[1] *Quodlib.17.n.5.* [2] *1.d.17.q.3.25.vel q.3.* Kk
[3] *can.18.* [4] *Jo.15.* [5] *Sess.6.c.6,*
[6] *Sess.14.c.8.* [7] *Ep.5. c.12.*

inquit, *à Dei gratia omnia hominis merita præveniri, per quam fit, ut aliquid boni et velle incipiamus, et facere* &c.

Prob. 3. Nam meritum est proxima dispositio ad augmentum gratiæ, & ad ipsam gloriam mediante gratia; ergo debet esse supernaturale, sicut & ipsa forma: nam ultimæ dispositiones debent esse ejusdem ordinis cum forma, ad quam disponunt.

Confir. Nam ad merendum oportet referre opus ad eum, à quo expectamus præmium, & apud quem mereri volumus; sed hoc non potest fieri, nisi per aliquam virtutem supernaturalem; ergo &c.

Confir. 2. quia actus purè naturales non habent ullam proportionẽ cum præmio supernaturali; ergo &c.

Objic. 1. Scriptura promittit præmium vitæ æternæ omnibus operibus moralibus, v. g. misericordiæ; sed hæc non est virtus supernaturalis; ergo non requiritur ad meritum influxus virtutis supernaturalis. Prob. maj. nam dicit judex: *Venite benedicti .. esurivi enim, & dedistis mihi manducare* &c. ergo.

Resp. dist. maj. operibus etiam moralibus christianis, id est factis ex fide in Christum, con. operibus quibuscumque bonis, seu non malis, neg. maj. opera moralium virtutum in christianis sunt supernaturalia, quia procedunt ex influxu gratiæ supernaturalis, & fidei, ac spei, aut charitatis, quibus illa referunt in Deum, & Christum, à quo expectant mercedem. Ideò dicit Christus, *esurivi* &c. scilicet sibi facta reputat illa opera.

CONCLUSIO IV.

UT actus sit meritorius, debet esse relatus ad Deum, saltem virtualiter. Est communior.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Meritum videtur ex relatione ad finem debitum; quæ relatio est ex charitate inexistente. Potest autem actus referri ex charitate in finem ultimum tripliciter: 1. actualiter, sicut actualiter cogitans de fine diligit illum, & vult aliquid propter illum: 2. virtualiter, sicut ex cognitione, & dilectione finis deventum est ad volitionem hujus entis, v. g. pænitentiæ ad finem, & postea ipsum exequitur volendo, non*

[1] 2. d. 41. A. 2.

non tamen tunc referendo in finem, quia finis nec tunc actualiter cognoscitur, nec diligitur: 3. habitualiter, ut si omnis actus referibilis ad finem manens cum charitate, quæ est principium referendi, dicatur referri habitualiter &c. . . *certum est, quòd actus est meritorius, & satis probabile est de 2. actu, qui tantùm refertur habitualiter, et negativè*, id est, qui non refertur nec actualiter, nec virtualiter, *dubium est, utrum talis actus sit meritorius . . neque in hoc videtur esse sufficiens ratio bonitatis, ut sit meritorius; quia non videtur minor relatio sufficere ad meritum, quàm virtualis, qualis non est hìc*, scilicet in relatione habituali.

Prob. 2. ex Scriptura. Nam merces non est promissa, nisi operibus factis pro Deo, seu Christo: ut cum dicitur: [1] *quisquis potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis, non perdet mercedem suam.* Item ex loco cit. Christus retribuens dicit, [2] *esurivi, et dedistis mihi manducare.* Et, *quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Et Paulus monet, *sive manducatis, sive bibitis, sive quidquam aliud facitis, omnia in Dei gloriam facite:* ergo ut opus sit meritorium, debet referri in Deum aliquo modo.

Prob. 3. ratione: quia ut opus aliquod jure exigat mercedem, debet esse in obsequium illius, à quo exigitur merces, & ab ipso debet acceptari cum promissione mercedis; sed opus humanum esse non potest in obsequium Dei, nec ab eo sic acceptari cum promissione mercedis, nisi ad ipsum dirigatur ab operante; ergo ut opus sit meritorium apud Deum, debet ad ipsum aliquo modo dirigi.

Dixi, *saltem virtualiter*, tum quia non semper exigitur relatio actualis; Deus enim id non exigit, & id redderet merita rariora, & difficiliora; cùm enim animus pluribus intentus esse nequeat, nec ad plura simul attendere, saltem perfectè, vix posset per aliquam moram temporis, quo durat opus, simul attendere ad ipsum opus rectè agendum, & ad Deum, cui operatur: sufficit ergo, ut operaturus dirigat intentionem suam in Deum, cujus directionis, & intentionis virtute perficiatur opus, quamvis in progressu ejus non ampliùs cogitet de Deo; quod ut meliùs accipiatur,

Sup-

[1] *Mar.* 6. [2] *Matth.* 25.

Suppono ex Scoto cit. triplicem distingui intentionem, seu directionem, seu relationem operis: 1. est *actualis*, quando simul cum operatione cogitas de Deo, & illi actu offers opus tuum: 2. *virtualis*, quando illa intentio, directio, seu oblatio non durat nisi in effectu, videlicet in continuatione operationis, quam ex vi actualis directionis incepisti: 3. *habitualis*, quando non aliter directio actualis influit in opus, nisi vel quia habitus virtutis, aut gratiæ comitatur actionem, & inclinat, & concurrit ad eam; sicut habitus canendi concurreret in dormiente ad cantum; aut sicut gravitas inclinat ad motum deorsum; aut siccitas in ligno ad formam ignis; vel quatenùs prima illa directio intentionis in Deum, quam semel habuisti, censeatur moraliter durare, donec eam retractaveris, vel interruperis per actum contrarium.

Porrò conveniunt omnes, duas priores sufficere, scilicet *actualem*, aut *virtualem*; sed de *habituali* plures dubitant: sed de hoc infra, ubi de influxu, & directione charitatis; nam quod de hac dicetur, facilè resolutioni de aliis lucem dabit.

CONCLUSIO V.

P*Robabilius est, opera omnia virtutum, ut sint meritoria de condigno, debere aliquo modo imperari, aut dirigi à charitate*. Hæc videtur communior, saltem inter Scotistas.

Prob. 1. ex Scoto cit. in præcedenti: [1] ibi enim hanc doctrinam apertè, & formalibus verbis tradit, ut patet; & fatetur Mastrius, qui problematicus hæret; & notat, Doctores nostros Seraphicum, & Subtilem in utramque partem propendere; in 1. quidem tanquam magis tutam, ac de nostra salute magis sollicitam: in 2. verò tanquam magis piam, ac divinæ misericordiæ magis consentaneam.

Prob. 2. ex Script. qua constat, Deum vitam æternam præparasse, & promisisse *diligentibus se*, & alias virtutes morales, imò nec alia dona supernaturalia non prodesse sine charitate: *Si linguis hominum loquar* &c. [2] & nequidem ipsum martyrium, *Et si tradidero cor-*

[1] *Ibid.* [2] *1. Cor. 13.*

corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: & omnes virtutes illas tribuit charitati, *Charitas patiens est* &c. Item quoties promittitur merces vitæ æternę operibus nostris, Deus se prætendit finem, & objectum illorum: ut cùm Christus dicit, [1] *venite benedicti Patris mei..* propter opera misericordiæ notat, quòd illa facimus ipsi, & pauperibus propter ipsum. *Esurivi, & dedistis mihi manducare... quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*. Ita etiam cùm dicit, *si quis reliquerit patrem, aut matrem* &c. addit, *propter me*, aut *propter nomen meum* &c. Item dixit Christus, [2] *ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multũ*: Et, *si quis in me non manserit, mittetur foras* &c. sed non manemus in Deo, vel Christo, nec ipse in nobis, nisi per charitatem; ergo ex Scriptura non datur meritum sine charitate dirigente, aut imperante opera nostra aliquo modo.

Prob. 3. ex Patribus. Nam inquit Gregor. [3] *non habet aliquid viriditatis ramus boni operis, nisi maneat in radice charitatis*. Manere autem in radice charitatis est ab ea, & per ipsam influxum succi, & vigoris accipere. Item, *sunt, qui diligunt proximos, sed per affectum cognationis, & carnis; quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt. Sed aliud est, quod sponte impenditur naturæ, aliud, quod præceptis dominicis ex charitate debetur obedientiæ: hi nimirum et proximum diligunt, et tamen illa sublimia dilectionis præmia non assequuntur*, scilicet defectu charitatis. Et Augustinus, *sine charitate in nobis esse non potest vera pœnitentia*. Et alibi, *cùm sit opus Dei fructifera pœnitentia, inspirare eam potest, quandocumque vult sua misericordia, sed... sine amore Dei non consequitur quis veniam*.

Prob. denique ratione: quia non constat, Deum acceptare, neque promittere mercedem nisi operibus, quæ fiunt propter ipsum, ut patet ex dictis; & sine illa acceptatione, & pacto non est meritum, ex Scoto: sed non fiunt opera propter Deum, nisi ex directione charitatis; ergo nec sunt meritoria sine hac directione.

Confir. quia nisi opera nostra eleventur, & dignificen-

[1] *Matt.* 25. [2] *Jo.* 15. [3] *ho.* 27. *Euan.*

ficentur per charitatem, non habent proportionem cum vita æterna; ergo &c.

Objic. 1. ex Script. in qua sæpiùs legimus promissiones mercedis pro operibus legis, aut misericordiæ in proximum sine mentione illius directionis in Deum per charitatem: ut cum dicitur, [1] *diliges proximum tuum, sicut te ipsum .... hoc fac, et vives*: & cum quæritur à Christo, quis sit proximus, exemplificat de Samaritano, qui curam habuit viatoris in Jericho; Samaritanus non dicitur id fecisse propter Deum, sed ex pura misericordia; & Christus non aliud requirit à legisperito, qui hæc quærebat. [2] *Vade, et tu fac similiter*. Idem colligitur ex loco cit. Matthæi, *ubi opera misericordiæ præmiantur*; &c. Et clarissimè alibi, cùm legitur, *qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet ... et quicumque potum dederit uni ex his minimis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine discipuli, non perdet mercedem suam*. Hìc non fit mentio nominis Dei, sed discipuli, seu hominis; ergo Scriptura non requirit hanc charitatis directionem circa opera virtutum, v. g. misericordiæ, & dilectionis.

Resp. neg. cons. nam licèt Scriptura non ubique, nec toties repetat illam conditionem relationis operum in Deum, non minùs eam exigit ex regulis generalibus. Nam ut notat Chrysost. quod hoc loco de Prophetis, discipulis, & justis dicit; id alibi de recipientibus abjectos, ac minimos homines dicit: *In quantum enim uni minimorum meorum fecistis, mihi fecistis*, & contra rursus *si nulli horum, nec mihi*. Vides, quòd omnis, qui facit misericordiam, & per illam meretur, respicit in discipulo magistrum, in Propheta, & justo Deum ipsum, cujus amore hæc facit.

Objic. 2. Concil. Trident. [3] non requirit ad meritum mercedis, nisi ipsa opera patientiæ, *si compatimur, et conglorificabimur*, vel *mortificationis, et observantiæ mandatorum Dei, et Ecclesiæ, quibus justi crescunt in justitia, atque magis justificantur*. Et ad hoc tantùm præcipitur ex Apostolo, *abundate in omni opere bono, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino*. Unde Concilium colligit, docendum esse popu-

[1] *Luc.* 10. [2] *Matt.* 10.
[3] *Sess.* 6, *c.* 10, *et* 16, *Sess.* 14, *c.* 8.

populum, quòd Christus non permittet poculum aquæ esse sua mercede fraudandum; ergo Concilium non exigit illam relationem charitatis pro ratione meriti in operibus virtutum etiam moralium.

Resp.neg.conf.nam Concilium loquitur ibi de operibus *factis in Deo*, quibus verbis innuit eam relationem: & præterea intentum Concilii non est decidere ibi hanc quæstionem de conditionibus meriti condigni, sed tantum astruere utilitatem, imò & necessitatem bonorum operum.

Inst. Illa relatio operis per charitatem facit totum meritum, ita ut nihil habeat à virtute elicitiva, vel aliquid accrescit ex ipsa virtute; sed neutrum dici potest; ergo nec illa relatio dici potest necessaria. Prob. min.1.non totum meritum: nam Scriptura promittit mercedem non soli charitati, sed etiam ipsi virtuti, & nimis deprimerentur aliæ virtutes: non 2. nam sic talis relatio charitatis se habet tantùm ut mera conditio, sine qua virtutes non acceptarentur à Deo, nec præmiarentur; quod dici non potest.

Resp. neg. min. nam nihil prohibet dicere, quòd opus habeat meritum, & valorem tum à charitate imperante, & dirigente, tum à virtute operante; & quòd illa directio operis in Deum per charitatem sit conditio necessaria, ut per alias virtutes mereamur. Nam hoc docent Scripturæ, & Patres citati.

Objic.3. Ad meritum requiritur, & sufficit, quòd opus sit ex se, & ex circumstantiis bonum, & ab homine justo, seu in gratia; sed ad hæc non requiritur directio charitatis, quia reliquæ virtutes eliciunt actus ita bonos, & stant cum gratia; ergo & mereri possunt independenter à charitate. Prob. maj. nam ipsa infusio gratiæ est acceptatio justi in vitam æternam; nam *fit in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*; & reddit opera ejus acceptabilia propter dignitatem illam operantis, juxta illud, *respexit Dominus ad Abel, et ad munera ejus*; nec requiritur alia ordinatio in Deum, quàm quæ est ab eadem gratia. Hæc enim per se respicit Deum.

Resp neg.maj.& ant.prob.ejus. Nam illa ordinatio gratiæ habitualis hominis in Deum non est sufficienter libera nec in actu secundo, sed velut naturalis, & ab habitu gratiæ naturaliter inclinante; &

Deus

Deus non ad solam personam agentem respicit, sed etiam ad opera ejus, ut patet ex loco cit. de Abel, & muneribus ejus.

Inst. Hoc ipso quòd opus alicujus virtutis elicitur cum gratia, sufficienter elevatur, & proportionatur cum præmio, ut acceptetur à Deo in ordine ad illud; sed hoc habet opus, & operans independenter à directione charitatis; ergo & rationem meriti.

Resp. neg. maj. nam ut acceptetur à Deo, debet ad ipsum dirigi, quod non fit per virtutem moralem elicitivam operis præcisè sine directione charitatis. Virtutes morales ex se, & ut tales sistunt in bonitate, & honestate sui objecti, quæ est naturalis, & sic improportionata præmio gloriæ.

Inst. Eo modo gratia dignificat opera justi, quo suppositum Verbi dignificabat opera etiam naturalia humanitatis Christi; quia gratia elevat justum ad dignitatem filii adoptivi Dei: sed opera virtutum moralium Christi satis dignificabantur per unionem hypostaticam ad personam Verbi, ut essent absolutè meritoria; ergo ita est de gratia, quæ non minùs informat animam, & reddit eam consortem Dei naturæ, & filiam Dei.

Resp. neg. maj. & paritatem: nam humanitas Christi subsistit realiter, & physicè in persona Verbi, & Christus est personaliter Deus; & actiones ejus sunt à supposito divino, saltem ut sustentante: non ita est de gratia, quæ cùm sit accidens, potiùs subsistit, & sustentatur in anima: & filiatio Dei adoptiva, & participatio Dei naturæ sunt effectus morales, non physici, aut naturales gratiæ, ut diximus. Denique suppositum Verbi, seu Verbum concurrit vitaliter ad opera Christi, quæ ideò dicuntur Theandrica; non ita est de concursu gratiæ ad opera justi.

Objic. 4. Si meritum deberet sic dirigi à charitate, plures actus boni justorum essent sine merito; sed hoc est inconveniens, & falsum; ergo &c. Maj. patet: nam justi plura faciunt ex sola honestate naturali actuum; plures etiam non cogitant de illa relatione, & putant sibi sufficere sic operari, sc. respicientes ad honestatem naturalem eleemosynæ, jejunii, justitiæ, patientiæ &c. Prob. min. quia de communi fidelium æstimatione, & bona fide putant, ju-

ſtos ſic operantes mereri augmentum gratiæ, & mercedem gloriæ; ergo &c.

Reſp.neg. maj. nam ſicut nullus eſt juſtus, qui aliquando non ſe tradat Deo, & ſua omnia opera, & per conſequens qui non ſic dirigat in Deum ſuos actus; ita nec ullus eſt, aut ſaltem pauci admodum, qui non mereantur per opera virtutum, quæ in ſtatu gratiæ faciunt, & ſi qui ſint, qui aliter operantur, ſibi imputent, quòd careant merito, & præmio.

Inſt. Saltem ex hac opinione redditur ſalus, & meritum vitæ æternæ difficilius, & lex Euangelica gravior, & jugum Chriſti inſuavius; ſed hæc ſunt inconvenientia; ergo &c.

Reſp.neg. maj. nam difficultas, nec raritas meriti, nec gravitas, vel inſuavitas legis Chriſti non debet peti ex regulis juſtis, & rationabilibus, quibus peragenda ſunt, quæ præcipit: ſuavitas potiùs inde arguenda eſt, & maximè ex bonis inde provenientibus. Hæc autem ſunt multò majora ex eo, quòd exigantur opera meliora, & ſanctiora, ut hinc abundantiora, & majora præmia conſequamur.

CONCLUSIO V.

Ut opera virtutum aliarum in homine juſto ſint meritoria, non requiritur actualis relatio, ſeu directio illorum in Deum per charitatem, ſed ſufficit virtualis, quatenus illa opera fiant ex vi alicujus intentionis, ſeu dilectionis aliquando elicitæ, & nondum retractatę per voluntatis actum contrariũ. Eſt cõmunior.

Prob. 1. ex Scoto cit. [1] & quidem quoad referre actualiter, *non tenetur homo nec tentione neceſſitatis, contra quam ſit peccatum mortale, nec tentione minori, contra quam ſit peccatum veniale, referre ſemper actum ſuum in Deum actualiter, vel virtualiter, quia Deus non obligavit nos ad hoc, neque videtur eſſe in iſtis actibus ſufficiens ratio bonitatis, ut ſint meritorii*, &c. Inde colligit actus virtutum, qui non referuntur ad Deũ actualiter, aut virtualiter, eſſe indifferentes in ratione meriti, id eſt non mereri, nec demereri. Igitur ex Scoto ad meritũ nõ requiritur relatio actualis operis ad Deum, ſed ſufficit virtualis, qualẽ deſcripſimus in cõcluſione.

Prob. 2. quoad 1. p. quia ſi requireretur actualis relatio,

[1] 2. *d* 4. *c*. 4.

latio, vix ullus actus virtutum moralium esset meritorius: paucissimi enim possunt ad plura simul attendere: nec sufficienter colligitur talis obligatio semper attendendi actualiter ad Deum, & ad motiva illa charitatis divinæ: sed non est dicendum, eam relationem actualem requiri.

Prob.2.p. quia sufficit, ut aliquo modo charitas influat in actus virtutum, ut juxta doctrinam Scripturæ, & Patrum dicantur manare ex radice ejus; ergo virtualis illa directio, prout explicatur, sufficit ad meritum in operibus aliarum virtutum.

Confir. ex probabilitate opinionis multorum gravissimorum Theologorum, qui, ut refert Cacheranus, [1] putant opera virtutum omnium in homine justo ex se esse meritoria, seu acceptabilia in ordine ad præmium, modò sint supernaturalia. Idem censet Mastrius noster. [2] Et absque ulla gravi ratione alia directio, vel relatio requireretur, ut patebit solutione objectionum.

Objic.1. Ut charitas, & relatio ejus in Deum dicatur verè, & virtualiter influere in aliquem actum posteriorem, debet iste posterior aliquo nexu sequi ex illa priori directione; sed in casu conclusionis negatio illa retractationis non facit, ut opera sequentia v.g. post dies aliquot, imò & menses, & annos ullam connexionem habeant cum ista directione præterita; ergo illa relatio non sufficit, nec dici potest verè virtualis, sed potiùs, & ad summum nudè habitualis. Maj. patet: nam si prima illa directio intentionis ad Deum sit prorsùs physicè interrupta, ita ut nullam habeat connexionem cum novissimis actibus, isti non possunt verè dici ab ejus directione quidquam boni influxus accipere. Prob. etiam minor: nam isti actus, qui post menses, & annos fiunt à te nihil actu cogitante de illa directione intentionis, eodem modo fiunt, ac si numquam fuisset illa directio; ergo si aliqua directio charitatis in Deum requiritur in actibus virtutum moralium, virtualis ista, prout explicatur in conclusione, non sufficit.

Resp. neg. min. & ant. prob. nam 1. mihi videtur, quòd prima illa directio, seu intentio offerend Deo omnia opera sua per totum vitæ spatium habet vim

[1] *hic c.6.§.6.* [2] *disp.7.q.9.n.289.& 301.*

quandam donationis, quæ durat, donec retractetur. 2. Sufficit, quòd per quandam sequelam ille, qui semel proposuit omnia opera sua facere ad Dei gloriam, & pro Deo, perseveret moraliter in tali proposito, ex vi cujus cœpit agere, licèt deinceps non cogitet de illo: sic ille, qui ab anno, vel pluribus proposuisset perpetuam pro Deo peregrinationem, & ex vi talis propositi cepisset peregrinari, semper haberet meritum primi illius propositi, quamvis post primam diem, vel horam nihil ampliùs actu cogitaret de illo. Hoc exemplo utitur Scotus pluries.

Inst. ex Scoto si hæc voluntas, & intentio sufficeret, sequeretur justum numquam peccare venialiter, nec posse habere actum ullum otiosum, vel indifferentem; sed consequens est falsum, & contra nos; ergo & ant. prob.maj. quia omnes actus non mali ex objecto possunt fieri boni ex relatione in bonum finem; ergo quandiù non retractaretur illa relatio generalis semel habita, illi omnes actus non mali ex objecto essent meritorii etiam in dormientibus: nam inquit Scotus, multos tales actus elicit continuè homo existens in gratia, vel peccabit; ergo non poterit habere actus indifferentes.

Resp. neg. maj. & ant. prob. nam sicut actu homo non refert ad Deum, nisi actus bonos,& de se ordinabiles; ita nec virtualiter homo justus non refert ad Deum verba de se otiosa, nec actus de se indifferentes, nisi ex aliqua circumstantia fieri possint boni moraliter; & ad hoc requiritur intentio expressa, & explicita, & particularis circa tales actus.

Quæres, *an ista relatio operis in Deum per charitatem sit necessaria ad meritum, etiam in actibus supernaturalibus fidei, & spei*.

Resp. probabile etiam esse, quòd sic requiratur. 1. quia videtur requiri fides, *quæ per charitatem operatur*: tum quia licèt istæ duæ virtutes sint Theologicæ,& respiciant Deum immediatè, & in se, tamen non respiciunt illum ut finem, 2. Quia si absque omni relatione charitatis posset homo per fidem, & spem mereri, sequeretur eum posse salvari, & consequi gloriam æternam sine actu charitatis, & sine dilectione Dei super omnia, & propter se; quod est falsum, & absurdum.

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

De requisitis ad meritum ex parte hominis.

JAm dicebamus in definitione meriti, quòd sit actus hominis viatoris, & in gratia constituti: unde colliguntur duæ conditiones, seu status ex parte merentis, nempe status viæ, & gratiæ: sed id paulò solidiùs stabiliendum est, maximè contra Baium, qui docuit, [1] quòd *Pelagii sententia est, opus bonum citra gratiam adoptionis factum non esse regni cælestis meritorium, & opera bona à filiis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiant conformia legi.* Idem docuit propositionibus 15. 17. & 18. inter damnatas ab Ecclesia.

CONCLUSIO I.

AD rationem meriti necessarius est in merente status viæ, & gratiæ sanctificantis. Est communis.

Prob. 1. p. ex Scoto, qui docet, [2] *Christum Dominum mereri non potuisse, nisi secundum quod fuit viator, non autem secundum quod fuit in termino:* & quòd *ideò beati mereri non possunt, quia secundum totam voluntatem conjuncti sunt ultimo fini perfectissimè: sed Christus secundum aliquid fuit viator,* &c. *Item quia beati in termino non sunt liberi circa bonum honestum,* &c. Ecce mentem Scoti circa 1. p. quoad 2. verò dicit, [3] quòd ut actus sit meritorius, non sufficit, quòd habeat secum charitatem inexistentem personæ; sed requiritur ultra hoc, quòd secundum *inclinationem charitatis inexistentis eliciatur actus*. Vides utrumque requiri, sc. inexistentiam gratiæ, & influxum ejus in actum.

Prob. 2. 1. p. ex Script. quæ toties nos monet de temporis ad mercedem opportunitate, & brevitate, ut cùm dicit, [4] *in quocumque loco ceciderit lignum, ibi erit*, sc. in quo statu moriemur, permanebimus in æternum. *Ante obitum operare justitiam, quoniam apud inferos non est invenire cibum.* Et, *quodcumque potest manus tua, instanter operare; quia nec opus,* nec

[1] *prop.* 13. & 14. [2] 3. *d.* 18. *q.* 2. *B.* 4. & 5.
[3] 1. *d.* 17. *q.* 2. *GG. vel q.* 3. 32.
[4] *Eccl.* 11. & 14. & 6.

nec ratio, nec sapientia; nec scientia est apud inferos, quò tu properas. Et Christus monet, [1] quòd *veniet nox, in qua nemo potest operari.* Et Paulus, [2] *cum tempus habemus, operemur bonum.* Et, *statutum est omnibus hominibus semel mori; post hoc autem judicium, quo pronuntiato, nihil restat agendum, quo mutetur, &c.*

Prob. 3. ex Patribus. Nam inquit Hieronymus, [3] *tempus sementis est præsens vita, quam currimus; cùm ista vita transierit, operandi tempus aufertur.* Et August. [4] *nemo speret, quod hic neglexit, cùm obierit, posse apud Deum promereri.* Idem docet S. Prosper: [5] & sic de aliis communiter, qui docent, post mortem non fore tempus merendi, sicut nec demerendi.

Prob. 4. quia de lege ordinaria Deus dedit hominibus, & ipsis Angelis tempus aliquod ad merendam vitam æternam, aut ad demerendam damnationem, donec sint in termino alterutrius vitæ, in quo quiescendum. Certè opera Angelorum, & hominum in statu beatitudinis sunt quidem perfectiora, sed Deus noluit illa acceptare pro præmio ullo retribuendo, quamvis eos exaudiat pro aliis, quibus propterea mereri possunt aliqua, non quidem de condigno, sed de congruo.

Prob. 2. p. 1. ex Script. qua constat, Deum multò libentiùs acceptare munera & opera justorum, & non respicere ad opera peccatorum; quos respicit ut inimicos. Sic dicitur, [6] quòd *respexit ad Abel, & ad munera ejus, ad Cain verò non respexit*, sc. priùs respicit ad personam, quàm ad munera, licèt utraque respiciat: sic dicit per Prophetam, [7] *si averterit se justus à justitia sua... omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur.* Certè si contemnit bona facta in gratia, multò magis ea, quæ fiunt in statu peccati: illa dicuntur *mortificata*, hæc autem *mortua*. Item, *sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, sic nec vos, nisi in me manseritis*, sc. per charitatem, seu gratiam: *sed si quis in me non manserit, sed separaverit se per peccatum, mittetur foras, sicut palmes, & arescet, & in ignem mittent.* Et sola gratia dat veram fœcunditatem;

aqua,

[1] *Jo.9.* [2] *Hebr.9.*
[3] *in Ep.Gal.6.* [4] *Enchir.11.*
[5] *sent.172.* [6] *Gen. 4.*
[7] *Ezech.18.*

aqua, quam dabo ei (sc. gratia) *fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*, sc. principium meriti vitæ æternæ.

Prob. 2. ex Concil. Trid, quod exigit ad meritum, ut merentes hæreant Christo capiti, ut palmites vitibus, cùm Christus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & sequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possent, &c.

Confir. ex Bullis Pii V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. quibus damnantur supradictæ propositiones Baji, quibus volebat, *opera citra gratiam facta esse meritoria vitæ æternæ*, sequitur, contrarias propositiones esse veras in doctrina Ecclesiæ, sc. opera facta citra gratiam non esse meritoria.

Prob. 3. ex Patribus. Nam inquit Augustinus, [1] *bona opera* (meritoria) *sequuntur hominem justificatum, non præcedunt justificandum*. Et S. Prosper, [2] *justificatus homo, id est, ex impio pius factus nullo præcedente bono merito, accipit donum, quo medio acquirat & meritum*, &c.

Prob. 3. Nam homo extra gratiam est in peccato mortali, & inimicus Dei; sed in peccato mortali, & inimicus Dei non potest mereri vitam æternam; ergo ad meritum requiritur status gratiæ. Maj. patet: non enim datur status medius de via ordinaria. Prob. min. nam homo in peccato mortali est dignus morte æterna; ergo &c.

Confir. ex Trid. [3] *nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur*, saltem de condigno; ergo multò minùs merebitur vitam æternam.

Confir. 2. quia citra gratiam sanctificantem nullum opus humanum habet proportionem ullam cum præmio illo; ergo nec potest habere rationem meriti condigni. Maj. patet; quia, ut dicemus, tota condignitas operum venit à dignitate merentis, qui est filius Dei, & consors Dei naturæ, & cohæres Christi per gratiam. Prob. conf. nam ad meritum condignum

[1] *de fi. & oper.* 14.
[2] *ad cap. Gal.* 6.
[3] *seß.* 6. *c.* 8.

dignum requiritur aliqua æqualitas proportionis in opere cum præmio.

Objic.1. contra 1.p. Angeli, & Sancti etiam in Cœlo pro nobis orant, & impetrant nobis gratias, & ipsi Martyres, & Christus meruit sibi non solùm per patientiam in suppliciis, & pœnis, sed etiam per ipsam mortem; ergo ad meritum non requiritur status viæ in merentibus, nam beati, & morientes sunt in termino, & extra viam.

Resp.dist. ant. quoad 1.p. Angeli, & Beati merentur de congruo, & per viam impetrationis, con. de condigno ex vi meriti actualis, neg. ant. quoad eam partem: nam falsum est, quòd nobis mereantur quidquam actualiter, & de condigno; habent hoc per impetrationem intuitu meritorum viæ. De Christo, & Martyribus nego, quòd mereantur per ipsam mortem in facto esse, sed propriè per acceptationem mortis, & præcipuè martyres, qui in ipso instanti mortis non sunt liberi, nec compotes sui, ut rectè notat Doctor.

Objic. contra 2.p. Scriptura promittit mercedem operibus bonis, v. g. eleemosynis, & operibus misericordiæ, & observantiæ mandatorum absque conditione ulla gratiæ sanctificantis; ergo hæc ad meritum non requiritur. Prob. ant. *esurivi, & dedistis mihi manducare*, &c. *Beati misericordes*, &c. Et, *si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; sed hæc omnia possunt fieri citra gratiam sanctificantem, & saltem cum gratia actuali; ergo &c.

Resp. neg.ant. & min.prob. nam ex Scriptura non promittitur merces vitæ æternæ, nisi filiis regni, & justis; & ab ea excluduntur peccatores, ut diximus; nec præcepta possunt perfectè servari citra charitatem, *qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me*. Et, *oves meæ vocem meam audiunt*, &c.

Inst. ex Augustino: [1] *Si natura humana potest sibi sufficere ad implendam legem, perficiendamque justitiam, de præmio debet esse secura*; ergo Augustinus agnoscit meritum in operibus citra gratiam factis.

Resp.neg.conf.tum quia Augustinus non dicit posi-
tivè

[1] *de nat. & gra.* 1.

tivè naturam ad hæc sibi sufficere, sed loquitur conditionatè: tum quia potiùs docet, se ita loqui quoad justos: *Non enim*, inquit, *Deus est injustus, qui justos fraudet mercede justitiæ*; ergo loquitur de justis, seu habentibus gratiam justificantem: supponit ergo legem non posse perfectè servari sine gratia, & à non justis.

Inst. 2. August. ibi loquitur contra Pelagianos, qui nequidem gratiæ actualis necessitatem admittebant ad observantiam legis; ergo multò minùs ibi loquitur de gratia habituali, de qua non disputabant illi hæretici, nec Augustinus. Imò [1] arguebat illos, quòd vellent baptismum esse necessarium, *Non propter remittendum peccatum percipere baptismum, sed ut spiritualem procreationem non habentes, creentur in Christo, & ipsius regni cœlorum participes fiant*: quod pluries notat; ergo non putat gratiam habitualem necessariam ad meritum gloriæ.

Resp. neg. conf. nam Augustinus improbat, & arguit quidem hæreticos, quòd putarent naturam humanam sibi sufficere ad perficiendam legem, sed non quòd requirerent gratiam ad meritum Regni. Item arguebat eos, quòd negarent necessitatem baptismi ad remissionem peccati originalis, quod non agnoscebant, non verò quòd agnoscerent necessitatem spiritualis procreationis per gratiam habitualem ad participandum Regnum Cœlorum.

Objicies 2. Inimicitia non impedit meritum apud homines; ergo nec peccatum impedit meritum hominis apud Deum.

Respondeo neg. conf. nam inter homines viget justitia civilis, & commutativa rigorosa ex legibus communibus Reipublicæ, aut Principis: non ita est de Deo, & creatura; ille nullis subjacet legibus, nisi prout vult.

Ultra gratiam habitualem requiritur etiam auxilium gratiæ actualis, sine qua non possumus operari bonum, sicut oportet ad meritum, ut diximus suprà.

[1] de pec. mer. l. 1.

CONCLUSIO II.

Hic status gratiæ non est ita necessarius ad meritum de potentia Dei absoluta, sed tantùm de lege ordinaria.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Dico, quòd Deus de potentia absoluta bene potuisset acceptare naturam beatificabilem acceptatione speciali prædicta existentem in puris naturalibus, et similiter actum ejus, ad quem esset inclinatio ejus merè naturalis, potuisset acceptare ut meritorium, sed non creditur ita disposuisse... quia actum ex puris naturalibus esse meritorium appropinquat errori Pelagii.*

Prob. 2. Nam in hoc nulla apparet implicantia: certè posset Deus inire pactum cum homine in statu puræ naturæ cum auxiliis gratiæ, ut pro talibus actibus, v. g. fidei, aut spei daret illi talia dona, & vitam æternam. Sic elevaret moraliter actus illos ad talem valorem, & tunc illi actus haberent conditiones meriti de condigno, ita ut Deus ex fidelitate, & aliquali justitia teneretur retribuere.

Objic. 1. Si posset dari meritum sine gratia habituali, posset peccator mereri de condigno aliqua dona gratiæ; sed cons. est falsum; ergo, &c. Prob. min. nam peccator est inimicus Deo.

Resp. 1. neg. maj. nam homo in puris naturalibus caret peccato æquè, ac gratia habituali, & supernaturali.

Resp. 2. neg. min. nec enim repugnat tale meritum ex pacto, & acceptatione Dei; sicut de facto datur in peccatore meritum de congruo ad primam gratiam.

Inst. Homo non potest esse simul dignus vita æterna, & morte æterna; sed si homo posset mereri de condigno dona Dei, posset esse dignus vita, & morte æterna simul; ergo tale meritum repugnat in homine sine gratia.

Resp. neg. min. nam hoc ipso instanti, quo in facto esse haberet meritum, cessaret peccatum, & dignitas mor-

[1] 1. d. 17. q. 3. 29.

mortis æternæ. Igitur pro eodem instanti, & in sensu composito non esset dignus vita, & morte, sed successivè.

Objic. 2. Gratia requiritur in merente, ut tribuat operi condignitatem, seu æquivalentiam cum præmio, sed æquivalentia est essentialis merito condigno; ergo & status gratiæ.

Resp. dist. maj. requiritur de facto, & ex lege posita, & ordinaria, con. de potentia absoluta, & lege extraordinaria, neg. maj. & cons. nam patet ex dictis disp. superiori, quòd gratia habitualis non dat illam dignitatem ex natura sua physica, sed ex voluntate Dei: posset etiam negari eadem min. ex dictis de æquivalentia meriti.

Inst. Etiam de potentia absoluta status, & dignitas hominis sine gratia erit inferior, & indignior, quàm status ejusdem in gratia; ergo etiam de potentia absoluta actus hominis non possunt habere sufficientem valorem ad meritum condignum sine gratia.

Resp. neg. absolutè ant. nam, ut dicebamus, gratia non tribuit eam dignitatem homini, nisi ex lege, & acceptatione Dei, qua de facto sic voluit, & de lege posita; sed de lege alia possibili non ita esset.

QUÆSTIO V.

De requisitis ad meritum ex parte Dei.

JAm diximus non semel, quòd opera nostra quantumcumque bona ex objecto, & circumstantiis non habent ex se dignitatem, nec æquivalentiam cum præmio gratiæ, aut gloriæ, sed hanc principaliter habent ex libera Dei acceptatione, & pacto, seu promissione, & hæc est conditio, quæ se tenet ex parte Dei, & quærimus, an illa promissio, & pactum sint absolutè necessaria ad meritum condignum.

CONCLUSIO I.

AD *meritum condignum necessaria est ex parte Dei promissio, seu pactum de dando tali præmio*. Est communior. Conveniunt quidem omnes adesse promissionem præmii pro bonis operibus; sed non omnes conveniunt, eam esse absolutè necessariam.

Prob. 1. ex Scoto. [1] Ultra omnes conditiones, quas ibi enumerat, ultra, inquam, has omnes, *Creditur esse una conditio in actu, sc. quòd est acceptabilis Deo .... acceptatione speciali, quæ est in voluntate divina ordinatio ejus actus ad vitam æternam, tanquam meriti condigni ad præmium* &c. ergo ex Scoto præter conditiones requisitas ad meritum condignum ex parte operis, & personæ merentis, requiritur Dei promissio, seu pactum de dando præmio pro tali actu.

Prob. 2. ex Script. qua constat, in omnibus meritis intervenire promissionem divinam, ut in parabola de operariis vineæ, *Conventione facta cum mercenariis ex denario diurno....* Et, [2] *nonne ex denario diurno convenisti mecum? Tolle quod tuũ est*. Et ipsa præmia gloriæ, & gratiæ dicuntur promissiones: [3] *Fide, & patientia hæreditabunt promissiones*. Et, [4] *ut voluntatem Dei facientes reportetis promissionem*. Item, *accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus*, &c. Item, *pietas ad omnia utilis est promissionem habens vitæ*.

Prob. 3. ex Conciliis. Id enim expresse traditur in Senonensi supra cit. [5] in quo fit mentio de conventione ex denario diurno; & quòd loca gloriȩ commensurabuntur gratuita, & liberali promissione divina. Item in Moguntino: *Bene operantibus, & in ipso sperantibus mercedem misericorditer promisit*. Et in libro illo edito in Comitiis Augustæ an. 1548. ubi agit de operibus, quæ ex charitate profluunt, & sunt effectus gratiæ Dei, extat, *quia Deus secundum suam voluntatem operantibus mercedem liberalissimè promisit*, &c. Et Trident. [6] *Bene operantibus proponenda est vita æterna, & tanquam gratia filii Dei per J. C. misericorditer promis-*

[1] *1. d. 17. q. 3. n. 22. vel q. 3. GG.*
[2] *Matth. 20.* [3] *Heb. 6. & 10.*
[4] *Jac. 1.* [5] *c. 16.*
[6] *Sess. 6. c. ult.*

promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione meritis eorum fideliter reddenda; ergo ubi agitur de meritis, & præmiis, semper intervenit ex parte Dei promissio, seu pactum.

Confir. ex hac propositione Baii damnata: [1] *Sicut opus malum ex sua natura est mortis æternę meritorium, sic opus bonum ex sua natura est vitæ æternæ meritorium*; ergo in sensu Ecclesiæ contradictoria est vera, sc. *opus bonum non ex sua natura, sed ex Dei ordinatione, seu pacto est meritorium*.

Confir. 2. ex Patribus. Nam inquit Augustinus: [2] *Non dicimus Domino redde, quia accepisti, sed redde quia promisisti*. Et, *debitor nobis factus est Deus, non aliquid accipiendo, sed ei placuit promittendo*. Et S. Bernardus: *Non enim talia sunt hominum merita, ut pro his vita æterna debeatur ex jure*.

Prob. 4. Nam ad meritum requiritur, præter condignitatem, seu valorem intrinsecum operis, aliqua vis obligandi Deum ad retributionem præmii, & ut fiat debitor noster, juxta illud, *ei, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiã, sed secundum debitum*: sed sine pacto, & promissione Dei nullum opus hominis habet talem vim; ergo nec plenam rationem meriti. Prob. min. nam principalis valor operis est ex gratia; sed hæc est donum Dei; ergo ut talis non habet vim obligandi; nam à parte rei Deus non obligatur ad retribuendum id, quod purè suum est, ut est gratia.

Confirmatur. Nam si quis laboret in agro alieno inconsulto Domino, & absque conventione, seu pacto, iste non tenebitur quidquam illi solvere, saltem ex justitia, sed ad summum ex liberalitate congrua.

Confir. 2. Nam opera justorum non habent rationem meriti condigni apud Deum, nisi ipse obligetur ad retributionem; sed non potest obligari ex vi operum ipsorum, & nisi seipsum obliget pacto, & promissione; ergo ad meritum requiritur pactum ex parte Dei; nec sufficit dignitas sola operum, qualiscumque illa sit. Dico (*justorum hominum*) ut præscindam à dignitate operum Christi ex dignitate personali, quam

[1] *prop. 2.*
[2] *ser. 16. de ver. Apost.*

quam habent ex unione hypostatica, de quo suo loco dicemus. Maj. patet: nam de ratione meriti est jus ad retributionem. Prob. min. nam sine fundamento diceretur, Deum à parte rei, & ex parte creaturæ posse obligari, nisi velit, & si hoc esset, frustra tot promissiones repeteret in Scripturis.

Objic. 1. Si pactum faceret meritum, deberet agnosci ab operante, alioqui non mereretur præmium; sed multi nesciunt hoc pactum; ergo vel carerent merito, vel pactum nihil facit ad meritum. Prob. maj. nam ut possit operans exigere præmium, debet scire se meruisse.

Resp. 1. neg. min. nam promissiones Dei sufficienter publicantur in Scripturis, ita ut nullus fidelis eas possit, aut debeat ignorare, & implicitè continentur in actibus fidei, & spei.

Resp. 2. neg. maj. nam pactum, & promissiones Dei non sunt reciproca; sufficit, quòd justi sciant se benè operari, & intendant placere Deo, & quòd ipse remunerator est: *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & quia remunerator est.*

Objic. 2. Si ad meritum requireretur promissio, non mereremur augmentum gratiæ, nec merita mortificata reviviscerent; sed utrumque est falsum; ergo & quòd requiratur pactum. Prob. maj. nam nullibi extant tales promissiones; nec de fide est, gratiam esse qualitatem, seu habitum, qui sic intendatur, nec merita sic reviviscere.

Resp. neg. maj. tum quia, ut dicebam, promissiones illæ non debent necessariò cognosci explicitè; tum quia hæ promissiones continentur in aliis; tum denique quia dicitur; *qui sanctus est, sanctificetur adhuc:* de reviviscentia dicemus infrà.

Objic. 3. Pactum, seu promissio non requiritur ad meritum apud homines; ergo nec apud Deum, & sic ruit præcipuum fundamentum nostrum. Prob. ant. qui colit agrum alterius ipso volente, & vidente, meretur mercedem ex justitia, præciso omni pacto; ergo &c.

Resp. 1. neg. cons. nam inter homines vigent rigorosæ justitiæ leges, quæ sufficiunt ad obligandum dominum agri, quem ipso jubente alter colit: non ita est de Deo, qui nullis justitiæ strictæ legibus ligatur apud homines.

Resp.

Resp. 2. neg. ant. & conf. prob. nam ipsa jussio, vel consensus Domini est virtuale, & implicitum pactum de retribuendo labore.

Objic. 4. Homo per gratiam fit filius Dei, sed filius Dei est ipso jure hæres, præciso pacto, & promissione; ergo ex vi solius gratiæ debetur gloria, independenter ab omni promissione. Min. patet ex Apostolo: *si filii, & hæredes.*

Resp. 1. neg. maj. Nam, ut diximus disp. præcedenti, gratia hunc effectum non habet, sicut nec alios ex natura sua physica, sed ex Dei ordinatione.

Resp. 2. dist. min. debetur hæreditas gloriæ sub hoc titulo solo pro parvulis, con. pro adultis sub hoc solo titulo: neg. min. nam adultis datur etiam sub titulo mercedis: *non enim coronabitur, nisi qui legitimè certaverit.*

Objic. 5. Peccatum ipso facto, & à parte rei sine pacto meretur pœnam etiam apud Deum; ergo & opus bonum sine pacto meretur præmium: nam contrariorum eadem est ratio.

Resp. neg. conseq. & disparitas est, quia plus requiritur ad bonum meritum, quod est ex integra causa, quàm ad demeritum, quod est ex quovis defectu morali. Homo per peccatum dat jus Deo ad vindictam, qui verò meretur, facit Deum sibi debitorem, quod non est ita facile; qui verò peccat, debitorem se facit Deo, quod nobis liberum est.

Resp. 2. neg. ant. nam leges prohibitivæ peccati involvunt minas, & pœnas, saltem implicitè. Diximus aliàs, nullum esse peccatum formaliter, quod non prohibeatur aliqua lege.

Pater Durandus distinguit promissionem *intrinsecam*, quam dicit includi in volitione dandi gratiam, & *extrinsecam*, quæ consistit in aliquo actu explicito, & formali, quo promittit gloriam pro talibus actibus elicitis ex gratia sanctitatis. Illam dicit intrinsecè necessariam ad meritum, istam verò minimè, sed tantùm extrinsecè; nec per istam differre putat meritum condignum à congruo, sed esse tantùm conditionem extrinsecè completivam meriti: subtiliter quidem, sed hanc distinctionem non puto necessariam, nec rationem ejus solidam. Nam licèt hæc

duo

duo merita non distinguerentur penes promissionem, tamen aliunde distinguuntur, v. g. ex statu gratiæ sanctificantis in merente de condigno, & ex aliis circumstantiis; sed tamen puto etiam distingui per pactum verum, quo inducitur quædam obligatio in Deo ad retribuendum, quæ obligatio non est talis ex merito congruo. Certè diximus suprà, eorum differentiam non peti etiam ex statu gratiæ, alioqui justi mererentur non solùm sibi, sed etiam aliis dona gratiæ de condigno, quod non concedunt plurimi.

CONCLUSIO II.

Deus meritis condignis retribuit præmia non ex gratitudine, sed ex fidelitate, & ex aliquali justitia.

Prob. 1. ex Scoto dicente, [1] quòd *nullum bonum recompensat Deus secundum justitiam retributivam, nisi propter aliquod meritum, cui respondeat illud bonum*; ergo supponit, Deum recompensare meritum ex justitia retributiva, non autem ex mera gratitudine.

Prob. 2. prima pars. Nam gratitudo habet pro objecto beneficium; sed Deus non potest accipere beneficium ab homine; ergo nec teneri potest debere illi quidquam ex gratitudine. Prob. min. tum quia beneficii acceptio, ut beneficium est, arguit indigentiam, & dependentiam, seu inferioritatem in beneficiato, & benefactor, in quantùm hujusmodi, est causa beneficiati, ex S. Tho. [2] sed hæc repugnant Deo; ergo &c.

Prob. 2. p. quia fidelitas oritur ex promissionis adimpletione; sed quando Deus remunerat aliquod meritum, adimplet promissionem; nam merita omnia fundantur in aliqua Dei promissione; ergo Deus merita compensat ex fidelitate, non quidem ex sola fidelitate, & promissione simpliciter, sed secundum quid. Quòd autem omne meritum nostrum coram Deo fundetur in promissione, patet ex conclusione præcedenti.

Prob. 3. p. 1. ex Script. quæ docet, præmium gloriæ dari ex justitia, & habere titulum coronæ, quam non.

[1] 4. d. 13. q. 2. n. 19.
[2] 2. 2. q. 106. a. 3.

non habebit, *nisi qui legitimè certaverit*; & dicitur *corona justitiæ, quam reddet Dominus justus judex*: [1] ergo supponit, Deũ ex justitia retribuere nobis bona, [2] *non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri*, &c. Unde August. [3] explicans priorem locum, *Reddet mihi Dominus coronam justus judex*, ait, *debet ergo. Quid reddet? Reddet ergo justus judex. Non enim opere inspecto potest negare mercedem, qui opus inspicit* &c. Et alibi: [4] *Sicut merito peccati tanquam stipendium redditur mors; ita merito justitiæ tanquam stipendium* (redditur) *vita æterna*. Rationes patent ex dictis de existentia meriti de condigno, & de justitia Dei, & de beatitudine, & visione beata, & ex dicendis de Incarnatione.

Objicies 1. cont. 1. p. ex Script. Christus vocat ad regnum electos; quia, inquit, *esurivi, & dedistis mihi manducare* &c. & sic memorat plura beneficia ab eis accepta; ergo ex gratitudine compensat, & retribuit.

Resp. neg. cons. nam in pauperibus quidem possent esse beneficia; sed in Deo, & Christo sunt opera ex pacto meritoria; quia Deus non eget bonorum nostrorum.

Objic. con. 3. p. Si Deus non retribueret mercedẽ, non esset injustus; ergo non debet, nec retribuit ex justitia.

Resp. neg. cons. nam ideò non esset injustus, quia retineret, quod aliunde suum est, ideò non esset positivè injustus; sed retribuendo quod promisit propter illa opera, exercet opus justitiæ, sicut & fidelitatis: nam supposita conventione mercedis pro tali opere, & præstatione operis conventi, habeo jus ad retributionem promissam; & quod ab initio fuit facultatis, & liberum, & gratia, factum est debitum, & aliqualis necessitatis, suppositis aliis conditionibus meriti.

Dixi autem (*aliqualis justitiæ*) quia, ut jam monui non semel, sicut non agnoscimus strictam justitiam in Deo ad creaturas, ita nec in ratione meriti, & præmii. Est ergo sermo de justitia minùs rigorosa.

QUÆ-

[1] 1. *Tim.* 4. [2]. *Heb.* 6.
[3] *ser.* 14. *ex* 50. [4] *Ep.* 105.

QUÆSTIO VI.

De objecto, & materia meriti condigni; an gloria, & vita æterna cadant sub meritum de condigno.

GRatia, & gloria considerari possunt quoad primum gradum, vel quoad posteriores, & augmentum utriusque: & quæritur, an utraque cadat sub meritum de condigno, & quoad 1. gradum, seu absolutè, & quoad augmentum.

CONCLUSIO.

P*Rima gratia actualis, vel sanctificans non cadit sub meritum de condigno, benè verò secunda, seu augmentum ejus*. Est communis, & de fide.

Prob. 1. ex Scoto dicente, [1] quòd *dispositio prævia ad peccati deletionem, & per consequens ad 1. gratiam, est semper sine gratia, & charitate, à cujus solius inhærentia, & inclinatione dicitur actus formatus*; sed actus meritorius est necessariò formatus, sc. in gratia sanctificante elicitus; ergo nullus actus potest mereri, seu disponere proximè ad primam gratiam.

Prob. 2. quoad 1. p. ex Script. & Conciliis: [2] *gratia salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis (Dei enim donum est) non ex operibus, ne quis glorietur*. Unde Concil. Trident. [3] *gratis autem ideò diximus, quia nil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur. Si enim gratia, jam non ex operibus, alioquin ut idem Apostolus ait, gratia jam non est gratia*: ergo prima gratia sive actualis, sive habitualis, & sanctificans non cadit sub meritum.

Prob. 3. eadem pars ex illo communi axiomate, *principium meriti non cadit sub meritum*, alioqui idem esset causa sui ipsius quoad esse in eodem genere; sed de lege ordinaria, ut diximus, gratia actualis, seu excitans, & adjuvans, & ipsa gratia sanctificans est principium meriti, ut probatum est suprà; sine auxilio

[1] *d. 14. q. 2 M.* [2] *Ephes. 2.*
[3] *Sess. 6. c. 8.*

xilio gratiæ prævenientis, & cooperantis non possumus quidquam boni agere, sicut oportet, ad justificationis gratiam disponens; & sine sanctificante non potest haberi meritum condignum: ergo neutra prima gratia cadit sub meritum.

Prob. 2. p. de augmento gratiæ 1. ex Script. & Concil. [1] *justorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem*. Et, [2] *justus ut palma florebit, sicut cedrus libani multiplicabitur*. Et, *ibunt de virtute in virtutem*. Item, *qui justus est, justificetur adhuc*. Item, *augebit incrementa frugum justitia vestra*. Item ex parabolis de talentis, &c. Et ut docet Trid. [3] *justificati, & amici Dei facti euntes de virtute in virtutem renovantur*.. Et, *in ipsa justitia per gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt, atque magis justificantur* &c. Hoc verò justitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cùm orat; *da nobis fidei, spei, et charitatis augmentum*: ergo non solùm gratiæ, sed etiam aliarum virtutum, & donorum augmentum cadit sub meritum.

Prob. denique. Nam in natura viventes crescunt substantialiter, donec attingant ad perfectionem sibi convenientem; ergo à fortiori justi debent crescere in justitia, & sanctitate, donec attingant perfectam justitiam, & sanctitatem.

Objic. 1. con. 1. p. ex Script. [4] *Abraham pater noster nonne operibus justificatus est, offerens Isaac filium super altare... credidit Abrahã Deo, et reputatum est illi ad justitiam, et amicus Dei appellatus est*. Similiter & Raab meretrix &c. Item, *si confiteamur peccata nostra fidelis est, et justus, ut remittat nobis peccata*; ergo gratia justificans cadit sub meritum bonorum operum.

Resp. neg. consf. nam intentio Jacobi Apostoli est ostendere necessitatem bonorum operum ad justificationem, & quidem ad 2. seu ad augmentum justificationis: nam Abraham erat jussus, quando jussus est immolare filium. Et quod dicit Joannes de Confessione, vel intelligitur de sacramentali, quæ operatur quidem 1. gratiam, sed ex vi sacramenti, & meritorum Christi, non per modum meriti humani, vel

de

[1] *Prov. 4.* [2] *Psal. 91. et 83.*
[3] *Sess. 6. c. 10.* [4] *2. Jac. 2.*

de attritione, aut contritione; & hi actus non merentur, nec disponunt ad 1. gratiam, nisi de congruo.

Inst. Sed hoc dici non potest de Raab, quæ erat peccatrix, & meretrix; ergo &c.

Resp. neg. cons. nam ideò per actum charitatis exhibitum erga exploratores Josue meruit tantùm de congruo gratiam Dei, non de condigno.

Inst. 2. Concedimus 1. gratiam cadere sub meritum de congruo; ergo & cadere potest sub meritum condignum.

Resp. neg. cons. nam meritum congruum non exigit statum gratiæ sanctificantis; nec importat debitum ullum retributionis ex parte Dei, bene verò condignū.

Objic. con. 2. Secunda gratia est ejusdem naturæ, ac dignitatis, ac prima gratia; ergo si hæc 1. non cadit sub meritum condignum, ita nec 2.

Resp. neg. cons. & disparitas est, quia per 1. gratiam elevantur actiones, & dignificantur ad aliquam æqualitatem cum 2. quod non est verum de actibus, qui præcedunt primam.

CONCLUSIO II.

Justi possunt mereri de condigno non tantùm augmentum gloriæ, sed & ipsam gloriam. Hæc etiam est de fide contra Calvinistas, & alios hæreticos.

Prob. 1. ex Scoto id ubique supponente; & maximè quia inæqualitatem gloriæ corporis, & animæ refundit in meritorum inæqualitatem, [1] *differunt dotes gloriæ, seu beatitudines secundum merita, quia merita sunt inæqualia* &c. Et clarius alibi docet, [2] quòd *in actu meritorio est quædam acceptabilitas specialis, quæ est in voluntate divina ordinatio hujus actus ad vitam æternā, tanquam meriti condigni ad præmium. Hoc modo credimus naturam nostram beatificabilem justam esse habitualiter acceptam.*

Prob. 2. ex Script. in qua servantibus mandata promittitur vita æterna: [3] *si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et, *vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Veni, & sequere me, & habebis thesaurum in Cælo.* Item, *venite benedicti... percipite regnum, quod vobis paratum est:* ecce mercedem, audi

[1] 4. d. 50. q. 6. M. 11. [2] 1. d. 17. q. 2. GG. [3] *Matt.* 19.

di meritum: *Esurivi enim, & dedistis mihi manducare* &c. Et Paulus sæpe citatus, [1] *bonum certamen certavi... reposita est mihi corona justitiæ.* Item patientibus injurias, & pœnas propter Christum dicitur, *gaudete, ecce enim merces vestra multa est in cœlo.* Item, *beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum Cælorum.* Item, *justi in perpetuum vivent* &c. Et, *Ecce venio citò, & merces mea mecum est, dare unicuique juxta opera sua.* Et ut alia innumera omittam, quæ passim occurrunt, dicit Deus ipse: *Ego ero merces tua magna nimis.*

Prob. 3. ex Concil. Trid. sic definiente: [2] *si quis dixerit, hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita, aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam... fiunt, non verè mereri gratiæ augmentum, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ... consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, Anath. sit.* Ecce totam conclusionem definitam.

Prob. 4. ex SS. Patribus cit. q. 1. pro existentia meriti. Addo ex Augustino, [3] *sine dubio vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia est.. hæc autem, quæ illi datur, quoniam præmium ejus est, gratia est pro gratia, tamquam merces pro justitia:* scilicet vita æterna est gratia, quatenùs per gratiam obtinetur, quæ est principium meriti, seu datur pro gratia, qualia sunt opera per gratiam facta; sed est merces, & præmium, quia ipsa opera illam merentur. Quod idem S. Doctor sic explicat: *sine dubitatione confitendum est, ideò gratiam vitam æternam vocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini. Rectè quippe intelligitur, quæ in Euangelio legitur, gratia pro gratia,* id est pro his, quæ contulit gratia. Quòd autem hoc verum sit tam de 1. gloria, quàm de 2. id est de augmento ejus patet. Nam primus gradus gloriæ, & 2. & 3. sunt ejusdem speciei, & reliqui omnes gradus, secundum quos major est, aut minor. Suppono enim, eam esse inæqualem juxta illud, [4] *sicut stella differt à stella in claritate, sic erit resur-*

[1] *1. Tim. 4.* [2] *Sess. 6. cit.*
[3] *de gra. & lib. ar. 8.*
[4] *1. Cor. 5.*

resurrectio mortuorum. Item, [1] *qui parcè seminat, parcè & metet* &c.

Objic. 1. ex Script. vita æterna datur tantùm ex misericordia; ergo non ex merito. Prob. ant. [2] *Qui coronat te in misericordia, & miserationibus.* Et Apostolus dicit, [3] quòd *gratia Dei est vita æterna.* Item, *non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam salvos nos fecit:* ergo gloria non cadit sub meritum de condigno.

Resp. neg. ant. & conf. prob. nam, ut diximus, gloria datur ut gratia, & simul sub titulo mercedis; nec repugnat eandem rem dari sub duplici titulo, & diverso respectu. Merita ipsa nostra sunt dona Dei, & fundantur in gratia.

Objic. 2. Ad meritum condignum requiritur aliqua saltem æquivalentia cum præmio; sed nulla est æquivalentia operum nostrorum cum gloria æterna; finiti enim, ut sunt opera nostra, ad infinitum, ut est gloria æterna, nulla est proportio: & ex Apostolo, *non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam:* ergo, &c.

Resp. ex dictis, dist. maj. aliqua æquivalentia geometrica, & proportionis, con. maj. & neg. min. arithmetica, & quantitatis, neg. maj. & conf. certum est, talem esse æquivalentiam, quæ sufficiat, ut *momentaneum hoc, & leve tribulationis nostræ .. æternum gloriæ pondus operetur in nobis*. Opera nostra fundantur in gratia, qua sumus filii Dei, & consortes naturæ Dei; & hinc elevantur, & dignificantur, sicut & per acceptationem, & per merita Christi capitis nostri.

Aliæ objectiones hæreticorum solutæ sunt quęst. 1. & 2.

CONCLUSIO III.

H*Omo post amissam gratiam per peccatum non potest mereri ejus recuperationem de condigno.* Est communis.

Prob. 1. ex Scoto docente, [1] quòd omnes actus pœnitentiæ, quantumcumque perfectè circumstantionati, qui præcedunt, dicuntur semper attritio, & est

[1] *Psal.* 102. [2] *Rom.* 6. & 11.
[3] 4. *d.* 14. *q.* 2. *N.*

est tantùm de congruo meritoria, seu dispositio proxima ad deletionem peccati, & ad gratiam justificationis. *Iste autem motus*, inquit, *dicitur attritio, & est dispositio, sive meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis, & per consequens ad recuperationem gratiæ*. Et alibi docet: [1] *non mirum, quòd inimico, dum est inimicus, quæcumque bona præterita non sufficiunt ad præmium consequendum ... & illa merita, quibus respondet magnus gloriæ gradus, dum sunt mortificata, non possunt mereri minimam gratiam.*

Ut hoc capias, nota, Scotum loqui in 1. loco de actibus pœnitentiæ, quibus homo post peccatum, & in statu peccati habitualis disponitur ad gratiam reconciliantem; & hos actus vocat attritiones, & meritorios tantùm de congruo, donec infundatur gratia deletiva peccati, per quam gratiæ infusionem illa attritio fit contritio, ut ipse loquitur. In 2. loco loquitur de meritis præcedentibus lapsum, seu peccatum, & factis in gratia, quæ per peccatum mortificata fuerunt; & de his est major difficultas: nam licèt quoad nos illa opera sint mortificata, vivunt tamen in Dei scientia; & ideò videtur, quòd possunt movere illum ad danda peccatori citiùs, & abundantiora auxilia ad pœnitendum, & resurgendum, imò & ipsam gratiam reconciliatricem, seu sanctificantem, quam amiserat: *Excellens misericordia Dei propter præcedentia merita, licèt mortificata, citiùs dat gratiam ad resurgendum*, inquit, *unde sicut credo, quòd perfectior graviùs cadit propter majorem ingratitudinem; ita credo, quòd cæteris paribus, citiùs resurgit propter Dei benignitatem merita prædicta ad hoc aliqualiter acceptantem*. Sed non putat hujusmodi merita unquam mereri de condigno gratiam ullam nec actualem, nec habitualem, sed tantùm de congruo.

Prob.2. ex Script. ubi dicitur, [2] quòd *si averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur*, scilicet in ordine ad meritum condignum gloriæ, nec ad gratiæ amissæ recuperationem.

Prob.3. ex Concil. Trid. sæpiùs cit. [3] nam inquit, *nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur*.

Lo-

[1] *d.22.q.1.I.* [2] *Ezech. 18.* [3] *Sess.6.c.8.*

Loquitur autem de justificatione adultorum absolutè, & simpliciter, quomodocumque amiserint gratiam, sive post merita, sive ante: nam utrobique vocatur justificatio, & reconciliatio, & utrobique remittitur peccatum.

Prob.3. ex iis auctoritatibus Patrum, & rationibus, quibus probavimus necessitatem status gratiæ ad meritum condignum: nam ille status tam deest in reconciliatione post lapsum, quàm ante primam justificationem; ergo si hæc 1. non cadit sub meritum, ita nec illa.

Confir. Nam si homo post relapsum posset mereri suam reconciliationem de condigno, semel justificatus habens aliquando meritum aliquod non posset damnari, quia semper reviviscerent merita, & semper posset mereri suam reconciliationem, quoties peccaret; sed hoc est absurdum, & falsum; ergo &c.

Objic.1. ex Script. nam inquit Rex Josaphat, *impio auxilium præbes, & his, qui oderunt Dominum, amicitia jungeris, et idcircò iram Domini merebaris, sed bona opera inventa sunt in te* &c. ergo mortificata disponunt ad gratiam reconciliationis ex condigno.

Resp. neg. cons. tum quia ibi non agitur de gratia reconciliatrice supernaturali, sed remissione pœnarum temporalium, quas Deus minatus fuerat; tum quia tunc Josaphat jam fuerat justificatus per seriam pœnitentiam, totum se transtulerat ad rogandum Dominum, & prædicavit jejunium universo Israeli, & obtinuerat victoriam à Deo contra Ammonitas, & Moabitas &c.

Objic. 2. Si bona opera facta in gratia non mererentur homini auxilia efficacia ad resurgendum à peccato, frustra oraret David, *cùm defecerit virtus mea, Deus ne derelinquas me*, quandoquidem omnes peccatores sic derelinquerentur; sed hoc non potest dici; ergo nec illud.

Resp. dist. maj. si non mererentur de congruo, vel condigno, con. si non mererentur de condigno, neg. maj. & min. nam sufficit, quòd opera illa mortificata moveant de congruo Deum ad tales gratias largiendas. Præterea dici potest, eum locum intelligi de derelictione in tempore tribulationis, & infirmitatis, non autem de gratia contra peccatum.

Objic. 3.

Objic. 3. ex Apostolo. Deus esset injustus, si obliviſceretur operum nostrorum; sed videretur eorum oblivisci, nisi eorum intuitu daret gratias ad resurgendum, aut ipsas gratias reconciliatrices; ergo dat illas. Prob. maj. nam inquit [1] *non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministratis sanctis* &c. ergo &c.

Resp. neg. maj. & conſ. prob. non enim loquitur ibi Apostolus de operibus per peccatum mortificatis, sed de operibus vivis, quæ faciebant in gratia ad solatium fidelium in persecutione, vel de operibus aliàs quidem mortificatis, sed jam vivificatis mediante pœnitentia sufficienti ad remissionem peccatorum, & ad reparationem gratiæ sanctificantis.

CONCLUSIO IV.

H*Omo non potest mereri alteri primam gratiam, nec gloriam de condigno, sed tantùm de congruo*. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto docente, [2] quòd *oratio nostra nunc duplicem habet effectum, unum, quia meritoria est oranti, imò opus valde meritorium. 2. quia ex hoc quod specialiter dirigitur pro alio, meritoria est illi, pro quo offertur*. Et loquens de beatis, dum pro nobis orant, ait: *sicut impetrat beatus non sibi, sed aliis; ita causat meritum aliis, & non sibi*: vide rationem, *Oratio enim sua est dispositio de congruo, ut propter eam Deus concedat illud, quod impetrat illi, cui petit*, &c. ergo ex Scoto justi, ac beati non merentur aliis de condigno, sed de congruo, & impetrativè.

Prob. 2. ex Script. [3] qua docemur, Deum redditurum unicuique *mercedem secundum propria opera*, non autem secundum aliena. Et de facto in judicio reddet unicuique meritas pœnas, vel gratias; singulis enim servis duplicat talenta, & servum inutilem ejici jubet in tenebras.

Confir. ex Patribus. Nam docet Chrysostomus, [4] neminem alteri mereri, sed sibi: *Utinam possibile esset, me pro vobis laborantem omnibus rectè agere, sed non licet*

[1] *Hebr.* 6. [2] 4.*d*.45.*q*.4. *K*.8.
[3] *Matth*.16. [4] *ho*.13.*PP.fin*.

licet hoc, sed quemque necesse est à se commissorum rationem reddere, neque videre est alium pro alio puniri... ex propriis operibus punimur, & salvamur, &c. Et S. Hieron. notat, quòd cùm prudentes virgines dicunt fatuis, *ite ad vendentes, & emite vobis*, non ex avaritia dicunt, sed ex timore; unusquisque enim pro operibus suis mercedem recipiet, neque in die judicii aliorum virtutes poterunt aliorum vitia sublevare, &c.

Prob. 3. quia sic Deus de lege ordinaria statuit mercedem ex condigno concedere gratiam, & gloriam juxta proprium meritum, non verò juxta alienum.

Confir. Nam hæc gloria, & privilegium reservata sunt Christo D. ut possit aliis de condigno promereri gratiam, & gloriam; ergo id aliis non concessit.

Prob. 2. p. Nam certum est ex fide, & historiis sacris, quòd sancti etiam in Cœlo orant pro viatoribus, & multas nobis impetrant gratias; &, ut docet Scotus, in humana politia videmus Reges multa concedere populis ad intercessionem, & intuitu meritorum familiarium, & Magnatum, quæ non concederent ipsis populis, si peterent per seipsos immediatè: & ita legimus, Jobum veniam amicis impetrasse, *servus meus Job orabit pro vobis, & faciem ejus suscipiam, ut non imputetur vobis stultitia*. Sic Deus declarat, se multa Judæis indulsisse propter Abraham, & Isaac. Sic distulit scindere regnum Salomonis propter David patrem ejus. Unde Ambros. docet, Deum propter aliquos ignoscere aliis, & dum alios probat, aliis relaxat errata: & de S. Stephano dicit August. *veniam meruit inimicis: gaudere meruit in Cœlis de amicitiis B. Pauli subsequentis*: & ita legimus, Apostolos aliqua impetrasse à Christo, & B. Virginem impetrasse conversionem aquæ in vinum in nuptiis: hæc autem contingunt impetratoriè, seu de congruo, quia sic placet Deo.

Confir. Nam omnes fideles sunt membra ejusdem corporis mystici, *singuli alter alterius membra*, inquit Apost. ergo possunt se invicem juvare, & ad invicem bona propria communicare, & prodesse per

sua merita. *Particeps ego sum omnium timentium te*, inquit Psaltes. [1]

Objic. 1. Homo potest ex justitia satisfacere pro alio; ergo & mereri de justitia, seu de condigno.

Resp. neg. cons. & disparitas est, quia præmium taxatur secundum dispositionem recipientis. Nam præmium gloriæ taxatur pro mensura gratiæ in eo, qui debet illud recipere: non ita est de satisfactione, quæ ex rigore taxatur pro mensura debiti, & culpæ.

Objic. 2. Adam ut caput totius generis humani demeruit privationem justitiæ originalis omnibus posteris; ergo & potuisset mereri eisdem gratiæ restitutionem.

Resp. neg. cons. nam non placuit Deo quoad hoc constituere Adam caput morale totius generis humani, ut posset ei mereri gratiæ reparationem, sicut potuit demereri amissionem. Id potuisset quidem de alia lege, sed de facto id non fecit, sed hoc reservavit Christo redemptori.

QUÆSTIO VII.

De aliis donis, & maximè de dono perseverantiæ, an cadant sub meritum.

Alia multa bona impetrantur à Deo, ut sunt gratiæ actuales, bona temporalia, perseverantia finalis, & remissio venialium.

Porrò perseverantiæ donum sic explicari potest: 1. ut consistat in auxiliis, quibus homo resurrecturus sit ex peccato, quoties ceciderit, ita ut tandem moriturus sit in statu gratiæ: Vel 2. ut consistat in illis auxiliis gratiæ, & speciali protectione providentiæ divinæ, ut semel acceptam gratiam nunquam amittat; & in utroque sensu agitari potest quæstio, an cadat sub meritum de condigno.

[1] *Ps.* 116.

CONCLUSIO I.

Gratiæ actuales, & maximè excitantes, seu prævenientes non cadunt sub meritum de condigno; auxiliantes autem possunt cadere sub meritum, saltem de congruo.

Prob. 1. p. 1. quia gratiæ excitantes sunt prima principia meriti; ergo non cadunt sub merito. 2. Quia non essent primæ, neque excitantes, aut prævenientes; quia nulla habentur merita, nisi ex talibus gratiis; ergo omne meritum præsupponit tales gratias, & ab illis dependet; ergo non potest eas causare &c.

Prob. 2. p. Nam justissimi sæpè non consequuntur tales gratias, saltem efficaces; ergo eas non merentur de condigno, alioqui nunquam eis deessent; ergo si eas mereantur, hoc erit de congruo, & impetratoriè. Ideò monemur illa auxilia petere per orationes, eleemosynas, & alia pia opera, ut contigit Cornelio, qui per eleemosynas, & alia bona opera meruit ad se mitti Petrum, à quo instructus est, & baptizatus.

Quod autem illud meritum sit de congruo, patet ex eo, quod sæpiùs præcedant justificationem, & quod nequidem justificatis semper promittuntur, aut conceduntur, ut dictum est.

CONCLUSIO II.

Donum perseverantiæ non cadit sub meritum condignum, benè verò sub congruum.

Prob. 1. ex Scoto cit. [1] nam homo justus cum gratia habituali, & sine speciali providentiæ protectione per actuales gratias non potest servare totam legem, & vincere omnes tentationes vitæ; & si gratiæ illæ actuales non cadunt sub meritum condignum; ergo nec perseverantia finalis, quæ importat observantiam, & victoriam illam. Item ex dictis ejusdem, homo non potest mereri de condigno primam gratiam justificantem sive post lapsum, sive in 1. justificatione: nam omnia opera facta extra gratiæ habitualis statum non possunt mereri gratiam justificantem, seu reconciliantem, nisi de congruo: sed ad perseverantiam

[1] *3. d. 3. q. 7.*

tiam in 1. sensu requireretur meritum condignum gratiæ reconciliantis, quoties homo caderet, & amitteret gratiam; ergo nec potest mereri perseverantiam finalem in illo sensu, & casu.

Prob. 2. ex Patribus. Nam si perseverantiæ donum caderet sub meritum, non diceret Augustinus, [1] se nescire, cur detur uni, & non alteri. Nam rectè posset dicere, id evenire, quia ille meretur, non iste. *Si à me quæratur, cur eis Deus perseverantiam non dederit, quibus etiam qua Christianè viverent, dilectionem dederit, me ignorare respondeo.* Et magis miratur, quòd pluribus diù justis, & ad multum gratiæ augmentum provectis non det illam gratiam, benè verò multis, qui diù in peccatis vixerunt, & novissimi veniunt ad Christum, & convertuntur, & recurrit ad inscrutabilia judicia Dei, & concludit contra Pelagianos, cur aliis detur, aliis non detur (sc. in bono perseverantia) *sine murmure adversus Deum dignentur ignorare nobiscum*; ergo non putat Augustinus, illud donum cadere sub meritum; alioqui rectè, & determinatè responderet, id esse, quia illi merentur, non isti.

Prob. 3. ex Concil. Trid. quoad utramque partem. Nam inquit de perseverantiæ munere, quod quidem *aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat, statuere, ut perseveranter stet, & eum, qui cadit, restituere.* Ecce quoad meritum condignum. Sed pergit: *In Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent: Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet, &c.* Ecce pro merito congruo; nempe cooperando gratię homo ad illud donum se disponit, sed semper est donum.

Prob. specialiter 2. p. ex Augustino. [2] *Poterat nobis etiam non orantibus dari, sed oratione nostra nos voluit admoneri, à quo accipiamus hæc beneficia,* quæ autem orantibus dantur, non ex merito condigno, sed congruo dantur.

Objic. ex Concil. damnatur, qui dixerit, *justificatum cum auxilio Dei speciali non posse perseverare in accepta justitia*; sed hoc esset falsum, nisi justificatus

[1] *de bo. pers. & de corr. & gra. 8.*
[2] *de bo. pers.*

posset donum perseverantiæ mereri de condigno: ergo Concilium supponit, hoc donum cadere sub meritum condignum. Prob. min. nam si non posset illud promereri de condigno, illud non esset in ejus potestate etiam cum auxilio qualicumque; ergo &c.

Resp. neg. min. & ant. prob. nam sufficit, quòd posset illud mereri de congruo, ut potest. Fatemur ergo, justum per concursum gratiæ habitualis, & actualis adjuvantis posse crescere in gratia, & merito, & novas semper vires contra peccatum acquirere, & Deum movere per suam fidelem cooperationem ad novas semper gratias, & auxilia ei largienda, & speciali protectione fovere, ne ab accepta justitia decidat, vel si ceciderit, ut resurgat citiùs, & tandem perseveret finaliter, & in gratia moriatur, & salvetur: sed hæc protectio est specialis Dei favor, qui non cadit sub meritum de condigno, ita ut Deus ex justitia teneatur hunc illi præstare, sed tantùm ex pietate sua, & congruitate.

Quæres, *quomodo perseverantiæ donum distinguatur, aut conveniat cum dono confirmationis in gratia?*

Resp. utrumque sæpiùs pro eodem sumi, ut patet ex Scriptura, ut cùm dicitur, *confirmat justos Dominus.* Item, *fidelis Dominus est, qui confirmat* (in bono) *& custodit à malo*. Et ex Augustino, [1] dum Apostolos dicit habuisse *donum perseverantiæ, seu confirmatos fuisse in gratia, quod significatur illis Christi verbis, ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua,* sc. ut perseveres in fide, *& sic in ea confirmeris, ut ab ea cadere non possis.* Denique *utrumque donum id habet, ut justum perducat ad portum vitæ æternæ.*

Differunt tamen accidentaliter ea dona: nam 1. perseverantiæ donum est commune omnibus prædestinatis, non verò donum confirmationis in gratia; sed specialis est favor aliquibus eximiis animabus, ut B. Virgini Deiparæ, & Apostolis, & aliis paucis. 2. donum confirmationis addit perseverantiæ singularem quandam in confirmatis præstantiam, & copiam gratiarum, quibus fit, ut si graviores sint pugnæ, suaviores sint, & certiores victoriæ. Addunt aliqui revelationem, & certitudinem perseverantiæ in confirmatis, quam non habent communiter perseverantes, qui

semper

[1] *de corr. & gra.* 11. & 12.

semper cum timore, & tremore salutem suam operantur.

CONCLUSIO III.

B*Ona temporalia non in se absolutè, sed prout conducunt ad salutem, cadunt sub meritum condignum.* Est communis.

Probatur 1. ex Scoto [1] docente, quòd *Deus vult hunc mundum sensibilem, ut serviat eis*, sc. electis, &c. & quidem ad consecutionem salutis; ergo bona temporalia, seu sensibilia cadunt sub meritum ea ratione, qua sunt volibilia Deo; sed sunt volibilia, prout serviunt electis ad consecutionem salutis; ergo &c.

Prob. 2. quia vita æterna cadit sub meritum condignum; ergo & media ad ipsam; sed bona temporalia sub hoc respectu, nempe ut conducentia ad salutem, sunt media ad illum finem; ergo sub hoc respectu cadunt sub meritum, & non secundum se. Unde juxta illud Apostoli, [2] *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, bona temporalia justis serviunt ad plura opera pietatis exercenda, & maximè charitatis in Deum, & proximum. Sic bona illa possunt appetere, & petere, & mereri per orationes, & alia bona opera, velut media.

Confir. ex veteri testamento, in quo bonis operibus proponuntur præmia temporalia; sed hæc figurabant spiritualia, quæ nunc habemus per Christum D. nempe *omnia in figura contingebant illis*. Hæc promittebantur, ut excitarentur ad fidelitatem in Deum per bona illa, & disponerentur ad speranda spiritualia, quæ figurabantur per illa.

Dixi autem, *non in se absolutè*: nam hæc bona sic considerata non dantur justioribus, [illegible] sanctioribus. imò sæpiùs videmus sanctiores m[illegible] [illegible]ios bonis fortunæ; pauperiores sunt, humil[illegible] [illegible]jectiores. *in domo Dei magis, quàm habit*[illegible] *bernaculis peccatorum*, & à delectabilibus [illegible] ni; ergo bona fortunæ, seu divitiæ, ne[illegible] mundani, nec deliciæ terrenæ hujus vitæ [illegible]dunt sub meritum, saltem per se, & absolutè [illegible]derata.

[1] *3.d.32.G.6.* [1] *Rom.8.*

derata independenter ab utilitate, quam habent ad finem ultimum vitæ æternæ; alioqui deberent magis abundare cum proportione meritorum. *Ecce ipsi peccatores abundantes in sæculo obtinuerunt divitias;* quod ægrè videbatur ferre David; addit enim ex hac consideratione: [1] *& dixi; ergo sine causa justificavi cor meum* &c. *Mei autem penè moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns*, &c. *In labore hominum non sunt*, &c. Et alibi item de eisdem peccatoribus dicit, *promptuaria eorum plena; oves eorum fœtosæ*, &c. Hinc

Prob. 2. quia quæ cadunt sub meritum condignum, non sunt communia bonis, & malis; sed bona temporalia secundum se spectata sunt communia bonis, & malis; ergo sub hoc respectu non cadunt sub meritum.

Objic. etiam peccatoribus hæc bona dantur in præmium ob aliqua opera moraliter bona, in ordine tamen naturæ; ergo hæc etiam absolutè cadunt sub meritum, & à fortiori hoc verum est de justis. Prob. ant. nam dicitur de Romanis, quòd Deus dedit eis tantam prosperitatem, quia præmiare voluit aliqua bona eorum opera, licèt alioqui idololatræ essent.

Resp. neg. conf. nam peccatoribus sic compensat illa bona, si quæ sint, non ut merita de condigno, sed de congruo: loquimur autem de merito condigno. Igitur in mente, & providentia omnia ordinantur ad finem ultimum cum aliqua Dei subordinatione, ut scilicet bona temporalia sint propter hominem, homo propter Christum, & Christus propter Deum, ex Apostolo [2] *omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei*. Sic bona terrena non debemus appetere, nisi quatenùs utilia sunt ad eum finem; nec aliter dantur à Deo, saltem electis; ergo nec aliter cadunt sub meritum.

CON-

[1] *ps.72.* [2] *1.cor.3.*

CONCLUSIO IV.

PRobabile est, *hominem justum posse mereri de condigno remissionem venialium.*

Prob. quia ad hoc concurrere possunt omnes conditiones meriti; ergo &c. Prob. ant. nam adhuc homo est viator, est in gratia, & liber, actus sunt honesti, v. g. actus contritionis, & amoris Dei, eleemosynæ, de quibus dicitur, *sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum*: & sic extat promissio, & pactum ex parte Dei; ergo nihil repugnat, remissionem venialium cadere sub meritum.

Confir.1. quia per hæc, & similia opera, & per alias pœnalitates potest satisfacere pro illis peccatis; ergo & eorum deletionem mereri.

Confir.2. Potest homo justus mereri de condigno augmentum gratiæ, & gloriæ; ergo & remissionem venialium; non est enim major ratio de uno merito, quàm de alio; imò videtur unum sequi ad aliud. Nam videtur sequi diminutio venialium ad augmentum gratiæ, & gloriæ.

Objic.1. eidem actui, & eidem bonitati non respondet duplex præmium; sed si per eundem actum, quo quis meretur augmentum gratiæ, & gloriæ, mereri posset remissionem peccati, duplex præmium responderet eidem actui, & bonitati ejusdem virtutis; ergo remissio peccati venialis non cadit sub idem meritum cum augmento gratiæ, & gloriæ.

Resp. dist. maj. duplex præmium non subordinatum, con. duplex subordinatum, neg.maj. Ad min. autem dico, augmentum gratiæ, & gloriæ, & remissionem venialium esse præmia subordinata; sicut remissio culpæ mortalis, & infusio primæ gratiæ sunt præmia congrua ejusdem pœnitentiæ: nec repugnat, Deum posse acceptare eundem actum virtutis in satisfactionem pœnæ peccato debitæ, & in deletionem peccati, & in augmentum gratiæ, & gloriæ. Eadem igitur opera possunt habere vim satisfactoriam, meritoriam, & impetratoriam.

Objic.2. Quando princeps condonat crimen, & simul compensat meritum, tantum diminuit de præmio, quantum concedit de gratia; ergo hæc duo

non ſimul reſpondent eidem actui apud Deum, ſed ſi pro uno actu amoris v.g. remitteret peccata, non augeret gratiam.

Reſp. neg.conſ. & diſparitas eſt, quia principis juſtitia, & clementia ſunt limitatæ virtutes, & quod uni tribuit, alteri minuit: non ita eſt de Deo, apud quem iſta connectuntur ut conſectaria, ſc. remiſſio culpæ, & infuſio gratiæ.

Reſp.2. quòd quamvis ant. concederetur, non minùs eſſet vera concluſio: nam ſive remiſſio culpæ venialis, & augmentum gratiæ correſpondeant eidem actui meritorio, ſive diverſis, ſemper verum erit utrumque cadere ſub meritum condignum.

CONCLUSIO V.

P*Ræmium ſemper excedit meritum condignum*. Eſt communis contra Baium, cujus hæc erat propoſitio inter quatuordecim damnatas: *Opera bona juſtorum non accipient in die judicii extremi ampliorem mercedem, quàm juſto Dei judicio mereantur*. Vaſquez legit, *mererentur accipere*, ſc. ex ſua natura per conformitatem ſuam ad legem naturalem, non autem ex dignitate, quam habent ex gratia adoptionis, neque ex acceptatione divina.

Prob.1. ex Scoto [1] dicente, quòd *actus meritorius ſecundum ſe conſideratus abſque acceptatione divina ſecundum ſtrictam juſtitiam non fuiſſet dignus tali præmio* (vitæ æternæ) *ex intrinſeca bonitate, quam habet ex ſuis principiis... nam præmium ſemper eſt majus bonum merito, & juſtitia ſtricta non reddit melius pro minùs bono; ideò bene dicitur, quòd Deus præmiat ſemper ultra meritum condignum, univerſaliter quidem ultra dignitatem actus, qui eſt meritum*, &c. Rem clarè explicatam, & aſſertam vides ex Scoto; ſc. meritum habet quidem aliquam dignitatem, ſeu bonitatem ex ſuis principiis, ſed non æqualem præmio, niſi ex acceptatione divina, ut diximus, per quam elevatur, & acceptatur ad majus præmium, quàm actus ille de ſe phyſicè mereretur; & ſic mens ejus directè opponitur errori Baii.

Prob. 2. ex Script. quia non ſolùm emphaticè expri-

[1] *1.d.17.q.2.LL.vel q.3.n.26.*

primitur magnitudo immensa præmii, & vitæ æternæ, quod videtur dici comparativè ad præmium, ut cum dicit Deus; *ego ero merces tua magna nimis*: & *merces vestra multa est*, vel *copiosa est*, &c. sed etiam excessus, & superabundantia ejus, ut cum dicitur, [1] *mensuram confertam, & bonam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinus vestros*, sc. excedentem mensuram omnem. Ideò dicit Apostolus, [2] *non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam* &c. Et, *Momentaneum hoc, & leve tribulationis nostræ supra modum, æternum gloriæ pondus operatur* &c.

Prob. 3. ex Patribus: nam inquit Chrysost. *Deus non solùm non inducit pœnas peccatis graviores, sed & valdè minores*: & communiter docent cum ipso, quòd in omnibus Dei operibus elucet misericordia, & justitia. Quod etiam probant ex parabola servorum, & talentorum, cum dicit, [3] *euge serve bone, intra in gaudium Domini tui, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam*: & licèt plures id explicent de gratiæ donis, tamen plures alii hoc docent de judicio finali.

Ratio autem id reddit indubitatum. Quis enim auderet æquiparare modicam eleemosynam regno cœlorum? momentum patientiæ in tormentis pro fide Christi voluptatibus inenarrabilibus vitæ æternæ? potum aquæ frigidæ ubertatibus domus Dei, quibus inebriat electos? &c. Vidè quæ diximus supra de æquivalentia meriti cum præmio ad condignitatem.

Objic. ex Script. dicitur, quòd *Deus reddet unicuique secundum opera sua*; ergo ad mensuram, & pondus meriti erit præmium.

Resp. dist. ant. & cons. secundum opera, quatenùs in iis servabit aliquam mensuram proportionis, con. mensuram, & pondus ad omnimodam æqualitatem, neg. ant. & conf. servabit mensuram proportionis. 1. quia præmium non superabitur merito, & 2. quia habebit respectum ad majus, & minus meritum; & ampliorem, aut minorem mercedem, cæteris paribus, dabit secundum majus, aut minus meritum, ut videmus in parabola de servis, quorum unus constituitur

[1] *Luc.* 6. [2] *Ro.* 8. [3] *Matth.* 25.

supra decem civitates, quia totidem mnas habet, & alter supra 4. tantùm, quia non luciatus est plures mnas &c.

QUÆSTIO VIII.

Quibus actibus habeatur, & crescat meritum condignum.

ACtus meritorii considerari, & eorum valor mensurari, & ponderari potest 1. comparativè ad gratiam, quæ inest operanti; quatenùs sunt in sua entitate vel remissiores, vel intensiores. 2. comparativè ad objectum, quod est in se præstantius, vel ignobilius. 3. ad finem extrinsecum, qui est etiam nobilior, & eminentior, vel inferior vel pluribus, aut paucioribus motivis virtutum. 4. ad libertatem, si operans sit magis, aut minùs indeterminatus, seu necessitatus ad agendum; v. g. si opus est de præcepto, vel de consilio, vel alicujus obligationis, vel puræ supererogationis, seu meræ facultatis. 5. ad extensionem, v. g. ad majorem, vel minorem durationem. 6. ad modum tendendi, v. g. si fit cum majori, vel minori conatu, & affectu voluntatis, quod refertur etiam ad intensionem, & fervorem actus. 7. ex quantitate rei oblatæ. 8. ad difficultatem, vel facilitatem operis. 9. ad dignitatem operantis. Et quæritur, an ex his omnibus crescat meritum; & maximè an crescat in ordine ad augmentum gratiæ per actus remissiores ipsa gratia jam obtenta, & præexistente: v. g. an per actum charitatis intensum ut duo possit augeri gratia ut quatuor, & an cum proportione acquiratur major gloria. Quid probabilius videatur, breviter de singulis aperiemus. Ut ab hoc ultimo incipiamus

Suppono, nullam determinatam intensionem requiri in actibus justorum ad rationem meriti, suppositis aliis conditionibus. Unde absolutè loquendo, & præcisè ab omni intensione gratiæ præexistentis omne meritum quantumvis remissum potest mereri premium gloriæ, & gratiæ ad eam disponentis. Nam ex nulla Scripturæ, vel Conciliorum, vel Ecclesiæ, aut Patrum, & rationum determinatione apparet necessitas limitandi talem intensionem.

Cùm

Cùm intensio actus absolutè possit esse major, & major quasi in infinitum versus maximum, & minor quasi in infinitum versus minimum, non debet sine gravi fundamento asseri nova ulla conditio meriti apud Deum, qualis esset ista limitatio intensionis, aut remissionis. Restat ergo difficultas de intensione, aut remissione actus meritorii respectivè, seu comparativè ad gratiam, & habitum præexistentem: & quæritur, an ut illi debeatur præmium apud Deum, debeat superare, vel saltem æquare gratiam præexistentem simul cum augmento, quod supponitur acquirendum per hos actus.

CONCLUSIO I.

M*Eritum, & gratia, & gloria ipsa augetur per omnes actus etiam remissiores, cæteris paribus, & positis aliis conditionibus meriti condigni.* Est communis.

Prob. 1. ex Scoto. [1] Quia *cùm quodcumque meritum mereatur (ut credo) augmentum gratiæ, quia aliquem determinatum gradum gloriæ* &c. Et id probat ratione infrà, [2] quia, inquit, *si iste sic remissè agens non habeat majorem gratiam per opus suum, quàm ille dormiens, in quo salvatur gratia sine tali opere; non tamen frustra iste agit, nec in nullo excedit illum, qui dormivit, imò per illud, quod egit, dignus est æterno aliquo bono, quo non est dignus ille, qui dormivit;* ergo cuique bono operi meritorio quantumcumque remisso respondet aliquod augmentum præmii gratiæ, & gloriæ ex Scoto.

Prob. 2. ex Script. nam 1. parabola Mnarum, & Talentorum non solùm præmiatur servus, qui facit 10. Mnas augmenti, & usuræ, seu qui superavit, aut æquavit gratiam, quam habebat; sed etiam qui æquavit, aut remissiùs operatus est; & qui ex 5. lucratus est alia quinque. 2. Scriptura nusquam exigit intensiorem actum, quàm sit habitus; ut cùm legimus de conversis, & justificatis, [3] *sicut exhibuistis membra vestra servire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem,*

[1] 4 *d.* 21.*q.*7.*F.*7.
[2] *d.*22.*H.*7. [3] *Ro.*6.

nem, non primam, quam jam habebant, sed secundam, seu in augmentum sanctitatis acquisitæ, ut explicat Trident. [1] *id est per observantiam mandatorum Dei, & Ecclesiæ in ipsa justitia per Christi gratiam accepta cooperante fide bonis operibus crescunt, atque magis justificantur* &c. Vides, non exigi nec à D. Paulo, nec à Patribus Concilii nisi bona opera ad augmentum gratiæ, quod magis patet ex his ejusdem verbis: [2] *Qui parcè seminat, parcè & metet*. Et, *qui administrat semen seminanti*, *id est*, *bona temporalia*, *ut fiant eleemosynæ*, *multiplicabit semen vestrum*, *& augebit incrementa justitiæ vestræ*, *ut in omnibus locupletati abundetis*; ergo quantumcumque exigua sint opera, pro mensura eorum retribuitur merces, & augmentum gratiæ. Si parca sit eleemosyna, exiguam habebis mercedem: *Erogando pecuniam auge justitiam*, ait August. *vide quid minuatur*, *quidve augeatur*, *minuitur pecunia*, *justitia augetur*, &c. sc. augetur ista gratia pro mensura diminutionis pecuniæ. 3. hoc clarius patet, cùm dicit, *unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem*; ergo pro exiguo labore, & bono opere accipiemus augmentum mercedis, seu gratiæ, & gloriæ proportionatum. Certè quid minus dari potest Deo, quàm potus aquæ frigidæ? & tamen non erit sine mercede.

Prob. 3. ex Concil. Trid. cit. nam, ut dicebamus, docet fideles justificatos crescere, & magis justificari in præmium bonorum operum indefinitè: non autem id limitat ad sola opera intensiora. 2. id patet etiam ex doctrina, quam tradit de contritione dicens, quòd si charitate formata sit, hominem justificat. Certè si de illius intensionis mensura nihil determinat pro 1. gratia, multò minùs id limitari debet de intensione ejus, vel aliorum operum pro 2. gratia. 3. idem notatur ad eum locum, [3] in quo Concilium jubet, *justificatis proponenda esse Apostoli verba*, *abundate in omni opere bono scientes*, *quòd labor vester non inanis in Domino* &c. ergo de omni opere bono nullum est inane, id est sine mercede, & quidem vitæ æternæ. *Proponenda est vita æterna tamquam merces..... et nihil ipsis justificatis deesse credendum*, *ut illis operibus*.

[1] *sess. 6. c. 10.* [2] *2. cor. 6.* [3] *Ibid.*

ribus, quæ in Deo facta sunt pro hujus vitæ statu satisfecisse, et vitam æternam verè promeruisse censeantur. Vides Concilium loqui de omnibus operibus bonis in Deo factis; imò id probat ex Scriptura citata, quatenùs promittit Deus potum aquæ frigidæ datum minimo ex suis mercede non cariturum, & quòd *momentaneum, et leve tribulationis nostræ æternum gloria pondus operatur*. Denique cùm definit, [1] *justitiam confirmari, et augeri coram Deo per bona opera, et justos debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare, et sperare æternam retributionem, si bene agendo... usque in finem perseveraverint*. Nam nihil limitat ad opera vel ferventiora, vel remissiora, quàm sit gratia habitualis, quam habent.

Prob. 4. ex SS. Patribus. Nam inquit Cyprianus, [2] *tot sunt vestræ laudes, quot dies, quot mensium vincula, tot incrementa meritorum*. Et Chrysost. [3] *si certa est merces gemituum, & lacrymarum, considera, quanta sit retributio conferenda*. Et Aug. [4] *multa sunt dona, & alia aliis clariora, & aliquando, alter est fructuosus donis paucioribus, sed potioribus, alter inferioribus, sed pluribus; & quemadmodum inter se vel consequentur, vel distinguentur in accipiendis æternis honoribus, quis hominum audeat judicare?* &c. Et S. Prosper: [5] *per laborem operis, per instantiam supplicationis, per exercitia virtutum fiunt incrementa meritorum*; ergo & præmiorum. Et S. Bernar. *qui multa patiuntur, gaudeant... quia quò plura sustinent pro Christo, eò copiosior merces manet apud ipsum*.

Prob. 5. ratione: quia si pro actu, qui de se esset meritorius duorum graduum gratiæ, habens gratiam ut sex nihil acciperet propter intensiorem gratiam præexistentem, sequeretur 1. quòd habens plura merita non haberet majus præmium; nam qui post acceptos illos sex gradus per actum charitatis intensum ut sex, repeteret eosdem actus, sed remissiores, v. g. ut duo, vel tria per 10. annos, non haberet majus præmium gratiæ, nec gloriæ, quàm qui eodem tem-

[1] *Can.24. & 16.* [2] *Ep.26.*
[3] *Ho.10. Matth.* [4] *de S. Virgin.46.*
[5] *de vocat.*

tempore statim moreretur. 2. pejoris conditionis esset, qui haberet majorem gratiam, quàm qui minorem quoad facultatem merendi, & prior gratia intensa esset impedimentum merito intensioris; sed utrumque consf. est absurdum, & falsum; ergo & absurdum est, gratiam intensam ut sex non augeri per actum charitatis remissum, v. g. ut duo. Prob. maj. nam habens gratiam ut unum, vel duo, posset faciliùs habere actum charitatis remissum ut duo, vel tria, quàm intensum ut sex, vel septem; sed habens gratiam ut sex nihil obtineret præmii per actus mille remissos ut duo, vel tria; sed iste haberet plura merita, & non majorem gratiam, & præcedens gratia impediret augmentum suum; ergo &c.

Confir. Nam puer, qui ex opere operato in baptismo, & confirmatione accepisset gratiam valde intensam, æquaret, aut superaret in præmio gratiæ, aut gloriæ adultum, qui toto vitæ decursu conservasset gratiam baptismalem per actus remissiores virtutum; & ille ipse puer per totum vitæ decursum, qui non eliceret actus virtutum intensiores gratia illa in sacramentis accepta, nullum ex iis præmium acciperet: Et S. Magdalena v. g. quæ ab initio conversionis multum dilexit, & ideò remissionem multorum peccatorum, & multam gratiam obtinuit, fortè per reliquum vitæ decursum nihil ampliùs accepit; quia fortè non elicuit actus intensiores, quàm primos, & quàm primam illam gratiam, & denique perfectio primorum actuum esset causa, cur posteriores paulò minùs perfecti carerent præmio; sed hæc omnia sunt absurdissima; ergo &c.

Prob. 6. Peccator, qui per actum enormissimum, & ut octo committit alium remissum, v. g. ut quatuor, majorem pœnam demeretur, & accipiet. Item qui moritur cum 20. peccatis mortalibus ut 4. graviùs punietur, & magis ardebit in inferno, quàm qui moritur cum uno atroci ut 8. ergo ita est de actibus virtutum in ordine ad præmium.

Hæc adeò clara sunt, ut contraria opinio videatur aliquibus erronea, sed ego abstineo à censura.

Objic. 1. ex Scriptura. Reprehenduntur tepidi, & qui non faciunt lucrum duplicando talenta, & commune

mune est axioma apud SS. PP. quòd *in via Dei non progredi regredi est*: sed qui remissiores actus eliciunt, quàm sit gratia, tepescunt, & non duplicant talenta, nec progrediuntur; ergo nihil merentur per actus remissiores.

Respondeo neg. min. nam tepiditas illa non consistit in actibus remissioribus, sed in cessatione ab exercitio virtutis, & in defectu circumstantiarum requisitarum ad opera sancta. Ideò dicitur de illo Episcopo Ephesino, qui arguitur tepiditatis, quod *charitatem primam reliquit*. Et de Sardiensi, quòd *opera ejus non erant plena coram Deo*, sc. non plenè circumstantionata. Et ideò invitatur ad pœnitentiam.

Respondeo 2. argumentum nimis probare: nam probaret eos, qui remissiùs agunt, quàm sit gratia, non solùm nihil mereri, nec bene operari, sed potiùs peccare, & demereri. Nam Scriptura minatur tepidum evomere, & servum non fœnerantem ejici jubet Dominus velut inutilem, & infidelem in tenebras exteriores: & Episcopos Ephesi, & Sardis hortatur ad pœnitentiam; ergo supponit eos peccare, quod est extra hypothesin quæstionis hujus. Idem patet de axiomate Patrum. Qui enim operatur remissiùs, non conservaret priorem gratiam, sed amitteret paulatim, & ideò peccaret potiùs, quàm benè ageret.

Instabis. Actus remissiores habitibus istos corrumpunt; ergo qui operantur remissiores actus, quàm sit gratia, istam potius minuunt, quàm augeant; & in via Dei non progrediuntur, sed regrediuntur.

Resp. neg. ant. nam intelligitur vel de corruptione habituum infusorum, vel acquisitorum: si de infusis, isti non deperduntur nisi demeritoriè; si de acquisitis, non corrumpuntur nisi per actus contrarios, quales non sunt actus remissiores virtutum, de quibus loquimur.

Inst. 2. Actus remissiores opponuntur privativè intensioribus; sed hæc oppositio sufficit, ut habitus minuantur vel demeritoriè, vel physicè; ergo nulla solutio.

Respond. neg. min. nam si omissio talium actuum non est peccatum præcisè, & secundum se, ita nec productio eorum; sed potiùs favet tum meritoriè, tum

tum physicè. Suppono autem, positionem talium actuum nec secundum entitatem, nec secundum intensionem esse præceptam, nec debitam, alioqui omissio illorum, & carentia, seu negatio intensionis esset peccatum.

Objic. 2. Habitus acquisitus non augetur per remissiores actus; ergo nec infusus per meritum remissius.

Resp. neg. ant. nam Philosophi meliores, & Scotistæ putant, habitum acquisitum augeri per actus etiam remissiores ejusdem naturæ.

Resp. 2. neg. cons. & disparitas est, quia augmentum habitus acquisiti fit per virtutem physicam actuum, & non potest virtus remissior, & imperfectior agere in virtutem intensiorem, & perfectiorem. Non ita est de actibus respectu habitus infusi, in quem actus illi non agunt physicè, sed moraliter moventes Deum ad infundendum, vel augendum habitum, sivè sint intensiores, sive remissiores. Causa physica tendit ad assimilandum sibi passum formaliter, aut virtualiter; moralis autem tendit solum ad demerendam sibi personam, cui servit, & à qua sperat præmium.

CONCLUSIO II.

S*Alva Scoti auctoritate probabilius est, augmentum gratiæ dari statim posito merito.* Est controversa inter Scotistas.

Dico (*salva Scoti auctoritate*) nam videtur satis clarè in contrarium inclinare: ut cum dicit, [1] *videtur, quòd augmentum debitum meritis Deus reservet usque ad instans mortis:* Et infrà: [2] *nec tamen per quodcumque meritum augetur statim gratia, nec habens plura merita est semper in majori gratia*, quia sc. augmentum, quod debetur meritis remissioribus, differtur usque ad instans mortis, ut dixerat suprà. Tamen insignes Scotistæ, ut Mastrius, & Hiquæus hic, n. 37. non est absolutè aliena ab ejus mente, quia ibi non loquitur assertivè, sed ex suppositione sententiæ antiquorum, qui dicebant, gratiam non augeri per actus remissos, &c.

Prob. autem ex Concilio Trid. cit. [3] docente, *justos*.

[1] *4. d. 21. F. 10.* [2] *2. d. 22. G. 9.*
[3] *sess. 6. c. 10.*

stos renovari de die in diem, & crescere in accepta justitia per bona opera, quibus fides comparatur, et implentur præcepta, ergo Concilium loquitur indifferenter de omnibus bonis operibus, quibus implentur præcepta (nam hæc implentur etiam per remissiores actus) & docet, justos de die in diem, & de præsenti per illos actus, & per merita nova renovari, *euntes de virtute in virtutem*. Et certè gratis omninò detorquent quidam hæc verba ad sola opera intensiora.

Prob. 2. quia etiam gratis, & sine ulla necessitate differtur præmium meritorum tam remissorum, quàm intensorum; nam intensiora, & remissiora sunt ejusdem speciei; ergo tam remissiora, quàm intensiora statim præmium gratiæ accipiunt. Ant. patebit solutione objectionum.

Confirmatur. Nam si esset ratio differendi, maximè ut expectarentur majores dispositiones, & magis proportionatæ toti gratiæ augendæ; sed hæc ratio nulla est; ergo &c. Probatur min. 1. quia sic ne instanti quidem mortis adesset aliquando major illa dispositio, ut si brevi post elicitum illud meritum remissius moreretur justus; tunc enim vel meritum illud careret omni præmio, vel istud præmium daretur cum illa improportionata dispositione; ergo &c.

Objic. 1. Si statim conferretur illud augmentum, homo in hac vita cresceret ad gratiam immensam, & maximè in personis religiosis, quæ continuè, & faciliùs habent tales actus, & redderentur adhuc faciliores ea proportione, qua cresceret gratia; sed conſ. est falsum; nullus enim experitur in se tantam gratiam, nec tantam facilitatem; ergo non statim accipiunt augmentum gratiæ.

Resp. neg. min. nam 1. idem dici potest de augmento gratiæ per actus intensos. Nam sicut viri perfecti, & ferventes possunt semper proficere per actus intensiores, ita & crescere in gratiam immensiorem usque ad summam. 2. supponit objectio, quòd habitus infusi, & supernaturales dant faciliùs agere, ut naturales dant, quod falsum est; quia dant simpliciter agere, & ad substantiam actuum, non autem purè quoad modum. 3. quod pro inconvenienti objiciunt adversarii, pro consolatione annuntiant SS. Patres,

tres, ut Cyprianus: *tot sunt vestræ laudes, quot dies, quot mensium curricula, tot incrementa meritorum*. Igitur quòd homo justus crescere possit in gratia in immensum, non pro inconvenienti habemus, sed pro consolatione.

Objic. 2 Sequeretur, quòd remissè agens per continuationem, seu durationem longiorem æquaret, aut etiam superaret in gratia agentem ferventiorem, qui breviori tempore viveret; sed hoc absurdum est; ergo & quòd statim singulis operibus remissis retribuatur gratiæ augmentum.

Resp. neg. min. quid enim in hoc absurdi, quod diutiùs perseverans, & laborans æquale, vel majus, ceteris paribus, præmium consequatur? & certè si hoc esset inconveniens, dicendum esset, quòd nequidem in fine vitæ daretur illis æquale, aut majus præmium gratiæ, & gloriæ; vel quòd illa merita carerent præmio: nam, quantùm ad hoc, idem sequeretur ex dilatione præmii.

Inst. Saltem sequeretur, & meritum, & præmium crescere in infinitum; sed conf. est falsum; ergo &c. Prob. maj. nam durare posset per aliquod tempus, & pro quolibet instanti durationis augeretur meritum, & præmium; sed instantia illa durationis essent infinita; ergo & meritum, & augmentum.

Resp. 1. eandem esse difficultatem in sententia adversariorum, & sic retorqueri posse argumentum: nam sive præmium detur statim, ut dicimus, sive differatur ad instans mortis, aut glorificationis, ut illi volunt, sive augeatur præmium accidentale, vel essentiale, sive non præmientur nisi actus intensiores, duratio idem operabitur, ut patet.

Resp. 2. neg. maj. & min. prob. nam supposito quòd duratio componatur ex infinitis instantibus semper divisibilibus physicè spectata, non ita est in moralibus, ubi mensurantur tempora secundum partes aliquotas; & sicut illæ partes temporis etiam proportionales non faciunt nisi unam durationem categorematicè finitam, ita nec meritum nisi finitum; sicut calefactio unius horæ non producit nisi calorem finitum categorematicè.

Objic. 3. Sequeretur, quòd sicut merita mortificata reviviscunt per pœnitentiam, ita peccator resurgeret

geret

geret semper cum majori gratia, quam haberet ante lapsum; sed hoc est absurdum; ergo &c. Maj. patet: nam resurgeret cum tota gratia amissa per peccatum, & cum illa, quam mereretur per contritionem, aut sacramentum. Prob. min. nam sic conditio peccatoris esset melior, quàm innocentis, qui nunquam peccavit.

Resp. 1. neg. maj. nam licèt per pœnitentiam justificantem reviviscant merita mortificata, non sequitur, quòd debeat statim reddi gratia; id enim pendet à Dei voluntate, quod eam reddat aut statim, aut aliquanto post, vel in fine vitæ, aut nunquam; & sic conditio peccatoris semper erit pejor, quàm innocentis.

Resp. 2. data maj. neg. min. & ant. prob. nam supposito, quòd statim reddatur gratia amissa, & quòd sic reddatur amplior, quàm quæ fuerat ante lapsum, & inde fiat conditio peccatoris pœnitentis melior, quàm ejus, qui stetit, tamen aliunde fit deterior, nec emolumentum habet ex peccato. Nam 1. ipsa obligatio pœnitentiæ fuit ei laboriosa, & pudenda: 2. post remissionem culpæ, & restitutionem gratiæ remanet aliquis reatus pœnæ temporalis: 3. ex peccatis præteritis remanet inclinatio, & habitus aliquis ad similia peccata, & major difficultas illis resistendi: 4. durante peccato amisit occasiones merendi, & augendi gratiam, quam potuisset mereri innocens per illud tempus. Quod autem aliunde propter pœnitentiam, & sacramentum resurgat cum majori gratia præcisè ex hoc capite non est inconveniens.

CONCLUSIO III.

H*Omo justus meretur gratiam per actus tam præcepti, quàm consilii.* Est communis.

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui, ut patet ex definitionibus meriti, quas affert, non exigit, ut actus, qui dicitur meritorius, sit aliàs indebitus. *Meritum est actus potentiæ liberæ, & secundum inclinationem gratiæ elicitus acceptus Deo, ut præmiabilis beatitudine.* Et alibi, *meritum est actus ex deliberatione à voluntate elicitus, vel imperatus, moraliter bonus, ex charitate in Deum*

[1] *1. d. 17. q. 3. n. 24. & 47. vel q. 2. KK. & LL.*

Deum relatus, specialiter ipsi Deo acceptus, tanquam dignus præmio reddendo: Sed omnia hæc conveniunt actibus aliunde præceptis æquè, ac operibus de consilio, vel supererogationis; ergo per utrosque potest justus mereri.

Prob. 2. ex Scriptura: nam Christus [1] cuidam interroganti, *quid faciendo vitam æternam possidebo?* respondet, *in lege quid scriptum est?* dicit ille: *Diliges Dominum Deum tuum* &c. replicat Christus: *Rectè respondisti: hoc fac, & vives.* Item, aliàs dicebat: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et cùm dilectionem inimicorum præciperet, addidit, *& erit merces vestra multa nimis.* Item *beatus vir, qui potuit transgredi, & non est transgressus,* scilicet mandata; sed illi omnes actus sunt de præcepto legis naturæ, & positivæ; ergo per actus præceptos meremur præmium.

Prob. 3. Nam, ut dicebam, conditiones omnes meriti conveniunt actibus tam de præcepto, quàm de consilio; ergo &c. Ant. patet ex discursu per singulas.

Objic. 1. Satisfactio condigna non potest fieri per opera præcepta, nam fieri debet ex aliàs indebitis; ergo nec meritum.

Resp. neg. cons. nam satisfactio est actus strictæ justitiæ, & non aliud exigit, quàm ut reddatur æquivalens debito, & ex proprio: non ita est de merito, quod non est de justitia sic rigorosa. Item cùm ratio completiva meriti pendeat ex Dei acceptatione, Deus potest acceptare opera tam aliunde præcepta, & debita, quàm non præcepta; & de facto sic acceptat, ut patet ex Scriptura citata; regulariter verò non ita est de satisfactione.

Resp. 2. neg. ant. quia Deus potest acceptare satisfactionem ex aliàs debitis; alioqui nulla esset possibilis inter nos, & Deum. Quid enim habemus, vel facere possumus, quod mille aliis titulis non debeamus, vel debere possimus, vel quod exigere à nobis non possit, si vellet, v. g. titulo supremi dominii, & creationis, & redemptionis? &c.

CON-

[1] *Luc. 16.*

CONCLUSIO IV.

M*Ajor, aut minor intensio, seu major, aut minor conatus, & fervor voluntatis, seu actus meritorii auget, vel minuit valorem meriti, vel magnitudinem intensivam præmii. Idem præstat major difficultas operis superata, & major intensio gratiæ influentis, & major continuatio operis, & actus.*

Prob. 1. ex Scoto docente, [1] actum sumere intensionem, & perfectionem suam tum ex conatu potentiæ, tum ex concursu habitus. Nam intensio attribuitur duabus causis, & potentiæ quidem ex majori, vel minori conatu, habitui autem semper æqualiter, quantum est de se: scilicet voluntas, cùm sit libera, modò agit intensè, modò remissè; habitus verò agit ut causa naturalis, & determinata; ideò, quantum est de se, & idem manens semper eodem influxu agit; ergo ex Scoto perfectio, & meritum crescit ex majori conatu voluntatis, & influxu gratiæ, quæ influit per modum habitus, imò & dignificat actum.

Prob. 2. quoad 1. 2. & 3. p. ex dictis de bonitate morali actuum humanorum; nam certum est ex omnium consensu, eam crescere ex omnibus illis circumstantiis.

Prob. quoad ultimam 1. ex Scoto sæpiùs citato, maximè cùm docet, attritionem, quæ aliquandiù durat, mereri de congruo gratiam, qua formatur, & fit contritio: 2. quia Scriptura, & Patres docent, quòd quisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem; sed labor major est, si diù durat, quàm si parum; ergo &c. Unde S. Cyprianus sic scribit [2] ad SS. Confessores: *ad fastigia celsiora mora ipsa passionis ascenditis, longoque temporum ductu glorias vestras non trahitis, sed augetis:* 3. quia actus bonus continuatus per horam v. g. æquivalet quatuor actibus unius quadrantis. Item oratio, quæ longior, cæteris paribus, & sine distractione est Deo gratior, & efficacior, eò est laudabilior, sicut est minùs grata Deo, & minùs efficax, si est interrupta, & instabilis: 4. quia non potest opus bonum diutiùs durare sine majori conatu, & fervore; ergo sicut meritum

[1] *1. d. 17. q. 3. n. 9. vel q. 2. V.* [2] *Ep. 16.*

tum crescit ex majori conatu, & fervore, ita & ex longiori continuatione, & perseverantia: 5. in eadem continuatione, & perseverantia intervenit etiam pugna, & victoria ex multis difficultatibus, & tentationibus, quæ ingruunt; ergo sicut actus ab initio, & in prima sui productione fit melior moraliter, ita & in continuatione.

Dixi autem *(gratiæ influentis)* per quod designatur tam actualis, quàm habitualis; & de actuali intelligitur illud Concilii Arausic. *debetur merces bonis operibus, si fiant, sed gratia, quæ non debetur, præcedit, ut fiant*. Et Trident. [1] *cùm Christus Jesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influit, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possent* &c. Nam ex his sequitur, quòd sicut gratiæ habitualis, & actualis constituunt opera in ratione meriti; ergo & major gratia facit ad majus meritum: ergo & ad majus præmium.

Objic.con.4. par. Si ex continuatione cresceret meritum, istud esset infinitum; sed cons. est falsum; id enim soli merito Christi convenit; ergo &c. Prob. maj. actus bonus pro uno instanti est meritorius ut unum v. g. & pro duobus est meritorius ut duo, saltem ex hoc capite; sed in duratione unius quadrantis horæ sunt infinita instantia durationis; ergo & infiniti gradus meriti, &c.

Resp. 1. ut suprà neg. maj. & ad probationem dico, calculationem istam in moralibus non valere, ut in physicis: nam ad meritum sic multiplicandum requiritur, ut ad singula instantia, & momenta interveniant totidem volitiones, & advertentiæ, & totidem usus libertatis, saltem virtualiter; & sic calculatio debet fieri per partes determinatas, non autem per proportionales, & indeterminatas; ideò neganda est min. 2. argum.

Resp. 2. dist. maj. esset infinitum syncategorematicè, con. categorematicè, neg. maj. & min. sicut ergo tempus continuationis non includit infinita instantia categorematicè, ita nec infinitum valorem categorematicè: in infinitate autem syncategorematica meriti

[1] *can.* 18. *Sess.* 6. *c.* 16.

riti non est majus inconveniens, quàm in magnitudine cubitali hominis.

Objic. 2. Si crearetur Angelus ab æterno cum actu meritorio, iste actus haberet durationem actu infinitam; nam per nos meritum crescit ex duratione; ergo meritum talis Angeli esset infinitum; sed conſ. est absurdum, & falsum; ergo melius est dicere, meritum non crescere ex duratione. Prob. seq. ant. nam in duratione æterna sunt infinitæ horæ, & dies, & menses, & anni; ergo &c.

Respondeo neg. min. nam admissa duratione infinita, & divisibili, & possibilitate intensionis infinitæ, nihil vetat admittere infinitum; possibilitatem verò talis æternitatis, & intensionis negamus in Philosophia.

Objic. 3. Si ex majori duratione actus boni cresceret meritum, omissio actus præcepti demereretur majorem, aut minorem pœnam, prout actus omissus plus, aut minùs deberet durare; v. g. omissio actus implendi intra horam cresceret ad demeritum duplò majus demerito omissionis operis implendi per semihoram: sed conſ. est absurdum; ergo &c.

Resp. neg. min. nam sicut actus habet suam bonitatem substantialem suæ entitati respondentem, ita & accidentalem respondentem suæ durationi; sic & omissio; & qua proportione crescit, vel decrescit meritum operis, ita & demeritum omissionis.

Objic. 4. Actus magis durans, & actus minùs durans differunt accidentaliter; ergo actui magis duranti non debetur præmium substantiale, ut est gratia, & gloria, sed accidentale; nam præmium debet proportionari merito.

Resp. neg. min. nam fit æquivocatio in verbis *Substantiale*, vel *accidentale*, & in verbis *accidentaliter*, vel *substantialiter* differret, & pro eodem sumi videntur, quæ diversissima sunt. Præmia actuum magis, & minùs durantium differunt accidentaliter, licèt specie, seu in substantia non differant; & sic utraque merentur præmium essentiale, sed inæquale.

Quæres 1. *qua proportione crescat meritum ad gratiam pro majori intensione actus. An sc. proportione Arithmetica gradus ad gradum, an verò Geometrica.*

Resp. ut jam dictum est, gratiam non augeri nisi

cum proportione geometrica cum intensione actus: nam eadem est ratio, quam adduximus suprà de præmio ad gratiæ augmentum. Nam sicut prima gratia non datur juxta arithmeticam, seu physicam æqualitatem; ita nec augmentum ejus juxta rigorosam intensionem, vel alias circumstantias, ex quibus crescit valor operum, & maximè quia meritum, & præmium principaliter fundantur in pacto divino, quo Deus acceptat pro sua liberalitate, & simul cum sua justitia opera nostra in ordine ad præmium.

Quæres 2. *An etiam crescat meritum ex ipsa executione operum, an verò tantùm mensuretur ex sola voluntate interna, seu ex solo affectu.*

Resp. etiam crescere ex ipsa executione operis externi.

Ratio patet ex dictis in tr. de actibus humanis. Nam actus externus auget bonitatem, vel malitiam actus interni voluntatis; ergo & meritum inde crescit, sicut & demeritum.

Confir. Nam in executione sunt sæpè majores difficultates superandæ; requiritur major labor, major duratio, major affectus, & conatus &c. ergo & inde crescit meritum, semper tamen dependenter ab actu interno.

DISPUTATIO VIII.

De reviviscentia meritorum.

QUamvis reviviscentia meritorum possit considerari ut effectus pœnitentiæ, & de illa tractari, & disputari soleat ubi de pœnitentia, ut fecit Doctor: tamen quia est etiam effectus immediatior gratiæ reconciliantis, ideò, ut hic tractatus sit completior, hanc disputationem hic annectere visum est.

QUÆ-

QUÆSTIO I.

An merita per peccatum mortificata per gratiam reconciliantem reviviscant.

INter hominis opera 1. quædam sunt *viventia*, sc. bona opera, quæ fiunt in statu gratiæ, & propter Deum, & apud illum merentur vitam æternam. 2. quædam sunt *mortua*, sc. bona illa, quæ fiunt in statu peccati mortalis, nec quidquam prosunt ad meritum vitæ æternæ (nisi fortè de congruo, quando fiunt ex gratia actuali, & sunt supernaturalia) quia non proficiscuntur ex principio vitæ spiritualis. 3. alia sunt *mortificata*, quæ quidem fuerunt viventia, & meritoria vitæ æternæ; sed interventu peccati mortalis, & eo durante suspenditur, & impeditur eorum effectus, ne prosint ad vitam æternam. 4. alia *mortifera*, ut peccata gravia, quæ vitam auferunt gratiæ, & jus ad gloriam, & ideò dicuntur peccata mortalia. 5. alia *vivificata*, quæ mortificata fuerunt stante peccato, & per gratiam reconciliatricem iterum revixerunt.

Porrò supponimus ex communi Theologorum sensu, & ut certissimum, quòd omnia merita per adventum peccati mortalis mortificantur, ita ut, nisi homo reconcilietur Deo per gratiam sanctificantem, nihil profutura sint ei ad vitam æternam, si moriatur in eo statu. Sed quæritur, an in casu talis reconciliationis per pœnitentiam, non solùm vi virtutis gratiæ, aut sacramenti reviviscant omnia merita, quæ amiserat, & quæ mortificata fuerant per peccatum, imò & an recuperet priorem gratiam amissam, dum novam recipit.

CONCLUSIO I.

PEccata per pęnitentiam remissa non reviviscunt unquam, benè verò merita per peccatum mortificata. Est communissima.

Prob. 1. ex Scoto: [1] *Dico, quòd Deus disposuit peccata pænitentis per pęnitentiam esse tecta secundum*

[1] 4.d.22.E.5.

Augustinum exponentem illud psalmi: Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, id est non ampliùs videri ad vindictam, &c. *Et ideò de potentia ordinata non potest redire obligatio nec ad eandem pœnam, nec eadem, postquam est extincta....* Et cùm illi objicitur, quòd opera mortificata reviviscunt, respondet: *dici posset uno modo, quòd hæc est superabundans bonitas, & misericordia Dei, quod bona semper vivunt in ejus acceptatione, bona, inquam, meritoria, & semper esset eis præmium retribuendum, nisi esset indispositio recipientis propter novam culpam; sed mala totaliter extinguuntur*, &c. Addit aliam rationem petitam ex justitia, &c. Vide illum textum.

Prob. 2. 1.p. ex Scriptura, & Patribus. Nam, ut dicebamus cum Scoto post S. Augustinum, cùm dicitur, *beati, quorum tecta sunt peccata*, id significat illa post remissionem non amplius videri ad vindictam. Et apud Ezech. [1] *in quacumque hora impius egerit pœnitentiam, iniquitatum ejus non recordabor*, sc. ad vindictam. Et infra, *impietas impii non nocebit ei, in quocumque die conversus fuerit ab impietate sua*, &c.

Confir. ex Patribus. Nam inquit Gelasius Papa, [2] *divina clementia dimissa peccata in ultionem ulterius redire non patitur*. Et S. Prosper, *qui recedit à Christo, & alienus à gratia finit hanc vitam, quid nisi in perditionem cadit? Sed non in id, quod remissum est, recidit*, &c. Quod etiam patet ex August. citato.

Prob. 3. quia Scriptura, & Patres loquentes de condonatione, & remissione peccati per gratiam justificationis, loquuntur absolutè; ergo ita intelligendi sunt, non autem conditionatè, sc. modò non relabatur justificatus, & quamdiù perseverabit in accepta gratia &c. Nam si peccata redirent per relapsum, priora non dimitterentur, nisi sub conditione non relabendi.

Confir. ex S. Hieron. [3] versante illud Gal. 3. *tanta passi estis sine causa* &c. *Quicumque ob Christi fidem laboraverit, & postea lapsus fuerit in peccatum, sicut priora sine causa passus dicitur fuisse, dum peccat, sic rursum non perdat ea, si ad pristinam fidem, & antiquum*

[1] *Ezech. 17. et 23.* [2] *de pœnit. d. 4. c. divina.*
[3] *in Malach. c. 3.*

quum studium revertatur, &c. ergo per conversionem, & justificationem redeunt antiqua merita quoad jus ad præmium.

Prob.4. Nam, ut dicebamus ex Doctore, cùm peccatum remittitur adulto, id fit ex quadam justitia. Peccator sibi imponit pœnam hoc ipso, quòd pœnitet, & solvit aliquam pęnam temporalem voluntariam; pœnitere enim est pęnam tenere, & hanc pęnam temporalem Deus acceptat ex pacto pro pęna æterna, quam decreverat per peccatum: imò & judex, seu Confessarius imponit illi pęnam temporalem satisfactoriam; ergo hac utraque pęna soluta, Deus saltem de lege ordinaria non potest facere, ut reviviscant priora peccata quoad reatum culpæ, nec pęnæ, nec Deus habet ampliùs jus ullum ad vindictam.

Confir. Nã *non judicabit Dominus bis in idipsum*, [1] quod sic explicat S. Cyprian. [2] *neque enim bis in idipsum judicat Deus, sed impænitentes ipse judicat, & damnat, pænitentes verò, quia à seipsis suscipit judicatos absolvit; neque judicio, quod pænitẽtiæ humanæ severitas protulit, aliquid justitia cęlestis apponit*, & sic explicant eum locum Theologi communiter: Vulgata autem legit, *non consurget duplex tribulatio*.... & infrà: *afflixi te, & non affligam ultra*; sed si peccata semel dimissa redirent per relapsum, bis judicaret Deus priora, & iterum affligeret pro illis, & duplicem inferret tribulationem, & pœnam pro eisdem; ergo &c.

Confir. ex Trident. nam cùm dixisset, quòd *post baptismum nova efficimur creatura plenam, & integram peccatorum omnium remissionem consequentes*, addit, [3] quòd *ad eam novitatem, & integritatem etiam per sacramentum pænitentiæ, sine magnis nostris fletibus, & laboribus, divina id exigente justitia, pervenire non possumus*; ergo per hæc duo sacramenta habetur plena, & integra remissio peccatorum, non purè ex clementia, & simplici largitate, sed simul ex quadam justitia, & mediante pęna, quam exigit Dei justitia; ergo si post justificationem redirent eadem peccata quoad pęnam, aut culpam, bis ea judicaret, & puniret Deus.

Prob. 2. ex Script. cit. qua Deus promittit, quòd non recordabitur iniquitatum impii pęnitentis, & quòd

[1] *Nahum.* 1. [2] *ser. de pass.* [3] *sess.* 14. *c.* 2.

quòd impietas ejus non nocebit ei: niſi enim merita reviviſcerent, viderentur adhuc vivere peccata, privando illum mercede. 2. è contra recordabitur meritorum; nam ſic dicitur ad Hebræos: [1] *Non eſt injuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ejus*: & quòd nihil boni facimus inutiliter, ſi convertamur; [2] *tanta paſſi ſine cauſa, ſi tamen ſine cauſa*: & quòd reddet nobis ea, quæ peccatum abſtulerat: [3] *Reddam vobis annos, quos comedit locuſta, & Brucus, & Rubigo*, id eſt, non patiar perire ubertatem ſpiritualium, quam animi perturbationibus perdidiſtis.

Prob. 2. ex Trid. quod ex cit. Apoſt. verbis ſic loquitur: [4] *Hac ratione juſtificatis hominibus, ſive acceptam gratiam perpetuò conſervaverint, ſive amiſſam recuperaverint, proponenda ſunt Apoſtoli verba, abundate in omni opere bono ſcientes, quod labor veſter non eſt inanis in Domino; non enim injuſtus eſt Deus*, &c. Per hæc ultima verba ſignificat, quòd Deus ex juſtitia poſt reconciliationem peccatorum recordatur bonorum, quæ fecerant homines ante peccatum æquè, ac ſi non peccaſſent, ſive gratiam conſervaverint, ſive amiſſam recuperaverint; ergo &c.

Prob. 3. *Deus reddet unicuique ſecundum opera ejus*; [5] ergo bona opera facta in gratia debent redire. Prob. conſ. niſi redirent ad præmium, Deus non redderet illis ſecundum omnia bona opera; nam non redderet ſecundum merita, quæ per 10. aut 20. annos ante lapſum homo juſtus fortè operatus eſt, niſi reviviſcant merita in ordine ad præmium, innumera bona opera ſine præmio manebunt.

Objic. 1. con. 1. p. Oramus Deum, ne meminerit iniquitatum noſtrarum antiquarum, [6] & è contra petimus aliquando, ut in memoriam redeat iniquitatum alterius, imò *& patrum ejus*, & quòd *peccatum matris ejus non deleatur*. Item in parabola debitorum legitur eum, qui non dimiſerat conſervo ſuo, revocatum ad tribunal, & debitum illi dimiſſum revixiſſe ad reſtitutionem rigoroſam, & inde poſita lex, quòd *ſic Pater faciet vobis, ſi non remiſeritis*, &c. ergo peccata dimiſſa reviviſcunt.

Reſp.

[1] *Heb. 6.* [2] *Gal. 3.* [3] *Joel. 2.*
[4] *ſeſſ. 6. c. 16.* [5] *Matth. 25.* [6] *pſ. 71.*

Resp. neg. conf. nam per hos, & similes textus habetur quidem, quòd peccata dimissa redeant, aut remaneant quoad debitum satisfactionis, & pœnæ temporalis, non quoad reatum pœnæ æternæ; & Deus graviùs punit posteriora peccata, quasi reviviscerent priora: nam posteriorum gravitas crescit ex circumstantia ingratitudinis, ut in servo hujus parabolæ, cui dimissa sunt innumera debita, & noluit dimittere conservo levissimum.

Objic. 2. Debita, & obligationes relaxatæ sub aliqua conditione implenda possunt reviviscere defectu implendæ conditionis: v.g. si quis vovit peregrinationem, & hæc ei relaxatur, modò largiatur scutum pauperibus, si hoc non fecit, non erit solutus voto, sed redibit obligatio; ergo ita est de peccato. Deus remittit peccata ea conditione, ut non recidat; sed si peccat iterum, reviviscunt priora; *vade, & noli ampliùs peccare, ne tibi deterius contingat*: ergo &c.

Resp. neg. conf. & disparitas est, quia vota, & obligationes non tam dimittuntur, quàm commutantur; & ideò non cessant, donec commutatio tota impleatur utrimque. Non ita est de peccatis, quę per gratiam penitùs delentur quoad maculam, & reatum pœnæ æternæ, ut patet ex Script. cit. quæ loquitur absolutè, & sine conditione, & per gratiæ inhærentiam intrinsecam, supposita syncera pęnitentia; nec constat de alia conditione ad deletionē istam, quàm de syncera pœnitentia, & confessione debita.

Inst. Si quis hodie absolvatur ab excommunicatione ea conditione, ut intra mensem aliquid faciat, & post mensem id non fecerit, redit excommunicatio; ergo & peccatum, cui annexa est censura. Ant. patet ex omnium consensu; prob. conf. nam excommunicatio supponit peccatum.

Resp. dist. conf. si peccatum non fuit verè remissum pro foro interiori, con. si fuit remissum, neg. conf. & similiter dist. anteced. probat. supponit peccatum quo, & quando incurritur, con. quando tollitur censura, neg. ant. nam 1. ex omnium pariter consensu potest dimitti peccatum manente censura, & vicissim tolli potest censura manente peccato. 2. potest Prælatus, qui fert censuras, & eas tollit, apponere conditiones, quas Deus non posuit ad remis-

sionem peccati; nullam enim posuit præter conversionem, seu pœnitentiam debitam, *quoties ingemuerit peccator*, &c. 3. Censura potest annecti peccato novo inobedientiæ, quam committit non implens opus præceptum ab eo, qui absolverat.

Objic. 3. Peccatum post remissionem, seu relapsum gravius est, quàm ante, nam hoc posterius habet annexam ingratitudinem; ergo meretur, ut priora redeant.

Resp. dato ant. neg. conf. nam sufficit, quòd relapsus graviùs puniatur pro gravitate circumstantiarum, absque eo quod redeant dimissa. An autem posteriora sint semper graviora, non est hujus loci. Sæpè fiunt cum inadvertentia ad illam circumstantiam ingratitudinis.

Objic. 4. Merita per peccatum subsequens fiunt tantùm mortificata, & ideò reviviscunt; ergo & peccata per gratiam possunt esse tantùm tecta, & per nova reviviscere. Prob. conf. nam contrariorum eadem est disciplina, & sic se habent mala ad pœnam, sicut bona ad præmium.

Resp. neg. conf. & ratio disparitatis patet ex dictis. Nam peccata per pœnitentiam sunt utcumque punita, & per gratiam deleta juxta pactum Dei judicata; merita verò non sunt adhuc præmiata juxta pactum divinum. Hoc argumentum, & responsio faciunt pro utraque parte conclusionis.

Objic. 1. con. 2. p. ex Script. *Si averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes justitiæ illius non recordabuntur*: ergo tam delentur merita, ut non redeant, quàm peccata.

Resp. neg. conf. nam ant. intelligitur tantùm de homine, quamdiù manet aversus à sua justitia, sed recordabuntur statim, ac conversus redierit ad justitiam.

Inst. Homo per peccatum fit indignus omni dono Dei; ergo & ut merita sua redeant. Prob. conf. nam conversio non facit, quin peccaverit; ergo nec facit, ut merita redeant.

Resp. dist. ant. omni dono, quamdiù est peccator, con. quamdiù non est peccator, neg. ant. & conf. nam conversio licèt non faciat, quin peccaverit, facit tamen, ne peccatum noceat ampliùs; quia Deus

illud

illud per judicium remisit ex aliquali justitia æquè, ac ex clementia: ita est de merito, pro quo non accepit homo præmium condignum.

Objic. 2. In damnatis extincta sunt merita; ergo & in peccatoribus, nam utrobique est eadem causa extinctionis, scil. peccatum. Prob. ant nam si per Dei potentiam absolutam damnatus resuscitaretur, & justificaretur, non reviviscerent merita, quæ habebat ante damnationem.

Resp. neg. cons. & rationem ejus: & disparitas est, quia damnati sunt in termino, & inutilis est illa vita, seu existentia meritorum: ideò per damnationem in inferno penitùs extinguuntur. Non ita est de peccatore in statu viæ, & ideò utile est homini, quòd existant licèt suspensa, & mortificata.

Objic. 3. Opera mortua non reviviscunt; ergo nec mortificata; nam peccatum, quo mortua sunt, & illud, quo mortificantur, æqualia sunt, & ejusdem rationis.

Resp. neg. cons. nam quæ dicuntur mortua, nunquam vixerunt, nec ullum jus habent ad gloriam, non fuerunt merita, bene verò mortificata.

Inst. Qui habens multa merita peccat, non minùs privatur jure ad beatitudinem, quàm qui existens in peccato benè agit; ergo per peccatum superveniens meritis, quæ mortificantur, non minùs extinguitur jus ad omne præmium, quàm pro operibus mortuis.

Resp. neg. maj. & cons. nam ille non absolutè, & irreparabiliter amittit jus, quod per illa merita habebat ante peccatum; sed solùm impeditur, & suspenditur, sed pro his, quæ operatur in statu peccati, nullum tale jus obtinet. Ille privatur tantùm jure proximo ad beatitudinem, & retinet adhuc remotum; & per pœnitentiam recuperat proximum; iste verò sicut neutrum habuit, ita neutrum recuperat per pœnitentiam.

Obiic. 4. Merita illa vel redirent omnia, vel tantùm aliqua; sed neutrum dici potest; ergo nulla redeunt. Prob. min. non omnia, alioqui rediret etiam tota gratia amissa, quod falsum est. 2. non aliqua, quia eadem est ratio de omnibus.

Resp. neg. min. nam omnia redeunt: ad probationem de gratia videbimus infrà; interim neg. seq. quia

vel est sermo de gratia data sine merito, & hanc Deus ubi semel dedit gratis, non tenetur bis dare: vel de gratia data ex meritis, & hanc etiam non tenetur iterum dare, nec bis præmiare: aliud est de jure ad gloriam, & de gloria, quæ est præmium essentiale.

QUÆSTIO II.

An reviviscentia meritorum sit ex sola Dei clementia, an verò etiam ex justitia.

SUpponimus ex dictis, meritum de condigno exigere apud Deum præmium vitæ æternæ ex aliquali justitia, non quidem rigorosa commutativa, qualis esse debet inter homines, sed minùs rigorosa, quæ semper admixtum aliquid habet de misericordia, & liberalitate, qualis est distributiva. Et ideò quæritur, an ex puræ, & strictæ justitiæ lege Deus teneatur remunerare hominis justificati merita, quæ fuerant per peccatum suspensa, & mortificata; an verò ex pura misericordia, & liberalitate id faciat; an ex utraque virtute simul?

CONCLUSIO.

R*Eviviscentia meritorum mortificatorum est opus non solius justitiæ, nec solius misericordiæ, sed utriusque simul:* Est communior.

Prob. 1. ex Scoto: [1] *Dici posset uno modo, quòd hæc est superabundans bonitas, & misericordia divina, quia bona semper vivunt in acceptatione ejus, bona, inquam, meritoria, & semper esset eis præmium retribuendum, nisi esset indispositio recipientis propter novam culpam &c..... quamvis hoc sit dictum benè in commendationem misericordiæ divinæ; tamen potest reduci aliquo modo ad justitiam..... post meritum aliquod vita æterna dignum, dignitas ista ad bonum æternum commutatur secundum justitiam in bonum temporale. Igitur nunquam expirat illud jus, quousque bonum æternum sit solutum; sed illud non solvitur in viatore, dum est viator; ergo semper manet illud*

[1] *Ibid. F. 7.*

llud jus.: tamen quando est extinctum per peccatum mortale, tunc non competit sibi executio juris: ergo reviviscentia meritorum mortificatorum non est solius misericordiæ, sed etiam justitię opus, ex Scoto.

Prob.2. de misericordia. Nam justificatio ipsa est ex misericordia; ergo & reviviscentia meritorum, quę ex illa sequuntur. *Quod enim est causa causæ, est causa causati*. Prob. ant.1. ex Scriptura: [1] *In misericordia vivificabis me*. Item, *secundum misericordiam suam salvos nos fecit*. Item, *secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos*, &c. 2. ex Patribus: nam inquit Augustinus, *pium est credere, quòd cùm Dei gratia in homine destruxerit mala priora, etiam remunerat bona; cùm destruit, quod suum est* (sc. hominis) *diligit bonum, quod in illo plantavit*: uno verbo 1. justificatio fit per gratiam, quæ est opus misericordiæ, & quę est principium omnis meriti; ergo & 2. per quam redeunt merita mortificata.

Confir. Posset enim Deus, si vellet, non conservare ulla hominis merita, sed ea delere penitùs, ex quo cadit in peccatum; & id faceret absque omni injuria: posset nolle ei reconciliari, sicut non reconciliatur illis, qui post peccatum moriuntur, & damnantur. Cui enim Deus debitor est? sed tunc nihil ei prodessent priora merita; ergo reviviscentia hæc meritorum est ex Dei misericordia infinita.

Prob.2. p. ex dictis. Nam meritis justorum debetur gloria, ut diximus, & constat ex Scriptura; [2] *si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; ergo ex justitia redeunt merita, donec compensata fuerint. Prob. cons. quod ex pacto debetur, quandiù non est solutum, vivit obligatio proxima, vel remota ex justitia; sed gloria debetur meritis ex pacto, & nondum est soluta, licèt desit conditio ad executionem solutionis, & non deest conditio illa statim, atque cessat peccatum; ergo ex tunc solutio debetur ex justitia; ergo ex eadem justitia redeunt merita.

Confir. ex Apostolo cit. in præcedenti: *non enim est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri*; ergo censet, quòd Deus ex justitia recordatur bonorum ope-

R 6

[1] *Ps.118.* [2] *Matt.19.*

operum. Item alibi dicit, *benè operantibus repositam esse coronam justitiæ*; ergo hæc corona debetur ex justitia, donec fuerit data sublato impedimento, sed impedimentum tollitur sublato peccato; ergo sublato peccato redit meritum.

Dices, hæc nimis probare, nam eadem argumenta valerent pro damnatis.

Contra. Nam damnati sunt extra statum viæ, & per damnationem penitùs extinctum est jus illud, non verò quamdiù homo est viator.

Hinc resultat veritas, & probatio totius conclusionis, scil. quòd hic reditus meritorum non sit opus solius misericordiæ, nec solius justitiæ, sed utriusque. Nam si Deus statuisset absolutè, quòd per peccatum mortale extingueretur omne jus, & meritum in peccatore (certè id potuit, & quidem ex jure suo, & justè) tunc nulla merita reviviscerent, quòd autem non eo rigore juris sui uti voluerit, sed statuerit, ut nullum bonum opus irremuneratum maneret justis, & reconciliatis, misericordiæ opus est; & per consequens quòd merita sic reviviscant per pœnitentiam, & gratiam reconciliatricem ex eo capite. Aliunde verò quòd supposito illo statuto, & lege, idem Deus de facto, & in executione permittat illa sic reviviscere in ordine ad præmium gloriæ ęternę, opus est justitiæ. Nam Deus tenetur ex quadam justitia legibus suis, & pactis, & promissis; ergo hæc reviviscentia est opus utriusque virtutis. In hoc *misericordia, & veritas obviaverunt sibi; justitia, & pax osculatæ sunt*: & hìc maximè verum est, quòd *universæ viæ Domini misericordia, & veritas*.

Obijc. 1. Omni merito debetur præmium ex justitia, cessante impedimento actionis; sed opera, de quibus loquimur, erant vera merita, & per peccatum advenit tantùm suspensio, & impedimentum agendi, seu exigendi præmium; quia per peccatum creditor, seu homo evadit inimicus; ergo ex justitia pura redeunt merita.

Resp. dist. min. si suspensio, & non extinctio statuta sit ex justitia, & si cesset suspensio, & impedimentum independenter à gratia debitoris, conc. si quòd merita non extinguantur, sed tantùm suspendatur jus actionis, & quod impedimentum tollatur, & sic

redeant

redeat jus actionis, veniat ex gratia Dei, neg. min. & conf. nam Deus potuit ex justitia utendo jure suo statuere, ut per peccatum mortale penitus extingueretur omne meritum, & posset non dare gratias reconciliatrices, nec adjutrices, sine quibus peccator non potest à peccato resurgere, & tollere impedimentum, seu peccatum suspendens jus ad actionem pro præmio exigendo, & ideò intervenit magna misericordia in isto reditu.

Inst. Licèt conversió, & justificatio peccatoris sit ex misericordia; tamen ea supposita, reditus meritorum est ex justitia sola; ergo reditus iste est ex sola justitia.

Resp. neg. conf. nam reditus meritorum fundatur in justificatione peccatoris, & reditu gratiæ, & utrumque reditum includit, ideò est opus utriusque virtutis. Et præterea quòd remaneat cum peccato jus ad præmium, & quòd solum jus ad actionem suspendatur, id fuit ex Dei clementia, ut dicebamus.

Inst. 2. Illud præmium, quod reservatur post reconciliationem, datur ex justitia, vel ex pura gratia: si ex justitia, ergo nihil ibi operatur misericordia: si ex gratia; ergo non est verè merces, nec ex ulla justitia.

Resp. ad ant. illud dari ex utroque virtute ob rationem allatam, & dist. conf. si ex justitia pura, ita ut nulla interveniat gratia, con. conf. si interveniat gratia, negó conseq. quoad 1. p. & idem dico ad 2. p.

Inst. 3. Si quòd merita redeant, seu quòd extincta non sint penitùs, venit ex misericordia; ergo jam non sunt merita, sed gratiæ, seu dona; ergo non fundant ullum jus ad præmium ex justitia petendum.

Respond. nego consequent. nam quòd Deus ex bonitate statuerit, ut merita non extinguerentur quoad jus remotum ad præmium, non tollit ab operibus illis rationem meriti, sed conservat, & quòd supposito illo jure redeat jus proximum ad exigendum præmium, redeunte gratia, non impedit justitiæ influxum in idem opus.

Objic. 2. Si peccatum mortificat merita ex natura rei,

rei, gratia tollit etiam peccatum ex natura rei, & independenter ab ullo pacto: Si ex pacto, ergo dum merita redeunt, adhuc operantur ex natura ſua jus ad premium, quia redeunt ut merita; ergo ex pura juſtitia.

Reſp. neg. ſeq. utriuſque partis ant. primæ quidem, quia ſupponit contrarietatem phyſicam peccati, & gratiæ, quod falſum eſt, ut diximus. 2. verò, quia ſicut opera non ſunt meritoria ex natura rei, & ſine pacto, ſic non redeunt ut merita ex natura rei, ſed ex pacto, ut dictum eſt.

Inſt. Ex natura rei opus bonum in gratia factum exigit proximè præmium à Deo; ergo ex eo inſtanti, quo homo reſurgit ex peccato per juſtificationem, recuperat jus proximum ad præmium, & iſtud ei debetur ex juſtitia. Prob. ant. nam opus malum ex natura rei demeretur proximè pœnam; ergo eodem titulo opus bonum exigit præmium præciſo omni pacto; nam quod debetur ex pacto, non debetur ex natura rei, neque ex juſtitia.

Reſp. neg. ant. & conſ. prob. quidquid ſit de ant. nam bonitas operis fundat quidem meritum, ſed completur in ratione meriti per acceptationem, & pactum Dei, ut probatum eſt ſuprà: & neg. etiam rationem conſeq. nam licèt acceptatio, & pactum ſit ex miſericordia, & liberalitate Dei; tamen illa ſemel inita, & exiſtente debetur executio: pactum verò, ſeu acceptatio non eſt merè gratuita; quia fundatur etiam in valore operis, & hinc habet aliquid juſtitiæ.

Objic. 1. con. juſtitiam, & pro miſericordia: non datur juſtitia inter Deum, & hominem; ergo reditus meritorum non eſt ex juſtitia, ſed purè ex miſericordia; non enim poteſt Deus debere quidquam homini ex vera juſtitia.

Reſp. 1. diſt. ant. non datur pura, & rigoroſa juſtitia, con. minùs rigoroſa, neg. ant. & conſ. non enim aſſerimus juſtitiam rigoroſam, qualis eſt inter æquales.

Reſp. 2. neg. conſ. & prob. ejus. Nam aliud eſt, quod debeat ex aliqua vera juſtitia, quod aſſerimus; aliud, quod ex juſtitia rigoroſa, & ſine omni interventu gratię, quod negamus; & patet ex Scriptura citata;

tata: nam dicitur, quòd *retribuit unicuique secundum justitiam suam:* & quòd *justitia plena est dextera ejus:* & quòd *justitia ejus manet in sæculum sæculi* : & quòd *omnia judicia justitiæ suæ* : & quòd *non est injustus, ut obliviscatur operis nostri*.

Inst. Si merita redirent, hoc esset titulo justitiæ commutativæ, vel retributivæ; sed neutrum dici potest; ergo reditus ille non est ex justitia. Prob. min. quia nihil est in nobis æquale præmio illi.

Resp. neg. min. est enim ex utroque titulo, licèt minùs rigorosæ, & minùs puræ justitiæ, sicut & debitum præmii pro veris meritis.

Objic. 2. ex Scoto. Quòd opus sit meritorium, venit ex libera, & gratuita Dei acceptatione, non ex justitia; ergo & quòd redeat post peccatum in ratione meriti, est ex gratia. Non enim aliter obligat post reditum, quàm ante mortificationem.

Resp. dist. ant. ex Dei acceptatione fundata partim in bonitate operis, con. ex pura acceptatione sine respectu ad bonitatem operis, neg. ant. & conf. nam inde patet, quòd respectu ad bonitatem operis fundat aliqualem justitiam, & meritum; sed adveniente acceptatione, & pacto æterno, habet totam rationem meriti, & fundat veriorem justitiam. Ita est de reditu ejusdem meriti.

Inst. Si Deus non præmiaret illa merita mortificata, & rediviva, non faceret injustitiam; ergo id non debet ex justitia.

Resp. dist. ant. absolutè loquendo, & præciso pacto, con. supposito pacto, neg. ant. & cons. & id constat ex verbis sæpe citatis Apostoli: *non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri*; potuisset quidem aliter statuere; sed posito quòd sic statuerit, standum est statutis suis.

Moneo tamen in hoc opere, seu reditu meritorum præcipuam partem habere Dei misericordiam; quia hæc influit in ipsam existentiam, & constitutionem, & reservationem meriti, & in pœnitentiam, & resurrectionem, seu reconciliationem peccatoris per gratias actuales, & per sanctificantem; ipsumque pactum majori ex parte gratuitum est, ut patet ex dictis.

QUÆSTIO III.

An merita reviviscant quoad totam gratiam perditam, & totum jus antiquum.

QUando justus peccat mortaliter, amittit totam gratiam sanctificantem, quam habebat tam ex sacramento, quàm ex operibus operatis sive in sacramento, sive postea, & in statu justitiæ acceptæ. Sic cùm reconciliatur, & resurgit à peccato, recipit novam gratiam tum ex vi sacramenti, tum intuitu propriarum dispositionum, v. g. attritionis, aut contritionis, charitatis &c. Et quærimus, an cum hac gratia nova reddatur etiam nobis antiqua illa, & quidem tota, scilicet tam quæ habebatur ex præcedenti sacramento baptismi v. g. & confirmationis, Eucharistiæ &c. quàm quæ habebatur ex bonis operibus factis in gratia, & meritoriis de condigno.

Certè non videtur eadem ratio sive de præcedenti gratia, quæ totaliter amissa fuerat per peccatum, sive de gratia accepta ex operibus operatis, seu ex sacramentis, quæ omninò gratis fuerat acquisita ex solis meritis Christi, non autem ex nostris, nec de illius augmento acquisito per opera nostra; quia cùm hæc opera fuerint meritoria illius augmenti, videtur potiùs restituenda quoad hanc partem, quàm quoad illas. Quæritur ergo an tota, vel pars, vel nulla redeat.

Quæstio etiam procedit de præmio talium meritorum tam essentiali, quod est gloria æterna, quàm accidentali, quod est gratia, & augmentum ejus. Quæritur etiam, utrum gratia præterita reddatur ipso instanti reconciliationis, an verò in fine vitæ, scilicet tempore glorificationis.

CONCLUSIO I.

P*Er justificationem peccatoris redeunt merita quoad totum jus, quod habuerunt ad gloriam, & probabiliter quoad jus, seu quoad gratiam meritoriè acquisitam*. Est communior.

Prob. 1. p. 1. ex Scoto cit. *Habenti bona merita in acce-*

ceptatione divina, mortificata tamen per peccatum mortale, remanet totum jus, quod correspondet illis meritis ad vitam æternam, sed non remanet actio, quamdiu ille est inimicus. Et infrà: [1] *Bona merita non possunt præmiari sufficienter per temporalem commutationem, sc. præmii temporalis pro æterno, nec per consequens nisi ipsum premium æternum in se sit collatum, quod numquam fit viatori, & ideò semper manet jus sibi salvum ad gloriam, quam acquisivit per illa merita* &c.

Prob. 2. quoad 1. p. Nam si non redirent merita secundum jus illud, non redirent in ratione meritorum, quia ratio meriti, de quo loquimur, nempe ad gloriam, consistit in illo jure ad exigendum tale præmium; sed merita redeunt ut merita; ergo redeunt quoad jus illud. Min. patet ex dictis.

Confir. quia nisi redeant quoad totum jus illud, vix salvatur veritas textuum Scripturæ, quibus docetur revivifcentia meritorum per pœnitentiam. Non enim est major ratio de una parte juris illius, quàm de alia; ergo &c. Prob. ant. præcipuum fundamentum asserendi reditum illum est textus Apostoli, *non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri*, &c. sed non est major ratio, cur Deus obliviscatur unius partis operis, seu valoris ejus, quàm alterius; ergo &c. Prob. min. hæc ratio, si quæ esset, peteretur vel ex Dei statuto, vel ex parte peccati; sed ex neutro capite id dici potest; ergo ex nullo. Prob. min. 1. non ex statuto Dei, quia nullibi de illo constat. 2. non ex peccato; nam illud indivisibiliter mortificat totum meritum; ergo pęnitentia debet totum resuscitare; alioqui deberet dici, quòd peccatum mortificat partem unam meriti, quam pęnitentia resuscitat, & quoad aliam partem penitùs extinguit, illam sc. quam pęnitentia non restituit.

Prob. 2. p. 1. quia eædem rationes, quæ probant reditum juris ad præmium gloriæ, faciunt pro jure ad præmium gratiæ; ergo si quoad unum jus redeunt merita, sic & quoad aliud. Prob. ant. opera non minùs habent rationem meriti quoad illas gratias, quàm quoad illos gradus gloriæ; nec minùs illæ gratiæ debebantur, quàm ista gloria.

Con-

[1] *Ibid. G.* 8.

Confir. Nam Concilium Trident. æquè definit, justos per bona opera mereri augmentum gratiæ, ac gloriæ; ergo eodem jure debent merita redire quoad unum præmium, quàm quoad aliud. Prob. ant. sic loquitur Concil. [1] *Si quis dixerit, ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam.... atque etiam gloriæ augmentum, Anathema sit*: ergo tam gratiæ augmentum, & gradus aliqui, quàm gloria ipsa debentur meritis mortificatis, & hæc reviviscunt ad jus utrumque.

Prob. 2. Nam gratia est dispositio ad gloriam, & gloria datur pro mensura gratiæ; & jus ad gloriam fundatur in gratia: ergo sicut redeunt merita ad gloriam, & ad ejus augmentum, ita & ad gratiam sibi debitam aliquando.

Dixi autem *probabiliter*, nec enim quoad gratiam id mihi videtur adeò certum, ac de jure ad gloriam. Et ratio disparitatis mihi videtur satis probabilis. Nam præmium debetur meritis, donec persolvatur merenti; quippe solutione debiti extinguitur meritum: sed gratia respondens, & debita bonis operibus fuit persoluta merenti, quando meruit, & eam habuit, quamdiù demeritoriè non amisit per peccatum; ergo ampliùs non debetur: Hæc, inquam, ratio mihi videtur satis bona pro reditu juris ad gratiam, maximè in sententia illorum, qui putant augmentum gratiæ debitum pro meritis remissis statim dari, non autem differri in finem vitæ. Nam apud illos, qui censent illud differri in finem vitæ, mihi videtur eadem prorsus ratio, ac de jure ad gloriam, quandoquidem semper viget ratio meriti quoad omne præmium nondum retributum.

Dixi 2. *quoad totam gratiam meritoriè acquisitam*. Nam quoad gratiam datam ex vi operis operati, seu sacramenti, & ex meritis Christi, uno verbo sine meritis nostris, sed ex pura Dei liberalitate, non videntur valere rationes, ad eas non potest redire jus, quod non fuit unquam, si prima vice datæ sunt prorsùs sine meritis, & sine jure nostro; ergo & à fortiori quando reconciliamur, postquam eas culpa nostra perdidimus: Disparitas, inquam, inter has gratias patet ex Scriptu-

[1] *Sess. 6. c. 32.*

Scriptura: nam inquit Apostolus, *ei, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum:* &, ut diximus suprà, meritis debetur præmium tam gratiæ, quàm gloriæ ex aliqua justitia; *non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri.* Sed gratia sacramentalis, & justificationis non datur ex meritis nostris, saltem condignis, quia *cùm inimici essemus, reconciliati sumus*, &c.

Probabiliter tamen teneri potest totam, vel æqualem gratiam perditam, & quomodocumque habitam redire; quia licèt gratia correspondens sacramentis; & prima gratia quomodocumque data non sit ex meritis condignis, & nostris, datur tamen ex meritis Christi, & in adultis ex aliquibus operibus, ac dispositionibus, quibus proportionatur, & sub hoc respectu datur ex meritis congruis, quæ possunt reviviscere. 2, etiam dici potest, quòd ex aliquo pacto, & intentione Christi merentis, & Dei largientis gratiam non solùm prima largitio gratiæ, sed etiam conservatio ejus exigitur; & ideò jus ad illam redire potest cum aliis meritis. Hoc tamen mihi videtur minùs fundatum.

Objicies 1. con. 1. p. Si rediret jus totum ad gloriam, sequeretur hominem resurgere semper cum majori jure ad gloriam, quàm cùm cecidit, & quam amiserat per peccatum; sed conf. est absurdum; ergo &c. Maj. patet: nam homo resurgeret cum jure novo per gratiam, quam de præsenti reciperet, dum reconciliaretur, & simul cum toto illo, quod habebat ante peccatum, & quod reviviscit. Prob. min. nam haberet emolumentum ex peccato suo, sc. jus magis amplum ad gloriam, & ideò majorem gloriam; ergo &c.

Resp. neg. min. & ant. prob. imò ex peccato plurima, & maxima damna incurrit, 1. dispendium, & amissionem gratiæ, 2. mortificationem, seu suspensionem juris ad gloriam, 3. maculam peccati atrocissimam, quam passus est cum debito pœnæ æternæ, 4. incursum odii Dei pro tota duratione peccati, 5. mortem omnium bonorum operum, quę facere potuit, 6. mille occasiones merendi omissas &c. Hæc, & similia sunt maxima damna. Dicendum ergo, quòd homo reportat commodum, non ex peccato, sed ex pœnitentia.

Objic.

Objic. 2. Peccator non resurgit cum integro jure ad gratiam; ergo nec cum toto jure ad gloriam. Ant. supponitur ex dictis, & ex Scoto cit. prob. conf. nam jus ad gloriam fundatur in jure ad gratiam, & in gratia ipsa, qua fit adoptivus, & hæres Dei.

Resp. 1. neg. conf. & dist. ant. prob. fundatur in gratia tanquam dispositione, qua homo fit capax gloriæ, con. tanquam merito, cui debeatur, & commensuretur gloria, neg. ant. non enim est præmium gratiæ, sed meritorum, seu operum.

Resp. 2. negari posse probabiliter ant. nam tenent multi, quod peccator pœnitens resurgit cum toto jure gratiæ, sicut & gloriæ; quod non est improbabile, ut mox dicebamus.

Objicies con. 2. p. Si peccator resurgeret cum toto jure etiam ad gratiam, nullam jacturam pateretur ex peccato; sed consequens est falsum, & absurdum; ergo &c. Prob. maj. non solùm resurgeret cum omnibus bonis amissis, sed etiam cum novis, sc. cum novis gratiis, quas haberet per pœnitentiam, & alias virtutes, quibus disponitur ad justificationem; ergo &c.

Respondeo 1. neg. seq. & ant. prob. nam, ut diximus, multa perdit aliunde, quamvis totam gratiam recuperet.

Resp. 2. neg. min. nullum enim inde nascitur inconveniens, vel absurdum; imò gloria est divinæ sapientiæ, & bonitatis, quòd quem sanat, perfectè sanet, & nihil fiat diminutum.

Objicies 2. ex Concil. Trident. [1] & Apostolo: *in justificatione Spiritus S. dividit justitiam singulis, prout vult, & secundum præsentem, & propriam cujusque dispositionem, & cooperationem*; sed hoc non esset verum, si etiam restitueret justitiam, seu gratiam totam præcedentem simul cum nova; ergo improbabile est redire jus ad totam gratiam amissam. Prob. min. nam sic fieret, ut qui remissè pœniteret, sufficienter tamen ampliorem gratiam reciperet in justificatione, quàm qui intensissimè, & per plurimos actus, & opera virtutum; quia ille posset recuperare ampliores gratias amissas, quàm iste.

Respondeo dist. maj. secundum præsentem dispositionem

[1] *Sess. 9. c. 7.*

tionem quoad gratiam] reconciliatricem, con. quoad alia jura, neg. maj. nec enim de istis loquitur Concilium, sed tantùm de gratia reconciliationis, de qua erat ibi quæstio: hæc autem gratia justificationis, quæ commensuratur dispositionibus præsentibus, tollit impedimentum, & suspensionem aliorum jurium; & sic redeunt aliæ gratiæ non intuitu, nec cum proportione ad præsentia opera, sed ad præcedentia, quæ mortificata erant.

Instabis ex Scoto: [1] *Reviviscunt merita, sed non reviviscit primò gratia priùs habita, & istud est satis consonum justitiæ; quia prior gratia fuit tantum donum Dei, merita autem erant aliquo modo opera hominis*, & dixerat, quòd gratia, quæ datur de præsenti, commensuratur dispositioni. *Resurgens habet plura merita in acceptatione Dei, quam habuit, quando cecidit; & sic ad majorem gloriam ex ea parte ordinatur: sed non oportet eum in majori gratia resurgere; quia secundum ejus dispositionem in detestando peccatum commissum intensè, vel remissè datur sibi nunc major, vel minor gratia*; ergo ex Scoto non resurgit jus ad gratiam amissam.

Respondeo neg. cons. nam ibi Scotus loquitur de prima gratia, & de aliis, quæ dantur virtute sacramentorum sine propriis nostris meritis; & istas non putat redire, quia ibi loquitur de reviviscentia meritorum: quod patet ex ejus ratione, sc. quia prior gratia, quam putat non redire, fuit tantum donum Dei. Item loquitur de gratia, quæ datur in ipso instanti justificationis, & ex vi sacramenti, ac dispositionum, & de præsenti, non de aliis amissis, quæ redduntur ex vi meritorum mortificatorum, quas non negat reddi, saltem in fine vitæ, & in ipsa glorificatione: de quo mox.

CONCLUSIO II.

NOn est certum, quòd gratia reddenda ex reviviscentia meritorum statim reddatur in ipso instanti justificationis; nec quòd gratia habita sine meritis reddatur, sicut illa, quæ fuerat acquisita ex meritis: uno verbo utraque pars conclusionis est problematica.

Prob.

[1] *Ibid. H. 9.*

Prob. 1. ex Scoto cit. [1] nam quoad 2. p. dicit quidem, quòd omnia priora merita vivunt in acceptatione Dei, sed non reviviscit prior priùs habita, quia hæc fuit tantum donum Dei, merita autem erant aliquo modo opera hominis. Sic ponit aliquam rationem, quare redeant gratiæ habitæ ex meritis, non autem aliæ datæ sine meritis. Et pro 1. parte dicit, quòd per quodcumque meritum non statim intenditur gratia; nec habens plura merita semper habet majorem gratiam. Sic videtur inclinare in partem negativam utriusque propositionis; sed nullibi loquitur assertivè, ideò relinquit quæstionem sub probabilitate, & incertitudine, ut patet ex toto textu, & ideò divisi sunt Scotistæ, ut videbis apud Fabrum, Vulpem, Mastrium, & Cardinalem de Laurea, & alios.

Prob. 2. tota concl. & quoad utramque partem: quia nulla auctoritas Scripturæ, aut Ecclesiæ, ac traditionis, nec ulla ratio cogit, aut convincit de alterutra parte, quid dicendum, ut patet ex fundamentis, quibus asserentes, vel negantes innituntur.

Prob. deinde per partes. Nam 1. quòd non reddatur statim tota gratia perdita, videtur suaderi rationibus Scoti: quia sive gratia cadens sub meritum remissius detur statim, ut probabilius esse diximus, sive differatur usque ad finem vitæ, ut multis placet, & videtur docere Scotus, non eadem est ratio de gratia perdita, quia sicut principaliter istius reditus fit ex liberalitate Dei, sic pendet ab eo velle illam reddere statim, & in ipsa justificatione, vel postea: Nec præsens dispositio ad justificationem per se exigit, ut reddatur nunc talis gratia, sed tantùm ut conferatur illa, quæ de congruo debet sequi. Nam præsens dispositio nullam connexionem habet cum præcedentibus meritis mortificatis.

Confir. Nam si quid urgeret statim reddi gratias perditas, maximè quia sunt dispositiones gloriæ, quæ illis debet commensurari; sed hæc ratio non urget; ergo &c. Prob. min. quia ipsa gloria nondum datur, vel danda est; ergo nec illæ dispositiones.

Dices, urgere quia sunt utiles ad vitanda peccata, & cumulanda majora merita, & sic ad acquirendam majorem gloriam.

Con-

[1] *Ibid. H. 9.*

Contra. Nam quia per peccatum homo demeruit privationem illarum, sic rationabiliter posset Deus aut differre illarum restitutionem, aut prorsùs negare in pœnam ingratitudinis: nec par ratio, cur non differat dare statim atque adest meritum, benè verò quando revivifcit: nam nunc non redditur ex justitia, saltem tanta, sicut ante quam perderetur per peccatum. Imò si plures graves Theologi, ut Scotus, putant illas non statim dari post merita, quantò minùs debent dicere, eas non reddi statim post reditum meritorum?

Contrarium verò suaderi potest. 1. quia nulla videtur ratio, cur supposita reviviscentia meritorum, differatur redditio gratiarum illis correspondentium; imò potiùs urget propter earum utilitatem, ut dicebatur. Nam sicut Deus potuit moveri ad non statim reddendas illas gratias propter peccatum, & ingratitudinem, & abusus; sic & moveri potuit ad velle illas statim reddi in ipsa justificatione ex utilitate, quam inde percipimus, & bona, quæ ex eis proveniunt, cùm è contra dilatæ remaneant quasi suspensæ, & inutiles.

Prob. 2. Nam tunc tota gratia debet reddi, quando impedimentum, & causa privationis aufertur tota; sed illa causa, & impedimentum totum aufertur in ipsa justificatione; ergo &c.

Confir. quia per ipsam pęnitentiam, qua reconciliatur homo, fit charior Deo: ergo Deus ex tunc videtur in eum liberalior, & libentiùs reddit ei dona perdita. Prob. ant. nam, ex dictis, reddit ei jus ad ampliorem gloriam, & ipse acquirit per pœnitentiam, & dispositiones ad reconciliationem nova merita, cum novis his virtutibus reviviscunt vetera cum toto jure ad gloriam; ergo fit charior, & gratior Deo.

Vides ergo utriusque partis hujus problematis probabilitatem, sed non certitudinem.

Prob. 2. problema quoad 1. p. sc. quòd non redeat omnis gratia præcedens, sc. gratia data sine ullis meritis, v. g. in baptismate. 1. quia ex culpa nostra perdita est, sicut omninò gratis, & sine ullo merito data fuerat; ergo nihil omninò obligat Deum ad eam de novo dandam; imò potiùs culpa, & abusus, & ingratitudo nostra movere illum debet ad non reddendam (in hanc partem magis inclinat Scotus, ut vidimus)

mus.) Nam gratia est purum donum Dei, ideò nulla ratio cogit, ut reviviscat; sed merita sunt aliquo modo opera nostra; & sic dant aliquod jus ad reviviscentiam, non solùm quoad præmium essentiale, sed etiam quoad accidentale, ut est gratia.

Hæc ratio satis est probabilis, sed non convincit; quia licèt gratis omninò data sit, tamen postquam semel data est, facta est nostra æquè, ac illa, quæ data est ex meritis; ergo tam Deus videtur teneri eam nobis conservare, & reddere, sublato obice peccati, quàm alias datas ex meritis: dat quippe Deus omnibus *affluenter*, *& non improperat*; & maximè quia omnes gratiæ dantur ex meritis Christi, in quibus præcipuè fundatur jus justorum ad dona Dei.

Confir. 1. quia gratia sacramentalis, & maximè baptismalis si non datur in ipso sacramento propter obicem, datur postea sublato obice; ergo idem videtur dicendum, quando accepta periit per peccatum, sc. sublato peccato debet reddi, & maximè quia remanet character, qui dat aliquale jus ad illam.

Probatur 2. quia nisi restitueretur aliquando tota gratia perdita, remaneret ipsis beatis æternus dolor tanti detrimenti, seu tot thesaurorum gratiæ amissæ, quam acquisierant tantis meritis, & laboribus, quamque amiserant unico momento, & peccato irreparabiliter.

Probatur 3. Nam gratia sacramentalis aliquot sacramentorum datur non tantùm in augmentum justitiæ, sed etiam in auxilium ad obeunda ministeria: v. g. confirmatio, & ordo, & matrimonium causant gratias, quibus possit suscipiens ritè profiteri fidem in occasionibus, ministrare, & sustinere onera, &c. ergo in justificatione debent redire illæ gratiæ, & quidem statim, ne suo frustrentur effectu, & fine.

Hæ etiam rationes sunt probabiles, sed non convincunt: Primò quæ dantur ex meritis Christi, ut gratiæ sacramentales, non dantur cum omni jure personali Christi, sed prout placet illi eas nobis applicare: non constat autem, quòd eas voluerit nobis applicari, ut quoties illas amiserimus peccato, toties eas recuperemus pœnitentia, Et ex parte Dei non patet ex ulla revela-

revelatione, quòd sic eas voluerit restitui, quantumcumque liberaliter voluerit dare.

2. De sacramento baptismi idem est. Nam licèt Deus voluerit illam pro semel nobis præstare gratiam, sc. vel cum actu datur non ponentibus obicem, sive cum postea aufertur obex, non sequitur, nec constat, quòd postquam semel data est, Deus eam velit iterum donare.

3. De aliis gratiis videbimus, quòd quæ consequuntur characterem, & conferunt ad aliquos actus exercendos, vel ad aliquot ministeria, vel onera obeunda, sunt gratiæ actuales, ad quas vel non amittitur jus per peccatum, vel recuperatur per gratiam reconciliantem: de quo aliàs.

Caveamus ergo à peccatis, quibus hic thesaurus nobis eripitur, ne irreparabiliter amittamus.

Ex dictis vides, quo sensu dici possit, nos resurgere per pœnitentiam, & justificationem ad majorem gratiam, & ad majora merita. Nam 1. posito, quòd omnia merita reviviscant, constat, quòd resurgimus ad merita, quæ comitantur, & sequuntur ad justificationem, & simul ad vetera, quæ fuerant mortificata. 2. Si verò teneas redire solas gratias, quæ nobis dantur ex meritis, constat etiam, quòd non semper resurgimus ad ampliores gratias: nam fieri potest, quòd gratiæ datæ sine meritis, & per sola sacramenta ex opere operato, quæque supponuntur amissæ irrecuperabiliter, fuerint ampliores, quàm illæ, quas habebamus ex meritis, quæ reviviscunt cum novis, quas recipimus in justificatione; & sic istæ sunt minores, quàm aliæ, quas perdidimus. 3. si recuperamus cum gratia justificāte gratias gratis donatas, & sacramentales, & augmenta earum data ex meritis, certum est, nos resurgere tunc cum majori gratia, quàm cum cecidimus. 4. denique posset fieri, ut gratiæ sacramentales, & augmenta earum adeò remissa fuerint propter dispositiones, & merita valdè remissa; fuerint etiam & ipsæ gratiæ remissiores, quàm nova gratia justificans, & reconcilians propter dispositiones perfectissimas, & intensissimas ex concursu plurium, & eximiarum virtutum; & tunc certum est, nos resurgere ad majorem gratiam, quàm cùm cecidimus:

dimus: melius tamen est nunquam cadere. *Qui se existimat stare, videat ne cadat. Nam quis scit, si convertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, quantumcumque benignus, & misericors est, patiens, & multæ misericordiæ* &c. Hæc per Dei gratiam de gratia ipsa dicta sint ad ejus gloriam, B. V. D.P. S.P. Fr. & SS.

SUM-

SUMMÆ THEOLOGIÆ SCOTISTICÆ

TRACTATUS X.

De virtutibus supernaturalibus, seu Theologicis, fide, spe, & charitate, & donis.

VIRTUTES supernaturales, seu Theologicæ, seu per se infusæ sunt præcipui effectus gratiæ, imò & insigniores gratiæ. Ideò earum tractationi locus iste assignatur propter connexionem, quam habent cum aliis illis donis divinis, quales sunt gratiæ actuales, & habitualis sanctificans; nam & hæ virtutes sunt maxima Dei dona.

DISPUTATIO I.

De virtutibus in genere.

ANtequam descendamus ad istas singulas virtutes, videndum breviter de ratione virtutis in genere, in qua cum aliis conveniunt, ut faciliùs, & meliùs singulas in particulari dignoscamus.

QUÆSTIO I.

An, & quid sit virtus, & quotuplex. Quæ sit ratio ejus constitutiva.

VIrtutis nomen variè sumitur. 1. in Scriptura pro potentia ingenti, & magnis viribus. Sic dicitur *ingens, & potens exercitus cum equitibus, & virtute magna*. Et, [1] *præcinxisti me virtute ad bellum*. Et Deus dicitur *refugium, & virtus*. [2] 2. significatur operatio mirabilis, & miraculosa, ut cùm legimus, [3] *si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes*. Et, *sapientia, quæ data est illi*, sc. Christo, *& virtutes tales, quæ per manus ejus efficiuntur*. Et, [4] *laudate eum in virtutibus ejus*. 3. significat potestatem miraculorum. Sic de Joanne dicitur: [5] *Virtutes operantur in eo*. Et, *præibit ante illum*, (sc. Christum) *in spiritu, & virtute Heliæ*. Et de Christo, *Virtus de illo exibat, & sanabat omnes*. Et de Apostolis, *Dedit eis virtutem, & potestatem* &c. 4. Facultatem naturalem, & proprietates activas singulares, ut cùm Sapiens dicebat, [6] *dedit mihi scientiam, ut sciam virtutes elementorum, & virtutes radicum*. Et, *ignis autem virtutis suæ oblitus est*, 5. significat professionem, artem, scientiam agendi: ut, *verus est sermo, quem audivi de virtutibus tuis, & sapientia tua*. [7] 6. Angeli primi ordinis, & 2. Hierarchiæ dicuntur *Virtutes*. 7. significat quodcumque Dei donum supernaturale: ut cùm dicitur, *virtus Dei est in salutem omni credenti*. Et, *fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei*. 8. aliquando dignitatem, seu honorem: ut, *honor, virtus, fortitudo Deo nostro*. Et, *dignus est agnus accipere virtutem*, &c. 9. magis communiter, & propriè pro quacumque perfectione, & bona qualitate: ut, [8] *præstitisti decori meo virtutem*. Et, *tecum principium in die virtutis tuæ*. 10. denique propriissimè hìc sumitur pro qualitate, & habitu existente in potentia aliqua animæ, & inclinante ad

[1] *Judith.3.* [2] *ps.17. & 45.* [3] *Matth.11.*
[4] *Mar.6.* [5] *Luc. 9. et 8.*
[6] *sap.7.* [7] *2. Paralip.9.*
[8] *ps.29. et 109.*

ad actus bonos, & honestos, per quos homo fit bonus, & laudabilis, & dignus aliquo præmio. *Homines magni virtute, et sapientia.* [1] Et, *homines digni virtute, pacificantes* &c. De virtute in hoc ultimo sensu agimus.

Porrò virtus in hoc ultimo sensu variè describitur à Philosophis, & Theologis. Apud Philosophum definitur: *habitus electivus in mediocritate consistens*, vel *dispositio perfecti ad optimum*, vel *quæ perficit habentem, et opus ejus bonum reddit*: & sic de aliis.

Dari autem virtutes hujusmodi, & earum existentiam non immoror probare, id enim nullus negat; id constat ex innumeris Scripturæ textibus, & Patrum, ac Theologorum, & Philosophorum omnium consensu, sed propria virtutis definitio aliqua est quærenda.

CONCLUSIO.

Virtus sufficienter describitur, habitus, qui habentem perficit, et opus ejus facit bonum. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto [2] approbante hanc definitionem ex Philosopho 2. Ethic. *virtus est, quæ habentem perficit, et opus ejus bonum reddit*, non quidem effectivè, quasi verò habitus ille efficiat bonitatem moralem formaliter spectatam, sed per modum inclinationis, & reddit bonum inclinando &c. Alias etiam non improbat, sed ista sufficit.

Prob. 2. Nam in eo sensu de illa loquitur Scriptura passim, ut cùm dicit [2] de viris gloriosis, & laudandis, quòd *fuerunt homines magni virtute, et prudentia sua præditi*: & cum Sapiens petit à Deo; [3] *possideam Domine mi virtutem, quia melior est omni auro, et argento.* Et supra dixerat: *Beatus homo, qui affluit prudentia; melior est acquisitio ejus negotiatione argenti, et auri primi* &c. Et sic de singulis virtutibus, quas omnes laudatas habes in Scriptura.

Idem colligitur ex Patribus: nam inquit August. [4] *virtus est, qua rectè vivitur*, &c. Et alibi: [5] *virtus est*

[1] 1.*d*.17.*q*.2.*O*.*vel q*.3.*n*.1.21.15.
[2] *Eccl*.44. [3] *prov*.16.
[4] 1.*civ*.16.14.21.6. [5] *de spir*.

ars bene vivendi &c. Item, [1] *virtus est habitus mentis bene compositæ*. Item, *virtus est, quæ optimam facit animam*.

Confir. ex alia, quam plures Theologi primæ notæ approbant, inter quos SS. Bonaventura, & Thomas, Magister Sent. *virtus est bona qualitas mentis, qua rectè vivitur, & qua nullus malè utitur, & quam Deus in nobis sine nobis operatur*: sed per hanc ultimam particulam videntur ad solas virtutes supernaturales, & per se infusas, quales non sunt virtutes morales, attendere, ut videbimus suo loco. Ceterùm quoad primas particulas facilè coincidit cum illa prima.

Prob. denique. Nam convenit omnibus, quæ virtutes dicuntur, & omnes habitus, quibus convenit, sunt veræ virtutes ex omnium consensu; ergo sic benè explicatur virtus.

Dixi, (*sufficienter definitur*) non enim improbo alias definitiones, quæ ex Philosopho, vel Patribus, & Doctoribus colliguntur.

Objic. 1. Si cui habenti habitum, & virtutem studiositatis, aut abstinentiæ v.g. prohiberetur studium, vel jejunium, adhuc inclinaretur ad studium, & abstinentiam; Sed tunc studium, & abstinentia essent mala, & inclinatio adhuc esset ex virtute; ergo virtus non perficit, nec semper facit bonum opus.

Resp. dist. min. essent mala extrinsecè, & ex prohibitione, con. ex objecto, & prout habitus ad illos actus inclinarent, neg. min. nam habitus inclinaret ad studium, & jejunium, prout ex se bona sunt, non quatenùs prohibita, quod est per accidens, & extra rationem studii, & jejunii.

Inst. Non obstante prohibitione illa, homo non tantùm cum inclinatione, sed etiam cum facilitate exerceret illos actus prohibitos; sed illa facilitas, aut inclinatio non veniret nisi ex habitu; ergo ipse habitus est talis, sc. ut studiositas, & temperantia inclinarent ad malum.

Resp. dist. maj. & min. inclinaret, & facilitaret ad illos actus materialiter, con. formaliter ut prohibitos, neg.maj. & min. nam, ut dicebam, habitus studiositatis inclinaret ad actus studii prout licitos, sicut per

[1] 4. de mor. Eccle. 6.

per actus licitos contractus est ita (est de jejunio, & similibus) non autem per actus ut prohibitos; nam habitus non inclinat, nec facilitat nisi ad actus similes illis, per quos fuit acquisitus.

Inst. 2. ergo saltem habitus virtutis inclinat ad objectum indifferens ad bonum, aut malum; ergo non semper facit actum ejus bonum. Prob. subsumptum: nam objectum materiale virtutis, v. g. studium illud potest esse malum accedente prohibitione, aut aliis circumstantiis vetantibus; sed per nos studiositas inclinat ad objectum materiale, seu ad studium materialiter sumptum, quod potest esse bonum, aut malum ex prohibitione; ergo &c.

Resp. neg. subsumptum, & maj. prob. absolutè: nam studium, prout objectum virtutis, est per se honestum, & si exercitium, seu actus sit aliquando malus, hoc est ab extrinseco, & per accidens, & sub hac circumstantia cessat esse objectum virtutis: objectum studiositatis est studium moderatum, & honestum, & si est vetitum, tunc actus studii non versantur circa objectum honestum, nec licitum, sed illicitum.

Objic. 2. Habens habitum furandi propter luxuriam, cessante illo motivo formali, adhuc inclinatur ad furandum, sicut priùs; sed hæc inclinatio erit semper ab eodem habitu vitioso per illos priores actus acquisito, quamvis mutatum sit objectum formale; ergo idem est de inclinatione ad studium ante, & post prohibitionem; sed ante prohibitionem studium erat actus virtutis, & post illam est actus malus; ergo idem habitus virtutis inclinat, & facit malum æquè, ac bonum: ergo hæc definitio non est bona.

Resp. neg. min. erit quidem ab eodem partialiter habitu, sed non totaliter: nam priores actus erant ab habitibus luxuriæ, & furti, posteriores autem à solo habitu furti. Sic assuetus dare eleemosynam ex misericordia, si inciperet dare ex superbia, jam non esset actus misericordiæ, sed superbiæ, quamvis illa virtus, & istud vitium essent circa idem objectum materiale. Præterea dare pecuniam pauperi non est præcisè virtus eleemosynæ, nec charitatis, sed largitio honesta ex bonitate ipsa talis largitionis. Constat igitur, virtutem rectè dici habitum, qui habentem perficit, & facit bonum.

Quæres, *an hæc etiam definitio conveniat virtutibus supernaturalibus, & per se infusis.*

Resp. affirmativè, & quidem à fortiori; nam cùm sint pura dona Dei, sunt etiam in se perfectiora, & nobiliora, & magis perficiunt animam, & faciunt eam meliorem, quod enim venit à Deo, non potest esse nisi bonum: *Dei perfecta sunt opera.*

Confir. ex Scriptura, quæ habentes eas virtutes, & illarum opera approbat, & laudat: ut de fide: [1] *Justus in sua fide vivet*: & de spe, [2] *spera in Domino, & fac bonitatem, & pasceris in divitiis ejus*: & de charitate, [3] quòd *operit multitudinem peccatorum.*

CONCLUSIO I.

R*Atio formalis constitutiva virtutis consistit in relatione conformitatis ad rectam rationem, seu prudentiam.* Est communis.

Prob. 1. ex Scoto [4] cit. dicente, quòd *habitus non sit virtus nisi ex respectu*, sc. ex conformitate ejus ad *prudentiam* ... & infrà de virtute morali, quòd *non addit supra substantiam habitus, ut est forma de genere qualitatis, nisi conformitatem habitualem ad rectam rationem* &c. Et concordat Philosophus dicens, quòd virtus est *habitus electivus in mediocritate consistens quoad nos ratione terminata, & ut sapiens terminarit*: Ubi vides, quòd virtus duo importat. 1. habitum, seu qualitatem realem, quæ est quid absolutum, & est quasi materiale, & ratio generica: 2. relationem conformitatis ad prudentiam, seu rectam actionem.

Prob. 2. Virtus intrinsecè, & essentialiter dicit moralitatem; sed moralitas importat intrinsecè relationem conformitatis, quæ facit virtutem, seu bonum morale, vel difformitatem, quæ facit malum, seu vitium; ergo virtus pro formali importat relationem transcendentalem conformitatis ad rectam rationem, & è contra vitium dicit relationem transcendentalem difformitatis ad rationem.

Prob. 3. Omnis potentia, & habitus specificatur per ordi-

[1] *Abac.* 2. [2] *ps.* 36. [3] 1. *pe.* 4.
[4] *Ibid. & Q. vel q.* 3. *n.* 4.

ordinem transcendentalem ad objectum suum, sicut scientia ad objectum, materia ad formam; sed virtus est habitus faciens bonum; ergo importat ordinem transcendentalem ad objectum ut rectæ rationi conforme.

Confir. Nam illud est essentialis ratio constitutiva rei, quo primum posito, intelligitur esse res, & quo solo sublato desinit; sed talis est habitus virtutis, hoc ipso quod intelligitur cum illa conformitate, est virtus, & sine illa non est virtus; ergo &c. Prob. min. nam sublata illa conformitate, non intelligitur bona moraliter; ergo &c.

Objic.1. Species relativa non potest esse sub genere absoluto; sed virtus est sub genere absoluto, nempe sub genere qualitatis, quæ est accidens absolutum; ergo nequit constitui formaliter per relationem. Prob. maj. nam omnis species est ens per se unum; ergo non potest constitui ex absoluto ut genere, & relativo ut differentia constitutiva; alioqui esset ens aggregatum per accidens ex multis prædicamentis, ut sunt qualitas, & relatio.

Resp. dist.maj. res relativa prædicamentali relatione, conc. relatione transcendentali, neg.maj. relatio, de qua loquimur, est transcendentalis in virtute, & essentialis ei; sicut & aliæ omnes relationes transcendentales sunt realiter identificatæ, & essentiales fundamentis, sicut relatio dependentiæ ad Deum est essentialis homini, & omni creaturæ quantumvis substantiali, & absolutæ. Item omne compositum, ut tale, includit unionem partium, seu partes ut unitas, & singulæ dicunt componitatem ad se invicem, & id non impedit earum unitatem, & perseitatem.

Inst. ex Scoto, omnis virtus est habitus activus; nam concurrit ad actus suos; ergo non potest constitui per relationem; nam relationes non sunt activæ.

Resp.neg. conf.& dist.prob. relationes prædicamentales, con. transcendentales, neg.conf. nam cùm realiter identificentur fundamentis, in illis agunt. Sic virtus ut virtus agit in habitu.

Objic.2. Relatio transcendentalis est de essentia rei, & illi identificatur; sed illa relatio conformitatis non identificatur habitui virtutis; ergo virtus formaliter

liter non constituitur per illam relationem. Prob. min. nam possunt separari, ut patet exemplo allato de studiositate: nam ante prohibitionem acquisita fuit per actus virtutis, & studere erat virtus habens conformitatem ad rectam rationem; & post prohibitionem idem habitus, & actus ejus similes prioribus non habent illam conformitatem; ergo illa relatio est separabilis ab habitu virtutis illius: & sic de aliis.

Resp. neg. min. & ant. prob. & ad exemplum de studiositate jam diximus, habitum studiositatis non esse virtutem, nec eundem, cùm inclinat ad actus studii honesti cum eo, qui inclinat ad actum prohibitum; & sic relatio conformitatis nunquam separatur à studiositate virtuosa.

Inst. ex Scoto, & aliis, habitus aliquis est virtus, & habet relationem conformitatis, quatenùs regulatur à prudentia; sed hæc regulatio est separabilis ab habitu illo, qui dicitur virtus; ergo & illa relatio. Prob. min. nam in exemplo allato quando peccatur per actus studii prohibiti, cessat prudentiæ regula, & conformitas ad illam.

Respondeo dist. maj. in quantùm regulatur aptitudinaliter, seu in quantùm inclinat ad actus ita regulabiles de se, & ex objecto, con. quatenùs regulatur actu, & de facto tantùm, neg. maj. & cons. nam sicut homo non constituitur præcisè per ratiocinationem actualem, sed per rationabilitatem, quæ dicit aptitudinem, & potentiam ad ratiocinandum; ita est de conformitate ad prudentiæ dictamen in virtute; & quando peccamus, studiositas non est regulata actu per prudentiam, sed tamen est semper apta regulari; sicut homo desipiens actu non cessat esse homo, & rationalis habitu, & potentia.

Porrò virtutes dividuntur 1. ratione principii in *naturales*, quæ à natura, & quasi ex temperamento veniunt, & sunt valdè imperfectæ, ut cùm ex temperamento inclinatur aliquis ad misericordiam, aut abstinentiam: & *acquisitas*, quæ per usum, & frequentatos actus bonos generantur; ut cùm ex frequenti jejunio inclinatur quis ad jejunandum: & *infusas*, quæ à solo Deo sine cooperatione nostra infunduntur; ut virtutes Theologicæ.

2. Ratione subjecti aliæ sunt *intellectuales*, quæ specia-

ſpecialiter ſubjectantur in intellectu, ut prudentia: aliæ *morales*, quæ perficiunt voluntatem, & in ea ſubjectantur, ut juſtitia.

3. Ratione objecti aliæ ſunt *Theologicæ*, quæ directè, & immediatè reſpiciunt Deum: aliæ *morales*, ſeu *cardinales*, quæ reſpiciunt hominem prout in moribus ſuis dirigendum: ut prudentia, fortitudo, temperantia, & juſtitia. Singulæ variè etiam ſubdividuntur, ut videbimus ſuo loco. Hic tractatus de Theologicis ſpecialiter inſtituitur.

Quæres, *an omnis virtus ſit habitus*.

Reſp. affirmativè cum Scoto, & aliis. Nam veræ virtutes firmiter inhærent potentiis, & diù perſeverant; in quo conſiſtit ratio habitus. 2. habent quidem ſuum initium, & progreſſum (loquor de acquiſitis) & ab initio ſe habent ut diſpoſitiones; ſed tamen ſenſim creſcunt in habitus, ut magis patebit, cùm de ſingulis dicemus in particulari.

QUÆSTIO II.

An, & quomodo mediocritas ſit de ratione virtutis. An id conveniat omnibus.

PHiloſophus definit virtutem, quam agnovit, habitum electivum in mediocritate conſiſtentem. Medium autem eſt modus actionis, vel affectus, aut paſſionis inter duo extrema, ſc. inter exceſſum, & defectum. Nam inter ſummum, & infimum, multum, & parum eſt medium, adeò ut extrema illa ſint vitia, & media ſint virtutes. Medium autem aliud eſt *abſolutum*, & *ex natura rei*, ſeu *medium rei*, quod æqualiter diſtat ab extremis ex natura ſua: aliud *proportionale*, quod ab extremis non diſtat ęqualiter; ſeu quod non in omnibus eſt medium, ſed pendet à dictamine rationis; & dicitur *quoad nos*, quia quoad omnes non eſt idem: v. g. eleemoſyna decem florenorum erit medium diviti, non autem pauperi, cui eſſet prodigalitas. Sic jejunium non habet idem medium reſpectu robuſti, & debilis. Ideò prudentia debet determinare media virtutum ſingularum.

Quærimus ergo hìc, an mediocritas ſit de ratione omnis virtutis, tam Theologicæ, quàm moralis?

Rurſus mediocritas attendi poteſt 1. ex parte ob-

jecti, quod cùm habeat bonitatem, aut malitiam limitatam, & suscipiat magis, aut minus, circa illud possumus deficere, vel excedere, amando ultra meritum, vel citra meritum. 2. ex parte actus, & objecti secundarii; ut si actus sit remissior, vel intensior, quàm prudentia dictat, licèt objectum ex parte sua non sit limitatum, nec suscipiat magis, aut minus, ut Deus. 3. ex utroque, sc. tam ex parte objecti, quàm ex parte actus; ut cùm bonum minus præfertur majori, & quidem cum actibus excessivè intensis. De utroque medio est quæstio.

CONCLUSIO

Virtutes omnes exigunt medium, morales quidem medium objecti, & actus, Theologicæ verò medium non objecti primarii, sed tantùm secundarii, & actus. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Potest concedi, quòd virtus Theologica est propriè media, non ex parte objecti, sed ex parte excessus, qui potest esse in actu. Virtus quidem moralis habet excessum, & defectum non tantum ratione modi actus, sed etiam ratione objecti, in quod tendit actus; non sic virtus Theologica, quia objectum, in quod tendit, est infinitum.*

Prob. 1. p. ex Script. docente, ne in faciendis præceptis *declinemus neque ad dexteram, neque ad sinistram*. [2] Item, *noli esse justus multùm, neque sapias, plusquam necesse est*. [3] Ne obstupescas: nam inquit Glossa, *summum jus summa injuria*; & ut ait Lyranus, *justitia corrumpitur per excessum, & defectum* &c. Idem dicit Apost. [4] *non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.*

Confir. ex SS. PP. nam inquit Nyssen. *non potest esse virtus, cui vel deest, vel excedit conveniens mensura* &c. Et S. Hieron. [5] *Philosophorum sermo est, moderatas esse virtutes; excedentes modum, atque mensuram inter vitia deputari: unde & unus de 7. sapientibus ait, ne quid nimis.* Et Aug. [6] *virtus est æqualitas quædam vitæ rationi undique consentiens. Nam si aliud ab alio discre-*

[1] 3. *d.* 26. *M.* 24. [2] *Deuter.* 5. & 17.
[3] *Eccl.* 7. [4] *Ro.* 12. [5] *Ho.* 6.
[6] *de quant. an.* 16.

discrepet, magis, ni fallor, offendimur, quàm si aliqua pars circuli majore, minoreve intervallo, quàm aliæ partes, distet à puncto.

Consentiunt Philosophi: nam inquit Seneca, *cum sit utrinque virtutis modus, æquè peccat qui excedit, & qui deficit* &c.

Prob.3. percurrendo singulas. Nam officium, seu virtus fortitudinis est moderari appetitum, seu animum inter audaciam, & timorem: qui enim timendo excedit, timidus est, qui verò audendo, temerarius, & ferox. Temperantia versatur circa voluptates, & dolores: & sic de aliis, ut videbimus suo loco:

Prob.2.p. Nam Deus sub perfectione sua aliqua divina est objectum virtutis Theologicæ materiale, & formale, & sub utraque ratione est quid infinitum; ergo circa objectum virtutis Theologicæ non potest excedi; ergo in hac virtute non datur medium quoad objectum. Prob. min. nam bonitas infinita non potest amari nisi finitè, & licèt amaretur infinitè, non plus amaretur, quàm sit amabilis. Idem est de veracitate, sub qua est objectum fidei, & de ratione ultimi finis, sub qua est objectum spei; ergo quoad objectum potest quidem defici, sed non excedi. Prob. cons. ideò potest excedi circa objectum virtutum moralium, quia istæ suscipiunt magis, & minus: verbi gratia objectum fortitudinis habet modò plus, modò minus arduitatis; objectum misericordię plus, aut minus miseriæ, ac necessitatis, seu indigentiæ, &c. ergo si objectum charitatis divinæ sit infinitæ, & æqualis semper amabilitatis, non potest circa illud excedi in amore, donec ametur infinitè, & summè. *Benedicentes Deum, exaltate illum, quantum potestis; major est enim omni laude.* [1]

Prob.3.p. de actibus amoris, fidei, & spei. Nam verbi gratia potest quis excedere circa modum credendi: ut si credat citiùs, & absque medio, seu motivo credibilitatis; nam *qui citò credit, levis est corde*; [2] aut si exigeret rationes demonstrativas, & evidentiam ad credendum; vel si absque necessitate, vel utilitate, imò cum detrimento fidei, vel

[1] *Eccle.43.* [2] *Ibi.19.*

Ecclesiæ fidem publicè profiteretur, tunc excederet; aut è contra si in necessitate profitendi publicè fidem, illam dissimularet. Idem patet de spe, ut si ex nimia fiducia omitteret opera præcepta, aut se exponeret periculo peccati &c. Item de charitate, si quis urgente alio præcepto naturali, aut divino, istud omitteret, ut vacaret actibus amoris Dei &c. ut videbimus, ubi de vitiis virtutibus istis oppositis in particulari.

Prob. 4. p. de objectis secundariis: nam posset quis credere plura, quàm Deus revelaverit, aut sperare plura, quàm promiserit, v.g. coronas temporales, & gloriam, & delicias sensibiles &c. Et denique frustra darentur regulæ agendorum ex his virtutibus, nisi in eis posset excedi, aut defici: de defectibus nemo quidem dubitat, sed de excessu major est ratio dubitandi propter rationes allatas circa 2.p.

Objic. 1. con. 1. p. ex Philosopho, virtus est ultimum potentiæ, & intendi potest usque ad summum; ergo non consistit in medio.

Resp. dist. ant. quoad 1.p. ultimum potentiæ, id est naturalis facultatis, seu energiæ, con. idest habitus perficientis potentiam in ordine ad mores, nego ant. de potentia in 1. sensu loquitur Philosophus, non in secundo. Ad 2.p. dist. pariter ant. ad summum morale, & negativum, ita ut non debeat ulterius ascendere, quin excedat, conc. ita ut non possit ulterius ascendere, & intendi usque ad excessum moralem, seu ultra regulam, & modum, nego ant. & cons. nam, ut diximus, objecta virtutum moralium sunt limitata; ideò possunt amari, vel odiri ultra meritum, & sic ultra summum, quod debent amari, vel odiri, vel citra debitum, & citra regulam morum.

Inst. In materia temperantiæ, verbi gratia virginitatis, vel odii peccati non potest excedi; ergo dantur aliquæ virtutes morales, quæ non habent medium.

Resp. dist. ant. non potest excedi circa objectum, conc. circa objectum, vel actum, neg. ant. & cons. non enim dicimus, quòd semper possit excedi, vel defici quoad utrumque simul, sed saltem quoad al-

alterutrum, sc. quoad objectum, vel quoad actum, vel utrumque: v. g. in virginitate quoad objectum non potest excedi, quia excludit omnem prorsùs carnalem corruptionem, sed in actibus, & modo: nam fatuæ virgines, quamvis veræ virgines, tamen à nuptiis exclusæ sunt, quia *de virginitate sua gloriam foris expetentes oleum in vasis non habebant*, inquit Greg. peccarunt in circumstantia finis, non circa objectum.

Objic. 2. Virtutem habere medium est consistere inter extrema vitiosa excessus, & defectus; sed justitia non habet illa extrema; ergo non omnis virtus consistit in medio. Prob. min. justitia non habet extremum excessus, non enim potest excedi reddendo cuique suum; ergo &c.

Resp. neg. min. & dist. ant. extremum excessus quoad rem, & absolutè, con. moraliter, & ex circumstantiis, neg. ant. & prob. ejus: nam licèt justitia in hoc sensu non habeat medium rei inter illa extrema, habet tamen medium rationis, & proportionis; nam posset reddi alicui suum, & tamen peccare, ut si reddas cultrum, aut gladium suum furioso, qui eo se, aut alium occidet. Ita dici potest de aliis virtutibus, quæ non habent quidem semper medium rationis.

Objic. 3. Virtus ponitur in medio ad moderandas passiones; sed aliquæ non egent illa moderatione, & tamen virtus est in illis; ergo non omnis virtus consistit in medio. Prob. min. quædam passiones ita sunt bonæ, ut quò vehementiores sunt, eò virtuosiores sint: sicut aliæ sunt ita malæ, ut non possit peccari in reprimendis illis: ergo in iis non datur medium. Prob. ant. odium peccati non potest esse nimium, & odium Dei non potest reprimi ultra debitum; ergo &c.

Resp. neg. min. & dist. ant. ut non possit peccari directè, & ex objecto, & in particulari, con. per accidens, & ex circumstantiis, seu quoad modum, & in genere, neg. ant. & cons. nulla enim est affectio ita de se bona, quin peccari, vel excedi possit in actibus ejus, v. g. ex commixtione alicujus mali finis, aut alterius circumstantiæ malæ: ita est de repressione aliarum.

Objic.

Objic. 4. In beatis, & in Adamo ante peccatum sunt, & fuerunt veræ virtutes; sed in neutris virtutes consistunt in medio; ergo hoc non est de ratione virtutis. Prob. min. nam in beatis non est periculum excedendi, nec deficiendi, & in Adamo ante peccatum non erat rebellio appetitus, nec passiones moderandæ; ergo &c.

Resp. dist. maj. in beatis sunt virtutes quoad ornatum, con. quoad usum, neg. maj. sed de hoc aliàs. De homine autem neg. absolutè maj. nam sicut cadere potuit, & de facto cecidit per excessum curiositatis, & amoris in uxorem, & ob defectum obedientiæ, ita egebat virtutibus, & de facto eas habuit, non acquisitas, sed infusas.

Objic. 5. Si virtus consisteret in mediocritate, impossibile, aut saltem difficillimum esset operari virtuosè; sed cons. est inconveniens, & falsum; ergo &c. Prob. maj. quia ex Philos.[1] *difficile est medium assequi, & mediocritas debet determinari à sapientibus, qui rarissimi sunt*; & tamen tenemur semper, & ubique operari virtuosè: ergo vel non requiritur semper tale medium, vel rarissimè possemus operari virtuosè.

Resp. neg. maj. & cons. prob. nam per sapientem intelligit Arist. prudentem, & regulæ omnes dirigunt nos ad inveniendum medium in agibilibus, & tales sunt leges Ecclesiasticæ, & civiles, & dictamina rectæ rationis, seu conscientiæ, & lumen naturale, ac divinum, quod nobis in creatione insitum est. *Signatum est super nos lumen vultus Dei*. [2] Et per illud *gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ipsi sunt sibi lex*. [3] Propterea non deest cuiquam lumen, & auxilium gratiæ ad operandum prudenter.

Objic. con. 2. p. de virtutibus Theologicis. Medium hoc determinaretur vel à Deo, vel ab homine, vel à naturali lumine; sed nullum horum dici potest; ergo neque illud. Prob. min. 1. non à Deo; nullibi enim constat de his regulis à Deo datis: 2. non ab homine, nec à lumine naturali; quia hæ virtutes, & opera earum sunt ordinis supernaturalis, & leges hu-

[1] 2. *Ethic.* 9. [2] *Ps.* 4. [3] *Ro.* 2.

humanæ, ac naturales sunt ordinis inferioris, regula autem est superior regulato.

Resp. neg.min. nam regulæ illæ sunt à Deo ut auctore naturæ, & gratiæ; cum illa dat nobis lumen rationis, & cum ista lumen, & dictamen supernaturale, & maximè cùm infundit istas virtutes, dat lumen gratiæ, & ejusdem ordinis, quo regulamur circa illarum usum, si volumus attendere: juvant etiam leges Ecclesiæ, & directores spirituales. Fateor, leges humanas, aut naturales seorsim non sufficere ad rectum usum harum virtutum, sed juvant, & elevantur per lumen, & auxilium supernaturale gratiæ, & sic prudentia, quæ dirigit virtutes naturales, est etiam naturalis; sed quæ dirigit Theologicas, est etiam supernaturalis, & proportionata regulatis.

Objic. 2. Objectum virtutum Theologicarum non habet extrema in excessu, vel defectu; ergo nec medium. Prob. ant. est enim semper æquale, nec suscipit magis, & minus, est infiniti meriti, & sic non potest excedi prosequendo, in moralibus verò debetur medium, quia cùm objecta earum sint finitæ bonitatis, possunt amari, vel odiri ultra meritum, & potest excedi circa illa.

Resp. dist. ant. objectum primarium, con. objectum secundarium, & actus habendi circa utrumque, neg. ant. & cons. objectum primarium est Deus in se, & suis perfectionibus, secundarium verò attenditur in rebus, circa quas exercemus actus istarum virtutum, & in actibus ipsis; & circa hæc possumus excedere, aut deficere, ut dictum est.

Inst. Regulę circa hęc posteriora, ne excedatur, aut deficiatur, non petuntur ab ipsis virtutibus Theologicis, sed à prudentia, quæ est virtus moralis, & est illis extrinseca; ergo necessitas medii non est in his virtutibus supernaturalibus, sed in hac prudentia naturali, quę illarum actibus pręfiniat medium; ergo ut Theologicæ, & supernaturales non habent medium.

Resp. dist. ant. à prudentia morali, & simul à prudentia particulari, seu à regulis particularibus singularium, con. à prudentia morali sola, neg. ant. nam, ut diximus, præter dictamen prudentiæ naturalis, & moralis, adest lumen, & auxilium supernaturale, quod est singulis annexum, & proprium. & quod

quod dici potest prudentia particularis, & ex hac parte supernaturalis, per quam totam pręfinitur singulis earum actibus medium.

Quæres, *An illud medium sit medium rei, an verò tantùm rationis.*

Resp. quòd in aliquibus requiritur medium rei, in aliis verò sufficit medium rationis. Ratio est, quia medium justitiæ est fixum, & rei; nam reddendum est tantum, quantum est receptum, vel ablatum, nec plus, nec minus, quicumque sit creditor, & debitor, & servare oportet æqualitatem rei ad rem tam in debitis, quàm in permutationibus: at in aliis medium est proportionatum danti, vel accipienti, ut in eleemosyna, in actibus fidei exiguntur actus magis expliciti à viro docto, quàm ab idiota; à divite largior eleemosyna, quàm à minùs divite: & sic de cæteris.

Quæres 2. *an medium requiratur etiam in virtutibus intellectualibus, sicut in moralibus.*

Resp. affirmativè: nam ut diximus, potest peccari contra prudentiam, & fidem per excessum, sicut & per defectum; & non est ulla ratio, quare in his non requiratur mediocritas æquè, ac in moralibus. Vidimus, & iterum videbimus, quòd in fide peccatur per excessum, quando creduntur ut revelata plura, quæ non sunt revelata: ideò monebat Apostolus, [1] *licèt Angelus de cœlo euangelizaverit vobis, præter quam quod euangelizavimus vobis, Anathema sit.* Et, [2] *nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, an ex Deo sint.* In prudentia etiam humana faciliùs peccatur, ut videbimus.

DE S-

[1] Gal. 1. [2] 1. Io. 4.

DISPUTATIO II.

De virtutibus theologicis in communi.

JAm propiùs accedimus ad intentum, & ubi premisimus pauca de virtutibus quantùm ad ea, quæ communia sunt omnibus, descendimus ad ipsas Theologicas quoad ea, quæ illis pariter communia sunt.

QUÆSTIO I.

An, & quid sit virtus Theologica.

VIrtus dicitur Theologica juxta etymologiam vocis, quia respicit Deum ut objectum *quod*, & *quo*, seu *formale*, sicut scientia dicitur Theologica, quia est sermo de Deo. Quærimus hìc, an dentur aliquæ tales virtutes, & quid illæ sint.

CONCLUSIO I.

D*Antur virtutes Theologicæ, & supernaturales.* Est communis, & de fide.

Prob. 1. ex Scoto [1] dicente, quòd *non sunt necessarii in via, nisi illi habitus, qui sunt virtutes morales, intellectuales, & Theologicæ*. Et alibi sæpè de illis meminit sub hoc nomine.

Prob. 2. ex Script. quæ memorat tres istas virtutes, quas dicimus Theologicas. *Nunc autem manent fides, spes, charitas,* (inquit Apostolus) [2] *hæ sunt virtutes Theologicæ, quæ dantur nobis ad conjungendum noscum Deo,* ait Lyranus. Et sæpiùs alibi occurrit mentio modò de fide, & spe, ut, *crede Deo, & recuperabit te, spera in illum*; modò de charitate, *quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S.* &c.

Confir. ex Concilio Viennensi docente, quòd in baptismo conferuntur gratia, & virtutes, sc. supernaturales, & per se infusæ: & Tridentinum illas nominat dicens, [3] quod *in justificatione hæc omnia simul infusa accipit homo cum remissione peccatorum per* I. C.

[1] *3.d.34.B.4.* [2] *1.cor.13.* [3] *ss.6.c.7.*

I.C. cui inseritur, fidem, spem, et charitatem: sed hę virtutes sunt verè Theologicæ, & supernaturales; ergo dantur. Min. patebit de singulis, quia sc. nos uniunt Deo, & illum respiciunt immediatè, & directè. Item Ecclesia docet nos orare, *da nobis Domine fidei, spei, et charitatis augmentum*.

Confir.2. quia hæc tria dona habent omnes conditiones virtutum, & nos verè conjungunt Deo, seu respiciunt Deum ut objectum *quod*, & *quo*, seu materiale, & formale.

Prob. 3. Homo prout ordinatus ad finem supernaturalem debet operari circa illum, & quidem supernaturaliter; ergo indiget principiis supernaturalibus, quibus elevetur ad illas operationes per intellectum, & hoc præstat fides; & per voluntatem, quod præstant spes, & charitas; sed hæc principia sunt virtutes Theologicæ; ergo &c.

Objic.1. Ad hanc elevationem sufficerent virtutes morales cum auxiliis gratiæ actualis; ergo frustra asseruntur aliæ. Prob. ant. ut homo elevetur, & operetur circa finem, sufficit, quòd illum cognoscat, & mandata, illaque observet, *si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; sed ad hæc sufficiunt virtutes morales; ergo &c.

Resp.neg.ant. & cons. prob. nam mandata omnia, nec finis ipse, non possunt cognosci certò sine fide, & habemus præcepta fidei; & principale mandatum est de charitate in Deum, & ad operandum sustinemur spe in illum: hæc autem non faciunt virtutes Cardinales. Quantùm ad gratiam, fateor, quòd hæc posset sufficere, & supplere defectus harum virtutum, sed certum est, quòd faciliùs, delectabiliùs, & magis regulariter hæc præstantur per has distinctas virtutes, & maximè quia habemus existentiam earum ex Scriptur. & Conciliis: unde concluditur si non necessitas earum absoluta, saltem maxima utilitas.

Inst. Hæretici etiam Ethnici, ut Cornelius, & Eunuchus, non habentes fidem possunt credere, & diligere, & sperare per solum gratiæ auxilium; ergo idem esset de omnibus.

Resp. neg. cons. quia, ut dixi, licèt Deus de potentia absoluta posset hominem ita juvare, & dirigere; tamen non ita facit; nec desunt illi rationabilissima mo-

motiva id ita præstandi, ut de facto præstare se nobis revelat per Scripturam, & Concilia.

Inst. 2. Sub iis nominibus virtutum, & Theologicarum non reperiuntur in Scriptura, nec Conciliis; ergo falsum est fundamentum. Prob. ant. discurrendo per singula.

Resp. neg. conf. nam sufficit, quòd reperiantur in Scriptura, Conciliis, & Patribus quoad rem, licèt quoad voces virtutum, & Theologicarum non legantur; nec enim disputamus de vocibus: sunt qualitates intrinsecùs inhærentes, & infusæ à Deo in animam, & nos elevant ad Deum, ut credamus quæ revelat, & speremus quæ promittit, & adhæreamus ei per summum amorem; & hæc donat gratis, & supernaturaliter; ergo habent omnia, quæ requiruntur, ut dicantur virtutes Theologicæ, & supernaturales, quocumque alio nomine velis eas appellari.

CONCLUSIO II.

Virtus Theologica rectè describitur, habitus supernaturalis à Deo solo infusus, elevans animam ad Deum immediatè, et objectaliter attingendum. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Tres conditiones ponuntur pertinere ad virtutem Theologicam. 1. est respicere Deum pro objecto. 2. habere pro regula prima regulam humanorum actuum, non autem regulam acquisitam. 3. immediatè infundi à Deo, sicut à causa efficiente, &c.* Per hanc 3. conditionem explicatur 1. particula definitionis, qua dicitur *à solo Deo infusus habitus*, & 2. conditio explicat, quomodo elevet ad Deum attingendum, & 1. explicat ultimam particulam, quòd sc. *Deum respicit objectaliter*, sive *ut objectum immediatum* virtutis Theologicæ. Vides hanc definitionem includere conditiones virtutis Theologicæ assignatas à Scoto.

Aliter describitur ex Augustino, sed cum ista coincidit: *Est bona qualitas mentis, qua rectè vivitur, et qua nullus malè utitur, et quam Deus operatur in nobis.*

Prob. 2. quia sic rectè explicatur natura talis virtutis, prout à Patribus, & Doctoribus usurpatur secun-

[1] *3.d.16. F.16.*

dum

dum genus, & differentiam suam propriam. Dicitur 1. *habitus*, quod ponitur loco generis, & per id convenit cum moralibus. 2. *elevans hominem ad Deum objectaliter attingendum*; sic differt à Cardinalibus, quæ non sic respiciunt Deum; sed adhuc convenit cum aliis acquisitis, & naturalibus, quæ respiciunt quidem Deum ut objectum, v. g. fides, aut spes, & charitas naturales, & acquisitæ; sed non sunt *à Deo solo infusæ*: ideò hæc particula distinguit has virtutes ut per se infusas ab omnibus aliis.

Prob. 3. per partes: & 1. quòd sit habitus: nam Innocentius III. dicit, [1] quòd *parvuli baptizati non credunt per usum* (seu per actum) *sed per habitum fidei, quem suscipiunt in baptismo*: & narrat, aliquos dicere illis dimitti peccatum, *& virtutes infundi habentibus illas quoad habitum, non quoad usum, donec adoleverint*. Et in Concilio Viennensi, ubi notant, quòd non dubitabatur, quin virtutes illæ essent habitus, sed an infunderentur parvulis; sed hoc ut probabilius amplectitur, & definit Concilium illud: [2] *nos* (inquit) *opinionem 2. quæ dicit tam parvulis, quàm adultis conferri in baptismo gratiam informantem, & virtutes, tamquam probabiliorem, & dictis sanctorum ... magis consonam, & concordem, sacro approbante Concilio duximus eligendam*. Non autem diceret has virtutes infundi parvulis, nisi sentiret eas esse habitus; nam parvuli non sunt capaces earum quoad usum, ut dicebat Innocent. III. si autem sunt habitus in pueris, quare non in adultis? Et Trident. cit. postquam dixit, hominem justificari *per susceptionem gratiæ, & donorum*, & quòd *hæc omnia simul infusa accipit homo, fidem, spem, & charitatem*, & quòd *hæc per Spiritum S. diffundatur in cordibus, eisque inhæreat*, sc. habitualiter, & permanenter, ut solent habitus inhærere.

Confir. ex eodem Concilio, quatenùs docet hæreticum esse dicere, quòd quolibet peccato, quo amittitur gratia, amittatur etiam fides; & quòd illa fides, quæ remanet, non sit vera fides: nam non prætendit, quòd fides remaneat quoad actum, sed quoad habitum; ergo idem est de spe, & charitate.

Con-

[1] *Cap. majores de Bapt.*
[2] *de SS. Trin.*

Confir. 2. Nã si charitas non inhæreret habitualiter, amitteretur à dormiente, & ab omnibus justis, statim atque cessant elicere actus harum virtutum, quod absurdum, & incredibile est.

Prob. 2. p. quòd sint supernaturales. Nam id dicitur supernaturale propriè, quod tendit ad Deum ut objectum beatificum, vel quod à Deo solo producitur supra, aut præter exigentiam ullius causæ creatæ, vel quod concurrit, vel elevat hominem ad actus supernaturales velut eorum comprincipium; sed isti habitus, seu virtutes tales sunt; ergo sunt verè supernaturales, & quidem in substantia. Prob. min. 1. ex Conciliis citatis: nam docent, has virtutes pueris infundi cum gratia: & Scriptura ipsa dicit, charitatem *infundi per Spiritum S.* 2. certum est, eas concurrere nobiscum, & elevare nos ad actus supernaturales fidei, spei, & charitatis: & quòd respiciunt Deum ut objectum immediatum; & ideò dicuntur Theologicæ; ergo &c. Hinc

Probata manet 3. pars, quòd sit *habitus à solo Deo infusus*, tum ex Scriptura, tum ex Trid. cit. & magis probabitur infrà.

Prob. deniq; 4. pars, quòd *elevet hominem ad Deum objectaliter attingendum*: nam, ut notabamus, ideò virtutes istæ dicuntur Theologicæ.

Objic. 1. con. 1. par. Si virtutes istæ essent habitus, id constaret vel ex Scriptura, vel ex Conciliis, vel ex Patribus; sed ex nullo tali capite constat, eas esse habitus, ut per singulas discurrenti patebit; nulla enim auctoritas ex illis afferri potest, nequidem ex Patribus, qui cùm illas sæpè commendent, nusquam tamen canunt eas esse habituales; ergo gratis hoc dicitur.

Resp. neg. ant. nam licèt expressis vocibus non dicant, eas esse habitus, tamen id satis apertè colligitur, ut faciant hanc veritatem esse Theologicè veram, & certam. Auctoritates Scripturæ, & Conciliorum adduximus, & alias adducunt Theologi passim. Quoad Patres facilè constat ex eorum modo loquendi, eos stare pro hac veritate. Unde Concilium Viennense dicit, *sententiam eorum, qui putant has virtutes infundi pueris quoad habitum, probabiliorem, & dictis Sanctorum, et Doctorum moder-*

norum magis consonam esse.

Objic. con. 2. Virtutes istæ sunt entia creata; ergo sunt naturales: prob. conf. nam omne creatum est intra naturam.

Resp. neg. conf. ad prob. dico, eas esse quidem intra naturam, sed non sunt producibiles à natura, nec exiguntur produci ab ulla causa naturali.

Inst. Multa sunt entia, quæ non possunt produci, nisi à solo Deo, & tamen non dicuntur supernaturalia, ut Angelus, anima rationalis, cœlum, materia prima, &c. ergo quòd illi habitus non sint producibiles nisi à solo Deo, non facit eos supernaturales.

Resp. dist. ant. si non sint per se, & de se ordinata ad Deum supernaturaliter, & immediatè attingendum, conc. si sint ita ordinata per se, & de se, neg. antec. & conf. nam isti habitus per se, & de se essentialiter ordinantur ad Deum objectaliter, & immediatè attingendum, & sic sunt extra omnem ordinem naturæ.

Objic. 2. Nulla fit mentio talis supernaturalitatis in Scriptura, nec Conciliis, nec Patribus; ergo gratis asseritur.

Resp. dist. ant. nulla mentio quoad vocem, transeat; quoad rem, neg. ant. & conf. sic de incarnatione, de virginitate Mariæ cum maternitate, de resurrectione, &c. non dicitur verbis expressis, quòd sint opera supernaturalia; sed tantùm quòd *conceptus est de Spiritu S. ex Maria virgine*, quod *unxit eum* (Christum) *Dominus* &c. & hinc colligimus, illa opera esse supernaturalia. Sic autem dicitur de gratia, & charitate, quòd Spiritus S. eam *diffundat* &c. Sic de fide, & aliis donis, *nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum.* De resurrectione sufficit dicere, quòd *Deus suscitavit eum à mortuis.* [1] Sic de charitate dicit Augustinus, [2] quòd *nullum est isto dono Dei excellentius. Dantur et alia per Spiritum S. munera* &c. quod sufficit, ut illa dicantur supernaturalia. Et clariùs alibi; [3] *fidei initium, et augmentum non naturæ, sed gratiæ donum est.*

Obj c. 1. con. 3. p. Experimur, quòd post longam, & frequentem instructionem Catechumeni contrahunt

[1] 1. *pe.* 1. [2] 15. *trin.* 18.
[3] *de Eccl. dogm.* 42.

hunt habitum, & facilitatem ad credendum; ergo habitus fidei acquiri potest; ergo non est per se infusus à solo Deo: & idem est de spe, & charitate.

Resp. dist. ant. habitum naturalem, con. habitum supernaturalem, neg. ant. & conf. nam si catechumenus actus frequentes credendi eliciat vel propter auctoritatem catechizantis, & erit fides humana, vel propter Deum revelantem, & erit fides divina, hi actus non elicientur quidem sine supernaturali gratiæ actualis ope; sed tamen habitus per illos actus contracti erunt naturales in substantia; sicut fidelis, qui per peccatum infidelitatis amittit fidem infusam, adhuc retinet aliquam facilitatem credendi ex habitu acquisito; & tam habitus iste, quàm illi actus erunt purè naturales: de quo dicemus postea.

QUÆSTIO II.

De causa finali, et necessitate harum virtutum.

Vidimus in præcedenti, Deum solum esse causam efficientem harum virtutum, sicut & objectum illarum immediatum: Jam de finali dicemus, in qua fundatur earum utilitas, & necessitas. Et de causa materiali dicemus in particulari, sicut & de formali. Quoad finalem primariam non dubitatur, quin ea sit ipse Deus, qui, ut diximus aliàs, omnia propter semetipsum operatur; nec etiam de secundaria principali, nempe hominis salute æterna, ad quam per hæc dona nos præparat: nec etiam dubitatur de illorum summa utilitate: quis enim dubitat, hæc dona, & habitus cœlestes nos mirabiliter juvare ad finem beatitudinis nostræ consequendum? Restat ergo, ut videamus, an illa dona sint necessaria homini, & unde oriatur illa necessitas!

Suppono etiam necessitatem, sicut nec existentiam virtutum habitualium istarum probari non posse, nec agnosci, nisi ex revelatione in Scriptura, vel traditione. Unde ante Concilium Viennense, de quo diximus supra, plures Theologi negabant earum infusionem quo-

ad habitus, saltem in pueris: nec deessent Deo alia media ad homines juvandos, & elevandos ad tales actus pietatis, nisi pro sua bonitate, & clementia sic statuisset eos juvare. Sit igitur

CONCLUSIO I.

F*inis, seu necessitas virtutum Theologicarum est, ut homo justificetur, & adjuvetur ad opera meritoria vitæ æternæ per formas inhærentes, & permanentes, prout ipse ordinavit illam esse promerendam.*

Prob. 1. ex Scoto dicente, [1] quòd *magister posuit unum habitum, quo informante animam Spiritus S. inhabitat; & ut inhabitans quasi perficit potentias habitibus supernaturalibus; duas quidem, intellectum, et voluntatem fide, et spe ad credendum, et sperandum, sed voluntatem nullo alio habitu ad amandum, quàm isto,* (sc. charitate) *per quem dicitur inhabitare.* Vides hìc, quomodo ex Dei ordinatione charitas necessaria sit, ut forma perficiens animam, non solùm ut Spiritus S. inhabitet, sed ut perficiatur voluntas ad amandum, & fides intellectum ad credendum, & spes voluntatem ad sperandum perficiant.

Prob. 2. ex Concilio Trident. docente, [2] quòd *in ipsa justificatione, cum remissione peccatorum, hæc omnia recipit homo simul infusa per I. C. cui inseritur, fidem, spem, et charitatem:* Hæc tertia est ipsa formalis justificatio, quatenùs charitas identificatur cum gratia justificante. Inde dat rationem, cur hæc „ tria infundantur: nam inquit: fides, nisi ad eam „ spes accedat, & charitas, neque unit perfectè cum „ Christo, neque corpus ejus vivum membrum effi- „ cit. Et ideò Catechumeni petunt ab Ecclesia, cum „ petunt fidem vitam æternam præstantem, quam si- „ ne spe, & charitate fides præstare non potest; ergo tres istæ virtutes sunt necessariæ ad vitam æternam consequendam, & quidem in adultis per opera singularum, & singulæ ad eam concurrunt.

Prob. 3. Nam de fide est, quòd in justificatione infunditur charitas *cum cæteris donis, quæ sunt fides, et spes,* sine quibus homo perseverare non potest de via or-

[1] 1. *d.* 17. *q.* 1. *MM. vel q.* 3. *n.* 30.
[2] *ss.* 6. *c.* 7.

ordinaria in accepta justitia: sed vitam æternam mereri non potest sine hac perseverātia; nec potest sic perseverare sine actibus harum virtutum, sicut nec sine illis potest justificari: ergo ex Dei ordinatione istæ virtutes sunt necessariæ adultis, & justificatis ad vitam æternam obtinendam. Prob. min. nam [1] *sine fide impossibile est placere Deo*. Et, *qui non crediderit, condemnabitur*. [2] Et, *qui sperat in Domino, beatus est*: [3] Et, *qui non diligit, manet in morte*: [4] sed isti actus commodè non possunt haberi sine habitibus informantibus potentias, sc. intellectum, & voluntatem, à quibus elici debent; ergo &c.

Dices, negari posse min. nam ad istos actus sufficeret Deum concurrere supernaturaliter per gratias actuales; non autem requiruntur habituales.

Contra. Nam de facto certum est, cum istis virtutibus concurrere etiam tales gratias excitantes, & juvantes; ergo sine virtutibus vel non sufficerent gratiæ actuales, vel illi actus non tam facilè, & perfectè elicerentur.

Fateor, quòd de potentia absoluta possent elici cum istis gratiis, & à Deo solo cum potentiis naturalibus: sed loquimur de via ordinaria, & Dei ordinatione secundum leges præsentes providentiæ divinæ. Et sicut voluit, ut per Filium ejus, quem misit in mundum, homines *vitam habeant*, & abundantiùs habeant per augmentum, quod per opera sua obtinent; ita & virtutes, seu habitus præparavit, quibus juventur ad talia opera.

Dices 2. ad hoc sufficere concursum virtutum acquisitarum per frequentes actus credendi, amandi, & sperandi; ergo non sunt necessarii habitus infusi.

Contra. Nam neque habitus illi possunt acquiri sine infusis; ergo nulla solutio. Probat. anteced. nam actus acquisiti habituum haberi non possunt facilè, & connaturaliter, nec perfectè frequentari, nisi per habitus infusos; ergo nec habitus acquisiti. Plura dicemus de singulis in particulari.

Objic. 1. Fides non justificat, neque spes; ergo non

[1] *Hebr.* 11. [2] *Matt. ult.*
[3] *Prov.* 16.
[4] 1. *Joan.* 3.

sunt necessariæ, nec justificatio est earum finis. Prob. antec. nam manent in peccatore; ergo non justificant.

Resp. dist. ant. non justificant separatim à charitate, con. simul cum charitate, neg. ant. separatæ à charitate ad justificationem juvant, & præparant; simul cum charitate juvant ad eam conservandam, & augendam. Et hoc sensu dicit Apostolus, [1] *homo per fidem justificatur*, nam inquit Conc. Trid. [2] quia *fides est humanæ salutis initium, fundamentum, et radix omnis justificationis* &c.

Inst. Hoc dici posset de fide actuali æquè, ac de habituali; nec de ista loquitur Concilium potiùs, quàm de actuali; ergo habitualis non est necessaria, sed sufficeret actualis.

Resp. dist. conf. si Deus aliter ordinasset, & de potentia absoluta, con. de lege posita, & ordinaria, neg. conf. non negamus, quin Deus potuisset aliter velle, & quin posset id præstare per se, aut per gratias actuales: sed de facto statuit hæc facere per hos habitus, & id constat ex Conciliis citatis, quibus docemur, has virtutes infundi pueris per baptismum: quod dicere non potuit de gratiis actualibus, & quoad usum, cujus isti non sunt capaces; sed tantùm de habitibus, qui permanent in eis, donec possint eis uti.

CONCLUSIO II.

Virtutes Theologicæ non sunt necessariæ potentiis animæ tantùm ad faciliùs, et promptiùs, et intensiùs operandum, ut habitus naturales, sed etiam ad simpliciter posse operari. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui concedit quidem, potentiam cum habitu causare actum intensiorem, & perfectiorem, & faciliùs cum habitu, sed præterea quòd habitus causet actum quoad substantiam: Salvatur, „quòd actus est intensior à potentia, & habitu, quàm „à potentia sola, non quidem quòd potentia sit cau„sa substantiæ actus, & habitus sit causa intensionis, „quasi duobus causatis respondeant duæ causæ; sed „quòd

[1] *Rom. 5.* [2] *c. 8.*
[3] *Ibid. I. 9.*

„ quòd ambæ causæ concurrentes possunt producere „ effectum perfectiorem, quàm altera sola, qui tamen effectus secundum se totum, & per se unus „ est à duabus causis, sed in diverso ordine causantibus. Vides, substantiam actus non esse à potentia sola, sed etiam ab habitu: ideò solet communiter dici, quòd habitus infusi differunt ab acquisitis, quatenùs illi dant simpliciter posse; isti verò dant solùm posse faciliùs, & meliùs.

Prob. 2. quoad 1. p. quia juvant potentias ad actus credendi, & diligendi, & sperandi; ergo facilitatem, & perfectionem tribuunt actibus. Prob. conf. ex Scoto cit. *quando duæ causæ concurrunt ad aliquem effectum, una sola non potest ex se in ita perfectum actum, sicut ambæ simul:* sed isti habitus concurrunt simul cum potentiis ad actus fidei, spei, & charitatis; ergo dant illis facilitatem, & perfectionem. 2. quia nisi juvarent potentias ad promptiùs, & perfectiùs agendum, vel essent causæ totales actuum, vel nihil operarentur, sed utrumque falsum est, ut dicemus; ergo dant utrumque.

Loquor autem de his habitibus respectu adultorum: nam, ut jam monui, certum est, quòd neutrum dant in pueris, qui non sunt capaces operandi.

Prob. 2. p. 1. Nam cùm dico, habitus dare simpliciter posse, non dico, quòd sint causæ totales operationum, sed quòd potentia de se, & cum generali Dei concursu non possit elicere ullos tales actus, sed ita est de potẽtiis animæ respectu actuũ supernaturalium fidei, spei, & charitatis; ergo isti habitus dant simpliciter posse, & concurrunt in suo genere ad substantiam actuum, non verò tantùm ad perfectionem accidentalem, v. g. ad majorem intensionem gradualem.

Prob. 2. quia illi actus sunt supernaturales in substantia, sed hoc non habent à potentia cum generali Dei concursu; ergo quoad substantiam, & quoad esse simpliciter pendent ab his habitibus. Maj. supponitur ex communi sententia. Prob. min. nam actus purè naturales sic producuntur ordinariè.

Objic. 1. con. 1. p. Si darent aliquam facilitatem, & perfectionem actibus, posset quis scire certò se habere illos habitus, & maximè charitatis, & sic sciret

se esse in statu charitatis, & gratiæ: sed cons. est contra nos; ergo &c. Prob. maj. nam quisque posset in se experiri talem propensionem, & facilitatem ad credendum, amandum &c. ergo & scire se habere illos habitus sic inclinantes, & facilitantes.

Respond. neg. maj. & conseq. prob. nam illa inclinatio, & facilitas potest etiam provenire ex habitibus acquisitis, vel ab auxiliis specialibus gratiæ actualis; & ideò ex hac inclinatione, & facilitate non arguitur certò, & præcisè existentia habituum infusorum.

Objic. con. 2. par. Si darent simpliciter posse, haberent rationem potentiæ; sed conseq. est falsum, alioqui enim actus non essent liberi, nec meritorii; ergo &c.

Resp. neg. maj. non enim auferunt influxum potentiæ in illos actus, sed elevant eam, ut possit eos elicere, quod non posset facere sine illis, aut sine auxilio æquivalenti, quod magis patebit ex sequentibus.

QUÆSTIO III.

An, et quomodo virtutes Theologicæ concurrant ad actus.

SUpponebamus in præcedenti, habitum fidei v.g. concurrere cum intellectu ad actus credendi, & dicebamus, illum concurrere non tantùm ad hoc, ut facilius, & perfectiùs quoad modum producantur, sed etiam ut simpliciter existant, quatenùs ex lege posita non posset intellectus elicere illos sine tali habitu, aut sine aliquo gratiæ actualis auxilio, vel concursu Dei speciali supplente.

Jam videndum, in quo genere causæ concurrant, an activè, & in genere causæ efficientis, & hoc supposito, an tota efficientia actuum sit ab illis habitibus? An verò potentia etiam efficienter agat, &c. Vide quæ diximus de causalitate habituum.

CON-

CONCLUSIO

Habitus virtutum Theologicarum concurrunt efficienter ad actus suos, non ut causæ totales efficientes, sed partialiter simul cum potentiis. Videtur contra Thomistas quoad 2. p. quatenùs videntur docere, hos habitus esse causas efficientes totales.

Prob. 1. ex Scoto [1] *Potest dici, quòd habitus est causa partialis effectiva, cum quo etiam potentia est causa partialis respectu actus procedentis à potentia, et habitu* &c. Fatetur tamen, posse sustineri contrarium, nempè quod habitus non concurrant activè; & proponit, & solvit argumentum in utramque partem.

Prob. 2. quia aliæ virtutes, & habitus sunt activi; ergo & isti. Nam sunt de genere qualitatum, & dantur ad juvandas potentias; nec videtur ad quem alium finem, & usum darentur, si non ita influerent.

Confir. Nam si aliquid præstant in anima, id faciunt in aliquo genere causæ, sc. efficientis, aut materialis, aut formalis, aut finalis; sed non ut causæ materiales, nec formales, nec finales; ergo ut efficientes. Prob. min. non ut materiales; non enim sunt, sed supponunt subjecta disposita, ut patet ex Concil. Trident. de dispositionibus ad justificationem, quam hæc dona sequuntur. 2. non ut formales: nam omnes formæ, & qualitates sunt activæ; ergo & istæ. 3. non ut finales; nam & ipsæ virtutes sunt ad finem.

Denique id patebit ex dicendis de qualibet harum virtutum in particulari.

Prob. 2 p. 1. ex dictis de gratia, & lumine glorię, nempe quòd nec gratia sive actualis sive habitualis, nec lumen gloriæ sit tota ratio agendi, nec causa totalis actuum visionis, & amoris beatifici, sed ad hos actus concurrant potentiæ per suam virtutem naturalem, ita ut cum æquali lumine, & gratia perfectior intellectus eliciat perfectiorem visionem; ergo idem dicendum de lumine fidei, & habitu charitatis, & spei.

Prob. 2. ex Concilio Trid. [2] *si quis dixerit, liberum hominis arbitrium et excitatum nihil cooperari Deo excitanti, et vocanti assentiendo* &c. *Anath. sit.* Nam idem dicendum de cooperatione ad virtutes

[1] *Ibid. H.* [2] *Sess. 6. can. 4.*

infusas; ergo ad actus fidei, spei, & charitatis potentia cooperatur effectivè.

Prob. 3. Nam si ad actum charitatis voluntas merè passivè se haberet, non esset liber; sed conf. est falsum; ergo &c. Prob. maj. nam actus non est liber, nisi prout est in potestate agentis illum ponere, aut non ponere; sed quòd illi actus possint elici, aut non elici, non provenit nisi à voluntate; ergo in eos voluntas influit activè. Prob. min. libertas illorum actuum pendet effectivè ab habitibus, aut à voluntate; nulla enim alia causa est assignabilis, quæ ad illos effectivè concurrat; sed non pendet ab habitibus, cùm sint causæ determinatæ naturaliter, & non vitales; ergo &c.

Prob. 4. Nam illi actus sunt vitales; sed hoc non habent ab habitibus, quia non sunt vitales; ergo à voluntate efficiente, seu tanquam à principio activo, &c. Alias rationes vide in locis memoratis.

Objic. 1. con. 1. p. Alii habitus non sunt activi; ergo nec isti. Prob. ant. tum quia hoc non est certum apud Philosophos, qui hoc non satis probant; tum quia sunt de prædicamento relationis, quæ non est activa; nam *ad relationem non datur motus*; ergo &c.

Resp. neg. ant. & 1. prob. ejus: tum quia potiùs Philosophi omnes docent contrarium, ut cùm dicitur, quòd habitus est, quo habens utitur, cùm voluerit: tum quia habitus, de quo hìc loquimur, est de genere qualitatis, licèt fortè importet aliquam relationem secundariò. Non enim loquimur hìc de habitu, prout significat habere, quod est de ultimis prædicamentis.

Objic. 2. Unius actionis una est potentia activa; ergo ad actus fidei vel non agit habitus, vel voluntas; quia hæc sunt duo principia genere, & specie diversa.

Resp. dist. ant. una potentia, seu principium activum totale, & principale, con. unum principium indivisibiliter, neg. ant. alioqui in actibus nostris Deus, vel potentia nostra non concurreret activè. Igitur habitus spei cum voluntate sunt duæ causæ partiales, & subordinatæ actuum supernaturalium, & una causa totalis in suo ordine. Potentia est causa principalis, & habitus est adjuvans, & instrumentalis. Quòd autem sint agentia diversi generis, nihil facit, ut patet in aliis causis activis naturalibus: Sol, & homo generant hominem.

Inst.

Inst. Si habitus concurreret effectivè ad actum spei v. g. illi tribueret aliquid, quo illi assimilaretur; sed nihil tale est in actibus harum virtutum; ergo &c. Prob. min. si aliquid conferret vel vitalitatem, vel supernaturalitatem; sed neutrum præstat; ergo nihil. Prob. min. 1. non vitalitatem, cum ipse non vivat. 2. non supernaturalitatem, quia res supernaturalis non potest produci à creatura; ergo &c.

Resp. neg. min. 1. & 2. arg. nam ad utrumque concurrit, non ut causa principalis, sed ut causa adjuvans respectu potentiæ, & ut instrumentalis respectu Dei, qui per tales habitus elevat potentiam ad actus supernaturales, quos ordinatione sua acceptat ad meritum gratiæ, & gloriæ.

Objic. 3. Si virtutes essent activæ, agere possent separatim à potentiis; hoc enim est proprium formæ activæ; v. g. calor separatus à subjecto calefaceret: sed cons. est falsum; ergo &c.

Resp. neg. maj. & cons. prob. & disparitas est de his virtutibus, quòd earum actio, & activitas talis est naturæ, ut non possit exire in actum, nisi in potentiis, & cum potentiis animæ: non ita est de aliis formis, quarum activitas est magis absoluta.

QUÆSTIO IV.

An istæ virtutes distinguantur ab acquisitis penes objecta, seu an præter Theologicas per se infusas dentur etiam aliæ Theologicæ acquisitæ.

Quia virtutes Theologicæ definiri solent quoad Etymologiam vocis eæ, quæ versantur immediatè circa Deum objectaliter attingendum, & juxta causam effectivam, & modum, quo habentur, sc. quòd infundantur à solo Deo, dubitari potest, per quam harum duarum conditionum magis distinguantur ab acquisitis, seu an ita distinguantur penes objectum terminativum, & motivum, ut nulla sit possibilis virtus acquisita circa idem objectum. Aliter etiam proponi solet; an sc. per frequentationem actuum credendi, sperandi, & diligendi Deum acquirantur habitus facilitantes ad similes actus naturaliter producendos ex iisdem motivis.

CONCLUSIO I.

Virtutes infusæ, et acquisitæ non distinguuntur penes objecta motiva, et terminativa: seu, *dantur virtutes Theologicæ acquisitæ per actus infusarum*. Videtur contra Thomistas.

Prob. 1. ex Scoto[1] docente, quòd per actus infidelitatis, & desperationis non corrumpuntur habitus fidei, & spei infusæ, nisi demeritoriè: *et si velis habere aliquid, quod corrumpatur per istos actus, tanquam repugnans formaliter, dico, quòd illud non est nisi fides, et spes acquisita. Et benè possibile est per actus nostros induci aliquid repugnans formaliter illis habitibus acquisitis*; ergo Scotus admittit acquiri habitus fidei, & spei, qui corrumpuntur per actus contrarios.

Prob. 2. Nam fides acquisita potest tendere in omne objectum, in quod tendere potest infusa, & ex eodem motivo; ita est de spe, & charitate: ergo non distinguuntur ab infusis penes objecta materialia, nec formalia. Probatur ant. homo per fidem acquisitam potest credere, Deum esse unum, & trinum propter revelationem, aut veracitatem divinam; sed Deus trinus est objectum materiale fidei, & revelatio, seu veracitas est objectum motivum, & formale fidei infusæ; ergo fides acquisita potest in idem tendere. Prob. maj. 1. quia homo non baptizatus æquè, ac baptizatus posset credere Doctori dicenti, Deum esse unum, & trinum, & veracem, & hoc revelasse; & ex actibus frequentibus hoc credendi acquireret habitum, & facilitatem ad similes: sed iste actus non esset fidei infusæ, sed acquisitæ in non baptizato, sicut esset fidei infusæ in baptizato; ergo &c. 2. quia hæretici, qui amiserunt fidem infusam propter hæresim circa Eucharistiam v. g. non minùs credunt Mysterium Trinitatis, quàm Orthodoxi, & ex motivo revelationis; sed id non credunt per fidem infusam; ergo per fidem acquisitam, quæ habet idem objectum. Maj. patet experientia: nam qui à fide caderet in hæresim, experiretur se eodem modo, & motivo credere articulum post amissam fidem infusam, quo credebat, antequam caderet. Imò fide humana posset quis credere propter

[1] *4. d. 1. q. 1. Q Q. 33.*

pter auctoritatem hominis probi, Deum esse veracem, & eum revelasse se esse unum, & trinum, & propter illam veracitatem assentiri huic propositioni, *Deus est unus, et trinus*: quae enim in hoc repugnantia? sed haec credulitas non esset à fide infusa, sed acquisita; ergo &c.

Confir. Posset gentilis legere catechismum Catholicum, & in eo videre, quòd Deus est verax, & infallibilis in his, quae revelat, & quòd revelat se esse unum, & trinum, & hoc credere propter illud; sed haec credulitas erit ex fide acquisita, non ex infusa, saltem habituali; ergo &c.

Confir. 2. Nisi enim hoc posset credi ex fide naturali, & acquisita, homo cognosceret naturaliter se habere fidem, spem, & charitatem, & per consequens se esse in gratia; sed hoc est falsum, ut dictum est aliàs; ergo & ant. prob. maj. nam possum certò scire, & experiri, quòd assentior syncerè huic articulo fidei, *Deus est unus, et trinus*; & quòd amo Deum propter se: sed hoc non possum praestare, nisi per fidem, & charitatem supernaturaliter infusam; ergo scirem certò, me habere utramque, & esse in charitate, seu gratia.

Objic. Sequeretur virtutes acquisitas, & infusas esse ejusdem speciei, & utrasque esse Theologicas; sed cons. est falsum, & contra omnes; ergo & quòd acquisitae, & infusae habeāt idem objectum motivum, & terminativum. Prob. maj. virtutes specificantur ab objectis; sed illae infusae, & acquisitae haberent eadem objecta terminativa, & motiva; ergo essent ejusdem speciei.

Resp. neg. 1. maj. & dist. 2. specificantur ab objectis, ita ut quae habent diversa specie objecta, sint speciei diversae, con. ita ut quae habent eadem objecta praecisè non possint aliunde differre, neg. maj. & cons. nam possunt differre ex principiis intrinsecis, & effectivis: minus requiritur ad distinctionem, quàm ad unitatem; unitas excludit omnem causam diversitatis; ad distinctionem verò, seu diversitatem sufficit minima causa. Infusae sunt ex principio partiali activo ordinis supernaturalis, item & ex effectibus: nam virtutes per se infusae dant simpliciter posse; acquisitae verò non dant nisi agere delectabiliter, & faciliùs, & perfectiùs, ut dictum est.

Objic. 2. Si darentur naturales acquisitæ circa idem objectum materiale, & formale, frustra essent supernaturales, & infusæ; imò & istæ non essent per se, sed per accidens infusæ; sed cons. est falsum, & contra nos; ergo & ant. Prob. maj. nam per acquisitas haberemus actus omnes, qui habentur per infusas; ergo istæ non essent necessariæ, nec per se infusæ: nam ideò non sunt necessariæ, ut attingamus, & operemur circa Deum assensum ad veritates ejus, & per affectum circa ejus bonitatem, & per se infusæ in hoc differunt à per accidens infusis, quia istæ nulla vi creata possunt haberi, sicut illæ.

Resp. neg. maj. & ant. prob. nam infusæ requiruntur, ut operemur circa Deum actibus supernaturalibus, & proportionatis fini, ad quem disponunt, qui est supernaturalis, nempè meritum, & acquisitio vitæ æternæ, & tales actus nulla vi creata possunt haberi, nec habitus ad eos concurrentes, & necessarii, & sic sunt per se infusi à solo Deo.

Inst. Ergo virtutes infusæ, & acquisitæ non habent eadem objecta formalia; sed hoc est contra conclusionem nostram; ergo est falsa quoad hoc. Prob. maj. virtutes infusæ tendunt in Deum ut attingibilem, seu amabilem, & credibilem supernaturaliter; acquisitæ verò ut attingibilem naturaliter; sed hæ formalitates differunt specie; ergo &c.

Resp. neg. maj. subsumptam, & dist. min. prob. sunt distinctæ formalitates, quæ non movent potentiam, nec ab ea explicitè cognoscuntur, licèt adsint, con. quæ movent, & cognoscuntur, neg. min. & cons. nam naturalitas, & supernaturalitas sunt quidem conditiones, quæ insunt ex principiis illorum actuum; sed non movent, nec determinant potentias, nec ab eis percipiuntur. Supernaturalitas est ratio formalis, qua Deus creditur, vel amatur, non verò ratio, quæ moveat ad amandum in actibus fidei, & charitatis infusæ: ita est de naturalitate in actibus fidei, & charitatis acquisitæ.

Vides ergo, quòd tam acquisitæ istę, quàm infusę dici possunt Theologicę; quia habent Deum pro objecto tā terminativo, & materiali, quàm motivo, & formali, & quòd de omni objecto, de quo haberi possunt actus, & habitus, & virtutes infusæ, possunt haberi acquisitæ.

CON-

CONCLUSIO I.

P*Er actus virtutum supernaturalium acquiruntur habitus naturalis ordinis*. Hæc supponebatur in præcedenti.

Prob. 1. ex Scoto cit. nam fides, & spes illæ acquisitæ, quas dicit corrumpi per actus infidelitatis, & desperationis, potuerunt acquiri per actus illarum virtutum supernaturalium.

Prob. 2. Nam experientia docet, fideles per frequentes actus credendi aliquibus articulis fidei v. g. acquirunt facilitatem credendi eisdem præ aliis, & quòd amisso habitu fidei propter hæresim circa aliquos, adhuc retinent habitum credendi alios: sed hæc non possunt provenire ab habitu infuso: tum quia supponitur amissus in hæretico; tum quia est æqualis circa omnes articulos in Catholico: ergo proveniunt ab habitu naturali acquisito per actus supernaturales frequentatos.

Nec dicas, has facilitates provenire ex actibus naturalibus elicitis simul cum supernaturalibus: nam gratis hoc diceretur, & contra omnem experientiam. Quis enim unquam expertus est, se habere simul duos distinctos actus circa idem objectum, naturalem unum, & alium supernaturalem.

Objic. Illi duo habitus fidei acquisitæ, & infusæ producerent simul duos actus distinctos, vel unicum; sed neutrum dici potest; ergo nec quòd actus fidei infusæ generet habitum fidei acquisitæ, & naturalis. Maj. patet: neuter enim debet esse otiosus. Prob. min. 1. non duos actus simul; nam id mox negabamus; 2. non eundem; nam iste actus esset simul naturalis, & supernaturalis, sed hoc dici non potest; ergo &c. Prob. maj. nam prout esset ab habitu naturali, esset tantùm naturalis, non enim posset superare suam causam, & esset supernaturalis, prout ab habitu supernaturali produceretur.

Resp. neg. 1. min. nam producerent eundem ut duæ causæ partiales, & subordinatæ, & neg. similiter 2. min. nam sub diverso respectu diceretur utrumque, si ab utroque, & sub eodem motivo procederet; sicut omnes actus harum virtutum, prout procedunt indivi-

sibi-

sibiliter ab habitu infuso, qui est principium supernaturale, & ab intellectu, qui est potentia naturalis, & principium naturale. Nota tamen, quòd loquimur de his virtutibus, prout sunt supernaturales, & per se infusæ.

Colligis, quo sensu habitus fidei, & aliarum Theologicarum virtutum dicantur dare potentiis simpliciter agere, & quo sensu id non sit verum. Dicuntur dare simpliciter agere, quatenùs elevant potentias ad actus, ad quos istæ absolutè non possent attingere, sc. actus in substantia supernaturales, quos nec facilè, nec difficilius, nec imperfectè possent elicere, nisi sic elevarentur, & juvarentur: in hoc differunt ab habitibus, & virtutibus acquisitis, & naturalibus: nam isti non dant simpliciter agere, sed tantùm agere cum majori facilitate, & modo perfectiori. Si verò per dare simpliciter agere intelligas, quòd sunt tota ratio agendi, adeò ut potentiæ de suo nihil efficiant in actus, hoc falsum est: nam patet ex dictis, quòd intellectus, & voluntas per suas innatas facultates concurrunt efficienter in actus fidei, spei, & charitatis mediante elevatione, & auxilio horum habituum, sine quibus non possunt sic attingere, & agere circa sua objecta.

QUÆSTIO V.

De causa effectiva virtutum Theologicarum, à quo, & quomodo producantur, & amittantur.

JAm diximus in definitione harum virtutum, quòd à solo Deo infunduntur, sed id probandum remisimus in hunc locum, & præcipuè videndum, quomodo producantur à Deo, An per creationem, An per actionem eductivam, sicut disputavimus de productione gratiæ. Quæstio etiam procedere posset de causa meritoria.

CONCLUSIO I.

V*Irtutes Theologicæ supernaturales à Deo solo infunduntur, et hoc per actionem creativam.* Quoad 1. p. est communis; non ita quoad 2. ut patuit de gratiæ productione.

Prob.

Prob. 1. ex Scoto [1] docente, quòd *oportet ponere fidem infusam propter auctoritatem Scripturæ, et Sanctorum... et hoc à Deo, ut perficiat animam in actu primo, quia Dei est perfectè perficere ... et sicut perficit voluntatem per charitatem, sic et intellectum per fidem*, &c. Ad quod faciunt auctoritates Scripturæ, & Ecclesiæ orationes, quibus ipsum augmentum harum virtutum petimus. *Domine adauge nobis fidem*. Et, *da nobis fidei, spei, et charitatis augmentum*, &c. Si enim à solo Deo datur augmentum, à fortiori & ipsæ virtutes quoad primum esse dantur à solo Deo.

Prob. 2. 1. p. ex Scriptura: nam de fide ait Apostolus, [2] *Deus divisit mensuram fidei, sive prophetiam secundum rationem fidei*, &c. Item, [3] *alteri datur fides in eodem spiritu... quod omnia operatur unus, atque idem spiritus*, &c. [4] Et de charitate, *diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S.* &c. [5] Item, *Dominus ... abundare faciat charitatem vestram*. Et sponsa fatetur, [6] quòd Deus sponsus *ordinavit in ea charitatem*. Et de spe [7] *memor esto verbi tui... in quo mihi spem dedisti*. [8] Item, *abundetis in spe, et virtute Spiritus S.* Et dicitur *Deus spei*; & quòd Deus Pater [9] *secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam*, &c. Et generaliter [10] *omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum*, &c.

Prob. 3 ex Concil. Trident. [11] docente, quòd *per Spiritum S. gratia Dei diffusa est in cordibus eorum, qui justificantur. Unde in justificatione cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo, fidem, spem, et charitatem*; ergo &c.

Confir. ex Patribus. Nam inquit Augustin. [12] *fidei initium, et augmentum non naturæ, sed gratiæ donum est*. Et alibi, [13] *charitas est major fide, et spe, quæ in nobis à Deo sunt*. Et sic de aliis.

Prob. denique. Nam ex omnium consensu virtutes istæ sunt dona supernaturalia; ergo sunt à Deo supernaturaliter, & supra exigentiam, ac debitum naturæ agente, quod magis patebit ex 2. p. nam si non exi-

[1] *3. d. 33. H. 14. et 15.* [2] *Ro. 12.* [3] *1 cor. 12.* [4] *Ro. 7.* [5] *1. Thess. 3.* [6] *Cant. 1.* [7] *ps. 118.* [8] *Ro. 15.* [9] *1. pe. 1.* [10] *Jac. 1.* [11] *sess. 6. c. 7.* [12] *præd. SS. 2.* [13] *tr. 83. Jo.*

existant, nisi per creationem, certum est, quòd creatio soli Deo convenit.

Prob. 2. p. ex Scoto. Nam notat Poncius à Scoto ita certam putari, & ut talem supponi, ut nusquam putant eam esse probandam: ita hic auctor in summa, & in suo commentario ad d. 17. primi: Prob. inquam ex iis Scripturæ, & Patrum locis, quibus probavimus gratiam existere per creationem: nam eadem est ratio de his virtutibus, ac de ipsa gratia quoad hoc, & maximè supposita ejus identitate reali cum entitate charitatis, quæ est una ex illis.

Confir. Nam certum est, has virtutes esse à solo Deo, qui non dependet in suis productionibus à concursu materiæ, vel subjecti, & nihil repugnat eas sic produci in anima; ergo sic de facto producuntur, sc. independenter ab ullo præsupposito subjecto; ergo per creationem.

Objic. 1. con. 1. p. Quælibet harum virtutum potest acquiri per actus proprios; ergo non sunt à Deo solo. Prob. ant. experientia Catechumenorum, qui ante infusionem habituum sentiunt se inclinari ad actus earum, & eos frequentant, & per hanc frequentationem tales habitus acquirunt, ut se exponant martyrio pro fide; sed Catechumeni non habent hos habitus infusos; non enim solent infundi ante baptismum; ergo id faciunt per habitus acquisitos.

Resp. dist. ant. quælibet naturalis, con. supernaturalis, neg. ant. & cons. non enim negamus, quin habitus naturales fidei, spei, & charitatis etiam Theologicæ possint acquiri, sed non supernaturales, qui ex Dei ordinatione sunt necessarii ad salutem consequendam, & ut dicebamus, possunt Catechumeni acquirere habitus illos naturales per actus ex gratiæ actualis, & specialis auxilio elicitos; sed non supernaturales, de quibus loquimur.

Objic. con. 2. Quod exigit produci dependenter à subjecto, non creatur, sed talis est productio virtutum istarum; ergo non creantur. Maj. patet ex definitione creationis, prout distinguitur ab eductione. Prob. min. quod exigit existere in subjecto, & dependenter ab illo, exigit etiam ita produci; sed istæ virtutes exigunt inesse, & existere dependenter à subjecto;

cto; sunt enim accidentia, & per consequens entia, quæ non per se existunt, nec habent subsistentiam; ergo &c.

Resp. neg. min. & maj. prob. nam formæ spirituales exigunt existere in subjecto, & tamen producuntur independenter ab illo. Ita est de aliquibus accidentibus, & maximè de supernaturalibus, quæ cùm à solo Deo produci possint, sic nec in fieri dependent à subjecto, ut nec ipse Deus dependet in suis productionibus; & tales sunt istæ virtutes.

Inst. Aliæ formæ substantiales, præter animam, & accidentales dicuntur educi ex subjectis, quæ informant; ergo & istæ propter eandem rationem, sc. ob eandem dependentiam in existendo, dependent etiam in fieri à subjectis.

Resp. neg. cons. & ratio negati patet ex responsione præallata: quippe sicut exigunt à solo Deo produci, ita & produci independenter à concursu subjecti, licèt in eo conserventur. Ideò dicit Poncius, quòd quasi duæ actiones Dei concurrunt in harum virtutum infusione, sc. ea, qua creantur, seu producuntur independenter ab ullo concursu subjecti, & alia, qua infunduntur, & uniuntur subjecto, quod non contingit in iis, quæ educuntur; nam eadem actione reali producuntur, & inducuntur.

De causa meritoria nihil speciale occurrit dicendum: nam certum est, eas virtutes non dari nisi ex meritis Christi, & quoad nos idē est de illarum prima infusione, ac de prima gratia justificante; nec videntur cadere sub meritum magis, quàm ista, sicut non minùs sunt principium meriti, & simul cum ista infunduntur, ut patet ex Concilio Tridentino citato. Idem est de augmento illarum, ac de augmento gratiæ; nam sicut istud cadit sub meritum, ita & illud.

CONCLUSIO II.

H*Abitus supernaturales virtutum infusarum non destruuntur physicè, sed moraliter, seu demeritoriè.* Est communis Scotistarum.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Concedo, quòd fides non corrumpitur in nobis effectivè, sed demeritoriè, & quidem non* per

[1] *Ibid.*

per quodcumque demeritum, sed per illud, quod ex ratione sua opponitur fidei, cujusmodi est infidelitas, sive error circa credibilia, &c. Eadem est ratio de aliis.

Prob. 2. ex dictis de oppositione peccati cum gratia: nam quoad hoc eadem est ratio de his habitibus, ac de habitu gratiæ sanctificantis, qui est realiter idem cum habitu charitatis. Unde

Prob. 3. Nam si habitus non opponuntur physicè cum ullo peccato; ergo non destruuntur, nec amittuntur per formalem, & physicam actionem ullius causæ creatæ; nam non corrumpuntur habitus physicè, sicut nec aliæ qualitates, nisi per contrarias.

Confir. Nam sicut à solo Deo producuntur, & quidem per creationem, ut dictum est, ita & ab illo solo destruuntur, & quidem per annihilationem.

Objic. 1. Infidelitas, & fides opponuntur physicè; ergo & physicè expellunt se: idem est de spe, & charitate. Prob. ant. nam sicut infidelitas est habitus inclinans ad dissentiendum veritatibus revelatis, ita fides ad assentiendum eisdem; ergo &c.

Resp. neg. cons. nam fides inclinat supernaturaliter, infidelitas verò naturaliter, & sic non opponuntur sub eodem genere, & ordine. Aliud est, quòd opponantur quoad actus, qui ob limitationem potentiæ non possunt esse simul. Infidelitas quidem corrumperet habitum fidei acquisitum, sed non infusum, cujus conservatio, sicut & productio pendet à solo Deo: ita est de aliis.

Objic. 2. Si habitus fidei, & spei destruerentur demeritoriè, deberent amitti per quodlibet grave peccatum; sed cons. est falsum, ut patet ex dictis; ergo &c. Prob. maj. nam omne peccatum mortale est gravissimum demeritum.

Resp. neg. maj. & cons. prob. nam in argumento supponitur, quòd Deus idem statuerit de omni peccato respectu omnium istorum habituum; quod non est verum de habitu spei, & fidei: nam cùm hæc oppositio peccati, & donorum Dei sit ex ipsius ordinatione, & non ex natura rei, si non ita statuit de omnibus, non potest inferri idem de omnibus.

QUÆSTIO VI.

Quæ, & quot sint virtutes supernaturales Theologicæ, & quam inter se habeant connexionem.

DIximus, virtutes vocari Theologicas, quia respiciunt Deum immediatè, & in se in ratione objecti, & in hoc distinguuntur ab aliis virtutibus Christianis, & moralibus, quæ respiciunt quidem illum ut finem, & sunt aliquo modo supernaturales, quando scilic. opera earum eliciuntur ex auxilio gratiæ actualis, aut etiam habitualis; imò & quædam videntur immediatius, & directiùs respicere Deum, ut religio, pœnitentia, timor Domini, & aliæ similes. Ideò quærimus hìc precisum numerum virtutum verè, & propriè Theologicarum.

Diximus etiam, illas simul infundi cum gratia sanctificante, & ideò quæri solet, an, & quomodo inter se connectantur, adeò ut sint à se invicem separabiles quoad entitatem habituum: quæ hac quæstione sunt breviter explicanda.

CONCLUSIO I.

TRes sunt, & non plures propriè virtutes Theologicæ, fides, spes, & charitas. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto. [1] dicente, quòd *fide tenemus tres virtutes Theologicas esse necessarias, & perficientes immediatè animam respectu objecti increati* &c. Et, *circa Deum sufficienter perficitur tribus virtutibus Theologicis, & hoc perfectissimè, quantum perfici potest, si illi tres habitus sunt perfectissimi in suo genere; quia circa ipsum immediatè cognoscendum in via sufficienter perficit fides..... circa autem ipsum ut diligibilem in se sufficienter perficit charitas, & ut appetibilem ut commodum mihi sufficienter perficit spes....sed non convenit, viatorem habere circa Deum actus ordinatos alios, quàm intelligere, diligere ipsum in se, & appetere eum mihi ut bonum meum.* Habes ergo conclusionem assertam, & probatam.

Prob. 2. ex Scriptura, & Patribus. Nam D. Paulus enu-

[1] *3.d.34.B.6.*

enumerat tres istas pro statu viæ. *Nunc manent fides, spes, & charitas*, tria hæc, [1] id est, inquit Hieron. *in præsenti tria hæc, in futuro autem sola Dei charitas, & Angelorum, & Sanctorum omnium permanebit.* Sanctus Gregorius [2] comparans eas tribus filiabus Job, ait, *cùm virtutes nostræ in omne, quod agunt, fide, & spe, & charitate fulciantur, quasi operantes filii, tres ad convivium sorores vocant, ut fides, spes, & charitas in omne opus bonum gaudeant, quod unaquæque virtus administrat.* Et S. August. [3] *tria quædam proposuit animæ nostræ necessaria egregius gentium Doctor dicens, Nunc autem manent &c.* Et idem docent communiter SS. Patres, & Theologi.

Prob. denique ratione Scoti: nam Deum respicere debemus pro hoc statu viæ, ut cognoscibilem, & ad hoc requiritur, & sufficit fides: ut appetibilem, vel ut bonum nostrum, & appetitu concupiscentiæ, & ad hoc sufficit spes: vel ut in se, & per seipsum diligibilem; & ad hoc sufficit charitas. Fides perficit, & dirigit intellectum, & duæ posteriores perficiunt voluntatem, ut rectè se gerant circa Deum.

Quòd autem non sint plures, prob. 1. ex eo, quod nulla sit alia excogitabilis circa Deum ut objectum, quæ non facile reducatur ad unam istarum, ut discurrenti patebit, quia nulla est necessitas asserendi plures; ergo &c. Ant. utrumque patebit ex objectionibus.

Objic. 1. con. 1. p. Unum est objectum, nempè Deus; ergo & una virtus Theologica sufficit: nam virtutes specificantur, & distinguuntur ab objectis.

Resp. dist. ant. unum objectum sub diversis formalitatibus consideratum, con. sub eadem formalitate consideratum, neg. ant. & conf. nam, ut patet ex fundamento conclusionis, Deus licèt perfectè unus, tamen à viatore sub diversis formalitatibus est considerandus.

Inst. Saltem sufficerent duæ virtutes, sicut duæ potentiæ; ergo non sunt tres. Prob. ant. nam sicut sufficit unica, quæ perficiat intellectum, ita & una, quæ perficiat voluntatem.

Resp.

[1] 1. *Cor.* 13. [2] 1. *mor.* 16.
[3] *ser.* 1. *Dom.* 50.

Resp. neg. ant. utrumque: nam cùm intellectus non sit capax attingendi Deum in via clarè, & distinctè, sufficit eum cognoscere ut verum, & veracem. At quia rationem habet summi boni nostri in se, & summi boni & nobis, ideò requiruntur duæ virtutes in voluntate, quibus perficiatur ad eum attingendum sub utraque formalitate, quales sunt charitas, & spes.

Objic.con.2.p. Ad actum fidei, præter lumen supernaturale revelationis in intellectu, requiritur pia affectio in voluntate, quæ captivet intellectum ad assentiendum revelatis obscuris; ergo fides importat duas virtutes, seu duos habitus supernaturales, & Theologicos.

Resp.neg.cons. nam habitus in voluntate, quo captivatur intellectus, seu pia illa affectio non respicit directè Deum, sed honestatem credulitatis circa veritates revelatas, & pertinet ad aliquam virtutem moralem.

Resp. 2. dist. eandem cons. importat duas virtutes partiales, quæ unicam faciant totalem, con. duas totales, & distinctas, neg. conseq. nam pia illa affectio concurrit quidem ad actum credendi, sed partialiter cum intellectu credente, seu assentiente.

Objic.2. Sunt plures alii habitus tam in intellectu, quàm in voluntate circa Deum ut objectum, qui non pertinent ad ullum ex tribus assignatis; ergo & sunt multo plus quàm tres virtutes Theologicæ. Prob. ant. nam habitus scientiæ Theologicæ, habitus sapientiæ, religionis, pœnitentiæ, & donum timoris Domini versantur directè circa Deum ut objectum, & circa illum perficiunt intellectum, & voluntatem; ergo &c.

Resp. neg.ant. utrumque, & 1. de Theologia, ejus conclusiones non sunt supernaturales, quia sequuntur ex una præmissa non revelata, sed naturali, ut diximus aliàs. 2. vel pertinet ad fidem, si est obscura, & de revelatis; vel ad Theologiam, si est partim ex naturalibus, partim ex revelatis, vel ad metaphysicam, si est de primis, & sublimioribus principiis, & veritatibus. 3. religio respicit quidem supremam Dei excellentiam, & majestatem, sed ut objectum,

cui defert cultum debitum, seu latriam, non verò ut objectum *quod*, ut videbimus suo loco. 4. pœnitentia non respicit Deum directè, sed peccatum ut offensam Dei: & denique donum timoris filialis pertinet ad charitatem, vel omne malum, quod potest Deo displicere, si est initialis, vel malum pœnæ, quod imminet peccanti, & offendenti Deum; imò & timor iste reduplicativè ut servilis, non est virtus.

CONCLUSIO II.

Virtutes Theologicæ distinguuntur realiter tum inter se, tum ab aliis virtutibus moralibus, & sunt ab invicem separabiles, non autem necessariò connexæ. Est etiam communis.

Prob. 1. ex Scoto [1] quoad utramque partem: primò de moralibus, *Dico, virtutes morales non requirere Theologicas ad hoc, ut ipsæ morales sint perfectæ in specie sua.... & quoad 1. p. dico, quòd virtutes Theologicæ non sunt connexæ inter se, sicut patet in patria, ubi manebit habitus, & actus charitatis sine habitu, & actu spei; & in via, ubi in peccatore manent fides, & spes sine charitate; ergo ex ratione habituum in existendo non est necessaria connexio earum*. Meritò dicit *in existendo*, nam re vera in earum fieri, & infusione simul infunduntur tres Theologicæ, ut patet ex Conciliis Viennensi, & Tridentino, & Moguntino IV. quæ suprà retulimus.

Prob. 2. quoad 1. p. ex Scriptura citata, qua constat, charitatem in patria remansuram sine fide, & spe. Et ex Apocalypsi, [2] ubi arguitur Episcopus Ephesinus, quòd cæteras quidem virtutes haberet; *sed charitatem tuam primam reliquisti*; ergo virtutes Theologicæ non sunt necessariò connexæ.

Prob. 3. ex Concil. Tridentin. [3] *si quis dixerit, amissa per peccatum gratia*, (quæ est charitas) *simul & fidem semper amitti, aut fidem, quæ remanet, non esse veram fidem, licèt non sit viva, aut eum, qui fidem sine charitate habet, non esse christianum, Anath. sit*. Hinc

Prob. 4. Nam per peccatum mortale amittitur charitas,

[1] *3. d. 36. Q. 29. & R. 30. & 31.*
[2] *Apoc. 2.* [3] *ss. 6. can. 28.*

ritas, non autem fides, nec spes; ergo sunt separabiles, & non connexæ.

Prob.2. p. quia in pueris sunt virtutes Theologicæ infusæ cum gratia justificante, ut mox dicebamus ex Conciliis, non autem morales. 2. S. Augustinus, & alii Patres fatentur, Philosophos, & gentiles habuisse morales, non autem Theologicas. 3. certum est, quòd in hæreticis, & Apostatis à fide remanent plures virtutes morales: unde Christus dicebat: *filii tenebrarum sunt prudentiores filiis lucis*. 4. certum est apud omnes, quòd Theologicæ infunduntur à Deo, morales verò acquiruntur usu; ergo &c.

Objic.1. con.1. p. Fides, & spes, sicut nec alię virtutes sine charitate non sunt perfectæ, imò nec sunt virtutes veræ ex Augustino, & Apostolo; ergo omnes virtutes Theologicæ, imò & aliæ sunt connexæ.

Resp. dist. ant. non sunt perfectæ in ordine ad salutem consequendam, con. in sua specie, neg. ant. & conf. nam Apostolus, & August. loquuntur de illis virtutibus in ordine ad salutem consequendam, seu ad meritum vitæ æternæ.

Inst. Sine charitate non ordinant ad finem, propter quem infunduntur, non enim prosunt ad salutem, quæ est finis earum; ergo non sunt virtutes.

Resp. dist. ant. ut suprà, non ordinant ad finem meritoriè consequendum, con. ad finem suo modo specifico, neg. ant. & cons. fides in sua specie ordinat nos ad credenda ea, quæ Deus revelat; spes verò ad appetenda, & expectanda, seu speranda bona æterna, quæ Deus præparavit nobis: sed illa credulitas, neque spes non sunt meritoriæ sine charitate.

Inst. 2. Sine charitate dicuntur informes apud Theologos; ergo & imperfectæ.

Resp. eodem modo, informes informitate meritoria, con. informitate specifica, & sibi propria, neg. ant. Theologi vocant quidem virtutes informes, quando sunt sine charitate, quam in hoc sensu vocant formam virtutum, quia eas perficit, ut placeant Deo meritoriè, & ab eo acceptentur ad retributionem vitæ æternæ; sed non prætendunt, eas

ſine charitate non eſſe veras, & perfectas in ſua ſpecie, ut de fide patet ex definitione Concilii Tridentini cit.

Inſt.3. Saltem coexigunt charitatem; ergo exigitivè ſunt connexæ, & inſeparabiles.

Reſp. diſt. ant. coexigunt ad conſummatam perfectionem hominis, con. (nam ſine charitate homo non eſt perfectus, nec ſalvabitur) ad propriam perfectionem in ſua ſpecie, neg. ant. hanc enim habent ſingulæ à Deo, qui earum eſt operator, & largitor, & cujus ſunt perfecta opera.

Objic. 1. con. 2. p. Homo non dicitur perfectus, ſi deſit ei vel unica virtus; nam ex Scoto cit. perficitur ſeptem virtutibus, ſcil. tribus Theologicis, & quatuor moralibus; ergo omnes ſunt connexæ.

Reſp. eodem modo, ſcil. ut homo ſit undecumque, & ſimpliciter perfectus, con. ut virtutes ſingulæ ſint in ſua ſpecie perfectæ, neg. ant. Scotus loquitur de perfectione ſubjecti, non verò de perfectione virtutum ſingularum in ſua ſpecie.

Objic. 2. ex Concilio Tridentino. Cum gratia juſtificante infunduntur etiam alia dona; ergo & aliæ omnes virtutes tam morales, quàm Theologicæ; nam omnes comprehenduntur ſub nomine donorum; ergo ex parte Dei omnes ſunt connexæ.

Reſp. neg. conſ. & rationem ejus: nam Concilium explicat, quænam ſint ea dona, cùm addit, *cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo... fidem, ſpem, & charitatem*: & ſicut illa ſimultas infuſionis virtutum iſtarum non impedit earum ſeparabilitatem; ita quamvis concederemus, etiam morales ſimul infundi cum Theologicis, non inferretur earum connexio in facto eſſe, & ſi in facto eſſe ſunt ſeparabiles, ergo & in fieri: nam Deus non ligatur ad omnes ſimul largiendas potiùs, quàm ad omnes indiviſibiliter conſervandas.

Objic. 3. Virtutes Theologicæ nequeunt eſſe imprudentes, injuſtæ, intemperantes, & imbecilles; ſed ſunt imprudentes, &c. niſi habeant ſimul prudentiam, &c. ergo neceſſariò exigunt morales, ſcilic. prudentiam, juſtitiam &c. ergo omnes ſunt connexæ.

Reſp. neg. min. nam ſine habitu prudentiæ, juſti-

tiæ, &c. non sunt quidem prudentes, sed non sunt imprudentes.

Resp. 2. dist. min. sunt imprudentes negativè, con. positivè, neg. min. sunt non prudentes; sed hoc non inducit connexionem necessariam ad singularum perfectionem specificam.

Inst. Homo non debet sanari tantùm in parte superiori, & in ordine ad Deum, sed etiam in parte inferiori, & in ordine ad se, & ad proximum: sed sic non potest sanari, nisi per morales; ergo istæ connectuntur cum aliis.

Resp. ut jam dictum est non semel, verum esse, quòd ut homo sit undecumque, & simpliciter perfectus, & sanus, debet habere omnes virtutes suo statui necessarias: sed hoc venit ex parte hominis, non ex parte virtutum.

DISPUTATIO III.

De virtutibus Theologicis in particulari, & 1. de fide.

FIdes est primum fundamentum supernaturalis ad vitam christianam ædificii, ait Augustinus *Domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, & diligendo perficitur*: ideò ab ista ordimur disputationem de divina virtutum triade:

QUÆSTIO I.

An, et quid sit fides Theologica.

FIdei vox variè sumitur in Scriptura. 1. reperitur usurpata pro *fidelitate*, seu parte illa justitiæ, qua implentur promissa: ut cùm dicitur [1] *fidelis Deus, et absque ulla iniquitate*; quia implet, quod dicit. 2. pro *attestatione* dicti alicujus: ut cùm legimus, [2] *Vir bonus fidem facit pro proximo suo*. 3. pro *fiducia* in Deum: ut cùm dicitur, [3] *postulet in fide nihil hæsitans*. 4. pro *conscientia*: ut cũ dicitur, [4] *quod non est ex fide, peccatũ est*. 5. pro actu, quo assẽtimur aliorũ dictis: ut

[1] *Deuter. 31.* [2] *Eccl. 27.*
[3] *Jac. 1.* [4] *Rom. 14.*

ut cùm legimus, *non omni verbo credas*. 6. pro objectis talium actuum credendi, seu pro mysteriis, aut rebus creditis: ut cùm dicit S. Athanas. [1] *hæc est fides catholica*, loquitur de articulis symboli. 7. pro habitu illo supernaturali, quo inclinamur ad assentiendum veritatibus doctrinæ christianæ ut revelatis à Deo, vel pro actibus talis assensus: ut cùm dicitur, *justus ex fide vivit*. De hac fide hìc agimus, non de aliis: & quærimus, an talis fides existat, & quid illa sit?

CONCLUSIO I.

Existentiam fidei authoritas suadet, ratio non demonstrat. Hæc patet ex disp. præcedenti, ubi trium harum virtutum existentiam probavimus.

Prob. 1. ex Scoto. [2] *Oportet ponere fidem supernaturaliter infusam propter auctoritatem Scripturæ, & Sanctorum, sed non potest demonstrari, fidem infusam inesse alicui, nisi præsupposita fide*. Ecce utramque partem conclusionis ex Scoto.

Prob. 1. p. ex Script. dicente, [3] *dabitur ei donum fidei*. Item, [4] *nunc manent fides, spes, charitas*. [5] Item, *Domine adauge nobis fidem*. Item [6] *sine fide impossibile est placere Deo*: Sed hæc, & similia loca intelligunt SS. Patres de fide habituali infusa; ergo datur talis fides.

Prob. 3. ex Conciliis. Nam in Viennensi, [7] ut diximus, approbatur opinio docens, in pueris, & adultis infundi gratiam, & virtutes, *ut magis consona dictis Sanctorum, & Doctorum modernorum*. Non erat quidem dubium de adultis, sed de pueris. Et in Trident. dicitur, quòd *in justificatione cum remissione peccatorum hæc recipit homo simul infusa, fidem*, &c. Et definit, quòd per peccatum non perditur vera fides. Et in Moguntino an. 1549. *justificatus cum venia peccatorum per Spiritum S. una cum fide simul spem, & charitatem infusam accipit*. Denique Ecclesia orat: *Da nobis fidei, spei, & charitatis augmentum*.

Prob.

[1] *Symb.* [2] *3.d.23.F.14.* [3] *Sap.3.* [4] *1.cor.13.* [5] *Luc.13.* [6] *Hebr.11.* [7] *cap.major.§.6.c.7.can.28.*

Prob.2.p. quia ex nulla causa necessaria, & à priori, nec ex ullo effectu pariter necessario, & evidenter connexo, & à posteriori potest demonstrari existentia talis habitus; ergo existentia fidei habitualis supernaturalis demonstrari non potest. Prob. ant.1. de causa: nam à solo Deo infunditur; ergo liberè, & contingenter causatur. 2. de effectibus etiam id patet discurrenti per singulos, qui ei tribuuntur: ut inclinatio ad credendum, intensio, facilitas, certitudo, & motiva credendi habentur in Catechumenis, & hereticis æquè, ac in ullo fideli quoad articulos, in quibus non errant. Item hæc omnia habentur in actibus fidei acquisitæ, & naturalis. Denique hæc infusio pendet ex libera Dei voluntate, qui posset ea omnia præstare vel per se immediatè, vel per auxilia gratiæ actualis, saltem de potentia absoluta; ergo ex nullo capite potest demonstrari existentia hujus habitus.

Objic.1. Per nos sufficeret habitus fidei acquisitæ ad omnes actus, qui habentur per infusam, & supernaturalem, aut Deus posset eos per se efficere; ergo infusus, & supernaturalis est superfluus; ergo non datur.

Resp. neg. ant. quoad 1.p. & conf. quoad 2. p. nam per fidem acquisitam non credimus tam perfectè; & Deus hæc non faceret per se tam connaturaliter, sicut per habitum infusum, qui inhæret animæ permanenter.

Inst. Loca Scripturæ possunt intelligi de fide actuali; ergo non probant de habituali.

Resp.neg. ant. saltem propriè, & litteraliter: nam *amitti*, *augeri*, *manere*, & similia, quæ ibi dicuntur de fide, non possunt propriè dici de fide actuali, & transeunte.

Objic.1.con.2.p. ex Augustin. *homo fidem suam tenet firmissima, & certissima scientia, eamque in se videt, clamatque conscientia, quia rerum absentium fides est præsens, & rerum, quæ foris sunt, intùs est fides, et rerum, quæ non videntur, videtur fides*: sed quod scitur, est demonstratum, aut demonstrabile; ergo dari habitum infusum fidei potest demonstrari.

Respon. ex Scoto. distin. maj. scientia tenet fidem suam actualem, vel habitualem acquisitam, conc.

habitualem infusam, & supernaturalem, neg. maj. & conf. homo experitur, & videt in se actum suum credendi, imò & inclinationem suam ad illos actus, sed non videt eos esse ab habitu infuso potiùs, quàm ab acquisito.

Inst. Videt se credere, & inclinari ad credendum mysterium Trinitatis ob Dei revelantis veracitatem; sed hic actus non potest esse nisi supernaturalis, & ex fide habituali, & infusa; ergo videt in se fidem istam.

Resp. neg. min. nam licèt de facto actus ille sit supernaturalis, & fortè ex fide infusa, & habituali; nescit tamen, an de facto ita sit; quia posset venire à fide acquisita, vel à gratia actuali, & nullam habet de hoc scientiam.

Alia argumenta habes ubi de gratia habituali.

CONCLUSIO II.

Fides Theologica infusa benè describitur habitus supernaturalis inclinans, et juvans ad assentiendum revelatis à Deo ut veraci: actualis verò est actus, quo intellectus ex tali habitu assentitur eisdem revelatis.

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui ex verbis Apostoli colligit, quòd *fides ex ratione sua inclinat tantùm in verum latens*, seu obscurum, & cognitum ex revelatione, ut ait Glossa in illud, *Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium.* [2]

Prob. 1. p. Nam hæc definitio explicat naturam fidei, de qua hìc agimus secundum verum genus, & differentiam propriam; ergo est bona. ant. prob. nam dicitur 1. *habitus supernaturalis inclinans, et adjuvans*; id ponitur loco generis; nam per id convenit cum gratia, spe, & charitate; sunt enim etiam habitus supernaturales inclinantes, & adjuvantes animam, quam informant ad proprios actus. 2. *ad assentiendum*, &c. quod habet locum differentiæ: nam per hoc fides, & actus ejus differunt ab habitibus, & actibus spei, & charitatis, imò & à fide naturali, & humana, quæ non nititur revelationi divinæ.

Confir. Nam aliæ definitiones fidei facilè ad hanc redu-

[1] 3. d. 31. A. 2. [2] Hebr. 11.

reducuntur, & maximè illa, quæ habetur ex Apostolo, cùm dicitur *substantia rerum sperandarum*, &c. Nam cùm dicitur *substantia*, significatur, quòd non est transiens, sed permanens, & de difficili mobilis. Item cum dicitur *rerum sperandarum*, significatur, eam versari circa revelata à Deo, quandoquidem proponit nobis divinas promissiones, quas non speraremus, nisi eas fortiter crederemus. Item cùm dicitur *rerum non apparentium argumentum*; significatur eam niti obscuritate revelatorum; ideò dicitur à Scoto *inclinans in verum latens*.

Prob.2.p. de fide actuali, seu de actibus fidei, & patet ex dictis de habituali: nam actus, quibus assentimur revelatis à Deo propter veracitatem ejus, sunt verè actus fidei Theologicæ; & per hoc distinguuntur ab actibus aliarum virtutum; ergo hæc etiam definitio est bona.

Quidam volunt dici, *quibus assentimur, vel dissentimus*: quia non omnis actus circa veritates fidei est assensus, quo judicamus eas esse veras; sed plures sunt dissensus, quibus judicamus esse falsas, sc. per dissensus, qui propterea sunt veri actus fidei; & hoc quidem verum est, sed sufficit hoc positivum, quod involvit negativum.

Objic. Hæc definitio opponitur definitioni Apostoli; ergo nos est bona. Prob.ant.nam evidens est, eam differre in omnibus.

Resp.dist.ant. differre quoad voces, con. quoad sensum, neg.ant. nam ut diximus, nostra in re convenit cum illa, licèt quoad voces nonnihil differat. D. Paulus explicat fidem per proprietates, & effectus ejus notiores; nos autem per genus, & differentiam intrinsecam.

Posset hic quæri de fine hujus virtutis, ad quid necessaria sit? An ad facilitatem, & perfectionem majorem actuum, v.g. ad majorem intensionem, aut certitudinem, & firmitatem; an ad inclinandam animam? an verò ad simpliciter agendum, ita ut sine hoc habitu non posset anima elicere actus fidei Theologicæ? Sed hæc facilè solves ex dictis de his virtutibus in communi.

QUÆSTIO II.

De objecto materiali fidei.

HAbitus specificantur ab objectis; ideò fidei natura meliùs capietur, si objectum ejus specificum totale, materiale, & formale, primarium, & secundarium, complexum, & incomplexum assignetur. Quærimus præcipuè de materiali, & formali.

CONCLUSIO I.

Objectum simpliciter, et adæquatum fidei hujus sunt res omnes revelatæ, aut revelabiles à Deo. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Teneri potest, quòd sit una fides omnium credibilium, quia non respicit credibilia sub proprijs rationibus illorum, sed ut revelata sunt à Deo, et credit omnia revelata tanquam vera esse eodem habitu, quo credit revelantem esse veracem.* Vides in quo tam multa, & tam diversa objecta habeant unitatem, sc. in revelatione divina.

Prob. 2. Illud est objectum totale, & adæquatum habitus, in quo continentur omnia per actus ejus attingibilia; sed res omnes ut revelabiles à Deo continent omnia per actus fidei attingibilia; ergo &c. Prob. min. nullum revelabile assignari potest, in quod non tendat fides, vel quod non cadat sub ejus considerationem: seu nihil est revelabile à Deo, quod fides attingere non possit; nec ipsa potest attingere ullum ens, nisi prout cadit sub Dei revelationem: ergo omne tale ens continet omnia, quæ spectant ad objectum materiale fidei Theologicæ.

Objic. 1. Illud est objectum totale, & attributionis habitus, ad quod ordinantur omnia, quæ tractantur in scientia, sed omnia, quæ tractantur in fide, ordinantur ad Deum; ergo Deus est objectum adæquatum fidei Theologicæ. Prob. min. nihil attingi potest per fidem, quod non spectet ad Dei naturam, aut potentiam, aut gloriam &c. ergo &c.

Resp.

[1] 3. d. 23. D. 6.

Resp: dist. maj. ad quod ordinantur per se, & intrinsecè, con. maj. & neg. min. extrinsecè, & per accidens, neg. maj. & cons. nam de ratione objecti attributionis propriè, & in rigore non est, ut ad illud referantur omnia quomodocumque; sed tantùm ea, quæ ex se, & sub ea præcisa formalitate referuntur, sub qua cadunt sub ejus considerationem. Multa autem sunt revelabilia, & credibilia ut revelata à Deo, quę non magis respiciunt Deum sub illa ratione, quàm ulla alia, quę cadunt sub sciẽtias purè naturales.

Objic.2. Objectum adæquatum non debet excedere habitum, nec ab eo excedi; sed revelabilia excedunt habitum fidei; ergo &c. Prob. min. fides non potest attingere nisi revelata, non autem revelabilia: nam objectum habitus debet esse quid reale, & existens: *Fides ex auditu*, auditus autem per verbum Dei pronuntiatum; ergò &c.

Resp. neg. min. & dist. prob. non potest attingere actu, & de facto nisi revelata, con. aptitudinaliter; neg. ant. & cons. non credimus actu, & de præsenti, nisi quæ sunt de facto revelata; sed apti sumus ad credendum, & per eandem fidem quæcumque revelabilia: Sicut Logica habet pro objecto syllogismum ut sic tam existentem, quàm futurum, & possibilem: ita est de fide quoad revelata, & revelabilia. *Vna fides potest esse de omnibus credibilibus*, ait Scotus.

Inst. Omnis habitus intellectivus supponit objectum suum *quod sit, & quid sit*; sed fides est habitus intellectivus; ergo supponit objectum suum existens, nempe revelationem, & res revelatas; non autem revelabiles; ergo istæ non sunt de objecto fidei.

Resp.1. neg. maj. nam, ut dicebam de Logica, hæc non supponit syllogismum ut existentem.

Resp.2. dist. maj. quando objectum per sui considerationem & existentiam concurrit ad productionem habitus, vel actus, con. si non ita concurrit, neg. maj. fides est quidem habitus intellectivus, sed revelata, nec revelabilia non concurrunt per sui præsentiam realem ad productionem habitus ejus, qui à solo Deo producitur.

Objic. 2. Nihil est in revelatis, aut revelabilibus, quod non reducatur ad Deum aliquo modo; ergo solus Deus est objectum totale, & attributionis fidei.

Resp. dist. ant. ad Deum ut causam, vel finem, conc. ut revelantem, aut veracem, neg. ant. & cons. nam de ratione fidei non est respicere Deum sub quacumque formalitate, sed sub veracitate in dicendo, aliæ perfectiones ejus sunt objecta *quæ*, & materialia: sed ut revelans, & verax est objectum formale fidei; revelata autem, & revelabilia sunt materia totalis, & adæquata ejus.

CONCLUSIO II.

D*Eus sub ratione deitatis est objectum materiale primarium, & principale fidei.* Est etiam communis.

Prob. 1. ex Scoto: [1] *Deus infundit nobis habitum fidei*, inquit, *inclinantem intellectum nostrum in assensum articulorum, ita quòd fides respiciat Deum, de quo formantur articuli, quibus sicut objectis secundariis assentimur per habitum..... oportet ponere fidem infusam propter firmum assensum, ut respicit Deum pro objecto primo, de quo sicut de objecto formantur aliæ veritates*; ergo ex Scoto, Deus est objectum materiale primarium, & principale fidei.

Prob. 2. ex Script. [2] in qua hæc virtus dicitur *fides Dei*; aut *fides, quæ est in Deum*: [3] &, *accedentem ad Deum oportet credere, quia est* &c. ergo fides principaliter respicit Deum.

Confir. ex Symbolo. Nam statim dicimus, *credo in Deum*. Unde, inquit August. *fidei primum, & maximum officium est, ut in verum Deum credatur*. Ideò dicitur *Theologica*, quia immediatiùs, & directiùs respicit Deum.

Prob. 3. Illud dicitur primum, & principale objectum scientiæ, quod est subjectum in præcipuis complexis, & conclusionibus ejus; sed Deus est subjectum in præcipuis articulis, seu propositionibus credibilibus: v.g. *Deus est*: *Deus est unus, & trinus, glorificator, salvator* &c. & finis præcipuus ejusdem habitus est, ut cognoscatur quis, qualis, & quantus sit in se, & qualiter sit colendus, & quærendus, & eo fruamur &c. [4] *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te* &c. ergo &c.

Dixi.

[1] *Ib. E.* 10. [2] *Mar.* 11. [3] *Thess.* 1. [4] *Hebr.* 11.

Dixi, *sub ratione deitatis*, contra illos, qui volunt, Deum esse objectum fidei ut *Redemptorem*, seu *Salvatorem*, aut *sanctificantem*, aut *glorificantem* &c. de quo vide quæ diximus, ubi de objecto Theologiæ. Nam Deus debet esse objectum primarium fidei sub ea ratione, sub qua principaliter per fidem intenditur; sed sic intenditur sub ratione Deitatis, & in se; ergo sub ratione Deitatis est objectum fidei. Prob. min. nam à Deitate manant alia omnia attributa, & perfectiones Divinæ; sicut & alia prædicata eò reducuntur, ut prædicatum unitatis, trinitatis, & similia, quæ sunt absoluta, & intrinseca; item & creatoris, redemptoris, & similia, quæ tendunt ad extra; ergo prima, & principalis ratio, sub qua intenditur Deus per fidem, est ipsa ejus Deitas.

Objic. 1. Humanitas Christi tam est objectum fidei, quàm Deus, aut Deitas; ergo Deus ut Deus, seu Deitas non est objectum materiale primarium fidei. Prob. ant. ex Script. citata: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*. Item, *hæc scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Filius Dei*. Et Christus ipse dixit: *Creditis in Deum, & in me credite*; ergo tam Christus est objectum fidei, quàm Deus ut Deus.

Resp. neg. ant. & cons. prob. nam ex illis, & similibus textibus habetur solum, quòd Mysterium Incarnationis sit etiam ex partialibus, & necessariis objectis fidei. *Necessarium est ad æternam salutem, ut incarnationem quoque Domini nostri Iesu Christi fideliter credat* &c. inquit Athanas. sed non sequitur, quòd sit objectum principale.

Objic. 2. Plura creduntur per fidem, quæ non ordinantur ad Deum in se, nec ad ejus gloriam manifestandam; ergo Deus in se non est objectum primarium fidei. Prob. ant. revelatur, quòd Tobias habuit canem, & quòd *quasi nuntius adveniens, blandimento suæ caudæ gaudebat*: & sic de multis aliis rebus; sed hæc nihil faciunt ad Deum: ergo &c.

Resp. neg. ant. & min. nam id facit ad Dei revelantis fidelitatem exactam, qui nec minutissimas circũstantias negligit, si faciunt ad providentiæ suæ in servos, & amicos suos commẽdationẽ, ut sci. anticipato gaudio pro reditu filii Tobię blandiretur, pręmisit canem

velut nuntium faustum adventus filii expectati : Sic, inquam, commendatur Dei misericordia in Tobiam patrem, quem sicut ante in multis permiserat affligi etiam per minuta animalia, ut per aviculas, sic in multis vult lætificari, etiam per canem.

Alia argumenta habes in prologo, ubi de objecto Theologiæ.

Porrò, ut meliùs capias quo sensu dicamus, Deum esse objectum *præcipuum*, & *attributionis* fidei, non autem simpliciter *totale*, & *adæquatum*, notabis, illud dici objectum *simpliciter adæquatum*, quod complectitur omnia, quę attinguntur immediatè per omnes actus scientiæ, vel habitus: Deus autem non ita complectitur omnia, quæ per singulos actus fidei attinguntur; v.g. quòd Tobias habuerit canem, & quòd cauda blandiretur. Illud verò dicitur objectum *attributionis*, quod licèt non attingatur immediatè per singulos actus; omnia tamen objecta istorum ordinantur aliquo modo ad illud objectum principale: Sic Deus dicitur objectum principale fidei, non adęquatum simpliciter, sed attributionis, quia omnia, quæ attinguntur per singulos actus ejus, referuntur aliquo modo ad Deum cognoscendum, amandum, sperandum, &c. vel pertinent ad ejus essentiam, vel attributa. Ideò in Scriptura dicitur modò *fides Dei*, modò *fides in Deum*, modò *ad Deum*.

Rursus objectum materiale *incomplexum* scientiæ est res, de qua aliquid dicitur, aut scitur, ut est subjectum conclusionis in syllogismo: *Complexum* verò est propositio, quæ scitur de illa re, seu de objecto *incomplexo*. Sic Deus est objectum materiale *incomplexum*, & *primarium* fidei, quia est id, de quo creduntur veritates, seu propositiones revelatæ: *complexum* verò *materiale* sunt omnes veritates revelatæ. *Secundaria incomplexa* sunt res omnes, quę per fidem sine assertione, seu compositione proponuntur credendæ, ut purgatorium, gratia, &c. denique termini simplices fidei: *Complexa* verò sunt ipsæ propositiones: ut *Deus est trinus*, *Deus est unus*; & sic de omnibus propositionibus credendis, quæ constant prædicato, & subjecto, ut omnes articuli fidei.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

De objecto formali fidei.

CUm virtutes omnes Theologicæ respiciant immediatè Deum, & tamen distinguantur, oportet eum respiciant sub diversis formalitatibus, quæ sint objecta earum formalia: nam objectum formale est formalitas, seu ratio, sub qua respicitur materiale.

Porrò ea est differentia inter assensum, & dissensum intellectus circa objecta, & propositiones in aliis scientiis, & objecta fidei, quæ creduntur, quòd illis assentimus, vel dissentimus propter evidentiam veritatis, quam in eis deprehendimus: at in fide non deprehendimus evidentiam, sed obscuritatem, saltem negativam. Certè evidentia propositionum fidei non movet ad assensum, sed sola auctoritas dicentis, quem æstimamus veridicum, & nolle nos dicendo fallere, neque ipsum falli in suis cognitionibus. Nam *veracitas* importat hæc duo, scilic. infallibilitatem passivam loquentis in suis cognitionibus, ita ut in eis non fallatur, nec falli possit, & veritatem activam in loquendo, ita ut nolit, nec possit velle fallere in verbis, sed necessariò dicat res, quales sunt, supposito quòd loquatur, & aliquid dicat.

Diximus, veritatem Dei aliam dici in *essendo*, quæ est transcendentalis in omni ente, & in Deo est ipsissima Deitas, prout est realissima ejus essentia, ratione cujus dicitur Deus verus oppositus falsis Diis; aliam in *cognoscendo*, quæ excludit errorem ab intellectu, qui cognoscit res, quales sunt in se; & aliam in *dicendo*, quæ repræsentat verbis, aut signis objecta, qualia sunt in se, & qualia ipse cognoscit. Nam hæc 3. veritas supponit 2. & manat ex 1. velut ex radice; & sic opponitur tam errori, quàm mendacio. Talis est in Deo, qui non potest errare in suis cognitionibus, nec fallere in verbis suis: *Fidelis* quippe *Dominus in omnibus verbis suis*, sicut & *sanctus in omnibus operibus suis*. His suppositis, sit

CONCLUSIO.

Objectum formale fidei non est ratio humana, nec lumen ipsum fidei in singulis existens. Est communis contra Manichaeos quoad 1. p. & fortè contra Calvinistas, & Lutheranos quoad 2. quatenùs volunt, rationem credendi, & distinguendi Scripturas canonicas ab Apocryphis, esse spiritum ipsum divinum, qui singulis assistit, eos privatim illuminans.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Sicut fides acquisita assentit, vel credit dicto alicujus; quia credit veracitati dicentis esse verum: sic fides infusa assentit alicui revelato, quia credit Deo, vel veracitati Dei asserentis illud.... & sic fides non habet certitudinem ex objecto, sed ex veracitate dicentis*; ergo ex Scoto motivum, quo firmiter assentimur articulis, seu objectis materialibus fidei, est veracitas Dei revelantis, qui nec fallere, nec falli potest, non autem ratio humana, aut lumen aliquod internũ, aut spiritus privatus in singulis existẽs.

Prob. 2. ex Script. nam inquit Apostolus, [2] *Sermo meus non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis.... fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.* Item, *gratias ago Deo, quia cùm accepistis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed, sicut est, verbum Dei*. [3] Item, *qui non credit filio, mendacem facit eum; quia non credit in testimonium, quod testificatus est* &c. [4] sed credere ex motivo rationis est credere ex humana sapiẽtia, & non ex testimonio, nec in verbo Dei; ergo &c.

Confir. Nam fides *est rerum non apparentium*; sed quae credimus ex ratione, apparent, & habent evidentiam rationis; ergo non pertinent ad fidem. Unde laudatur Petrus, quia id credidit, *quod caro, & sanguis* (scil. ratio, vel vox humana) *non revelavit, sed Pater* &c.

Prob. 3. Nam si propter rationes humanas, & naturales assentiremus articulis fidei, assensus non esset supernaturalis, nec fidei, sed esset actus scientiae, vel opinionis, sicut assensus conclusionis physicę, aut metaphysicę; sed hoc est absurdum, & contra nos; ergo &c.

Prob.

[1] 3 *d.* 23. *D.* 6. [2] 1. *Cor.* 2. [3] 2. *Thess.* 1. [4] 1. *Jo.* 5.

Prob. 2. p. 1. Lumen fidei, aut alterius habitus non se tenet ex parte objecti, sed ex parte principii activi, & potentiæ; ergo non pertinet ad objectum fidei: nam intellectus etiam cum habitu, & comprincipio activo non habet seipsum pro objecto formali; ergo &c.

Confir. Objectum formale est id, quo materiale movet, ac determinat ad sui cognitionem; sed nullum tale lumen sic movet ad assensum fidei; nam, ut sic moveret, deberet ipsum priùs videri, aut cognosci (quod nemo dicet de lumine fidei;) ergo &c. Certè tibi proponitur credendum, quòd *Deus est trinus*, nihil percipis, nisi hæc verba, & quòd Deus ipse hoc tibi revelat per Ecclesiam; ergo nullum lumen percipis, quod te moveat, & determinet ad credendum in ratione motivi. Nam fateor, quòd lumen fidei inclinat, & elevat intellectum ad credendum, sed in ratione habitus, & comprincipii effectivi, non autem in ratione motivi.

Prob. 2. Nam si lumen istud se teneret ex parte objecti, actus credendi non esset liber; nam sicut lucidum necessariò trahit, & determinat oculum apertum, & dispositum ad sui visionem, ita & objecta fidei illustrata hoc lumine: sed conf. est absurdum, & falsum; nam inquit August. *cætera potest homo nolens, credere verò non nisi volens*.

Objic. 1. con. 1. p. [1] *Qui cito credit, levis est corde*; sed qui credit sine urgenti ratione, quæ reddat articulum evidentem, citò credit; ergo levis est corde, & imprudens.

Resp. dist. maj. citò credit, id est, credit sine ratione gravi, con. sine ratione evidenti, neg. maj. & conf. nam motivum fidei, sc. revelatio divina est gravior ratio, quàm quævis demonstratio; quia verbum Dei est certius in iis, quæ dicit, quàm quæ naturali luce demonstrantur.

Inst. Scriptura jubet, [2] ut examinentur credenda: *Probate spiritus, utrum ex Deo sint*: item, [3] *omnia probate, quod certum est, tenete*. Unde B. Virgo non citò credidit Angelo, [4] sed *cogitabat, qualis esset ista salutatio*: Sed si sola auctoritas Dei revelantis esset motivum fidei, non liceret examinare credenda: ergo quærenda

[1] *Eccl.* 39. [2] *Jo.* 4.
[3] *Thess.* 5. [4] *Luc.* 1.

renda est ratio credendi ; ergo ratio est objectum formale fidei.

Resp. dist. maj. examinentur ex parte proponentis credenda, con. ex parte Dei principalis revelantis, neg. maj. & conf. Scriptura monet, ut examinemus eos, qui ministerialiter loquuntur nobis articulos fidei, sc. homines, quia sæpè asserunt, *hæc dicit Dominus*, *cùm ipse non sit loquens*. Multi sunt falsi Apostoli, & falsi prophetæ : *attendite à falsis prophetis.* At eo ipso, quod constat, Deum esse locutum, non melior ratio credendi quærenda est.

Inst. 2. Si absque ratione, & cœcè crederemus contra evidentiam, excusarentur infideles, qui tot deliramenta, & absurda crediderunt ; sed hoc dici non potest ; ergo non nisi ex rationis motivo credendum est.

Resp. neg. maj. non enim excludimus omnem rationis usum ; dicimus tantùm, quòd, ut assentiamur articulis fidei, non est in eis quærenda evidentia rationis humanæ, sed sufficit, ut aliqua certitudine sciamus, eos esse revelatos à Deo.

Objic.con. 2. p. Scriptura docet, [1] fidem objectivam esse lumen, & lucernam. *Lucerna pedibus meis verbum tuum*. Et fides dicitur [2] *quasi lucerna lucens in caliginoso loco*. Et vocatio ad fidem dicitur [3] vocatio *in admirabile lumen* ; ergo objectum formale fidei consistit in aliquo lumine se tenente ex parte objectorum ejus, quæ se ostendunt per illud.

Resp.neg.conf. nam ibi lumen sumitur pro ipsis veritatibus, quæ revelantur, & creduntur, vel pro ipso habitu fidei illuminante, & inclinante intellectum, ut credat. Sic Christus ipse dicitur *lumen ad revelationem gentium*, & *lux vera*, & *lux mundi* : & Apostolus dicit ipse : *vos estis lux mundi*, sc. metaphoricè sumitur nomen lucis.

Objic.2. Dato lumine fidei homo credit, & eo sublato non credit ; ergo lumen est objectum formale fidei, nam sic est ratio credendi ; ergo &c.

Resp.neg. conf. & ant. prob. vel sic dist. ratio credendi se tenens ex parte principii activi, con. ratio motiva se tenens ex parte objecti , neg. ant. nam lumen

[1] *ps.*112. [2] *2.pe.* 1.
[3] 1.*pe.*2.

men illud se tenet ex parte intellectus, quem inclinat, & juvat ad assentiendum revelatis.

CONCLUSIO II.

Veritas Dei in dicendo, seu veracitas est objectum formale fidei Theologicæ, & in eam resolvitur ultima ratio credendi revelatis, non autem lumen, vel habitus fidei. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto cit. [1] nam *fides infusa assentit alicui revelato, quia credit Deo, vel veracitati,* &c.

Prob. 2. ex Script. nam Christus, ut fidem faciat verbis suis, allegat veracitatem suam, ut cum dicit: [2] *ego sum lux mundi... qui sequitur me, non ambulat in tenebris.... verum est testimonium meum .... qui misit me, verax est; & ego, quæ audivi ab eo, loquor mundo.* Et Euangelista, ut credamus ei, allegat auctoritatem Dei loquentis: [3] *Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarravit...* Item, *spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas:* [4] Et, *qui non credit filio, mendacem facit eum; quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus* &c. Et Paulus de Euangelio dicit; [5] *neque ego ab homine accepi illud, sed per revelationem Jesu Christi.*

Prob. 3. Illud est objectum formale motivum fidei Theologicæ, quod est ratio formalis immediata infallibilitatis credendorum; sed illa est veracitas Dei in loquendo; ergo &c. Prob. maj. ideò firmiter credimus loquenti, quia scimus eum nec falli posse in suis cognitionibus, nec fallere, cum loquitur; sed veracitas importat utrumque, ut vera dicat, & verè; non enim vera loqueretur, si posset falli; nec verè, si posset mentiri, & fallere; ergo &c.

Prob. 2. p. Nam *fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi:* sed lumen habituale, & infusum non est formaliter auditio, nec verbum, sed juvat & inclinat potentiam ad credendum audita in ratione comprincipii activi; ergo non est objectum formale motivum, in quod resolvitur fides, sed veracitas Dei.

Objic.

[1] *Ibid.* [2] *Jo.* 8. [3] *Jo.* 16.
[4] 2. *Jo.* 5. [5] *Gal.* 1.

Objic. cont. 1. p. Ut veracitas moveat intellectum ad assensum, debet cognosci à credentibus; sed multi non cognoscunt, aut advertunt ad illam, dum credunt mysteria fidei; ergo veracitas non est objectum formale motivum fidei. Prob. min. experientia de communi fidelium, maximè de simplicioribus, quos si interroges, cur credant articulos fidei? dicent, quia parochus, aut prædicator, aut Ecclesia hæc docet, aut quia sic legitur in Catechismo, vel Euangelio, aut etiam quia dicitur, Deum hæc revelasse: at de veracitate paucissimi cogitant; ergo multi credunt sine motivo illo veracitatis.

Resp. dist. maj. debet cognosci implicitè, & virtualiter, aut explicitè, & formaliter, con. formaliter, & explicitè, saltem semper, neg. maj. & cons. sic distincta min. nam licèt non semper cognoscatur, aut cogitetur explicitè veracitas, semper tamen cogitatur virtualiter, & implicitè, quia, ut sint veri actus fidei, debent credere articulos ut verba, & tales assensus sunt signa æstimationis, quam habent de veritate verbi Dei; nam credunt propter illud verbum.

Inst. Sufficit ut credant propter auctoritatem parochi, vel concionatoris, aut Ecclesiæ, aut etiam Dei qualitercumque apprehensi; ergo, ut fides sit firma, & Theologica, non est opus, ut cogitetur de veracitate.

Resp. neg. ant. si enim putares, Parochum, aut Doctorem, &c. posse falli, aut fallere in loquendo, non crederes firmiter, & si attenderes ad verba ejus ut puri hominis, non æstimares eum ita infallibiliter; ergo vel fides non est firma, vel nititur, saltem implicitè, & virtualiter, veracitati Dei.

Objic. 2. Sufficit omni fideli credere articulos symboli propter Ecclesiam, propter quam creditur ipsa veracitas Dei: ideò assensus noster ultimò resolvitur in auctoritatem Ecclesiæ dicentis, Deum hæc revelasse, & esse veracem; ergo veracitas Dei non est objectum formale ejus, sed auctoritas, seu veracitas Ecclesiæ.

Resp. dist. ant. per, & propter auctoritatem Ecclesiæ, quæ proponit revelata, & credenda, con. quæ sit per seipsam, & præcisa Dei auctoritate ultima ratio credendi, neg. ant. sicut Ecclesia immediatè proponit fidelibus credenda, & obligationem credendi, & divi-

divinam revelationem, & auctoritatem; sic per, & propter illam credimus immediatè; sed mediata, & ultima ratio, cur credimus articulos propositos, est veracitas Dei.

Objicies 3. Magis ultimatè fides resolvitur in deitatem, quàm in veracitatem; ergo hæc non est objectum formale fidei, saltem ultimatum. Prob. ant. in resolutione motivorum fidei sic proceditur: *Credo Trinitatem personarum in unitate essentiæ Divinæ, quia ipse dixit, qui est verax.* Et si quæris, unde scio, quòd sit verax, non respondeo, *quia ipse dixit*, alioqui esset circulus vitiosus; & idem per idem solveretur; sed debeo dicere: *est verax, quia est Deus infinitè perfectus*; ergo Deitas est ultima ratio fidei.

Respondeo dist. ant. resolvitur tamquam in rationem *essendi*, con. tamquam in rationem *credendi*, neg. ant. & cons. nam quòd veracitas sit radicaliter à Deitate, non facit præcisè, & formaliter ut credam; sed hoc facit veracitas ejus, undecumque illam habeat.

Objicies 4. Objectum formale fidei non est res credita, sed ratio credendi; sed veracitas Dei est res credita; est de objecto materiali fidei; ergo non est formale: maj. patet ex definitione talium objectorum. Prob. min. nam quòd Deus sit 1. Veritas in cognoscendo, & dicendo, tam creditur ex fide, & tam est revelatum, quàm quòd sit Trinus, omnipotens, &c. ergo veracitas est de objecto materiali; ergo non est formale, quia priùs illa debet credi, quàm movere ad credendum.

Resp. dist. maj. non est res credita, & ratio *credendi* sub eodem respectu, con. maj. & neg. min. sub diverso respectu, neg. maj. & cons. nam Dei veracitas directè agnoscitur, sicut existentia ejus, ex aliquali evidentia terminorum, & rationis lumine: ob hanc autem veracitatem sic cognitam assentior dictis ejus. Unde existentia Dei, & veracitatis ejus non est primò de materiali objecto fidei, sed scientiæ; & ut sic cognita movet ad credendum.

Instabis. Si veracitas ut cognita naturaliter moveret ad credendum huic propositioni, *Deus est verax*, ille actus non esset supernaturalis; quia

esset

esset ex principio naturali; sed conf. est falsum; ergo &c.

Resp. dist. maj. si concurreret ut principium formale intrinsecum, & activum, con. si ut aliqualis conditio remota, neg. maj. & min. in hoc enim nullum est inconveniens, sicut nec quòd proponantur objecta fidei per causas naturales.

Objic. 1. con. 2. p. Revelatio non sufficit, ut firmiter credamus sine lumine fidei infusæ, quo agnoscimus veritatem rei revelatæ; ergo ipsum lumen est potiùs objectum formale, in quod ultimò resolvitur, & fundatur fides.

Resp. dist. ant. sine lumine, quod concurrat effectivè ut principium formale *quo* ex parte intellectus, con. ut motivum ex parte objecti, neg. ant. nam, ut diximus, lumen se tenet ex parte intellectus elicientis actum fidei, & eum elevat, & juvat, & inclinat, ut possit attingere objecta fidei, & illis assentiri.

Inst. Lumen corporeum se tenet ex parte objecti, quod per illud manifestatur, & lumen gloriæ sufficit ad visionem Dei sine alia revelatione; ergo lumen fidei sufficienter movet intellectum ad cognitionem, & assensum credendorum.

Resp. neg. conf. & disparitas est 1. de lumine corporeo, quòd istud est objectum *quo*, & *quod* facit videre, & videtur, & est conditio, sine qua objectum coloratum non emitteret species sui in oculum: lumen verò fidei non requiritur ex parte objecti, sed potentiæ, quam informat, elevat, & adjuvat, ut possit attingere objecta credenda.

Resp. 2. neg. 2. p. ant. de lumine gloriæ: nàm, ut constat ex tr. 1. illud non se tenet ex parte objecti, quod de se luminosum est; sed ex parte potentiæ, ut splendorem attingat, & sustineat: præterquam quod requiritur volitio ex parte Dei, qua velit videri; quia essentia Dei est objectum voluntarium. At lumen fidei relinquit objecta semper obscura, & absentia; & ideò intellectus semper debet inclinari per illud ad assensum, & firmari per veracitatis Divinæ infallibilitatem, cui non potest negare assensum sine peccato.

Objic. 3. Fides nititur revelationi; sed hæc fit per lumen fidei; ergo fides resolvitur in lumen fidei, quod est objectum ejus formale.

Resp.

Resp. 1. dist. maj. nititur immediatè revelationi, prout est à Deo veraci, con. maj. & neg. min. nititur ultimatè, & præcisè, prout est manifestatio mysterii credendi, neg. maj. nam si revelatio fieret ab homine loquente ex se, & seclusa Dei veracitate, assensus non esset fides Divina, sed humana.

Resp. 2. neg. min. absolutè: nam revelatio venit activè ab extra; lumen verò se tenet ex parte intellectus, quem informat, & elevat, ut possit audire, seu percipere credenda, & credere.

Objic. 3. In id resolvitur fides ultimò, per quod mysteria fiunt credibilia; sed hoc fit per lumen fidei; ergo &c. Prob. min. nam sine hoc lumine non possemus credere; ergo &c.

Respondeo dist. maj. per quod fiunt credibilia objectivè, con. maj. & neg. min. formaliter ex parte potentiæ, neg. maj. & cons. lumen eatenus facit mysteria credibilia, quatenùs juvat, & inclinat potentiam ad illa attingenda, & credenda; sed non facit, ut ipsa sint objectivè credibilia; id facit veracitas revelantis Dei.

QUÆSTIO IV.

Quomodo se habeat revelatio ad objecta fidei. An sit de objecto formali.

MOx videbamus, rationem ultimam, & fundamentalem, in quam ultimò resolvitur assensus fidei, esse veracitatem Dei revelantis. Unde quando assentor huic propositioni, *Deus est trinus*, id facio, quia Deus dixit, qui non potest dicere nisi veritatem. Revelatio igitur, seu dictio illa concurrit ad actum fidei, & reddit objecta proximè credibilia. Est autem *revelatio* rei ignotæ, seu absconditæ manifestatio.

Alia est *activa*, quæ venit ex parte loquentis, sc. Dei; alia *passiva*, quæ recipitur in audiente, & facit eum formaliter audientem; alia *immediata*, cùm Deus ipse per se immediatè manifestat aliquid creaturæ, sive *externè*, & *sensibiliter* per signa sensibilia; sivè *internè* per secretas, & insensibiles inspirationes, & illustrationes; alia *mediata*, qua Deus nobis per Angelos, vel homines aliqua manifestat: nam inquit

Aposto-

Apostolus, *multifariam, multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, novissimè locutus est nobis in filio*: denique alia *privata*, quæ fit alicui personæ particulari, alicui prophetæ, aut sancto; alia *publica*, quæ fit coram multitudine per signa externa: Sic loquebatur Israelitis in deserto, quando rogabant, *non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur*, & quando ad ripam Jordanis *vox Patris intonuit* (super Christum dicens) *hic est filius meus dilectus*.

Porrò certum est revelationem divinam esse necessariam ad actus fidei: nam *quomodo credent* (homines) *sine prædicante*? Certè *fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*: sed quæritur, quomodo illa revelatio concurrat? An per modum conditionis applicantis objecta ad potentiam? An per modum objecti moventis illam?

Certum est 2. revelationem istam non esse actum purè internum, seu locutionem purè internam Dei, qua dicat aliquid esse verum, sed actum externum, quo suum illud judicium aliis personis manifestat, & vi cujus manifestationis creditur illi.

CONCLUSIO.

R*Evelatio, qua Deus aliquid revelat, non ingreditur objectum formale fidei, nec est propriè motivum credendi, sed conditio, sine qua non possemus credere, seu sine qua objecta non moverent ad credendum.* Ita Scotistæ.

Prob. 1. ex Scoto: [1] quia articulum fidei esse revelatum, v. g. *Deum esse trinum, non dicit ultra Deum trinum esse, nisi respectu rationis; sicut esse cognitum non dicit ultra esse cognitum, nisi respectu rationis; ergo objectum formale habitus realis* (qualis est fides) *esset ens rationis, quod est inconveniens* &c. ergo ex Scoto, revelatio divina non ingreditur objectum fidei.

Prob. 2. Revelatio articuli nihil aliud est, quàm actio Dei mediata, vel immediata, per quam applicat illum meo intellectui, ut determinet me ad assensum propter veracitatem revelantis: v. g. sola auctoritas Dei revelantis movet ad assensum, & actualis revela-

[1] 3. *d. 23. D. E. 6. & 7.*

velatio est tantùm conditio applicans objectum ad potentiam, ut assentiat; sicut applicatio ignis ad lignum est conditio, sine qua ignis non calefaceret lignum; & sicut cognitio boni est conditio, sine qua voluntas non appeteret illud.

Confir. Nam si per impossibile Deus non esset verax, illa revelatio non daret credibilitatem infallibilem, & hic articulus, *Deus est trinus*, non minùs esset credibilis, nec minùs verus in se; ergo credibilitas articuli fidei non venit ex revelatione, velut ex objecto formali.

Objic. 1. Fides ut fides nititur testimonio loquentis; ergo locutio est de objecto formali fidei. Prob. ant. ex definitione fidei, & ex Scriptura, quæ semper refert actum fidei ad revelationem divinam. Et cùm dicitur, [1] *caro, & sanguis non revelavit tibi* ... Et, [2] *qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se*; ergo fides movetur, & determinatur formaliter ad credendum ex testimonio loquentis.

Resp. dist. ant. & conf. prob. movetur testimonio, velut conditione applicante objectum credendum, con. velut formali motivo, neg. ant. & conf. nam sicut approximatio facit quidem, ut ignis calefaciat per calorem; sic locutio, seu revelatio divina facit, ut actu credam articulum revelatum propter auctoritatem Dei loquentis, sed non dat credibilitatem in actu primo, quam habet articulus præcisè ex Dei veracitate.

Inst. Scriptura totum assensum fidei refert in verbum Dei, & audire verbum Dei est ipsum credere sine mentione de veracitate; ergo tota ratio, seu motivum credendi est locutio, seu revelatio divina.

Resp. neg. ant. nam pluribi fit mentio de veracitate: ut cùm Christus dicit, [3] *qui me misit, verax est*. Item, [4] *est Deus verax*, &c. alioqui non assignaretur principale motivum credendi. Nisi enim Deus esset essentialiter verax, non daret verbis suis infallibilē veritatem.

Objic. 4. Quod est de motivo credendi, est de objecto formali fidei; sed revelatio est de motivo credendi; ergo & de objecto formali fidei. Prob. min. motivum totale credendi est Deus ut loquens; ergo locutio Dei est de motivo credendi.

Resp.

[1] *Matth.* 1. [2] *Jo.* 5. [3] *Jo.* 8. [4] *Ro.* 3.

Resp. neg. min. & dist. ant. Deus ut loquens, ita ut locutio sit conditio, seu applicatio objectorum fidei, con. ita ut sit ipsa formalis ratio credendi, neg. ant. nam cùm dicis, *creditur Deus, ut loquens*, est quasi diceres, *ignis calefacit, vel urit ut applicatus*, licèt applicatio non sit formalis ratio calefaciendi, vel urendi, sed pura conditio. Ratio verò præcisa firmiter credendi est veracitas loquentis, sicut ratio, seu forma calefactiva est calor ignis.

Inst. Illud est objectum formale fidei, à quo illa habet unitatem specificam; sed fides habet hanc unitatem à sola revelatione; ergo &c. Prob. min. nam fides versatur circa res diversissimas, & sola revelatio divina est ubique eadem; ergo &c.

Resp. neg. min. & cons. prob. nam veracitas longè majorem ubique servat unitatem, quàm locutio, quæ potius specificatur à rebus revelatis. Præterea effectus sæpè diversificantur per applicationes causarum: v. g. major, & proximior applicatio ignis causat ustionem; minor verò, & remotior causat tantùm calefactionem; ergo diversitas effectuum non venit semper à causa formali diversa.

Inst. 2. Si quæram, *cur credis mysterium Trinitatis*? respondes; *quia Deus revelavit*; ergo per te revelatio est motivum credendi.

Resp. neg. cons. nam sicut credo, illud esse revelatum, quia Ecclesia id dicit, & tamen Ecclesiæ testimonium non dicitur objectum formale fidei; ita est de revelatione respectu mysterii crediti.

Objic. 3. Revelatio externa Dei non minorem habet infallibilitatem, ut moveat ad credendum, quàm ipsa veracitas; ergo non minùs est de objecto formali fidei. Prob. ant. hæc locutio est actus imperatus ab ipsa veracitate; ergo tam est credibilis, quàm ipsa veracitas.

Resp. dist. 1. ant. ut moveat per modum consequentiæ, & connexionis rei revelatæ cum veracitate, con. per modum objecti motivi, & formalis, neg. ant. & cons. prob. nam sicut in syllogismo consequentia determinat quidem ad assensum conclusionis, seu consequentis propter connexionem cum præmissis; nec tamen id facit in ratione objecti formalis: ita est de revelatione, cùm movet ad assensum rei revelatæ

pro-

propter connexionem revelationis cum veracitate Dei, quæ se habet ut præmissa, & est formalis ratio credendi revelationi, & revelata.

Inst. Revelatio unit primam veritatem cum objecto revelato, sicut locutio externa cum interna; est enim manifestatio externa interni conceptus Dei; ergo revelatio non est pura conditio, sed objectum formale fidei. Prob.cons. nam pura conditio non habet vim ullam, quæ influat in effectum, vel in causam: sed revelatio influit in assensum, & dat vim veritati, ut moveat ad illum: ergo habet verè rationem objecti respectu assensus.

Resp.neg. cons. nam prima veritas habet de se vim infinitam movendi ad assensum; nec ullam accipere potest ab ullo actu contingenti, & ab extra, qualis est revelatio.

Igitur conclusio est probabilissima, & magis propriè loquimur considerando revelationem ut meram conditionem necessariam, ut credamus; nec enim possemus credere veritatibus divinis, nisi nobis innotescerent per revelationem; sicut ignis non calefaceret manum, nisi approximaretur. Veritas Dei in verbis suis est summæ certitudinis, sed, ut credatur, debet revelari.

Fateor tamen, hanc litem habere multum de nomine, quia omnes conveniunt de re, sc. quod Deus sit summè verax in cognoscendo, & dicendo; ita ut non possit cogitare, nec dicere nisi veritatem; ideò quæcumque dicit, sunt summè credibilia. Item conveniunt, quòd quæ cogitat, vel dicit, non possunt credi sine aliquali revelatione, per quam applicantur illæ veritates intellectui nostro, ut eis assentiatur. 3. conveniunt, quòd firmitas, & certitudo talis assensus fundatur maximè in illa veracitate Dei; lis tota versatur circa hanc locutionem, seu revelationem objecti materialis fidei, an illa dici debeat objectum formale, saltem partiale cum veracitate, an verò tantum conditio, sine qua non possent credi, sicut applicatio objecti ad potentiam, ut cognoscatur. Istud placet Scotistis magis communiter; alii autem volunt, revelationem esse de objecto formali.

Colliges autem 1. veracitatem Dei in loquendo debere

bere aliquo modo cognosci, & credi, saltem implicitè, ut eliciamus actus fidei: nam ex Concilio Tridentino hæc est una ex primis dispositionibus ad justificationem, *ut credamus vera esse, quæ divinitùs revelata sunt*; quod credi non potest, sicut oportet, ut justificemur sine auxilio gratiæ. Ratio est, quia *propter quod unumquodque tale, & illud magis*, sed non credimus revelatis nisi propter veracitatem Dei, qua fit, ut non possit falli, nec fallere; ergo & ipsa Dei veracitas debet cognosci, & credi. Certè quomodo nos moveret ad credendum, nisi ipsa cognosceretur?

Potest autem cognosci hæc perfectio 1. ex lumine rationis per demonstrationem, supposita cognitione existentiæ Dei; non enim potest cognosci Deus, nisi ut ens summè perfectum, & per consequens sine hac perfectione veritatis. 2. ex fide humana, v. g. ex magistris, & Doctoribus, ex libris, &c. & istæ cognitiones, licèt naturales, sunt dispositiones quædam remotæ ad fidem supernaturalem, non tamen proximæ: nam dispositiones proximæ ad formas supernaturales debent esse ejusdem ordinis.

QUÆSTIO V.

De obscuritate objecti fidei tam materialis, quàm formalis.

OBscuritas fidei attenditur vel penes objecta materialia, quæ de se non sunt evidentia, nec scientificè capiuntur, vel penes formalia, & revelationem, si non constat evidenter Deum esse, qui loquitur, & revelat: & quæritur, an utrimque necessaria sit obscuritas in actibus fidei, ita ut si articulus sit evidens de se, aut si sit evidens, Deum hunc revelasse, assensus non sit verè actus fidei.

CONCLUSIO I.

O*Bscuritas rei revelatæ non est de essentia fidei, sed est conditio necessaria*. Est communior.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Facile est videre, quòd fides est*

[1] *3.d.23.D.6.*

est cum ænigmate, & obscuritate, quia habens fidem non credit articulum esse verum ex evidentia objecti, sed propter hoc assentitur veracitati (Dei) *infundentis habitum, & in hoc revelantis credibilia*, &c. Et infra [1] docet, scientiam, & fidem de eadem re non posse esse simul; quia *scientia habet evidentiam ex parte rei, & fides non evidentiam, cum evidentia, & non evidentia contradicant de eadem*, &c. Et clariùs infrà: *Apostoli, qui viderunt Christum in cruce, non crediderunt pro tunc; nec unquam postea recogitando illius crucifixionem* (quam viderunt) *habuerunt fidem de ea, sicut nec cùm viderunt intuitivè. Habebant tamen habitum* (Fidei) *quo credidissent, si non vidissent*; ergo ex Scoto, in actibus fidei requiritur obscuritas.

Prob.2. De ratione objecti formalis fidei non est id, quod non movet ad assensum rei revelatæ; sed obscuritas nihil facit ad assensum; ergo non est de essentia fidei. Maj. patet: nam formale objectum est id, quo materiale movet, & determinat potentiam ad sui cognitionem. Prob. min. nam obscuritas potiùs retraheret intellectum ab assensu. Est enim potentia quærens lumen, & evidentiam; nec potest moveri obscuritate, quæ est negatio lucis.

Prob.2. p.1. ex Script. & Patribus: nam fidem vocant [2] *argumentum non apparentium*. Et quòd [3] *videmus nunc per speculum, & in ænigmate*, sc. per fidem. Nam inquit D.Dionysius, [4] *non nisi per sacræ caliginis tenebras humanæ mentes nec debent, nec possunt divina contemplari mysteria*. Et S.August. [5] *fides, quod non videt, credit; nam si vides, jam non est fides*. Et S.Chrysost. [6] *si fides est argumentum eorum, quæ non videntur, quid est, quod vultis videre, ut credatis à fide?* Et S.Gregor. [7] *fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum*. Denique ex Patribus cessat fides esse, cessante obscuritate credendorum.

Prob.2. ex definitione fidei: nam essentialiter consistit in hoc, quòd incliner ad assensum ob solam auctoritatem dicentis; sed qui assentitur ob evidentiam

[1] *d.24.A.8.* [2] *Hebr.11.* [3] *1.Cor.13.*
[4] *Myst.Theol.1.* [5] *tr.68.Jo.* [6] *Ho.22.Hebr.*
[7] *ho.26. Euang.*

rei, non assentitur ob solam auctoritatem dicentis; ergo ille assensus non est actus fidei, sed scientiæ; ergo in actibus fidei necessaria est obscuritas rei.

Objic. 1. ex Script. & Patribus. Fides definitur per obscuritatem; ergo hæc est de objecto formali ejus, & de essentia. Ant. patet ex locis citatis pro conclusione. Prob. conf. nam illa obscuritas consistit in hoc, quòd nititur soli auctoritati dicentis; sed illa auctoritas est de formali objecto fidei; ergo & obscuritas. Prob. maj. nam moveri auctoritate dicentis est moveri ad credendum, & credere propter obscuritatem rei creditæ; ergo &c.

Resp. dist. ant. definitur per obscuritatem quasi proprietatem, seu conditionem notiorem, con. ut per propriam differentiam constitutivam, neg. ant. & maj. nam obscuritas illa est quidem consequens, vel concomitans motionem auctoritatis loquentis, sed non est formaliter idem. Auctoritas enim est quid positivum, in quo fundatur illa negatio evidentiæ, quæ dicitur obscuritas.

Inst. Claritas est de objecto formali scientiæ; ergo & obscuritas est de objecto formali fidei: per hoc enim opponuntur scientia, & fides.

Resp. neg. conf. & disparitas est, quia lux, seu claritas est per se motiva intellectus: est enim perfectio objecti movens per se ad assensum; sed obscuritas est defectus, & potiùs impediens, & retardans cognitionem, & assensum.

Inst. 2. Quod est distinctivum, est specificativum rei, & de essentia ejus; sed obscuritas est ratio specificativa fidei; nam per eam distinguitur à scientia; ergo &c.

Resp. neg. min. nam licèt obscuritas, & claritas arguant quasi ab extrinseco, & ob diversum modum attingendi objecta, quod producantur diversi actus: tamen ipsæ non ingrediuntur actuum essentiam, quam diversificant. Actus scientiæ, & fidei constituuntur, & distinguuntur intrinsecè per proprias suas differentias. Nam, ex Scoto, [1] ad distinctionem specificam actuum sufficit diversa applicatio. In actu autem scientiæ objectum applicatur intellectui per lumen

[1] *d. 31. C. 5. & 5.*

men rationis cum evidentia; in actu verò fidei applicatur per revelationem, seu per auctoritatem loquentis, & sic sine lumine, seu evidentia rationis.

Huic conclusioni lucem afferet decisio illius quæstionis philosophicæ, an de eodem objecto, & in eodem intellectu possint esse simul actus fidei, & scientiæ? Nam inde colligi poterit incompatibilitas evidentiæ objecti cum actu fidei: nam evidentia illa facit illud sciri, & obscuritas, quæ comitatur fidem, facit illud tantùm credi, & non sciri.

CONCLUSIO II.

E*Videntia in attestante, seu revelante potest stare cum fide*: seu, *quamvis mihi esset evidens Deum dixisse, ego sum unus, & trinus; adhuc possem assentiri huic articulo per actum fidei* ..... Ita Scotistæ, & alii.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Nam potest quidem Deus absque motione, seu concursu objecti causare notitiam certam absque omni dubitatione, ita quòd habens talem notitiam revelatam à Deo non posit dubitare de veritate illius, cujusmodi notitiam creditur habuisse prophetas* (quibus Deus loquebatur immediatè) *ita quod non potuerunt non assentire veritati: illa tamen certitudo non fuit evidens ex evidentia rei* &c. Fatetur tamen, quòd fides illa esset certior, quàm nostra; quia hæc non habet tantam certitudinem, quòd illa sint revelata à Deo, & sic non excludit omnem dubitationem, sc. de existentia revelationis divinæ; sed tamen assensus ille erit verè actus fidei propter inevidentiam objecti in se; quia illud non est evidens nisi in verbo Dei.

Prob. 2. Ille assensus habet totam rationem fidei; ergo est verè actus fidei. Prob. ant. actus fidei, ut distinguitur ab actu scientiæ, est ille, quo assentimur propositioni non cognitæ in se evidenter, & immediatè vel in causa, vel in effectu per demonstrationem, sed propter solam auctoritatem loquentis: sed talis est assensus propositionis evidentis solummodo in attestante; ergo talis assensus habet totam rationem fidei. Probat. min. nam quod evidens mihi sit

[1] *3.d.24.G.17.*

Deum hoc dicere, adhuc non video objectum; & istud non est mihi evidens in se, sed in solo verbo Dei; ergo &c.

Confir. Nam licèt B. Virgo habuerit evidentiam de verbo Dei, & revelatione, qua sibi dictū est, *paries filiū, qui filius erit altissimi*, sine cōcursu viri, nec detrimento virginitatis, adhuc per actum fidei hoc credidit: *Beata, quæ credidisti*; ergo evidentia revelationis non tollit inevidentiam rei revelatæ; nec est incompossibilis cum actu vero fidei.

Objic. 1. Evidentia revelationis dat evidentiam rei revelatæ; ergo res sic revelata non cadit sub fidem, sed sub scientiam. Prob. ant. conclusio demonstrationis est objectum scientiæ; sed talis est omnis veritas evidenter revelata; ergo &c. Prob. min. supposito quòd Deus mihi evidenter dicat, *ego sum trinus*, cogor assentiri ex hoc discursu: *omne revelatū à Deo est evidēter verum; sed mihi est evidens, quòd Deus revelavit se esse trinum; ergo mihi est evidens, Deum esse trinum*.

Respond. dist. antec. evidentiam extrinsecam rei revelatæ, con. intrinsecam, neg. ant. & sic dist. maj. & min. 2. argum. & maj. 3. revelatio evidens dat evidentiam extrinsecam rei revelatæ, non autem intrinsecam, quia res non cognoscitur in seipsa, nec in suis principiis internis, sed in solo testimonio Dei veracis, quod est semper extrinsecum objecto.

Inst. Assensus fidei est liber; ideò intellectus debet ad illum inclinari per piam affectionem, & imperium voluntatis: sed assensus rei evidenter revelatæ non est liber; ergo non est actus fidei. Prob. min. per syllogismum allatum: nam, dato assensu præmissarum, non potest negari consequentia; ergo &c.

Resp. neg. min. & dist. antec. non potest negari in eo sensu, quo admissæ sunt præmissæ, sc. de evidentia extrinseca, con. de evidentia intrinseca, neg. ant. hanc enim non habent illæ præmissæ; ergo nec consequentia.

Instab. 2. Dato assensu præmissarum, & bonitatis consequentiæ evidentia, evidens est veritas conclusionis; licèt enim non appareat evidens in seipsa, sed in præmissis; tamen non potest esse obscura, si illæ sint evidentes; alioqui omnis conclusio demonstrativa

va esset obscura; quia non haberet evidentiam nisi ex præmissis: sed in prædicto syllogismo assentitur præmissis evidentibus; ergo conclusio est etiam evidens in illis.

Resp. ut supra dist. maj. evidens est veritas conclusionis eadem evidentia præmissarum, sc. evidentia extrinseca, con. evidentia majori, scil. intrinseca, neg. maj. & min. nam præmissæ non habent evidentiam nisi extrinsecam, scilic. in revelatione divina, & ideò articulus de Trinitate est semper obscurus in se.

Objic. 2. Actus elicitus ex medio evidenti est evidens; sed assensus revelationis evidentis est ex medio evidenti; ergo & assensus est evidens; ergo non est actus fidei.

Respond. eodem modo dist. maj. & min. ex medio evidenti est evidens eadem evidentia, sc. intrinseca, vel extrinseca, qua medium est evidens, conc. evidentia intrinseca, seu evidentia rei, neg. maj. & min. nam evidentia medii, sc. revelationis, est extrinseca respectu rei revelatæ, & ita est de assensu ex tali medio tam præmissarum, quàm conclusionis.

Inst. Ut valeant responsiones per medium intrinsecum intelligis aliquid, quod sit de intrinseca, & formali ratione rei, sc. essentia, vel proprietas ejus, vel saltem quod habeat necessariam, & evidentem connexionem cum illa: sed neutrum dici potest in proposito; ergo nec valent illæ responsiones. Prob. min. 1. quia effectus demonstratur per causam suam efficientem in demonstratione *à priori*, & causa per effectum in demonstratione *à posteriori*, ut supponitur ex regulis Logicæ; sed causa efficiens non minùs est extrinseca effectui, & vicissim, quàm veritas rei revelatæ est extrinseca revelationi ejusdem, & veracitati Dei; ergo si propter extrinsecitatem revelationis, & veracitatis Dei respectu rei revelatæ evidenter cognita revelatione, res revelata esset adhuc inevidens, nulla esset vera demonstratio nec *à priori*, nec *à posteriori*. 2. prob. eadem min. quoad 2. p. veritas, & revelatio divina non minorem habent connexionem cum veritate rei revelatæ, quàm ullus effectus cum causa sua; ergo res revelata evidenter non minùs erit in se evidens, quàm ullus effectus demonstratus per

causam suam; ergo sicut ex actione evidenti ignis evidens fit ejus approximatio; ita ex evidentia revelationis evidens fit veritas rei revelatæ.

Resp.neg.min. quoad 2.p. & antec. prob. & disparitas exempli de actione ignis est, quia actio ignis ex natura sua intrinseca dependet necessariò ab approximatione, & cum ea connectitur: non ita est de re revelata cum revelatione; nam existentia rei revelatæ, & revelationis, & revelatio non ita necessariò connectuntur ex natura sua intrinseca, sed propter Dei veracitatem. Hac enim veracitate præcisa, revelatio non faceret necessariam existentiam rei revelatæ. Veracitas autem divina non habet necessariam connexionem cum re illa neque ut causa, nec ut effectus.

Quæres, *An saltem supposita evidentia veracitatis divinæ, ac revelationis, res revelata sit evidens, ita ut non sit ampliùs objectum fidei, sed scientiæ, aut visionis.*

Resp. quòd objectum revelatum in eo casu ex ratione sua intrinseca foret obscurum, licèt fieret evidens in revelatione.

Ratio est, quia in se, & per se non cognosceretur, sed in alio, cum quo posset non connecti, sicut nec revelari. Ideò assensus adhuc esset actus fidei; semper enim fundaretur in auctoritate revelantis veracis; ergo maneret adhuc in se obscurum, licèt evidens in testimonio Dei.

Quæres 2. *an in hoc casu actus ille fidei esset diversæ speciei à nostris.*

Resp. probabiliter fore diversæ speciei.

Ratio est, quia, ex Scoto, ad differentiam specificam actuum sufficit diversa applicatio; sed in hoc casu applicatio rei creditæ esset diversa; nam tunc res credita applicaretur intellectui cum evidentia revelationis, & veracitatis; in nostra autem fide res credita applicatur cum obscuritate utriusque objecti, sc. rei, quæ est objectum materiale, & veracitatis, quæ est formale, & hoc sufficit ad differentiam talium actuum; ergo sic differrent.

Confir. quia minus requiritur ad differentiam, quàm ad unitatem, ut sæpe dictum est.

Dices 1. act us utrique niterentur eodem testimonio

nio divino; ergo essent ejusdem speciei. Nam actus specificantur ab objectis, & maximè à formalibus.

Resp. neg. cons. nam illud objectum formale, scil. veracitas applicaretur in uno casu evidenter, & in alio inevidenter, quod sufficit ad diversitatem illam.

Dices 2. Talis est assensus circa rem revelatam, seu circa objectum materiale, qualis est circa formale, quod est veracitas cum revelatione; sed assensus circa objectum formale esset evidens, scil. actus scientiæ, aut visionis; ergo & assensus circa materiale. Prob. maj. idem actus versatur indivisibiliter circa utrumque; ergo &c.

Resp. neg. maj. & dist. ant. prob. versatur circa utrumque simul diverso modo, con. eodem modo, neg. ant. nam unus respicit revelationem, & veracitatem *ut quod*, & directè, & propter evidentiam est scientificus; alter verò respicit objectum revelatum *ut quod*, & revelationem, ac veracitatem *ut quo*; ideò iste est obscurus, & actus fidei, non autem ille. Sunt ambo de eodem objecto non eodem modo spectato. Item assensus rei revelatæ præscindit ab evidentia revelationis, & perinde se habet ad mysterium, ac si revelatio non esset evidens, & non ita se habet circa revelationem.

QUÆSTIO VI.

De propositione revelationis, an sit necessaria. Et an sit de objecto formali fidei.

UT credamus, debent nobis objecta credenda, & motiva credendi, & maximè ipsa revelatio, fieri præsentia, & utcumque præcognita: v.g. ut credam, *Deum esse trinum*, dicitur mihi, hoc esse à Deo revelatum ut credendum, nisi hoc ipse mihi immediatè diceret, ut contigit Adamo, & Angelis in eorum creatione, & fortè aliis quibusdam, quos per se Deus illuminavit. Sed quia ordinariè non sic contingit omnibus credentibus, quærimus hic 1. an præter divinam revelationem omnium credendorum, necessaria sit illius revelationis divinæ propositio, qua annuntietur populis, Deum hæc revelasse,

se, ut credantur: & 2. an hæc propositio credendorum, & revelationis eorum sit de objecto formali fidei Theologicæ?

CONCLUSIO I.

P*Ræter revelationem divinam de rebus credendis, debet regulariter fieri ejus propositio populis, ut credant*. Est communis.

Dico, *regulariter*, nam, ut mox dicebam, possent revelari singulis immediatè à Deo sive per internam illuminationem, ut contigit Angelis in statu viæ, sive sensibiliter per voces, aut alia signa externa.

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui citat Augustinum dicentem, quòd *non crederet Euangelio, nisi crederet Ecclesiæ Catholicæ.... approbanti, & testificanti, veraces esse eorum librorum authores*. Et docet, quòd fides pendet ab auditu; & auditus *fit per verbum Christi*; & istud proponitur ab Ecclesia: ergo ex Scoto, credere non possumus revelata, nisi nobis proponantur ex parte Ecclesiæ.

Prob. 2. ex Scriptura: nam ait Apostolus, *quomodo credent ei, quem non audierunt?* (loquitur de Christo) *quomodo audient sine prædicante?* Isaias dicit: *Domine quis credidit auditui nostro? ergo fides ex auditu* &c. ergo non possunt credi mysteria fidei, nisi prædicentur, & sine prædicatione excusarentur, qui non crederent.

Confir. ex verbis Christi dicentis de Judæis; [2] *si non venissem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent.... si opera non fecissem eis, peccatum non haberent*. Et de facto nullus unquam credidit, quem Deus non docuerit aut per se immediatè, aut per alios de rebus credendis. *Quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filiis suis?* [3] Et Moysi pręcipiebat, ut quę illi dicebantur, nuntiaret Israelitis: *Hæc dices filiis Israel* &c. Et Zacharias, [4] *sicut locutus est per os sanctorum* &c. Denique Paulus: *Multifariam olim loquens Deus patribus in prophetis* &c. ergo ex Scriptura revelationes Dei de rebus credendis nobis nuntiantur per homines.

Prob.

[1] *3. d. 23. A. 3.* [2] *Io. 15.* [3] *Ps. 37.* [4] *Luc. 1.*

Prob. 5. Nam de facto nonnisi per prædicationem fides propagata est, juxta Christi præceptum, *prædicate Euangelium omni creaturæ*. Et, *quæ in aure auditis, prædicate super tecta*: scilic. Apostoli à Christo immediatè illuminati sunt, & reliqui populi per Apostolos, & successores eorum. Ideò posuit Deus in Ecclesia *quosdam quidem prophetas, alios Apostolos, Euangelistas, Doctores*, &c. ergo Deus providet, ut nobis prędicentur revelata, & objecta fidei.

Confir. Nam homo in hoc statu viæ regulariter nihil cognoscit, nisi fuerit aliquo modo sub sensibus; ergo credibilia debent nobis proponi sensibiliter, & maximè per auditum; nam *fides ex auditu*.

Objic. 1. ex Script. singuli fideles debent immediatè à Deo doceri; habent ex Dei promissione Spiritum Sanctum intùs docentem: ergo frustra est externa prædicatio revelationis, & revelatorum. Prob. ant. nam inquit Deus per Jeremiam: [1] *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in cordibus eorum scribam eam... non docebit unusquisque proximum suum*. Et per Joannem, [2] *Vnctio docebit vos de omnibus, non necesse habetis, ut aliquis doceat vos*. Et Christus ipse: [3] *Ne vocemini magistri, quia magister vester unus est Christus*. Et, *oves meæ vocem meam audiunt*. [4] Item, *Homo spiritualis judicat de omnibus*; ergo sufficit interna, & spiritualis Dei locutio.

Resp. neg. ant. & cons prob. nam hæc loca Scripturę probant solùm, quòd Deus est primus, & principalis Doctor, qui intùs loquitur, & illuminat, dum Apostoli, & prædicatores externè loquuntur, & prędicant doctrinam ab eo acceptam, & per eos auditur verbum Dei magistri principalis; & significant, quòd dum foris sonat vox ministrorum ad aures corporis, intùs, & ad aures cordis operatur vox Dei. Apostoli, & Doctores seminant, *Deus dat incrementum. Ego plantavi*, inquit Paulus, *Apollo rigavit. Sed neque qui plantat, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus, est aliquid*. Et ut docet Gregor. [5] *nisi divinus spiritus cordi adsit audientis, otiosus est sermo Doctoris*. Non ergo sequitur, quin necessarius sit iste sermo, sed quòd non prodest sine lumine interiori.

[1] *Iere.* 31. [2] 1. *Io.* 3. [3] *Matt.* 23. [4] *Io.* 10. [5] *Hom.* 30. *Euan.*

Objic. 2. ex eadem Script. & Scoto. [1] Si assensus fidei dependeret à propositione, & testimonio sensibili Ecclesiæ, penderet à testimonio fallibili; ergo esset & ipse fallibilis. Prob. cons. quod pendet à fundamento fallibili, est fallibile; nec enim effectus superat causam suam: sed testimonium Ecclesię est fallibile; est enim humanum, & *omnis homo mendax*; ergo &c.

Resp. dist. ant. & maj. à testimonio Ecclesiæ tanquam à principio intrinseco, vel efficiente, con. tanquam à pura conditione extrinseca, neg. ant. & maj. nam illud testimonium se habet, ut applicatio objecti ad potentiam.

CONCLUSIO II.

P*ropositio revelatorum non est de objecto formali fidei*. Est communior.

Prob. 1. ex Scoto cit. [2] *non est in potestate Ecclesiæ facere istud verum, aut non verum, sed Dei instituentis*: ergo non assentimur objectis fidei ab Ecclesia propositis propter ejus propositionem, & testimonium, sed propter revelationem Dei; ergo testimonium Ecclesiæ non est de objecto formali fidei.

Prob. 2. Nam Scriptura totam rationem credendi refert in authoritatem Dei revelantis; ergo hæc sola auctoritas habet rationem objecti formalis, non autem testimonium Ecclesiæ. Prob. ant. ex verbis Christi ad Petrum: [3] *Caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus*. Item, *qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se*. [4] Et D. Paulus, *accepistis a nobis verbum auditus fidei, accepistis illud non ut verbum hominum, sed ut verbum Dei*; ergo à quocumque, & quovis modo proponantur credenda, etiam ab Apostolis, fides unicè nititur verbo Dei, non autem Ecclesiæ proponentis.

Prob. 3. ex dictis de veracitate, & revelatione divina; nam si veracitas est unicum objectum formale, in quod ultimò resolvitur ratio actuum fidei, & si revelatio præcisè à veracitate non est, nisi applicatio veritatis, multò minùs propositio, seu applicatio

[1] *Ibid. E.* [2] *Ibid.* [3] *Matt. 15.*
[4] *Io. 5.*

catio ipsius revelationis erit de objecto formali.

Prob.4. Si propositio illa esset de objecto formali actuum fidei, non posset suppleri à Deo, nec abesse ab actibus fidei; sed conf. est falsum; ergo &c. Prob. min. nam Deus posset per se immediatè loqui singulis hominibus, & eis revelare credenda, ut revelavit Angelis, & Adæ, & aliis; sed isti omnes sine testimonio Ecclesiæ proponentis crediderunt per veros actus fidei; ergo &c.

Confir. Nam illa propositio necessaria est, & facit non ut credamus, quòd Deus *est trinus* v.g. sed ut credamus Deum id revelasse, & voluisse, ut crederemus illud; ergo actùs fidei non fundatur in testimonio Ecclesiæ, velut motivo formali, sed in sola revelatione, & veracitate Dei: & illa propositio, ac testimonium Ecclesiæ est tantùm applicatio talis revelationis;

Objic.1. ex Script. & Patribus fides fundatur in verbis Apostolorum; ergo propositio credendorum, & auctoritas proponentium est de objecto formali fidei. Prob. ant. nam de Samaritana dicitur, [1] *multi crediderunt propter sermonem mulieris.* Et Paulus [2] dicit, quòd in fide erant *superædificati supra fundamentum Apostolorum*: Unde ait August. [3] *anima rationalis credere non potest, si desit vocatio, vel suasio*; ergo fides nititur testimonio proponentium revelata.

Resp. neg. ant. & conf. prob. nam ex his, & similibus textibus habetur solùm, quòd non credimus testimonio hominum, nisi prout nobis proponunt credenda; & hæc propositio non aliter influit in assensum, quàm ut conditio, sine qua non crederemus. Certè cùm dicitur de Samaritanis, quòd *crediderunt propter verbum mulieris*, nihil aliud significatur, quàm quòd ejus verbum fuit eis occasio credendi in Christum, vel eorum fides non fuit Theologica, sed purè humana.

Objic. 2. Credimus legatis Regis non solùm propter Regem, sed etiam propter illos; ergo idem est de ministris Ecclesiæ, qui proponunt credenda. Prob. ant. ex Apostolo, [4] *legatione fungimur pro*

[1] *Io.4.* [2] *Rom.10.* [3] *spir. & litt.34.*
[4] *2. Cor. 5.*

Christo; ergo propositio credendorum est de objecto formali fidei.

Resp. neg. conf. quidquid sit de ant. nam verba tam Regis, quàm Legatorum sunt fallibilia, non autem verba Dei: verba autem Apostolorum, & Doctorum comparativè ad Deum sunt fallibilia: igitur sufficienter firmatur fides in solo verbo Dei; nec ullam firmitatem habet à verbis hominum.

Qualis autem debeat esse illa propositio, an, & qualis proponens credenda, dicetur infra.

QUÆSTIO VI.

An revelatio debeat esse immediata, an publica, vel privata.

JAm supponebamus, Deum non semper immediatè, & per se loqui de omnibus credendis, sed mediatè per Prophetas, per Apostolos, Doctores, & Pastores: nunc id examinamus ex professo, ut meliùs appareat, qualis debeat esse revelatio rerum, quę spectant ad fidem: item an debeat esse publica? an sufficiat privata?

Locutio *immediata* est ea, qua Deus per seipsum illuminat hominem de rebus credendis, sive internè imprimendo intellectui ejus species de illis, vel earum species excitando. *Mediata* verò est ea, qua loquitur per alios homines, per Prophetas, Apostolos, Pastores, &c. Al quando etiam *immediata* sumitur pro *formali, & explicita*, qua res fiunt in se explicitè intelligibiles: *mediata* verò pro *virtuali, & implicita*, quando scil. continetur in alia formali, & explicita, ex qua per connexionem naturalem, & consequentiam certam deducitur.

2. Rursus locutio dicitur *privata*, vel quia fit immediatè alicui personæ privatę, & in particulari; vel quia fit dè re spectante ad personam privatam: *publica* verò fit alicui communitati, vel de re ad communitatem spectante.

3. Deus potest loqui hominibus his omnibus modis, & de facto sæpè locutus est, ut testantur sacrę historiæ. Nam in Genesi sæpè locutus est Patriarchis, ut Adæ, Cain, Noe, Abrahæ, &c. & hoc vel seorsim,

sim, & cum solis, vel publicè, & palam, ut cùm Adæ prohibebat esum ligni scientiæ, & cùm arguit eum de peccato: item de rebus privatis, ut cum Cain de Abelis sanguine, & de publicis, ut cum Moyse dans ei legem.

Quærimus ergo hic, an illæ omnes locutiones sint de objecto fidei.

CONCLUSIO.

R*Evelatio etiam mediata sufficienter proposita facit rem de fide credendam*. Est de fide.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *In primo, cui articuli sunt revelati* (sc. immediatè) *sufficit fides acquisita, ut firmiter credat eis, sicut in Paulo. Igitur in aliis posterioribus* (quibus mediatè revelantur, vel proponuntur ut aliis revelata) *sufficit fides acquisita, ut firmiter credant talia credenda*. Unde dicit August. quòd *inferiores illuminantur per superiores*. Si autem revelatio mediata sufficit ad credendum firmiter per fidem acquisitam; ergo multò magis sufficit ad credendum per infusam, quæ est *certior acquisita*. Erit autem actus fidei infusæ, si credam directè propter primam veritatem revelantem, & erit actus fidei acquisitæ, si credam hoc fuisse revelatum, & verum, quia hoc testatur Ecclesia, vel aliquis homo verax.

Prob. 2. Nam de facto tenemur credere, & credimus fide Theologica, *Deum esse trinum*, & *verbum esse incarnatum* &c. licèt id non sit nobis immediatè revelatum à Deo: ergo revelatio mediata sufficienter proposita facit res esse de fide credendas.

Confir. 1. Nam omnia, quæ nunc credimus de Deo, & aliis mysteriis ex necessitate medii, vel præcepti credendis, fuerunt revelata prophetis, aut Apostolis, & aliis scriptoribus canonicis, & ea credimus ut revelata à Deo, quia ut talia nobis proponuntur ab Ecclesia, & qui non crediderint, punientur pœna damnationis æternæ; ergo sufficit revelatio mediata.

Confir. 2. quia ipsi Apostoli multa crediderunt, quæ non sibi immediatè, sed Patriarchis, & Prophetis revelata sunt, ut constat ex eorum scriptis, in quibus ea citant, & nobis ut credenda proponunt. Et certè

[1] *Ibid. E. 6.*

certè ipsimet frustra universam terram peragrassent prædicantes doctrinam, quam à Christo acceperant, si necessaria fuisset omnibus, & singulis revelatio immediata; ergo &c.

Objic. Fides dicitur Theologica, tam quia est à Deo, quàm quia est de Deo: sed quæ non venit à Deo per revelationem immediatam, non est sic Theologica; ergo revelatio mediata non sufficit. Prob. min. revelatio mediata est ab homine, & non à Deo, & credere facit homini, non autem Deo; ergo &c.

Resp. dist. mai. quia est à Deo mediatè, vel immediatè, con. à Deo immediatè, neg. maj. & cons & min. nam ad fidem Theologicam sufficit, quòd sit per revelationem à Deo, saltem mediatè; ut fit in nostra. Nam credimus mysteria propter revelationem divinam, quæ nobis proponitur ab Ecclesia.

Inst. Qui credit mediatè, credit ei, quem audit; sed audit hominem, & non Deum; ergo credit homini, & non Deo. Prob. maj. quando Doctor dicit Catechumeno, *Deus est trinus*, hic credit purè propter verbum Doctoris; nec se experitur moveri ad credendum ex alio motivo; ergo &c.

Resp. dist. maj. credit immediatè ei, quem audit, con. ultimatè, ita ut sistat in tali testimonio, neg. maj. alioqui fides ejus esset purè humana, & naturalis. Unde catechista semper proponit verbum Dei ut motivum credendi.

CONCLUSIO II.

Revelatio divina tam communis, quàm privata sufficienter proposita, & constans obligat ad credendum.

Dixi *sufficienter proposita, & constans*: quia multi sunt falsi prophetæ, & visionarii, qui vident falsa, & clamant: *hæc dicit Dominus*, cùm ipse non sit locutus. Et Deus ipse monet, [1] ut *probentur spiritus*: & Christus [2] quòd *exurgent pseudoChristi, & pseudoprophetæ, qui dabunt signa magna, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi*; ergo quærenda sunt diligenter motiva credibilitatis, maximè à privatis Doctoribus, ne recipiantur non revelata pro revelatis. Hoc supposito

Prob.

[1] 2. Jo. 4. [2] 2. Cor. 11.

Prob. 1. ex Scoto. [1] Nam *magis credere debemus testi veraciori, & adhuc magis communitati, quàm personæ singulari* &c. loquitur de fide acquisita ibi: sed axioma ubique verum est, quando veracitas loquentis suscipit magis, & minus, quod non dicitur de veracitate divina, sed de humana: Deus enim tam verax est in locutione privata, quàm in publica; ergo revelatio divina sufficienter proposita semper obligat ad credendum.

Prob. 2. ex Script. quæ refert locutiones Dei tam privatas, ut cum loquebatur ad Cain, ad Abraham, ad Noe, &c. quàm publicas, ut cùm loquitur ad Moysen, imò & ad Noe pro fabrica Arcæ, & ad Abraham pro lege circumcisionis, quæ omnes posteros ejus tangebat; ergo &c.

Prob. 3. Nam cuicumque, & de quacumque re, & quomodocumque loquatur Deus, semper est verax: ergo revelationes divinæ tam privatæ, quàm publicæ semper obligant ad credendum hoc ipso, quod constat eum aliquid dixisse.

Nota autem, quòd quomodocumque loquatur, semper omnibus, & singulis necessarium est gratiæ auxilium ad credendum, *sicut oportet ad salutem*, ut dictum est aliàs. Unde fides infusa inclinat, & elevat animam ad credendum, quia de se est improportionata ad tales actus. Revelatio autem divina, & propositio Ecclesiæ applicat nobis credenda.

Nota 2. quòd per *revelationem privatam* non intelligimus spiritum illum privatum, & revelantem, quem fingunt hæretici omnibus, & singulis, & solis prædestinatis dari, ut per seipsos, & independenter à propositione, & judicio Ecclesiæ discernant revelata à non revelatis; ita ut, cùm audiunt, vel legunt Scripturas, statim discernant, an sint canonicæ, & divinæ, & quidem infallibiliter. 2. spiritus, ut volunt, spiritus ille, ut fingunt, præstat, ut cum eadem certitudine certi sint de sua fide, & justificatione, & remissione peccatorum, ac perseverantia, & vita æterna consequenda. Sed de his erroribus alibi diximus.

CON-

CONCLUSIO III.

Revelatio mediata, virtualis, & implicita, deducta per necessariam consequentiam facit objectum fidei, & quod proponit credendum est. Vide dicta in prologo q. 9. an Theologia sit discursiva, ita ut unam veritatem fidei deducat ex alia?

Prob. 1. ex Scoto. [1] dicente, quòd *in creditis non assentitur propter evidentiam crediti, sed propter veritatem revelantis; & illa* (veritas) *est eadem respectu primorum articulorum, & respectu aliorum explicatorum ex illis; & ideò non est alius habitus unius, & alterius; quia est idem objectum sub eadem ratione formali;* ergo ex Scoto, idem habitus fidei inclinat ad assensum revelationi formali, & immediatæ, & virtuali, & mediatæ contentæ in formali, ex qua necessariò deducitur.

Prob. 2. ex Script. nam Christus arguit Judæos, qui non credunt eum esse Messiam, & Dei filium, & quòd sic non credunt Scripturis: sed illum esse Messiam non dicitur explicitè, & formaliter, nec immediatè in Scripturis veteris testamenti, sed solùm implicitè, virtualiter, & mediatè: ergo quæ sic revelantur, eadem fide sunt credenda, qua credenda sunt revelata explicitè, in quibus illa cōtinentur. Prob. maj. nam ait Christus, [2] ut probet se esse Messiam, & filium Dei; *qui misit me Pater, ipse testimonium perhibet de me: neque vocem ejus unquam audistis.... quia quem misit ille, huic vos non creditis. Scrutamini Scripturas.... illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. Judæi*, inquit Lyranus, *ex multis Scripturæ locis poterant concludere, quòd ipse erat Messias promissus:* quod probat ex multis textibus: sed nullibi hoc dicitur explicitè, & immediatè; ergo quæ continentur virtualiter, & mediatè in revelatis, & ex illis deducuntur necessariò debent æquè credi, ac formaliter revelata; alioqui immeritò arguerentur Judæi; quod nefas esset dicere.

Confir. ex facto Ecclesiæ à tempore Apostolorum usque ad præsens, quo constat plurima fuisse declarata, & proposita ut credenda, quæ ex Scripturis deducta

[1] 1. d. 35. B. [2] Jo. 5.

cta sunt per consequentias, & quæ in revelatis continebantur implicitè; ut abrogatio circumcisionis, & legalium in Concilio Apostolorum art. 15. consubstantialitas filii, quæ definita est in Concilio Nicæno, quæ colligitur ex hoc loco, *ego, & Pater unum sumus*. Et, *qui videt me, videt & Patrem* &c. Item æqualitas Spiritus S. cum Patre, & Filio contra Macedonium in Concilio Constantinopolitano. Item unitas personæ Christi contra Nestorium in Concilio Ephesino; & sic de cæteris, quæ notat Cardinalis noster de Laurea. [1] Et certè Concilia omnia quæcumque successivè statuerunt ut credenda explicitè, ex Scripturis collegerunt, in quibus non nisi implicitè, & virtualiter continentur; & ante definitiones illorum non sic credebantur, ut facilè patebit discurrenti per singula.

Prob. denique. Nam quæ virtualiter in revelatis continentur, eandem habent veritatem per necessariam connexionem cum antecedentibus, & præmissis explicitè revelatis, ex quibus sic deducuntur; ergo ex eadem fide credenda sunt.

Objic. 1. ex Script. nihil licet addere revelatis; ergo sola revelatio immediata facit rem de fide credendam. Prob. ant. *licet nos* (Apostoli) *aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizavimus vobis, Anathema sit*, inquit Paulus. [2]

Resp. dist. ant. nihil licet addere, quod Scriptura non dicat explicitè, vel implicitè, vel quod sit contrarium dictis ejus, con. quod non dicat formaliter, & explicitè, neg. ant. & cons. nam Apostolus prohibet solum euangelizare contraria revelatis, *alioqui sibimet præjudicaret, qui cupiebat venire ad Thessalonicenses, ut suppleret, quod deerat eorum fidei*: ait Glossa, & ut docet Lyranus, *præter*, idest, *aliud distrahens vos à veritate Euangelii, quam prædicavi vobis: non dicit plusquam prædicavi, quia benè poterant alia prædicari ad declarationem veritatis*.

Inst. Ideò dicimus revelationes implicitas facere fidem Theologicam, quia Christus, & Apostoli plures sic revelatas deduxerunt ex aliis; sed hæc ratio non valet pro nobis; ergo &c. Prob. min. Christus erat ipse revelans, & Apostoli erant Scriptores canonici revelationum; sed hoc non convenit nobis; ergo &c. Prob. min.

[1] *disp. 7. a. n. 2. 3.* [2] *Gal.*

min. illi docebant, & scribebant ex eodem spiritu Dei, à quo antecedentia revelata sunt; sed hoc de nobis, & aliis dici non potest; ergo &c.

Resp. neg. 1. & 2. min. & dist. 3. dici non potest de nobis, & aliis ut privatis, & præcisè ab Ecclesiæ auctoritate, con. de nobis, id est de Ecclesia, aut ejus capite SS. Pontifice, neg. min. nam Ecclesia in Conciliis, & in suo capite loquente ex Cathedra eodem Spiritu Dei loquitur, à quo illa revelata sunt. Sed de hoc infrà.

Objic. 2. Si revelationes mediatæ, seu implicitæ facerent fidem hanc, sufficeret eas deduci ex quacumque alia; sed conf. est contra nos; ergo &c. Prob. maj. ex quacumque deduceretur, veniret semper ex eodem principio, sc. ex revelatione divina; ergo eodem modo hæc esset credenda.

Resp. neg. maj. & dist. ant. Si illatio, seu explicatio esset authentica eodem modo, con. si illatio non esset authentica eodem modo, seu ejusdem authoritatis, & infallibilitatis, neg. ant. nec enim Deus promisit assistentiam Spiritus S. omnibus ad explicandas veritates, quas voluit latere in explicitis, & formalibus, seu immediatis, sed soli Ecclesiæ suæ, cui credi vult sicut sibi: quippe ab ipso D. N. Jesu Christo, & ab Apostolis, atque à Spiritu S. illi *omnem veritatem in dies suggerente edocta retinuit, & ad finem usque sæculi conservabit*, inquit Concil. Trident. [1]

Instabis. Deductio facta per quemlibet privatum Theologum ideò non facit fidem, quia est humana; sed idem est de illa, quæ fit in Concilio, vel à Papa; ergo neque hæc facit fidem. Nam in definitionibus Conciliorum, & Pontificum etiam audiuntur Theologi; ergo non majorem habent auctoritatem.

Respond. neg. min. & conf. prob. nam licèt Ecclesia non soleat quidquam definire in materiis fidei, nisi post humanam diligentiam in scrutandis sacris Scripturis, & post maturas discussiones, & preces ad Deum: tamen de facto nihil pronuntiat, nisi ex divina inspiratione, quæ in illis occasionibus numquam ei deest; & sic ejus definitiones sunt divinæ potiùs, quàm humanæ.

Objic.

[1] *Sess. 13. Decr.*

Objicies 3. Illæ deductiones ſunt de ſcientia, quia fiunt per legitimas conſequentias; ergo non ſunt de fide: nam aſſenſus earum non nititur revelatione, aut veracitate, ſed bonitate conſequentiæ; ergo eſt aſſenſus ſcientificus.

Reſpondeo neg. conſ. & ant. prob. nam bonitas conſequentiæ in his diſcurſibus non eſt verum, & principale motivum aſſenſus, quem damus conſequenti; ſed principaliter nititur veritate antecedentium, ex quibus deducitur; conſequentia autem, ſeu vis illativa, ſeu connexio eſt tantùm conditio quædam, & applicatio objecti ad potentiam, & diſpoſitio remota.

Quæres, *an ſufficiat aliquid exiſtimari revelatum, ut teneamur illud credere, licèt revera non ſit revelatum.*

Reſp. quòd à parte rei non tenemur: nec aſſenſus, qui tali rei dabitur, erit verè actus fidei. Nam habitus, & lumen ſupernaturale fidei non inclinat ad aſſentiendum, niſi veritati divinæ, & quia *fidei divinæ non poteſt ſubeſſe falſum*, ex Trident. [1] ſed revelatio exiſtimata divina, cùm non ſit divina, eſt à parte rei falſa, & error; ergo &c.

QUÆSTIO VIII.

Qualis debeat eſſe propoſitio revelationis, ut obliget ad credendum.

MOnet ſapiens, [2] quòd *qui citò credit, levis eſt corde*: & Apoſtolus vetat *omni ſpiritui credere*: & ſuprà dicebamus pſeudoprophetas ſæpè aſſerere, quod *dicit Dominus, cùm ipſe non ſit locutus*, ideò ut credamus Deum aliquid revelaſſe, aliquot requiruntur conditiones, ut prudenter credamus.

Porrò ex iis, quibus proponuntur revelata, quidam ſunt fideles, qui agnoſcunt Eccleſiam Catholicam, & caput ejus, & principia fidei, & quibus ſufficit ſuadere aliquid eſſe revelatum, ut aſſentiant. Alii ſunt infideles, qui non agnoſcunt auctoritatem Eccleſiæ, nec recipiunt principia fidei, ſaltem omnia. Utrique autem indigent ſupernaturali auxilio gratiæ illuminantis intellectum ad cognoſcendum, & moventis volun-

[1] *Seſſ.6.c.7.* [2] *Eccl.19.*

voluntatem, ut inclinet intellectum ad assentiendum veritatibus, quas non capit; sed quoad motiva fidei plura requiruntur pro infidelibus, quàm pro fidelibus.

Est autem credibilitas quædam dignitas in propositione, vel objecto, secundum quam meretur, vel exigit, ut illi assentiamur.

Quærimus ergo hìc, an proponens objecta fidei possit, aut debeat afferre aliqua motiva, quibus illa reddantur evidenter credibilia, saltem per evidentiam moralem, & quænam illa sint.

CONCLUSIO I.

D*Antur aliqua motiva, quibus mysteria fidei fiunt evidenter credibilia evidentia morali quoad revelationem divinam*. Est communis.

Prob.1. ex Scoto. [1] *Sunt hæreses innumeræ damnantes S. Scripturam, vel partem ejus.... quidam de Scriptura nihil recipiunt: quidam non vetus testamentum, ut Manichæi.... quidam solum vetus testamentum recipiunt, ut Judæi.... &c. contra omnes istos in communi octo viæ eos rationabiliter convincendi*.. quas ibi enumerat, & de illis diximus in prologo.

Prob.2.ex Script. [2] dicente, quòd *testimonia*(Dei) *credibilia facta sunt nimis*. Et, [3] *quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem.... contestante Deo signis, & portentis*, quibus testatur, se esse auctorem doctrinæ salutis, seu Euangelii; ergo dantur motiva suadentia, quòd mysteria fidei, & Scripturæ sunt à Deo revelata. Imò ipse Christus in testimonium doctrinæ suæ allegat opera sua: [4] *Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me. Si mihi non vultis credere, operibus credite*. Et de facto prædicationi Apostolorum Deus addebat signa, *Domino cooperante, & confirmante sequentibus signis*: [5] ergo Christus, & Apostoli, præter verba, & mysteria, quæ credenda proponunt, adhibent motiva credibilitatis, v. g. miracula, & exempla &c.

Confir. Nam inquit Richardus: [6] *Domine, si error est, quod credimus, à te ipso decepti sumus; nam in nobis tantis signis, & prodigiis confirmata sunt, & tali-*

[1] *q.2.prol.n.2.* [2] *ps.92.* [3] *Heb.2.*
[4] *Jo.10.* [5] *mar.ult.* [6] *Trin.12.*

ralibus, quæ non nisi per te fieri possunt; ergo habemus in miraculis, quæ Deus facit per se, & per Apostolos, urgentissima motiva credendi, euangelium esse verbum Dei.

Prob. 3. Nam summa prudentia necessaria est in eligendo medio necessario saluti; sed fides est medium necessarium saluti; ergo in fide eligenda summa prudentia est necessaria: sed hæc prudentia requirit, ne talis electio fiat sine maturo examine, & judicio, quibus constet per motiva certa moraliter, quòd ea, quæ credenda proponuntur, sint verè verbum Dei, & illud judicium, ut sit prudens, debet niti motivis gravibus; ergo &c.

Confir. Nam si deessent talia motiva, possemus prudenter dubitare de revelatione objectorum fidei, sed conf. est falsum, & absurdum; ergo admittenda sunt talia motiva. Maj. patet: nam prudenter dubitari potest de re contingenti, & obscura, si asseritur sine fundamento, & apparentia urgenti. Prob. min. nam si prudenter posset dubitari de tali revelatione, an sit à Deo, non posset imputari nobis incredulitas, vel tarditas ad credendum, ut Christus exprobrat eam discipulis, quia non *credebant iis, quæ locuti sunt Prophetæ*, nec *iis, qui viderant eum resurrexisse*. Certè imputatur duritiei, & inurbanitati, si negamus fidem dictis probi viri, aut duorum, vel plurium testium. Cur non dici hoc licebit de illis, qui non credunt innumeris testibus omnium nationum, & ordinum, & ætatum, & quidem sanctissimis?

Prob. denique. Nam evidens est, innumeros fide dignissimos dixisse mysteria illa fuisse revelata à Deo, & ut talia fuisse majoribus nostris à tot sæculis proposita, & credita, Deo ipso specialiter assistente; nec ulla rationabilis causa adest de hoc dubitandi; ergo evidenter credibilis est hæc revelatio, & adsunt ad hoc motiva gravissima. Prob. ant. nam habemus scripta tot testium, & hæc esse illorum scripta tam evidens est, quàm nobis certum est, Romam, aut indias existere, aut nos natos esse ex talibus parentibus; ergo &c.

Objic. 1. Objecta fidei sunt supernaturalia; ergo non possunt fieri evidenter credibilia. Nam motiva talis credibilitatis deberent esse pariter supernaturalia, & sic semper superarent captum nostrum.

Resp. dist. conf. credibilia physicè, & per motiva intrinseca, con. moraliter, & per motiva extrinseca, neg. conf. & ant. prob. nam licèt in illis motivis adsit aliqua supernaturalitas, maximè in prophetiis, & miraculis, quæ per hoc maximè nos movent ad credendam divinitatem Scripturarum, ad quas confirmandas adhibentur: tamen habent etiam aliquid naturalitatis ad movendum.

Objic. 2. Innumeri fideles, ut rudiores, & pueri, credunt prudenter, & firmiter sine illis motivis; imò nequidem illa concipiunt; ergo illa non sunt necessaria.

Resp. neg. conf. nam licèt ea semper actu non videant, (saltem omnia) habent tamen aliqua saltem mediatè; ut cùm vident mysteria sibi proponi à viris doctis, & probis, aut à parentibus, qui nollent eos decipere, & ea credi ab omnibus: si quidem illa exempla sunt gravissima motiva credendi pro illis.

Objic. 3. Si mysteria essent evidenter credibilia, essent evidenter vera; sed quod est evidenter verum, non est objectum fidei, sed scientiæ; ergo objecta fidei non sunt evidenter credibilia. Prob. maj. in tantum res est credibilis, in quantum est vera; ergo quod est evidenter credibile, est evidenter verum.

Resp. neg. maj. & dist. ant. in quantum est vera quoad credibilitatem, con. quoad scibilitatem, neg. ant. cùm dico, mysterium esse evidenter credibile, evidentia non cadit in objectum, nec in actum fidei, sed in motivum, quod habet quidem connexionem cum divinitate revelationis, sed non cum ipsa re credenda, quæ semper manet obscura, & non creditur nisi propter revelationem divinam.

Inst. Si mysteria fidei sunt evidenter credibilia, credi possunt evidenter; sed conf. est falsum; nam semper creduntur obscurè; ergo &c.

Resp. dist. maj. evidenter evidentia morali, quod revelatio sit à Deo, con. evidentia ex parte objecti, quæ reddat illud evidens intellectui, neg. maj. & conf. nam ex motivis credendi fit moraliter evidens, quòd Deus ea revelavit, sed illa manent semper obscura, & non visa, sed credita.

Inst. 2. Qui cognoscit evidenter revelationem divinam de aliqua re, cognoscit illam evidenter connexam

nexam cum veritate rei; ergo evidenter cognoscit veritatem rei; ergo & scit eam.

Respondeo neg. conf. cognoscit quidem certò veritatem rei ut revelatæ, & in revelatione, sed non in se; quia revelatio est medium extrinsecum. Deinde evidentia moralis non tollit fallibilitatem physicam; & sic non facit scientiam; nec est incompatibilis cum actu fidei.

Objic. 4. Illa credibilitas evidens respicit fidem humanam, seu acquisitam, vel divinam; sed neutrum dici potest; ergo non est evidens. Prob. min. 1. non fidem humanam, quia sic non esset certa, nec evidens, sed fallibilis. 2. non divinam, nam sic esset certa physicè, & evidenter; ergo &c.

Resp. 1. idem objici posse ipsis adversariis. Nam si revelatio credatur fide acquisita, & moraliter incerta, talis erit etiam assensus de mysterio revelato: si fide divina, eadem currit consequentia.

Respondeo 2. ad maj. quòd credibilitas de revelatione, & de re revelata relativè ad illam est de fide divina infusa, cui non potest subesse falsum, & sic neg. min. & conf. prob. nam certitudo se tenet ex parte rei creditæ, & actus fidei quoad illam, non ex parte motivi, quo creditur existentia revelationis, quod cùm non sit physicè connexum necessariò cum ipsa revelatione, ita nec facit actum ex hac parte certum physicè. Si autem spectetur assensus seorsim, & relativè ad solam existentiam revelationis, non erit fidei divinæ, sed acquisitæ; & sub hoc respectu erit physicè fallibilis, sed moraliter erit certus propter evidentiam motivi.

Inst. Ille actus erit vel naturalis, vel supernaturalis, vel scientiæ, vel fidei humanæ, aut divinæ: si naturalis, & scientificus; ergo non poterit disponere ad actum credendi mysterium per fidem infusam: Si fidei divinæ; ergo erit physicè certus, & non evidens. Hoc argumentum non levem habet difficultatem, & variè à variis respondetur.

Resp. illum actum esse supernaturalem ex parte gratiæ actualis excitantis, & adjuvantis ad illum; aliunde verò est actus scientificus propter evidentiam motivorum credendi existentiam revelationis divinæ: Vel si mavis pertinebit reductivè ad fidem natu-

ralem

ralem in substantia, aut ad habitum Theologiæ; quia fundatur in aliquo discursu ex præmissis supernaturali, & naturali.

Igitur si motivum credendi Mysterium Trinitatis esse revelatum sit Ecclesiæ auctoritas, ut sæpè accidit, ille actus pertinebit ad fidem humanam; quia inquit Doctor, [1] *certum est, quòd in nobis est fides revelatorum credibilium acquisita; quod patet per Augustinum.... qui dicit, quòd non crederet Euangelio, nisi crederet Ecclesiæ Catholicæ. Patet igitur per eum, quòd libris Canonis Sacri non est credendum, nisi quia credendum primò Ecclesiæ approbanti, & auctorizanti libros istos, & testificanti veraces esse eorum authores*, &c. 2. Si illa motiva sumantur ex ratione naturali valde probabili, tunc illud judicium erit ab habitu scientiæ, vel opinionis; & sic de aliis: sed semper assensus pendebit ab auxilio gratiæ prævenientis, & adjuvantis; & inde habet supernaturalitatem, & etiam ex fine.

CONCLUSIO II.

Quamvis regulariter non possit haberi verus actus fidei divinæ de aliqua re, nisi aliquando præcesserit actus, quo credideris, eam fuisse revelatam à Deo: tamen iste actus non est semper necessarius explicitè in omni actu fidei; sed sufficit, ut adsit implicitè, & virtualiter. Debet esse communis.

Probatur 1. ex Scoto cit. [2] nam dicit cum Augustino, quòd *non crederet Euangelio, nisi Ecclesia judicasset*, & nisi crederet Ecclesiæ Catholicæ auctorizanti libros Canonis Sacri &c. ergo actus omnes fidei Theologicæ supponunt fidem in Ecclesiæ testimonium de existentia revelationis divinæ: sed ista fides non semper habetur actu, & explicitè, quoties credimus articulos fidei divinæ.

Prob. 1. p. 1. ex Script. nam *fides est ex auditu, auditus autem per verbum Christi*; & iste auditus est ex prædicante ex parte Ecclesiæ, quæ mittit prædicantes: *non enim prædicant, nisi mittantur*; ergo omnis actus fidei divinæ supponit rem, quam credit, esse reve-

[1] *Ibid. A. 3.*
[2] *Ibid.*

revelatam à Deo; ergo debet aliquando audivisse, & credidisse illius revelationis existentiam.

Prob.2. Nam ipsa revelationis existentia est aliquid credibile *ut quod*: de fide enim est, Deum aliquando locutum esse Prophetis, Apostolis, & Ecclesiæ, & eis mysteria credenda revelasse; ergo ad fidem necessariò credi debet ipsa revelatio.

Confir. quia non possum credere, quòd *Verbum caro factum est*, & id credere propter veritatem revelationis divinæ, nisi sciam, credam, aut supponam, quòd hoc aliquando ipse Deus revelavit; ergo ad actum fidei Theologicæ de Mysterio Incarnationis Verbi debet credi, aut supponi revelatio divina de eodem mysterio. Et sic de aliis.

Prob.2.p.1. ex Aug. dicente, quòd non omnes sunt capaces penetrandi, vel ponderandi motiva, quibus revelatio divina redditur credibilis, ut rustici rudiores, & pueri recenter venientes ad usum rationis, & tamen habent actus veros fidei; ergo illud judicium positivum, & explicitum non est semper necessarium in omni actu fidei, sed sufficit, ut in illis supponatur, & involvatur implicitè, & virtualiter. Prob. ant. sic enim loquitur: *In Ecclesia Catholica pauci spirituales ad syncerissimã sapientiam perveniunt in hoc statu: cæteram quippe turbam non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas tutissimam facit*; ergo &c.

Id patet de pueris, quibus nec mysteria credenda, nec divina revelatio proponitur, nisi à parentibus, vel magistris, iisque etiam non doctis ad eos docendos de motivis credibilitatis; ergo &c.

Confir. etiam de Doctoribus: nam qui aliquando credidit formaliter, & explicitè Deum esse trinum propter ejus veritatem in dicendo, & quia hoc ipse dixit, solet deinde rectè, & simpliciter credere mysterium non reflectendo semper, & explicitè supra illud motivum revelationis, nec supra motiva credibilitatis ejus: nullus dubitat, quin iste actus fidei sit bonus, *credo trinitatem personarum in Deo, quia ipse verax est*, & tamen in illo actu non fit mentio explicita, & formalis de revelatione, nec de ullo motivo credibilitatis ejus; ergo in omnibus actibus fidei non semper requiritur explicitè, & formaliter illud judicium de existentia, & credibilitate revelationis divinæ.

Objic.con.2.p. *Qui citò credit, levis est corde.* Unde actus credendi debet esse prudens; sed non erit prudens, si sit sine evidentia, & judicio credibilitatis; ergo in omni actu fidei requiritur illud judicium.

Resp.dist. min. sine judicio formali, aut virtuali, explicito, vel implicito, con. sine judicio formali, & explicito, neg. maj. & rationem ejus: nam qui aliquando cognovit, & credidit revelationem divinam mysteriorum, & hæc credidit propter illam, & illam ipsam credidit, censetur jam sufficienter instructus, & semper credere ex iisdem principiis, saltem virtualiter, & sic cum eadem prudentia agit: sic qui solet actus charitatis in Deum elicere, non semper cogitat de omnibus motivis, & circumstantiis, quæ aliquando agnovit, ne quidem ad motiva ipsa formalia.

Inst.1. Christus ipse dicebat de Judæis incredulis, *si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*, sc. in sua incredulitate defectu motivorum sufficientium ad credibilitatem; ergo ut teneamur credere, debemus attendere ad motiva evidentia credibilitatis.

Respon.dist. con. formaliter, vel virtualiter, con. formaliter, & explicitè, neg.cons. nam paritas de Judæis non valet. Nam cùm ipsi legem haberent, quæ abolebatur, non leviter id facere debebant, nec sine gravibus motivis, qualia erant signa, & opera Christi novi legislatoris. Non sic est de Christianis informatis habitu fidei, & jam credentibus Dei revelationem.

Objic. Qui habet motivum dubitandi de revelatione, non potest illi prudenter assentiri; sed qui non habet evidentiam de credibilitate revelationis, habet motivum de illa dubitandi; ergo illi non assentitur prudenter. Probat.min. quamdiù non habet evidentiam saltem moralem de credibilitate, non est certus moraliter de illa; ergo habet rationem dubitandi.

Resp. neg.min. & ant.prob. nam, ut sit certus moraliter, & sufficienter, ne dicatur *levis corde*, & imprudens, sufficit, quòd non habeat positivam rationem dubitandi cum aliquali motivo assentiendi; & tales sunt plerique rustici, & juniores, qui nullum

mo-

motivum positivum habent dubitandi; & sufficienter moventur ad assensum exemplo, & auctoritate parentum, aut præceptorum, aut parochorum, qui eis proponunt talia credenda ut revelata à Deo, nec illis necessaria est ulterior disquisitio. Item dici potest à fortiori de fidelibus, & Doctoribus, qui ex inadvertentia eliciunt actus fidei absque explicito influxu motivorum credibilitatis, & cum tanta firmitate, ac si de facto attenderent ad illa motiva, sc. ex usu, & consuetudine sic credendi.

Objic. 3. In visione naturali non videtur objectum, nisi videatur & lumen; ergo nec in fide potest credi objectum revelatum, nisi videatur ipsa revelatio; nam hæc est sicut lumen, quia applicat credibile, ut credatur.

Resp. dist. cons. nisi adsit, & videatur revelatio saltem virtualiter, & implicitè, con. formaliter, & explicitè, neg. cons. & disparitas est de lumine, quòd oculus non est abstractivus, & quòd aliter potest apprehendi objectum credibile, & revelatum per aliud lumen supplens quoad applicationem objecti ad potentiam, ut est propositio mysterii per parentes, aut parochos, aut per inspirationem internam pro fidelibus adultis.

Objic. 4. omnis actus fidei Theologicæ habet pro objecto formali veritatem Dei revelantis, & pendet essentialiter à revelatione divina; ergo non potest elici, nisi respiciat ad illam revelationem: sed non potest eam respicere sine evidentia; ergo ad omnem actum fidei requiritur evidentia de revelatione divina. Prob. cons. nisi respiciat ad revelationem, assensus ille non erit ex motivo ejus; non enim potest movere ad assensum, nisi ut cognita; ergo &c.

Resp. dist. 1. cons. nisi respiciat saltem virtualiter, & implicitè, con. explicitè, & semper, neg. cons. nam sufficit, ut ex aliquali præsentia, & propositione, vel habitu influat virtualiter, & implicitè. Nam loquor de illis, qui aliquando crediderunt eam revelationem, & ex ea crediderunt revelatis; nam cum illa veniunt in mentem, solemus de illis elicere actus fidei, licèt actu, & explicitè non attendamus ad revelationem divinam, aut saltem confusè, & implicitè consideremus eam.

QUÆSTIO IX.

An, & quomodo objecta fidei sunt evidenter credibilia.

VIdimus in præcedenti, nos habere motiva, quibus mysteria fidei reddantur evidenter, & certò credibilia. Dico, *credibilia*, non autem *vera*: nam, ut res dicatur evidenter vera, debet videri in seipsa, vel in principiis suis intrinsecis, & physicè connexis. Ut autem dicatur evidenter credibilis, sufficit, ut videatur in mediis extrinsecis, non autem in se; alioqui non diceretur *credi*, sed *videri*, aut *sciri*; non diceretur *credibilis*, sed *visibilis*, aut *scibilis*, quod dici non potest de objectis fidei, quæ in se non apparent, sed potiùs latent, nec videntur, nisi per speciem, & in ænigmate, sc. in verbis divinis per Ecclesiam nobis propositis. Quærimus ergo hìc, per quæ principia, seu argumenta res illæ, seu potiùs illa Dei revelatio de illis rebus fiat nobis satis evidens, ut de illa dubitare non liceat.

CONCLUSIO.

MOtiva, seu rationes, quibus res fidei redduntur evidenter credibiles, reducuntur ad hæc capita præcipuè. 1. prædictio prophetica. 2. Scripturarum concordia. 3. scribentium auctoritas. 4. colligentium diligentia. 5. revelatorum rationabilitas. 6. errorum, & aliarum sectarum irrationabilitas. 7. Ecclesiæ stabilitas. 8. miraculorum claritas. Dixi, *præcipuè*, & inter alia: nec enim desunt alia etiam valida; sed his pro nunc contenti erimus. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Sunt octo viæ eos* (infideles, & hæreticos) *rationabiliter convincendi, quæ sunt pronuntiatio prophetica*, &c.

Prob. 2. ex eodem per singula capita, & 1. *de prophetia*. Illa doctrina est à Deo ex speciali revelatione, in qua multa prophetizantur certò, & quorum pars maxima jam est completa; sed talis est doctrina christiana, seu Scriptura sacra; ergo est à Deo specialiter re-

[1] *q. 2. prol. n. 2.*

revelata. Min. patet experientia eorum, quæ ibi prædicuntur, & quæ pro maxima parte videntur impleta; & inde colligitur, cætera non minùs esse implenda suo tempore. Nam inquit Scotus ex Augustino, [1] *vera se narrasse præterita ex his, quæ futura prænuntiavit, cum tanta veritate implentur, ostendit*. Prob. maj. nam solius Dei est futura contingentia certò, & infallibiliter prævidere. Ideò Isaias idololatris, & idolis insultans dicebat, *annuntiate nobis, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis*; ergo Scriptura, quæ tot, & tanta prædicit cum infallibilitate, non potest esse nisi à Deo.

Dices, sic peti principium: nam nec prophetias novimus, nisi ex veteri testamento, nec impletas nisi ex novo; & sic veritatem Scripturæ probamus per ipsammet Scripturam.

Contra. Nam experientiam, & prophetias veteris testamenti novimus ex authentica, & certa traditione, sicut & gesta in novo, item ex aliis signis mox adducendis. Hæc autem non sunt nota per ipsam Scripturam.

2. De Scripturarum concordia sic arguitur: Impossibile est moraliter, plurimos scriptores diversorum temporum, & complexionum, & regionum convenire potuisse in factis, principiis, & conclusionibus, quæ per se non sunt nota lumine naturæ, in ordine ad finem ultimum hominis, nisi uno Deo illos dirigente, & talia dictante: sed id habetur in scriptoribus sacris; ipsi in iisdem factis, & principiis, & conclusionibus de rebus minimè per se notis convenerunt, scribentes diversis temporibus, & locis, & aliis circumstantiis; ergo &c. Min. patet: nam Ezechiel scribebat Babylone, Jeremias in Judæa, & ambo eodem tempore & convenerunt in factis, & principiis, & conclusionibus, saltem quoad substantiam. Probat. maj. ex aliis libris, & doctrinis, maximè Philosophorum, qui tam diversa, & contraria opinantur: profectò doctrina, quæ tot diversa, & contraria continet, non potest esse in toto vera; quæ verò conformis est ubique, potest esse in toto vera. Et præterea illa uniformitas, & concordia in illis circumstantiis non est sine miraculo, & nota divinitatis.

[1] 12. civ. 10.

3. Scribentium auctoritas. Nam moraliter incredibile est, scriptores vita, & pietate insignes, quique summè horrebant mendacium, & commendabant veritatem, voluisse populos decipere, & mentiri in rebus summi momenti, & spectantibus ad eorum salutem æternam: sed tales fuerunt scriptores librorum utriusque testamenti; de illis enim hucusque nihil mali auditum est; ergo incredibile est, eos non esse veraces, nec tam veraces esse potuisse in rebus adeò sacris, & supra humanam fragilitatem, & captum elevatis, nisi specialiter à Deo fuerint afflati.

Dices, eos non quidem mentiri voluisse, sed ex infirmitate, vel nimio fervore zeli potuisse falli.

Contra. Gratis diceretur, eos fuisse deceptos, nisi ostendatur, in quo erraverint, sive in factis, quæ narrant, sive in regulis morum, quas tradunt, sive in prædictionibus; sed nulli tales errores usque in præsens in eis notati sunt; ergo non sunt decepti.

4. De *recipientium diligentia*, sic arguitur: Vel nemini credendum est, vel credendum est communitati fidelium, qui tanta fuere diligentia in examinandis Scripturis veris, & eis distinguendis à falsis, in illis recipiendis, & conservandis, & falsis rejiciendis, & quidem ab omni ævo, & tempore tam Synagogæ, quàm Ecclesiæ; sed tales fuerunt fideles omnes in seligendis veris Scripturis, & libris canonicis ab Apocryphis, ut patet ex historiis Conciliorum, & actuum Ecclesiasticorum; ergo sine temeritate, vel obstinatione negari non potest fides libris, quos habet Ecclesia pro Canonicis. Prob. maj. nam, inquit Doctor, si nolles credere, nisi quæ vidisti, v.g. mundum ante te non fuisse, vel hunc non fuisse patrem tuum, vel hanc non esse matrem tuam, *talis incredulitas destrueret omnem vitam politicam*: sed hæc sunt longè incertiora, & minùs comprobata, quàm libri Canonici; ergo &c.

5. De *rationabilitate contentorum* in Scriptura sic arguitur: Nihil magis credendum, quàm quod maximè congruit lumini rationis, sed tota hæc doctrina maximè congruit lumini rationis; ergo &c. Probat. min. diligere Deum super omnia, & proximum sicut seipsum maximè congruit lumini rationis, sed *in his duobus mandatis universa lex pendet, & prophetæ*; in his est

est summa totius doctrinæ utriusque testamenti : uno verbo, nihil unquam in tota hac doctrina repertum est, quod non sit honestum, & laudabile; nihil, quod non spiret virtutem;& quod non damnet vitium, ut facilè patebit legenti : ergo &c.

6. Quia contraria juxta se posita magis elucescunt, ex *irrationabilitate aliarum sectarum* maximè commendatur veritas, & sanctitas doctrinæ in his libris contentæ : quippe aliæ omnes plenæ sunt absurditatibus, & vitia introducunt, aut fabulas, & impietates continent ; ergo doctrina christiana tota sancta est, & tam amplectenda, quantùm aliæ sectæ sunt abhorrendæ. Prob. min. 1. de *Paganis*, qui idola colebant, pluralitatem Deorum admittebant,& scelera, & spurcitias eorum celebrabant ; ut incestus Jovis ; crudelitatem, & barbariem Saturni ; prostitutiones Veneris,&c.2.de *Mahometanis*,qui felicitatem in voluptatibus ponunt, & in fabulis Alcorani. 3. de *Judæis*, qui ex detestanda duritie non credunt Messiam venisse contra testimonia propriæ legis Mosaicæ, & suorum prophetarum. Ideò dicebat eis Christus : *scrutamini Scripturas, illæ enim testimonium perhibent de me* : & excæcati, & indurati non crediderunt tot signis evidentibus, quæ propriis oculis viderunt, & quibus ipse probabat suam divinitatem. 4. de *hæreticis antiquioribus*, quorum hæreses abolitæ sunt, & evanuerunt : fides autem nostra fuit, & est, & erit perpetua. 5. de *hæresibus recentioribus*, quæ tot absurdis, & erroribus scatent ; ut cùm tollunt ab homine liberum arbitrium, cùm faciunt Deum authorem peccati ; & ex eorum Authoribus, qui fuerunt Apostatæ à fide, & Scripturas falsificarunt, ut errores suos stabilirent, & ut ipsi liberius viverent, sacra profanarunt &c.

7. Ex *Ecclesiæ stabilitate*. Nam nihil magis probat doctrinæ, & Ecclesię sanctitatem, quàm Dei pro illa protectio, miraculosa ejus principia, & progressus, & firma stabilitas inter pressuras, & percussiones atrocissimas omnium potestatum mundi, & inferorum, ita ut per 12. agnos in mundo lupis referto triumpharit, & isti ipsos tandem lupos non armis, sed patientia, & mansuetudine converterint in agnos, & quidem prædicantes non carnis delicias,

ſed mortificationes, & cruces, non in ſapientia hominum, ſed quæ ſtulta ſunt mundi, eligentes &c.

8. De *miraculorum claritate* arguitur: Quæ Deus miraculis confirmavit, non poſſunt eſſe niſi vera; Deus enim, qui eſt ſummè, & eſſentialiter verax, non poteſt teſtificari falſum: ſed Deus totam doctrinam chriſtianam inſignibus miraculis per Apoſtolos, & primos ejus promotores comprobavit, ut conſtat ex hiſtoriis fide dignis: ergo &c.

Ipſe Chriſtus D. promittebat Apoſtolis hanc poteſtatem miraculorum, quando illos mittebat. [1] *Euntes in mundum univerſum prædicate....... ſigna autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia ejicient... illi autem profecti prædicaverunt Domino cooperante, & confirmante ſequentibus ſignis..*

Dices. Hæc miracula poſſunt non credi, quia hiſtoriæ non ſunt certæ.

Contra 1. nam (inquit Scotus poſt Auguſtinum) [2] *ſi iſta miracula facta non creduntur, hoc nobis unum grande miraculum ſufficit, quod jam terrarum orbis ſine ullis miraculis credit.* Nullum majus miraculum, quàm converſio totius mundi ad Chriſtum ſine miraculo.

2. Aliud miraculum eſt, quòd *homines ignobiles, infimi, pauciſſimi, imperiti rem tam incredibilem* (Chriſti divinitatem, & doctrinam) *tam efficaciter mundo, & etiam doctis perſuadere potuerint, ita ut mundus illam credat, ſicut jam credidiſſe videtur, niſi per illos aliqua miracula fierent, per quæ mundus ad credendum induceretur. Quid incredibilius, inquit Doctor, quàm ut ad legem contrariam carni, & ſanguini Doctores pauci, & rudes, & pauperes poſſent plurimos potentes, & ſapientes convertere?*

3. Quia (ut docet idem Auguſtinus) tam facilè negabimus Deos ullos curare mortalia, quàm facilè poſſunt negari miracula, quæ narrantur facta eſſe.

4. Quia multa ex illis miraculis tot, tantiſque teſtimoniis fulciuntur, ut non niſi à protervis poſ-

ſint

[1] *Mar. ult.*
[2] 12. *civ.* 50.

ſint negari, ut curatio lepræ in Conſtantino per S. Sylveſtrum, &c.

Plures aliæ notæ certiſſimæ de veritate divinę hujus doctrinę poſſent afferri, quæ paſſim occurrunt apud authores. Nobis iſtæ ſufficiant.

Objic. 1. Omnia illa motiva ſunt extra Deum; ergo non ſufficiunt ad fidem Theologicam. Prob. ant. nam omnia ſe tenent ex parte creaturæ, & ſunt defectibilia.

Reſp. diſt. conſ. non faciunt fidem divinam ut objecta formalia ejus, & de intrinſeca ejus ratione, con. ut diſpoſitiones, & adminicula quædam ab extrinſeco, neg. conſ. non enim prætendimus, quòd hæc motiva influant immediatè in actum fidei de rebus revelatis, ſed ſolùm quòd juvent ad credendum, quòd ea ſunt revelata à Deo immediatè, vel mediatè.

Objic. 2. Hæc motiva ſunt incertiora, quàm ipſa fides, & veritates ejus; ergo non juvant ad credendum iſta. Prob. ant. non enim certum eſt, quòd illæ prophetiæ extiterint, nec illi ſcriptores, nec illa miracula; & pauci admodum ea viderunt; ergo &c.

Reſp. diſt. ant. ſunt incerta phyſicè, con. moraliter, neg. ant. nam ſicut ille, qui negaret Romam exiſtere, aut Trojam fuiſſe, quia non vidit, haberetur ut pertinax, & temerarius nolens credere tot teſtibus, qui hæc aſſerunt, licèt phyſicè poſſent fallere: ſic eſt de iſtis motivis, de quibus habentur innumeri teſtes veraciſſimi, & qui ſupponuntur probiſſimi; ergo hæc motiva credi debent eſſe fide humana, quæ moraliter certa eſt.

Inſt. ergo fides divina penderet ab humana, ſed hoc eſt abſurdum; ergo &c.

Reſp. diſt. ſubſ. penderet tanquam ab aliquo extrinſeco, & diſpoſitivo remoto, con. tanquam ab intrinſeco, & ſpecificativo, neg. ſubſ. & min. nam ſicut prædicatio eſt neceſſaria, ut credamus, *quomodo enim audient ſine prædicante?* ſic & iſta motiva: & tamen prædicatio eſt actus naturalis, & humanus: & ſicut non aſſentimur veritatibus revelatis propter prædicationem, ita nec propter iſta motiva, ſaltem formaliter, & immediatè.

Objic. 3. Si hæc motiva redderent revelata evidenter credibilia, facerent etiam evidenter vera; sed hoc est falsum, & contra nos; ergo & ant. maj. patet: nam eo modo sunt vera, quo sunt credibilia, quia nihil est credibile, nisi ut verum. Prob. min. quia quod est evidens, non est objectum fidei, sed scientiæ, & intellectus debet determinari à voluntate per piam affectionem, ut omnes docent.

Resp. dist. maj. evidenter vera evidentia morali, con. maj. & neg. min. & ant. prob. evidentia physica, neg. maj. & cons. nam scientia requirit evidentiam physicam; evidentia autem moralis stare potest cum inevidentia, & incertitudine physica, & sic cum actu fidei; & quia non determinat physicè intellectum ad assensum, ideò eget pia affectione voluntatis, ut eum determinet ad assensum.

Dico, *evidentiam revelationis, & veritatis mysteriorum fidei posse quidem stare cum fide, sed hoc non semper, nec in omnibus requiritur, nec accidit*, ut diximus quæst. præced.

QUÆSTIO X.

De proponentibus fidei objecta, qui, & quales esse debeant.

JAm suprà diximus, propositionem revelationis, & revelatorum necessariam esse regulariter; quia licèt ipsa revelatio fieri possit immediatè à Deo singulis hominibus; tamen id non ita fit regulariter, sed fit per Prophetas, Apostolos, Pastores, & Doctores: & quærimus, qui, & quales debeant esse, per quos revelationes Dei, & revelata debeant nobis proponi, ut teneamur credere aliqua esse revelata? Hæc discussio videtur quidem pertinere ad controversistas, qui de illa ex professo agunt; tamen, ne quid desit huic scripto ad instructionem Tyronum, breviter aliqua delibamus.

Dico, *ut teneamur credere aliqua esse revelata*: Nam agitur de proponente ex auctoritate, & officio.

Suppono autem ut certum, quòd quisquis cognoscit mysteria fidei, potest ea proponere cuilibet, & cum motivis credibilitatis, si hæc novit; & sic potest

juva-

juvare alios ad actus fidei cum ejus habitu, vel cum gratia actuali supplente vices habitus, sed hoc non faciet cum auctoritate, ita ut auditor teneatur illi credere, sicut si loqueretur cum auctoritate aliqua ex parte Ecclesiæ. Si tamen adjungeret motiva credibilitatis urgentiora, non excusaretur auditor à peccato, nisi crederet.

CONCLUSIO I.

Episcopus in sua diœcesi, aut delegatus ab ipso, & parochus in sua Ecclesia sunt idonei, & ordinarii ministri ad proponenda objecta fidei fidelibus, & infidelibus. Est communis.

Prob. ex Scoto. [1] *Actus credendi dependet ex duobus, scil. ex habitu inclinante, & præsentia credibilis, quod non est præsens in habitu; & ideò sine doctore, & revelatione non tenentur simplices, quibus non erant tot credenda explicitè, tot credere.... sicut tenentur majores in Ecclesia* &c. Et supra dixerat ex Augustino, [2] quòd *Euangelio non crederet, nisi quia primò credendum est Ecclesiæ approbanti* &c. ergo ex Scoto, ad actum fidei necessaria est præsentia, seu propositio credibilium ex parte alicujus ministri Ecclesię approbantis doctrinam, in qua hæc continentur; & tales sunt regulariter Episcopi, & Parochi in suis parochiis.

Prob. 2. de Episcopis ex Scriptura: nam illi succedunt Apostolis, quibus præcepit Christus, [3] *euntes in mundum universum prædicate omni creaturæ* Item, *docete omnes gentes...* Et, *sicut misit me pater, & ego mitto vos*, scil. illuminare, & docere: Quòd autem succedant Apostolis in ministerio, & dispensatione doctrinæ fidei, docet Urbanus II. [4] *quorum vices habeant Episcopi in Ecclesia, S. August. ostendit inquiens, pro patribus tuis, nati sunt tibi filii, idest constituti sunt Episcopi* &c. Et constat, quod Petrus per Episcopos à se missos propagavit fidem in Hispania, Gallia, Africa &c. ut inter alios scribit Innoc. I.

Confir. Nam ad Episcopos dicit Paulus: [5] *attendite vobis, & universo gregi, in quo vos posuit Episco-*

[1] 3.d.25.I.n.11. [2] d.23.A.n.3. [3] *Mar. ult.*
[4] d.68. [5] Ep.1.

pos regere Ecclesiam Dei. Et jubet, [1] Episcopum esse *doctorem, & prædicare verbum... in omni patientia, & doctrina* &c.

Confir. 2. Nam cùm christianæ reipublicæ necessaria sit prædicatio Euangelii, (ex Trid.) [2] *hoc est præcipuum munus Episcoporum*. Item, *prædicationis munus, quod Episcoporum præcipuum est...... mandat, ut in Ecclesia sua ipsi per se, aut per alios, si ipsi impediti fuerint*)præstent*) in aliis autem Ecclesiis per parochos* &c.

Dixi, *aut delegatus ab ipso*: nam, ex eodem Apostolo, [3] simplices Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, & alii quicumque huic ministerio vacant, *quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* & à quo mittentur, nisi vel à Deo immediatè, vel ab ejus Vicario, qualis est Papa in tota Ecclesia, & Episcopus in sua diœcesi? Paulus ipse, & Barnabas, licèt à Deo electi ad hoc munus, tamen illud non exercent, nisi postquam impositæ fuerunt eis manus jussu Spiritus Sancti dicentis, [4] *segregate mihi Saulum, & Barnabam... tunc imponentes eis manus dimiserunt illos*: scil. Paulus *ordinatur in Apostolum, ut prædicet*, ait Chrysost. [5]

Prob. 2. p. de Parochis, & aliis habentibus curam animarum: nam ex SS. Canonibus incumbit eis prædicare verbum Dei, quod jubentur facere *pie, prudenterque etiam vernacula lingua, si opus fuerit... inter Missarum solemnia diebus festis, & solemnibus* &c. ait Trident. [6] denique incumbit parochis instruere parochianos suos in iis, quæ spectant ad fidem, & mores. De hoc nullus dubitat, quòd sciam.

Objic. Constat, plures esse conversos per propositionem, & instructionem factam à personis privatis omnium conditionum, & sexuum; ergo hoc munus non spectat ad solos Episcopos, vel Parochos. Prob. ant. ex SS. Annalibus, ex quibus plura exempla colligit Cardinalis Brancatus. [7]

Resp. dist. cons. ad solos Episcopos ex charitate, & per accidens, con. ex officio, neg. cons. Ideò dixi *regulariter*, non autem *absolutè*: nam Dei manus non est alligata, quin possit per quoscumque, etiam homun-

cio-

[1] *act*. 20. [2] *ss*. 5. *c*. 2. [3] Ro. 10. [4] *act*. 19.
[5] *ho*. 2. 7. *act*. [6] *ss*. 24. *c*. 7. [7] *d*. 8. *n*. 42.

ciones, aut mulierculas instruere alios; sicut usus est Tecuite, ut redargueret David, & eum converteret ad pœnitentiam. Nam *unicuique Deus mandavit de proximo suo.* Sed quia idem Deus nos monet[1] *attendere à falsis prophetis*, & ne velimus *omni spiritui credere*, igitur regulariter non ad omnes pertinet munus prædicandi, & catechizandi, & docendi in rebus fidei, in quibus sæpè contingit errare, & pro revelatis proponere non revelata. *Sacerdos autem custodit scientiam Domini, quia est Angelus Domini.*

Confir. ex Cap. *ex injuncto.* Nam inquit Innoc. III. [2] *si fortè quis dicat se invisibiliter missum à Deo, & si ab homine non mittatur visibiliter, & multò dignior sit sua missio* (interior) *quia divina; potest rationabiliter responderi, quòd illa missio interior sit occulta, non sufficit cuiquam nudè asserere, quòd ipse sit missus à Deo, cùm hoc quilibet hæreticus asseveret; sed oportet, quòd astruat illam invisibilem missionem per operum miracula, vel per Scripturæ testimonium speciale. Imò cùm Doctorum ordo sit præcipuus in Ecclesia, non debet sibi quisquam officium prædicationis usurpare*, &c. Hoc maximè verum est de doctrinis, & articulis fidei, qui per Ecclesiam non satis sunt recogniti, & determinati: nam de illis, qui sunt determinati, ut articuli Symboli Apostolorum, possunt singuli, & maximè parentes filios suos, & patrini, qui hoc munus in Baptismo susceperunt, heri servos, &c. instruere; & isti debent illis credere: sed de novis articulis hoc spectat ad Ecclesiam, ut videbimus.

Objic. 2. Episcopi, nec Parochi non sunt infallibiles, sed possunt errare in proponendo credenda; ergo ad eos non spectat proponere credenda, ita ut debeat illis credi; alioqui teneremur credere cum periculo errandi.

Resp. neg. cons. & prob. ejus, tum quia si adesset suspicio de falsitate, non teneremur credere, donec elucesceret veritas per applicationem motivorum credibilitatis, & per debitam consultationem; tum quia non leviter suspicandum, homines destinatos aliorum instructioni proponere articulos dubios, & qui non sint ab Ecclesia definiti. Non prætendimus infalli-

[1] *Matth. 7.*
[2] *de Heret.*

infallibilitatem in quolibet proponente; alioqui frustra moneremur, *attendite à falsis prophetis*.

CONCLUSIO II.

UT pueri teneantur credere, sufficit, quòd parentes, vel patrini, vel magistri, aut parochi proponant eis articulos ex parte Ecclesiæ, ut revelatos à Deo. Idem est de fidelibus rudioribus, qui non valent intelligere alia motiva credibilitatis.

Prob. 1. ex Scoto cit. [1] quatenùs docet, credere se Euangelio, quia ut revelatum à Deo agnoscitur, & approbatur ab Ecclesia; nam idem motivum credendi habent illi omnes, de quibus est conclusio: sc. habent Ecclesiæ approbationem, & sufficiens testimonium de revelatione.

Prob. 2. de pueris per parentes: quia ex Scriptura constat, his incumbere onus erudiendi filios; frustra enim hoc esset, nisi filii tenerentur eis credere: ergo &c. Prob. ant. [2] *pater filiis notam faciet voluntatem tuam*. Item, *quanta audivimus, & cognovimus ea, & patres nostri narraverunt nobis.. quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filiis suis?* [3]

2. *De magistris* patet ex Concil. Lateran. V. & Constit. Leonis X. [4] *Præceptores pueros suos, seu adolescentes docere teneantur ea, quæ ad religionem pertinent, ut sunt præcepta divina, articuli fidei*, &c.

3. *De patrinis* extat Canon *Vos ante omnia*, qui est August. quo susceptores jubentur susceptos ex baptismo pueros edocere ante omnia symbolum, & orationem Dominicam, &c. Idem præcipit Concil. Colon. II. & Mediolan. I.

4. Idem est à fortiori de *Parochis*, qui sunt majoris auctoritatis, & eorum dicta sunt credibilia, sicut status est sublimior, & sanctior; & ideò magistri debent *suos discipulos ad prædicationes, et sermones audiendos compellere*. [5]

5. De *adultis rudibus* prob. quia quoad istos eadem est ratio, ac de pueris; tam enim sunt incapaces, & tam frustra eis proponerentur motiva credibilitatis; ergo & eadem est illis obligatio credendi Episcopis, & Pa-

[1] *Ibid.* [1] *Isa.* 38. [3] *ps.* 77.
[4] *supernæ*. §. 32. [5] *Ibid.*

& Parochis, cùm illis proponunt revelata à Deo per Ecclesiam.

Dico, *ut revelata à Deo*; quia assensus non esset actus fidei Theologicæ, nisi esset ex illo motivo. Ideò scribebat Paulus ad Thessalonic. [1] *cùm accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud non ut verbum hominum, sed sicut est verbum Dei*. Et ut docet Trident. [2] fides disponit ad gratiam justificantem, quatenùs *Dei gratia excitati, & adjuti moventur in Deum credentes vera esse, quæ divinitùs revelata sunt*; ergo eis proponenda sunt credenda, ut à Deo revelata: alioqui eorum fides esset humana, non divina, si crederent purè propter Doctoris auctoritatem.

Dices: Si proponatur novus articulus, ut definitus ab Ecclesia, & populi nolint credere, donec constet de definitione, non peccabunt; ergo illa propositio credendorum non sufficit, ut auditores teneantur credere.

Resp. neg. conf. nam aliud est de articulis jam per totam Ecclesiam receptis pro revelatis, & qui ut revelati agnoscantur, aliud de noviter declaratis; nam temeritas, & pertinacia est nolle credere ut revelata, quæ ut talia habentur ab omnibus. In his verò, quæ noviter declarata sunt, prudentia est expectare, ut constet de definitione per diplomata definitionum, ut statutum videtur in Concil. Toletano XVI. [3] & in Canone, *decernimus*, statuitur, ut singuli Episcopi habeant decreta, & definitiones Conciliorum, & ea intra sex menses publicent in suis Ecclesiis; quibus publicatis tenentur omnes decreta illa recipere sub pœna anathematis, ex Decreto Nicol. I. cap. *si quis*. Ubi dicitur, quod *si quis dogmata, mandata, interdicta, sanctiones pro* Catholicæ fidei disciplina, pro correctione fidelium à Sedis Apostolicæ præsule salubriter promulgata, contempserit; anath. sit. Et ideò proceditur contra illos, ut hæreticos, &c.

Confir. nam si post hæc non teneremur credere Episcopis, & Parochis, idem esset de contentis in Scriptura; sed conf. est hæreticum; ergo &c. Prob. maj. quia non recipitur Scriptura, nisi quia Ecclesia definivit hunc librum esse canonicum, & continere verum Euangelium Matthæi, v. g. aut Lucæ, &c. Sed si non

[1] *Thessal.* 12. [2] *Sess.* 6. *c.* 6. [3] *dist.* 18.

si non crederetur Episcopis, & Parochis promulgantibus definitiones Ecclesiæ cum titulis, & diplomatibus authenticis, negaretur pariter ipsius scripturæ existentia, & Euangelium, quod dicitur Matthæi, esse Matthæi, &c. ergo.

CONCLUSIO III.

Christus Dominus est primus proponens credenda, infallibilis, & universalis: tum Apostoli ejus pro suo tempore; & denique Romanus Pontifex.

Prob. 1. p. Nam Christus *Messias*, seu, missus à Deo patre ad docendum viam veritatis; *ille erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem*, Ipsemet se dicit *lucem mundi*: & missum, ut testimonium perhiberet veritati.

De infallibilitate, nullus dubitat, est enim verus Deus, & *lux vera*, & ipsa *veritas*, & *vita*, &c.

Prob. 2. p. de Apostolis, quibus dixit Christus, [1] *sicut misit me pater, et ego mitto vos*. Sc. tradidit illis vices suas ad docendas gentes, *euntes in mundum universum prædicate Euangelium omni creaturæ*: Et illi sic missi, *prædicaverunt ubique*.

De illorum etiam infallibilitate non dubitatur. Certum enim est quòd in die Pentecostes per Spiritum S. afflati sunt, repleti sunt, & confirmati in gratia, & Deus ipse illis *cooperabatur, et confirmabat, quæ dicebant sequentibus signis*.

Prob. 3. p. de Summo Pontifice Romano I. ex dicendis disp. seq. nam ipse est Petri successor; ergo sicut Petro, ut Vicario Christi, & visibili capiti Ecclesiæ Christus promisit infallibilitatem in fide, & commisit illi confirmationem fratrum, suorum, & curam pascendi oves suas, talis est iste Pontifex. Ant. patet ex Script. dicit enim Christus, [2] *ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua, et tu conversus confirma fratres tuos*; ergo Papa, ut successor Petri, & Vicarius Christi in Ecclesia universali jus habet proponendi credenda ita, ut teneantur omnes illi credere ex Cathedra docenti.

Prob. 2. ex Conciliis, & Canonibus, in quibus Papa dicitur [3] *vas Catholicum, Euangelii tuba; et præco justi-*

[1] *Jo. 13. et 20.* [2] *Luc. 22.* [3] *d. 2. consec.*

justitiæ. Cap. *Agapitus*, *et solus Apostolicus*, *c. cleros*. Et visibile caput Ecclesiæ, ex Concil. Constantiensi, [1] in articulis contra Jo. Hus. Et *Vicarius filii Dei*, *sicut Petrus*. In Concil. Flor. extra *unam sanctam* de major. & obed. *Magister*, *et Doctor omnium Ecclesiarum*. Concil. Later. III. & Flor. cit. item *caput Religionis*. Nicol. I. & Leo IX. &c. Sed hi omnes, & similes tituli inducunt, vel notant illud jus proponendi infallibiliter credenda omnibus fidelibus; ergo &c.

Probatur 3. ex perpetua praxi totius Ecclesiæ, quæ semper ad illum recurrit in dubiis, & difficultatibus circa fidem, & responsa ejus recipit, ut oracula, ut videbimus infra.

Confir. Nam nisi Ecclesia haberet proponentem visibilem, & infallibilem, nutaret fides ejus: vix unquam determinaretur, qui sint libri canonici, nec verus sensus Scripturæ in textibus obscuris; & dubia manerent plurima dogmata fidei; ergo &c.

Objic. 1. con. hanc p. sine Papa habentur libri canonici; ergo ex hoc capite non est necessarius, nec infallibilis in proponendo. Prob. ant. 1. ad hoc sufficiunt traditiones Ecclesiarum principalium, & consensus Ecclesiæ universalis. 2. quia illæ antiquæ, & Matrices Ecclesiæ Canonem librorum acceperunt ab Apostolis immediatè. 3. illum habent ex Conciliis generalibus, quæ loquuntur, non nomine Papæ; sed totius Ecclesiæ, quam vocat Apostolus *firmamentum*, *et Cælum veritatis*; ergo Papa non est infallibilis proponens.

Resp. neg. ant. & probationes ejus. 1. quia ipsæ Ecclesiæ matrices non habuerunt omnes libros Canonicos, saltem ab initio; nec de illis conveniebant inter se. Imò & aliquæ ex illis defecerunt à fide, & aliæ Papam ipsum consuluerunt in his, & aliis difficultatibus. 2. ipsorum Conciliorum decreta egent approbatione Papæ, ut faciant fidem, & obligent fideles ad credendum, vel obediendum. 3. denique videbimus ipsa Concilia, nec congregari, nec definire, sive librorum Canonem, sive dubia, & quæstiones fidei sine Papa.

Alias rationes pro, & objectiones contra infallibilitatem Papæ videbimns disp. sequenti.

DIS-

[1] *Can. 27. litt. armen.*

DISPUTATIO IV.

De regulis fidei.

QUÆ huc usque diximus, & maximè tota disputatione præcedenti, lucem accipient ex dicendis in ista, de regulis necessariis ut certò, & sine metu erroris assentiamur iis, quæ proponuntur credenda, ut sunt Scriptura S. seu verbum Dei scriptum in libris Canonicis, item Traditiones, & Decreta, seu definitiones Ecclesiæ, & ipsamet Ecclesia, & existentia, & veritas ejus, item Romanus Pontifex, &c. de his pauca, & breviter disseremus, quantum materiæ gravitas permittet.

QUÆSTIO I.

De scriptura sacra, an sit vera, & unica regula fidei.

QUia verbum Dei est de objecto fidei, & illud non habemus nisi ex libris, & scripturis ab ipso Deo inspiratis scriptoribus sacris: v. g. Moysi, Prophetis, Salomoni, Davidi, Euangelistis, aliquibus Apostolis, & aliis; videndum est, an, & quomodo verbum illud sit regula fidei nostræ infallibilis.

Nomine regulæ fidei intelligimus eam, per quam certò, & infallibiliter dignoscuntur credenda à non credendis. Ideò 1. est quid distinctum ab auctoritate Dei loquentis, & ab ipsa ejus veracitate, quæ est formalis ratio credendi, regula autem nobis applicat causam illam credendi: Et hoc præstat cum infallibilitate, ita ut non possit errorem causare. Hæc autem infallibilitas est 2. conditio regulæ fidei. 3. eam infallibilitatem non habet ex se, sed ex promissione Dei permanenter, alioqui non posset nos dirigere ad seligenda cum certitudine credenda. 4. debet esse generalis, seu communis omnibus, & defectu hujus conditionis, proponens non dicitur propriè *regula fidei*.

Sup-

Suppono autem necessariam esse aliquam talem regulam in Ecclesia, ut colligitur ex Concilio Tridentino. Nam unitas Ecclesiæ pendet ab unitate fidei, & unitas fidei pendet ab aliqua certa, & communi regula, quam omnes, & singuli fideles sequi teneantur. Et si talis regula deesset Ecclesiæ, non videretur esse tam prudenter instituta, & gubernata. Certè sine tali regula singuli sequerentur judicium suum particulare, & sic essent, *quot capita, tot sensus*.

2. Nomine *sacræ scripturæ* intelligitur Bibliorum Codex, seu volumen 72. librorum, in quibus per scriptores divinitùs afflatos traduntur ea, quæ ab ipso Deo ipsis scriptoribus immediatè revelata sunt, & nobis per ipsos, ut illa credamus.

Solet autem bipartiri, sc. in *vetus*, & *novum testamentum*: illud continet ea, quæ ante Christi adventum revelata, gesta, & scripta sunt; istud verò, quæ post Christum natum, & in utroque continentur, ut dicebam 72. libri, qui dicuntur *canonici*, quia sunt in Canone, seu regula credendorum, ut definitur in prædicto concilio; in quo per ordinem numerantur, & habentur in volumine, quod dicitur *Biblia vulgata*. Quia ibi latino idiomate translati leguntur illi omnes libri ex aliis linguis, v. g. Hebraica, Syriaca, Græca &c. In quibus linguis originaliter conscripti fuerant. Dicuntur etiam *Canonici*, ut distinguantur ab Apocryphis, qui falsò proponebantur, aut proponi possent, ut regulæ, & ut continentes revelata.

Quæritur ergo hìc an talis scriptura sit certa, & infallibilis regula fidei, ita ut omnia, quæ in illis libris continentur sint à Deo revelata, & à nobis credenda. 2. An extra illam nihil sit absolutè credendum, ita ut scriptura illa sacra sit totalis, & unica regula fidei nostræ.

CONCLUSIO I.

S*Criptura sacra est vera, & certissima regula fidei.* Est communis, & de fide.

Prob.

Prob. 1. ex Scoto probante, [1] quòd *sacra Scriptura sufficienter continet doctrinam necessariam viatori*, id inquam per 8. vias, seu media, & locos, de quibus diximus suprà; ergo scriptura est vera regula fidei.

Prob. 2. ex Trident. cit. dicente, *veritatem salutarem, et morum disciplinam contineri in libris scriptis... et quod omnes libros tam veteris, quàm novi testamenti veneratur; cum utriusque sit author Deus.* Et postquam singulos numeravit per ordinem, addit, *si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, et in vulgata latina editione habentur, pro sacris, et canonicis non susceperit, Anathema sit.* Tum graviter prohibet, *ne quis in publicis lectionibus, disputationibus prædicationibus, et expositionibus, illam rejicere præsumat.*

Prob. 3. ex scriptura ipsa, nam Christus ipse dicit ibi non posse inveniri mendacium, & monet nos eas scrutari, ut in eis discamus veritatem missionis, & divinitatis suæ; ergo docet scripturas sacras esse infallibilem regulam fidei; alioqui non deberet ad eas nos mittere. Prob. ant. dixit enim, *non potest solvi Scriptura*, & ad Judæos incredulos, [2] *scrutamini Scripturas, illæ enim testimonium perhibent de me.* Et ut instruat discipulos tristes de morte, & dubitantes de resurrectione sua [3] *incipiens à Moyse, et prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant*: Et S. Paulus, [4] *omnis Scriptura divinitùs inspirata utilis est ad docendum*, &c. Et iterum [5] *quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*, &c. Et dum Salvator instruit Judæos, agit ex scripturis. [6] *Numquam legistis in scripturis?* Errores eorum tribuit ignorantiæ scripturarum, [7] *erratis non scientes Scripturas.* S. Petrus suam concionem contexuit ex scripturis, ut legenti patet. Et S. Paulus [8] disputabat in *synagogis de scripturis, et quotidie scrutabatur Scripturas.* Et eas consulebat, & citabat,

[1] *q.2.prol.E.* [2] *Jo.10.c.5.*
[3] *Luc.24.* [4] *3.Tim.3.* [5] *Ro.15.*
[6] *Matth.2.* [7] *Matth.22.*
[8] *act.2.& 8.et 17.*

bat,[1] *quid dicit Scriptura.... dicit enim scriptura*, &c.

Confir. ex Patribus, qui omnia mysteria, & veritates probant regulariter ex scripturis, & in Conciliis omnia definiunt, & decernunt ex iisdem, ut legentibus patet, & talis est perpetua praxis Ecclesiæ.

Prob. denique; non enim potest dari certior regula credendorum, quàm libri, in quibus ex revelatione ipsa Dei continentur veritates, & præcepta morum, ac voluntates ejus circa nos. Ideò dicitur *testamentum* ejus, quia sc. ibi testata sit mens ejus, & dispositiones voluntatis ejus, pactaque, & fœdera inita cum hominibus.

Objic. 1. Ad actus fidei veræ sufficit verbum Dei, & propositio ejus, sed utrumque haberi potest sine scriptura; ergo hæc non est regula saltem necessaria fidei. Prob. min. primi Patriarchæ, & ante Moysen, qui primus scripsit libros verbi Dei, habuerunt veram fidem; nam *Abraham credidit Deo, et reputatum est illi ad justitiam*, & sic de aliis; ergo &c.

Resp. neg. cons. nam sequitur tantùm, quòd scriptura non fit sola regula fidei, & quòd sine ipsa possit esse fides, ut cùm Deus loquitur immediatè per se, aut per suos Angelos, ut loquebatur Patriarchis, & Prophetis, ac scriptoribus sacris, sed non sequitur, quin ipsa sit bona, & sufficiens, imò & jam principalis credendorum regula.

Objic. 2. regula fidei debet esse verax, & infallibilis; sed utrumque deest illis libris, quos dicimus scripturam sacram, ergo &c. Prob. min. scriptores Canonici non semper loquuntur ex afflatu Dei, sed sæpe de suo; sed quæ dicunt de suo, non sunt de regula fidei, nec vera, nec infallibilia; ergo &c. Min. patet, nam quæ dicunt de suo, non faciunt fidem nisi humanam, & sunt fallibilia; quia *omnis homo mendax*. Prob. maj. nam, ut notat Erasmus, plures errores saltem leves, irrepserunt in scripturam, & plura minutiora; & indigna revelatione Dei continet, ut de cauda canis Tobiæ, [2] de penula, de qua loquitur Apostolus; 2. Tim. 4. de hospitio parando: Epist. ad Philomenem, & aliis similibus, ad quæ non videtur attendisse Spiritus S. ergo &c.

Resp.

[1] *Ro.10.* [2] *Tob.11.*

Resp. neg. 1. min. & 2. maj. & 3. ant. & conf. ult. nam errat ipse Erasmus sic temerè loquens; audiat Augustinum dicentem, [1] *omnem falsitatem abesse ab Euangelistis: non solùm eam, quæ mentiendo promitur: sed etiam eam, quæ obliviscendo....* sc. non errant neque loquendo, neque ex oblivione. [2] *Solis illis scripturarum libris, qui jam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissimè credam.*

Quoad minutias verò respondet Chrysost. [3] *nec illas quidem, quæ tenues esse putantur, sententias, prætermittamus; nam & ipsæ de spiritus gratia sunt.* Et Hieron. [3] *singuli sermones, syllabæ, apices, puncta, in divinis scripturis plena sunt sensibus;* sc. nihil ibi vacat mysterio.

CONCLUSIO II.

S*Ola scriptura sacra non sufficit, seu non est ùnica, & sola regula fidei.* Est etiam de fide contra hæreticos Calvinistas, & Socinianos, qui non agnoscunt aliam regulam fidei præter verbum Dei scriptum.

Prob. 1. ex Scoto infra citando, quatenus dicit plura esse in Scriptura, quæ sunt *obscuriora, & indigent explicatione: & plura jam credi in Ecclesia, quæ expressè non sunt in Scriptura*; ergo ex Scoto Sciptura sacra se sola non est sufficiens regula fidei.

Prob. 2. nam, ut dicebamus ex Scoto, post Augustinum, ipsi S. scripturæ libri non faciunt fidem, nec admittuntur, ut regulæ fidei, nisi prout recepti sunt ab Ecclesia, ut verbum Dei. Et de facto, plures olim non admittebantur, ut verè canonici, qui tractu temporis, & dirigente Spiritu sancto admissi sunt ab Ecclesia; ergo præter Scripturam S. necessaria est alia regula infallibilis proponens, & determinans, quænam sit illa vera Scriptura. Ant. patet ex Hiero-

[1] *de conf. Euangel.*
[2] *l. 2. c. 12. Ep. 19.* [3] *ho. 1. pop.*
[4] *c. 3. Ephes.*

Hieronymo, Xyxto Senensi, & aliis interpretibus, & controversistis.

Confir. quia non solùm de libris Canonicis, sed etiam de ipsarum scripturarum sensu oriuntur controversiæ etiam in rebus gravioribus. Quippe plurima Scripturæ loca sunt obscura, & difficilia, & diversi diversè explicant; ergo necessaria est alia regula infallibilis, ad quam recurratur in illis controversiis, quæque determinet de vero sensu talium locorum, alioqui Deus non sufficienter providisset Ecclesiæ ad fidei puritatem, & unitatem servandam. Ant. prob. ex historia hæresum omnium, quæ ex scripturis malè intellectis grassatæ sunt, tam in Synagoga, quàm in Ecclesia. Nam singuli fautores prætendebant fundamentum in scripturis, quarum textus corrumpebant, aut verum sensum pervertebant, & detorquebant in sui erroris favorem.

Prob. denique ex dicendis infra de Traditionibus, de decretis Ecclesiæ, &c. Nam si hæc sint de regulis fidei: sequitur scripturam solam, & de se, non esse sufficientem.

Objectiones propositas, & solutas habes supra de propositione, & proponente objecta fidei. Et infra de aliis regulis. Nam si scriptura, per seipsam, & independenter ab ullo infallibili proponente manifestaret seipsam, diceretur etiam se sola sufficiens.

Objic. præterea Deus ad solam legem, & scripturam mittebat Judæos, ut ad solam legem, aut regulam fidei; ergo &c. Prob. ant. dicebat enim, [1] *scrutamini scripturas*, &c. Et Deus prohibet illis quidquam addere scripturis. [2] *Non addetis aliquid ad verbum, quod loquor vobis.* Et Apostolus dicit, [3] *omnis scriptura divinitùs inspirata utilis est ad docendum, arguendum, & corrigendum.* Sed si sola scriptura non esset de se sufficiens regula fidei, aliqua essent addenda verbo Dei; nec sufficeret scrutari scripturas: nec sola utilis esset ad docendum, nec sola esset lex, vel testimonium; ergo se sola sufficit.

Resp.neg.min. nam hæc, & similia loca remittunt quidem fideles ad scripturas, sed non excludunt alias regulas. In 1. textu damnat Deus recursum ad Pythonissas, & Ariolos, ut prævideant futura, volens, ut

[1] *Isa.*28. [2] *Jo.*5. [3] *Deuter.*4.

ut consulant legem, & Prophetas, ut patet ex toto textu. Idem prohibuerat in Deuteronomio. In 2. remittit Judæos ad scripturas veteris testamenti, [1] in quibus habent figuras, & prædictiones de Christo venturo. *Illæ sunt*, inquit, *quæ testimonium perhibent de me*, sed non rejicit alia testimonia, imò allegat testimonium Joannis, & miraculorum, atque operum suorum, & patris sui dicens, [2] *vos misistis ad Joannem*. Et, *testimonium perhibuit veritati*.

Objic. 2. sola Scriptura est verbum Dei: cętera sunt verba hominum; ergo illa est sola regula fidei Theologicæ.

Resp. dist. ant. sola est verbum Dei scriptum, con. verbum Dei simpliciter, & absolutè, neg. ant. nam Traditiones, & Decreta Ecclesiæ sunt etiam verbum Dei, non scriptum, sed traditum, & inspiratum Ecclesiæ sponsæ suæ, & depositariæ doctrinæ.

QUÆSTIO II.

De traditionibus: an præter scripturam sint admittendæ, ut regulæ, & objecta fidei.

TRaditio generalissimè significat doctrinam, seu cognitionem ab alio acceptam, quales erant traditiones, quas in Pharisæis non approbat Christus. 2. quancumque doctrinam bonam quomodocumque ab aliis acceptam, tam scripto, quàm verbo. Sic lex Moysis dicitur traditio. [3] *Tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam*. 3. Propriè pro doctrina sacra, quæ ab initio tradita est verbis, licet postea scriptis mandata sit. Hoc sensu de traditionibus hic loquimur cum Theologis; sc. de iis, quæ Apostoli à Christo immediatè acceperunt, quæque tamen ipsi non scripserunt, sed similiter verbis tradiderunt posteris, & tandem ab ipsis posteris scripta sunt, & ab Ecclesia, ut doctrina Christi, & Apostolorum recepta, & approbata sunt, ut verba Dei non scripta: quæ ab ore Christi emanata immediatè, dicuntur *Traditiones Divinæ*. Quæ verò immediatè ab Apostolis emanarunt, dicuntur *Apostolicæ*,

[1] *Deuter*. 12. [2] *Jo*. 5.
[3] 2. *Thessal*. 2.

licæ, licèt non minùs sint divinæ, quia non minùs illis inspiratæ sunt à Deo, & per illos traditæ sunt Ecclesiæ. Ambæ etiam dicuntur *Traditiones Ecclesiasticæ*: quia illarum depositaria est Ecclesia.

Rursus, *Traditiones* Ecclesiasticæ aliæ sunt *universales*, quia servantur in universa Ecclesia Catholica, & ubique: Aliæ *particulares*, quæ servantur in aliquibus tantùm Ecclesiis unius Regni, Provinciæ, aut Civitatis. De universalibus præcipuè hìc agimus, & quærimus, an illæ sint admittendæ inter objecta, & regulas fidei.

CONCLUSIO

E*St affirmativa; sc. admittendas esse traditiones approbatas ab Ecclesia, ut divinas, & Apostolicas*. Est de fide contra Lutheranos, & Calvinistas, qui illas rejiciunt, ut humanas constitutiones. Aliqui antiquiores etiam eas rejiciebant, ut Maximus, & Marcion apud Augustinum, & Tertullianum.

Prob. 1. ex Scoto ex Script. [1] *multa credimus*, inquit, *quæ non reperimus scripta in libris Canonicis; v.g. Christum descendisse ad inferos non docetur in Euangelio, & tamen tenendum est, ut articulus fidei. Ita multa alia de sacramentis Ecclesiæ non sunt expressa in Euangelio, & tamen Ecclesia tenet illa esse tradita certitudinaliter ab Apostolis.... nec Christus in Euangelio docuit omnia pertinentia ad dispensationem sacramentorum. Dixit enim discipulis suis, adhuc habeo multa vobis dicere, sed non potestis portare modo; cùm autem venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem; ergo multa docuit eos Spiritus S. quæ non sunt scripta in Euangelio*; ergo ex Scoto, & scriptura, admittendæ sunt Traditiones, ut regulæ fidei.

Prob. iterum ex Script. nam toto tempore legis naturæ, sc. per 2491. annos, & usque ad an. 120. Moysis, religio fidelium nitebatur traditionibus, remedia contra peccatum originale, & actualia, ritus sacrificiorum, & ceremoniæ; denique totus cultus Dei, & omnia credenda habebantur ex traditionibus. *Justitia*

[1] 1. *d*. 11. *q*. 1. *D*.

fuit tempore Abel, & Enoch, (ait Epiphan. [1]) *quia non erat lex scripta, sed naturalis tantùm intelligentia, & traditio per successionem ex patribus ad filios*. Imò & tempore legis scriptæ plures erant traditiones; sc. plura, quæ Moyses audiverat immediatè à Deo, & non scripserat, sed ore tenus tradiderat 70. sapientibus electis ad custodiam legis, prohibens, ne scriberent ea, *sed successoribus suis viva voce revelarent; tum isti posteris suis*. Ut scribit Esdras apud Xyxtum Senensem. Idem notant Origenes, & Hilarius, & Galatinus, *Judæi dogmatum genus duplex habent, unum quidem, quod vocant legem scriptam, alterum ore traditam*; ergo in omni statu traditiones extiterunt regulæ fidei.

Porrò istæ traditiones longè aliæ fuerunt ab illis, quas improbrabat Christus Pharisæis, quæque erant prophanæ; de quibus dicit Hieron. [2] *quantæ traditiones Pharisæorum sint, & quàm aniles fabulæ, evolvere nequeo*. De aliis verò dicit sapiens. [3] *Non te prætereat narratio seniorum. Ipsi enim didicerunt à patribus suis*. Et David, *Deus auribus nostris audivimus, patres nostri annuntiaverunt nobis*; sc. hæc non erant scripta in libris legis, sed tradita à patribus in filios.

Similiter in novo testamento multa facta, & dicta Christi non sunt scripta, sed tradita Apostolis, & ab Apostolis ad alios, donec tandem scripta sunt ab eorum successoribus. Apostoli pauca scripserunt de iis, quæ coram eis fecit, & dixit Christus [4] per 40. dies post passionem apparens eis, & *loquens de regno Dei*. Joannes id fatetur. [5] *Multa alia fecit Jesus, quæ si scriberentur per singula, arbitror mundum capere nō posse libros*, & Paulus ad Thessalonicenses scribit, [6] *state traditionibus, quas didicistis, & accepistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram*. Et monet Corinthios, quod quæ non scripsit, docebit ore. *Cætera, cum venero, disponam*.

Prob. 3. ex Concil. nam in Niceno II. [7] *fatemur unanimiter Ecclesiasticas traditiones, sive scripto, sive consuetudine valentes, & decretas retineri velle*; de qua-

[1] *con. Manich.* [2] *Ep.* 151. *q.* 10.
[3] *Eccl.* 8. [4] *act.* 1. [5] *Jo. ult.*
[6] *Thess.* 2. [7] *sess.* 4.

quarum numero est imaginum figuratio. Et in Constant. IV. & novissimè in Tridentino *traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam vel ore tenus à Christo, vel à Spiritu S. dictatas, & continua successione in Ecclesia conservatas, pari pietatis affectu, & reverentia suscipit*. Idem statuerant alia plura Concilia Provincialia.

Confir. ex variis constitutionibus Apostolicis, quas ad longum citant controversistæ, & maximè Cardinalis noster de Laurea. [1]

Prob. 4. ex SS. Patribus Græcis, & Latinis ab initio, *usque in præsens, quos citant iidem*.

Probatur denique ratione, quia verbum Dei ore prolatum non minùs est verum, & infallibile, quàm scriptum; ergo non minùs est regula fidei; ant. patet ex Apost. cit. *cùm accepissetis à nobis verbum auditus fidei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed, sicut verè est, verbum Dei*, nota, Ly, *auditus*, ut significet, quod Thessalonicenses non crediderant scriptis, [2] non enim adhuc scripserat illis, sed verbis ore prolatis, non *lectis*, sed, *auditis*, & quod tam ista, quàm illa sunt verba Dei. Similiter nondum scripserat de Sacramento Eucharistæ, sed verbo tenus tradiderat, quod audiverat à Spiritu S. *accepi à Domino, quod & tradidi vobis*. Et cùm scribebat, *tradidi enim vobis, quod & accepi*.

Confir. quia scriptura nihil addit supra verba Dei ore prolata, nisi stabilitatem contra lapsum memoriæ, & commoditatem, ut percipiatur ab absentibus; ergo tam valet ad fidem traditio vera Dei, quàm scriptura.

Confir. 2. Nisi enim hæretici fateantur plurima à nobis credenda esse, quæ non continentur in libris Canonicis scripturæ sacræ, numquam poterunt ostendere, cur ea credant nobiscum, vel ubi reperiantur scripta. Quomodo convincent Ebionitas negantes Epistolas Pauli, ut divinas: vel alios non admittentes Euangelium Matthæi, aut Marci, aut Lucæ. Unde probant Euangelium Joannis fuisse ab eo scriptum, &c.

Dices ex ipso Joanne id probari, quia sub finem dicit se illum scripsisse.

[1] *disp.14.con.20.* [2] *1.Thess. sal.2.*

Contra. Nam, quoties scriptores sub ementito aliorum nomine scribunt? Quomodo ipsi Calvinistæ, & Lutherani probabunt ex scriptura se melius illustratos, ut expungant ex Canone libros, quos Ecclesia Catholica recipit, vel, ut assequantur melius germanum sensum scripturæ in locis obscurioribus, & quem non admittimus? Ex qua scriptura probabunt eos, quos nobiscum admittunt, ut Canonicos? Fortè ex spiritu privatim singulos illuminante? ergo fatebuntur hanc fundamentalem veritatem de libris Canonicis non haberi ex scriptura; ergo nec omnia credenda ibi adsunt, ergo idem est de aliis multis.

Objic. 1. Scriptura S. continet omnia necessaria ad fidem, & salutem; ergo frustra recurritur ad traditiones. Prob. ant. nisi ea contineret, malè Apost. diceret, [1] *si nos, aut Angelus de Cælo Euangelizet vobis, præterquam quod euangelizavimus vobis, Anath. sit*; ergo nihil credendum præter Script. S.

Respondeo neg. ant. & cons. prob. nam contrarium patet ex quæst. præced. & locus Apostoli non est ad rem, 1. quia tunc nondum prædicaverat Galatis, nec multis aliis legerat Euangelia, nec Scripturas; saltem novi testamenti, quæ nondum extabant, saltem omnes. 2. post istam scripsit ad Romanos, ad Colossenses, ad Hebræos, ut notat Baronius, [2] Lucas scripsit audita ex Paulo, & aliis; ergo ex traditione. 3. Libri Euangeliorum, & alii, non tam citò promulgati prodierunt, quàm scripti, & tamen fides longè, latèque disseminabatur. 4. vox *præter*, in verbis Pauli, significat, *contra*, & sic sensus est, ne audiamus eos, qui contraria docebunt. Traditiones autem docent quidem aliqua, quæ non sunt expressè in Euangelio, quod ipse prædicavit, sed non sunt contraria doctrinæ ipsius.

Inst. 1. ex eodem Apostolo; *quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*; ergo scripturæ librorum Canonicorum sufficiunt ad doctrinam fidei; ergo inutiles sunt traditiones.

Resp. 1. dist. ant. ad nostram doctrinam, id est, eruditionem quoad principaliora, & substantialia explicitè, aut implicitè; con. ad plenam doctrinam, ita ut nihil

[1] *Gal. 1.* [2] *an. 50.*

nihil explicitè debeamus scire, & credere præter scripta: neg. ant. alioqui non juberet, *tenete traditiones, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* [1]

Resp. 2. neg. conf. nam licèt erudiamur per Epistolas, & scripturas, non sequitur omnia doceri per illas, ita ut non doceamur etiam per traditiones.

Inst. 2. Christus omnia, saltem necessaria, dixerat Apostolis; ergo frustra fuissent eis traditiones. Prob. ant. *Omnia, quæcumque audivi à patre meo, nota feci vobis*; ergo &c.

Resp. neg. conf. imò hinc probatur intentum nostrum; nam omnia, quæ dixit Christus Apostolis, non sunt scripta, nec ab illo, nec ab Apostolis, sed plura ipsi dixerunt successoribus ore tenus, & ista dicimus traditiones divinas, & Apostolicas.

Resp. 2. Ly, *omnia* non posse sumi in toto rigore; quis enim hominum scire posset omnia, quæ Christus audivit, & didicit à patre? Ut notat S. Augustinus. [2] Item non potuisset postea dicere, *Spiritus sanctus docebit vos omnia*, &c. Nec etiam [3] *multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò*. Igitur omnia, quæ conveniebat vos scire, & *quæcumque audivi à patre*, vobis dicenda &c.

Inst. 3. lex Domini dicitur [4] *perfecta, & immaculata, convertens animas*; sed non esset perfecta, nec immaculata, sed imperfecta ad convertendas animas, nisi omnia scitu necessaria contineret; ergo omnia docet, & frustra sunt omnes traditiones.

Resp. dist. maj. perfecta secundum omnia, quæ continet, quatenus sunt vera, & sancta: con. simpliciter, & absolutè; ita ut nihil scitu dignum, aut necessarium sit præter illa, quæ docet: neg. maj. & conf. nam lex, de qua ibi loquitur David, est lex vetus, seu Mosaica; & tamen extra illam admittimus plures alios libros, v. g. librum Psalmorum, & Salomonis, & Prophetarum, & totum novum testamentum.

Objic. 2. Christus mittit Judæos docendos, non ex traditionibus suis, quas potiùs improbat; sed ad solas scripturas; ergo traditiones non sunt admittendæ.

Resp. dist. ant. ad scripturas, ut sufficientes ad testifi-

[1] *2. Thessal. 2.* [2] *tr. 86. Jo.*
[3] *Jo. 6.* [4] *ps. 118.*

candum de illo: con. ut sufficientes ad omnia simpliciter, & absolutè: neg. ant. scripturæ, ad quas eos mittit, sufficienter probant ejus divinitatem, & missionem. Nam de hoc agebatur, cùm hæc dixit. *Scripturæ testimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me.*

Instabis idem Euangelista dicit, [1] *hæc scripta sunt, ut credatis, quod J. est filius Dei, & credentes vitam habeatis*; ergo ad salutem sufficit credere, quæ scripta sunt.

Resp. 1. neg. conf. nam sequitur tantùm illa sufficere ad stabiliendam fidem de divinitate Christi, non autem de aliis omnibus credendis; alioqui superfluerent omnes alii libri Canonici, qui post illud Euangelium scripti sunt.

Inst. 2. Lucas dicit [2] se scribere omnia scitu necessaria; ergo &c. Prob. ant. dicit *visum est & mihi assecuto omnia à principio diligenter scribere, ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.*

Respondeo neg. ant. & conf. prob. quia ipse scribit audita ex traditione; [3] *sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt.* 2. quia ipsemet præter hoc Euangelium scripsit librum actuum Apostolorum, qui est etiam Canonicus, & multa continet credenda, quæ non sunt in Euangelio; ergo illud *omnia*, non sumitur strictè; sed tantùm pro omnibus, quæ ipse audiverat ab aliis Apostolis.

Mitto alia plura, quæ balbutiunt Hæretici ex scriptura, quia levissima sunt.

Objic. 3. ex Patribus, qui in omnibus dubiis omnia decidunt ex Scriptura, & non ex traditionibus, ergo has non admittunt. Prob. ant. nam, inquit Origenes, *sensus nostri, & narrationes sine his testibus non habent fidem.* Et Basilius, *sufficiunt sanctæ, & divinitùs inspiratæ scripturæ ad veritatis annuntiationem.* Et Chrysost. *si quid vel discere, vel ignorare opus sit, ex scriptura addiscemus* & Cyrill. Alex. *si quis superbierit, quod non scriptura divina docuerat, nullam aliam debere tertiam scripturam ad auctoritatem sententiæ suscipi; sed igni tradamus, quod superest.* Denique August. *in iis, quæ in sacra scriptura posita sunt, inveniun-*

[1] *Jo. 20.* [2] *Luc. 1.* [3] *Ibid.*

veniuntur omnia illa, *quæ continent fidem, moresque vivendi*; ergo ex Patribus superfluæ sunt traditiones, & alia omnia præter scripturam.

Resp. neg. ant. & conf. prob. nam patres in his, & similibus verbis volunt tantùm testimonia ex scriptura in his, quæ spectant ad fidem, omnibus prævalere, & eam præ omnibus consulendam, quia in eis habemus præcipua objecta fidei; sed nullibi negare intendunt auctoritatem traditionum in iis, quæ clarè non sunt in scriptura. Imò earum tenacissimi fuerunt. Nam, inquit Ambros. [1] *dogmata, quæ in Ecclesia prædicantur: quædam habemus à doctrina scripturarum prodita; quædam rursus ab Apostolorum traditione in mysterio; id. in occulto tradita recipimus*. Et Chrysost. [2] in illa verba Pauli; *tenete traditiones*; &c. *Hinc perspicuum est, quòd Apostoli non omnia per Epistolam tradiderunt, sed multa etiam sine scriptis, & ea quæque sunt fide digna*. (Nota axioma) *est traditio, nihil quæras ampliùs*. Et Cyrillus. [3] *Sequamur SS. Patrum, & Apostolorum, ac Euangelistarum traditiones*. Et sic de aliis, qui unanimiter agnoscunt traditiones, ut regulas fidei.

Inst. ex Cypriano. [4] *Frustra quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem vobis opponunt; quasi consuetudo sit major veritate, aut non sit in spiritualibus sequendum, quod in melius fuerit à Spiritu S. revelatum*; ergo potiùs recurrendum ad rationes, & revelationes, quàm ad traditiones, quia sunt puræ consuetudines.

Resp. neg. conf. & rationem ejus: nam traditiones, quas hic sustinemus, sunt divinæ revelationes, sed non scriptæ, ut patet ex dictis. Cyprianus autem loquitur de traditionibus humanis. [5] *Quæ obstinatio*, inquit, *quæve præsumptio, humanam traditionem divinæ dispositioni anteponere?*

Objic. 4. traditiones sunt inutiles ad fidem astruendam; ergo &c. Prob. ant. non sunt de fide divina; ergo &c.

Resp. neg ant. utrumque: nam hìc loquimur de Divinis, & Apostolicis, quæ à Deo acceptæ sunt originaliter.

[1] *de spir. S. 27.* [2] *ho. 2. Philipp.*
[3] *Ep. ad Nestor.* [4] *Ep. 74.* [5] *Ibid.*

Inst. 1. SS. Patres in controversiis fidei cum hæreticis non recurrebant ad traditiones, sed ad scripturam; ergo non putabant traditiones esse utiles ad fidem tuendam, ant. patet ex historiis Conciliorum, & disputationum, & ex eorum scriptis.

Resp. dist. ant. ad scripturam quando clarè loquebatur de rebus controversis, & disputabant cum admittentibus scripturam; con. quando scriptura erat obscurior, aut silet de controversis, aut adversarii non admittebant scripturam: neg. ant. & prob. ejus; imò contrarium constat ex illis historiis, & scriptis. Ut mox dicebamus ex Patribus cit. *traditio est, nihil quæras amplius, ajebant*. Et Tertull. [1] *si nulla scriptura determinavit, certè consuetudo roboravit, quæ sine dubio de traditione manavit*.

Inst. 2. traditiones sunt verba humana; ergo non juvant fidem divinam. Prob. ant. habent originem ab hominibus; ergo &c.

Resp. neg. utrumque ant. nam illæ, quas hìc propugnamus, veniunt à Deo revelante, licèt per homines ad nos devenerint, Ecclesia approbante eas, ut divinas ex ipsius Dei inspiratione, per quam illa regitur, ne erret.

Patet igitur 1. traditiones esse necessarias, ut habeamus completam credendorum, & agendorum notitiam, inquit Trident. cit. [2] & ut agnoscantur veri libri Canonici, & alia, quæ Deus revelavit quidem Prophetis, Patriarchis, & Apostolis, & aliis etiam scriptoribus sacris, sed quæ non sunt ab eisdem scripta immediatè, & aliquantò post. Ideò scribebat Innocent. I. [3] *Id, quod à principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, & nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari*.

Ex traditione etiam rejiciuntur libri, & scripturæ Apocryphæ; ut patet ex Gelasio in Concil. Romano, & habetur. c. *Sancta Romana*, ut erant; [4] *itinerarium Petri Apostoli; actus Philippi Apostoli. Actus Petri; actus Thomæ: Euangelium Thaddæi, Bartholomæi*, & similia scripta, quæ juvante traditione rejecit Ecclesia, ut illis falsò adscripta. Imò nec ullam scripturam Canonicam habemus nisi ex traditione. Nam Euangelia, & aliæ veritates priùs publicata

[1] *de cor. mil. 3.* [2] *sess. 4.* [3] *Ep. 1.* [4] *disp. 15.*

cata sunt verbis, & prædicata, quàm scripta. Euangelium Matthæi, quod primum est, ad minùs 20. annis scriptum est post Ascensionem Christi, & sic de aliis, ut notant Hieronymus, Eusebius, & alii.

Patet 2. easdem traditiones juvare ad firmanda, vel probanda fidei morum dogmata, ut constat ex eodem Concilio Trid. [1] & aliis, ubi ex traditione probatur fides de peccato originali, & doctrina de justificatione, *quam Christus D. & Apostoli tradiderunt.* Et dum Canones de sacramentis condidit: [2] *inhærendo sacrarum scripturarum doctrinæ, & Apostolicis traditionibus.* Idem monet agens de Extrema Unctione; [3] sc. *ex Apostolica traditione per manus accepta, Ecclesia didicit*, &c. ex traditione Patrum, docet non præcipi laicis communionem sub utraque specie, nec ad eam teneri parvulos, & Canonem Missæ [4] ex Christi verbis, Apostolorum traditionibus, & piis SS. Pontificum institutionibus constare, & quæ dicit de Missa, vocat, [5] *fidem veterem in sacro sancto Euangelio, & Apostolorum traditionibus.* Et de ejusdem Missæ sacrificio illud *ostendunt sacræ litteræ, & Catholicæ Ecclesiæ traditio semper docuit.* Et de SS. Ordinibus; *ex sacris litteris, et Apostolica traditione, ac patrum omnium consensu*, &c. Sic de Matrimonio, quod ex eadem traditione sit inter sacramenta reponendum, &c.

Patet 3. quòd non tantùm ex traditionibus istis habemus, quæ credenda sunt ex fide, sed etiam, quæ spectant ad mores, & usum Sacramentorum. Ut docet idem Concilium. [6]

Patet 4. quod omnia, quæ nobis per Ecclesiam credenda, vel agenda proponuntur ex necessitate salutis, quæque in scripturis sacris non reperiuntur (saltem expresse) censenda sunt haberi ex Divina, & Apostolica traditione; estque regula S. Augustini, [7] *illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe servantur, dantur intelligi, vel ab Apostolis ipsis, vel à plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas commendata, atque statuta retinentur.* Idem patet ex Tertulliano cit. & aliis.

[1] *seß.4. & 5. & 6.* [2] *sess.7.* [3] *sess.22.* [4] *sess.23.* [5] *sess.24.* [6] *sess.4.* [7] *Ep.118.*

QUÆSTIO III.

De Decretis Ecclesiæ in Conciliis: An sint regulæ, & objecta fidei.

JAM monuimus, *Ecclesiæ* nomine intelligi non ædificium materiale, in quod conveniunt fideles ad opera religionis exercenda, & sacramenta recipienda, sed cœtum omnium fidelium; vel pro cœtu Clericorum, qui singulariter dicuntur Ecclesiastici; quia specialiter ministerio spirituali Ecclesiæ destinantur; vel adhuc pressiùs pro cœtu, & collectione eorum, qui in spiritualibus præsunt fidelibus: & hic cœtus sub uno capite adunatur; ut in Conciliis. Dicitur autem per antonomasiam,& specialiter *Ecclesia.* Et in hoc sensu Ecclesiam constituebant Apostoli, cum dixit illis Christus: *Quæcumque alligaveritis super terram*, &c. Et de illa hoc eodem sensu hìc loquimur; sc. prout constat cœtu, & adunatione Patrum; seu Prælatorum, Pastorum, & Doctorum, ac Seniorum sub uno capite, ut decernant, ac definiant motu, & lumine Spiritus S. quæ spectant ad fidem, & mores fidelium.

Hæc tempore veteris legis vocabatur *Concilium*. *Synedricum*, in quo de spiritualibus definiebatur Jam verò in Ecclesia, & lege Euangelica, vocatur absolutè *Concilium*, vel *Synodus*.

Rursus, *Ecclesia*, seu, *Concilium*, aliud est Diœcesanum, quod specialiter dicitur *Synodus* (licèt hoc nomen aliis etiam tribuatur) in quod cum Episcopo conveniunt presbyteri unius diœcesis. Aliud provinciale, in quod conveniunt cum Archiepiscopo Episcopi comprovinciales, seu Suffraganei. Aliud *nationale*, in quod conveniunt cum Patriarcha Episcopi unius Nationis,& Regni. Aliud, *Oecumenicum*, seu, *Generale*, seu, *Universale*, in quod conveniunt Prælati ex toto terrarum orbe cum summo Pontifice, vel ejus Legato. In singulis Synodis fieri solent Decreta, seu Canones, seu regulæ quædam spectantes ad fidem quoad credenda, & ad mores quoad agenda; & hæc Decreta, *seu* statuta obligant subditos, c. vel Diœcesanos, vel provinciales, vel nationa-

les,

les, vel generaliter omnes fideles respectivè. Sed, quæritur an omnia obligent ad fidem, ita ut illorum decreta sint regulæ infallibiles fidei?

CONCLUSIO.

D*Ecreta Conciliorum Diœcesanorum, nec Provincialium, neque nationalium, non sunt regulæ infallibiles fidei, nisi confirmentur ab Ecclesia universali, vel à Summo Pontifice Romano*. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui solius Ecclesiæ Catholicæ definitiones agnoscit tenendas. *Ex quo Ecclesia Catholica declaravit hoc esse tenendum, sicut de substantia fidei tenendum est, quòd Spiritus S. procedat ab utroque*. Idem diceret in aliis decretis, sc. non agnoscit auctoritatem Ecclesiarum particularium in decisionibus fidei. Et alibi, [2] stabilitatem Ecclesiæ refundit in caput, *usque ad consummationem generis humani ab Apostolica sede per successiones Episcoporum frustra hæreticis circumlatrantibus:... culmen auctoritatis obtinuit*. Et affert promissum Christi ad Petrũ [3] *ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua.*

Prob. 2. quia soli Ecclesiæ universali, & capiti ejus promissa est assistentia Spiritus S. sed Decreta Ecclesiæ non habent infallibilitatem nisi ex assistentia illa; ergo Decreta Ecclesiarum inferiorum non habent infallibilitatem in regulis fidei.

Confir. quia illæ Ecclesiæ in suis Conciliis pluries errarunt maximè tempore Victoris Papæ, ut in Pontico, Gallico, Osroeno, Asiatico circa celebrationem Paschæ, & plura alia Concilia memorat Cardinalis Laurea, [4] sic errantia, & correcta.

Confir. 2. quia Concilia Provincialia, imò & nationalia à plenariis Conciliis emendantur, ait Augustinus; [5] ergo illa inferiora non sunt infallibilia.

Probatur 3. quia regulæ fidei debent esse generales, & generaliter ligant omnes fideles; alioqui Ecclesia, & fides non esset una. Sed Concilia inferiora non possunt ligare generaliter: nec condere fidei

Z 6 regu-

[1] 2.*d*.11.*q*.1.*A*.*n*.2. [v] *q*.2.*prol*.*a*.7.*n*.9.
[3] *Luc*.12. [4] *disp*.5.*n*.7.
[5] *de Bapt*.*c*.2.*et* 3.

regulas; ergo &c. Prob. min. non habent jurisdictionem extra suas Diœceses, vel Provincias, vel Regna; & *extra territorium jubenti non paretur impunè*; ergo &c.

Confir. 1. ex Augustino cit. nam constat talium Ecclesiarum, & Conciliorum Decreta sæpiùs fuisse emendata, nec vim habuisse in omnes fideles, donec fuerint confirmata per generalia, aut per Papam. 2. Quia talia Concilia solent congregari pro reformatione morum, & disciplinæ Ecclesiasticæ, & ut loquitur Tridentinum, [1] *pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controversiis componendis, aliisque ex SS. Canonibus permissis*, &c.

Dixi, *nisi confirmentur*, &c. Quia ab illa summa, & infallibili auctoritate illa decreta habent suam certitudinem, ut dicemus.

Objic. 1. Ecclesiæ inferiores decreta fidei fecerunt, & præceperunt ab omnibus recipi sub pœna anathematis; ergo habent potestatem condendi regulas infallibiles fidei. Prob. ant. in Concilio Eliberitano. An. 242. Privatus declaratur hæreticus. In Arabico an. 249. opinio de mortalitate animæ definitur hæretica. In Antiocheno I. an. 260. definitur contra Paulum Samozatenum, quod Christus quoad divinitatem fuit ante Mariam. In Alexandrinis I. & II. an. 315. sententia Arii declaratur Hæretica. Et sic de aliis, ut notat Laurea. cit. ergo Ecclesiæ minores possunt condere Canones fidei.

Respondeo dist. ant. & cons. prob. Canones, qui obligent subditos proprios ex obedientia; con. qui obligent generaliter omnes ex fide Theologica; neg. ant. & con. nam si Ecclesiæ illæ particulares dixerunt Anathema contradicentibus, id valuit pro subditis earum, non pro aliis, donec illa decreta fuerint approbata ab universali Ecclesia in Concilio Generali, vel à Papa. Ad singula respondet Cardinalis cit.

Objic. 2. assistentia divina tam promissa est Ecclesiis minoribus, quàm universali; ergo tam sunt regulæ infallibiles fidei. Prob. ant. ex verbis Christi. [2] *si duo ex vobis consenserint super terram; de omni re quamcumque petierint, fiet illis*.... Et *ubi duo, vel*

tres

[1] *Sess. 24. refor. c. 2.*
[2] *Matth. 18.*

tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Hæc ad omnes dicta sunt; ergo &c.

Resp. neg. ant. & conf. prob. nec enim ille textus est ad rem de infallibilitate; alioqui in illa generalitate tam faveret hetherodoxis, quàm Orthodoxis.. Promittit ergo Christus ibi, quod quæ petentur concorditer in nomine ejus, obtinebuntur: modo sint salutaria, & decentia.

Inst: ex cap. *ad abolendam*, de hæret. Lucius III. docet, eos, qui à Clericis declarati sunt hæretici, tales haberi; ergo definitiones Ecclesiarum minorum sunt regulæ fidæi.

Resp. neg. conf. possunt quidem Episcopi declarare hæreticos illos, qui contumaciter tenent doctrinas oppositas definitis, sed non possunt istas definire, hoc spectat ad solam Ecclesiam universalem, seu ad Papam.

Objic. 3. an. 381. sub Damaso coactum est Concilium Constantinopolitanum contra Macedonium, & licèt fuerit nationale, vocatur tamen Oecumenicum, & ejus Decreta proponuntur generaliter toti Ecclesiæ; ergo Concilium nationale est regula fidei.

Resp. dist. ant. coactum auctoritate Papæ, con. auctoritate Patriarchæ nationalis, neg. ant. & con. nam, ut notant historici, coactum est, ut per nationales reciperentur decreta Concilii generalis Romani contra Macedonii errores de æqualitate Spiritus sancti cum Patre, & Filio, & Papa vocat illud Oecumenicum, quia cum Romano, & Aquilejensi faciebat ad idem, ut patet ex Epistola Synodica hujus Concilii ad Damasum, teste Theodoreto. [1]

CONCLUSIO II.

Concilium generale, & legitimum, & à Papa confirmatum est regula infallibilis fidei, & decreta ejus sunt objecta fidei. Est communis, & de fide. Concilium autem dicitur legitimum, si ex Papæ jussu, aut consensu convocetur, & hic ei adsit per se, aut per legatos, aut ejus acta approbet.

Prob. 1. ex Scoto cit. [2] nam talia Concilia repræsen-

[1] l. 5. hist. c. 4. [2] Ibid.

sentant Ecclesiam, prout de illa hìc loquimur ; ergo si ulla sit infallibilitas in Ecclesia, aut fidei regula, maximè est in talibus Conciliis, ubi illa est per capita, & cum summo ejus principe.

Confir. Nam si Papa se solo est regula infallibilis fidei, à fortiori erit in Concilio generali, sed se solo est talis regula, ut patebit ex dicendis ; ergo &c.

Prob. 2. ex usu, & praxi perpetua ab Apostolis usque ad nos. Nam in omni ęvo congregata sunt Concilia generalia, in quibus definita sunt dubia circa fidem, & mores, & quæ sic definita sunt, recipiuntur, & creduntur ab omnibus, ut patet ex professionibus fidei tam Summorum Pontificum, quàm Episcoporum, & aliorum Prælatorum totius Ecclesiæ, ut legitur in cap. [1] *sancta octo*, & in formulis talium professionum, quæ præscribuntur pro singulis promovendis ad doctoratum, & dignitates, ex Pio IV. [2] in his enim profitentur se tenere, & credere omnia, quæ in Conciliis generalibus sancita sunt.

Prob. 3. ex Patribus, nam Ambrosius profitetur se velle sequi omnia ; quæ in Conciliis erant definita. August. [3] protestatur se custodire, quæ tradita sunt, *vel ab Apostolis, vel à plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas*. Et alibi *Euangelio* [4] *non crederem, nisi me Ecclesiæ teneret auctoritas*. & Cyril. Alex. [5] *si quis fidem illam à magna, & sancta Synodo divino afflata spiritu, expositam dicere voluerit basim animarum nostrarum, fundamentumque inconcussum .... fidelis, & verus adorator relucebit* &c. Idem est de aliis.

Imò in ipsis Conciliis hoc definitum est. Nam in VIII. Synodo, quæ est IV. [6] Constantinopolitana, profitentur Patres, *regulas, quæ S. Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ, tam à sanctissimis Apostolis, quàm ab orthodoxorum universalibus Conciliis sunt traditæ, profitemur*.

Prob. 4. ex Edictis plurium Imperatorum, qui in Cod. Justin. tit. de SS. Trinit. damnant ut desertores fidei eos, qui Nicænæ fidei contradicunt. Et Gratianus, Valentin. Theodos. jubent Ephesinam fidem tenendam. Valentin. & Marcianus sanciunt fidem

[1] *dist. 16.* [2] *const. 38.* [3] *de fide præm.* [4] *Ep. 1. 8. con. Ep. fund. 5.* [5] *Dial. 1.* [6] *Can. 1.*

dem Nicænam, Constantinopolitanam, Ephesinam, & Chalcedonensem tenendam, & sic de aliis ibidem.

Prob. denique. Ea sunt regulæ, & objecta fidei, quæ Deus revelat per regulam infallibilem cum assistentia Spiritus S. sed tales sunt definitiones, & Decreta Conciliorum istorum; ergo &c. Prob. min. Nam Christus promittit mittere Spiritum S. qui *docebit omnem veritatem*; nam hæc promissio impletur, dum spiritus ille divinus *Ecclesiæ suæ omnem veritatem in dies suggerit*. Ut loquitur Trident. & Apostolus, dum vocat [1] *illam columnam, & firmamentum veritatis*; ergo &c.

Objic. 1. Non magis promittitur infallibilitas Conciliis istis, quàm aliis: sed alia nolumus esse infallibilia; ergo nec ista dicenda sunt infallibilia. Probat. maj. nam Scriptura non distinxit inter illa, & ista.

Resp. neg. maj. & dist. ant. nihil distinxit explicitè, con. implicitè, neg. ant. nam hæ promissiones factæ sunt Ecclesiæ universali, & hæ sola illam repræsentant.

Inst. explicatur per ipsosmet Patres Conciliorum de istis; ergo non faciunt fidem, saltem divinam, quia sunt homines, & judices in propria causa.

Resp. n. ant. & prob. ejus; nam illud testimonium patrum istorum est potiùs à Spiritu S. cujus nomine loquuntur. *Visum est Spiritui sancto, & nobis*, inquiunt.

Objic. 2. Objecta fidei debent cognosci certò, & infallibiliter, alioqui non obligarent ad credendum, sed decreta Conciliorum non possunt ita cognosci, sed tantùm per scriptores humanos, qui falli, & fallere possunt: Imò & scripturę possunt falsificari, ut sæpe contingit; ergo &c.

Resp. dist. maj. debent cognosci certò moraliter, con. physicè, neg. maj. & conseq. nam ad hoc ut obligent, sufficit, quod per Episcopos, & Parochos, qui fideles sunt, nobis illa proponantur, sicut & ipsæ scripturæ sacræ, & alia objecta fidei cum motivis suæ probabilitatis, ut dictum est.

Resp. 2. neg. min. & prob. ejus; nam hoc ipso, quòd decreta illa recipiuntur à Papa, & ab Ecclesia, certissi-

[1] 1. *Tim*. 3.

tissima sunt, & in eis decipi non possumus, quia Papa, & Ecclesia in proponendis objectis fidei sunt infallibiles.

Objic. 3. Ut Concilii decreta sint infallibilia, debet illud esse legitimum, & hoc constare debet certò: sed hæc legitimitas non potest constare certò; ergo nec ejus decretorum valor. Prob. min. ut Concilium sit legitimum, & id constet certò, debet constare de fide omnium patrum de illorum bona electione, &c. Si enim essent hæretici, aut intrusi, Concilium non facerent legitimum, nec juridica decreta, sed hæc nobis certo non possunt constare, maximè fides, quæ soli Deo nota est; ergo &c.

Resp. pro nunc, (nam idem dicitur dē Papa) neg. utramque min. nam, ut mox dicebam, hoc ipso, quod Papa, vel Ecclesia universalis recipit aliquod Concilium, vel Decreta ejus, certi esse debemus illud esse legitimum, & decreta ejus. Quia Ecclesia universalis, nec Papa in his errare non possunt, ideò quidquid proponunt, ut credendum, est certè tale.

Objic. 4. Plura Concilia etiam legitima de facto errarunt; ergo Concilia legitima non sunt infallibiles regulæ fidei. Prob. ant. Ariminense sub Liberio in quod 400. Episcopi convenerant, decrevit contrarium decretis Concilii Nicæni I. de consubstantialitate filii cum patre; sed illud fuit legitimum, & tale decretum erat hæreticum; ergo &c.

Resp. neg. 1. ant. & dist. min. fuit legitimum ab initio; con. circa finem, quando sic decreverunt neg. min. nam ab initio constabat 400. Episcopis, qui decreverunt nihil esse mutandum, vel addendum de fide Nicæna. Sed cùm hoc decretum displiceret 50. Episcopis Arianis, isti ab aliis 350. recesserunt, & alibi in conciliabulum convenerunt, in quo sic turpiter, & malitiosè errarunt. Sic primò fuit legitimum, & deinde illegitimum. Quamvis ex primis aliqui ex timore, vel tædio à bonis defecerint, & hæreticis adhæserint, non ideo tamen evasit legitimum, quia deerat Vincentius Capuæ Episcopus, & Papæ Legatus; nec ejus decreta unquam fuerunt confirmata, sed potiùs damnata. Vide Cabassut. [1] de hoc Concilio.

Inst.

[1] notit. Concil. P. 149.

Inst. August. docet [1] *plenaria Concilia sæpè priora emendari à posterioribus, cum aliquo experimento rerum aperitur, quod clausum erat, & cognoscitur, quod latebat*. Et disputans contra Maximinum dicit; *nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminense, tanquam præjudicaturus præferre Concilium*. Sc. non audet disputare ex auctoritate Conciliorum in rebus fidei; ergo non censet decreta Conciliorum esse regulas certas fidei.

Resp. neg. cons. nam in 1. loco loquitur quidem de Conciliis generalibus, & absolutè; sed non de decretis à Papa confirmatis. Nos verò non dicimus illa esse regulas certas fidei ante confirmationem. In 2. autem non contemnit auctoritatem Concilii Nicæni in illa controversia, sed prætendit se illa non indigere, & sibi sufficere Scripturam S. ad confundendum adversarium. Scripturarum [2] *auctoritatibus*, inquit, *non quorumcumque propriis, sed utriusque communibus testibus*, concertando.

CONCLUSIO III.

UT *Decreta Concilii legitimi sint infallibilia, & certæ regulæ fidei, necessaria est Papæ auctoritas, quæ præcedat, vel sequatur per confirmationem*. Est etiam communior.

Prob. 1. ex Scoto sæpè cit. [3] qui firmitatem Ecclesiæ refundit in SS. Pontifices; nam *usque ad consummationem generis humani ab Apostolica Sede per successionem Episcoporum, frustra hæreticis circumlatrantibus, culmen auctoritatis obtinuit*, & citat illud Christi. *Ego pro te rogavi Petre*, &c. ergo firmitas, & infallibilitas Ecclesiæ pendet à capite.

Prob. 2. ex Script. qua constat assistentiam Dei ad non errandum in fide promissam esse Petro, ut capiti Ecclesiæ, ut dicebat Scotus. Nam illi dicebat Christus, [4] *Simon ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*, imò, *& tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Vide firmitatem promissam Petro, & confirmationem illi commissam pro ceteris. Quod et-

[1] 2. *de Bapt*. 3. [2] *Ibid*. [3] q. 2. prol.
[4] *Luc*. 22.

etiam colligitur ex aliis verbis. [1] *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt* &c. Sc. propter hoc fundamentum; ergo firmitas Ecclesiæ, & fidei ejus est à Papa Successore Petri.

Prob. 3. ex traditione, & praxi Ecclesiæ, & Conciliorum, nam decreta sua statuerunt, vel ex instructione SS. Pontificum, vel istorum confirmationem petierunt. Ut Nicænum I. sub S. Sylvestro [2] *Beatissime Papa Urbis Romæ... quidquid constituimus in Concilio Nicæno, precamur vestri oris consortio confirmetur.* In Constantinop. I. hæresis Macedonii damnata est influxu Papæ Damasi, & ab eodem confirmata, ut scribit Photius, & S. Gregorius in Ephesino, ubi definita est unitas personæ Christi, confirmatio Papæ accessit. Idem est de Chalcedonensi sub Leone in condemnatione Euthicis; nam Patres petunt confirmationem. Idem est de Constantinopolitano II. sub Vigilio, & de III. in causa Monothelitarum sub Agathone, & de Nicæno II. quod fuit VII. generale, ubi agebatur de imaginibus sub Adriano &c.

Confir. ex ipsorum Conciliorum definitione; nam in Florent. sub Eugenio IV. Patres dicunt. [3] *Definimus S. Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem habere primatum ..... totiusque Ecclesiæ caput, & omnium christianorum Patrem, & Doctorem existere, & ipsi in B. Petro pascendi, & regendi, & gubernandi universam Ecclesiam à Domino N. I. C. traditam esse potestatem plenam, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris Canonibus continetur*; ergo sicut sine capite nihil potest corpus reliquum, nec alia membra, nec sine doctore discipuli; ita nec Concilia quidquam decernere nisi influxu Papæ capitis, patris, & Doctoris sui.

Idem patet ex novissimo Concilio generali, scil. Trident. [4] ubi confirmatio *omnium, quæ decreta, & definita sunt, nomine sanctæ hujus Synodi per Apostolicæ sedis Legatos, & præsidentes à Beatissimo Romano Pontifice petitur.*

Con-

[1] *Matt. 16.* [2] *l. 6. Ep. 125.* [3] *ss. ult.*
[4] *ss. 25.*

Confir.2. ex SS. Patribus, nam inquit August. [1] *quod universa tenet Ecclesia, nec in Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur*. Idem est de aliis.

Objic. 1. Concilium generale, etiam sine instructione, & confirmatione Papæ repræsentat totam Ecclesiam, sed hæc Ecclesia est *columna, & firmamentum veritatis*; seu habet infallibilitatem in definiendis rebus fidei, & morum, ergo decreta Conciliorum non pendent à Papa, ut sint regulæ certæ fidei. Prob. maj. nam hæc Concilia sic repræsentant Ecclesiam, ut, si mille Episcopi deessent, adhuc valeret Concilium, & repræsentaret Ecclesiam; ergo ita est de Papa, si abesset.

Resp. neg. maj. & conf. prob. nam aliud est de capite quàm de membris. Sine capite totum corpus moritur, nec ullam habet vitalem operationem; bene verò sine aliis membris.

Objic.2. ex script. cit. *ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum*. Sed id verum est de Concilio Episcoporum sine Papa; ergo & Deus ibi assistit, ne errent in suis Decretis.

Resp. dist. min. de congregatis ad orandum; & petendas gratias particulares; con. ad decidendas res fidei, & decisiones illas proponendas toti Ecclesiæ infallibiliter: neg. min. alioqui infallibilitas pertineret ad quoscumque fideles adunatos in nomine Christi. Diximus autem supra, quis sit verus sensus illius loci.

Inst. Concilia inferiora, & particularia possunt certò cognoscere veritates fidei, & definire, & sæpè definierunt, ita ut tota Ecclesia receperit eorum definitiones, licèt illa non habuerint instructionem, nec expectarint judicium Papæ; ergo &c. prob. ant. ex historiis plurium talium Conciliorum, in quibus definita sunt plura dogmata, & damnati plures hæretici, ut in Concilio Constantiensi ante electionem veri Papæ damnatus est Hus, & Uvicleff; & sic de pluribus aliis; ergo &c.

Resp. neg. utramque conf. non enim negamus, quin plura Concilia minora definierint veritatem Deo afflan-

[1] *de Bapt.* 25.

afflante, sed negamus illas definitiones propositas fuisse toti Ecclesiæ, ut ab omnibus tenendas, nisi accesserit Papæ auctoritas, & de hoc quæstio procedit.

Inst. 2. ipsi Romani Pontifices tribuunt Conciliis generalibus infallibilitatem, & obligant fideles, ut illis obediant; ergo hæc illam habent de se sine Papa. Prob. ant. nam, inquit Hormisda; [1] *in Concilio generali Spiritus Sanctus loquitur*; non Papa. Et Vigilius, [2] *conciliis est præsens Spiritus Sanctus, eisque à Deo promissa est assistentia*. Et Agapitus, & alii jubent eorum decreta servari sub pœna Anathematis; ergo &c.

Resp. neg. conf. nam tales jussiones, & declarationes sunt confirmationes, & per illas obligantur omnes fideles ad obediendum decretis talium Conciliorum.

Objic. 3. verbum Dei non eget confirmatione Papæ; sed definitiones Conciliorum antecedenter ad confirmationem Papæ sunt verbum Dei; ergo &c.

Resp. dist. maj. non eget confirmatione, ut sit verum, & verbum Dei, conc. ut agnosci debeat ut verbum Dei; neg. maj. & conf. quia non obligamur agnoscere dicta Conciliorum ut verbum Dei, nisi proponantur nobis ut talia per infallibilem regulam, qualis est Papa ex Cathedra loquens.

Plura videbimus infra, ubi de Papa, an sit supra Concilium.

QUÆSTIO IV.

De Ecclesia Romana: seu de Summo Pontifice. An, & quomodo sit regula infallibilis fidei.

AB hac quæstione, quæ hodie famosissima est, me, quàm brevissimè potero, expediam, quippe volumina integra extant de infallibilitate Papæ, deque ejus comparatione ad Concilium quoad superioritatem, quæ ideò ingentem exigerent tractatum, cujus discussionem controversistis relinquo, paucis contentus, quæ sufficiant Tyronibus nostris, quibus scribo.

No-

[1] *Ep.* 9. *et* 11. [2] *Ep.* 6.

Noto interim ex Eminentissimo Brancato, quod nomine Ecclesiæ *Romanæ* potest intelligi 1. tota Ecclesia Christi, quæ per Antonomasiam dicitur *Romana* ex capite sedente *Romæ*, & ideò Catholici dicuntur ab hæreticis *Papistæ*, aut *Romani*. 2. Ecclesia *Latina*, seu occidentis, prout distinguitur à Greca, seu *orientali*, quæ ab illa differt, non quoad substantiam fidei, nec quoad caput (de Schismaticis hìc non ago) sed quoad aliquos ritus, sicut & quoad linguam. 3. pro *clero* Urbis Romæ cum suo Episcopo Petri Successore, & Christi Vicario visibili, & Episcopo universali; & quæ etiam antonomasticè dicitur *Apostolica, et mater, et Magistra omnium Ecclesiarum, et apex omnis Episcopatus, caput Religionis, custos fidei, etc.* De ipsa in hoc sensu hic agimus, maximè de illius Episcopo, qui dicitur *Papa*, & *Summus Pontifex*, licèt hoc nomen *Papæ* olim esset commune omnibus Episcopis, imò & aliquando parochis, saltem apud Græcos.

2. Hæc Ecclesia, seu Papa, in decretis fidei, & morum solet procedere, vel cum Concilio Episcoporum occidentalium omnium, vel aliquot à se delectorum, vel assistentium, vel Cardinalium, vel se solo, aut saltem consultis aliquot viris probis, & doctis in Theologia, vel Canonibus, & sic decernere, quæ judicat vera quoad fidem, vel mores, & ut talia proponit fidelibus omnibus credenda, vel observanda, & de his decretis, quæ aliquo ex his modis publicantur, quæritur, an sint objecta, vel regulæ fidei.

3. Papa loquitur ut Papa; seu, ut Doctor universalis, & Vicarius Christi, seu *ex Cathedra*, quando proponit, vel determinat credenda ab omnibus fidelibus tanquam revelata à Deo, & tunc quæritur, an sit infallibilis? Aliquando verò ut homo, ut Doctor particularis, ex propria mente, & tunc non dubitatur, quin sit fallibilis, ut alii Doctores, & homines.

Suppono autem 1. D. Petrum inter Apostolos fuisse verè Christi Vicarium, & totius Ecclesiæ supremum caput visibile, juxta illud. [1] *Tu es Petrus* &c. Et, *tibi dabo claves regni cælorum*: Nam, inquit

[1] *Matth.* 16.

inquit Hieron. secundum metaphoram petræ, rectè dicitur ei, [1] *ædificabo Ecclesiam meam super te*. Idem patet ex aliis verbis; *pasce oves meas*. Nam, inquit Aug. *oves ipsas pascendas, idest docendas, regendasque committit*.

Suppono 2. quod ille principatus non fuit privilegium personale in Petro, quasi verò cum ipso cessarit, sed officium in Ecclesia in successores transmittendum, ut per eos Christus, sicut per Petrum, Ecclesiam suam gubernaret, & oves, [2] *quarum curam tum Petro, tum successoribus Petri committebat*; inquit Chrysostom. *itaque sicut permanet id, quod in Christo Petrus credidit, ita permanet id, quod in Petro Christus instituit, cujus etiam dignitas in indigno hærede non deficit*. Ait S. Leo; ergo Summus Pontifex hodie regnans, sicut & prædecessores, & successores est Christi Vicarius, & Successor Petri, & caput Ecclesiæ universalis. Ideò Concilia vocant eum, [3] *Summum Papam, & summi Apostolorum principis successorem*, ut loquitur VI. Synodus, & cujus sedes [4] *per totum terrarum orbem, primatum obtinens lucet, omniumque Ecclesiarum Dei caput existit*. inquit VII. Synodus. Et Concil. Lateran. sub Innocent. III. ait, *Romana Ecclesia, disponente Domino, super omnes alias, ordinaria potestate obtinet principatum, utpote universorum Christi fidelium mater, et magistra etc.*

Hæc veritas constat ex SS. Patrum, & omnium fidelium consensu, & sæculorum usu à tempore nascentis Ecclesiæ usque in præsens.

His ita suppositis; quærimus an, & quomodo SS. Pontifex sit infallibilis fidei regula? An si solus ipse ex Cathedra loquatur? An verò tantùm si cum Concilio generali, aut particulari? Si loquitur cum generali, nullus fidelis dubitat, quin sit infallibilis; alioqui nulla esset infallibilitas in Ecclesia, quandoquidem nequidem unita suo capiti non posset infallibiliter definire credenda. Si autem loquatur extra Concilium, quidam id negant, ut Jo. Gerson. Almainus, Adrianus, & alii.

CON-

[1] *Io.21.* [2] *Ser.2.anniverſ.* [3] *act.18.* [4] *act.2.*

CONCLUSIO I.

SUmmus Pontifex non solùm cum Concilio generali, sed etiam extra concilium docens, et definiens ex cathedra, est infallibilis regula credendorum. Hanc plures Theologi graves putant esse de fide; alii contrariam sententiam dicunt temerariam, alii erroneam, alii propè hæreticam, alii improbabilem: ego censuras qualificatoribus relinquo.

Prob. 1. ex Scoto cit. qui agnoscit in Ecclesia, & Petro *summam auctoritatem approbandi, et auctorizandi libros* (Euangeliorum) *et contenta in eis*, & reprobandi alios, qui non sunt Canonici; ut Euangelium Nazareorum dicente August. *Euangelium Nazareorum non admittam; quia non admittitur ab Ecclesia*. Et alibi [1] agnoscit in Papa vicariatum Christi, *cui omnes fideles sunt subditi*. Et quod *est unus tantùm in Ecclesia ut primus Hierarcha*; Et quod *Papa est successor principis Apostolorum habens eandem potestatem, quam et Petrus*; ergo ex Scoto, sicut nemo potest negare Petro infallibilitatem in proponendis rebus fidei, nec in regulanda fide, ita nec potest negari in Papa pro tempore regnanti.

Prob. 2. ex Script. ubi Petrum ad Vicariatum suum destinans ait Christus, *tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* &c. Et, *ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua* &c. Et, *tibi dabo claves regni cælorum* &c. Sed Divus Petrus, ut vicarius Christi, & caput visibile, & Rector Ecclesiæ habebat infallibilitatem in regulanda fide: sive in Conciliis, sive extra Concilia; & Papa ejus successor habet eandem dignitatem, & potestatem, eandem occupat sedem &c. ergo & eandem habere debet infallibilitatem circa doctrinam fidei. Maj. patet; nam si Divus Petrus ut Christi vicarius potuisset errare in his, quæ credenda proponebat Ecclesię, non fuisset *inconcussum Ecclesiæ fundamentum*, nec *petra solida*, nec *invincibilis contra portas inferi*, quia potuisset vinci à spiritu erroris, & mendacii. Prob. min. ex dictis supra ex Scoto, & aliis, scil. quòd Pa-

[1] *d. 32. q. 2. n. 19.*

Papa est verus Petri successor, & vicarius Christi.

Confir. Christus per illa verba promittit Petro, & successoribus duo privilegia in Cathedra Ecclesiæ. 1. ut ipse non deficiat à fide. 2. ut in ea fide confirmet alios, sed nec Petrus, nec successor ejus neutrum possent facere, nisi essent infallibiles per assistentiam illam promissam, ergo &c. Prob. min. nam posset errare, & in errorem inducere alios, & saltem illos relinquere dubios, & timidos in his, quæ proponeret credenda; ergo &c.

Confir. 2. nam ipsa Ecclesia, quæ à Papa regitur, non esset *columna veritatis*; quia non esset firmior suo capite, & rectore; si enim *cæcus cæcum ducat, ambo in foveam cadent*. Quia hic Doctor, & Rector ejus posset illi proponere doctrinas falsas; ergo nisi Papa sit infallibilis, non erit certitudo fidei in Ecclesia.

Prob. 4. ex praxi, & traditione perpetua Ecclesiæ, Conciliorum, & Patrum, nam in tribus primis sæculis non celebrabantur Concilia, saltem cum hodierna solemnitate, & tamen tunc damnatæ sunt plures hæreses; ut Apollinianorum, Marcionistarum, Valentinianorum, Pelagianorum &c. Et ex eo tempore, plurimi etiam errores per alios Pontifices extra cōcilia damnati sunt, & post illa decreta habitæ sunt definitiones pro hęresibus, nec unquam Ecclesia reclamavit contra illas definitiones; ergo ex praxi perpetua Ecclesiæ agnoscitur in Papa infallibilitas, quoties loquitur ex Cathedra, sive in conciliis, sive extra. Ant. patet ex innumeris exemplis, quæ habes apud controversistas, & Cardinalem nostrum de Laurea, & quod núnquam deprehensi sunt in his errasse, patebit ex objectionibus.

Apud eosdem habebis auctoritates Conciliorum, & Patrum.

Dices, has Pontificum definitiones ideò dici infallibiles, quia Ecclesia eas acceptavit, & approbavit.

Contra; nam ipsa Ecclesia tenetur, & credit se teneri eas acceptare; ergo illarum infallibilitas non pēdet ab Ecclesię acceptatione, sed ab authoritate Papę. Ant. patet ex ipsius Ecclesię, & Conciliorum praxi, & confessione, non enim peterent confirmationem suarum definitionum, si ab istis penderent definitiones ipsius Papæ, si hæc confirmatio non daret illis firmitatem.

Con-

Confir. nam Papæ auctoritas definiendi dubia circa fidem est eadem, quæ fuit in Petro. Sed in Petro non veniebat ab Ecclesia; ergo nec in Papa. Probat. maj. nam Christus Petro immediatè dixit, *quodcumque ligaveris* &c. Et, *non dixit hanc petram ædificabo, vel firmabo super Ecclesiam*, sed è contra *super hanc petram ædificabo Ecclesiam*. Non dixit ovibus, *pascite Petrum*, sed Petro, *pasce oves meas*. Nec dicitur, *pasce oves meas, sic, & quomodo, & quibus pasci voluerint*, sc. cibis, & doctrinis, quas probaverint, nec ullibi habetur, quod reliquerit judicio Ecclesiæ acceptare cibos, & doctrinas sibi per talem pastorem appositas; ergo falsum omnino est, & gratis dicitur doctrinæ fidei acceptabilitatem, & certitudinem pendere ab acceptatione Concilii, & Ecclesiæ post decisionem Petri, & successorum ejus.

Prob. denique ex declarationibus ipsorum Pontificum, pro quibus sufficiat Eugenii IV. [1] Constitutio receptissima. *Definimus sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse B. Petri Principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem, & Doctorem existere, & ipsi in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam .... plenam potestatem traditam esse*; ergo Papa, in suis decretis, & cùm ex Cathedra loquitur, habet eandem infallibilitatem, quam Petrus accepit à Christo; sed hanc Petrus habuit independenter à Concilio, & omni Ecclesia; ergo & Papa habet.

Objectiones, quibus prætenditur Pontifices plures errasse, & quæ sunt principales contra conclusionem, solutas habebis in sequenti.

[1] *d. 17. lætetur. §. 8.*

QUÆSTIO V.

An aliquis aliquando Papa erraverit in fide. Ubi solvuntur objectiones contra præcedentem conclusionem.

ADversarii infallibilitatis Papę prætendunt plures Summos Pontifices in suis definitionibus contra fidem, & mores erraſſe; ergo non sunt infallibiles regulæ fidei; sed possunt in his errare; nam *à facto ad posse valet consequentia*; non autem à posse ad factum. Nam plura possumus, quæ non facimus. Videamus an ex aliquo facto possit colligi hęc fallibilitas in Papa.

CONCLUSIO.

NUllus unquam Papa ex Cathedra loquens, sive ut Doctor Universalis Ecclesiæ, erravit in fide.

Prob. breviter, quia si ullus unquam sic erraſſet, maximè illi, aut aliquis eorum, quos objiciunt adversarii; sed nullus eorum erravit; ergo nullus omninò. Prob. min. respondendo de singulis, saltem principalioribus.

Objic. 1. Plurimi Summi Pontifices erraverunt à fide; ergo non sunt infallibiles. Prob. ant. 1. nam ipse Petrus negavit Christum, & à S. Paulo dicitur, quod erat reprehensibilis. 2. Marcellinus thurificaſſe dicitur idola. 3. Zephyrinus à Praxea dicitur fuiſſe seductus, & in hæresim Montani lapsus. 4. Liberius subscripsit formulæ fidei Arianæ Conciliabuli Sirmiensis, & condemnationi S. Athanasii veræ fidei defensoris. 5. Felix II. Acacii opera intrusus dicitur in Sedem Apostolicam vivente Liberio, & fuit Arianus. 6. Anastasius II. contra decreta prædecessorum suorum communicavit cum Acacio ab eis excommunicato, & declarato hæretico, ita ut Clerus Romanus ab ejus communione receſſerit. 7. Honorius I. damnatus est ob hæresim Monothelitarum. 8. Joannes XXII. docuit nullam animam, quantumvis purgatam videre Deum ante generalem resurrectionem, & animas non esse immortales. 9. Nicolaus IV. aliqua

qua docuit minùs ſana circa Chriſti paupertatem, v. g. quòd nihil habuerit, nequidem in communi. Denique de 40. Pontificibus prætenditur, quod erraverint in fide; ergo &c.

Reſp. 1. generaliter potuiſſe hos, & alios errare, ut perſonas, & Doctores privatos, non autem ut Summos Pontifices, & Doctores univerſales ex Cathedra loquentes, & id fortè contigit aliquibus iſtorum. Non enim negamus eos errare, & opinari poſſe falſum, ut Doctores privatos. Dico, *forte contigiſſe*; nec enim id poſitivè admitto, quia id adhuc ſub lite jacet.

Reſp. 2. cum Hieronymo ad Rufinum dicentem in libris Pontificum vitioſa reperiri [1] *ſi me cauſas vitiorum reſpondero neſcire; non ſtatim illos hæreticos judicabo; fieri enim poteſt, ut vel ſimpliciter erraverint, vel alio ſenſu ſcripſerint, vel à librariis imperitis eorum paulatim ſcripta corrupta ſint, vel certè, antequàm in Alexandria quaſi dæmonium meridianum Arius naſceretur, innocenter quædam, & minùs cautè locuti ſint: & quæ non paſſione perverſorum hominum calumniam declinarent.* Sic etiam reſpondent cum Hieronymo plures alii, non ſine fundamento, quoad poſteriores.

Reſp. 3. ad ſingulos. 1. negatio Petri fuit quidem peccatum grave, ſed non infidelitatis internæ, benè verò externæ, quia coram hominibus negavit ſe diſcipulum Chriſti, licèt eum internè agnoſceret. Prætereà, nondum acceperat claves Eccleſiæ, nec erat vicarius Chriſti, qui adhuc præſens aderat. Si Chriſtus ſtatim [2] *dediſſet ei claves, nunquam pravæ confeſſionis error inveniſset locum*. Inquit Hieronymus.

Quantùm ad correptionem Pauli, ſyncera quidem fuit, non ſimulata, ut volunt aliqui, ſed non proptereà peccaverat Petrus ex infidelitate, vel errore, ſed ex quadam condeſcentia leviore, ex qua oriebatur ſcandalum parvulis. *Converſationis fuit vitium; non prædicationis*. Ait Tertull. unde, [3] *nec Petrus peccavit, nec Paulus pertinaciter eum arguit.... Petrus benè ſenſit de abolitione legis, ſed ſimulavit præ timore*

[1] *l. 2. Apolog.* [2] *in 16. Mart.*
[3] *præſcrip. 23.*

re Judæorum, ne occasione gentium à fide recederent. Vide interpretes de illa historia. Augustinus dicit, quod *Apostoli post adventum Spiritus S. peccaverunt venialiter*; non mortaliter, quia erant perfecti, & confirmati in gratia. Ego dicerem utrumque innocentem, & Petrum, qui ex probabilissima conscientia permittebat adhuc aliquas observantias legis Judaicæ, ut paulatim judæos converteret, & assuefaceret legi Euangelicæ, & maximè in illis circumstantiis, in quibus videbat illos; Paulus verò, qui hanc condescentiam improbat, id facit ex alia probabili conscientia, ex aliis motivis, & circumstantiis, quas ferventior zelus respiciebat. Certè altercationes illæ piæ non dedecent Apostolos; imò nec ipsos Angelos, ut cùm princeps, seu Angelus regni Persarum restitit Angelo Danielis, [1] 21.*diebus*. Judaizatio illa in oculis Petri ex circumstantiis, quas meliùs noverat, ut expertus; poterat esse licita, & bona, & in mente Pauli ex aliis motivis, & circumstantiis, qui non erat expertus aliàs, poterat esse mala, sed quidquid sit, nullus hìc error in fide, nec gravis quoad mores.

Inst. reprehensio Pauli fuit gravis; ergo & error Petri fuit gravis; alioqui graviter peccasset Paulus in illo excessu correctionis erga Prælatum.

Resp. neg. cons. nam ex ferventiori zelo Paulus potuit excandescere timens graviores sequelas ex illa indulgentia Petri, nesciens motiva, & rationes ejus. Levioribus malis sæpe medicinæ fortiores adhibentur, ne ingravescant. Interim Petrus patienter tulit reprehensionem etiam duriorem, tùm ex humilitate, tùm ex consideratione ferventioris zeli, quem amabat in Paulo.

2. Marcellinus graviter quidem peccavit per thurificationem illam externam, & simulatam ex nimia timiditate, sed non ex errore interno.

3. Zephyrinus dedit illas litteras communicatorias in favorem Montani, antequam detecta esset Priscæ, & Maximillæ hypocrisis, sed meliùs informatus litteras illas revocavit, & Montanū damnavit. Et sic non erravit circa fidem, sed circa personas, nihil antea audierat Papa de errore Montani, nihil iste contra

fidem

[1] *Dan.* 10.

fidem apertè docuerat; nihil dicebatur de Montanistis præter quædam miracula, & Prophetias apparentes, & in his potuit Papa decipi cum pluribus aliis, & ut homo privatus, & sic facile fuit hypocritis illis ab eo sub falsis prætextibus litteras subripere communicationis cum illo Hæresiarcha occulto; sed nihil in hoc contra fidem peccavit, sed ad summum contra prudentiam, ex nimia credulitate in rebus facti,

4. Formula, cui Liberius subscripsit, nihil continebat contra fidem, sed tota videbatur catholica, sed aliam, quæ loco illius dolosè, & fraudulenter producitur, nunquam admisit, prior illa rejiciebat quidem vocabulum substantiæ in Deo, *quia simplicius à patribus positum, & à populis ignoratur, & scandalum affert, eò quòd in scripturis non contineatur, placuit, ut de medio tollatur; & nullam posthac de Dei substantia mentionem esse faciendam; eò quòd scripturæ sacræ non meminere substantiæ patris, & filii. Illum tamen patri per omnia similem dicimus, quemadmodùm sacræ litteræ dicunt, & docent;* ergo Liberius in hac formula admittit, quoad rem omnem consubstantialitatem patris cum filio, quam docet recta fides, non autem quoad vocem, propter novitatem vocabuli; ergo hæc formula quoad rem est vera, & catholica, & in ea non erravit Liberius contra fidem.

Confir. nam in Epistola sua ad Ursatium dicit Anathema Arianis, & iis, qui à pace, & concordia orthodoxorum Episcoporum dissenserint.

Non nego tamen, quin peccaverit sic dissimulans fidem suam sub illis verbis, & à formula Nicænæ Synodi recedens quoad voces, & ore, non mente.

Quantum ad damnationem Athanasii, ibi non agebatur de fide, sed de crimine conspirationis contra Imperatorem Constantium; quodque crimen illi falso imponebatur ab Arianis, & ideò Imperator ejecit eum Alexandria, & sententiam sub tali prætextu latam subscribi curabat ab omnibus Episcopis, inter quos fuit Liberius: injustè quidem, sed non ex infidelitate.

Inst. Hieronymus positivè dicit Liberium subscripsisse hæresim; *cum Arianis communicavit*, & ideò Romani eum, ut hæreticum ejecerunt, & ejus loco

Felicem II. elegerunt; ergo licet in facto Athanasii non errasset; tamen in alio erravit à fide.

Resp. neg. conseq. nam sic locutus est Hieronymus, quia post Concilium Nicænum, quicumque non admittebat vocem *consubstantialitatis*, qua usum fuerat istud Concilium, censebatur favere Arianis, licèt æquivalentibus verbis uteretur, v.g. *identitatis*, aut *similitudinis omnimodæ* cum patre. Ideò videbatur Liberius communicasse in aliquibus cum illis hereticis, saltem in verbis, sed non in mente, & doctrina.

Nec verum est Felicem fuisse electum à clero in locum Liberii, sed ab hæretico Imperatore in majorem injuriam Liberii, ut notat Baron. an. 355. & clerus hunc Antipapam recepit coactè, & ex metu ejusdem Imperatoris. Imò Theodoretus scribit, quod ægrè adeò absentiam Liberii ferebant, & intrusionem Felicis, *ut ex habitatoribus Romæ nullus in Ecclesiam, dum ibi* Felix *erat, ingredi voluerit*. Peccavit ergo Liberius apparenter favens Arianis, & leviter subscribens iniquæ condemnationi Athanasii; nam ex illa pusillanimitate scandalizavit quidem Ecclesiam, sed non admisit hæresim.

5. Felix quidem ab Imperatore fuit intrusus in Sedem Petri, factione Acacii, & aliorum Arianorum vivente adhuc Liberio, imò & ab Episcopis Arianis ordinatus, & sic cum hæreticis communicavit, sed nunquam eorum erroribus adhæsit. Imò & post mortem Liberii factus legitimus Pontifex, Martyr occubuit, pro fidei Nicænæ confessione, à qua defecisse accusabatur. Et licet tempore Antipapatus fuisset Arianus, id nihil facit contra nos, sufficit, quòd semper fuit chatolicus, & infallibilis, ut verus Papa, & re vera talis extitit, quia Constantium damnavit, & ideò martyrium passus est.

Dices S. Hieron. [1] dicit eum fuisse Arianum, & August. eum non reponit inter Pontifices, sed immediatè post Liberium ponit Damasum; ergo ideò omissus est, quia putatur Hereticus.

Resp. 1. quod si hoc sit verum, facit pro nobis, quia hinc probaretur papatum verum incompatibilem esse cum hæresi, & fallibilitate.

Resp. 2. neg. cons. nam si omissus est propter suspicio-

[1] *de script. Eccles. in Accacio.*

cionem hæresis, sequitur tantùm, quòd non fuit verus Papa: non autem quòd ut Papa erraverit in fide; vel sequitur tantùm, quod erraverit, non ut Papa, sed ut privatus homo; ergo non errorem docuit ex cathedra, quam non possidebat.

6. Idem est de Anastasio, casu quo verè communicaverit cum Acacio per Photium etiam Arianum; nam id fecisset ex amicitia, vel zelo privati hominis, qui amicum volebat revocare ad fidem, & in hoc non video peccatum, sed charitatem. Sed multi dubitant de hoc facto; nam ipsemet precatur Imperatorem, ut nomen Acacii taceatur in dipticis Ecclesiasticis, propter scandalum datum Ecclesiæ, & sic decreta prædecessorum suorum potiùs confirmavit, quàm violaverit. Item notant multi, quod tempore papatus Anastasii, jam obierat Acacius; & sic non potuit cum eo communicare ut Papa.

Dices, approbavit baptismos, & ordinationes ab Acacio factas, sed hoc est hęreticum; ergo &c.

Resp. neg. min. nam horum sacramentorum collationes ab hæreticis, præcisè ex hoc capite, non sunt invalidæ, sed tantùm illicitæ, ut videbimus ubi de sacramentis.

7. Honorius à plurimis etiam Pontificibus, & Conciliis accusatur de hæresi Monothelitarum, qui in Christo unicam voluntatem, & operationem asserebant, & ut talis damnatus est non semel. Ut scribunt Cardinalis de Laurea, & Dominicus à S. Trinit. to. 3. suæ Bibliothecæ, sed longè plures eum excusant. Ut breviter dicam: ex ejus Epistolis colligitur tantùm, quod ex quadam humana prudentia molliter nascentem Monothelitarum hęresim repressit, imò quasi arbiter inter veram, & falsam sententiam voluit abstineri à vocibus duarum voluntatum, & operationum, ut partes adversas conciliaret, sed tamen ipse non dubitabat de duabus voluntatibus magis, quam de duabus naturis, quas verè agnoscebat in Christo, contra Eutichem; sed à dualitate voluntatum abstinebat, ne videretur favere Nestorio, qui propter dualitatem naturarum, & voluntatum personas etiam distinguebat. Denique nunquam identitatem, vel unitatem physicam voluntatum, vel operationum docuit. Dico, *physicam*, bene verò

moralem, quæ consistit in summa conformitate voluntatis humanæ cum divina, propugnavit, & inde suspicionem Monothelismi incurrit apud Orthodoxos illius temporis, qui omnem umbram unitatis in illa controversia tunc fervescente abhorrebant, ne hæreticis favere viderentur.

Hæc patebunt legenti Epistolam hujus Papæ ad Sergium Patriarcham, ubi scribit vitandas esse voces unitatis, aut dualitatis; *ne aut duarum operationum vocabulo sectantes Nestorianos, nos vesana sapere arbitrentur*, aut certè si rursus *unam operationem Domini nostri Iesu Christi fatendam esse censuerimus, stultam Eutichianistarum attonitis auribus dementiam fateri putemur, &c..... simpliciter itaque, & veraciter confitentes Dominum Iesum Christum, unum operatorem divinæ, atque humanæ naturæ electius arbitrantes* &c. ergo Honorius in re sentiebat juxta fidem duarum voluntatum, sicut duarum naturarum, sed à solis vocibus abstinendum monebat. In quo certè timidior, aut mollior fuit, quam decebat erga Monothelistas; sed non erravit cum ipsis.

Idem colligitur ex alia Epistola, quam fertur scripsisse ad Cyrum Alexandrinum. *Utrasque naturas in uno Christo unitate naturali copulatas cum alterius communicatione operantes, & humanam, quæ carnis sunt, exequentem, nec divisè, neque confusè, aut convertibiliter Dei naturam in hominem, nec humanam in Deum conversam edocentes; sed naturarum differentias integras confitentes*, &c. Sed differentiæ naturarum divinæ, & humanæ in Christo non essent integræ, nisi unaquæque haberet suam propriam voluntatem, nec aliter hoc dicere potuit Doctus Pontifex; ergo verè agnovit in Christo duas voluntates, & non adhæsit Monothelistis.

Dices, Concilium VI. decrevit contrarium, verè, & explicitè dicendas esse in Christo duas voluntates; imò & isti, ad quos scribebat Honorius, nempè Sergius, & Cyrus ibi condemnati sunt; ergo vel illud Concilium, vel Papa Honorius, qui volebat abstineri ab illis vocibus, erravit.

Resp. dist. ant. contrarium quoad voces, con. quoad sensum, & rem, neg. ant. & cons. nam Honorius putabat quidem, quando hæc scribebat, sic esse tempo-

rizan-

rizandum cum illis: Concilium verò, quando sic decrevit, putavit nihil ampliùs dissimulandum. In illa temporizatione peccabat Honorius, sed non contra fidem: unde contrarietas non est in re, seu doctrina, sed in modo.

Resp. 2. probabiliter aliquem malignum falsò in actis inseruisse nomen Honorii, ut involveretur in damnatione Monothelitarum, ut probat Cardinalis citatus.

Inst. Adrianus II. in Concilio VIII. conqueritur de Patribus Concilii VI. quòd damnarint Honorium; ergo verè ibi damnatus est ut hæreticus, alioqui Adrianus illi Concilio imponeret falsum, & ipsemet erraret in facto.

Resp. neg. ant. nam de hoc non queritur Adrianus contra patres illos, sed contra Photium, qui impudenter damnaverat Nicolaum falsò accusatum; nec aliud dicit de Honorio, nisi quod exemplum ejus non favebat Photio; quia similis accusatio dederat quidem occasionem examinandi accusationem, & causam Honorii, quod ille non fecerat erga Nicolaum, & de hoc querebatur Adrianus.

Dices 2. Leo II. qui immediatè successit Honorio, & sanctitate floruit, scribens ad Constantinum Imperatorem execratur Honorium, quasi sanctam Sedem contaminaverit. Idem dicitur de Agathone in actis ejusdem Concilii VI. contra Monothelitas; ergo Honorius adhæsit illis.

Resp. neg. ant. nam illa Epistola Leonis est commentitia, ut probat Baron. an. 583. & similiter acta illa VI. Synodi à Græcis falsificata sunt, ut probat Dom. à S. Trinitate.

8. Joannes XXII. communiter creditur accusatus de illis erroribus, ut dicit Okam in suo opere 90. dierum, sed incertum est, an illis positivè adhæserit, & magis, an illa proposuerit Ecclesiæ ut credenda. Potiùs videtur illa dixisse ut Doctor privatus, & opinando; nam quando res propiùs examini traditæ sunt sive in Conciliis, sive extra, suspendit judicium suum, nec unquam reperitur tales errores definiisse.

9. Plures tribuunt tales definitiones Nicolao IV. circa Christi paupertatem, ut statueret, qualis debeat

esse illa, quam nos Fr. Minores vovimus in regulâ: ut videri potest in *extrav. exiit*: dicit enim quod [1] *abdicatio proprietatis omnium rerum, tam in speciali, quàm in communi, propter Deum, meritoria est, & sancta, quam, & Christus viam perfectionis ostendens, verbo docuit, & exemplo firmavit*. Hoc autem dicitur hæreticum à Joanne 22. c. *cum inter*, at si bene intelligatur mens Nicolai, non erit contraria scripturæ, nec damnata per Joannem 22. nam cum ille negavit Christum quidquam habuisse, nequidem in communi, locutus est de Christo quoad se, & pro se, quatenùs ad sui sustentationem non egebat subsidio temporali, si voluisset, sed non negat, quin de facto possederit aliqua in communi cum Apostolis. Et hanc interpretationem admittit ipse Joannes 22.[2] c. *quia quorumdam*, nam inquit, *Idem Nicolaus, videtur sensisse, quod Christus, & Apostoli, etiam quoad proprietatem habuerint aliquid in communi* &c. ergo istæ constitutiones malè intelliguntur ab his, qui putant eas dicere contraria, & Nicolaum errasse in sua, & fuisse damnatum à Joanne.

Pluribus aliis imputantur plures errores ab adversariis S. Sedis; ut sunt hæretici, imò & à Catholicis adversariis infallibilitatis Papæ, quos longum esset examinare. Vide citatos Doctores, maximè Cardinalem nostrum.

Nobis hæc sufficiant pro instituto, ut concludamus Papam, seu Ecclesiam Romanam cum suo capite, & in illo, esse regulam infallibilem fidei, quando ille loquitur ex Cathedra, sive ut Doctor universalis, ita ut non possit errare, quando proponit aliqua, ut credenda ab omnibus fidelibus.

QUÆSTIO VI.

Utrum Papa sine omni Concilio, vel consultatione possit, aut debeat definire credenda.

Vidimus Papam non solùm in Concilio, & cum Concilio generali posse infallibiliter definire credenda, nec in his definitionibus ullum unquam errasse, imò nec errare potuisse: videndum, an hæc in-

[1] *verb. signific.* [2] *Ibid.*

infallibilitas sit ita illi soli sic propria, ut non egeat Concilio, & consultatione patrum, seu Episcoporum, Cardinalium, aut Doctorum, antequam definiat validè, aut licitè, aut decenter.

CONCLUSIO.

Posset quidem absolutè, & per se loquendo, Papa definire credenda sine Concilio, & assensu assistentium. Id tamen regulariter non facit, nec facere expedit, sine matura rerum discussione ex scriptura, traditione, & suffragiis Theologorum, & Canonistarum.

Prob. 1. p. quia potestas clavium data Petro, & successoribus ejus, nec promissio assistentiæ Spiritus Sancti contra tenebras erroris, non fuit facta dependenter ab ullo Consilio; ergo absolutè, & per se loquendo, Papa posset definire res fidei se solo. Prob. ant. soli enim Petro dixit Christus, *Tu es Petrus, & super hanc petram*, &c. Et, *pasce oves meas.* Et; *tu aliquando confirma fratres tuos*; ergo &c.

Prob. 2. virtus Dei, & Spiritus Sanctus non dependet ab ullo Consilio, vel adjutorio humano, ut illuminet aliquem ad detegendas veritates, & sicut se solo scripturas primò revelavit scriptoribus; v.g. Moysi, Davidi, Salomoni, & Prophetis, ita posset credenda se solo, & immediatè illuminare Papam de omni sensu scripturarum, & de omnibus, quæ à fidelibus credenda sunt; ergo quandoquidem promisit Ecclesiæ suæ, & Pastori ejus Petro, & successoribus assistentiam suam, quam non alligavit ulli adjutorio humano; ita & posset Papa sic definire omnia cum tali assistentia.

Confir. nam solus Petrus pro se, & suis successoribus accepit plenitudinem potestatis pascendi, & dirigendi Ecclesiam; ergo se solo poterat ea potestate uti, & similiter successores ejus. Prob. ant. ex SS. Canonibus, in quibus tribuitur Sedi Apostolicę *plenitudo illa potestatis*. Ut cap. *decreto nostro*. Et cap. *multos*; & ut scribit Nicolaus I. *Sedes hæc sancta, atque præcipua in omnibus mundi partibus, rectitudinis suæ dispositione salubri, cuncta ordinare, perficereque divino freta procurat auxilio; & quòd singulari etiam au-*

ctoritate perficere valet, multorum sacerdotum decernit definire consilio; ergo si adhibet consiliarios in suis decretis, id non facit ex absoluta necessitate.

Prob. denique ex praxi. Nam licet Petrus sæpè in decernendis rebus fidei, aut morum adhiberet Concilium sacerdotum, & seniorum; tamen suas Epistolas Canonicas se solo scripsit, & in eis plura decernit circa doctrinam, & mores.

Prob. 2. p. ex Script. nam ab initio nascentis Eccl. Pontifices ordinariè utebantur Consilio aliorum, ut patet in electione Diaconorum, quam celebrarunt Apostoli capitulariter, scil. *convocantes multitudinem discipulorum* &c. Et quando Paulus, & Barnabas consuluerunt Petrum super necessitate circumcisionis, quam prætendebant judæi, *convenerunt Apostoli, & seniores videre de verbo hoc, & surgens Petrus definivit quæstionem*.

Prob. 2. ex praxi Pontificum, qui sæpissimè congregaverunt concilia generalia, aut provincialia, in quibus decreverunt de rebus fidei, & morum, & ordinariè utuntur Concilio Cardinalium, & Sacerdotum, & peritorum, ut scribit Siricius, quando Jovinianum, & socios damnavit: [1] *Facto presbyterio constitit doctrinæ nostræ, idest christianæ contraria esse dogmata.* Et Nicol. I. scribit se [2] *de aliorum consilio negocia definire.* Et alii Pontifices in suis Bullis, & constitutionibus solent dicere, *de fratrum nostrorum consilio, & assensu.* Et sæpius addunt se *audivisse sententiam Theologorum, et peritorum*.

Prob. 3. p. scilic. *quod non expediat aliter procedere*. Nam in omnibus quilibet tenetur prudenter agere; ergo à fortiori Papa in rebus tanti momenti, quales sunt res fidei, & salutis æternæ, sed non ageret prudenter, si sine maturis deliberationibus, & consultationibus, & studiis definiret res fidei: nam consultatio est actus prudentiæ, ut patet ex Philosopho; [3] ergo non debet Papa procedere ad definitionem credendorum sine consultationibus. maj. patet ex Script. [4] *attendite, ut sciatis prudentiam. Et estote prudentes, et vigilate in orationibus*. Item, [5] *oportet Episcopum esse prudentem*, & specialiter hæc pru-

[1] *Ep. 2.* [2] *Ep. 70.* [3] *6. Ethic. 7.*
[4] *Prov. 4.* [5] *1. petr. 4.*

prudentia exigit, ne quidquam fiat sine consilio. [1] *Qui autem omnia regunt cum Concilio, regunt sapientia...... erit salus ubi multa consilia....... in multitudine sta, et sapientiæ illorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem Dei possis audire.*

Prob. 2. non omnes SS. Pontifices sunt sufficienter versati in scripturis, neque in Theologia, neque in scientia Canonum, ut secundum has regulas prudenter definiant dubia circa illorum intelligentiam emergentia, & tamen juxta hæc omnia sunt definienda; ergo ut prudenter definiant, debent consulere peritos in his facultatibus, ne videantur tentare Deum fidentes nimium prudentiæ propriæ.

Confir. ex cap. *de quibus causis.* Ubi statuitur, quod si decisio non reperitur in scripturis, nec in Euangeliorum libris, nec in scriptis Græcis, nec in Canonibus Sedis Apostolicæ, congregandi sunt seniores. Quia, inquit Innocent. I. *Facilius invenitur, quòd à pluribus senioribus quæritur. Verus enim provisor Dominus ait, si duo, vel tres convenerint*, &c. Præterea moraliter impossibile est, ut unus Papa tot negotiis universalis Ecclesiæ, ex toto terrarum orbe implicitus, tot per se solum examinet, ac percurrat libros, & quæstiones; ergo ne imprudenter, & præcipitanter decernat, debet adhibere peritos, qui studeant, & examinent quæstiones; &c.

Confir. 2. ex praxi tam Pontificum, quàm Conciliorum ipsorum generalium, ad quæ vocantur non solùm Episcopi, sed etiam Docti Theologi, & Canonistæ, quibus comittitur examen quæstionum, & quorum audiuntur placita, priusquam definiantur: & Romæ instituuntur congregationes Cardinalium, & Consultorum, in quibus agenda, & statuenda examinãtur seriò; ergo Papa non se gereret prudenter, si eodem modo non procederet in definiendis rebus fidei.

Et re vera, non solùm humanam omnem adhibet diligentiam in his occasionibus; sed etiam longas, & publicas, & privatas orationes ad divinam implorandam lucem, & assistentiam adhibere solet.

Objic. con. 1. p. Conciliorum convocatio esset superflua: sed conf. est absurdum; ergo Papa sine illis non potest certò, & rectè definire. Prob. maj. nam Pa-

[1] Prov. 2. & 8. & 13. et 24.

Papa solus posset tam certò definire se solo: quàm cum Concilio; & frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora; ergo &c.

Resp. neg. maj. & dist. ant. sufficeret de potentia absoluta: con. de via ordinaria, & ad melius esse: neg. ant. nam ad confringendam efficaciùs hæreticorum pervicaciam, & ad fidelium ædificationem, & satisfactionem pleniorem adhibendæ sunt humanæ diligentiæ, quas prudentia dictat. Fideles fortiùs moventur ad credendum, quando adhibentur motiva credibilitatis; & quando lites dirimuntur partibus auditis ad satietatem. Quod magis ex sequenti patebit.

QUÆSTIO VII.

An infallibilitas, & certitudo definitionum Papæ pendeat ab aliqua Ecclesiæ universalis acceptatione, vel consensu.

PLures Philosophi, & Theologi volunt, quod, ut lex obliget, debet non solùm promulgari; sed etiam à subditis acceptari: nos verò istud secundum non putavimus verum in tr. de legibus, similiter quidem volunt decreta fidei, licèt promulgata, & per Papam edita, non esse infallibilia, nec irreformabilia, nec invincibiliter ligare, donec acceptentur per consensum universalis Ecclesiæ, quam non putant sufficienter repræsentari, nisi in Concilio generali. Non negant tamen, quin omnes, & singulæ inferiores Ecclesiæ stare debeant judicio Papæ, quamdiù non reformatur.

Porrò longè dispar est ratio de decretis Canonicis in spiritualibus, & de legibus civilibus in temporalibus. Nam quia princeps, seu legislator habet ut plurimum suam potestatem ab electione subditorum, ita & auctoritatem legislativam; potuit ista limitari, ita, ut leges in executione pendeant à populi acceptatione, & consensu; sed non ita est de legislatoribus spiritualibus, sc. de Papa, qui non habent hanc potestatem à subditis, sed à Deo, qui illimitatè dixit Petro; *quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in Cælo*. Sed quoad alias Ecclesias adhuc controvertitur.

CON-

CONCLUSIO.

INfallibilitas decretorum Papæ loquentis ex Cathedra, & definientis credenda est de se certa & firma independenter ab acceptatione Ecclesiæ, benè vero infallibilitas concilii dependet ab approbatione Papæ.

Prob. 1. p. ex Scoto. Qui, ut diximus; totam Ecclesiæ infallibilitatem refundit in caput ejus, ut summum Hierarcham.

Prob. 2. quoad utramque p. tanta infallibilitas, & auctoritas competit Papæ, quanta data est Petro; est enim verus successor ejus in tota Ecclesia Christi: & sicut ille repræsentabat Christum, ut caput visibile totius Ecclesiæ, ita & iste, sed B. Petro data est potestas infallibiliter regendi, & docendi Ecclesiam de rebus fidei sine conditione acceptationis ex parte Ecclesiæ; ergo independenter à tali acceptatione Ecclesiæ decreta fidei à Papa ex Cathedra loquente sunt infallibilia, & non vicissim. Maj. patet ex dictis, & admittitur à Catholicis: prob. min. etiam ex dictis; nam soli Petro dixit Christus, *Quodcumque ligaveris*, &c. Item, *pasce oves meas*; Item, *pro te rogavi, ut non deficiat fides tua*. Et *confirma fratres tuos*; non autem Ecclesiæ, *confirma caput*, *vel pasce pastorem tuum*.... Item *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Non è contra ædificabo petram super Ecclesiam. Sed hæc dicerentur, si firmitas fidei, & decretorum Papæ penderet ab Ecclesia, esset enim ordo inversus; ergo &c.

Confirmatur. Nam Petrus, seu Papa repræsentat totam Ecclesiam, ut caput ejus, & Summus Hierarcha, & non vicissim Ecclesia repræsentat caput, si præscindatur ab illo, & sic tribuimus Papæ, quidquid scriptura tribuit Ecclesiæ, & non è contra, sed scriptura dixit firmitatem Ecclesiæ fundari in petra, super quam ædificatur; & illa firmitas est in fide; ergo firmitas fidei Ecclesiæ est ab infallibilitate Papæ, sine quo fides Ecclesiæ non est firma.

Confir. 2. eodem sensu, & modo datus est Petro principatus, & claves Ecclesiæ, quo ipse respondit, & confessus est divinitatem Christi, dicens, *tu es Christus filius Dei*. Sed hoc confessus est nomine omnium, in quibus tunc tota Ecclesia consistebat; sc. in ipso, &

cæ-

cæteris Apostolis præsentibus; ergo &c. prob. min. nam Christus interrogat illos solos, & non exteros, qui diversè de ipso errabant, dicentes eum esse aut *Joannem, aut Ieremiam*, &c. *Vos autem quem me esse dicitis*? Respondet pro omnibus Petrus. *Tu es Christus* &c. ergo ut caput, & ut repræsentans totam Ecclesiam accipit plenitudinem potestatis.

Confirmatur 3. ex Augustino, [1] qui sicut in Juda putat omnes malos fuisse repræsentatos: ita & in Petro omnes bonos. *Non unus est Iudas, unus malus; corpus malorum significat, quomodo Petrus corpus bonorum*; imò corpus Ecclesiæ. Nam si in Petro non esset Ecclesiæ *sacramentum, non ei diceret Dominus, tibi dabo claves.... quæcumque ligaveris.... si hoc Petro tantùm dictum est; non facit hoc Ecclesia* (sc. non ligat, nec solvit infallibiliter) *si autem in Ecclesia fit, ut quæ in terra ligantur, in cælo ligentur,.... Petrus, quando claves accepit, Ecclesiam significavit*; ergo Ecclesia in Petro, & per Petrum, seu Papam habet potestatem clavium scientiæ, & jurisdictionis, & non sine ipso.

Idem colligitur ex eodem dicente, [2] *inconsutilis est* (vestis Ecclesiæ) *ne aliquando dissuatur, & ad unum pervenit, ut in una colligantur omnes, sicut in Apostolis, cùm esset etiam ipse numerus duodecim, id est, quadripartitus inter eos, & omnes essent interrogati, solus Petrus respondit.... et ei dicitur tibi dabo claves.... tanquam ligandi, et solvendi solus acceperit potestatem.... ideò unus pro omnibus, quia unitas est in omnibus*. Sicut ergo Christus responsum fidei à solo Petro datum immediatè confirmavit, non expectata aliorum confessione, aut assensu; ita hodie solius Papæ, ut Petri successoris responsa confirmat Deus, non expectata aliorum membrorum Ecclesiæ sententia. Quia quæ in his casibus respondet successor, & sedes Petri, *caro, et sanguis non revelavit, sed pater cælestis*; ex qua revelatione responsa habent totam firmitatem, non autem ab ullo consensu humano. Certè consensus Ecclesiæ est quidem signum aliquod firmitatis eorum, quasi à posteriori, sed non est causa ejus à priori.

Idem colligitur ex Chrysost. [3] *Petrus omnium Apo-*

[1] *tr. 50. Io.* [2] *tr. 118. Io.* [3] *ho. 55. Matth.*

Apostolorum es vertex consortii totius .... cum omnes interrogati essent ; ipse solus respondit .... quando Christus de sententia vulgi petebat, omnes responderunt (sc. singuli, quæ audierant, narrabant) *cum verò de sua eos rogaret* (sententia) *Petrus confestim prosilivit, ac præveniens ait , tu es Christus*, &c. ergo Petrus , ut os , & caput totius Ecclesiæ respondet , ac definit quæstionem non expectato ullius assensu . Et alibi Petrum vocat, [1] *Apostolorum Doctorem; firmam fidei petram ; senilis Ecclesiæ sapientiam* , &c. Idem est de aliis patribus .

Prob. 3. ex ipsorum conciliorum declaratione; nam ferè omnia supremam Papæ auctoritatem agnoscunt verbis , aut factis , ut cùm , non nisi ejus auctoritate congregata sunt , aut illi sua decreta submiserunt , aut eorum decreta quædam cassata , &c. Lege Epistolam Concilii Chalcedonensis ad S. Leonem: *Rogamus igitur , & tuis decretis nostrum honora judicium , & sicut nos capiti in bonis adjecimus consonantiam , sic & summitas tua filiis , quod decet , adimpleat* . Si patres illi se credidissent superiores , & infallibiliores , aut decretorum ejus approbatores , quomodo rogassent suorum judiciorum confirmationem per ejus decreta? De talibus exemplis habes volumina integra .

Quoad 2. de Conciliorum correctione , & cassatione patet ex facto Concilii Ariminensis , Ephesini II. & Constantinop. an. 754. ubi cultus SS. Imaginum damnatus fuerat de idololatria , & se *magnam sanctam , & universalem Synodum* jactabat , & tamen à Stephano Papa reprobatum est, & sic de aliis.

Prob. 3. quia plura Concilia voluerunt audire decreta Pontificis Romani , antequam aliquid definirent circa quæstiones , ut sese illis conformarent ; ergo tantùm abest , ut se esse supra Papam prætenderint , vel se habere jus decreta illius reformandi , quin potiùs superioritatem ejus , & infallibilitatem agnoverunt . Prob. ant. ex Concil. Chalcedon. ubi post lectionem fidei Nicænæ lecta est Epistola Leonis per legatos ejus , & post lectionem , omnes clamaverunt , *hæc patrum fides , omnes ita credimus : Petrus per Leonem ita locutus est* , &c. In Constantinop.

[1] *ser. de SS. Pe. & Paulo.*

nop. III. cum legati Agathonis legissent decretum ejus contra Monothelitas, acclamaverunt omnes, & definitionem receperunt, ut oraculum *à Petro profilatum, & ab antistite universalis Ecclesiæ*, ut à fidei petra, ut à summo Apostolorum vertice, & ut divinitùs præscriptum, & sic de aliis, ut refert sæpe citatus Cardinalis de Laurea.

Prob. 4. ex variis titulis, sub quibus Papa ab universali Ecclesia decoratur. 1. ex titulo *magistri*, & *Doctoris*, qui non debet doceri, vel argui, aut reformari à discipulis. 2. *principis*, & judicis supremi, cujus decisiones, & judicia non patiuntur appellationes. 3. *Episcopi Apostolici*, vel *Sedis Apostolicæ*. Nam Apostolorum decreta, seu pronuntiata non erant reformabilia, obligabant statim omnes ad credendum. Dixerat illis Christus, *docete omnes gentes, qui vobis non crediderit, condemnabitur*. 4. Papam Concilia vocant, *Apostolicum vas Catholicum, Tubam Euangelii, præconem justitiæ*, &c. His, & similibus titulis pleni sunt SS. Canones etiam Conciliorũ; ergo decreta Papæ non sunt ab eis reformabilia.

Prob. 5. quia cum rara, & difficillima sit Conciliorum adunatio, incertæ, & indecisæ manerent innumeræ quæstiones gravissimæ, quæ quotidiè suscitantur contra fidem, quod est magnum inconveniens, & sic Deus non videretur sufficienter providisse Ecclesiæ suæ, quod impium est imaginari; ergo dicendum est, Papæ definitiones esse de se certas, & independenter ab approbatione Ecclesiæ, seu Conciliorum; sed potiùs decreta istorum approbanda esse ab ipso Papa.

Objic. 1. decreta Conciliorum non statim recepta sunt universaliter ab Ecclesia, etiam confirmata à Papa, nisi consentientibus fidelibus; ergo idem est à fortiori de Papæ decretis. Prob. ant. de decreto Aniceti, Pii, & Victoris circa celebrationem Paschæ, quod Asiatici celebrabant more judaico; nam S. Polycarpus S. Joannis discipulus ad hoc venit Romam, nec potuit adduci ad deserendum morem illum. Idem est de decretis Vigilii, quæ occidentales diù admittere noluerunt. Denique plura decreta Concilii Trident. quantumvis confirmata, nondum ab omnibus acceptantur; nec tamen renuentes subjiciuntur anathemati, nec dicuntur peccare; ergo &c.

Resp.

Resp. dist. ant. non sunt recepta ex aliquali consensu Ecclesiæ, vel tolerantia, vel ex errore, aut ignorantia, vel illicitè, con. licitè, & sine peccato, neg. ant. 1. & 2. & cons. 3. nam qui non statim paruerunt, fortè aliqui hoc fecerunt ex ignorantia, vel errore putantes, sc. se adhuc non obligari, & talis erat S. Polycarpus, credens ritum celebrandi Pascha præscriptum esse à S. Joanne, & ideò Anicetus tolerabat eum, sicut & alios Coepiscopos in illo usu, donec Victor id postea prohibuit sub Anathemate, & tunc omnes paruerunt. Occidentales pariter credebant decretum Vigilii præjudicare Concilio Chalcedonensi, & ideò detrectarunt obedire, donec sub Gregorio I. veritatem agnoverunt. Ad Tridentinum dico, quoad omnia, quæ concernunt fidem, esse ubique observatum, non autem quoad ea, quæ concernunt disciplinæ exterioris reformationem; an autem licitè id fiat, non est meum decidere hìc, ubi sufficit nobis de decretis fidei respondere.

Objic. 2. S. Cyprianus non acceptavit decretum Stephani Papæ de non rebaptizandis baptizatis ab hæreticis, nec tamen habebatur, ut hæreticus; sed non excusaretur ab hæresi ex defectu acceptationis talis decreti, nisi hæc acceptatio esset necessaria ad valorem ejus; ergo decreta Papæ, ut obligent, debent acceptari.

Resp. neg. min. non enim excusatur Cyprianus ab hæresi ob defectum acceptationis, sed quia Stephanus ab initio id non jubebat, ut definitum, nec ut articulum fidei, sed ut merum præceptum; saltem ita putabatur, ut sæpè contingit. Cyprianus autem non resistebat præcepto, sed rationi, quam præ se ferebat decretum. Nam Papa allegabat traditiones, quas dicebat Canonicas, & in Ecclesia receptas. Cyprianus verò traditiones suæ propriæ Ecclesiæ; sed tandem veritate comperta obedivit, & meruit martyrio coronari.

Quæstio præcipuè procedit de definitionibus dogmaticis, & circa credenda ex necessitate fidei, & salutis, non autem de agibilibus, & in materia disciplinæ exterioris. Nam in his fortè Papa, nec Concilia, non intendunt ita graviter obligare, sicut in credendis. Quanta enim videmus contraria, & minùs necessaria in moribus aliquarum nationum, & in juri-

bus.

bus aliquorum Regnorum? Quod fortè contingit de decretis reformationis circa disciplinam exteriorem in Gallia. Sed de hoc, nihil ad nos.

QUÆSTIO VIII.

An sit de fide Romanum Pontificem pro tempore regnantem esse verum Papam.

NOn sufficit scire, & credere, quòd in Ecclesia militante sit aliqua regula infallibilis fidei, cujus est proponere fidelibus, quæ credenda sunt, & quòd illa infallibilitas est in Pontifice Romano loquente ex cathedra, & ut doctore, ac pastore universali; adhuc requiritur, ut certi simus, quis ille sit, seu, an ille, à quo emanant decreta fidei, sit verè Papa? Nam dum ille dubius erit, dubitabitur etiam de veritate, & infallibilitate decreti, & de veritate propositionis definitæ.

Quæritur ergo, quonam actu credere debeamus hunc numero hominem; v.g. Innocentium XII. hodie regnantem, esse verum Papam. An ex fide, ita ut qui non crederet, censeretur hæreticus. An ut veritatem Theologicam sequentem ex una præmissa de fide, & altera ex lumine tantùm naturali nota.

Suppono, ut certum, & de fide credendum, necessarium esse in Ecclesia Papam, seu hominem, qui sit caput ejus visibile, & vicarius Christi. Id definitum est in Concilio Constantiensi contra Hussitas. *Sc. non posse regi Ecclesiam sine Papa*. Et, *ideò Papæ officium semper fuisse in Ecclesia, & ab ejus initio*. Quippe eadem certitudine, qua creditur dari Ecclesiam in terris, debemus credere dari in ea hominem, qui sit caput ejus, alioqui esset corpus truncum, & sine capite. Idem constat ex aliis conciliis, ut Chalcedonensi, & Florentino. Et ex Scriptura; *tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Et, *pasce oves meas*. Et id verum est de successoribus ejusdem Petri. Restat videndum, quis sit iste.

CONCLUSIO.

PRobabilius est credendum esse ex fide, quod hic numero homo canonicè electus, & ab Ecclesia communi-

muniter receptus, & pacificè illam regens, est verus Papa, Vicarius Christi, & Petri successor.

Prob. 1. ex Concilio Constantiensi cit. in quo Martinus V. statuit, ut ille, qui vult redire ab hæresi ad fidem, profiteatur *se credere, quod Papa canonicè electus, qui pro tempore electus fuerit, ejus proprio nomine expresso, sit successor B. Petri, habens supremam auctoritatem in Ecclesia.* Idem statuit profitendum ab omnibus promovendis ad doctoratum, & ad dignitates Ecclesiasticas. Et patet ex SS. Constitutionibus nostris Urbanis, in forma professionis fidei, à ministris generalibus, & provincialibus emittenda; ergo hunc esse Papam credimus ex fide, sicut & alios articulos ejusdem formulæ.

Prob. 2. credendum est ex fide, quod tota Ecclesia Romana sic credit; sed tota Ecclesia Romana credit ex fide Innocentium XII. esse legitimè electum, & verum Papam, & ita est de quovis similiter electo, & regnante; ergo &c. Min. patet ex præcedenti.

Prob. 3. & confir. præcedens argum. si enim in his circumstantiis dubitaretur de legitimitate Papæ hujus, & sic de aliis, dubitaretur etiam de legitimitate omnium conciliorum, & sic de veritate omnium definitionum, & decretorum Ecclesiæ; sed conſ. est absurdum, & contra omnes Catholicos; ergo &c. Prob. maj. ut decreta conciliorum faciant rem de fide credendam, debent esse, & credi legitima; sed Concilia non possunt esse, nec credi legitima, nisi sint legitimè congregata, & confirmata; nec legitimè congregata, & confirmata sunt, nisi à legitimo, & vero Papa; ergo si iste Papa esset dubius in particulari, ita & legitimitas, & decreta omnium Conciliorum &c. Patet maj. nam ut credamus vera esse scripta in Euangelio Lucæ, v. g. debemus credere, quod Euangelium, quod nobis proponitur sub nomine Lucæ, est verè scriptum à Luca, & quòd iste verè fuit scriptor Canonicus. Min. etiam patet ex dictis.

Confir. ex illis Conciliis, quæ, ut vidimus, pro veris Pontificibus eos agnoverunt, qui tunc præerant, & quorum convocationem, & confirmationem expetiverant, vel acceptarunt, & paruerunt; ergo &c.

Confir. 2. ex praxi Ecclesiæ, quæ non solùm agno-

scit

ſcit papam pro tempore ſedentem, ſed etiam ejus decreta, & definitiones recipit ut firmas; ſed hæc non faceret, ſi dubitaret de ejus legitimitate; ergo &c.

Confir. 3. nam quod Eccleſia generaliter credit, debet illi eſſe revelatum à Deo; alioquin Eccleſia univerſalis erraret, & Chriſti promiſſio non eſſet vera, *portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*.

Prob. denique, niſi eſſet de fide, quod papa regnans, v. g. Innocentius, eſt verus papa, & Petri ſucceſſor, caput, & paſtor Eccleſiæ, & Chriſti Vicarius, non eſſet de fide, quod Petri ſucceſſor, caput, & paſtor Eccleſiæ ſit verus papa, nec quod aliquis ſit verus papa; ſed conſ. eſt falſum & hæreticum; ergo &c. Prob. maj. verus paſtor, & caput Eccleſiæ eſt aliquis homo determinatus, & ſingularis exiſtens in Eccleſia: non autem vagus, & indeterminatus; ergo ſi nullus in ſingulari, & determinatus; v. g. ſi Innocentius XII. non eſt verus papa in particulari, nullus erit in Eccleſia.

Objic. 1. Nihil eſt credendum ex fide divina, niſi ſit revelatum in generali, vel particulari, vel formaliter, & explicitè, vel virtualiter, & implicitè; ſed neutrum dici poteſt de hoc papa Innocentio; & ſic de aliis; ergo non tenemur credere ex fide, quod iſte in particulari ſit papa. Prob. min. quia nullibi conſtat de tali ulla revelatione; ergo &c.

Reſp. neg min. & ant. quia continetur in his oraculis: *Eccleſia eſt columna, & firmamentum veritatis*. Et, *tu es Petrus* &c. Et, *portæ inferi non prævalebunt* &c. Nam ex his infertur, quòd non errat, cùm agnoſcit Innocentium XII. ut legitimum ſuum caput, & verum papam: ſi enim in hoc erraret; poſſet errare in omnibus aliis, ut dicebamus; & non ſciret ſe habere caput, & paſtorem verum, nec ſufficienter dirigeretur à Spiritu S. in re ſummi momenti; & ſic Deus non ſtaret promiſſis, neque Chriſtus ipſe &c. Quæ omnia ſunt contra fidem.

Inſt. Theologi communiter docent Deum nihil revelare corpori Eccleſiæ niſi in capite: nam Spiritus Sanctus eſt *ſicut unguentum in capite* &c. ſed hunc hominem eſſe verum caput Eccleſiæ, non revelatur per Papam; nam prius eſt hunc eſſe papam, quam aliquid illi revelari ut papæ; ergo nulla revelatio docet hunc eſſe papam.

Reſp.

Resp.dist.maj.quando existit legitimè electus, & est in sede, con.ante electionem canonicam: neg. maj. nam, ut Ecclesia in Concilio, vel conclavi repræsentata ritè eligat, dirigitur à Spiritu S. in quo congregatur, & ipse astat in medio, juxta promissum suum, quod maximè verum est, quando Concilia congregantur tempore schismatis, ut determinent, quis sit verus papa; vel ut eligant, ut contigit in Concilio Constantiensi.

Inst. 2. ut credam Innocentium XII. esse verum papam, debeo credere illum esse verè baptizatum, & ordinatum; alioqui non esset eligibilis; sed neutrum potest certo sciri, aut credi; ergo &c. Prob. min. non potest credi, nisi reveletur aliquo modo; sed nulli, nec ullo modo id revelatur; ergo &c. Prob. min. cui enim, & quomodo, & quando revelatum est?

Resp. neg. utramque min. & ad ant. dico, quod hoc ipso, quòd Deus permittit illum ritè eligi, & ut legitimè electum agnosci ab Ecclesia, virtualiter revelat eum esse legitimum, & habere omnia requisita in vero Papa, quæcumque illa sint.

Objic. 2. conclusio Theologica non est objectum fidei Theologicæ; sed, quod Innocentius sit verus Papa, est solùm conclusio Theologica; ergo non est de fide. Maj. patet ex Logica. Prob. min. hæc propositio non colligitur ex duabus præmissis revelatis; sed tantùm ex istis: omnis homo ritè electus, & agnitus ab Ecclesia in papam est verè talis; sed Innocentius XII. talis est; ergo &c. Major est quidem revelata, & de fide, non autem minor, est enim res puri facti, & nullibi revelata; ergo &c.

Resp. 1. dist. 1. maj. conclusio Theologica contingenter se habens ad præmissas, con. necessariò sequens ex præmissis, neg. maj. alioqui vix posset dici aliquam propositionem esse de fide, nisi esset immediatè revelata; nam ipsa existentia revelationis est res facti: v. g. definitio, & legitimitas Conciliorum sunt res facti, &c.

Resp. 2. & meliùs, neg. min. 1. & dist. 2. nam hoc ipso, quòd hæc propositio, *hic homo fuit ritè electus*, creditur à tota Ecclesia, habetur pro revelata, saltem virtualiter, & implicitè, seu tacitè, quatenùs Deus permittit eam credi à tota Ecclesia; nam id non per-

mit-

mitteret, nisi hoc revelaret; nec enim permittere potest, ut tota Ecclesia erret in re tanti momenti; ergo ex tali permissione infertur ejus revelatio, & assistentia certa.

Inst. 1. conclusiones Theologicæ, quantumvis certò, & necessariò sequantur, non sunt objecta fidei, nisi sint definitæ in Conciliis, vel à Papa. Sed hæc, *Innocentius XII. est verus Papa*, est conclusio Theologica, & non est sic definita; ergo nec est de fide.

Resp. dist. maj. nisi definitæ saltem implicitè, indirectè, & æquivalenter: con. nisi definitæ formaliter, & expresè: neg. maj. & conf. nam hæc propositio definita censetur ex ipso facto, & consensu totius Ecclesiæ illi assentientis, & hunc hominem recipientis ut Papam, nec alia requiritur Papæ confirmatio, quàm quod ipse se ut Papam gerat.

Objic. 3. qui negaret hunc Innocentium esse verè Papam, non esset hæreticus, sed solùm Schismaticus, quia scinderet unitatem Ecclesiæ, & charitatis; ergo hunc esse verè Papam non est de fide.

Resp. dist. ant. si hoc negaret, antequam esset receptus à tota Ecclesia: con. si postquam sic receptus est, neg. ant. nam postquam electio ejus acceptata est à tota Ecclesia, &, ut Papa est declaratus à Deo implicitè, & virtualiter, ut dicebam, jam esset hæreticus, qui dissentiret.

Objic. 4. Fides de existentia sacramentorum non minùs est necessaria toti Ecclesiæ, quàm de existentia Papæ, sed existentia, vel valor ullius sacramenti in particulari non est credenda de fide; ergo nec existentia veri Papæ. Prob. min. nam licet debeam credere ex fide, quod omnis hostia ritè consecrata est verè Corpus Christi, & verum sacramentum Eucharistiæ, non tamen credere teneor hìc, & nunc tamquam de fide, quod hostia, super quam sacerdos Petrus pronunciavit verba consecrationis, sit verum sacramentum Eucharistiæ, quia id non nisi moraliter est certum.

Resp. dist. maj. non minùs necessarium est in generali; con. in particulari, neg. maj. & conf. quia error circa hoc, vel illud sacramentum in particulari non trahit secum alios errores noxios Ecclesiæ; sed tantùm illi, aut huic homini particulari; sed error de Papa noceret toti Ecclesiæ in casibus innumeris, qui quo-

quotidiè accidunt, ideò decet divinam providentiam, ut non permittat istum errorem.

Dixi autem, *probabilius*. Nam multi graves Theologi putant hanc propositionem esse tantum veram Theologicè, non autem de fide: & rationes eorum sunt satis apparentes.

QUÆSTIO IX.

An Papa, vel Ecclesia possit errare in rebus facti: v. g. in canonizatione sanctorum.

Hæc quæstio nuper evasit famosa occasione censuræ propositionum Cornelii Jansenii, quas quia damnavit Papa, ut assertas, & extractas ex libro dicti Authoris, & in sensu, quo eas posuit, & quæ sunt circumstantiæ facti, & contingentes, quidam consulere volentes famæ ejus, supposuerunt illas propositiones non esse Jansenii, & dubitarunt, an Papa potuerit definire tales propositiones esse Jansenii: quia non putant Papam esse infallibilem in definitione rerum facti; propterea

Distingui solent quæstiones *juris*, & *facti*: 1. dicitur ea, in qua quæritur de aliqua propositione, an sit in se vera, aut falsa: 2. in qua quæritur, an illa existat in scriptis, aut dictis alicujus authoris, vel de mente, & sensu verborum illius. Ut cùm quæritur, an illæ quinque propositiones damnatæ ab Innocentio X. reperiantur in libro dicti Jansenii; an ab eo dictæ fuerint in sensu, in quo damnatæ sunt: & sic, an rectè dixerit Papa, illas esse hæreticas in sensu ab authore intento; nam, cùm aliqua propositio patitur plures sensus, potuit author intendere bonum, aut malum sensum, & difficile videtur definire certò, utrùm intenderit; quidquid sit de casu, & causa Jansenii; quærimus; an possit definiri, quod sensus hæreticus alicujus propositionis fuerit intentus ab ejus authore.

Ob eandem rationem dubitatur de Canonizatione Sanctorum, in qua declaratur B. Petrum esse in numero Sanctorum in Cœlo, & ut talem posse publicè coli, & invocari, & talem credere debeamus ex fide.

Porrò Canonizatio est publicum Ecclesiæ Apostolicæ judicium, & testimonium de vera gloria, & sanctitate alicujus hominis defuncti; & quo judicio decernuntur illi in tota Ecclesia honores debiti iis, qui regnant feliciter in Cœlo. Beatificatio verò dicitur concessio Apostolica facta alicui provinciæ, aut Religioni, ut possit aliquis defunctus vocari beatus, & aliquo cultu publico honorari, & hæc est via ad canonizationem, soletque illam præcedere.

Dico, *Ecclesiæ Apostolicæ*. Nam licet olim Ecclesiæ particulares, & Episcopi canonizarent, & beatificarent, & sic canonizati, & beatificati in eorum Provinciis, & diœcesibus colerentur; hoc tamen hodie soli Romanæ Ecclesiæ, & summo ejus pastori est reservatum.

Horum autem decretorum scopus est: 1. ut servorum Dei memoria celebretur: 2. ut martyrum, & piorum virorum exempla fidelibus proponantur imitanda: 3. ut videant fideles, quos invocare possint in suis necessitatibus, ut advocatos apud Deum, & sibi faciant propitios, quos sciunt esse amicos Dei, & illi assidentes.

CONCLUSIO I.

Ecclesia, seu Papa est infallibilis in rebus juris, & facti, quas ut credendas proponit: v.g. cùm declarat aliquem sensum alicujus propositionis, vel authorem ejus esse hæreticum, ita ut fideles teneantur id credere. Est communis inter Theologos recentiores. Apud antiquos verò non reperitur disputatum, quod viderim.

Prob. 1. ex Scriptura, qua constat Apostolos ita damnasse plures; ut cum D. Paulus scribit ad Timotheum [1] *quidam naufragarunt circa fidem, ex quibus est Hymeneus, & Alexander, quos* tradidi satanæ. Et Joannes laudat Episcopum Ephesinum, quia, inquit, [2] *odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi*. Nam in utroque textu est damnatio tam doctrinæ, seu *juris*, quam *facti*, & *personarum*. Ita ut credere debeamus tam doctrinam Hymenæi, & Alexandri, & Nicolaitarum; quam ipsosmet hæreticos fuisse.

Sed

[1] 1. *Tim*. 1. [2] *Apoc*.

Sed Ecclesia etiam hodie habet eandem auctoritatem; ergo tam potest infallibiliter definire jus, & factum.

Prob. 2. ex perpetua praxi, & usu Ecclesiæ, quæ ordinariè damnat errores, & hæreses cum ipsis hæreticis, ut in Nicæno I. damnatur error, quo dicitur, *filius Dei factus ex nihilo* &c. Et illi, qui hoc dicebant, ut Ariani. In Constantinop. I. *statuerunt patres .... Anathematizari omnem hæresim, specialiter Eunomianorum, seu Eudoxiorum, Arianorum* &c. scilicet damnantur hæreses, & hæretici, nec minùs credere debemus Arium, & Eunomium fuisse hæreticos, quàm illas doctrinas esse hæreticas. Et in Ephesino. [1] *Sic credimus anathematizantes omnes hæreses, & Arii, & Eunomii, & Nestorii, & illos, qui dicunt carnem Christi fuisse è Cœlo*. Et quia Theodoretus nolebat dicere Anathema Nestorio, id facere jubetur, vel ipsemet habebitur hæreticus; ergo censuit de fide esse non solùm errare eos, qui hæc dicebant; sed etiam Nestorium hæc dixisse, & hæreticum esse, sic in Constantinop. II. [2] *si quis non anathematizat Arium, Eunomium, Macedonium ... & alios omnes hæreticos, qui condemnati sunt*: & sic de aliis, quos vide apud Lauream, sicut & dogmaticas definitiones SS. Pontificum, in quibus non distinxerunt inter res juris, & facti.

Confir. ex Concil. Constantiensi, ubi Martinus V. jubet, ut Catholici profiteantur se credere, quod *condemnationes Joannis Hus, Wicleff, & Hieronymi de Praga factæ de personis, eorum libris, & documentis per Concilium generale, fuerint ritè, & justè factæ, & à quolibet Catholico pro talibus tenendæ*. Denique ferè semper cum erroribus condemnantur eorum authores, nec distinguuntur quæstiones juris à quæstionibus facti; sed utramque simul definiunt à fidelibus credendam.

Prob. 3. Quia non magis limitatur divina veracitas, nec Spiritus Sancti assistentia in rebus facti, quàm juris, plenæ sunt Scripturæ utriusque testamenti revelationibus rerum facti, & maximè libri historiales, & Euangelia; ergo quando determinatio facti habet connexionem cum jure, seu cum doctrinis, tam Spi-

[1] *Sess. 1. act. 4.* [2] *collat. 2. d. 6. a. n. 241. et d. 5. n. 5.*

ritus S. assistat Ecclesiæ, ut utramque definiat infallibiliter.

Dices, facta nota sunt naturali evidentia; ergo non sunt objecta fidei: nam hæc debent esse obscura.

Contra; cùm facta connexa sunt cum jure, non minùs integrant objecta fidei, licèt ipsa sint naturaliter nota: v.g. Cœlum existere notum est evidentia naturali, & tamen de fide est Cœlum fuisse creatum. Quia creatio Cœli est revelatio obscura. Sic licet nomina Nestorii, Arii, & aliorum hæreticorum non sint explicitè revelata, non minùs credendi sunt hæretici, & hæc revelata sunt implicitè, cùm dicitur, [1] *pseudo Christi, et pseudo Prophetæ*. [2] Et, *erunt in vobis magistri, exurgent mendaces, qui introducent sectas perditionis* &c. [3] Et, *erit tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt* &c. [4] Et, *oportet hæreses esse &c.*

Confir. quoad declarationem sensuum, non enim minùs necessaria est infallibilitas, & assistentia Spiritus S. ut in obscuris, & æquivocis discernatur verus sensus à falso, & qualis intenditur à loquente, quam ut habeatur alia ulla veritas doctrinæ; ergo tam Deus providit Ecclesiæ unam infallibilitatem, quàm aliam; ergo Papa, & Ecclesia, tam certo definit sensum verum à falso, quàm ullas alias veritates. Prob. ant. hæc propositio; *pater major me est*; in sensu intento per Christum est verissima, quia ibi loquitur de patre suo, comparativè ad suam humanitatem; & in sensu Arii est hæretica, quia hic hæresiarcha illam intelligit de patre comparativè ad personam Christi, quæ est ipsa persona verbi, in qua est æqualis patri; ergo verus sensus propositionum obscurarum, vel æquivocarum, tam necessariò debet discerni à falso, quàm alia ulla veritas.

Confir. 2. ex facto Pii V. & Gregorii XIII. in causa Baii, cujus 75. propositiones damnatæ sunt; nam decreta illa sic concludunt, *quamquam nonnullæ* (propositiones) *aliquo pacto sustineri possint; in rigore tamen, et proprio verborum sensu ab assertoribus intento, ut hæreticas... damnamus* &c. ergo &c.

Objic. 1. Hæc propositio, hæc doctrina Baii, *vel in sensu Baii, est hæretica* continens istas duas, *Hæc doctrina est Baii*. Et, 2. *hæc doctrina est hæretica*: & 1. est

est facti: & 2. est juris. In 1. asseritur, quòd Baius hoc dixit: in 2. quòd hoc dictum hæreticum est; sed 1. illa pars non est de objecto fidei; sed sola 2. ergo decreta Ecclesiæ, vel Papæ in rebus facti non sunt infallibilia, nec de fide. Prob. min. nam illa 1. pars non est revelata, nec ejus assensus, vel determinatio fundatur in revelatione; sed in evidentia facti per lecturam scriptorum, vel auditionem sensibilem verborum ejus; ergo non est de objecto fidei.

Resp. dist. min. non est de objecto fidei seorsim ab alia; con. conjunctim cum 2. p. neg. min. & conf. prob. nam ambæ simul faciunt unicam propositionem, in qua vox *doctrina*, est subjectum idem quoad utramque partem; nomen Baii est connotatum ejusdem prædicati, & vox *hæretica*, quæ est prædicatum, cadit in utrumque simul, scilicet in doctrinam, & Baiū; sed directè in doctrinam, & indirectè in Baium, & sic tota simul est de fide, & ut talis est definita.

Objic. 2. Si decretum determinaret de sensu auctoris, esset de re dubia; sed conf. est falsum; ergo &c. Prob. maj. nam illæ propositiones, quæ damnantur, sunt æquivocæ, & tam potuerunt dici in bono, quàm malo sensu, ut in ista *Christus est minor patre*; id dicerem in sensu Christi, æquè ac in sensu Arii, & nulla revelatione constat me loqui in uno magis, quàm in alio; ergo decreta in rebus facti sunt de rebus dubiis.

Resp. neg. maj. & ant. prob. 1. quia ex antecedentibus, & consequentibus satis apparet, in quo sensu hæc dicantur: 2. quia Deus specialiter assistit Ecclesiæ, ne in his erret magis, quàm in aliis, quando id res exigunt & cùm damnentur semper propositiones in sensu malo, quem habent, vel habere possunt: ita & authores earum quatenùs eas docent in malo sensu. Ideò concomitanter damnantur cum propositionibus.

Inst. Papa non ita definit nisi ex relatione Theologorum, & assistentium suorum, quibus committit examen doctrinarum; sed isti possunt errare ex ignorantia, vel malitia, & pravo in authores affectu; ergo & Papa.

Resp. neg. maj. licet enim Papa non definiat nisi post examen, non tamen ex pura, & sola relatione Theologorum se determinat, sed principaliter ex afflatu

Spiritus Sancti, ut semper solet protestari in suis decretis.

Hinc ergo fit, ut cùm Papa ex Cathedra judicat aliquem, ut hæreticum, talis omninò est credendus, ut patet ex allatis exemplis de Concilio Constantiensi in Jo:Hus, & Wicleff, & Hieronymo de Praga, & aliis.

CONCLUSIO II.

P*Apa errare non potest in canonizatione sanctorum.* Est communis contra Wicleff, Calvinistas, & Lutheranos.

Prob. 1. ex Conciliis; nam definiunt sanctos esse colendos, & eos, qui contradicunt, damnant ut hæreticos; ergo de fide est eos agnoscendos esse sanctos, quos tales declarat; alioqui malè juberentur coli. Prob. ant. nam inquit Concilium VI. unusquisque Christianus *solo Deo adorato, invocat sanctos, ut pro se intercedere dignentur*. Et Concil. VII. *cum timore omnia agamus postulantes intercessiones incontaminatæ Deiparæ, SS. Angelorum, omniumque Sanctorum*. Et Chalced. *Flavianus post mortem vivus martyr pro nobis oret*. Et Cabilon. I. de S. Vincentio, & Senonense. [1] *Sancti sunt honorandi, et eorum festa celebranda, et contrarium dicens est hæreticus*. Et Trident. [2] *eos qui negant sanctos æterna felicitate fruentes, in cælo invocandos esse... damnat ut hæreticos*; ergo Concilia censent, de fide esse, eos, qui declarantur sancti, ut fit per canonizationem, esse verè sanctos, alioqui non dicerent eos esse colendos, quia nullus in particulari deberet coli, quia incertum esset de omnibus in particulari, an deberent credi sancti.

Prob. 2. ex professione fidei, quam exigit Ecclesia ab Episcopis, Prælatis, & Doctoribus, & aliis promotis ad dignitates Ecclesiasticas; *profiteor,* inquiunt, *sanctos, unà cum Christo regnantes venerandos* &c. Et talis est praxis Ecclesiæ ab initio usque nunc, ut præscribat illos, quos sanctos declarat esse colendos, ut patet ex bullis canonizationum.

Idem docent SS. Patres, & Pontifices omnes, quos longum esset recensere. Vide controversistas, & præ-

[1] *cap. 13.* [2] *Sess. 25. de invoca. vit.*

præcipuè Cardinalem de Laurea. [1] De illorum cultu, & invocatione dicemus in tr. de incarnatione.

Prob. denique, non enim solùm piè, sed etiam firmiter credendum est aliquem esse verè sanctum hoc ipso, quod Ecclesia eum talem declarat, & per consequens illam in his errare non posse; alioqui sicut nullum in particulari possemus colere sine formidine erroris; ita omnibus possemus negare cultum; nec posset præcipere Ecclesia ullius festi celebrationem, aut cultum.

Confirmatur, nam eadem certitudine, qua credimus Deum assistere Ecclesiæ, ne erret in definiendis rebus fidei, debemus etiam credere, quod illi assistit in regulis morum, & maximè religionis: sed quòd illi, quos illa canonizat, sint verè sancti, & quòd Deus sit in eis colendus, est res maximi momenti in materia tam fidei, quàm religionis, & morum; ergo tam Deus illi in his decretis assistit, quàm in aliis.

Confirmatur hoc, nam in his decretis Papa declarat, quod sequens Dei voluntatem, & luminis ejus ductum N. sanctum esse, ac sanctorum catalogo adscribendum; fideliter, & firmiter decernit; ergo &c.

Objic. 1. Quidquid creditur de fide, & infallibiliter definitum, debet esse revelatum saltem virtualiter, sed hunc hominem esse sanctum, nullo modo reperitur revelatum; ergo &c. Prob. min. nullibi constat de tali revelatione, nec dantur novæ revelationes: quia omnia necessaria ad fidem revelata sunt Apostolis; juxta illud Christi de Spiritu S. *docebit vos omnia*, Et [2] *docebit vos omnem veritatem*, &c.

Resp. neg. min. & ant. prob. nam constat de revelatione divina ex virtutum operibus, ex miraculis, per quæ Deus manifestat talium hominum sanctitatem exteriùs, & per internas revelationes confirmat, quibus illuminavit caput visibile Ecclesiæ suę, cùm sic decernit. Nam, inquit S. August. [3] Deus hæc *revelat vel per occultas revelationes, inspirationes, atque admonitiones; sive per manifesta eloquia sua; sive per fraternas sermocinationes*. Et ut loquitur Lyranus [4] noster, Deus promisit Ecclesiæ, *vobiscum sum*

[1] *d.6.a.n.6.* [2] *Io.14.*
[3] *1.Trin.3.* [4] *Matth.ult.*

usque ad consummationem sæculi; *sc. assistit Ecclesiæ, semper ipsam dirigendo per occultos instinctus Spiritus S. ut sic non deficiat* (in ea) fides Petri, igitur quæcumque tractu temporum definiuntur in Ecclesia, fuerunt revelata Apostolis implicitè, vel explicitè, ut diximus. Sanctitas autem, & glorificatio sanctorum reperitur revelata in promissionibus generalibus gloriæ, pro singulis operibus virtutum; v. g. humilitatis, dicens, *Beati pauperes spiritu*, &c. *Quicumque humiliaverit se*, &c. aut misericordiæ; *beati misericordes*, &c. Et sic de aliis, &c. Unde qui post exactissimas inquisitiones cum assistentia divini luminis reperiuntur floruisse sanctitate talium virtutum, declarantur re vera sancti, quæ declarationes fundantur in talibus revelationibus.

Confir. ex Bullis canonizationum, in quibus sic loquitur papa, *de ipsius sanctitate tantis certificati miraculis, divinumque secuti judicium, per quod ejus glorificatio nobis tam evidentibus innotuit argumentis* &c. Ut loquitur Honorius III. [1] & Xyxtus IV. [2] in sancto Bonaventura, *nos Dei nutum, & voluntatem sequentes*, &c.

Inst. ut aliquid implicitè, & virtualiter fiat objectum fidei, debet inferri necessariò, & evidenter ex revelatione formali à viro docto per legitimam consequentiam. Sed hoc non occurrit in casu canonizationis; ergo &c. Prob. min. nam, quòd quis sanctè vixerit, colligitur per miracula in ejus sanctitatis testimonium facta; sed hæc sunt res facti, & contingenter se habent ad sanctitatem ostendendam; nec sequitur ex principiis generalibus fidei per ullam consequentiam necessariam; ergo &c.

Respondeo neg. min. nam hoc ipso, quòd Deus dixit, *beati mundo corde*, v. g. & *à fructibus eorum cognoscetis eos; non enim potest arbor mala bonos fructus facere*; & quòd Deus per miracula per talem hominem facta id testatur de illo; sequitur necessariò necessitate consequentiæ, & evidentiæ, quod ille est sanctus.

Resp. 2. neg. maj. absolutè; nam licet cum aliqua obscuritate unius præmissarum inferatur consequentia de sanctitate *Antonii* v. g. adhuc revelatio in-

terna

[1] *constit.* 7. [2] *constit.* 21.

terna Dei facta Papæ, dum definit eum esse sanctum, sufficeret ad fidei firmitatem, supposita certitudine talis assistentiæ divinæ ex promissione pariter infallibili ejusdem Dei.

Objic. 2. decreta canonizationis alicujus nituntur testimoniis humanis, non autem revelatione divina: sed illa testimonia non faciunt fidem Theologicam; ergo nec illa decreta. Prob. maj. nam Papa novit Antonium sic vixisse, aut fecisse talia miracula, vel ex visu proprio, vel ex auditu, ex informationibus factis per deputatos commissarios, & isti hæc norunt ex populorum relatione, sed hæc media non faciunt fidem Theologicam: nec sunt infallibilia; ergo &c.

Respondeo dist. utramque maj. nituntur testimoniis humanis remotè, & dispositivè; con. proximè, & principaliter, neg. maj. nam rumor, & opinio, & relationes hominum de sanctitate servorum Dei, atque opera virtutum, & miracula, quæ publicantur, & concursus populorum sunt quidem motiva Ecclesiæ ad exactiùs inquirendum de illorum vita, & gestis; & testimonia, quæ colliguntur de illorum virtutibus, & miraculis, multùm juvant ad inducendum Papam cum suo Concilio, ut decernat illis honores sanctitatis; sed proximum, ac principale motivum determinans ad canonizationem est voluntas divina, quam agnoscit per speciales inspirationes, quas obtinet à Deo juxta promissiones assistendi sibi, ne portæ inferi prævaleant adversus Ecclesiam; ut de facto prævalerent, si talem assistentiam non concederet.

Objicies 3. Papa non dicitur infallibilis, nisi in his, quæ spectant necessario ad fidem, & mores Ecclesiæ universalis. Sed quod Petrus v. g. vel Paulus, sit sanctus, non sic spectant ad universam Ecclesiam; ergo in his non est infallibilis. Prob. min. nam plurimi canonizati à pluribus ignorantur: & olim canonizatio fiebat etiam ab Episcopis, qui non dicuntur infallibiles; ergo &c.

Resp. dist. maj. & min. necessariò saltem secundum quid; con. maj. & neg. min. necessario simpliciter, & absolutè tantũ; neg. maj & cons. quod sancti agnoscantur, & honorentur, non est quidem necessarium Ec-

clesiæ universali simpliciter, & absolutè, sed est utilissimum, & sit necessarium saltem secundum quid 1. quia in eis honoratur, & colitur Deus 2. in illis sibi facit Ecclesia & populi patronos apud Deum 3. per illos gratias, & auxilia obtinemus. 4. eorum exemplis, & gloria excitamur ad virtutem; *ut imitari non pigeat, quod celebrare delectat*. Ideò monet sapiens. [1] *Laudemus viros gloriosos, et parentes nostros*, &c.

Objic. 4. qui non crederet sanctum aliquem canonizatum esse in cœlo; non esset hæreticus; ergo canonizatio non facit rem de fide Theologica. Prob. ant. tum quia res est purè facta, tum quia D. Thomas dicit, piè credendum est, quod nec in his judicium Ecclesiæ possit errare; sed quod piè creditur, non creditur ex debito fidei divinæ; ergo &c.

Resp. neg. ant. & cons. 1. prob. quia ille censetur contemnere Ecclesiæ auctoritatem in suis decretis, & in sua directione ad viam salutis. Et quod sit res facti, non impedit, quin cadere possit sub objectum fidei, ut patet ex dictis. Ad S. Thomam dico illum fortè per vocem piè intelligere religiosè, & sic potuisse loqui cum multis, qui censent, quod canonizatio non facit rem de fide divina credendam, & in hoc liceat nobis ab illo dissentire.

QUÆSTIO X.

An Ecclesia, vel papa condere possit novos articulos fidei præter illos, qui continentur in symbolo Apostolorum.

SIc etiam proponitur hæc quæstio; *an successivè, et à tempore Apostolorum creverint objecta materialia fidei: Vel, an omnia credenda contineantur in symbolo illo.* Imò & examinant hoc aliqui ab initio mundi, an sc. inter fideles varietas aliqua acciderit in credendis, saltem quoad substantiam. Nomine autem symboli fidei, intelligo summam quandam, in qua colliguntur præcipua fidei capita, & tale symbolum triplex dicitur, 1. quod est *Apostolorum*, quia creditur per Apostolos immediatè traditum, & in totidem articulos distinctum, quot numerantur Apostoli,

[1] *Eccl. 44.*

stoli, licet D. Thomas illud dividat in quatuordecim capita. Imò & Scotus [1] illud in 14. ratione contentorum, & in 12. ratione collectorum, sc. Apostolorum. 2. est *Constantinopolitanum*, seu *Nicænum*; quia primo Nicææ fuit editum paulo breviùs; tum Constantinopoli, ubi quædam explicatiùs posita sunt: v. g. *et in Spiritum sanctum Dominum*: propter hæresim Macedonii, qui eum dicebat creaturam filii; ideò ibi addita fuit particula, quæ illius deitatem, & processionem exprimit. Et in Concilio Lugdunensi, & Florentino additum propter Græcos: *filioque*, & istud in Missa publicè recitari solet. 3. dicitur *Athanasii*, quia dicitur à S. illo Præsule conscriptum; non quidem juridicè, quasi illud universæ Ecclesiæ proponeret credendum, sed ut Romanum Pontificem de suæ fidei sanctitate certificaret. Sed deinde placuit Pontifici illud proponere toti Ecclesiæ recitandum; quia explicatiùs continet mysteria, quæ succinctè magis continentur in aliis. Igitur in his symbolis, ut dicebam, præcipua fidei nostræ capita continentur, ex quibus reliqua omnia, quæ nobis credenda proponit Ecclesia, eruuntur.

Porrò. Jam notavimus quædam contineri in scripturis (idem est de symbolis) implicitè, & virtualiter, seu obscurè; quædam clarè, explicitè, & formalibus verbis, quæ statim intelliguntur. Ideo Christus Judæis dicebat, [2] *scrutamini scripturas, quia ipsæ testimonium perhibent de me*; aliæ quidem clariùs, aliæ obscuriùs sub figuris, ut cum legitur; [3] *orietur stella ex Jacob*, aut, *orietur virga de radice Jesse*, & S. Petrus [4] de Paulo dicit, quòd *secundum datam sibi sapientiam scripsit in omnibus Epistolis, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cæteras scripturas*. Quod confitetur Augustinus. *Sacræ scripturæ obscuritas est utilis, quia plures sententias veritatis parit..... Sacra scriptura utitur verbis metaphoricis de Deo, ut omnibus consulat: ut perterreat superbientes, & excitet negligentes, exerceat quærentes, & alat intelligentes*.

Fides ergo explicita est, qua credimus ipsũ objectũ clarè, & distinctè apprehensum. Sic creditur Mysterium

[1] 3. d. 25. q. 1. n. 3. [2] Jo. 5. [3] Isa. 3. [4] Pe. 3.

rium Trinitatis explicitè, quando dicimus, *credo in unum Deum Patrem, & filium, & Spiritum S. qui sunt tres personæ in una essentia*. Implicita verò, qua credimus aliquem articulum, in quo involvuntur plura alia, quæ non apprehendimus distinctè, ut cum dico, *Credo in Deum infinitum*. Nam sub illa infinitate continentur omnia attributa, & tres personæ, & omnes perfectiones possibiles, licet nullam in particulari apprehendam præter infinitatem.

Illa autem implicantia venire potest 1. ex parte objecti formalis, ut cùm dico, *credo Trinitatem Dei, quia ipse dixit, & verax est in verbis suis*. Sic enim sequitur me credere omnia, quæ Deus dixit. Sicut in hoc actu, *Detestor peccatum mendacii, quia displicet Deo*; in hoc actu implicatur odium omnis peccati, quia omne peccatum displicet Deo. 2. ex parte objecti materialis, vel quia creduntur plura confusè, & sub una propositione universali contenta, licèt illa plura non apprehendantur, ut si dico, *Credo, quidquid Deus revelavit credendum*, vel; *quidquid credit Ecclesia Romana*, vel quia una propositio explicitè credita habet necessariam connexionem cum alia per identitatem, aut sequelam, licet ista non apprehendantur. *Ut credo in Deum infinitum*, nam sic credo implicitè Trinitatem, omnipotentiam, sapientiam, &c. quia hæc omnia connectuntur necessariò, & indivisibiliter cum infinitate.

Suppono autem 1. quod tempore Innocentiæ multa Deus revelavit Adamo credenda, quæ scripta non sunt, sed non omnia ei revelavit, quæ tractu temporis, & post peccatum ei revelavit. Ita est de Patriarchis toto tempore legis naturæ usque ad Moysem. Multa etiam Moysi à tempore legis scriptæ, quæ non dixerat Patriarchis, & multa loquutus est per prophetas, quæ non dixerat per Moysem, & ita successivè usque ad Christum. Quæ tamen omnia sunt credenda ex fide; quia eandem habent veritatem, & credibilitatem in veracitate Dei. Sic nemo dubitat, quin successivè totis illis temporibus per 5229. annos usque ad Christi nativitatem creverint successivè objecta fidei.

Suppono 2. Quod ex tempore, quo Christus prædicare cœpit usque ad Ascensionem successivè etiam creverunt

verunt revelata, & credenda materialiter, neque enim ſemper eadem, & ſimul omnia credenda, & facienda prædicavit, nequidem Apoſtolis. Nam licet eis dixerit, [1] *omnia, quæcumq; audivi à Patre meo, nota feci vobis*, ſc. pro nunc dicenda; nam poſtea declaravit eiſdem, *adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Cum autem venerit ille ſpiritus veritatis; ille me clarificabit, & annuntiabit vobis omnia*, &c. Scilicet, vel nova dicendo, quæ ipſe non revelavi explicitè, vel explicando, quæ obſcuriora dixi. Denique acta ipſius Chriſti, quę narrant Euangeliſtæ, non eodem temporis momento acta, vel ſcripta ſunt, nec credenda fuerunt; ergo à tempore prædicationis Chriſti, & Aſcenſionis ejus, objecta fidei materialia, ſaltem formaliter, & explicitè creverunt, & quæ dixerat ſub parabolis, clariùs expoſita ſunt.

Suppono 3. Quòd ab adventu Spiritu S. & poſt prædicationes, & Epiſtolas Apoſtolorum, etiam plura ſucceſſivè creverunt eodem modo, non enim ſimul, & ſtatim omnia, quæ narrantur de actibus eorum, & quæ credenda ſunt, nec ſimul, nec eodem tempore credenda fuerunt, ſicut nec eodem tempore facta ſunt, ſed ſucceſſivè, nec ad credendum obligarunt.

Reſtat videndum, an ab illis ultimis temporibus, in quibus ceſſarunt Apoſtoli prædicare, & ſcribere, creverint illa objecta materialia in Eccleſia, itaut vel Papa, vel Concilia potuerint, vel poſſint proponere novos aliquos articulos credendos, quos non revelaverit Chriſtus per ſe, vel per Apoſtolos verbo vel ſcripto, ſaltem implicitè, & quoad ſubſtantiam.

CONCLUSIO.

Eccleſia, vel Papa nullum articulum proponit, vel decernit de novo credendum, qui non contineatur ſaltem implicitè in ſcripturis, vel traditionibus Apoſtolicis. Infallibiliter tamen iſtos proponit, & decernit. Eſt communis quoad utramque partem. Pauci tamen volunt abſolutè, quod novos articulos proponat, & ſic in dies creſcant objecta fidei.

Prob.

[1] Jo. 15. & 16.

Prob. 1. ex Scoto [1] docente, quòd Ecclesia declarando aliquam propositionem de fide contra hæreses insurgentes non facit illam veram sua declaratione, sed erat jam de fide in seipsa, & continebatur implicitè in revelatis, licèt non sic explicitè declarata, nec credenda. *Nam Spiritus S. multa docuit Apostolos, quæ non sunt scripta in Evangelio, & illa multa, quædam per scripturam, quædam per consuetudinem tradiderunt*, sc. ipsi Apostoli, & ideò, *diversa symbola diversis temporibus sunt edita contra diversas hæreses de novo orientes*, quia tunc declaranda erat illa veritas, *quæ, & si prius erat de fide, non tamen erat priùs tam declarata, sicut tunc declaratur contra illum errorem*, &c. ergo ex Scoto, omnia, quæ à tempore Apostolorum declarantur credenda, jam tunc erant credenda, & objecta fidei, & implicitè continebantur in scripturis, & traditionibus, & non fiunt de novo, sed tantùm declarantur credenda per definitiones Ecclesiæ, vel Papæ.

Prob. 2. ex Script. nam Christus promittit Apostolis. [2] *Spiritus S. docebit vos omnem veritatem, & quæ ventura sunt, annuntiabit vobis*: saltem quoad substantialia fidei, & explicitè, vel implicitè, & virtualiter; ergo substantialia omnia ad fidem pertinentia, & necessaria habentur revelata Apostolis, & isti ea nobis tradiderunt, *sive libris scriptis, sive sine scripto, traditionibus, quæ ab ipso Christi ore ab Apostolis acceptæ, ab ipsis Apostolis, Spiritu S. dictante, quasi per manus traditæ ad nos usque pervenerunt*; ait Concilium Trident.

Prob. 3. ex praxi Ecclesiæ, quæ definitiones suas omnes quæstionum de novo emergentium eruit ex oraculis scripturæ, & traditionum Apostolicarum, quas attentè scrutatur, antequam decernat quidquam: sed frustra scrutaretur, nisi putaret omnes veritates in eis contineri; ergo omnia credenda in eis continentur, nec aliud facit, quàm explicare juxta verum sensum, secundum quem illæ veritates in illis continentur.

Confir. non enim probabile est Deum voluisse, ut aliqua veritas necessaria lateret eos, quos primos, & uni-

[1] 1. dist. 11. quæst. 1. D. n. 5.
[2] SS. 4. de Script.

universales magistros, & ministros Ecclesiæ suæ destinabat. Alioqui non tam verè Doctrina tota Ecclesiæ diceretur Apostolica, nec Christiana, quia non haberemus eam ab Apostolis, nec à Christo.

Prob. 2. p. experientia, qua quotidie publicantur nova decreta fidei, tum ex Conciliis, tum à Papa, quibus decretis damnantur plures errores in fide, & astruuntur veritates oppositæ, & magis explicatur fides: Et quidem ex scripturis ab hæreticis malè intellectis; ergo &c. prob. ant. ex Concil. Trid. In quo tot novæ, aut renovatæ hæreses profligantur, & veritates oppositæ definiuntur credendæ, & maximè in rebus facti, ut in Canonizatione Sanctorum, & quòd Papa pro tempore existens sit verus Christi Vicarius, successor Petri, caput visibile Ecclesiæ, & quòd Concilium aliquod sit legitimum, &c.

Objic. 1. con. 1. p. Nullibi in scripturis, vel traditionibus, nequidem implicitè, legitur Innocentium XII. esse verum Papam: nec Concilium Trident. fuisse legitimum, nec S. Paschalem nuper Canonizatum esse verè sanctum, & sic de aliis. Sed hæc, & similia sunt novi articuli fidei; ergo objecta fidei crescunt, &c.

Respond. dist. maj. Nullibi explicitè, & formaliter, conced. implicitè, & virtualiter, neg. maj. & conseq. nam sufficit, quod hæc & similes veritates colligantur ex scripturis, & traditionibus per legitimas, & necessarias consequentias, & ex principiis generalibus fidei, quæ in eis traduntur, ut dictum est.

Objic. 2. Non potest negari in Papa, vel Ecclesia potestas statuendi decreta nova fidei; ergo & de facto statuunt aliqua; nam frustra esset potentia illa, si non reduceretur ad actum aliquando, nec rectè diceretur regula fidei.

Resp. dist. ant. potestas statuendi explicando verum sensum ex scripturis, vel traditionibus, & in casibus particularibus, vel si fiant in eis novæ revelationes, con. absolutè, & pronuntiando nova oracula, seu veritates, quæ non sic contineantur in revelatis, neg. ant. Non repugnat quidem Deum revelare Papæ, & per illum ex cathedra loquentem novas veritates, sed non ita fit; saltem regulariter, & de via ordinaria.

Sui-

Sufficit, quod possit ex regulis generalibus scriptis, aut traditis definire, quæ occurrunt declaranda, & definienda ex illis fontibus.

Constat igitur quædam objecta fidei, quæ in scripturis, & traditionibus Apostolicis latebant obscuriùs, fuisse ex illis fontibus explicata, qualia sunt plura, quæ pendent ab effectibus contingentibus, quorum applicatio tempore Apostolorum erat futura, & postea fuit præsens, ut convocatio Conciliorum, & Papæ electiones, & canonizationes Sanctorum, &c.

Quæres, *an fides sit eadem materialiter hodie, quæ fuit ab initio mundi, aut saltem à tempore Apostolorum*. Dico, *materialiter*, nam *formaliter*, non potest esse diversa; semper omnis fides nititur eodem formali motivo, sc. veritati Dei revelantis, sed materiæ, seu objecta revelata possunt esse diversa.

Resp. quòd potest aliquo sensu dici eadem, sc. quoad substantialia, & aliquo sensu diversa: sc. accidentaliter, quoad articulos explicitos, & formales.

Ratio 1. p. est, quia in omnibus viatoribus fuit semper eadem fides, sicut & eadem Ecclesia substantialiter; eadem sanctitas; tendentia ad eundem finem, dependentia ab eodem redemptore, sed identitas horum omnium fundatur in unitate fidei; nam in ista fundatur Ecclesia, ex ea est initium sanctitatis, & salutis, & per eam nobis applicantur merita redemptoris; ergo &c.

Id longè verius est in nova Ecclesia fundata per Christum, & Apostolos, & de fide per ipsos prædicata.

Confir. nam tota fides explicata ab initio mundi usque in præsens fundatur in his duobus principiis, 1. quòd, *Deus est*, & 2. quòd *remunerator est*; ergo quoad substantiam fuit semper eadem, scilic. in suis principiis materialibus. Prob. ant. nam omnia revelata pertinent ad Deum, ut in se existentem, ut quòd sit unus in essentia, & trinus in personis, æternus, omnipotens, &c. Vel ad Deum, ut respicientem creaturas, ut quòd sit creator, redemptor, glorificator, & ad media, per quæ providet creaturis ad finem beatitudinis. Sed hæc omnia reducuntur ad illa duo principia; ergo &c.

Ratio 2. p. est quia, ut docet Scotus, ante incarna-

nationem Christus, sine cujus fide nullus salvatur, credebatur ut futurus, sicut & redemptio: post nativitatem suam credebatur, ut præsens, & post passionem redemptio creditur, ut facta. Ante adventum Christi erat contingens, & pendebat ex Dei voluntate, & jam necessaria est, & non potest non esse; ergo &c.

Confir. nam innumera, quæ ab initio erant involuta in illis duobus principiis, successivè sunt explicata, ut patet; ergo quoad hæc fides diversa est.

DISPUTATIO V.

De habitu fidei.

JAm diximus, quod fides est habitus supernaturalis, & per se infusus, sed pauca restant examinanda circa illum habitum, ut plenius natura fidei percipiatur. Tum descendemus ad ejus actus, qui, & quales esse debeant, ut sint recti, in sequenti disputatione.

QUÆSTIO I.

An detur habitus fidei, & qualis sit. An practicus, vel speculativus.

SIcut hæretici negant, quòd gratia justificans sit quid intrinsecè nobis inhærens, & purificans animam, sed extrinseca Dei condonatio, & amor in ipso solo existens, sic etiam non admittent alios habitur supernaturales virtutum, qui pariter nobis inhæreant, & elevent, & ad actus earum eliciendos concurrant effectivè, ut communiter docent Orthodoxi, & nos probavimus supra de virtutibus Theologicis. [1]

Diximus etiam illos habitus concurrere effectivè, & partialiter ad actus fidei, spei, & charitatis cum intellectu, & voluntate, non autem dare simpliciter credere, sperare, & amare, ut causas totales, quasi potentiæ illæ nihil agant, sed se habeant merè passivè, recipiendo in se illos actus, ut volunt aliqui, quod erro-

[1] d. 3. q. 1. conf. 2.

idoneum censuimus, & maximè de gratia actuali.

Restat ergo videre de habitu fidei. 1. an sit virtutis Theologicæ. 2. an sit practicus, vel speculativus. 3. an discursivus; vel simplex. 4. An unus, aut multiplex, &c.

CONCLUSIO I.

F*Ides est prima virtutum, primitate naturæ, non dignitatis.* Est communior.

Prob. 1. ex Scoto,[1] qui sic comparat virtutes inter se. *Prudentia quodammodo est regula aliarum virtutum, ipsa, vel actus ejus præcedit generatione habitum, & actum virtutis moralis .... & hæc prioritas apud philosophum videtur concludere rationem regulæ, & mensuræ, & in hoc dignitatem; sed non sequitur; ergo simpliciter dignior;* ergo quem locum tenet prudentia inter virtutes morales, eundem habet fides inter Theologicas. Scilicet proponit agenda circa Deum; ergo sicut illa est prior ordine naturæ, quia prius est cognoscere, quàm velle; ita est de fide, quia sicut voluntas non fertur in incognitum; ita prius est cognoscere Deum summe bonum per fidem, quàm velle illum amare summe per charitatem.

Prob. 2. ex Script. & Conciliis; nam D. Paulus primam in ordine adducit fidem, & majoritatem dat charitati.[2] *Major horum est charitas.* Et fides ab eodem describitur, [3] *sperandarum rerum substantia;* idest, *fundamentum*, inquit Glossa. Et ex Trident. [4] *fides est initium, fundamentum, & radix omnis justificationis.* Et justificandi .... *fidem ex au.. ... concipiente incipiunt credere;* tum sperare, & diligere Deum, sc. gradatim operantur, & disponuntur ad justificationem; ergo ordine naturæ, & generationis fides prima est.

Prob. 2. fides potest haberi sine spe, & charitate: non istę sine illa; ergo hæc est prior illis in ordine essendi. Prob. ant. *sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentē ad Deum;* ergo fides est primus gradus, quo ascendimus ad Deum. Et ut loquitur Sym-

[1] 3. *dist.* 33. *M. n.* 15.
[2] 1. *corinth.* 13. [3] *Hebr.* 11.
[4] *ss.* 6. *c.* 6.

Symbolum. *Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat fidem*. Et Christus ab iis, qui petebant aliquas gratias, primo exigebat fidem. *Creditis, quia hoc possum?* ajebat. *Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti*. Et denique *in justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia infusa accipit homo; fidem, spem, et charitatem*...... Vides fidem primam esse ordine generationis.

Prob. 2. p. ex eadem Script. nam 1. *major horum est charitas*, inquit Apostol. ergo charitas dignitate præcedit fidem. 2. quia charitas est ipsa forma justificans, ex Concilio Tridentino.... 3. quia hæc est *vinculum perfectionis*, & nos unit perfectè Deo, ut *qui manet in charitate, in Deo manet; et Deus in eo*. Non ita est de fide, quæ manet in peccatore. 4. ex Philosopho, *quæ sunt priora generatione, sunt posteriora perfectione*, sed fides est prior generatione, ut patet; ergo &c. 5. Quia fides est in intellectu, & charitas perficit voluntatem, quæ est nobilior potentia, & ideò *videtur habere nobiliorem actum*, inquit Doctor.

Objic. con. 1. p. fides non agit nisi ex motu charitatis: non enim credimus nisi ex pio affectu, qui est motus charitatis; ergo charitas præcedit fidem natura.

Resp. neg. ant. & 2. p. prob. nam pius ille affectus, quo primo movemur ad credendum, est actus, & effectus gratiæ actualis, non habitualis, nec charitatis.

Objic. 1. cont. 2. regulans est prior, & dignior regulato, sed fides est regula spei, & charitatis: ostendit enim eis speranda, & amanda; & est *rerum sperandarum substantia*; ergo est prior dignitate æquè, ac origine.

Resp. dist. maj. regula præceptiva, seu imperativa, con. maj. & nego min. purè directiva; neg. maj. & cons. fides enim dirigit quidem ostendendo speranda, & amanda, sed non imperat, quod est munus charitatis; scilic. imperare ipsimet intellectui, ut sese subjiciat fidei obscuro lumini.

Objic. fides operatur in nobis salutem æquè, ac charitas; & hæc sine fide non placet Deo ex Apostolo; ergo fides est dignior. Prob. ant. ex Scri-

ptur. [1] *arbitramur hominem justificari per fidem.* Item, *justificati gratis ex fide.* Et de Abraham, *qui credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Et denique, *justus ex fide vivit;* ergo fides justificat, & salvat, æquè ac charitas.

Resp. neg. utrumque ant. absolutè, vel sic dist. operatur salutem initiativè, & ut dispositio remota; con. perfectè, & ut dispositio proxima; neg. ant. textus illi intelliguntur de dispositione remotiori; non de proxima, quippe fides sine operibus *mortua est.* Cùm dicitur *justus ex fide vivit*, idest incipit vivere. Et [2] *Abraham ex operibus justificatus est:* Ait S. Jacobus.

CONCLUSIO II.

H*Abitus fidei est simpliciter practicus.*

Prob. 1. ex Scoto. [3] Qui non tantùm id docet de tota Theologia, sed etiam specialiter de fide *scil. quod non sit habitus speculativus. Nec credere est actus speculativus; nec visio sequens est visio speculativa, sed practica.*

Prob. 2. ex eodem habitus practicus est illa cognitio, seu facultas intellectiva, quæ ex se tendit ad directionem praxis, sed talis est fides, tam habitualis, quàm actualis; ergo est simpliciter practica. Maj. patet ex dictis in prologo de Theologia: prob. min. nam tota fides tendit per se ad dirigendam voluntatem in amore, & cultu Dei, qui est objectum ejus; nam ut dicebamus ex S. Jacobo: [4] *fides sine operibus mortua est.* Nec aliud intendit quàm *ut diligamus Deum in veritate.* Alioqui cognitio ejus nobis esset in condemnationem, si cognoscentes Deum; *non sicut Deum glorificaremus*, denique sola illa fides nobis prodest, *quæ per dilectionem operatur.*

Objic. 1. habitus practicus respicit objectum operabile; sed objectum fidei, scil. Deus, non est objectum operabile; ergo &c.

Resp. dist. maj. quatenùs docet operari circa illud; conc. quatenùs illud ipsum operatur, & producit in esse; neg. maj. & cons. nam fides docet operari circa

[1] *Rom. 3. & 5.* [2] *Rom. 1.* [3] *Jac. 1.*
[4] *q. 5 prol. O. n. 31. & 41.* [5] *Jac. 2.*

ca Deum per dilectionem, & spem, & in hoc consistit vera praxis, & munus habitus practici.

Inst. fides, qua creditur Deus, & Trinitas, & incarnatio, aliter se habet, quàm quæ respicit præcepta decalogi, & sacramentorum, sed quoad hæc respicit operabilia, & dicitur practica; ergo quoad illa est purè speculativa; ergo est partim speculativa.

Resp. dist. maj. aliter quoad objectum materiale partiale, & minùs principale; con. quoad finem, & operabilitatem; neg. maj. nam fides respicit Deum trinum, & præcepta, ut revelata, formaliter, & sub hac formalitate Deus, & præcepta sunt objecta fidei; imò nec ipsa præcepta operatur fides, in sensu adversariorum, sed illa supponit existentia per Dei voluntatem, & imperium. Operatur tantum juxta illa, sicut operatur circa Deum per dilectionem, obedientiam &c.

QUÆSTIO II.

An fides sit unus habitus, seu de unitate fidei.

OBjecta credibilia per habitum fidei sunt multiplicia, ut patet ex dictis; & quia habitus sumunt unitatem ab objectis, videtur fidem etiam multiplicem esse debere, ut inclinet ad assensum circa singula tam diversa. Quippe alia sunt substantialia, alia accidentalia, alia necessaria, alia contingentia, alia creata, alia increata: omnia tamen in hoc conveniunt, quod sunt revelata, & sub hac formalitate respiciuntur per fidem, & sunt quid unum. Item conveniunt omnia in suo principio effectivo, qui est Deus, & in unitate subjecti, in quo residet habitus: scil. anima, vel intellectus.

Certum est autem 1. fidem hanc habere aliquam unitatem, nam dicitur [1] *una fides, & unus spiritus, unũ baptisma.* Et ab una fide dicitur esse una Ecclesia.

Certum est 2. quod habet unitatem specificam ratione omnium fidelium, & in omnibus illis per rationem suam intrinsecam, secundum quam in eis multiplicatur numericè, sicut & ipsi sunt plures nu-

[1] *Ephes.* 4.

numero. Nam in se habet essentiam specie distinctam ab aliis habitibus infusis; scil. spe, & charitate: sola difficultas est de unitate, aut multiplicitate, quam habet ab objectis.

Certum est. 3. Aliam esse unitatem, quam habere potest habitus fidei in tanta credibilium multitudine, & aliam, quam indidem habent scientiæ, quia objecta omnia, quæ tractantur in scientiis, sic continentur in objecto principali, ut sint vel partes, vel proprietates ejus, ita ut principali perfectè, & distinctè cognito, facilè veniatur in cognitionem omnium aliorum: ideò dicuntur contineri virtualiter in illo principali. Sed non ita est de omnibus credibilibus. Nam licet omnia sint referibilia in Deum aliquo modo; scil. ut in causam, vel in finem: non sic tamen connectuntur quantùm ad cognoscibilitatem, quia Deus est ens summè necessarium, & magna pars credibilium est de contingentibus. Quam enim connexionem habet peccatum Adæ cum deitate? v.g.

CONCLUSIO.

Fides habitualis infusa est una specie atoma respectu omnium credibilium formaliter.

Prob. 1. ex Scoto, nam [1] *teneri potest, quod sit una fides omnium credibilium, quia non respicit credibilia sub propriis rationibus eorum, sed ut sunt revelata à Deo, & credit omnia revelata ab ipso, tanquam vera esse ab eodem habitu, quo credit revelantem esse veracem.* Et infra; *non potest dici, quod fides infusa habeat unitatem ex objecto primo, scil. Deo, quia Deus non movet in ratione objecti ad cognitionem omnium credibilium.... Ideò oportet dicere, quòd habeat unitatem ab unitate revelantis omnia credibilia: quia omnia respiciuntur à fide ut revelata à Deo; & hæc formalis ratio est in omnibus &c.*

Prob. 2. omnis virtus specificatur ab objecto suo formali, sed revelatio divina quatenus verax est objectum formale, sub quo respiciuntur omnia credibilia, & est una respectu omnium, & quidem unitate specifica atoma; ergo & habitus fidei, qui ab ho-

[1] *3.d.23.D.n.5.*

hoc habet unitatem. Maj. patet ex dictis de aliis virtutibus, quæ licet respiciant idem objectum materiale; scil. bonum honestum, tamen specie distinguuntur propter diversitatem rationum formalium, sub quibus respiciunt idem bonum; ergo quia fidei habitus inclinat ad credenda omnia sua objecta, sub una, & eadem ratione credibilitatis, scil. ut revelata à Deo veraci, ita debet esse unus specie. Min. etiam clara est, ut patet ex dictis supra de objecto formali fidei. Quod autem ista unitas sit atoma; patet, quia illa ratio formalis revelationis, & veracitatis non diversificatur in se, est enim ubique, & semper eadem veritas infallibilis, & invariabilis; ergo ex hoc capite unitas illa est infimæ speciei: nec enim assignari potest causa ulla ulterioris diversitatis præter numericam.

Objic. 1. ex Apostolo; sic est *una fides, sicut unum baptisma*. Sed unitas baptismi non est speciei atomæ, sed est genericæ; ergo & unitas fidei. Prob. min. nam aliud est baptisma flaminis, aliud fluminis, & aliud sanguinis; ergo &c.

Resp. neg. min. & dist. ant. aliud materialiter; con. aliud formaliter, & quoad essentiam, finem, intentionem, & effectum; neg. ant. nam baptisma flaminis, & sanguinis non sunt propriè baptisma, nisi quoad effectum, quem supplent, ex defectu baptismi fluminis in casu necessitatis, & impotentiæ, qui iste adest semper in voto.

Inst. Glossa explicat unitatem illam fidei de generica; *una fides, non numero, sed genere; quia similis in omnibus*; ergo unitas fidei non est in specie atoma.

Resp. neg. cons. quia Glossa ibi sumit fidem materialiter, sc. pro objectis materialibus, quæ sunt plura genere. *Alia enim sunt, quæ creduntur, & alia fides, qua creduntur*, inquit. Lyranus autem dicit: *una fides, quia licet articuli multi in fide catholica; tamen omnes innituntur veritati divinæ, propter quam assentimur eis, quæ est una.*

Resp. 2. neg. eandem cons. quia nomen *generis* ibi sumitur latè pro omni diversitate majori credibilium, quàm sit numerica.

Objic. 2. credibilitas explicita, & implicita differunt spe-

specie, sed aliqua in fide sunt credibilia implicitè, & alia explicitè; ergo & habitus isti. Prob. min. nec enim omnia sunt credibilia explicitè.

Resp.dist.maj. differunt specie ex parte credibilium, & materialiter; con. formaliter, & ratione credibilitatis; neg. maj. nam credibilitas in omnibus est eadem, quia fundatur in veracitate Dei revelantis, quę est una in omnibus, sive credantur implicitè, sive explicitè.

Objic. 3. si unitas fidei peteretur ex unitate revelationis, & veritatis revelantis, non solùm esset specifica, sed etiam numerica: sed hoc est contra nos; ergo &c. Prob.maj.nam revelatio Dei est una numero: *semel locutus est Deus*. Et veritas Dei est etiam una numero, sicut ipse Deus; ergo &c.

Resp.neg. maj. & dist. ant. revelatio, & veritas est una numero entitativè, & in Deo; con. terminativè, & in nobis; neg. ant. locutio Dei activa, & in Deo, est Deus ipse; sed passivè est quid creatum, & multiplex pro multiplicitate subjectorum. [1] *Multifariam, multisque modis Deus loquens* &c.

Inst. fidei unitas est realis; ergo non potest specificari à revelatione, vel veritate Dei, quia est forma rationis, & denominatio extrinseca in objectis revelatis, & in nobis audientibus; ergo &c.

Resp.neg. cons. & ant. prob. nam denominationes extrinsecæ sunt verè reales, si accipiantur, prout sunt; scil. prout connotant formas extrinsecas. Nam à parte rei verum est hanc veritatem esse revelatam à Deo.

QUÆSTIO III.

De subjectis habitus, & actuum fidei quoad potentias, & personas.

HÆretici, qui fidem Theologicam confundunt cum *fiducia*, quæ est actus spei, non mirum quod eam ponant in voluntate, sed catholici, qui fiduciam distinguunt à fide, singulis suum proprium subjectum assignant, & ideò quærimus, an fides sit immediatè in intellectu, an in voluntate.

Quod

[1] *Hebr.1.*

Quoad personas autem, an fides quoad habitum, vel quoad actum possit esse in viatoribus, vel beatis; an damnatis, & peccatoribus, & hæreticis; an in pueris ante usum rationis &c.

Porrò quoad actum, satis evidens est eam repugnare cum clara Dei visione, & per consequens animam beatam; vel Angelum in Cœlis non posse elicere actum fidei simul cum actuali visione beata, & quidem minùs cum actu scientiæ de eadem re.

CONCLUSIO I.

F*Ides infusa est habitus intellectualis, seu subjectatur immediatè in intellectu*. Est communior inter Catholicos.

Prob. 1. ex Scoto dicente, [1] quod Christus reformando, sicut perficit voluntatem per *charitatem*, *sic intellectum per fidem, ut illum sanet, & perficiat supernaturaliter ad assentiendum revelatis*; ergo fides subjectivè est in intellectu, quem perficit.

Prob. 2. ex Scriptura, quæ actum fidei appellat visionem. [2] *Videmus nunc per speculum, & in ænigmate*. Intellectus autem est oculus animæ. Et [3] *fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei*. Et quod per fidem [4] *captivatur intellectus in obsequium Christi*: sc. credendo, quod non est evidens rationi; item quia fides est lumen, quo Christus [5] *illuminat omnem hominem*. Lumen spirituale est in intellectu, sicut materiale est in oculis corporeis. Et David petens hoc donum orat, [6] *illumina oculos meos, ne videant vanitatem*. Et Zacharias; [7] *illuminare his, qui in tenebris*, &c. ergo ex scriptura fides est habitus intellectualis.

Confir. nam ut diximus fides in virtutibus Theologicis respondet prudentiæ inter morales; sed hæc est in intellectu; ergo & fides.

Prob. 3. ex Patribus, nam inquit August. [8] *credere est cum assensione cogitare*: sed cogitare est actus intellectus; ergo & credere.

Objic. 1. *Corde creditur ad justitiam*. Et increduli-

[1] *3. d. 23. F. n.* 14. [2] *1. cor.* 13. [3] *Hebr.* 11.
[4] *2. cor.* 10. [5] *Jo.* 1. [6] *ps.* 12.
[7] *Luc.* 2. [8] *1. præd. ss.* 2.

tas Pharaonis dicitur duritia cordis, sed in Scriptura, *cor* sumitur pro voluntate; ergo ex Scriptura fides est in voluntate.

Resp. neg. min. nam nomine cordis, sæpiùs etiam dicitur intellectus, seu facultas cogitativa, ut cum dicitur, *cogitatio cordis intenta in malum*. Item, *cogita in corde tuo*. Item, *non dedit vobis Deus cor intelligens*. Et cum *Anna cogitabat in corde suo*. Et hinc

Resp. 2. dist. min. quando loquitur de actibus, qui spectant ad voluntatem; con. de actibus, qui spectant ad intellectum, neg. min. ut patet de actibus allegatis: nam actus credendi aliquando tribuitur cordi ab Apostolo, nomine cordis intelligit intellectum, quia credere ad solum intellectum spectat, licèt imperari possit à voluntate.

Inst. fides est practica, sed praxis est in voluntate, ex Scoto; ergo & fides.

Resp. dist. maj. est practica, id. directiva praxis, con. est praxis formaliter: neg. maj. praxis formaliter est actus voluntatis, ut diximus in logica; practicum autem dicitur de habitu directivo praxis.

Objic. 2. Intellectus non credit sine concursu, & imperio voluntatis; sed voluntas non sic concurrere potest sine habitu fidei; ergo iste est etiam in voluntate saltem partialiter. Prob. min. ille concursus, & imperium est actus supernaturalis æquè, ac ipsum credere; sed ad credere necessarius est habitus in intellectu; ergo & ad velle credere requiritur habitus fidei in voluntate.

Resp. neg. min. & dist. 2. maj. est supernaturalis ex concursu gratiæ actualis excitantis, & juvantis: conc. ex concursu habitus fidei, neg. maj. & conf. nam ex Concil. Trid. dum excitamur [1] *divina gratia, & adjuvamur, fidem ex auditu concipientes liberè movemur in Deum credentes* &c. Potest etiam imperari ab habitu charitatis in justificatis.

Inst. actus fidei est meritorius, sicut infidelitas est peccatum, sed sola voluntas est meriti capax, non intellectus; ergo fides est in voluntate, saltem principaliter.

Resp. dist. maj. est meritorius, prout est liberè impera-

[1] *ss.6. cap.6.*

ratus à voluntate, con. itaut eliciatur à voluntate, neg. maj. & conſ. nam meritum accipit ab illo imperio, & pia affectione voluntatis.

Inſt.2. fides per dilectionem operatur, ſed dilectio eſt in voluntate; ergo & fides.

Reſp. diſt. maj. per dilectionem imperantem, con. per dilectionem elicientem fidei actum, neg. maj. & conſeq. ſicut dilectio operatur per fidem dirigentem: ita & fides per dilectionem moventem, & imperantem, & ſic duæ illæ virtutes ſeſe mutuò fovent, & juvant.

CONCLUSIO II.

Probabile eſt fidem infuſam fuiſſe in Angelis in ſtatu viæ, & in protoparentibus ante peccatum.

Prob.1. ex Scoto, [1] quoad parentes, nam de Angelis non invenio quid ſenſerit. *Dico, quod fides infuſa fuit neceſſaria homini ſalvando pro omni ſtatu, quia ſicut anima non eſt accepta Deo, niſi perficiatur, & ornetur per charitatem, quoad voluntatem, ita non acceptatur à Deo, niſi perficiatur habitu ſupernaturali quoad intellectum.* Idem docet de fide actuali. Quoad Angelos autem dicit quidem eos habuiſſe in via ab inſtanti creationis ſpeciem repræſentantem diſtinctè deitatem, & perſonas, ſed non ita eſt de aliis contingentibus, v.g. de incarnatione, quam non potuerunt cognoſcere niſi per ſpecialem revelationem, & ſic per fidem.

Prob. 2. de utriſque ex Scriptura, quæ dicit, *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*: Et *accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt*: Et, *fides eſt ſperandarum rerum ſubſtantia*, ſc. fundamentum omnis meriti, & ſpei. Sed hoc tam verum eſt de Angelis viatoribus, quàm de hominibus in ſtatu innocentiæ, ut docet S.Thom. ergo probabile eſt fidem infuſam fuiſſe Angelis in ſtatu viæ, & homini in ſtatu Innocentiæ.

Confir. non enim potuerunt ſperare in Deum pro vita æterna obtinenda ſine fide, nec eum potuerunt diligere, ut finem ultimum, niſi cognoverint: ſed non potuerunt eum ſic cognoſcere ſine fide, ergo &c.

[1] *5.d.25.q1.A.n.2.*

Confir.2. nam Angeli, & Adam innocens habuerunt gratiam sanctificantem, & charitatem habitualem, ita & spem, sed hæc non infunduntur sine fide: ergo &c. Prob.min. ex Scoto cit. nam intellectus Angeli, & hominis tunc non erant minùs perfectibiles per habitum fidei, nec fides erat ibi minùs necessaria ad cognitionem mysteriorum, & ad meritum, quàm voluntas per habitus spei, & charitatis, non enim aliter cognoscebant mysteria, quàm per fidem; ergo &c.

Objic.1. Angelorum cognitiones fuerunt evidentes; ergo non egebant fide, quæ est obscura. Prob.ant. cognoscebant enim Deum, omnia sibi revelare. Unde inquit S.Bonaventura, [1] cognitionem aliquam habuerunt de articulis pertinentibus ad trinitatem, quæ tamen non meretur dici fides, sed potiùs cognitio contemplationis propter obsistentiam ænigmatis, seu obscuritatis.

Resp.dist. evidens in attestante, con. ex parte objectorum, neg.ant. & cons. nam ad fidei essentiam sufficit obcuritas objecti, quod non attingitur, nec creditur, nisi prout est revelatum, & in revelatione, non autem in se, licet evidenter sciatur Deum illud revelare. Et hoc sufficit S.Bonaventuræ. Nam fides Angelorum, & Adæ fuit longè clarior nostra, quæ ex utroque capite est obscura, illa vero tantum obscura erat ex parte objectorum.

Objic. 2. Fides est cognitio imperfecta; ergo non decebat Angelos, nec Adamum ante peccatum, quia nihil tunc habebant imperfectum.

Resp.dist.ant. imperfecta comparativè ad visionem, con. in sua specie, & in se absolutè, neg. ant. & cons. nam in se erat tam perfecta, quam posset haberi in statu illo.

CONCLUSIO III.

Probabilius est fidem non manere in Beatis nequidem quoad habitum, nec in damnatis, vel dæmonibus. Est communis.

Prob. de Beatis ex Scoto. [2] *Nullus habitus ponendus*

[1] *3.dist.23.ar.2. quæst.3.*
[2] *3.d.31.A.n.2.& d.25.q.121.& 36.R.*

dus est ibi manere frustra; sed frustra esset ibi habitus, cujus inclinatio esset tunc impossibilis: fides autem ex ratione sua inclinat in verũ latens, seu obscurum. In patria autem erit verum patens. Item *fidei habituali succedet lumen gloriæ, & actuali succedet visio;* ergo fides, & visio non sunt simul in Beatis. Prob. de damnatis, seu Dæmonibus. *Licet credant, tamen actus credendi est in eis malus, quia odiunt illud creditum, & non credunt, propter quem credendum est,* &c. & sic non est in eis vera fides; ergo ex Scoto non est habitus fidei in beatis, nec in Damnatis.

Prob. 2. ex Script. nam inquit Apostolus: *Ex parte nunc cognoscimus, & ex parte, prophetamus, cum venerit autem, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est.* Item, *nunc manent fides, spes, charitas;* sed hæc est inter hæc disparitas, *quod charitas numquam excidit.* Id inquit Hieron. *ipsa sola permanet in futuro,* & Chrys. [1] *nam cessat quidem fides, & spes, quando advenerint bona, quæ fuerunt credita, & sperata,* &c. ergo in beatis non manent fides, & spes.

Prob. 3. ratione, nam Beati omnia vident clarè, & intuitivè in essentia ipsa divina, vel in verbo; ergo frustra esset habitus fidei, quia non inclinat nisi ad assentiendum veritatibus obscuris; in Deo autem, & in verbo omnia, etiam creata, magis patent, quàm in se ipsis.

Confir. nam Beatitudo est *status omnium bonorum aggregatione perfectus,* cum exclusione omnium defectuum, & malorum; ergo status beatitudinis excludit omnem obscuritatem fidei, quæ est quædam privatio hominis, & claritatis in objecto.

Confir. 2. quia lumen gloriæ, & habitus fidei inclinant ad actus oppositos: illud enim inclinat ad actus evidentes, iste ad obscuros, illud exigit perpetuitatem, & permanentiam, iste successionem, & amissibilis est, & sæpe amittitur; ergo lumen fidei non solum est inutilis in Beatis, sed etiam videtur impossibilis.

Prob. 2. p. eadem ratione; nam habitus fidei in damnatis esset frustra, cum ita sint in termino, ut non possint mereri, nec demereri; ergo &c. prob. cons.

[1] *ho. 34. 1. cor.*

nam fides est *sperandarum rerum substantia*: ostenditque quæ speranda sunt: sed damnatis nihil restat sperandum; ergo frustra esset in eis fides.

Confir.1. ex patribus dicentibus, quod in damnatis nihil remanet boni, nec virtutis nequidem moralis; ergo multò minùs remanent virtutes supernaturales, quæ sunt maxima dona Dei, cui fiunt perpetuo inimici. [1] *In inferno non est aliquis ad virtutes recursus*, ait S. Hieron. & ut docet Gerson. [2] Damnati turpissimis vitiorum *habitibus fædabuntur; dicente scriptura, ibi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Et August. *sicut illi, qui cum Christo regnabunt, nullas in se malæ voluntatis reliquias habebunt: ita illi, qui sunt in supplicio ignis æterni, sicut nullam ulterius habebunt requiem, sic nullatenùs bonam voluntatem.* Sed fides saltem actualis non est sine bona voluntate; ergo ibi nulla fides.

Objic.1.con.1.p. Ex patribus, nam inquit Irenæus: *Paulus ait; omnibus evacuatis manere fidem, spem, dilectionem.* Idem docet Tertull. [3] *meritò charitas nunquam excidit; cætera evacuabuntur: Exhaurientur linguæ, scientia, prophetia; permanent fides, spes, dilectio*; ergo ex Patribus manet fides in Beatis.

Resp.neg. cons. nam patres volunt eas virtutes manere non in se, sed in effectibus, ad quos tendunt, & qui eis succedunt, sc. visio beata eorum, quæ crediderunt, & possessio eorum, quæ speraverunt.

Objic.2. Si quid probaret non manere fidem in beatis, esset inutilitas, sed hæc ratio non valet; ergo &c. prob. min. nam licet videant omnia in Deo, quæ faciunt ad substantiam beatitudinis, tamen possunt eis revelari multa, quæ sunt accidentalia; ut ea, quæ fiunt in terris, & fient; sed hæc possunt credere ex fide, & propter Deum revelantem; ergo fides non est frustra, & ratio frustraneitatis fidei in Beatis non valet.

Resp.neg.min. & dist. maj. prob. propter Deum revelantem clarè; & evidenter in splendore luminis gloriæ, con. in obscuritate fidei, neg.maj.& min. nam illa omnis cognitio in eo statu esset in illo splendore, quocumque modo aliqua eis revelaret.

Resp.

[1] *Eccle.Ser.2. de SS.* [2] *Job.1.*
[3] *L.4.c.25. de pat.fin.*

Resp.2.neg. absolutè maj. saltem de via ordinaria, Deus enim eis non potest revelare quidquam, quod non videant, aut videre possint in verbo ex vi luminis gloriæ.

Objic.1. con.2.p. Ex Script. *Dæmones credunt, & contremiscunt;* ergo habent fidem infusam, nam de illa loquitur Jacobus, ut ostendat eam non sufficere sine operibus, sine quibus mortua est. Et de facto Dæmones credebant Christum esse filium Dei, & id confitebantur; ergo fides remanet in Dæmonibus, & damnatis, & id patet ex colloquio divitis cum Abraham.

Resp.dist.cons. Fides naturalis, & coacta; conced. virtuosa, & supernaturalis: neg. cons. nam carent omni dono gratuito; & supernaturali. Credunt ex convictione justitiæ, & potentiæ Christi, quam sentiunt, cùm ejicit eos ex corporibus. Et Epulo experiebatur in tormentis. Ita est de damnatis, qui ex pœnis suis agnoscunt justitiam, & omnipotentiam Dei non ex fide, sed experientia, & lumine naturali.

Objic.2. Fides habitualis non perditur nisi demeritoriè ob peccatum infidelitatis; sed plures damnati non sic peccarunt; ergo non amiserunt fidem.

Resp.dist.maj. in statu viæ; con. in termino; neg. maj. & conseq. nam viator non privatur habitu fidei, quia inservit ei ad resurgendum ab aliis peccatis, & ideo misericorditer Deus hunc illi relinquit; sed in damnatis inutilis est; quia non possunt pœnitere utiliter.

Inst. damnati retinent plures cognitiones viæ; nam dives recordatur fratrum, & periculi salutis eorum; ergo retinent eandem fidem.

Resp.dist.ant. ex conservatione specierum; con. ex influxu habitus supernaturalis fidei, per quem eas habuerunt in via, neg.ant. & cons. remanent ergo species naturales cognitionum habitarum in via, ut diximus aliàs, & tales fuerunt in illo divite; sed non ex habitu fidei, neque in eundem finem.

Inst.2. Remanet in eis eadem synteresis, & vermis conscientiæ pro peccatis; & eadem inclinatio charitatis, ut in divite pro fratrum salute, dùm vult ad eos mitti Lazarum monitorem; ergo & eadem fides.

Resp. neg. ant. nam illi motus veniunt ex principiis merè naturalibus, & ad majorem pœnam, ex recordatione bonorum, quæ ipsi amiserunt, unde magis cruciantur.

Dixi autem, *probabilius;* nam sententia tenens habitum hunc manere in Beatis, non est improbabilis, maxime propter auctoritatem gravium Theologorum, qui hoc tenent, ut Vulpes noster, & Cardinalis de Laurea, [1] qui hoc computat verum quoad objecta fidei secundaria, & de contingentibus, quæ possunt specialiter revelari. Id patet ex Scoto in reportatis. [2] *Fides*, inquit, *potest manere in beatitudine, quia in nullo derogat statui illorum.*

CONCLUSIO IV.

Habitus fidei perseverat in animabus purgatorii, et in peccatoribus post amissam gratiam sanctificantem, et charitatem, nisi sit peccatum infidelitatis. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto: [3] *manet modo fides informis sine charitate, et in patria manebit charitas sine fide .... sicut etiam in peccatore manent spes, et fides sine charitate.* Quantùm ad animas purgantes colligitur mens ejus, quatenus non valent pro illis rationes, quas allegat pro Beatis, & damnatis: non enim ibi est incompatibilitas visionis Beatorum, nec inutilitas tota, & privatio donorum supernaturalium, qualis est in damnatis.

Prob. 2. 1. p. ex Concil. Senon. in quo de his animabus inter alia dicitur, *semper interim salvis remanentibus in eo, fide, spe, et charitate securus,* securitas autem illa non est sine fide, qua purgans scit morientes in gratia non posse damnari. Item ex Leone X. qui damnat propositionem Lutheri negantis animas purgatorii securas esse de sua salute; ergo sperant, & credunt.

Prob. 3. nam, ut dicebam, non est eadem ratio de animabus purgatorii, ac de Beatis, nec de damnatis; ergo nec dubitandum, quin fides in eis maneat.

Prob.

[1] *P. 3. tom. 2. dist. 38. a. 4.*
[2] *D. 9. n. 445. dist. 31. n. 8.*
[3] *3. dist. 25. A. n. 2. n. 36. R.*

Prob. ant. 1. non est illis inutilis, imò est utilissima; quia quod nondum vident per lumen gloriæ, credunt lumine fidei, licet ista non sit amplius meritoria, est tamen consolatio, & levamen in pœnis. Item non carent donis supernaturalibus, ut damnati, &c. ergo nulla est ratio negandi in eis fidem.

Prob. 2. p. De peccatoribus ex Concil Trident. [1] docente amitti fidem peccato infidelitatis, non per aliud, *Si quis dixerit, amissa per peccatum gratia, simul & fidem semper amitti, aut fidem, quæ remanet, non esse veram fidem .... Anath. sit.*

Confirmatur ex Script. & Patribus. Nam D. Paulus satis docet fidem haberi posse sine charitate, & cum peccato, cùm dicit, [2] *si habuero omnem fidem .... Et charitatem non habuero, nihil mihi prodest.* Et S. Jacobus, [3] *fides sine operibus mortua est*, non dicit nullam esse; sed dicit eam inutilem, si sit sola, & non operetur per charitatem. *Fides sine charitate potest esse, sed non prodesse*, ait August. [4] Et Bernardus. *Sicut corporis hujus vitam ex motu suo dignoscimus; ita & fidei vitam ex bonis operibus.*

Probatur 3. ratione 1. Quia fides non opponitur peccato physicè, nec moraliter; ergo non amittitur per peccatum. 2. Quia ex Conciliis, & experientia homo ante acceptam gratiam justificantem, & remissionem peccati credit, & sperat, & per hæc sese disponit ad justificationem, & in statu peccati experitur se inclinatum ad assentiendum mysteriis fidei sibi propositis, sicut ante peccatum; & eodem modo recitat Symbolum fidei, & afficitur erga singulos ejus articulos. 3. Ex parte Ecclesiæ, quæ non solet excitare peccatores Catholicos ad fidem, sed ad pœnitentiam, & charitatem. 4. frustra peccatores recitarent symbolum, si non haberent habitum fidei, quo assentirent articulis ejus; ergo &c.

Dixi, *nisi sit peccatum infidelitatis*. Nam, ut dicemus infra, qui evadit infidelis, nolendo credere alicui articulo fidei, amittit habitum fidei.

Objic. 1. Vera fides est donum Dei, quo homo confidit

[1] *SS.6.c.15.& cun.23.* [2] *1.Cor.* [3] *Jac.2.* [4] *1.Tr.Ser.2.resur.*

fidit firmiter dimissa esse sibi peccata; ergo vera fides non stat cum peccato.

Resp. neg. ant. nam, ut jam diximus, fiducia illa pertinet ad spem, non ad fidem.

Objic 2. Fides consistit in Dei cognitione. Sed Christus non communicat sui cognitionem peccatoribus, quia non communicat illam nisi per Spiritum S. qui est charitas; ergo fides non stat cum peccato, & sine charitate.

Resp. dist. min. & per Spiritum S. illuminantem, per gratias actuales, con. per gratiam habitualem, neg. min. de facto, & regulariter fides habitualis non infunditur nisi cum charitate, sed semel infusa potest conservari sine illa, nec semper Spiritus Sanct. cessat illuminare christianos, quoties retrahit charitatem.

Instab. *Corde creditur ad Justitiam*; ergo fides consistit in affectu cordis potius, quàm cerebri, seu intellectus, ait Calvinus, ergo fides non est in peccatore.

Resp. ex dictis supra neg. cons. nam nomine cordis intelligitur mens æquè, ac voluntas. 2. Ita loqui potest Apostolus de corde propter piam affectionem, quæ concurrit ad actum credendi; & quia justi credunt ex affectu charitatis in Deum. 3. loquitur de fide prout disponit ad justificationem, quæ fit per infusionem charitatis.

Objic. 3. Homo mortuus non est verus homo. Sed fides in peccatore est mortua: *est informis*, ajunt Theologi; ergo non est vera fides. Prob. min. ex S. Jacobo cit. [1] *fides sine operibus mortua est*. Et D. Paulus, [2] *neque circumcisio, neque præputium aliquid valet, sed fides, quæ per dilectionem operatur*. Et ut loquitur Augustin. [3] *fides debet esse Christianorum, non Dæmoniorum*, seu peccatorum; ergo sicut fides Dæmonis non est vera fides; ita nec peccatoris.

Resp. dist. min. est mortua, & informis, idest sine vita, & forma gratiæ sanctificantis; con. id. sine vita, & forma sua specifica talis virtutis, & doni, neg. min. & cons. prob. nam Scriptura, & patres loquuntur de forma, & vita gratiæ, qua fiat meritoria, non de forma essentiali, & specifica, qua constituitur in esse talis doni, & virtutis.

Inst.

[1] *Jac. 2.* [2] *Gal. 5. 15.* [3] *Tr. 18.*

Inst. alii Patres dicunt fidem sine operibus bonis non esse veram; ergo in peccatore non est vera fides. Probat. antec. ex SS. Cypriano L. de simplicitate, & Gregorio hom. 29. & Beda in cap. 2. Jacobi. Et sic de aliis.

Resp. ut supra; dist. ant. & prob. ejus non est vera, idest meritoria, nec formata, forma, & vita gratiæ, con. non est vera, & formata, & propria forma specifica, neg. ant. & conf. nam Patres loquuntur de vita, & forma, quæ reddat eam meritoriam.

CONCLUSIO V.

IN *hæreticis non est vera fides habitualis, sed hæc amittitur per actum infidelitatis etiam unicum*. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto: [1] *Si aliquis baptizatus credens omnes articulos, postea erret circa unum tantum, tamen sentit se firmiter adhærere omnibus aliis credibilibus ...... sed sine fide infusa..... quia fides infusa corrumpitur, cum hæresis generatur, alias staret simul fides, & hæresis*, &c.

Prob. 2. ex Trident. [2] *dicente; quod infidelitate fides ipsa amittatur*.

Confir. ex Patribus: nam inquit Chrysost. cum Apostolo, [3] *de his, qui bonam conscientiam repellentes circa fidem naufragarunt*, nam; sicut ille, qui naufragatur, *amissis omnibus, nudus evadit, ita is, qui ex fide excidit, nihil sibi ex Dei donis, ac virtutibus retinet amplius*; ergo &c.

Prob. 3. nam errans pertinaciter in uno articulo fidei non est fidelis; ergo amittit fidem. Prob. ant. Est hæreticus; ergo non est fidelis; alioqui fides, & hæresis essent simul in eadem anima.

Confir. nam habitus infusi sunt in essentia sua indivisibiles, non autem aggregati ex pluribus habitibus partialibus heterogeneis correspondentibus diversis actibus, ad quos inclinant, ut sunt habitus acquisiti tam scientiarum, quàm virtutum moralium, v.g. idem indivisibilis habitus fidei, qui inclinat ad credendum articulum Trinitatis personarum in unitate essentiæ, inclinat ad credendam incarnationem;

[1] *3. d. 23. B. n. 4.* [2] *ss. 6. c. 15.* [3] *1. Tr. 1. hom. 4.*

ergo per incredulitatem unius articuli amittitur totus habitus fidei infusæ.

Objic. 1. Hæreticus errans tantùm in uno puncto fidei, v. g. negans purgatorium, vel Eucharistiam, experitur in se eandem inclinationem, & facilitatem credendi alios articulos, v. g. totum symbolum, quam sentiebat ante lapsum; ergo retinet eundem habitum fidei; non enim potest aliunde inclinari.

Resp. ex Scoto cit. neg. conſ. & ant. nam eadem inclinatio potest venire ab habitu fidei naturalis, & acquisitæ per frequentes actus credendi tales alios articulos symboli.

Objic. 2. Si per unum peccatum infidelitatis perderetur habitus fidei infusæ, hoc fieret physicè, aut moraliter; sed neutrum dici potest; ergo. prob. min. 1. non physicè, quia actus infidelitatis de purgatorio non opponitur physicè habitui, vel actibus de Trinitate, vel incarnatione; ergo non expellit eos physicè: 2. non moraliter, seu demeritoriè, nam istud peccatum non est gravius odio Dei; sed propter odium Dei non aufertur habitus fidei; ergo nec propter incredulitatem de purgatorio.

Resp. neg. min. nam perditur ille habitus demeritoriè, & neg. etiam conſ. prob. nam qui non credit uni puncto fidei, tam offendit Deum in sua veritate, quàm qui renuit credere omnibus; nam si Deus falleret in uno, fallere posset in omnibus, & absolutè non esset verax.

Inst. in aliis potest amitti habitus ad unam conclusionem, & retineri quoad aliam; v. g. medicus potest retinere habitum circa corpus naturale, & amittere circa sanabile, aut circa unam partem corporis, & non circa alias; ergo ita est de habitu fidei, potest amitti inclinatio credendi Trinitatem, & non circa incarnationem.

Resp. neg. conſ. & disparitas patet ex dictis, habitus naturales sunt divisibiles, acquiruntur, & destruuntur successivè, non ita est de infusis, qui toti simul, & indivisibiliter dantur, & tolluntur à Deo.

Igitur habitus fidei est in omnibus, & solis catholicis viatoribus, seu, qui non sunt in termino beatitudinis, aut damnationis, quod addo propter dicta

de

de animabus purgatorii, in quibus manet, donec consequantur visionem Dei.

Dixi; *habitualem fidem*. Nam per auxilia gratiæ supernaturalis Catechumeni possunt habere actus fidei; ut docet Tridentinum [1] de his, qui se disponunt ad justificationem. Quippè, *Divina gratia excitati, & adjuti fidem ex auditu concipientes liberè moventur in Deum credentes vera esse, quæ divinitùs revelata, & promissa sunt.*

QUÆSTIO IV.

De causa efficiente habitus fidei; à qua, & quomodo producatur, & destruatur.

JAM vidimus de causa materiali, & subjectiva fidei, in qua potentia immediatè, & in quibus personis subjectetur. Vidimus etiam de causa formali, quæ est veritas Dei in loquendo. De finali nihil occurrit disputandum. Certum est enim eam esse hominis justificationem, & salutem juxta illud *reportantes finem fidei vestræ salutem animarum.* Restat, ut de causa efficiente dicamus.

1. Certum est habitum fidei esse Dei donum, & ab illo immediatè infundi ex meritis Christi. [2] *Gratia salvati estis per fidem, & hoc non ex nobis, nequis glorietur; donum enim Dei est.* Et ratio est, quia ut ait idem Apostolus, [3] *omnis sufficientia nostra ex Deo est.* Et ita docet Scotus; [4] nam, inquit, *fides infusa est perfectior habitus simpliciter quocumque habitu acquisito, eò quòd, ratione suæ perfectionis, non potest conservari nisi à Deo in ratione causæ;* ergo fides, quæ hominis intellectum sanat, & perficit, & elevat ad attingendum Deum velut ultimum finem nostrum consequendum, & media, per quæ ad illum perveniatur, non potest esse nisi à Deo.

2. Certum est illum habitum produci per creationem, est enim eadem ratio, ac de gratia, & charitate, & spe; neque hìc est immorandum.

Restat quærendum, an simul infundatur cum illis aliis habitibus, & hoc ita inseparabiliter, ut nequeat

[1] Sess.6.c.6. [2] Ephes.2.
[3] Ro.1. [4] 3.d.23.L.

queat seorsim infundi. Loquor autem de fide supernaturali, non de acquisita, & naturali: nam habitus naturales acquiruntur per actus specificos, & seorsim.

CONCLUSIO I.

F*Ides regulariter non infunditur primò sine aliis virtutibus Theologicis, spe, & charitate, posset tamen infundi sine illis.* Est communis.

Probatur 1. ex Scoto. [1] *Dico, quod virtutes Theologicæ non sunt connexæ inter se; sicut patet in patria, ubi manebit habitus, & actus charitatis sine habitu, & actu fidei, & spei..... sed numquid in fieri, vel infusione sunt connexæ? R. quæcumque separari possunt in esse; potest Deus separare in fieri. Et ideò, quantùm est ex se, non necessariò connectuntur in infusione; sed ex liberalitate divina connectuntur; quia Deus totum hominem perficit.* Habes utramque partem conclusionis.

Probatur 2. ex Concil. ut ex Viennensi dicente, quod probabilius est in baptismo *infundi gratiam, & virtutes*, etiam parvulis. Et Trident. [2] dicit quod *cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo; fidem, spem, & charitatem, & rationem* dat ibidem, quia *fides sine spe, & charitate non unit perfectè cum Christo*. Quod etiam probat Doctor [3] ex cap. *sunt plures*. Ubi dicitur; quod Deus neminem sanat unquam, *quem ex integro non fecerit sanum*.

Probatur 2. p. 1. ex Script. [4] & Patribus; nam legimus, quod aliqui *ex principibus crediderunt in Christum, sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei*; ergo illi habebant fidem sine spe, nec charitate. Et Augustinus de Catechumenis dicit; *in quibusdam tanta est gratia fidei, quanta non sufficit ad obtinendum regnum cælorum..... fiunt ergo inchoationes quædam fidei conceptionibus similes*; ergo aliquando datur fides sine charitate justificante.

Prob.

[1] 3. d. 36. R. n. 3. [2] *Sess. 6. cap. 7.*
[3] *Ibid. d. 3. d. pænit.* [4] *Jo. 12.*

Probatur 2. tum quia nulla est in hoc repugnantia; tum quia fieri potest aliquando, ut aliquis adultus sit dispositus ad gratiam fidei, & non ad gratiam charitatis; ergo tunc ille reciperet habitum fidei sine charitate. Nam Deus in ordine gratiæ, sicut & naturæ inducit formas secundum dispositiones, quas desiderat in subjectis; ergo &c. Prob. ant. quia fieri potest, ut Cathecumenus sit dispositus, & credat omnes articulos fidei, dum illi proponuntur, & sic suscipiat baptismum, sed cum impedimento ad gratiam justificationis; ergo tunc ille recipiet characterem, & habitum fidei sine habitu charitatis, & spei; quia esset dispositus ad illum, & non ad istos. Prob. ant. ex dicendis de sacramentis, & maximè de baptismo, quòd possit esse validus, & informis.

Objicies 1. Fides sine charitate non esset virtus; ergo &c. Prob. ant. tum quia charitas dicitur forma virtutum: tum quia ex Apostolo, [1] fides sine charitate nihil est; &c.

Respondeo neg. 1. ant. & dist. 2. est forma extrinseca, con. intrinseca, & essentialis, neg. ant. sed de hoc infra ad 3. pariter dist. nihil est quoad meritum, con. nihil est quoad esse virtutis; neg. ant. sensus Apostoli est, quod charitas dat formam, & vitam fidei, ut sit meritoria salutis; non negat tamen, quin juvet, & disponat ad meritum, & justificationem.

Objicies 2. ex August. [2] *Charitas est in homine, sicut sanitas: fides tanquam sensus: charitas colligit, & vivificat omnia membra Ecclesiæ*, &c. ergo sicut sensus nihil est sine vita, & sanitate, ita nec fides sine charitate.

Respondeo neg. conf. imò sequitur contrarium; nam sanitas non est forma essentialis sensuum, sed accidentalis, ita & charitas respectu aliarum virtutum, sed de hoc aliàs. Augustinus non loquitur de charitate quoad alias virtutes in rigore physico, vel metaphysico; sed morali, quatenùs Deus non acceptat opera aliarum virtutum ad meritum gratiæ, & gloriæ, nisi operentur cum charitate.

CON-

[1] 1. *Cor.* 13. [2] *de salut. docum. c.* 52.

CONCLUSIO II.

Fides habitualis potest amitti, & amittitur per infidelitatem, non physicè, sed moraliter, ac demeritoriè.

Prob. 1. ex Scoto suprà cit. [1] *Fides non corrumpitur in nobis effectivè, sed demeritoriè. Et quidem per illud, quod ex ratione sua opponitur fidei, ut est infidelitas, sive error circa credibilia.* Habes hìc totam conclusionem.

Prob. 2. ex Script. [2] *periit fides, & ablata est de ore eorum.* Nam, inquit Glossa, [3] *loquitur de fide christianorum.* Et Apostolus dicit, [4] *habens fidem, & conscientiam bonam, quam quidam repellentes circa fidem naufragarunt; idest, fidem perdiderunt,* ait eadem Glossa. Et Christus. *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua,* quod frustra dixisset, si non potuisset perdere fidem, sicut potuit peccare.

Confir. ex Trid. [5] asserendum est, *non modo de infidelitate, per quam amittitur fides.... & si quis dixerit, amissa per peccatum gratia, simul & semper amitti fidem;* ergo aliquando perditur fides per aliquod peccatum; non per quodcumque.

Prob. 3. ex dictis in præcedenti quæst. de beatis, & damnatis.

Prob. 2. p. ex iisdem dictis supra de peccato infidelitatis, quæ non vacat repetere. Item ex dictis de gratia; nam idem est de habitibus infusis virtutum, ac de gratia; ergo sicut gratia non amittitur nisi demeritoriè, ita nec habitus fidei, qui sicut à solo Deo pendet in fieri, ita & in conservari, & destrui.

Confir. ex Augustino. *Errare potero*, inquit, *sed non ero hæreticus.* Et de facto plures Catholici simpliciores errant materialiter circa objecta fidei, nec tamen perdunt illum habitum; ergo actus erroris, & habitus fidei non opponuntur physicè, nec physicè illum expellunt, sed demeritoriè, quando sunt peccaminosi, & cum pertinacia, quia tunc pertinaciter, & volun-

[1] *3. d. 23. L.* [2] *Jerem. 7.*
[3] *1. Tim. 4.* [4] *Luc. 22.*
[5] *sess. 6. c. 6. & can. 28.*

voluntariè errans movet Deum ad retrahendum donum illud suum.

Objic. 1. con. 1. p. Non constat ex Scriptura, nec traditione fidem posse amitti; imò dicitur quod [1] *sine pœnitentia sunt Dei dona*; ergo non amittitur.

Resp. neg. ant. nam id constat ex testibus citatis ad probationem, hic locus Pauli malè applicatur, alioqui probaret neque charitatem amitti posse; quippe non minùs est Dei donum, quàm fides. Sensus ejus est, quia Deus non revocat dona sua ex pęnitentia, aut mutatione consilii, quamvis peccator abutendo donis illis, mereretur ingratitudine sua, ut de illis pęniteret, si posset.

Inst. hæreticus experitur in se eandem inclinationem assentiendi articulis, circa quos non errat; ergo non amittit fidem circa illos.

Resp. neg. conf. nam, ut jam dixi, illa inclinatio, & facilitas venit ex habitu naturali, & acquisito per actus credendi ante lapsum, sive post.

Objic. con. 2. p. Infidelitas physicè opponitur fidei; ergo physicè destruit habitum ejus. Prob. ant. dissensus revelatorum tam opponitur eorum assensui, quam quivis actus injustitiæ ullis actibus justitiæ; sed actus justitiæ, & injustitiæ opponuntur physicè; ergo & actus infidelitatis cum fide; ergo tam physicè hæc se destruunt, quàm illa.

Resp. dist. ant. & maj. infidelitas actualis cum fide actuali, & comparatione facta inter actus ipsos; con. actualis cum habituali, si actus comparentur ad habitum infusum, neg. ant. & maj. nam habitus supernaturales, qualis est habitus fidei, non pendent in fieri, nec in conservari ab actibus; benè verò habitus acquisiti, ut habitus justitiæ, qui cum acquiratur per actus justitiæ, & per eos intendatur; ita per actus injustitiæ remittitur, & tandem destruitur. Non ita est de actibus virtutum infusarum ob rationem allatam de diversitate, & inæqualitate ordinis.

Objic. 2. Si infidelitas non destrueret physicè fidem, possent esse simul; sed conf. est falsum, & repugnans; ergo &c. Prob. maj. nam actus demeritorius debet præcedere pęnam, & sæpiùs eam præ-

[1] Ro. 11.

præcedit etiam durationem; & judex potest pœnam differre, sicut & præmium potest differre post meritum; sed infidelitas se haberet ut culpa, & privatio habitus fidei ut pœna; ergo si opponerentur tantùm moraliter, possent esse simul.

Resp. dist. maj. de potentia absoluta; con. maj. & neg. min. de via ordinaria, neg. maj. & cons. nam Deus posset nolle destruere habitum fidei in hæretico, sicut posset nolle privare gratia peccatorem, ut diximus de oppositione gratiæ cum peccato.

QUÆSTIO V.

An fides importet duos habitus, unum in intellectu, & alium in voluntate.

INter intellectum, & voluntatem est mutua dependentia; ille proponit huic objecta, & vicissim ista applicat intellectum ad hæc, vel illa consideranda, imò & inclinat, & determinat illum ad assensum, vel dissensum, quando veritas non est evidens, sed obscura, ut in rebus fidei: denique hæc determinat illum vel ad specificationem in obscuris, vel saltem ad exercitium in evidentibus, ut suppono ex Philosophia.

Quia ergo objecta fidei sunt obscura; nec satis determinant intellectum ad assensum, imò sæpè fugiunt, & superant captum ejus, & ideò *captivandus est in obsequium Christi;* ideò debet determinari à voluntate per *piam in Deum affectionem*, ut vocant. Et quærimus, an hæc pia *affectio voluntatis* proveniat ab aliquo habitu infuso in voluntate, ut sic incliner, & determinet intellectum, sicut admittitur habitus in intellectu, quo elevatur ad assensum, & illa affectio sit supernaturalis; & sic dicendum erit fidem Theologicam importare duos habitus infusos, unum in intellectu, & alterum in voluntate.

Quæritur denique, an omnis assensus fidei sit liber, ita ut cuicumque articulo ejus qualitercumque proposito possit viator assentiri, vel dissentiri, aut saltem non assentiri ex libertate voluntatis, quæ possit pro libitu determinare intellectum.

lectum ad unam partem, vel aliam: & unde proveniat, quod in bonam partem inclinet: an ab aliquo habitu infuso ipsi voluntati, qui dicatur pia illa affectio pertinens ad virtutem fidei.

CONCLUSIO I.

Omnis actus fidei Theologicæ pendet à voluntatis motione, vel imperio, & sic est liber libertate exercitii, imò & specificationis, saltem ordinariè. Est communior.

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui malè citatur in contrarium, *quia proponens credibile intellectui non demonstrat, ita ut cogat intellectum ad assentiendum: ideò non credit nisi volens.* Hic habes 1. partem. *Quamvis autem voluntas habeat imperium super actum credendi, non tamen habet imperium super actum oppositum stante fide, ut intellectus dissentiat* (positivè) *credibili proposito per imperium voluntatis: sed solum potest impedire intellectum, ne exeat in actum credendi elicitum circa credibilia proposita.* Hunc textum non legerat Gonetus, cùm citavit Scotum in contrarium. Hæc autem ultima verba videntur contraria 2. parti, in qua asserimus libertatem specificationis; sed hanc defendit Hiquæus in commentario q. 2. n. 11.

Prob. 1. ex Scriptura: nam Christus exprobrat Apostolis duritiam ad credendum, [2] *ò stulti, & tardi corde ad credendum.* [3] Et, *exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam cordis.* Et credere tribuitur obedientiæ: [4] *Multa turba sacerdotum obediebat fidei.* Et, *non omnes obediunt Euangelio.* Et qui credunt, dicuntur [5] *captivantes intellectum in obsequium Christi:* quod non fit, nisi per voluntatem ex pio affectu.

Prob. 3. ex Concil. Arausic. quo definitur, [6] *ipsum credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui justificat impium, esse per gratiæ donum,* id est per inspirationem *Spiritus Sancti corrigentis nostram voluntatem, ab infidelitate ad fidem.* Et Trident. dicit, quòd [7] *liberè movemur in Deum credentes* &c. ergo actus credendi est liber, seu pendet à motu voluntatis libero.

Prob. 4.

[1] *3. d. 25. q. 1. k n. 11.* [2] *Luc. ult.* [3] *Marc. ult.* [4] *Act. 6.* [5] *Rom. 10.* [6] *cap. 5.* [7] *Sess. 6. c. 6.*

Prob. 4. ex Patribus, nam inquit Irenæus; [1] *non tantùm in operibus, sed etiam in fide liberum & suæ potestatis arbitrium homini servavit Deus*. Et Ambrosius: *credere, aut non credere voluntatis est*. Et August. [2] *intrare quis in Ecclesiam non volens, credere autem non potest nisi volens*.

Prob. denique: quia omnis actus veræ fidei est meritorius; ergo est liber, non eliciti vè, quia elicitur ab intellectu, sed directivè, aut imperativè, quatenus voluntas non impedit, sed inclinat, & determinat eum ad assentiendum veritati propositæ ut revelatæ.

Confir. quia objectum fidei ex se non sufficienter convincit intellectum, ut credat; ergo debet determinari aliunde, sed motu libero; alioqui non esset meritorius: sed non potest determinari aliundè, nisi à voluntate; ergo &c. prob. ant. quia objectum fidei est semper obscurum; ergo non convincit sufficienter intellectum, ut se solo determinet eum, ut credat. Prob. conf. Nam si sufficienter determinaret intellectum, iste crederet independenter, & nolente voluntate, sicut assentitur objecto evidenti ipsa nolente, & sicut oculus apertus videt necessariò lucem; ergo &c.

Prob. 2. p. 1. quia regulariter objecta fidei non sic proponuntur cum motivis credibilitatis tam evidentibus, ut nulla appareat ratio, vel prætextus dissentiendi; ergo regulariter actus fidei est liber quoad specificationem, & quoad exercitium: patet conf. nam in his casibus intellectus est indeterminatus ex objecto ad utrumque. Prob. ant. 1. experientia hæreticorum, quibus proponuntur articuli, quos non credunt cum omnibus motivis credibilitatis, quibus fideles meliùs affecti convincuntur, & tamen illi dissentiunt, & isti credunt: 2. experientia de rudioribus, qui cùm sint minùs capaces discursus, plus moventur authoritate ex affectu in Deum, & religionem, quàm ex vi rationum: 3. denique authoritates allatæ ex Scriptura, & Patribus tam valent pro libertate specificationis, quàm exercitii; ergo &c.

Prob. 2.

[1] *l. 4. c. 62.*
[2] *tr. 26. Jo. 5. consid. 6.*

Prob. 2. ex aliis Scripturis, quibus notatur malitia, & obduratio Judæorum, & aliorum, qui non crediderunt habentes eadem motiva, eadem miracula, quibus alii conversi sunt. Nam dicebat Christus, [1] *si non venissem, & loquutus eis fuissem, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo*, &c. Item, *si mihi non vultis credere, operibus credite*, &c. ergo Judæi, qui obdurati sunt, habebant sufficientia motiva credendi, sicut ipsi Apostoli, & alii fideles, qui crediderunt; ergo sub iisdem motivis fidei intellectus potest assentiri, & dissentiri objectis fidei; ergo fides libera est quoad specificationem, & exercitium dependenter à voluntate.

Dixi (*saltem ordinariè*) Nam potest fieri, ut intellectus sic convincatur de veritate mysterii, ut non possit dissentiri, quamvis posset non elicere actum assensus quoad exercitium; sed à voluntate applicaretur alteri objecto, & distraheretur ab objecto illo fidei. Sed hæc raro accidunt.

Objic. 1. ex Philos. *possumus imaginari, cùm volumus, opinari autem non ita*: sed credere, vel non credere est opinari; ergo credere non pendet à voluntate, nec est actus liber.

Resp. dist. maj. *imaginari* per applicationem potentiæ ad objectum, & *opinari* in rebus evidentibus, con. supposita applicatione ad objectum obscurum, vel dubium, neg. maj. & cons. nam Philosophus loquitur de *imaginari* quoad applicationem, & *opinari* in rebus evidentibus: in his non est liberum opinari quoad specificationem, benè verò quoad exercitium, ut diximus in Philosophia.

Inst. 1. Dæmones credunt sine pia affectione, vel bono motu voluntatis, quia non sunt capaces talium motuum; ergo &c.

Resp. ex dictis dist. ant. credunt ex fide naturali, con. ex fide Theologica, neg. ant. & cons. nam vera hæc fides non est in damnatis, ut probatum est.

Inst. 2. Intellectus non est liber, sed agit naturaliter supposita præsentia objecti; ergo non eget determinari à voluntate, nequidem circa veritatem sufficienter præsentem, sed sufficienter applicatur veri-

[1] Jo. 15. & 17.

ritatibus fidei per motiva credibilitatis; ergo suppositis his motivis, actus fidei non est liber, etiam quoad exercitium.

Resp. dist ant. non est liber in se, & quoad specificationem, con. quoad exercitium, & dependenter à voluntatis imperio, vel motione, neg. ant. & dist. pariter subs. sufficienter applicatur, ut determinetur moraliter ad credendum, nec possit dissentire positivè præcisè sub his motivis, con. determinatur ad exercitium, seu ad eliciendum hìc, & nunc assensum, neg. subs. nam supposita quacumque convictione, adhuc potest distrahi per voluntatem ab objecto credibili, & alteri applicari.

Objic. 2. In tantum posset voluntas determinare intellectum ad credendum, quatenus illi redderet objectum verius, aut evidentius; sed neutrum pendet à voluntate; ergo nec actus credendi. Prob. maj. intellectus non movetur, nec determinatur nisi à veritate objecti; ergo voluntas non potest determinare intellectum, nisi faciat apparere objectum verius, & evidentius, v. g. applicando intellectum, ut attentiùs attendat ad motiva credendi: nam sic objecta fidei redduntur credibiliora.

Resp. neg. maj. & ant. Nam absolutè voluntas habet imperium in intellectum, ita ut, supposita prima apprehensione objecti physicè, aut moraliter non evidentis, applicet illum ad assensum, aut suspendat actum ejus in contrarium, vel ut assentiatur propositioni revelatæ, quæ non est evidenter falsa.

Objic. 3. ex Scoto. [1] *Contradictionem non video, quin intellectus, si fieret mere per se & objectum præsens, posset intelligere, vel credere sibi præsentato*; ergo intellectus non eget motu voluntatis, ut credat; nec actus credendi est liber ex illo motu.

Resp. neg. cons. quia Doctor ibi non agit de hac quæstione, sed an ut voluntas inclinet, & determinet intellectum ad credendum, egeat habitu supernaturali sibi inhærente, sicut est in intellectu, ut credat; & opponit rationibus D. Thomæ non implicare, quin intellectus sibi relictus possit credere objecto sibi præsentato sine ullo habitu supernaturali in voluntate, *modò tamen voluntas non moveat in con-*

[1] *Ibid. q. 2. n. 1.*

contrarium : & addit, *esto, quòd requiratur motio voluntatis positiva, sufficit voluntas ad hìc movendum in puris naturalibus, supposito habitu supernaturali in intellectu* &c. Igitur hoc dicit, non ex propria mente, sed ut probet argumentum D. Thomæ non esse efficax: quia scilicet posset aliter salvari subjectio intellectus à voluntate. De habitu autem illo in voluntate dicemus infrà.

Objic. 4. Ille actus voluntatis requireretur ut conditio applicans objectum intellectui, vel ut removens impedimentum aliquod, vel ut ponens aliquid prærequisitum, vel ut concausa actus credendi; sed nihil horum dici potest; ergo ille motus voluntatis est superfluus.

Resp. neg. maj. nam voluntas non concurrit ad credere ullo ex his modis, sed solùm imperativè, & ab extra impellendo intellectum ad assentiendum veritati obscuræ, qui influxus non pertinet ad ullum ex dictis in argumento.

Objic. 5. Ad fidem humanam non requiritur motus ille voluntatis; ergo nec ad divinam, quia infallibilis est. Prob. ant. ut credam dicenti mihi Indos existere, non egeo imperio voluntatis, quo movear ad id credendum; ergo &c.

Resp. neg. utrumque ant. nisi enim quod mihi dicitur ab homine, sit evidens physicè, aut moraliter, ita ut non posset negari nisi proterviter, liberum erit mihi semper id credere: unde manavit proverbium, *credere est urbanitas*.

Resp. 2. neg. cons. & disparitas est, quòd regulariter quæ ab homine narrantur, non sunt ita supra captum nostrum, sicut mysteria fidei nostræ; & sic intellectus noster minùs eget adjutorio bonæ voluntatis, & affectus in Deum revelantem.

Objic. 6. Vel objectum fidei proponitur ut verius opposito, vel ut minùs verum, vel ut æquè verum; sed in nullo casu assensus est liber; ergo &c. Prob. min. si apparet verius, non possum illi non assentiri: 2. si minùs verum, debeo assentiri opposito ut veriori; saltem non possum assentiri minùs vero: 3. si æquè verum, hærebo anceps tam voluntate, quàm intellectu; ergo &c.

Resp. neg. maj. non enim comparanda sunt objecta

fidei cum erroribus contrariis penes majorem, æqualem, vel minorem veritatem, nequidem ex apparentia, sed penes auctoritatem, & dignitatem dicentis. Nam veritas mysteriorum est semper obscura; auctoritas verò, & dignitas Dei dicentis non admittit comparationem. Ideò objecta, quæ proponuntur ut credenda, semper supponuntur simpliciter, & absolutè verissima; sed hoc non apparet intellectui; ideò debet inclinari à voluntate ad credendum.

CONCLUSIO II.

Illa pia affectio voluntatis, qua movet intellectum ad assensum fidei, est quidem aliquo modo supernaturalis; sed non ideò necessarius est in illa habitus supernaturalis, & specialis in voluntate præter habitum fidei, qui est in intellectu, & præter gratiam actualem in eadem voluntate. Est communis quoad 1. p. & contra recentiores quoad 2.

Prob. 1. ex Scoto: quia [1] *sicut in instrumento artificiali sufficit acuties ad hoc, ut virtus motiva moveat ipsum ad scindendum, nec requiritur similis dispositio in principali movente: ita hic ad hoc quòd voluntas moveat intellectum ad credendum credibile, sufficit dispositio intellectus* &c. ergo ex Scoto non est necessarius habitus supernaturalis in voluntate præter habitum fidei, ut faciat credere.

Prob. 2. Nam ipse actus fidei est supernaturalis in substantia, & motio illa voluntatis imperantis actum illum est meritoria, & conducens ad salutem: sed certum est, hominem nullum tale opus efficere posse sine auxilio supernaturali; ergo illa motio, seu imperium voluntatis est supernaturale ex tali auxilio. Min. patet ex dictis de gratia: prob. maj. actus fidei non potest esse bonus, & meritorius, nisi prout est voluntarius, seu liber: sed non potest esse liber, nisi ex motione, & imperio voluntatis, non autem prout elicitus ab intellectu, qui non est facultas libera; ergo &c.

Confir. ex Concil. Trident. cit. Nam pia illa affectio est motus in Deum, quo volumus credere revelata; & per illam fidem, & motum disponimur ad justi-

[1] *Ibid. q. 2. B. n. 2.*

justificationem, & idem motus venit à gratia excitante, & adjuvante; ergo ille motus est supernaturalis, sicut & ipsum credere, & ipsa gratia sanctificans, ad quam disponit.

Dixi autem, *aliquo modo*, nempe ex parte auxilii divini: non enim puto, piam illam affectionem, aut motionem esse supernaturalem in substantia, sicut est ipse actus fidei, sed sufficit supernaturalitas ex parte illius gratiæ. Imò docent aliqui graves Scotistæ, ut Mastrius, [1] & Brancatus, [2] quòd fidelis assuetus assentiri mysteriis fidei, non videtur egere imperio illo voluntatis, quæ determinet intellectum; sed statim propositis sibi articulis illis, inclinatur, & determinatur per illum met habitum ad credendum. Sed puto, quòd tales actus non erunt meritorii defectu libertatis, seu deliberationis, sed tamen erunt actus veræ fidei.

Prob.2.p. quia neque ex Scriptura, neque ex Conciliis, neque ex traditione, vel Patribus colligitur necessitas ponendi talem habitum, sed potiùs contrarium; ergo &c. Prob.ant. non enim solent numerare nisi tres istos, fidem, spem, & charitatem; ergo &c. quia non sunt multiplicandi habitus sine necessitate.

Prob. 2. quia non potest dici, ad quid inserviret ille habitus; ergo gratis asseritur. Prob.ant. vel esset utilis, ut voluntas imperet intellectui credere, vel ut ipse credat: sed neutrum dici potest; ergo &c. Prob. min. non ut imperet; nam ad hoc sufficit motio, & auxilium gratiæ actualis, ut fit ante justificationem in Catechumenis, & peccatoribus ante infusionem habituum. 2. neque ut ipse intellectus credat, nam ad hoc sufficit ipse habitus fidei in intellectu.

Confir. quia non potest dici, ad quam virtutem pertineret talis habitus; ergo &c. Prob. ant. 1. non ad fidem, spem, & charitatem, qui soli habitus sunt supernaturales per se, & in substantia; ergo &c.

Objic. 1. con. 1. p. Potest aliquis converti ex paganismo, vel hæresi ex motivo temporali, v. g. ad consequendam hæreditatem, vel dignitatem, & ex illis motivis credere synceiè; sed tunc affectio credendi, seu imperium non erit meritorium, nec supernaturale; ergo

[1] *d* 6. *n*. 247. [2] *d*. 11. *n*. 260.

ergo neque in aliis: de his enim est eadem, imò & potior ratio, cùm non sint tardiores ad credendum.

Resp. dist. maj. credere externè, & apparenter, & fide naturali, con. fide interna, syncera, & supernaturali, neg. maj. & consf. nam ad actum fidei internæ, maximè in Catechumenis, & venientibus ad veram fidem, necessaria est gratia supernaturalis illuminans intellectum, & movens, & adjuvans voluntatem.

Inst. Affectus credendi potest esse ex malo fine, aut ex fine purè naturalis honestatis, ut cum quis baptizatur ex derisione: sed tunc nulla gratia concurreret ad talem fidem; ergo &c.

Resp. ut suprà: nam illud credere esset merè naturale, & apparens; ut cùm Christus dicebat Pharisæis, *quomodo potest is credere vos, qui gloriam ab invicem accipitis?* Et idem de fictè suscipientibus sacramenta; nisi enim ex recta intentione id fiat, nihil juvant, sed nocent in damnationem.

Objic. 2. Si tale imperium esset ex gratia, supponeret aliam cognitionem etiam supernaturalem, sed hoc dici non potest; ergo nec illud. Maj. patet: nam voluntas non imperat incognitum; non imperaret credere, nisi hoc illi proponeretur. Prob. min. nam sic fides non esset prima virtutum, nec initium salutis; illa cognitio, & affectio præcederet in ratione virtutis, & meriti.

Resp. neg. maj. nec enim requiritur, quòd actus credendi, quem imperat, proponatur per aliam fidem, aut cognitionem supernaturalem; sufficit, quòd hoc fiat legendo librum, vel audiendo parochum, aut alium: tunc enim voluntas excitata, & adjuta per gratiam actualem impellit intellectum, ut propositis per lectionem, aut instructionem assentiatur.

Objic. 3. ex Scoto. [1] *Esto, quòd requiratur motio positiva voluntatis, etiam sufficit ad sic movendum in puris naturalibus; quia posito vero supernaturali præsente intellectui, posset voluntas movere intellectum ad intelligendum illud, dummodo in intellectu esset habitus inclinans intellectum ad illud;* ergo ex Scoto voluntas ex puris naturalibus movet intellectum ad credendum.

Resp.

[1] *Ibid. A. n. 2.*

Resp. dist.ant. in puris naturalibus quoad substantiam, & sine aliquo habitu supernaturali, con. quoad modum, & sine auxilio gratiæ actualis, neg. ant. & cons. Nam Scotus sic loquens intendit solùm negare necessitatem ullius habitus supernaturalis in voluntate ad sic movendum intellectum.

Inst. Scotus [1] nequidem exigit motionem illam positivam, sufficit, ut se habeat permissivè, seu *ut non contra moveat; nec plus requiritur*; ergo multò minùs exigit concursum positivum gratiæ, nec motionem positivam.

Resp. 1. neg.cons. Nam Scotus ibi loquitur problematicè, non resolutivè.

Resp. 2. dist. ant. supposito præcedenti influxu voluntatis ad fidem acquirendam, con. si non adsit fides, quæ elevet intellectum ad attingendum, & credendum objectum, neg. ant. *supposita fide acquisita, potest intellectus per habitum infusum credere credibili præsenti*, [2] quia tunc intellectus est sufficienter instructus, & applicatus, sed tamen adhuc illa permissio voluntatis, etiam negativa, non est sine aliqua gratia: nam quòd possit contramovere, & non contramoveat, virtutis est, *quæ potuit transgredi, & non est transgressa* &c.

Objic. con. 2. p. Intellectus, ut credat ex fide, indiget habitu fidei; ergo & voluntas, ut imperet credere. Prob.cons. imperium hoc voluntatis tam est supernaturale, quàm illud credere; sed credere est ex habitu fidei; ergo & illa volitio, seu imperium.

Resp. neg. ant. & maj. quia credere est physicè, & elicitivè ab intellectu, qui ideò debet elevari, & inclinari ad actum super ejus vires activas, & non est à voluntate per ullum influxum physicum, sed moralem, & mediatum: nec enim voluntas efficit actum credendi, sed mediatè, & moraliter inclinat intellectum, ut credat.

Inst. Qualitercumque voluntas concurrat, semper concursus ejus est necessarius, & disponit ad justificationem, & est supernaturalis æquè, ac ipsum credere; ergo tam exigit habitum supernaturalem in voluntate. Prob. ant. intellectus non inquireret de veritate, nec de motivis credibilitatis, nec attenderet

[1] *Ibid.* [2] *Ibid.*

ad verbum Dei, denique non faceret ea; quæ juvant ad credendum, nec crederet, nisi ad illa omnia moveret voluntas; applicando ipsum, & inclinando in bonam partem; ergo voluntas non minus concurrit, quàm intellectus.

Resp. neg. consequentias, & suppositum earum. Nam consequentiæ supponunt, quòd cùm primò intellectus credit, & illa omnia facit, illa facit ex habitu, quod falsum est. Nam ante justificationem illa facit ex influxu gratiæ actualis, & ita est de voluntate; cùm autem adest habitus fidei, jam sufficiunt illi influxus gratiæ in voluntate, ut applicet intellectum ad objecta fidei, & inclinet eum ad credendum.

Objic. 2. In hoc imperio voluntatis, quo determinat intellectum ad credendum, est specialis honestas pertinens ad aliquam virtutem; ergo est ab aliquo habitu virtutis, qui dicitur fides. Prob. ant. nam hic actus prorsùs decet credentem, & Deum, cui credit ut veraci. Unde homines offenduntur, & graviter ferunt, si non credimus eis, quando loquuntur, quia sic videntur reputari mendaces, aut ignorantes veritatem.

Resp. 2. neg. conf. nam aliud est, quòd pia illa affectio sit honesta, & aliud, quòd sit ab aliquo speciali habitu inhærente voluntati; illud dicimus, & istud negamus. Ut sit actus honestus facit bonitas motivi, & concursus gratiæ actualis moventis, & juvantis voluntatem, & hæc honestas pertinet ad virtutem credulitatis, seu ad fidem voluntatis, quia ordinanatur ad fidem.

Objic. 3. Agens principale tam exigit dispositionem proportionatam operi, quàm instrumentale, aut minùs principale; sed in actibus fidei voluntas est agens principale, & intellectus est minùs principale; ergo voluntas debet æquè disponi ad opus fidei, ac intellectus: sed iste ad fidei opera eget habitu sibi inhærente; ergo & illa. Maj. patet: nam in fabro lignario ad opera fabrilia requiritur non tantùm figura, & aliæ qualitates in securi, sed etiam in ipso peritia, & habitus scindendi, & fabricandi; ergo &c.

Resp. dist. maj. si utrumque agens eodem modo,

&

& influxu agat in opus, con. si diverso, neg. maj. & conſ. nam voluntas influit in actum fidei moraliter, & mediatè; intellectus phyſicè, & immediatè: ideò non egent ſimilibus diſpoſitionibus, ſed ſufficiunt proportionatæ. Id patet in fabro, & ſecuri: in iſta ſufficit durities, acuties, & figura; in illo robur, & peritia, &c. ita eſt in propoſito. Non puto tamen contrariam ſententiam improbabilem; nec video inconveniens admittere aliquem talem habitum ſive acquiſitum, ſive infuſum, quo voluntas inclinetur ad tales motus, quibus determinet intellectum ad audiendum, & aſſentiendum veritatibus revelatis propter auctoritatem Dei revelantis, & infallibilitatem Eccleſiæ in his proponendis.

QUÆSTIO VI.

An fides ſit diſcurſiva.

HÆc quæſtio currit tam de actibus, quàm de habitu fidei, & ſenſus ejus eſt, an fidelis poſſit diſcurrere circa objecta fidei, & judicare ex motivis credibilitatis, quæ ſibi proponuntur, an obligent ad credendum. Et non eſt dubium, quin ita poſſet diſcurrere; imò & ita regulariter fit, ſaltem diſcurſu virtuali: an autem ſic diſcurrere debeant omnes, v. g. *quidquid revelatur à Deo, credi debet; ſed quòd Deus ſit unus, & trinus, revelatur à Deo; ergo credendum eſt, Deum eſſe unum, & trinum.*

Porrò diſcurſus iſte vel *formalis* eſt, quando ſc. ex præmiſſis ita realiter propoſitis infertur concluſio per illationem explicitam, & realem, ut in allato exemplo: & in hoc plures fiunt actus credendi, ſc. duo pro duabus præmiſſis propter ſe, & 3. pro concluſione propter præmiſſas; vel eſt tantùm *virtualis*, quando ſc. unico reali actu aſſentimur objecto concluſionis, & præmiſſarum, ut ſi dicas; *credo myſterium Trinitatis, quia eſt revelatum.* Nam iſte actus æquivalet illis tribus, & hoc modo actus omnes fidei ſunt diſcurſivi; quia nituntur omnes revelatione divina, quæ eſt principale, ac immediatum motivum eorum. Aliqui addunt *diſcurſum objectivum*, qui videtur coincidere *cum virtuali*, & comple-

ctitur objecta, quæ ita inter se connectuntur, ut ex se petant terminare actus illos, qui componunt discursum. *Formalis* iterum duplex est, 1. in quo conclusio nititur principiis intrinsecis objecti: v. g. *Petrus est risibilis, quia est homo*: vel, *Pater est omnipotens, quia est Deus*; & de isto non est quæstio, quia pertinet ad scientiam. 2. in quo conclusio nititur principiis extrinsecis, nempe revelatione, ut si dicas, *Pater est omnipotens, quia Deus revelavit*; & hic propriè pertinet ad fidem.

CONCLUSIO.

NOn *repugnat fidei, quòd sit formaliter discursiva; non tamen id illi necessarium est*. Hæc multos habet adversarios in omni schola, sed non minores, nec pauciores habet patronos, maximè inter Scotistas.

Scotum [1] pro nobis citant Vulpes, Mastrius, & Brancatus, Frassen vero in contrarium. Sed Poncius in suo commentario dicit, quòd ibi vult tantum Doctor, quòd in discursu fidei non assentimur uni propositioni propter aliam, v. g. conclusioni propter præmissas objectivè ex alia, sed singulis immediatè propter revelationem: non autem negat, quin objectivè, aut formaliter una sequatur ex alia.

Probatur 1. p. Nam plures adversarii admittunt in fide discursum virtualem; ergo non repugnat formalis: patet ant. ex eorum scriptis: prob. conf. non magis repugnat credere per plures actus, Deum esse Trinum, quia hoc ipse revelavit, & quia est verax, quàm per unicum æquivalentem tribus; sed discursus virtualis credit per unicum tribus æquivalentem; ergo &c.

Probatur 2. & confir. præcedens. Ex fide assentior huic veritati, *Deus est verax*, & huic, *Deus dixit, se esse Trinum in personis*, & huic, *Deus est Trinus in personis*: sed hic est formalissimus discursus; ergo discursus formalis non repugnat fidei. Maj. patet experientia: nam singulis illis objectis possum assentiri seorsim, & successivè distinctis actibus. Prob. min. nam

[1] *3. d. 24. q. 1. n. 14. D. 25. n. 428.*

nam ibi sunt omnes partes veri, & formalis syllogismi in materia fidei, ut patebit discurrenti per singulas, & maximè quia assentior singulis propter revelationem divinam: ergo &c.

Confir. Ad verum, & formalem discursum fidei requiritur, & sufficit, quòd distinctis actibus unum objectum credatur propter aliud; ex quo sequitur; sed in tali casu, & similibus unum ita creditur propter aliud: nam *credo Deum esse trinum*; quia ipse hoc dixit, & est summè verax: & hæc credo distinctis actibus, sicut illa mihi successivè proponuntur; ergo hic est verus, & formalis discursus fidei.

Prob. denique: quia non apparet, unde hoc repugnet fidei; ergo gratis diceretur repugnare; nec enim hoc debet dici sine gravi fundamento. Prob. ant. ex solutione objectionum, maximè in sententia Thomistarum, qui concedunt ibi discursum virtualem: non enim magis repugnat fidei, quòd una veritas credatur propter aliam per duos, aut tres actus distinctos, quàm unico tribus æquivalente.

Prob. 2. p. experientia. Nam sæpè uno simplici actu assentimur propositionibus fidei: non enim semper syllogizamus explicitè; sed purè credimus articulis propter Dei revelationem, & tamen ille actus est verus, & bonus actus fidei.

Probatur 2. quia rudiores pro maxima parte non capiunt vim discursivam, nec ita sciunt discurrere; & tamen veros actus fidei eliciunt. Unde si ab eis petas, cur credunt Deum esse unum, & trinum, respondent purè; quia Deus hoc dixit. Imò & si eis proponantur successivè tres partes ejusdem syllogismi, v. g. 1. credis Deum esse veracem. 2. Deus dixit, se esse unum in essentia, & Trinum in personis. 3. credis Deum esse unum, & Trinum, singulis respondet *credo*, non advertens ad connexionem, quam illæ propositiones habent inter se; sed perinde illas credit, ac si essent dissolutæ prorsus, sicut istæ; *Deus est creator*, & *Christus resurrexit*.

Objicies 1. con. 1. p. SS. Patres nolunt argumentationes, nec rationes in fide; ergo discursus repugnat fidei. Prob. ant. ex August. [1] quem citat Scotus: *objecta fidei commendata sunt nobis divinis eloquiis, quam-*

[1] 18. *civ.* 41.

quamvis per homines, non argumentationum concertationibus inculcata, &c. Et Damasc. [1] dicit, *fidem non esse inquisitivam*. Et S. Ambros. *Auferte hinc argumenta, ubi fides quæritur*. Et Tertull. [2] *nobis curiositate opus non est post Christum, nec inquisitione post Euangelium; cum credimus, nihil ultra desideramus credere*, &c. ergo &c.

Respondeo neg. ant. & conf. prob. Nam Patres reprobant argumentationes, & inquisitiones scientificas ex principiis rerum intrinsecis, & ratiocinationes naturales, non ex principiis fidei; & nos de istis loquimur, non de illis, quæ non generant assensum fidei.

Inst. 1. Fides æquè immediatè inclinat ad assentiendum objectis propter eorum veritatem sibi propriam, non autem propter aliud; ergo non est discursiva.

Respondeo neg. ant. Nam inclinat ad assentiendum objectis fidei eo ordine, quem habent inter se; & sicut quædam habent connexionem cum aliis, ita & credenda sunt ex aliis, & prout sunt revelata.

Inst. 2. Oculus eodem simplici actu respicit colorem, & lumen, licèt ille non videatur sine isto; ergo ita est de assensu fidei: sc. eodem simplici actu respicit revelata, & revelationes.

Resp. neg. paritatem: nam color, & lumen sunt æquè primò visibilia, nec possunt videri seorsim, benè verò credibile, & revelatio, & veracitas. Nam res non est credibilis, nisi propter revelationem, nec ista nisi propter veracitatem; & sic unum pendet ab alio.

Objic. 2. Assensus discursivus non nititur veritate revelationis, sed bonitate consequentiæ; ergo non est actus fidei, sed scientiæ, nec est liber, sed necessarius; & sic caret merito.

Respondeo 1. id valere tam contra discursum virtualem, quem admittunt adversarii, quàm contra formalem. Nam parùm interest, ut assensus nitatur bonitate consequentiæ formali, aut virtuali, nisi semper nitatur veritate revelationis, & vera-citate

[1] 4. fid. 14.
[2] 1 fid præscript. 7.

citate revelantis, sive id fiat uno, vel pluribus actibus.

Resp. 2. dist. ant. non nititur sola revelationis veritate, con. veritate revelationis, & bonitate consequentiæ, neg. ant. & conf. Nam bonitas illius consequentiæ oritur ex connexione cum utraque, sc. veracitate, & revelatione: nam assensus ille tam respicit consequens, quàm consequentiam innixam revelatione præmissarum.

Inst. 1. Si hoc dicatur, habitus fidei erit duplex; sed hoc est contra nos; ergo &c. Prob. maj. Alius esset habitus inclinans ad assensum præmissarum, & alius ad assensum conclusionis, sicut in scientiis alius est habitus, quo cognoscuntur præmissæ, & alius, quo cognoscitur conclusio; ergo habitus fidei esset duplex, unus, quo crederetur veracitas Dei loquentis, & alius, quo crederetur res revelata; ergo &c.

Resp. neg. maj. & conf. prob. Nam in assensu discursus scientifici diversa sunt motiva, quibus attinguntur præmissæ, & conclusiones; assentimur præmissis propter se, seu propter evidentiam illarum, conclusioni autem propter sequelam, & connexionem ejus cum præmissis: sed in discursu fidei revelatio est unicum, & totale motivum assensus tam præmissarum, quàm conclusionis.

Inst. 2. Si assensus fidei esset discursivus, nihil differret à Theologico; sed conf. est contra nos; ergo &c. Prob. maj. non potest assignari alia differentia inter hos assensus, nisi quia Theologicus est discursivus, & iste est purè adhæsivus; ergo &c.

Respondeo neg. maj. & ant. Nam 1. Theologicus est essentialiter discursivus, non verò omnis assensus fidei. 2. assensus fidei circa conclusionem est directè de objecto ut revelato, & propter revelationem, non verò assensus Theologicus; quia hæc conclusio non est revelata, nec nititur revelatione, sed sola connexione objecti revelati cum non revelato, seu nititur sola vi consequentiæ, non veritate consequentis ex una propositione revelata, & alia non revelata.

Instabis 3. Sequeretur, idiotas, & rudiores non posse assentiri ulli veritati revelatæ, sed conf. est fal-

sum; ergo &c. Prob.maj. quia paucissimi rudiores penetrant vim consequentiæ; ergo paucissimi assentirentur talibus veritatibus.

Resp.neg.maj. & ant.prob. Nam nullus est, qui non videat necessitatem hujus consequentiæ, nisi careat lumine rationis. Deinde sicut nullus, quantumcumque rudis, potest habere assensum fidei, nisi credat articulum propter revelationem Dei, sic nullus est, qui non videre debeat connexionem veritatis objecti cum revelatione, & veritate Dei.

Objic. 3. Assensus fidei est meritorius, & liber ex pia affectione credulitatis, sed hoc non esset verum, si assensus ille esset discursivus; ergo &c. Prob.min. nam esset necessarius necessitate consequentiæ, & specificationis, imo & exercitii; ergo &c.

Resp.neg.min. & cons.prob. Nam sicut assensus premissarum esset liber ex pia illa affectione, ita & assensus conclusionis, qui de illa libertate participaret.

Objic.4. Fides Angelorum non fuit discursiva; ergo nec nostra, quia illa est ejusdem speciei cum nostra. Prob.ant. nam intellectus eorum non est discursivus; ergo &c.

Resp.1.neg. utrumque ant. nam, ut diximus, intellectus eorum est discursivus, saltem virtualiter.

Resp.2. neg. cons. Nam licèt fides Angelorum non esset discursiva ex parte intellectus eorum, id non impediret, quin nostra esset ejusdem speciei, quandoquidem differentia illa veniret non ex parte habitus fidei, sed subjectorum.

Objic.5. Tota vis syllogistica fundatur in hoc principio, *Quæ sunt eadem uni tertio*, &c. sed assensus fidei nostræ non potest niti hoc principio; ergo nec vi discursiva. Prob. min. objectum formale fidei Theologicæ, seu motivum assensus ejus est quid divinum; sed illud principium non est quid divinum; ergo &c.

Resp.neg. 1.min.& dist. 2. non est quid divinum per identitatem formalem, vel per connexionem, seu dependentiam necessariam, con. per identitatem realem, & propriam, neg. min. nam omne revelatum habet necessariam connexionem, & dependentiam à veritate Dei, hoc ipso quod existit talis revelatio, vel talis propositio ut revelata.

Objic.

Objic.con.2.p. Ad omnem actum fidei necessariò concurrunt saltem hi duo actus: 1. quo creditur aliquid esse revelatum, & 2. quo creditur illud esse verum: sed ibi est discursus formalis; ergo in omni actu fidei est discursus formalis: min. patet: nam ibi sunt plures actus distincti, quorum unus infertur ex alio: probat. maj. non possum credere, *Deum esse Trinum*, nisi sciam, & credam, Deum hoc revelasse: sed hæc non possunt credi, & sciri, nisi per distinctos actus, quorum unus infertur ex alio; ergo &c.

Resp. dist. min. utramque: per actus plures virtualiter, con. plures formaliter, neg. min. nam ad hæc sufficit unus actus virtualiter quidem multiplex, ut diximus.

QUÆSTIO VII.

An conclusio illata ex duabus præmissis de fide, vel ex una de fide, & alia evidenti naturaliter, sit etiam de fide.

HÆc quæstio sequitur ex præcedenti: nam si fides est discursiva, vel conclusio est in se formaliter revelata; ut in hoc syllogismo, *Omne revelatum à Deo est verum: Sed quòd verbum caro factum est, revelatur à Deo; ergo verum est, quod verbum caro factum est*: vel conclusio non est in se explicitè revelata, sed implicitè, & virtualiter continetur in præmissis explicitè revelatis: ut si dicas, *Omnes Apostoli acceperunt Spiritum S. sed Petrus est Apostolus; ergo Petrus accepit Spiritum S.* hæc enim conclusio non videtur explicitè revelata, benè verò duæ præmissæ: vel 3. continetur in præmissis, quarum una est explicitè revelata, & alia est evidenter vera: ut si dicas, *Omnis homo est risibilis; sed Christus est homo; ergo Christus est risibilis.* Major est naturaliter evidens; minor autem est explicitè revelata, non autem conclusio. Quæritur, an omnes istæ conclusiones sint credendæ tanquam de fide? Et sic resolutio hujus quæstionis est etiam de objecto fidei, an sc. *quæ continentur implicitè in revelatis, sint objecta fidei*; quod suprà examinavimus.

CONCLUSIO.

Propositio illata ex præmissis revelatis est de fide, licèt in se non sit explicitè revelata. Idem est probabiliter de illa, quæ immediatè infertur ex una revelata, & alia evidentia naturali nota. Est communior cum Scotistis quoad 1. p. non ita quoad 2.

Prob. 1. ex Scoto docente, quòd in scientiis alia est evidentia, quam habent conclusiones ex seipsis, & alia, quam habent præmissæ ex terminis suis: *sed in creditis non assentitur propter evidentiam crediti, sed propter veritatem revelationis, cui assentitur, & illa est eadem respectu primorum articulorum* (qui explicitè, & in se sunt revelati) *& aliorum explicatorum ex illis*, (ut conclusiones illatæ ex revelatis,) *& ideo non est alius habitus unius, & alterius*, (assensus) *quia est idem objectum sub eadem ratione formali*, sc. revelationis.

Prob. 2. ex Patribus. Nam S. Gregor. Nazianzenus [1] probat, Spiritum S. esse Deum hoc argumento: *Datur Spiritus S. sed Spiritus ille est Deus; ergo Spiritus S. est Deus*. Major revelatur his verbis D. Petri; [2] *cur tentavit Satanas cor tuum mentiri te Spiritui S?* minor ibidem revelatur; [3] *non es mentitus hominibus, sed Deo*. Inde concludit articulum fidei, *Spiritus S. est Deus*, licèt ista non sit explicitè revelata; ergo conclusio illata ex duabus præmissis revelatis est de fide ex Nazianzeno, qui addit: *si te dicenta bis quinque, decem ex tuis verbis colligerem, an tibi nugari viderer? nequaquam profectò, cùm tua dicerem*. Conclusio autem ritè illata ex duabus præmissis de fide tam verè continetur in illis, & tam verè est revelata, saltem virtualiter, quàm numerus denarius asseritur ab eo, qui asserit bis quinarium.

Prob. 3. Illud est de fide, quod est revelatum; sed conclusio ritè illata ex duabus revelatis est revelata; ergo &c. prob. min. tota illa conclusio continetur in revelatis; ergo & ipsa est revelata. prob. ant. ex Axiomate prædicto; *quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*: sed in præmissis extrema conclusionis re-

[1] *Orat. de Spir. S.* [2] *act. 5.*
[3] *Ibid.*

revelata identificantur in medio, sc. ex revelatione; ergo & inter se identificantur ex eadem revelatione. Patet in hoc syllogismo, *Quælibet persona divina est Deus; sed Verbum est persona divina; ergo Verbum est Deus*. Idē patet ex syllogismo prædicto de Apostolis.

Confir. Assensus præmissarum est actus fidei; ergo & assensus conclusionis. Prob. cons. assensus conclusionis est propter assensum præmissarum; & in illo continetur, & est ex eodem motivo, sc. revelationis; ergo &c. probat. in præmissis assentior unioni extremorum cum medio propter revelationem; ergò propter eandem assentior identitati ipsorum extremorum inter se.

Prob. 2. p. Nam in tali casu materia conclusionis est revelata in præmissa, quæ est revelata in se immediatè; ergo tam hæc conclusio est de fide, quàm illa præmissa. Prob. ant. nam in hoc syllogismo, *omnis homo est risibilis; sed Christus est homo, ergo Christus est risibilis*, hæc conclusio est revelata in minori, *Christus est homo*, licet major non sit revelata, sed naturaliter nota. Sic in isto *omnis homo peccavit in Adam, sed Petrus est homo, ergo Petrus peccavit in Adam*, hæc conclusio est de fide, quia continetur in majori, quæ est revelata, cùm dicitur, *in quo omnes peccaverunt*; ergo &c.

Prob. 2. quia nisi conclusiones istæ essent de objecto fidei, non potuisset Ecclesia scrutando Scripturas plura definire, quæ ut credenda de fide statuit; sed cons. est falsum, & contra experientiam; ergo &c. Min. patet ex anathematibus pronuntiatis contra dissidentes. Prob. maj. nam paucissimæ veritates sic definitæ non continentur expresse, nec in terminis in Scriptura, vel traditionibus, sed tantùm implicitè; ergo &c.

Dixi autem 1. *conclusio, quæ immediatè infertur ex una præmissa revelata*; nam quæ inferuntur remotè, & post longos discursus cum auxilio scientiarum naturalium, non sunt propriè de fide, neque de scientia, sed Theologicæ, quæ participant de utraque. Nam talis assensus non tam nititur auctoritate revelationis divinæ, quàm lumine rationis naturalis: ut si probes, quòd *Deus est unus*, non immediatè, quia Deus est, sed ex aliis principiis natura-

lis

libus, ut demonstrari solet; alioqui tota Theologia esset habitus fidei, quod nemo dixerit. Loquor ergo de solis propositionibus, quæ colliguntur immediatè ex natura subjectorum revelatorum, quamvis sic deducantur ope aliqua scientiæ naturalis, quæ non tam est motivum assensus, quàm conditio quędam applicans objectum credibile ad potentiam creditivam.

Dixi 2. *probabiliter*; non enim quoad 2.p. puto improbabilem sententiam oppositam, quam tenent insignes Scotistæ, ut Mastrius, [1] & videtur satis conformis Scoto, [2] & aliis.

Objectiones con. 1.p. ex parte solutas habes in præcedenti: nam hoc ipso, quòd dicimus, fidem esse discursivam, sequitur, conclusionem ductam ex principiis fidei esse de fide.

Objic. 1. contr. 1. par. Verus assensus fidei nititur sola revelatione; sed assensus conclusionis ex præmissis revelatis non nititur revelatione; ergo &c Prob. min. nititur bonitate consequentiæ, quæ est quid naturale; nisi enim consequentia esset bona, negaretur; ergo &c.

Resp. neg. min. & dist. antec. nititur bonitate consequentiæ, ut conditione applicante objectum ut revelatum implicitè; con. ut motivo formali assensus, neg. ant. nam utimur discursu, ut magis applicetur intellectui ratio assentiendi, quæ est revelatio, quatenùs illud consequens continetur in revelatis, & ita assentimur illi propter revelationem præmissarum, in quibus continetur, & revelatur.

Inst. Assentimur consequenti, non ut revelato, sed propter consequentiam ejus ex revelatis; ergo revelatio non est formale motivum assensus. Probat. ant. nam consequens illud non est in se revelatum; ergo &c.

Resp. neg. 1. ant. & dist. 2. non est in se revelatum, explicitè, & formaliter, con. implicitè, & virtualiter, neg. ant. v.g. non est explicitè revelatum, quod Christi corpus sit realiter in hostia nunc à me consecrata, & tamen id ex fide credendum est; quia continetur in hac universali revelata: Christi corpus est in omni hostia ritè consecrata: & sic de cæteris.

Inst.

[1] *disp.* 6. *v.* 333. [2] 3. *d*, 24. *F. n.* 16.

Inst.2. Possum assentiri conclusioni ex duplici motivo. 1. propter identitatem cum præmissis revelatis, & 2. propter consequentiam; sed primum motivum facit, ut assensus sit actus fidei, non 2. ergo ille integer assensus non est fidei puræ, sed Theologiæ, scil. participans de fide, & scientia, vel opinione.

Resp.neg.maj. Nam rationabiliter non debeo assentiri conclusioni, nisi ex motivo, quo assentior præmissis; sed non assentior præmissis, nisi propter revelationem; ergo nec conclusioni; & forma discursus non est nisi quædam conditio applicativa, ut cognoscam, quomodo conclusio contineatur, & sit revelata in præmissis.

Objic.2. Per frequentes istos assensus acquiritur habitus non fidei, sed Theologiæ; ergo & illi sunt actus Theologiæ, non fidei. Prob. ant. nam habitus fidei est per se infusus, non verò acquisitus.

Resp.neg. utrumque ant. Nam per frequentes actus credendi acquiritur habitus, & augetur etiam moraliter habitus infusus, ut diximus aliàs.

Objic.1.con.2.p. ex Scoto. [1] *In omni mixtione certitudo conclusionis est certitudo præmissæ minùs certæ, ut ex majore de necessario, & minore de contingenti non sequitur conclusio de necessario, sed de contingenti, & ex præmissa de Scriptura non fit evidens* (conclusio) *sed credita:* uno verbo, *conclusio sequitur debiliorem partem:* sed pars evidens naturaliter est debilior, & incertior præmissa revelata; ergo conclusio illata ex præmissis revelata, & scientifica non est de fide, aut saltem est Theologica, sc. partim obscura, & partim evidens.

Resp.dist.maj. si conclusio sequatur æquè immediatè ex utroque motivo assensus præmissarum, con. si magis nitatur assensu præmissæ revelatæ, neg. maj. & cons. nam tunc certitudo, & obscuritas prævalet ex assensu præmissæ revelatæ. Nam ex eodem Scoto solutio habet tantam certitudinem, ex quanto procedet in accipiendo: quia si accipiatur de Scriptura, habet certitudinem, quam dixi, scilicet fidei; & tunc altera præmissa, quæ est naturaliter evidens, non est motivum formale credendi; sed pura conditio applicans præmissam revelatam, ut videas in illa contine-

[1] *Ibid.*

tineri conclusionem revelatam, ut patet in allato exemplo de peccato Adæ.

Objic. 2. Si conclusio ducta ex una revelata, & altera de lumine naturali esset de fide, habitus, & actus Theologiæ, & fidei non distinguerentur; sed conf. est falsum, & contra nos; ergo &c. Prob. maj. ex communi explicatione habitus, & actus Theologiæ, quam constat sic concludere ex una de fide, & alia de scientia; ergo &c.

Resp. neg. maj. & dist. antec. si concludat æquè ex principiis scientificis, & revelatis, con. si principaliter innitatur principiis revelatis, neg. ant. & conf. nam loquimur de illis conclusionibus, quas deducimus ex motivo, quo assentimur principaliter, & immediatè præmissæ revelatæ, quatenùs in ea continetur conclusio.

Inst. Illa immediatio continentiæ conclusionis in præmissa revelata non impedit, quin assensus sit mixtus ex utroque motivo; ergo non est puræ fidei. Probat. antec. alioqui præmissa naturalis esset frustra, & nihil conferret ad conclusionem: sed hoc falsum est; nam conclusio elicitur indivisibiliter ex utraque, & in hoc consistit forma syllogistica; ergo &c.

Resp. neg. ant. & dist. maj. nihil conferret, ut motivum formale assensus, con. ut dispositivum, & declarativum, seu applicativum revelati, neg. maj. & min. Nam, ut dicebamus in illo syllogismo, quòd *Petrus sit filius Adæ*, quæ erat præmissa naturalis, tantùm applicat illi individuo veritatem revelatæ de peccato omnium filiorum Adæ.

Objic. 3. Per nos illatio mediata conclusionis ex præmissa revelata non sufficit, ut sit de fide; ergo nec immediata. Probat. conse. quòd deducatur mediatè tantùm, non impedit, quin verè contineatur in præmissa revelata; ergo neque impedit, quin talis conclusio si de fide sit, verè deducatur ex præmissa revelata; ergo vel utraque est de fide, vel neutra, scil. tam quæ mediatè, quàm quæ immediatè infertur.

Resp. neg. conf. & ant. prob. quia cùm intellectus non statim videat connexionem conclusionis cum præmissa revelata, sed egeat ulteriori discussione cum

au-

auxilio scientiarum, & principiorum alienorum à fide, sequitur, conclusiones posteriores, & immediatiores magis dependere à ratiocinationibus, & principiis naturalibus, quàm à lumine fidei, & à motivo revelationis, sicut & talis conclusio: at conclusio, quæ immediatè infertur ex præmissa revelata, statim intellectus convincitur, quòd conclusio continetur in illa, & sic propter istam ut revelatam assentitur tali conclusioni.

QUÆSTIO VIII.

De certitudine fidei, qualis, & quanta sit. An possit ei subesse falsum.

CErtitudo est firmitas adhæsionis facultatis cognitivæ ad suum cognoscibile; & triplex est. 1. *objectiva*, quæ est firmitas immobilis objecti sive quoad essentiam, sive quoad existentiam, ut certitudo Dei, vel consistit in connexione necessaria prædicati cum subjecto, ut *homo est animal rationale*. 2. *subjectiva*, quæ se tenet ex parte intellectus, quatenùs firmiter adhæret alicui objecto. 3. *formalis*, quæ se tenet ex parte actus, & consistit in illa firmitate adhæsiva cognitionis, quæ excludit omnem dubitationem.

Rursus alia est *speculativa*, qua intellectus firmiter asentitur alicui propositioni, in qua nullam advertit rationem dubitandi, sed plenè convictus motivis asentiendi asentitur: alia *adhæsiva*, quæ venit à voluntate determinante ad asensum firmum sine hæsitatione, vel formidine.

Unde ad certitudinem requiritur 1. ut intellectus firmiter adhæreat. 2. ut objectum, cui adhæret, sit firmum, & stabile. 3. ut motivum, & ratio adhærendi sit infallibilis. 4. ut illud motivum sit debitè applicatum.

CONCLUSIO.

ABsolutè, & simpliciter loquendo, fides est certa, et certior omnibus aliis habitibus naturalibus speculativis, et practicis. Est communis.

Prob.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Fidei acquisitæ actus non est ita perfectè verus, sicut cum fide infusa* : 2. Item, *fides infusa est perfectior habitus simpliciter quocumque habitu acquisito, eò quòd ratione suæ perfectionis non potest causari nisi à Deo* : 3. Item, [2] *actus credendi in se est perfectior, quàm actus intelligendi elicitus ab habitu naturali perfecto primorum principiorum : quia est à principio perfectiori elicitus, & in objectum perfectius tendit*, scilicet Deum, qui est infinitè certus : 4. alibi dicit, *habenti fidem, quòd Deus inspiravit totam Scripturam Sacram, & quòd ipse est veritas infallibilis, certius debet esse, quidquid ab ipso in Scriptura est revelatum, quàm illud, ad quod quicumque intellectus potest naturali lumine attingere* ; ergo fides, ex Scoto, est omnimodè certissima.

Prob. 2. ex Script. nam inquit S. Petrus, [3] *habemus firmiorem propheticum sermonem, quàm sit visio oculorum*, & magis credit his, quæ audivit in Thabore, quàm his, quæ ibi vidit. Et Christus de verbis suis dixit, [4] *Cælum, & terra transibunt; verba autem mea non transibunt*, scilicet objecta scientiarum naturalium transibunt, & ipsęmet scientiæ, non autem objecta fidei, nec ipsa fides. Et certè [5] *si testimonium hominum accipitis, testimonium Dei majus est*: Et ait Paulus, *quod stultum est Dei, sapientius est hominibus* &c. ergo fides certior est omnibus scientiis humanis.

Prob. 3. ex SS. Patribus : Nam inquit Basilius, *fides supra rationales methodos animam ad assensum trahit*. Et Chrysost. [6] *fides dici non potest, nisi circa ea, quæ non videntur ampliùs, quàm circa ea, quæ videntur, certitudinem quis habuerit*; ergo certior est fides de non visis, seu de obscuris, quàm scientia de visis, & expertis. Et August. [7] *faciliùs dubitarem me vivere, quàm esse veritatem, quam audivi in corde*.

Prob. 4. Major certitudo cognitionis petitur 1. ex certitudine objecti, 2. ex infallibilitate medii, seu luminis, 3. ex firmitate principii, seu habitus inclinantis, & elevantis intellectum; sed hæc omnia in fide sunt certiora omni habitu naturali, vel obje-

cto,

[1] *3. d. 23. L. M.* [2] *4 d. 14. q. 3. E. n. 5.*
[3] *2. pe. 2.* [4] *Luc. 21.* [5] *1. Jo. 15.*
[6] *hom. 12. Heb. 7.* [7] *Confess. 20.*

cto, vel lumine scientiarum omnium humanarum ; ergo fides est certior. Prob. min. objectum primarium fidei est Deus, & veritates ejus ; motivum fidei est veritas, seu fidelitas, seu veracitas Dei in verbis suis, quæ undecumque est infallibilis ; principium activum est habitus supernaturalis infusus à Deo, qui non potest inclinare in falsum, nec in malum ; ergo ex omnibus illis principiis fides est certissima super omnes scientias humanas.

Confir. Nam etiam adhæsivè fides certior est ; christianus firmiùs adhæret veritatibus fidei, quàm ulli scientiæ, ut patet de tot myriadibus eorum, qui passi sunt tot horribilia tormenta, & mortui pro fide ista, cùm nullus fuerit philosophus, qui minimam jacturam, vel pœnam passus sit pro tuendis suis opinionibus.

Objic. Potest dubitari de veritate nota per fidem, non autem de nota per scientiam, & demonstrationem ; ergo scientia est certior fide. Prob. ant. ex Scoto, qui non respondet objectioni dicenti, quòd [1] *quantum ad non decipi non est certior fides infusa, quàm acquisita*. Et alibi, quòd *aliqua dubitatio stare potest cum fide* ; ergo fides infusa non excludit omnem dubitationem.

Resp. dist. ant. & prob. ejus, dubitatione imprudenti, & indeliberata, con. prudenti, & deliberata, neg. ant. utrumque. Nam inquit Scotus : habens talem notitiam revelatam à Deo non potest dubitare de veritate illius. Potest quidem tentante dæmone, aut ex præsumptione sollicitari aliquibus dubiis indeliberatis ; sed statim atque considerat, hæc esse revelata à Deo, nullam admittet dubitationem fides ejus. Scotus etiam loquitur de dubitatione circa proponentem parochum, aut catechistam, aut circa existentiam revelationis, quæ spectat ad fidem humanam, nisi fortè occurrat Ecclesiæ authoritas. Fortè etiam loquitur de dubio, non circa substantiam articuli, v. g. circa existentiam Trinitatis, sed circa quasdam quæstiones, quæ circa illam proponuntur, v. g. per quos actus generatur Verbum, & spiratur Spiritus S. &c. Denique Scotus ibi non loquitur resolutivè ex propria sententia, sicut cùm dicit, [2] quòd *fides infu-*

[1] 3. *d.* 23 *H. n.* 16. *d.* 24. *G. n.* 17. [2] *Quodl.* 14. *n.* 7.

infusæ non potest subesse falsum, quòd *fides infusa non potest inclinare in aliquod falsum; inclinat autem virtute luminis divini, cujus est participatio* &c.

Objic. 2. Assensus propter evidentiam est certior assensu propter revelationem; sed assensus scientiarum est propter evidentiam, & fidei assensus est propter revelationem; ergo ille est certior. Prob. maj. assensus propter evidentiam est necessarius ex determinatione naturæ, & assensus fidei est voluntarius, & liber, & contingens; ergo &c.

Resp. dist. maj. si evidentia nitatur motivo firmiori, quàm adhæsio, con. si non innitatur, neg. maj. & min. nam motivum assensus fidei est longè certius, & firmius quocumque medio evidentiæ. Nulla evidentia naturalis æquivalet infallibilitati verbi divini, cui innititur assensus fidei, & hæc non necessitat physicè ad assensum, benè verò moraliter.

Inst. Homo potest non assentiri objecto fidei proposito sub motivo revelationis, non autem conclusioni scientificæ; ergo hæc certior est. Ant. patet experientia tot apostatarum, & hæreticorum; ergo &c.

Resp. dist. ant. ex imprudentia, vel malitia, aut cęcitate, con. cessante malitia, vel imprudentia, aut cęcitate, neg. ant. & conf. prob. nam qui deficiunt à fide, ut hæretici, excęcantur malitia, & pravo affectu, quæ impediunt, ne considerent vim talis motivi, nempe auctoritatis divinæ. Imò potest retorqueri hoc argumentum de tot martyribus, qui passi sunt mille mortes potiùs, quàm desererent fidem; nam hoc arguit majorem incomparabiliter firmitatem fidei.

Objic. 3. Hæc veritas, *Deus est*, nota per demonstrationem tam est certa, quàm ut nota per fidem; ergo fides non est certior scientia. Prob. ant. nam est de eodem objecto, & tam certo; ergo &c.

Resp. dist. ant. objectivè, & materialiter, con. formaliter, & ex motivo, neg. ant. & conf. uterque assensus est de eodem objecto materiali, non autem ex eodem motivo formali: nam 2. nititur auctoritate Dei loquentis.

Objic. 4. Assensus veritatis evidentis, & scientificus est intensior assensu fidei; ergo & certior, nam assensus eò est certior, quò est intensior.

Resp.

Resp. neg. conſ. & prob. ejus. Nam quia aſſenſus fidei pendet à voluntate, quæ modò intensè, modò remiſsè agit, prout vult, intenſio præcisè non facit ad certitudinem majorem, aut minorem.

Inſt. Magis credimus viſui, quàm auditui; ſed ſcientia eſt de viſis, & fides de auditis; ergo illa eſt certior.

Resp. diſt. maj. magis credimus cęteris paribus, con. ſi ſint diſparia, neg. maj. viſus, & auditus de ſe ſunt duo ſenſus æquè determinati circa ſua objecta, ſed ſi ea non attingant æqualibus mediis ſibi propriis, fiet, ut certior ſit auditus, prout medium erit certius. Et hoc accidit in fide, quæ nititur infallibilitate Dei.

CONCLUSIO II.

H*Abitus fidei de ſe adeò certus eſt, ut illi non poſſit ſubeſſe falſum, vel mendacium, vel deceptio*. Eſt communis.

Prob. 1. ex Scoto. [1] Nam *fides infuſa non poteſt inclinare in aliquid falſum*: quod pluries repetit alibi paſſim.

Prob. 2. ex Concil. Trident. [2] dicente, quòd *fidei non poteſt ſubeſſe falſum*, &c.

Confir. ex Script. [3] Nam fides eſt *non in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. Loquimur ſapientiam non hujus ſæculi.... ſed Dei ſapientiam* &c. [4] Sapientiæ autem Dei non poteſt ſubeſſe falſum. *Cum accepiſſetis à nobis verbum auditus fidei, accepiſtis illud, non ut verbum hominum, ſed, ſicut eſt verè, verbum Dei*: ſed verbo Dei non poteſt ineſſe error, nec falſum, nec deceptio; ergo &c.

Prob. 3. Nulla virtus inclinat in malum; ergo neque in falſum: ſed fides infuſa eſt virtus, & quidem divina; ergo non inclinat in falſum: ant. patet ex definitione virtutis; eſt enim *bona qualitas mentis, qua rectè vivitur, & qua nullus malè utitur*: conſ. prob. tam enim proprium eſt virtuti intellectuali, qualis eſt hæc fides, inclinare in verum, quàm appetitivæ inclinare in bonum; ergo &c.

Con-

[1] *Quodl. 14. cit.* [2] *ſeſs. 6. c. 9.*
[3] *1. cor. 2.* [4] *1. Theſſal. 2.*

Confir. Nam fides est à solo Deo; sed Deus non potest fallere, nec inclinare in falsum; ergo neq; fides.

Prob. denique: in tantum fides infusa posset inclinare in falsum, quatenus inclinaret ad credendum aliquid ut revelatum, quod non esset revelatum; sed fides infusa non potest id facere; ergo nec fallere, nec inclinare in falsum. Maj. patet; quia non posset aliter fallere. Prob. min. nullus habitus fertur, aut inclinat extra objectum suum formale; sed objectum formale fidei est veritas ut revelata, & omnis propositio non revelata est extra objectum formale fidei; ergo fides non potest inclinare in propositionem non revelatam; ergo &c.

Vide, quæ diximus de veritate Dei: nam hinc facile colliges, quòd Deus non potest infundere habitum erroris, vel mendacii.

Objic. 1. Fides non magis determinatè respicit revelata, quàm intellectus verum, & voluntas bonum; sed intellectus potest assentiri falso, & voluntas appetere malum; ergo & fides inclinare in falsum assentiens rei ut revelatæ, quæ non est revelata.

Resp. neg. maj. quia intellectus habet pro objecto verum reale, aut apparens, & voluntas similiter bonum reale, aut apparens; at virtus supernaturalis fidei non habet pro objecto, nisi primam veritatem ut revelantem, & hoc in ratione virtutis, *qua nemo malè utitur*.

Inst. Virtus moralis potest tendere in bonum apparens; ergo & fides ut virtus potest tendere in rem apparenter revelatam, sed quæ non verè sit revelata. Ant. patet experientia de pietate, aut temperantia, & aliis, quæ sæpiùs errant.

Resp. neg. cons. quia objectum virtutis moralis est bonum honestum, ut propositum voluntati ab intellectu, & sicut iste potest errare in proponendo, ita & voluntas in appetendo. Non ita est de objecto fidei, nec de ipsa fide, quæ ut est à solo Deo, & essentialiter respicit Deum, ut primam veritatem loquentem, non potest inclinare in aliud: & si sic aliquando erramus, credentes aliquid revelatum esse, quod non est, id venit ex fide humana, & naturali, non ex divina, nec ex infusa.

Inst. 2. Tam potest à Parocho ignorante, vel maligno

gno proponi ut revelatum, quod non est, & rusticus tam tenetur ei credere, quàm ab intellectu bonum apparens pro vero; ergo perfecta est paritas inter has virtutes, saltem quoad deceptionem. Prob. ant. experientia tot errantium ex eo capite; & rustici sic credentes id faciunt ex obedientia, & pietate in Deum, & Ecclesiam, & sic facientes non peccant.

Resp. neg. conf. nam illa fides, qua crederent illi rustici, non est infusa, nec Theologica, sed acquisita, & humana; & isti non peccant, sed potiùs merentur, quia Deus intuetur cor: eorum ignorantia est invincibilis; & virtus est in affectu, non in intellectu.

Objic. 2. Fides, qua credebant Judæi Christum venturum, ante adventum Christi perseveravit usque in diem unum, aut alterum post nativitatem ejus, cùm nescirent eum jam natum; sed pridie nativitatis assensus erat verus, & postridie cessavit esse verus, & tamen erat actus ex eodem habitu utroque die; ergo ex eodem habitu potest exire actus verus, & falsus.

Resp. dist. maj. potuit durare ex diverso principio, con. ex eodem principio, neg. maj. & min. pro 2. p. nam ex ipso die nativitatis Christi, & adventus præsentis fides infusa cessavit influere in actum credendi eum ut futurum, sicut cessavit objectum ejus, & sic actus eorum cessavit esse ex fide infusa, & qui successit, erat ex fide humana, & acquisita, sicut ex ipso instanti non fuit amplius revelatus Christi adventus ut futurus, & cœpit revelari ut præsens.

Ut capias responsum, nota ex Scoto, quòd ad veros actus fidei concurrunt sæpè duo habitus, scilicet infusus, & acquisitus naturalis relictus ex frequentatis actibus etiam supernaturalibus præteritis, & cùm propter aliquam circumstantiam mutatam ex parte objecti ipsum cessat esse fidei infusæ objectum, manet tamen idem materialiter pro fide acquisita, quæ sola ex tunc influit in actus posteriores, quia objectum cessans esse revelatum, ita cessat esse objectum fidei infusæ, ut patet de nativitate Christi ante, & post existentiam ejus.

Inst. Actus, quo Christus credebatur venturus pridie nativitatis, est idem omninò postridie; ergo idem

actus

actus potest transire de vero in falsum, & eidem fidei potest subesse falsum.

Resp. dist. ant. est idem omninò materialiter, & in substantia, con. formaliter, & quoad circumstantias, neg. ant. ob rationē datā: sicut comestio carnis, quæ incipit die Jovis ante mediam noctē, & durat post illam, incipit esse peccatum, cùm incipit esse dies Veneris, ex mutatione objecti, & circumstantiæ temporis; ita est de illo actu credendi pridie, & postridie nativitatis Christi.

Inst. 2. Habitibus spei, & charitatis potest subesse error; ergo & fidei: prob. conf. non minùs illi sunt à Deo, quàm iste; ergo &c. prob ant. nam præscitus potest habere actus veræ spei, qua speret beatitudinem, sed tamen errabit, quia stante reprobatione hoc est impossibile; ergo &c.

Resp. neg conf. nam objectum fidei est veritas ut revelata, & statim ac cessat esse revelata, cessat esse objectum fidei. Objectum verò spei, & charitatis est bonum, non præcisè ut reale, sed ut divinum, quale repræsentatur voluntati, cui potest offerri bonum apparens, quod sicut est objectum earum, ita & illi actus sunt ab eis.

Objic. 3. Fides infusa facit credere, quòd in hostia consecrata existit realiter Corpus Christi, sed possum, aut debeo credere aliquam hostiam esse consecratam, & sub illa Christum adorare, ubi verè non est, sicut hostia non est consecrata; ergo fidei potest subesse falsum.

Resp. dist. maj. facit credere Christum esse sub hostia consecrata in communi, con. in particulari hic, & nunc, neg. maj. & conf. nec enim ad hoc obligat fides infusa, sed humana, quæ non permittit suspicari, nec dubitare de probitate ministri in re tanti momenti.

Objic. 4. Assensus conclusionis ex una præmissa naturali falsa, & alia revelata, & vera est ab habitu fidei æquè, ac scientiæ, vel opinionis: nam ambæ præmissæ causant partialiter conclusionem, & ita est de assensibus illarum, sed huic potest subesse falsum; ergo & illi: prob. min. in hoc syllogismo, *Ubi sunt naturæ integræ, ibi sunt duæ personæ; sed in Christo sunt duæ naturæ integræ; ergo & duæ personæ.*

Resp.

Respondeo dist. maj. est ab habitu naturali, & acquisito, con. ab habitu infuso, & supernaturali, neg. maj. & dist. prob. ambæ præmissæ, & ambo assensus ex diversis principiis, & motivis, con. ex eodem principio, & motivo, saltem integrè, neg. ant. nam ex Scoto, assentior huic minori, *in Christo sunt duæ naturæ integræ* ex duplici fide, acquisita, & infusa: & quia consequens cessat esse objectum fidei infusæ, quia cessat esse verum, nec revelatum, si assentior majori, quæ est falsa, cogor quidem concedere consequentiam, sed non per fidem infusam, quia consequens non est objectum ejus, sed solius fidei acquisitæ, ideo hæc sola concurrit ad assensum ejus, si assentior.

DISPUTATIO VI.

De actibus fidei Theologicæ.

EX hucusque dictis de fide habituali facilia sunt, quæ dicenda restant de actibus ejus. Ideo nos ab illis, quàm breviter fieri poterit, expediemus.

QUÆSTIO I.

Quid, quotuplex, & qualis sit actus fidei, & an sit supernaturalis in substantia.

ACtus fidei est assensus firmus propositionis in authoritate Dei revelantis fundatus. Nam inquit August. [1] *credere nihil aliud est, quam cum assensione cogitare*. Et alibi: [2] *Quid est credere, nisi consentire verum esse, quod dicitur?* Apostolus autem dicit, [3] quòd fides est *substantia rerum credendarum argumentum non apparentium*. Denique actus fidei, & actualis assensus, quo intellectus audiens, quòd tale objectum est revelatum à Deo, dicit, *hoc est verum*, alius est *internus*, sc. ipsemet assensus in mente formatus: alius externus, sc. exhibitio assensus interni per aliquod signum sensibile.

Rursus alius est *explicitus*, qui est de objecto ali-

[1] *Prædest. SS.* 1. [2] *Spir. & lit.* 31.
[3] *Hebr.* 11.

quo determinato secundum propriam ejus rationem, ut cum dico, *Credo in Deum unum in essentia, & trinum in personis:* alius *implicitus*, qui non terminatur ad ullum articulum determinatum in specie, vel individuo, sed ad plures in genere, ut si dicas, *credo omnia, quæ credit Ecclesia, vel quæ Deus dixit ut credenda.*

Diximus autem, fidem elicitivè esse ab intellectu, & hunc ad talem assensum moveri à voluntate per actum, qui dicitur *pia affectio* credendi, & ideo omnis actus fidei est liber imperativè, non autem elicitivè.

Iterum distingui solent actus *credendi Deo*, & *credendi Deum*, & *in Deum*, juxta triplicem respectum, quem habet fides ad Deum. 1. respicit Deum ut dicentem aliquid, & ut objectum formale, sive ut rationem credendi, & sic *credimus Deo revelanti*, seu dicenti, quia scimus, eum esse veridicum. 2. respicit Deum ut objectum materiale, & attributionis fidei; & idem est, ac si dicas, *credo Deum esse*. 3. respicit Deum ut finem ultimum credendorum, & operum omnium nostrorum, quasi dicas, credendo, seu *tendere volo in Deum quasi in finem ultimum*, & hic actus præcipuè pendet ab affectione voluntatis. *Credere in Deum est credendo amare, est credendo in eum ire; credendo ei adhærere, & membris ejus incorporari*, inquit August. [1] & hoc præstat charitas per fidem, aut fides per charitatem illam dirigendo. Non semper tamen sic illi actus distinguuntur, sed sæpe confunduntur, & pro eodem sumuntur, quod meminisse juvabit.

Item alii actus fidei sunt *naturales*, qui ab intellectu, & habitu fidei acquisito procedunt; alii *supernaturales*, qui sunt supra vires facultatis humanæ, quæ ad eos non posset attingere, nisi elevaretur per habitum supernaturalem, & lumen divinum fidei actuale, aut habituale, & per concursum gratiæ excitantis, & adjuvantis, & ex pia voluntatis affectione.

Circa existentiam actuum fidei, nec circa quidditatem eorum nihil restat disputandum suppositis iis, quæ huc usque diximus de objecto, & habitu ejus infu-

[1] *ser. 1. ver. Dom.*

infuso, sed disputari solet de supernaturalitate eorum, an sint supernaturales in substantia, an secundum modum tantùm.

Illud autem dicitur supernaturale *in substantia*, quod secundum totam suam entitatem æquè, ac secundum omnem modum, quo producitur, excedit vires naturæ, ita ut nullum agens in toto causarum naturalium ordine possit ejus entitatem producere: *Quoad modum* autem dicitur supernaturale, quando secundum suam entitatem non excedit vires agentis naturalis, sed secundum modum aliquem ejus, vel circumstantiam; ut visio in eo, qui fuit cœcus, est actus *in substantia* naturalis oculo, sed in modo, quatenùs succedit cęcitati, est supernaturalis: nam in tali circumstantia nulla virtus naturalis potest eam facultatem reparare, postquam semel amissa est: nam *à privatione ad habitum non datur regressus* naturaliter. Visio autem intuitiva Dei est supernaturalis in substantia, quia excedit omnes vires naturæ quoad entitatem suam æquè, ac quoad modum. His positis

CONCLUSIO.

Actus fidei eliciti, sicut oportet, ad justificationem, vel meritum vitæ æternæ sunt supernaturales, non quoad substantiam, sed quoad modum, saltem id probabile est. Ita Scotistæ.

Prob. 1. ex Scoto, [1] cui cùm objicitur, *cognitio naturalis de Deo, & cognitio fidei infusæ distinguuntur specie in intellectu; ergo dilectio naturalis, & dilectio charitatis in affectu*, respondet, *nego ant. de actu naturali, & supernaturali, quia credere supernaturale est actus, ut elicitur secundum inclinationem fidei infusæ; credere autem naturale est actus elicitus secundum certitudinem acceptam ab aliquo testificante*. Imò putat, [2] eundem numero actum posse elici ab utraque fide, sc. naturali, & supernaturali; ergo ex Scoto non differunt quoad substantiam. Idem docet [3] de actu charitatis naturalis, & supernaturalis: *naturale, & supernaturale non distinguunt naturam alicujus in se, sed tãtùm in comparatione ad agens.*

[1] *Quodl.17.L.n.10.* [2] *2.d.17.FF.vel q.3.n.21.* [3] *4.d.10.q.8.G.n.9.*

Prob. 2. ex Concil. Trident. [1] & aliis citatis, ubi de necessitate gratiæ supernaturalis. Nam anathema dicitur ei, qui dixerit, *hominem absque supernaturalis gratiæ auxilio posse credere, sperare, & diligere, sicut oportet, ut ei gratia justificationis conferatur*. Et suprà docuerat, eos non disponi ad gratiam illam, nisi *dum excitati, & adjuti divina gratia, fidem ex auditu concipientes*, &c. Idem docuerat Concil. Arausic. & communiter SS. Patres, & ipsa Scriptura, dicente Apostolo; *non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis* &c.

Prob. 3. Nam in non baptizatis ad actus fidei disponentis ad justificationem concurrit gratia excitans, & adjuvans, & pius motus in Deum ortus ex eadem gratia, ex Concil. cit. & in baptizatis concurrit ipse habitus fidei infusæ; ergo ex illis principiis actus fidei disponentes ad justificationem, aut ad meritum sunt verè supernaturales.

Prob. 2. p. 1. ex Concil. cit. Nam cùm negat, *posse hominem credere, sicut oportet, ut ei gratia justificationis conferatur*, satis indicat, eum sine illa gratia posse credere, sperare, & diligere naturaliter; alioqui particula illa superflueret, & dicere debuisset Concilium absolutè; non posse hominem credere &c. sed addendo, *sicut oportet*, apertè supponit, posse haberi aliquos similes actus naturaliter, qui non disponunt sufficienter ad gratiam, vel meritum vitæ æternæ: ergo credere ex fide naturali, & credere ex fide supernaturali non differunt specie, seu in substantia.

Prob. 2. Tota differentia inter actum naturalem, quo credo Deum esse trinum, & actum supernaturalem, quo idem credo, est, quia iste est propter Deum revelantem, & ex influxu habitus fidei infusæ, aut etiam ex motu gratiæ actualis; ille verò est de eodem objecto, sed propter auctoritatem Parochi, aut Doctoris: sed hæc non faciunt differentiam substantialem, & intrinsecam, sed modalem; ergo actus fidei naturalis, & supernaturalis non differunt quoad substantiam, sed quoad modum. Maj. patet: nec enim potest assignari alia ratio differentiæ. Prob. min. rationes illæ sunt tantùm extrinsecæ termi-

[1] *Sess. 6. can. 3. & cap. 6.*

terminationes, vel influentiæ; quia scilicet unus terminatur ad Deum revelantem, & est effectivè ab habitu infuso fidei, aut à gratia actuali; alter verò terminatur ad hominem revelantem, & pendet effectivè ab aliquot motivis credibilitatis humanæ, & ambo sunt actus ejusdem potentiæ, & de eodem objecto obscuro; sed istæ differentiæ sunt ab extrinseco, & ab aliquot modis; ergo &c. Prob. min. nam revelatio, nec habitus, nec gratia non intrant entitatem actus credendi; ergo non sunt illi intrinseca.

Confir. Nam possum credere idem Mysterium Trinitatis ex utroque motivo simul, scilicet propter Deum, & propter Parochum, & eodem actu; ergo illa differentia revelationum non facit diversitatem substantialem, sed tantùm modalem, quatenùs ex parte Dei, quem respicit ut dicentem, & habitus, à quo pendet effectivè partialiter, est supernaturalis, & ex parte Parochi, & habitus acquisiti, à quibus etiam pendet partialiter, est naturalis; ergo tota naturalitas, & supernaturalitas sunt differentiæ purè modales, & extrinsecæ; nec aliud dicunt in actibus illis, nisi relationes extrinsecas ad causas eorum etiam extrinsecas, sed in entitate, & quoad substantiam sunt ejusdem rationis. Certè testimonium Dei, & habitus fidei tam sunt extra substantiam actus credendi, quàm ignis extra essentiam caloris; quem iste producit in mea manu.

Prob. 3. Si actus supernaturalis fidei, quo credo Deum esse, differret specie, & quoad substantiam ab actu, quo idem credo naturaliter ex habitu acquisito, possem naturaliter, & certò scire, me habere fidem supernaturalem, (idem est de spe, & charitate) nam experiret in me tales actus, sed cons. est falsum, ut patet ex dictis suprà, & de gratia, quia *nescit homo, an amore, vel odio dignus sit*, &, *quis te discernit*? &c. ergo illi actus non differunt quoad substantiam, sed quoad modum.

Prob. denique. Si actus fidei esset supernaturalis in substantia, esset ejusdem ordinis cum ipso habitu; sed cons. est falsum; ergo &c. Maj. patet: nam habitus fidei non est altioris supernaturalitatis, vel ordinis, quàm in substantia, ita ut istud lumen (idem est de spe, charitate, & lumine gloriæ) istud,

inquam, lumen non possit produci, nec quidquam illi simile ab ullo agente creato, & in hoc consistit supernaturalitas quoad substantiam. Prob. min. nam intellectus concurrit ad productionem illius actus cum illo habitu, non autem ad productionem luminis fidei, sicut nec luminis gloriæ: imò fides naturalis potest credere omnia illa, quæ credit fides supernaturalis; ergo actus fidei non est æqualis ordinis, vel supernaturalis cum ipso habitu infuso.

Confir. ex dictis ex Concilio Trident. & Arausic. quæ dicunt, gratiæ supernaturalis auxilium esse necessarium homini, ut credat, *sicut oportet*. Nam, ut jam notavimus, satis indicant, eum aliquo modo posse credere sine illa gratia, & viribus naturæ easdem veritates, & per actus similes: sed non essent similes, si credere, *sicut oportet*, esset actus supernaturalis in substantia; ergo &c.

Dixi (*saltem id probabile est*.) Nam opinio contraria de supernaturalitate substantiali horum actuum non caret probabilitate, maximè attenta dignitate tot insignium Theologorum ex Thomistis, & recentioribus, qui eam mordicùs tenent: &, ni fallor, quæstio potest reduci ad controversiam de nomine. Nam ejus decisio pendet à significato supernaturalitatis *quoad substantiam*, & *quoad modum*, Si enim ad 1. nihil requiratur, nisi concursus alicujus principii, vel objecti supernaturalis, licèt etiam ad eundem concurrant alia principia naturalia, actus illi fidei possunt dici supernaturales *in substantia*, ut volunt adversarii. Si autem ad hanc *supernaturalitatem in substantia*, requiratur, ut nulla causa naturalis concurrat, certum est, quòd isti actus fidei non sunt propriè supernaturales *in substantia*, & *simpliciter*, sed tantùm *quoad modum*, & *secundum quid*, ut nos dicimus.

Objic. 1. con. 1. p. Actus credendi sunt ab homine ut agente naturaliter per intellectum, qui est potentia naturalis; ergo sunt naturales. Prob. ant. si non essent ab homine naturaliter agente, non imputarentur illi ad meritum; sed conf. est falsum; ergo &c. Prob. maj. nam tribuerentur illi dono gratuito, & supernaturali; ergo debent esse ab eo, ut agente naturali.

Resp.

Resp. dist.ant. & maj. ab homine ut adjuto, & elevato per habitum, vel gratiam supernaturalem, con. ab homine ut agente nudo, & purè naturali, neg. ant. utrumque: nam cùm liberè cooperetur illis donis, cooperatio illa libera imputatur ei ad meritum, ut diximus de gratia.

Objic. 1. conc. 2. p Actus credendi est opus Dei; ergo est totus, & quoad substantiam supernaturalis. Prob. ant. *hoc est opus Dei, ut in eum credatis.* [1] Et, *vobis datum est, ut in eum credatis, & hoc est opus Dei.* [2] Et, *nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Idem docent Concilia, sc. fidem esse donum Dei: ergo &c.

Resp. dist. ant. & conf. prob. est opus Dei cooperante homine, con. Dei operantis se solo, neg. ant. & conf. prob. opus supernaturale quoad substantiam est à solo Deo; si verò naturalis aliqua causa ei cooperetur, ut intellectus, & voluntas cooperantur actibus fidei, & spei, & charitatis, non est simpliciter supernaturale, sed secundum quid, seu quoad modum.

Objic. 2. Actus omnes specificantur ab objecto formali, etiam quoad substantiam; sed actus fidei sunt supernaturales ex objecto formali; ergo &c. Prob. min. habent pro objecto formali revelationem divinam, sed hęc est supernaturalis in substantia; ergo & actus ipsi.

Resp. dist. min. specificantur extrinsecè, con. intrinsecè, neg. min. specificantur intrinsecè per formam suam absolutam, sicut sunt entia absoluta.

Inst. 1. Actus illi essentialiter includunt aliquid supernaturale, scil. infallibilitatem, & certitudinem, quam habent à veritate Dei; ergo &c. Prob. ant. illa enim certitudo non est à natura; ergo est supernaturalis.

Resp. neg. ant. & rationem ejus, nempe quòd illa certitudo sit de intrinseca ratione actus fidei, nisi reduplicativè, & quatenùs fit, *sicut oportet*; & hoc advenit illi, prout respicit Deum ut revelantem, qui non potest fallere, nec falli, & prout est ab habitu fidei, qui non inclinat nisi ad verum revelatum. Utrumque autem, scil. revelatio, & habitus sunt ex-

[1] *Jo.* 6. [2] *Phil.* 5.

tra entitatem actus. Denique certitudo est relatio conformitatis ad testimonium Dei, cui non potest subesse falsum. Relatio autem non potest esse de essentia absoluti, qualis est actus fidei.

Inst. 2. Assensus innixus testimonio Dei, & infallibilis differt specie ab assensu innixo testimonio hominis; & fallibili: sed supernaturalitas primi assensus venit à testimonio Dei; ergo facit differentiam specificam ejus ab assensu fidei naturalis. Prob. maj. effectus diversarum specie causarum differunt etiam specie, sed testimonium Dei, & hominum differunt specie; ergo & effectus, seu assensus illi naturalis, & supernaturalis differunt specie.

Resp. dist. 1. magis differunt inadæquatè, & quoad modum, con. adæquatè, & quoad substantiam, neg. 1. maj. & dist. 2. si causæ sunt omninò disparatæ, & non subordinatæ, conc. si non sunt omninò disparatæ, sed aliquo modo subordinatæ, neg. maj. & min. Nam causæ illæ, scil. revelatio humana cum intellectu naturali, quæ sunt causæ actus naturalis fidei, subordinantur habitui infuso, & testimonio Dei supernaturali: ista duo perficiunt duo priora cum illa subordinatione, & simul concurrunt ad eundem actum.

Inst. 3. Differentia specifica objectorum formalium facit differentiam actuum fidei, & scientiæ, sed objecta formalia actuum fidei naturalis, & supernaturalis differunt specie, scil. testimonium infallibile Dei, & fallibile hominis; ergo & diversificant actus fidei naturalis, & supernaturalis.

Resp. neg. parit. nam 1. objecta formalia scientiæ, & fidei sunt omninò disparata, & non subordinata: non ita est in fide naturali, & supernaturali quoad testimonium Dei, & hominis, ut dictum est. 2. objectum materiale scientiæ ex se, & in se est evidens, & necessario connexum cum suis principiis: at in fide certitudo non venit ab entitate objecti, sed extrinsecè à voluntate Dei, & revelatione; ideò non influit in actum quidquam intrinsecum, quod non sit in actu naturali credendi, sed puram supernaturalitatem, & certitudinem ex parte causæ extrinsecæ.

Objic. 3. Actus fidei infusæ disponunt ad formam supernaturalem in substantia, scil. ad gratiam sanctificantem; ergo & ipsi sunt supernaturales in substan-

tia.

tia. Ant. patet ex Conc. Trident.cit.prob. conf. nam dispositiones sunt ejusdem ordinis cum forma, ad quam disponunt, sed gratia illa est supernaturalis in substantia; ergo &c.

Resp.neg.cons. & maj.absolutè. Nam in naturalibus dispositiones ad formas substantiales sunt accidentia, & in moralibus sufficit aliqua proportio, qualem Deus ordinavit ad meritum, v.g. supernaturalitas aliqua in actibus meritoriis, qualis est in actibus istis fidei, qui non sunt dispositiones physicæ, sed morales.

Objic.4. Habitus supernaturales in substantia non dantur purè ad certitudinem, vel facilitatem, aut perfectionem actuum, sed simpliciter ad agendum; ergo dantur ad substantiam actuum, non verò ad modum eorum; ergo actus fidei infusæ sunt simpliciter supernaturales, & in substantia.

Resp.dist.ant. ad agendum simpliciter, quatenùs sine illis potentia non posset habere illos actus, con. quatenùs tota entitas actuum est ab illis sine concursu activo potentiæ naturalis, vel quatenùs hæc non possit habere similes actus in substantia, neg. ant. nam in hoc sensu falsum est, ut patet ex dictis. Nam intellectus per virtutem suam naturalem concurrit effectivè ad illos actus credendi.

Collige 1. idem esse dicendum de supernaturalitate actuum spei, & charitatis propter easdem rationes.

Collige 2. naturalitatem, aut supernaturalitatem in actibus non semper venire ab objecto, nequidem formali: nam fides naturalis potest tendere naturaliter ad objectum sive formale, sive materiale, ad quod tendere potest infusa. Nam ex habitu acquisito ex actibus credendi Mysterium Trinitatis propter Deum veracem acquiritur habitus ad similes actus: nam hæretici, qui non habent fidem infusam, tam firmiter ex tali habitu, & ex eodem motivo credunt Trinitatem Divinam, quàm ante amissam fidem supernaturalem: & de hac fide potest intelligi, quod dicitur de dæmonibus, scil. quòd *credunt, & contremiscunt*.

QUÆSTIO II.

De necessitate actuum fidei, qualis, & quanta sit.

NEcessitas alia est *medii*, seu finis, & est connexio medii ad finem, quæ talis est, ut non possit obtineri finis sine tali medio; & hoc sive ex natura mediorum sic connexorum cum fine, ut necessitas alimenti ad conservationem vitæ, sive ex libera dispositione illius, à quo pendet finis, ut necessitas baptismi in lege nova pro remissione peccati originalis, ex institutione divina: Alia est *necessitas præcepti*, quæ venit ex lege positiva superioris præcipientis, aut prohibentis aliquid: talis est necessitas jejunii in quadragesima. 1. non admittit excusationem, benè verò 2. & sic non cadit in infirmos.

Necessitas medii, alia est *absoluta*, qua nisi realiter, & de facto applicetur medium, non obtinetur finis; ita sine alimento non obtinetur conservatio vitæ, nec sine baptismo in re, vel in voto non obtinetur remissio: Alia *secundum quid*, quando sine medii applicatione reali potest quidem absolutè haberi finis, sed non ita perfectè, nec facile, ut medicina ad recuperandam sanitatem: sic Sacramentum Pœnitentiæ in adulto peccatore, quæ suppleri potest contritione perfecta cum voto sacramenti, &c.

3. Necessitas tam *præcepti*, quàm *medii* alia est *directa*, & *immediata*, quando res, quæ dicitur necessaria, talis est in se, & secundum se, ut quando actus, qui præcipitur, obligat ex propria honestate; ut amor Dei in adultis est directè, & in se necessarius ad salutem: Alia *indirecta*, & *per accidens*, quæ nascitur ex connexione, quam res necessaria habet cum ea, quæ præcipitur directè.

4. Duplex est præceptum fidei, 1. *positivum*, seu *affirmativum*, quo præcipitur, ut credamus omnia, quæ nobis Ecclesia proponit ut revelata. 2. *negativum*, quo prohibemur credere doctrinas erroneas, & contrarias veritatibus revelatis.

Quæritur hìc, an fidei Theologicæ actus sit necessarius homini ad salutem, & quidem adulto: nam

nam infantes non sunt capaces, nisi fidei habitualis. 2. qualis sit ille actus necessarius, an externus, an sufficiat internus, 3. qualis sit illa necessitas.

CONCLUSIO I.

Actus internus est necessarius homini habenti usum rationis ad salutem necessitate medii, & praecepti. Est communissima.

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui postquam necessitatem habitus fidei infusae asseruit, sic probat necessitatem actualis: *Dico, quòd necessarium fuit pro omni statu habere actum implicitum de omnibus...... sed habere solùm talem actum non sufficit, sed in habente usum rationis requiritur actus distinctior, & explicitus;* & hoc de eadem necessitate, qua dicit necessariam esse fidem habitualem, scil. necessitate medii, sc. *ut anima sit accepta Deo*, &c.

Prob. 2. ex Script. [2] *justus ex fide vivit*. Et, [3] *sine fide impossibile est placere Deo: credere oportet accedentem ad Deum* &c. [4] Item, *ex fide justificat gentes Deus*. [5] Et, *gratia salvati estis per fidem*. Haec, & similia probant necessitatem medii aequè, ac praecepti.

Prob. 3. ex Conc. Trid. [6] quod credere ponit primam dispositionem ad justificationem. Nam inquit: *credere incipiunt* &c. Et baptismum dicit sacramentum fidei, *sine qua nulli unquam contigit justificatio*. Et infrà; *fides est humanae salutis initium, fundamentum, & radix, ergo* &c.

Prob. 4. ex Patribus: nam inquit August. [7] *sine fide nemo ad filiorum Dei consortium potest venire*. Et S. Fulgent. [8] *sine fide nulla potest prodesse, imò nec esse conversio*: Et sic de aliis. Unde concludit Scotus, [9] admittendam esse necessitatem fidei propter auctoritatem Scripturae, & Patrum. Non desunt rationes Theologicae, sed haec sufficiunt, ut indubitata sit assertio.

Prob. 2. p. *de necessitate praecepti* 1. ex Script. cit. nam illa

[1] 3. *d.* 25. *q.* 1. *A. n.* 2. [2] *Habac.* 2. [3] *Hebr.* 11. [4] *Gal.* 3. [5] *Ephes.* 2. [6] *ss.* 6. *c.* 9. *&* 7. [7] *ser.* 31. *temp.* [8] *de fide.* [9] *d.* 23. *n.* 14.

illa dicuntur verè præceptoriè, addendo minas exclusionis à salute, & gratia pro non credentibus. Item magis præceptivè loquitur Joannes: *Hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomine filii ejus*, & quidem sub pœna damnationis. *Qui non crediderit, condemnabitur*. Et Apostolus; *justus ex fide vivit: quòd si subtraxerit se, non placebit animæ meæ*. Displicere Deo maxima est pœna. Non solent autem superiores minari pœnas, nisi transgressoribus præceptorum; ergo fides actualis est necessaria de præcepto, & quidem graviter.

Confir. Nemo damnatur, nisi propter peccatum grave; nec est peccatum, nisi ubi est transgressio præcepti gravis, sed Deus non credenti minatur damnationem, ergo &c.

Prob.denique. Nam necessitas medii includit etiam necessitatem præcepti, maximè in moralibus, in quibus consecutio finis non dependet physicè, neque ex natura rei à medio, sed ex voluntate, & pacto, seu lege ex parte illius, à quo dependet consecutio finis, sed consecutio salutis, seu finis non dependet physicè, sed moraliter à mediis, seu à credere, & quatenùs Deus statuit non dare salutem nisi credenti; ergo credere est de necessitate præcepti divini.

Objic. 1. Gentes non habent fidem supernaturalem, sed sufficit eis fides naturalis Dei, & legis naturæ; ergo fides non est necessaria ut medium, neque ex præcepto. Prob. ant.nam *gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt*; ergo non ex fide supernaturali, sed naturali cognitione salvantur.

Resp. neg.1. ant.& dist.2. quæ legem Mosaicam, sed ex lumine naturæ cum auxilio gratiæ, ac fidei, saltem actualis, con. ex puro lumine naturæ, & sine auxilio gratiæ, neg.ant. nec enim id intendit Apostolus, ut diximus de gratia, sed loquitur de gentibus, quæ non habebant legem scriptam, ut SS. Patriarchæ in lege naturæ, & plures gentiles extra Judæam. Loquitur etiam de aliquibus operibus naturaliter cognitis, & bonis, sed non meritoriis.

Inst. Christus ad salutem non requirit nisi observantiam mandatorum, *Si vis ad vitam ingredi*, ser-

serva mandata: sed nullibi legitur mandatum credendi: ergo non est necessarium credere necessitate medii, nec præcepti.

Resp.neg.min. est enim de lege naturæ, & veteris, & Euangelicæ, ut patet ex locis citatis de Patriarchis, & Prophetis, & Euangelio.

Objic.2. Fides non est magis necessaria, quàm Baptismus, sed hic non est necessarius necessitate medii; ergo nec fides. Prob. min. baptismus in adultis suppleri potest per contritionem, & votum; ergo &c.

Resp.neg. maj. loquendo de baptismo in re. Nam occurrunt casus, in quibus hoc sacramentum non potest recipi; Deus ideò pro sua misericordia indulsit, ut suppleri possit per fidem, contritionem, & votum, quæ omnia semper sunt possibilia omni utenti ratione mediante auxilio gratiæ, quæ nemini deest. Et sic neminem dispensat ab obligatione credendi: excipio pueros, & amentes, qui cùm usu rationis careant, sunt incapaces actuum fidei.

Inst.Fides aliquando est impossibilis; ergo non magis est necessaria, quàm baptismus. Prob.ant. in casibus ignorantiæ invincibilis Dei,& credendorum homo non potest credere in Deum, nec ullam veritatem ab eo revelatam: *quomodo credent sine prædicante;* ergo &c.

Resp.neg.ant. & suppositum prob. nempè possibilitatem talium casuum, ut diximus tr. de Deo: nec enim admittimus possibilitatem ignorantiæ invincibilis Dei.

Inst.2. Tam potest haberi in voto, quàm baptismus; ergo tam potest suppleri.

Resp.1. neg. ant. neque enim haberi potest fides in voto sine ipsa fide in re, quia essentialiter continetur in sui voto.

Resp.2.neg. cons. quia sicut votum non supplet defectum, quando haberi potest in re, ita est de fide, quæ facilè haberi potest in re, quàm in voto; imò nec potest haberi in voto, nisi habeatur in re.

Objic.3.Baptizatus potest statim mori post adeptũ usum rationis, ita ut non habeat tempus eliciendi actum fidei, neque etiam amittendi acceptam gratiam in baptismo: ergo tunc salvabitur sine actu fidei; ergo hæc non est simpliciter necessaria necessitate medii.

Resp.

Resp. 1. ex aliquorum mente neg. conſ. Nam in rigore omnis homo compos rationis tenetur ſtatim converti, & per conſequens credere, *&, ſi non crediderit, condemnabitur*.

Reſp. 2. diſt. conſ. ſi non fuerit ſufficienter compos rationis ad eliciendum actum fidei; con. ſi fuerit, & potuerit credere, & non crediderit, neg. conſ. nam ſi habeat uſum ſufficientem rationis, & libertatis, & reliqua ad agendum requiſita, peccabit, ſi non agat, & credat; & ſic damnabitur.

CONCLUSIO II.

PRæceptum credendi eſt poſitivum divinum, & etiam naturale.

Prob. 1. ex Scoto cit. nam obligatio credendi non venit poſitivè, niſi à diſpoſitione providentiæ divinę, quę ſic nos dirigit in finem. Nam cùm aſſerit *neceſſitatem fidei propter auctoritatem Scripturæ, & Patrum*, ſatis indicat, eam eſſe præceptum poſitivum divinum.

Prob. 2. p. ex dictis. Niſi Deus præciperet credere, non inſtigeret pœnas non credentibus, ſed infligit pœnas non credentibus, ut patet ex Script. cit. & quidem acerbiſſimas; ergo præcipit poſitivè actus fidei.

Confir. Nam per Sapientem Deus dicit: [1] *crede Deo, & recuperabit te*. Et, *qui timetis Dominum, credite illi*. Et ſimiliter obedientibus huic præcepto promittit mercedem: *Crede tantùm, & ſalvaberis*. Et, [2] *qui credit in me, non morietur in æternum* &c.

Prob. 3. Credere pendet ab interno actu intellectus, & voluntatis ad hoc inclinantis, ſed Deus ſolus poteſt præcipere actus purè internos, ut diximus alibi; ergo præceptum credendi eſt poſitivum, & divinum.

Prob. 2. p. de præcepto naturali. Nam lumen naturæ dictat, Deum eſſe veracem, & infallibilem, & ſummæ auctoritatis, dum loquitur; ergo & dictat, credendum eſſe Deo per fidem. Prob. conſ. nam ex ipſo luminis naturalis dictamine non audemus negare fidem homini aliquid dicenti, & maximè ſi eſt notabilis auctoritatis, & probitatis; ergo multò magis dictat, credendum eſſe Deo, quem dictat eſſe infallibilem, & non poſſe mentiri.

Prob. 2.

[1] *Eccl. 2. & 3.* [2] *Joan. 8.*

Prob. 2. Honestas actus fidei Theologicæ est nota lumine naturæ; ergo lex naturæ illum præcipit.

Objic. 1. con. 1. p. Deus impossibilia non jubet; sed actus veræ fidei Theologicæ est impossibilis naturæ nostræ; ergo Deus non præcipit illam fidem. Prob. min. ex dictis: nam est supernaturalis; ergo &c.

Resp. dist. min. impossibilis naturaliter, con. supernaturaliter, & cum auxilio gratiæ, neg. min. & consf. nam sufficit, quòd Deus det vires ad facienda, quæ jubet.

Objic. 2. Ut præceptum obliget, debet cognosci, sed præceptum fidei non potest cognosci; ergo nec obligare. Prob. min. non potest cognosci, nisi per ipsam fidem, sed hoc non potest fieri, quia daretur fides de fide, & processus in infinitum; ergo &c.

Resp. neg. 1. & 2. min. nam Deus posset immediatè, & per se ipsum intimare hoc præceptum, & tunc non sequitur talis processus.

Resp. 2. neg. easdem min. quia cognoscitur præceptum per Ecclesiam, ac fidem humanam, quod sufficit ad obligandum, & ad evitandum processum illum, sicut proponentes nobis revelata obligant sufficienter ad credendum, quod existat revelatio, & inde sequitur, quòd revelata vera sunt, & credenda.

QUÆSTIO III.

Quænam sint credenda ex altera, vel utraque necessitate.

OMnia, quæ Deus dixit, sunt credenda, si proponantur, sed non omnia æquè obligant omnes; quia non omnes tenentur scire omnia revelata. Plura debent scire Prælati, & Primates Ecclesiæ, quàm privati Doctores, & concionatores, & sacerdotes, & plura isti, quàm simplices, & rudiores plebeii. Primi, & secundi tenentur legere Scripturas tum pro sua propria instructione, tum ad alios instruendos. In ordine Hierarchico Ecclesiæ summi egent ampliori illuminatione, ut inferiores omnes illuminent immediatè, & mediatè: *Deus enim posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Et, Episcopum oportet esse Doctorem*: 2.

ordo

ordo tenetur illuminare 3. & sic deinceps, & gradatim. Infimi verò illuminantur, docentur; sed non docent, nec illuminant.

Quæritur ergo hìc, quænam debeant credi explicitè, & necessariò necessitate medii, vel præcepti; Dico *explicitè;* nam implicitè, & in generali debent omnia credi ab omnibus; & quilibet fidelis debet esse paratus ad omnia credenda, quæ sibi proponentur ut revelata à Deo. Natura enim dictat, credendum esse Deo in omnibus, quæ dicit.

CONCLUSIO I.

Non omnes fideles tenentur omnia revelata explicitè cognoscere, nec inquirere: sufficit, ut omnes rationis compotes credant principaliora, & maximè articulos symboli Apostolorum pro suo captu, & ad hoc tenentur necessitate utraque, scilicet medii, & præcepti. Est tota communis.

Prob. 1. Ex Scoto. [1] *Dico, quòd necessarium fuit pro omni statu habere actum implicitum de omnibus, tunc enim habetur actus implicitus, cùm habetur habitus, sed habere solum talem actum non sufficit, sed in habente usum rationis requiritur actus distinctior, & explicitus, sed non requiritur necessariò in quolibet pro hoc statu* &c. *quilibet tamen habens usum rationis tenetur pro aliquando ad aliquem actum explicitum, & maximè ad illa, quæ sunt grossa ad capiendum, sicut quòd Christus natus est, passus,* &c.

Prob. 2. ex Script. Nam inquit Christus: [2] *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum, & quem misisti J. C.* Et, *Dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine unigeniti filii Dei.* Et, [3] *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & remunerator,* &c. & quidem tam necessitate medii, quàm præcepti, quia hi textus possunt de utraque intelligi.

Confir. ex Symbolo Athanasii: *Fides catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur ... sed necessarium est ad salutem, ut Incarnationem Domini Nostri Jesu Christi fideliter credat,* &c.

Prob.

[1] *3. d. 25. q. 1. D. n. 5.*
[2] *Joan. 17.* [3] *Hebr. 11.*

Prob. specialiter 1. p. Deus impossibilia non jubet: sed fides, & cognitio explicita omnium revelatorum non est possibilis omnibus; ergo non omnes tenemur ad fidem explicitam de omnibus revelatis. Prob. min. nam plebeii, & rudiores, imò nec mediocres non possunt scire totam Scripturam, nec traditiones; ergo &c.

Prob. de Symbolo ex Patribus. Nam inquit Ruffinus: [1] *Omnes Apostoli breve istud futurum judicium prædicationis, conferendo in unum componunt, atque credentibus hanc dandam esse regulam statuunt.* Et Ambros. [2] *Symbolum quoque specialiter debemus, tamquam nostri signaculum cordis, antelucanis horis quotidie recensere.* Et August. sic monet baptizatos; *cùm tenueris symbolum, ut non obliviscaris quotidie dicere, quando surgis... sit tamquam speculum tibi symbolum; ibi te vide, si credis omnia, quæ te credere confiteris.* Ideo ab initio Ecclesia Romana illud symbolum recitare solebat publicè coram populo, ut notat Rufinus cit. quod à S. Petro didicerat.

Confir. ex praxi perpetua Ecclesiæ, quæ à baptizandis catechumenis exigit, ut Symbolum illud recitent, & profiteantur credere; & pro infantibus idem exigit à patrinis, aut parentibus, ut patet ex Concilio Laodicensi, & Agathensi, & Parisiensi, &c. ex Rituali Romano, & Catechismo Pauli V. in quo jubetur, ut baptizandi interrogentur, & ut per se, aut per patrinos profiteantur articulos principales, maximè Symboli.

Prob. 3. de necessitate præcepti. Nam necessitas medii non admittit exceptionem, vel excusationem impedimenti, vel ignorantiæ, vel impotentiæ: sed actus fidei explicitæ de his mysteriis admittunt exceptiones, vel excusationes istas: v. g. si sint impotes rationis, seu amentes, & rudiores, vel stupidi, aut non habeant tempus, si statim moriantur post adeptum usum rationis, aut receptum baptismum, &c. ergo actus illi expliciti in adultis non sunt de necessitate medii, sed præcepti.

Dixi 1. *pro captu suo*. Nec enim rudiores tenentur clarè, & distinctè cognoscere, quid singuli articuli signifi-

[1] *Præle. symb.*
[2] 2. *Virgin.*

significent. Imò, si qui essent tam duræ memoriæ; ut nequirent distinctè omnes illos articulos discere, putarem sufficere pro illis fidem implicitam, & idem est, si baptizandus, aut baptizatus non posset erudiri.

Dixi 2. *explicitum*. Nam actus implicitus est de necessitate medii in omni adulto recipienti baptismum.

Dixi 3. *de actibus fidei in lege Euangelica*. Nam licèt multi disputent etiam de fide Patriarcharum in lege naturæ, & aliorum in lege Moysis, non videtur tamen utilis disputatio de illis statibus quoad ea, quæ tenebantur explicitè credere. De his nihil ad nos.

Objic. 1. Omnia sunt æquè credibilia, quia sunt æqualis veritatis, æqualiter revelata, & in eadem authoritate fundata; ergo omnia æquè debent credi à singulis, nec est potior ratio de ullis.

Resp. dist. ant. æquè credibilia ex parte objecti materialis, & formalis, con. & quoad obligationem ex parte subjecti, & præcepti, neg. ant. & cons. nam Deus ex sua pietate accommodat sua præcepta singulorum subditorum suorum statui, & sic non obligat omnes æqualiter, quia non omnes sunt æqualiter capaces obediendi.

Inst. Quilibet adultus tenetur cognoscere omnia speranda, & amanda, & facienda; ergo & credere, quia non est exceptio in istis magis, quàm in illis.

Resp. dist. ant. omnia speranda saltem in genere, & implicitè, con. singula distinctè, neg ant. & cons. nam eadem est ratio de sperandis, & amandis, ac de credendis.

Inst. 2. Nulla est regula determinans pro singulis, quænam sint illis credenda explicitè, & necessariò; ergo vel omnia, vel nulla sic credenda sunt. Prob. ant. non enim assignatur à Christo, vel Apostolis; ergo &c.

Resp. neg. utrumque ant. nam praxis Ecclesiæ id determinat ex traditione Apostolica, ut patet ex dictis.

Objic. 2. Nisi omnia credibilia deberent credi ab omnibus, plurimi essent negligentes ea scire, sed hoc est inconveniens; ergo omnes debent omnia credere.

Prob.

Prob. maj. nam singuli prætenderent sibi sufficere fidem simplicium, & rudium.

Resp.neg.maj. & ant. nam singuli tenentur scire, & credere pro suo statu; v. g. Prælati debent scire, & docere totam suam Ecclesiam; Parochi suos omnes Parochianos, & superiores subditos, &c. Et sic de aliis.

Objic. 1. contr. 2.par. Non omnes sunt capaces addiscendi symbolum, vel non habent, à quo illud doceantur; ergo non omnes tenentur illud scire, nec credere.

Resp'dist.cons. non tenentur scire perfectè, & integrè, con. scire pro captu suo, neg.cons. nam in antecedente non tenentur scire ultra vires suas, facta debita diligentia illud addiscendi, non tenentur ad impossibile physicum, aut morale.

Objic.2. Nullibi legitur hoc præceptum; ergo gratis asseritur hæc obligatio. Prob.ant. non enim legitur in Scripturis, nec habetur ex traditione Apostolica, vel legibus Ecclesiasticis; ergo &c.

Resp. neg. utrumque ant. nam, ut mox dicebam, constat ex praxi Ecclesiæ fundata in traditione Apostolica.

CONCLUSIO III.

Probabile est omnes adultos etiam teneri credere, & scire præcepta decalogi, & orationem Dominicam, & Sacramenta, saltem principaliora, & necessaria, & hoc necessitate præcepti. Est communis.

Prob.1. ex Scoto. [1] *Sicut actus virtutum moralium fuerunt necessarii cuilibet salvando, sicut actus præcepti affirmativi sunt necessarii.... & quia ad aliquos tales actus omnes adulti fideles tenentur; ita & illa tenentur aliqualiter, & pro suo captu scire, & credere.*

Prob.1.p. ex Script. nam orabat David: [2] *Da mihi intellectum, & scrutabor mandata tua.... Legem pone mihi Domine.... et requiram eam semper.* Et Christus præcipit Apostolis, & Prælatis: [3] *Docentes eos* (populos) *servare omnia, quæcumque mandavi vobis*; mandavit autem, *si vis ad vitam ingredi, serva* man-

[1] *Ibid.* [2] *Ps.18.* [3] *Matt.19. et ult*

mandata, quæ ibi enumerat; ergo ſicut tenemur operari ſecundum præcepta, ita & ea ſcire, & credere, quia non poſſunt impleri, niſi ſciantur; nec ſciri, niſi credantur; ergo eorum fides eſt neceſſaria.

Confir. ex praxi Eccleſiæ, quæ tam ſedulò curat, ut omnes fideles hæc ſciant. Et ideo diſtrictè præcipit parochis, ut inter miſſarum ſolemnia, & in catechiſmis parochianos ſuos hęc doceant, & patet ex Ritualibus.

Prob. 2. p. 1. eadem ratione. Nam tenentur omnes ſcire, quid, & quomodo ſit orandum: ſed oratio eſt de neceſſitate ſalutis; ergo & ſcientia orationis: ſed hæc continetur, & præcipitur à Chriſto in oratione, quæ hinc dicitur *Dominica*; ergo & hæc debet ſciri, & credi. Prob. ſubſ. *Sic ergo vos orabitis; Pater noſter*, &c. & eamdem curam adhibet Eccleſia, ut illam addiſcant omnes.

Prob. 3. par. Nam aliqua ex his ſacramentis ſunt de neceſſitate ſalutis, & præcepti, ut baptiſmus, qui eſt neceſſarius omnibus, & pœnitentia peccatoribus, & Euchariſtia, quam *niſi manducaveritis, non habebitis vitam in vobis*; ergo debent iſta ſciri, & credi neceſſariò: nam fides eorum neceſſaria eſt ad eorum ſuſceptionem; ergo &c.

Prob. 4 p. *de neceſſitate præcepti*. Nam ſi fides iſtorum eſſet de neceſſitate medii, nulla impoſſibilitas, vel ignorantia excuſaret: ſed conſ. eſt falſum; nam infantes, amentes, ſtupidi, & rudiores, qui hæc capere, vel retinere non poſſunt, damnarentur defectu ſcientiæ, & fidei rerum iſtarum, quod nemo dixerit; ergo &c.

Objic. con. 1. p. Præcepta decalogi ſciri poſſunt lumine naturæ, vel fide humana; ergo ad hæc non eſt neceſsaria fides infuſa. Prob. ant. quia ſunt de lege, & lumine naturæ; & audiuntur, & diſcuntur ex parentibus, vel magiſtris: & idem eſt de ſymbolo, & oratione Dominica, & Sacramentis; ergo &c.

Reſpond. diſt. ant. ſciri poſsunt aliquo modo, & ad quandam honeſtatem naturalem, con. ſicut oportet ad ſalutem, & meritum, neg. utrumque antec. nam ad hoc debent ſciri, & credi ex fide ſupernaturali, & divina.

Objic. con. 3. p. Baptiſmus pro infidelibus, & pœniten-

tentia pro peccatoribus sunt necessaria necessitate medii; ergo & eorum fides.

Resp. dist. ant. in aliquo casu, con. semper, & absolutè, neg. ant. & cons. quia, ut sæpè diximus, baptismus, & pœnitentia in adultis suppleri possunt: & casus necessitatis medii non excludunt necessitatem præcepti; nec enim duæ illę necessitates se excludunt ad invicem, sed roborant.

Generaliter autem loquendo omnes, & singuli adulti tenentur credere singulos articulos sibi sufficienter propositos, ut revelatos à Deo, ut diximus. Nam de lege divina, & positiva, & naturali omnis homo rationis compos tenetur agnoscere Deum ut veridicum, & infallibilem in cognoscendo, & loquendo, ita ut non possit fallere, nec falli, & tandem summæ auctoritatis, cui credere debemus, quoties, & quomodocumque loquatur, sive per se, sive per creaturas.

QUÆSTIO IV.

De actibus fidei, quando teneamur ad illos.

QUæ dicebamus de necessitate fidei, spectant principaliter ad actus internos; & vidimus, eos esse necessarios ex præcepto in adultis: jam magis in particulari videndum, quandonam, & in quibus circumstantiis teneamur elicere tales actus. Quod breviter dicemus relinquentes ampliorem discussionem Casuistis, qui in his determinandis diffident; & sic reddunt difficilem hanc determinationem.

CONCLUSIO I.

P*Ræceptum credendi actu, et explicitè sępius in vita obligat adultos.*

Prob. ex Scoto. *Actus virtutum Theologicarum sunt pro aliquando necessarii. Unde sicut quilibet tenetur Deum diligere pro omni statu, si habeat usum rationis, et hoc pro aliquando, sc. quando circumstantiæ debitæ diligendi Deum concurrunt: ita dicendum est de actu fidei, quòd habens usum rationis pro omni statu tene-*

tenetur credere in unum Deum factorem Celi, et terræ, et hoc pro aliquando: Sed illud *aliquando*, & *ille concursus circumstantiarum* sæpiùs occurrit in vita hominis; ergo sæpiùs debet credere, ex Scoto.

Prob. 2. ex Decretis Ecclesiæ, quæ damnat has, & similes propositiones: Ut Alex. VII. 24. Septembris 1665. damnat istam: [1] *Homo nullo unquam tempore vitæ suæ tenetur elicere actus fidei, et charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium*. Et Innoc. XI. 2. Mar. 1679. has duas inter 65. damnat: *fides non censetur cadere sub præceptum speciale, et secundum se*: &, *satis est actum fidei semel in vita elicere*; ergo de mente Ecclesiæ est, fidei actum cadere sub præceptum, & ad illum hominem obligari sæpiùs in vita sua.

Prob. 3. Si enim sufficeret actus fidei semel in vita elicitus, frustra toties Ecclesia nobis proponeret ejus objecta, & ad ea credenda invitaret: sed Ecclesia nobis proponit objecta fidei, & ad ea credenda invitat; ergo &c.

Confir. ex dicendis de casibus particularibus, in quibus obligat illud præceptum, & maximè quia ratio naturalis dictat, quòd, quoties nobis proponitur aliquid ut revelatum à Deo intendente, ut illud credamus, si negligimus credere, peccamus: hoc enim erubesceremus negare homini; ergo quandoquidem Ecclesia sæpiùs proponit veritates nobis revelatas à Deo, ut credamus, à fortiori debemus erubescere, & peccamus, nisi credamus contra dictamen rationis naturalis, atque etiam contra leges Ecclesiæ.

Dixi autem (*præceptum positivum*) quod non obligat ad semper, sed in aliquot certis casibus, & circumstantiis. Nam de præcepto negativo certum est, quòd obligat pro semper; quia nunquam licet discredere positivè objectis fidei, nec assentiri propositionibus contrariis veritati revelatæ, ut patet.

Objic. 1. Nullibi in Scriptura, vel traditionibus, vel legibus Ecclesiæ determinatum est tempus credendi positivè; ergo nullum est præceptum sæpiùs credendi. Prob. conseq. nam qui semel credidit, semper censetur credens, quamdiù actum illum non retractat; & maximè quia non perditur aliter habitus fidei infu-

[1] *Prop. 28.*

fusæ; ergo sufficit semel credere in vita sua.

Resp. neg. ant. 1. quia tot jussiones credendi, quas legimus in Scripturis citatis, sunt tot præcepta iterata actuum fidei, quæ si unquam obligavit, maximè quando nobis proponuntur objecta revelata. 2. quia frustra pluries, & sæpiùs Deus præciperet nobis scrutari Scripturas, nisi intenderet obligare nos ad fidem. 3. Idem est de Ecclesia, quæ præcipit, ut singulis diebus festis proponantur populis articuli fidei, nisi de iisdem exigeret ab eis fidem. 4. quia ratio naturalis dictat, injuriam fieri Deo loquenti nobis sæpiùs per Scripturam, & Ecclesiam, si ei loquenti negetur fides, quam erubescimus negare homini, ut dicebam.

Inst. Non est major obligatio credendi, quando nobis proponuntur objecta fidei, quàm diligendi ex charitate, quando nobis proponitur bonitas Dei; sed nemo dixit, nos toties obligari ad actus positivos charitatis; ergo nec fidei.

Resp. 1. neg. min. nam quoad hoc non video disparitatem inter charitatem, & fidem.

Respond. 2. neg. maj. quia cùm actus charitatis sit longè perfectior, ita & difficilior; & maximè quia nos refrigerat, & retrahit ab illa charitate propria concupiscentia repugnans legi mentis nostræ.

Inst. 2. Non est facilius captivare intellectum, ut credat non solùm, quæ non videt, nec capit, sed etiam quæ sæpiùs videntur contraria iis, quæ videt, quàm summè diligere Deum, quem ratio ipsa naturalis dictat esse summè bonum; ergo non valet solutio de majori perfectione, & difficultate actuum charitatis.

Resp. neg. ant. Nam intellectus de se est indifferens ad assentiendum cuilibet veritati, sicut oculus ad videndum quemlibet colorem: non ita est de voluntate, quæ fortiùs trahitur ad bonum sensibile, & delectabile, quàm ad spirituale. Si autem stemus primæ responsioni, hæc instantia non urgebit. Et revera *scienti bonum, et non facienti peccatum est illi*: videnti, & cogitanti Dei summam amabilitatem, & non amanti peccatum est illi.

Objic. 2. Multi non statim credunt, sed tardiores sunt ad credendum; & tamen hoc non imputatur ad

pec-

peccatum; ergo propositio credendorum non semper obligat ad actus fidei. Prob. ant. exemplo de discipulis, quibus exprobrat tarditatem ad credendum: & de D.Thoma dicente, *nisi videro, non credam*: & de Atheniensibus non statim credentibus Paulo prædicanti resurrectionem: *Audiemus te de hoc iterum*; ergo &c.

Resp.neg.ant. utrumque: nisi enim peccassent illi, non jure illos dixisset Christus stultos, & tardos corde, nec Divo Thomæ, *beati, qui non viderunt, et crediderunt*; & nescio, quis audeat excusare duritiem Atheniensium, sicut nec Petrus [1] excusat Judæos, sed convertitur ad gentes, quia Judæi *repellunt verbum Dei*.

CONCLUSIO II.

Infideles adulti tenentur credere mysteria fidei, quam primùm eis sufficienter proponuntur, et à fortiori fideles, saltem in solemnioribus festis, in quibus celebrantur aliqua insigniora mysteria, v.g. Trinitatis, Passionis, Resurrectionis, &c. *et quando recipiunt aliqua sacramenta: et denique, quoties urgent tentationes contra fidem alicujus veritatis, tenentur actu credere elicitè fidei ejus*. Videtur communis quoad omnes partes.

Prob.1. ex Scoto cit. [2] nam ibi satis apertè docet obligationem, qua quilibet compos *rationis tenetur pro aliquando ad aliquem actum explicitum* &c. & præcipuè illa, de quibus sunt solemnitates speciales in Ecclesia, sicut sunt articuli de incarnatione, &c.

Prob. 1.p. Quando aliquid sufficienter proponitur ut dictum à Deo, non potest auditor dissentiri, nec dubitare de illius veritate, imò nec differre assensum sine injuria dicentis; alioqui vellet manere in sua infidelitate, vel ignorantia; ergo tunc obligatur ad credendum. Prob. ant.1. ex Script. mox cit. in qua quæritur Christus de tarditate Apostolorum ad credendum; & de Moyse, & Aaron legimus, quòd in pœnam tardæ credulitatis privantur ingressu Palestinæ: & D.Thomas arguitur de eadem culpa, *noli*

esse

[1] *Act.* 13. [2] *Ibid. 4.d.5.q.1.C.n.6.*

esse incredulus. 2. quia nulla est ratio differendi assensum. 3. quia omnis homo tenetur deserere infidelitatem, quàm primùm, & ignorantiam de rebus, quæ spectant ad salutem suam, qualia sunt objecta fidei.

Dixi (*quando sufficienter proponuntur*) & hoc contingit, quando mysteria proponuntur cum talibus motivis credibilitatis, ut moraliter dubitari non possit, quin hæc revelata sint à Deo.

Prob. 2. p. Nam fideles ipsi licèt aliquando crediderint actu, & adhuc credant habitualiter, quatenùs assensum semel datum non retractaverunt, tamen certum est, quòd illa non proponuntur eis, nisi ut actu, & explicitè credant easdem veritates.

Certè probabilissimum mihi videtur, quòd diebus festis, quando ex Ecclesiæ præcepto parochi explicant, & recitari jubent symbolum, intendit, ut tunc credant eosdem articulos, & maximè quia illi actus sunt opera, quibus sanctificantur dies Dominici, & alii festivi. Hinc

Prob. 3 p. Nam Ecclesia non præcipit celebrari illa mysteria, & memorari, nisi ut foveant in animis fidelium religionem erga illa, & excitentur ad reverentiam, & gratitudinem in Deum pro illis beneficiis: sed hæc non benè præstare possunt, nisi firmiter credant illa; ergo &c.

Confir. Nam cùm proponitur homini Mysterium Incarnationis, Nativitatis, Resurrectionis, &c. vel credit, vel dubitat, vel hæsitat, & suspendit omnem actum: sed nullum horum fieri potest licitè, vel rationabiliter; ergo tenetur credere. Min. patet ex dictis.

Prob. 4. p. de sacramentis; nam præterquam quòd Ecclesia exigit actus explicitos fidei ab adultis baptizandis, vel à patrinis, aut parentibus eorum, & in aliis curat, ut de illorum essentia, & institutione, & effectis instruantur, & credant; ergo intendit, ut de illis fidem habeant actualem.

Confir. adultus non potest suscipere sacramenta debitè, & cum fructu, nisi cognoscat illorum essentiam, & efficaciam, saltem pro captu suo; sed hæc cognoscere non potest, cognitione proportionata, & dispositiva ad gratias eorum sine fide actuali; ergo

omnis adultus in his casibus obligatur ad credendum actu.

Prob. 5. p. de tentationibus, quæ urgent contra fidem; nam tunc vel minima hæsitatio suspecta est infidelitatis. *Dubius in fide, est infidelis*, [1] ajunt Pontifices Innocentius I. & Julius; [2] sed qui urgente tentatione, circa Trinitatem divinam, v. g. non elicit assensum illius, censetur hæsitans, aut dubius; ergo & infidelis. Quod colligitur ex verbis Petri. [3] Diabolus *circuit quærens, quem devoret. Cui resistite fortes in fide*. Imò & hoc juvat etiam in aliis tentationibus; sc. fides in his *nos roborat ad victoriam*; inquit Glossa, & Lyranus.

Alii alias tradunt regulas pro hac obligatione; nobis istæ sufficiant, quas ut probabiles colligo ex gravissimis Theologis.

Fateor tamen tales actus non esse ita necessarios, quin aliquando sufficere posset fides implicita, & præcipuè cum virtuali, quod sæpè accidit, cum sacramenta suscipiuntur, & opera virtutum exercentur sine formali, & explicito actu fidei, sed cum simplici apprehensione, seu cognitione bonitatis operum illorum, supposita tamen fide infusa, & habitualiter durante.

Alii putant præceptum fidei actualis urgere, quando urgent præcepta spei, aut charitatis, aut aliarum virtutum, ut christianè fiant, quod probabile puto, si illa opera fieri non possint, sicut oportet, juxta illa præcepta, sine fide actuali. Sed regulariter putarem sufficere dispositionem prædictam ex fide habitualiter, aut virtualiter permanente.

Idem dici potest de aliis, qui putant illud præceptum urgere in articulo mortis. Item & in casibus, in quibus homo vult justificari, & à peccato resurgere. Quod puto certum, si habeat peccata infidelitatis, aut si moriens tentatur de fide. At in aliis casibus, & peccatis, putarem sufficere eandem dispositionem, saltem pro iis, qui solebant sæpiùs elicere actus explicitos fidei. Plura vide apud morales.

QUÆ-

[1] *Ep.* 1. [2] *Ep.* 2. [3] 1. *pe.* 5,

QUÆSTIO V.

De actu externo fidei; an, & quando obliget, aut præcipiatur, & ad quam virtutem spectet.

JAm diximus actum externum fidei esse ipsam fidem, seu assensum significatum per aliquod signum sensibile, ut verbo, scripto, vel facto, & quæritur, an tales actus cadant sub præcepto, ita ut omnis fidelis adultus teneatur fidem suam aliquando manifestare sensibiliter. Et an illi actus pertineant ad habitum, & virtutem fidei, & quomodo.

CONCLUSIO I.

D*Atur præceptum positivum obligans ad aliquos actus externos fidei in aliquibus casibus, datur etiam negativum prohibens negare fidem exteriùs.*

Prob. 1. ex Scoto; nam festivitates publicæ, in quibus celebratur memoria mysteriorum, & in quibus omnis fidelis tenetur illa credere explicitè, & ex præcepto, sunt confessiones etiam publicæ, & solemnes eorumdem; ergo sicut præcipiuntur illæ festivitates; ità & professiones fidei. Eodem spectant actus externi religionis in Deum, quos omnes fideles tenentur exercere; nam supponunt omninò fidem de divina excellentia, & supremo ejus dominio; & ideò dicit, [2] *cæremonialia legis veteris, purificationes, oblationes.... fuisse quosdam actus fidei, spei, & charitatis*; ergo sicut de illis cęremoniis extabat præceptum, ita & de fidei actibus externis.

Prob. 2. ex Script. [3] quoad utramque, *qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum* &c. *Qui autem negaverit me... negabo & ego eum* &c. Idem dicitur apud Lucam; [4] *quicumque erubuerit sermones meos, hunc filius hominis erubescet*. Et Apostolus, [5] *si confitearis in ore tuo Dominum I. & in corde tuo credideris, salvus eris.... corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*. Vides ibi duplex præceptum, sc. confitendi, quod

[1] *Ibid.* [2] 4.d.1.q.4.N.n.13. [3] *Matth.*10. [4] *Luc.*12.& 9. [5] *Ro.*10.

est positivum, & non negandi, nec erubescendi, quod est negativum:

Prob. 3. ex Patribus, nam inquit Hieron. [1] in hunc locum, *Testimonium cordis est oris confessio, fides sufficit ad justitiam, confessio ad salutem*. Et August. [2] *fides officium à nobis exigit, & cordis, & linguæ*. Et alibi, [3] *non perfectè credunt, qui quod credunt, nolunt loqui.... credidi, propter quod locutus sum*. Et Chrysost. *non solùm ille proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem, palam mendacium loquitur, sed etiam qui liberè veritatem non pronuntiat, quando oportet*. Et Theodoret. in eundem locum, *Utrisque opus est, & fide vera, & firma, & confessione libera, ut coronetur fidei certitudo*. Et Episc. Lugdunensis in decreto contra Albigenses apud Baron.[4] *dicimus, quod fidem catholicam non habet, qui eam non confitetur, quando interrogatur, vel fides periclitatur*; ergo fides externa est necessaria necessitate præcepti positivi, & negativi, istud obligat semper, ita ut numquam liceat negare fidem; illud aliquando.

Confir. exemplis tot millionum Martyrum, quos durissima tormenta, & mortes non deterruerunt à confitenda fide. Unde *quanta vita est confiteri Christum, tanta mors est negare Christum*, ait Aug. cit. [4]

Prob. 5. quia sicut homo constat corpore, & anima, in utroque debet cognoscere, & confiteri Deum suum. Idem quia Ecclesia est visibilis, non sufficit illi incorporari, & inhærere per fidem internam, & invisibiliter, sed debemus per externam, & visibiliter.

Dixi 1. *dari præceptum*; nec enim est necessaria necessitate medii, quia multi possunt salvari sine talibus actibus, ut qui baptizati sunt in infantia, & facti grandiores non habent occasionem confitendi externè.

Dixi 2. *aliquando*. Nec enim præceptum positivum obligat pro semper, sed in aliquibus casibus, in quibus homo vel interrogatur de sua fide, vel exigitur ab eo fidei confessio: ut cùm baptizandi sunt Catechumeni, vel cùm promovendi sunt ad prælaturas,

[1] *Ibid.* [2] *de fi. & sym.* 1.
[3] *Ps.* 115. [4] *ann.* 1175.

turas, &c. Et olim exigebatur ab illis, quorum dubia erat fides, ut contigit S. Athanasio, qui coram S. Pontifice fidem suam professus est &c.

Objic. 1. qui interrogatur de fide sua, potest silere, aut tergiversari, & uti verbis æquivocis; sed hæc æquivalent negationi internæ fidei, nam qui audiunt hæc responsa, recipiunt illa, ut negationes; ergo vel non licet sic respondere, vel licet negare externè fidem.

Resp. neg. maj. absolutè, nam si ex illis responsis, vel silentio sequitur scandalum, vel si æquivalent negationi, semper sunt peccata contra fidem; perinde enim est, quomodocumque negetur fides, sive formaliter, sive æquivalenter, si verò ex talibus responsis non sequatur scandalum, fieri possent sine peccato, & sic negaretur minor, & prob. ejus.

Objic. 2. potest aliquando responderi per leve mendacium, quod non fit negatio positiva, sed simplex dissimulatio; ergo negatio fidei non semper est peccatum.

Resp. neg. ant. absolutè, & eodem modo; nam in materia fidei non datur levitas; semper enim fit gravis injuria Deo, cujus veritas non patitur levissimam falsitatem.

Objic. 3. in persecutionibus fidei licet fugere; sed fuga illa est quædam negatio; saltem negativa, quia non est confessio; ergo licita est quædam negatio fidei. Prob. maj. ex Euangelio; *cum persequentur vos in civitate una, fugite in aliam*, & id fecerunt multi etiam sancti, & Deus ipse misit Angelum ad Petrum, ut fugeret ex carcere. Et Paulus fugit ex Damasco. *Dimissus per murum* &c.

Resp. neg. min. nisi esset periculum scandali; imò, fuga illa est quædam confessio, sicut fuga reorum sumitur pro indicio reatus, qui enim fugit, cum quæritur de fide, ostendit se habere fidem, sed non præsumit de viribus suis ad ferenda tormenta, & id venit ex ipso lumine, & motu gratiæ, quam Deus dat robustiorem iis, quos non vult fuga sibi consulere.

Dico, *si absit periculum scandali*, sive ex silentio, vel tergiversatione, sive ex fuga; nam tunc ista sunt illicita, ideò plurimi SS. Pastores cum viderent

ex fuga sua periclitari fidem gregum suorum, statim redierunt ad pugnam, & martyrium fortiter subierunt.

CONCLUSIO II.

PRæcepto negativo fidei prohibetur omnis realis simulatio sectæ alienæ à Catholica. Est communis, & sequitur ex dictis.

Per *simulationem sectæ alienæ* intelligo cæremonias, & actiones, non quidem civiles, & politicas, quæ nullo modo spectant ad religionem, sed ritus, qui sunt proprii alicui sectæ, v. g. ritus, quibus coluntur idola: aut qui sunt proprii judæis, vel hæreticis, ut circumcisio, vel sumptio cœnæ apud Calvinistas. Hoc posito.

Prob. 1. nam per tales actus negatur positivè fides per actus infidelitatis, & peccatur formaliter contra præceptum decalogi, quo prohibetur cultus idolorum tam externus, quàm internus; ergo nunquam licita est talis simulatio. Prob.ant. *nolite converti ad idola*. Et, *non facies tibi sculptile, ut adores illud*. Et in novo testamento monet Apostolus [1] populos, ut *abstineant ab idolis, & immolato, & sanguine*. Sed tales actus instituti sunt ad cultum idolorum apud gentiles, & ad protestationem erroris, ut sumptio cœnæ contra fidem realitatis Eucharistiæ. Et sic de aliis ritibus hæreticorum; ergo &c. Prob. min. nam, inquit Tertull. [2] *Idololatria est omnis circa idolum famulatus, & servitus....negat, quicumque dissimulat in quacumque causa pro Ethnico habitus.*. Vide totum librum illum; & maximè c. 13. & 15.

Confir. ex Script. [3] non enim licet christiano nequidem comedere cum idololatris, vel hæreticis de cibis, quos ipsi ex religione sua comedunt. Ut de immolatis, & idolothytis. *Visum est Spiritui sancto, & nobis, ut abstineatis ab immolatis simulacrorum*. Ut decernitur in Concilio Apostolorum. [4] *De escis, quæ idolis immolantur, scimus, quia nihil est idolum in mundo...... quidam autem cum scientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducat, & conscientia ipsorum*,

[1] *act.21.* [2] *l.de idol. 3.& 22.*
[3] *act.15.* [4] *1.cor.8.*

rum, cùm sit infirma, polluitur &c. Et infra dicit, quod sicut participantes de corpore Christi in altari, fiunt participes Christi: sic participantes de immolatitiis participant de idolis. *Non potestis esse participes mensæ Domini, et mensæ dæmoniorum*. Prohibentur ergo cibi illi, in quantum qui eos sumunt, censentur honorare idola, quibus oblati fuerunt, sed cessante illo periculo scandali, non esset peccatum.

Igitur, generaliter loquendo, per hoc præceptum prohibentur omnes actus externi, quibus dissimulatur fides cum scandalo, ita ut videamur eam negare, & consentire idololatris, vel hæreticis in eorum erroribus, licet in corde conservetur fides interna.

Quantùm ad alia omnia, ut vestes, cibos, mores civiles, &c. quæ non spectant ad religionem, nec arguunt communicationem in erroribus, non dedecent Christianum Catholicum.

Objic. 1. Eliseus permittit Naaman, ut assistat Regi adoranti Remmon, fingens se idololatrare cum ipso; ergo & ut dissimulet fidem.

Resp. neg. conf. nam illa assistentia Naaman erat propriè famulatus exhibitus Regi, non idolo, ut ipse protestatus fuerat Prophetæ. [1] *Non enim faciet servus tuus ultra holocaustum ..... nisi Domino*.

Objic. 2. Judæi post conversionem ad Christum, adhuc observabant legalia, quæ non licebant gentilibus conversis; ergo illis licebat dissimulare fidem Christianam.

Resp. neg. conf. nam tunc nascente Ecclesia, observatio legalium tolerabatur, nec æstimabatur incompatibilis cum fide Christi.

CONCLUSIO III.

A*ctus fidei syncerus est ab ipsa virtute fidei, non elicitivè, sed imperativè*. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto cit. [2] nam actus illos externos, quos in adultis requirit, vocat actus fidei, & imperatos à fide; ergo dependent ab illa.

Prob. 2. ex Script. cit. in qua illi actus externi tribuuntur fidei. Ut cùm dicit Apostolus; [3] *corde creditur ad justitiam; ore fit confessio ad salutem*, & David ex

[1] 4. Reg. 5. [2] Ibid. [3] Ro. 10.

ex eadem virtute credit, & loquitur. [1] *Credidi, propter quod locutus sum*. Et iterum Paulus, [2] *habentes eumdem spiritum fidei, sicut scriptum est; credidi* &c. Et alibi [3] *fide plurimam hostiam Abel, quàm Cain obtulit Deo. Fide Abraham obedivit.... fide Moyses celebravit Pascha*, &c. Vide, quot opera externa tribuit fidei. Idem est de passionibus martyrum; nam [4] *per fidem vicerunt regna..... ludibria, & verbera experti* &c. Et, *esto fidelis usque ad mortem, et habebis coronam*. Ideò dicebat Cyprianus, [5] *sanguis martyrum, semen est fidei*. Et Joannes, [6] *videt sub altare Dei animas interfectorum propter verbum Dei*; ergo opera externa fidei, ut passio martyrii, sunt actus fidei saltem imperati.

Prob. 3. nam profitentes externè fidem, dicunt semper, *credo*, vel *confiteor*. Ut patet ex SS. Canonibus, & Conciliis; & constantia martyrum dicitur *constantia in fide*: & è contra nolentes credere, vel apostatæ, transeuntes ad gentiles, vel ad hæreticos, dicuntur apostatare à fide; ergo actus externi fidei sunt ab ipsa fide.

Prob. 4 ex Patribus, qui tam externos, quàm internos actus illos tribuunt fidei, ut S. Chrysost. [7] *si tibi tantum Deus cor creasset, sufficeret tibi fides cordis: nunc autem os tibi creavit Deus, ut corde credas, ore confitearis* &c. Et August. cit. [8] *fides à nobis officium exigit et cordis, et linguæ*; ergo confessio externa fidei est ab ipsa fide.

Prob. 2. p. nam virtus non concurrit effectivè nisi ad actus potentiæ, quam informat: sed habitus fidei non informat potentias elicitivas actuum externorum, verbi gratia linguam, aut manus, quibus significamus nos credere. Illi actus non sunt elicitivè ab habitu fidei, sed tantùm imperativè, seu directivè; sc. mediante imperio voluntatis eodem, quo imperat intellectui credere internum.

Objic. con. 1. p. habitus virtutis non imperat actus externos, qui non faciunt ad proprium suum finem: sed externa confessio fidei internæ non facit ad finem suum, ergo non pertinet ad fidem, nequidem imperativè. Prob. min. finis virtutis fidei est assensus Deo lo-

[1] *ps*. 115. [2] 2. *cor*. 4. [3] *Hebr*. 11. [4] *Ibid*.
[5] *Apoc*. 2. [6] *Ibi*. 6. [7] *hom*. 25. [8] *imper*. *l*. *de fid*. 1.

loquenti: seu debitus honor divinæ veracitati; sed confessio externa non facit ad illum honorem; nam est quid posterius, & velut effectus assensus interni; ergo &c.

Resp. neg. utramque min. & conf. prob. nam confessio externa est quasi complementum internę, & externè honorat veracitatem Dei, quam assensus mentis honorat internè, & ex eodem motivo.

Inst. imperium, ex quo fiunt hæc opera, & illi actus externi, est ab eadem pia affectione voluntatis, qua imperantur assensus interni; sed hæc affectio voluntatis non est ab habitu fidei, sed ab auxilio gratiæ actualis; ergo ita est de istis actibus; ergo non pertinet ad fidem.

Resp. neg. 1. subsumptum: nam sicut illa affectio pertinet, quamvis eliciti vè sit ab alio principio effectivo: ita est à fortiori de istis actibus, quibus manifestantur actus interni. Certè hæc manifestatio, & hæc opera habent eundem finem cum fide; sc. honorare Dei veracitatem. 2. Idem objectum materiale, & formale. 3. eandem causam imperantem; sc. affectionem in Deum loquentem: & denique sunt signa fidei interioris.

DISPUTATIO VII.

De infidelitate.

EX iis, quæ diximus de fide, facilè cognoscetur vitium oppositum, sc. infidelitas; sed claritatis majoris gratia specialiter de illa dicemus pauca, prout videbimus ea mereri considerationem.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit infidelitas.

NOn agimus hìc de *infidelitate* opposita fidelitati, quæ est virtus moralis inclinans ad promissa implenda: de qua dicit sapiens, *displicet Deo infidelis promissio*, agimus de infidelitate opposita fidei Theologicæ.

Hęc dividitur 1. *in positivam*, & *negativam*, & *priva-*

tivam. 1. dissentit positivè veritati revelatæ, & sufficienter propositæ, ut revelatæ, ut ille, qui *dixit in corde suo, non est Deus*; & tales sunt omnes hæretici. 2. non credit, nec dissentit, quia non audivit. 3. nec credit, nec dissentit, licet audierit Dei verba; sed suspendit omnem actum, ut illi, qui audientes Paulum dicebant, *audiemus te de hoc iterum*, & hæc infidelitas dicitur *privativa*, quia est absentia formæ, seu actus, qui deberet inesse; nam isti non habent actum, vel habitum, quem deberent habere.

2. *Positiva* subdividitur in *judaismum*, *paganismum*, & *hæresim*, seu *apostasiam*. *Pagani* sunt, qui sentiunt contraria fidei christianæ, quam nullo modo agnoscunt, & dicuntur etiam *gentiles*, vel *Ethnici*. *Paganorum* nomen remansit non baptizatis à tempore Constantini Magni, de quo scribitur, quod cùm statuisset, ut qui vellent militare cum ipso, deberent baptizari; illi, qui noluerunt baptizari, remanserunt in pagis suis, & inde *pagani*, dicti sunt. Sc. *Deorum falsorum cultores usitato nomine paganos vocamus*, inquit August. [1] Et ad istos pertinent *Turcæ*, qui licet *Deum magnum agnoscant*, non tamen admittunt Scripturam S. alterutrius testamenti. *Judæi* sunt, qui olim sub lege veteri viventes ante promulgatum Euangelium dicebantur *populus electus*. Et veteri testamento adhuc credunt, sed Euangelium rejiciunt, & totum novum testamentum, & Christum ipsum non agnoscunt; in hoc consistit eorum infidelitas. *Hæretici* sunt illi, qui fidem Christi susceperunt, & ab ea quoad aliquas veritates defecerunt, in errores oppositos abeuntes cum pertinacia. Qui verò deficiunt à tota fide, & transeunt ad paganismum, dicuntur simpliciter apostatæ; licet hoc nomen dicatur etiam de quolibet desertore fidei Catholicæ. Unde *hæresis* propriè significat recessum à parte fidei, & describi potest, *Voluntarius error contra aliquam fidei veritatem cum pertinacia affectus in eo, qui fidem recepit*. *Apostasia* verò, etiam propriè, dicitur recessus à fide tota; licet sumatur sæpius indifferenter pro omni recessu.

Hæc divisio se tenet præcipuè ex parte objectorum materialium fidei, non verò ex parte objectorum forma-

[1] 2. *retr*. 43.

malſum; nam nullum horum membrorum importat diſſenſum circa veritatem verbi Dei; ſed verſantem ſingula circa diverſitatem revelatorum, & perſonarum, in quibus eſt infidelitas.

Judaiſmus dicitur à judæis, qui diſſentiunt à fide quoad novum teſtamentum, quod rejiciunt. *Paganiſmus*, à paganis, qui Deum verum non agnoſcunt, nec ſcripturas ſacras ullius teſtamenti. *Hæreticiſmus* à perſonis, quæ ſuſceptam ſemel fidem abjecerunt quoad aliquas veritates. Denique *paganiſmus* recedit totaliter à fide Catholica; *judaiſmus* recedit totaliter non à fide, nam credit vetus teſtamentum, & figuras Chriſti; ſed à Chriſto recedit totaliter: *Hæreticiſmus* non recedit à Chriſto, ſed ab aliqua veritate fidei chriſtianæ; v. g. Calviniſtæ non negant Chriſtum, nec multas veritates Euangelicas, ſed aliquas: v.g. realitatem præſentiæ carnis Chriſti in Euchariſtia, &c. Singulæ autem iſtæ ſpecies infidelitatum, & infidelium ſubdividuntur in alias plures, quæ denominantur vel ab auctoribus earum; ut *Sabelliani*, à Sabellio; *Lutherani*, à Luthero; *Calviniſtæ* à Calvino, &c. Vel ab erroribus, quos tuentur, ut *Trinitarii*, propter hæreſim de Trinitate; *Sacramentarii*, *Anabaptiſtę* &c. propter errores circa baptiſmum, & ſacramenta, & hæ, ac ſimiles diviſiones ſunt innumeræ, pro multitudine errorum; nec circa hæc reſtat quidquam diſputandum, quia hiſtorica ſunt.

QUÆSTIO II.

An, & quale peccatum ſit infidelitas.

LOquimur tam de *poſitiva*, quàm *privativa*, imò & de negativa, & quærimus, an illæ omnes ſint peccata, & qualia? Dubium eſt principaliter de negativa, quæ ſupponit ignorantiam invincibilem omnium veritatum fidei. Nam *poſitiva* importat actum poſitivum diſſenſus omnium, vel aliquarum veritatum ſufficienter propoſitarum, *privativa* autem, negligentiam, vel aſſentiendi poſitivè articulis ſufficienter propoſitis, vel quærendi cognitionem eorum, quæ ſciri debent, & credi neceſſariò ad ſalutem.

CONCLUSIO I.

INfidelitas positiva est peccatum mortale gravissimum post odium Dei.

Prob. 1. ex Scoto, qui objicienti, quòd fides amittitur, [1] *per maximum demeritum*, respondet, *Dico quod non; sed per illud, quod ex ratione sua opponitur fidei, cujusmodi est infidelitas, sive error circa credibilia*; ergo sentit infidelitatem esse demeritum, sed non absolutè gravissimum, quia odium Dei est sine dubio gravius.

Prob. ex Scripr. *Qui non credit, jam judicatus est*. Et, *si non venissem, & loquutus eis fuissem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo*. Et Spiritus S. *arguet mundum de peccato.... quia non crediderunt in me*; ergo infidelitas est peccatum grave.

Confir. de singulis speciebus; nam de Apostatis legitur, quòd sunt [2] *attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum. Et sicut Jammes, et Mambres restiterunt Moysi, ita et hi resistunt veritati, homines corrupti mente, et reprobi circa fidem*. 2. De Judæis, [3] *Qui incredulus est filio, non videbit vitam; sed ira Dei manet super eum*. Et illis minatur, [4] *Auferetur à vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus*, sed hæc non minaretur, nisi eorum infidelitas esset gravissimum peccatum; sunt enim minæ, & pœnæ gravissimæ, ideo dicuntur. [5] *Generatio prava, et adultera..... incredula, et perversa. Et in peccato vestro moriemini*. 3. *De Paganismo*, seu, *Gentilismo*, dicitur: [6] *In viam gentium ne abieritis*. Et, *Dii gentium Dæmonia* ..... Et *Gentes Apostatrices*, &c.

Prob 3. datur præceptum credendi, sicut & diligendi; ergo tam infidelitas, quæ est contra præceptum credendi, est grave peccatum; quàm odium Dei, quod est contra præceptum charitatis.

Prob. 2. p. de gravitate peccati 1. Quia in Scriptura vocatur peccatum per Antonomasiam, ut cùm dicit Christus *peccatum non haberent; in peccato moriemini*, et, *arguet mundum de peccato*. Et, *quod non est ex fide*, pec-

[1] 3. *d.* 23. *L. n.* 18. [2] 1. *Tim.* 6. [3] 2. *Tim.* 4. [4] *Jo.* 3. [5] *Matt.* 12. & 17. [6] *Jo.* 8.

peccatum est. 2. Quia ab infidelitate veniunt omnia alia, estque peccatum capitale, & stante infidelitate impossibilis est resurrectio à peccato; ergo est gravissimum peccatum. prob. ant. ex August. *Hoc est peccatum, quo tenentur omnia peccata; quod unusquisque si non haberet, dimittantur ei omnia peccata.* Est enim prima dispositio ad justificationem. Certè, quamdiu homo est sine fide, per quam dirigatur ad Deum, quid boni facere potest?

3. Quia incredulus offendit Deum in sua veritate; ergo incredulitas est peccatum gravissimum.

Prob. 3. p. Nam peccati gravitas pensatur ex dignitate virtutis, cui opponitur; sed odium Dei opponitur digniori virtuti, scil. charitati, quæ superemi-net fidei; *major horum est Charitas*; ergo odium Dei gravius est peccatum peccato infidelitatis.

Objic. 1. con 3. p. Desperatio est gravior infidelitate; ergo hæc non est gravissimum peccatum post odium Dei. prob. ant. tum quia opponitur spei, quę excedit fidem tum quia offendit Deum in sua misericordia, & bonitate, quàm desperans non vult participare; ergo &c.

Resp. neg. utrumque ant. nam fides respicit Deum in se directè ut veracem, qui non potest fallere, nec falli; spes autem respicit Deum, non ut bonum in se absolutè, sed ut bonum à nobis participabile, & desperatio est quædam nolitio, vel negligentia talis participationis, & respicit ipsum desperantem.

Inst. Desperatio non vult confidere in Deo, sed potiùs in alio; ergo odit Deum; ergo est majus peccatum, quàm infidelitas; quæ non includit tale odium Dei.

Resp. dist. 2. cons. majus peccatum quatenus includeret odium, posito quòd illud includat, con. præcisè ab illo odio, & secundum se, neg. cons. Dico, *si includat*, nec enim id puto verum, nam idem diceretur etiam de infidelitate, quod scil. male afficiatur in Dei veracitatem, in quo est majus, & formalius odium, quam in desperatione, quia sic avertit non tantùm voluntatem, sed etiam intellectum à veritate Dei. Sed hoc magis patebit infra, ubi de spe.

CON-

CONCLUSIO II.

Infidelitas privativa est peccatum grave; non autem negativa ex ignorantia invincibili, si detur.

Prob. 1. Infidelitas *privativa* dicitur illa, per quam homo voluntariè negligit credere revelationi divinæ sufficienter propositæ, & dum sciens, ubi, vel quomodo possit audire, & addiscere credenda, negligit audire, vel addiscere; sed in utroque est grave peccatum; ergo infidelitas privativa est grave peccatum. maj. patet ex dictis de quidditate hujus infidelitatis. prob. min. 1. ex Script. [1] nam dicebat Christus Jud. quia non credebant, cùm audirent veritatem. *Venit Ioannes ad vos, & non credidistis ei..... publicani, & meretrices crediderunt*, Item, [2] *qui non credit, jam judicatus est*, &c. illi omnes, ad quos ita loquitur Christus, [3] non discredebant positivè, sed privativè, quia negligebant, vel hæsitabant; non audiebant, vel attendebant ad verba ejus; unde sæpiùs solicitabant: *audite, & intelligite*. Et Stephano prædicante [4] continuerunt aures suas. Et aliquando prohibebant Apostolis [5] *ne omninò loquerentur, nec dicerent in nomine Iesu*. De illis dicebat David: *noluit intelligere, ut benè ageret*. Unde minatur Apostolus: [6] *qui ignorat*, negligens scire, quæ debet scire, *ignorabitur à Deo*. Quod est gravissima pœna; ergo & illa ignorantia est gravissimum peccatum.

Prob. 2. Ex Patribus. Nam, inquit Hieron. *Noluit intelligere Judas, ut bene ageret: quia aliud est non posse, aliud nolle. Iudas quotidie videbat Christum miracula facientem, sed non intelligebat, quia in malevolam animam non intrabit sapientia*. Et August. *Non omnis ignorans immunis à pœna est*, &c. Et alibi. *Aliud est nescisse, aliud nescire voluisse, voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur noluit intelligere, ut bene ageret.* Vide, quæ diximus de ignorantia crassa.

Prob. 3. Quia hæc infidelitas est voluntaria, saltem

[1] *Matt.* 21. [2] *Io.* 3. & 16. & 15.
[3] *Matt.* 15. [4] *act.* 7. [5] *act.* 4. & 17.
[6] 1. *Cor.* 14.

tem negativè, vel ignorantia crassa, & affectata: sed hæc ignorantia non excusat à peccato, sed potiùs accusat; ergo &c.

Prob.2. p. 1. ex Script. nam Christus dicit: *si non venissem, & loquutus eis non fuissem, peccatum non haberent*; quia scil. invincibilis esset eorum ignorantia, & defectus fidei; ergo talis infidelitas non est peccatum, præcise ut negativè.

Confir. ex definitione Ecclesiæ, quæ damnat hanc propositionem Baii, *Infidelitas negativa in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est*. Ex hac censura sequitur hanc contradictoriam esse veram, [1] *infidelitas negativa in his, quibus prædicatus non est, peccatum non est*; quia scil. ignorantia est *invincibilis*.

Prob. 2. ex patribus, nam August. [2] quærens, utrum hi, ad quos non venit Christus, nec loquutus est, excusationem habeant de peccato suo, respondet *habere illos excusationem, non de omni peccato suo, sed de illò, quod in Christum non crediderunt*. Et ubi supra. *Non omnis ignorans immunis à pæna est: ille autem ignorans potest excusari, qui, à quo disceret, non habuit*.

Confir. Ex eodem, *quia peccatum adeo est voluntarium, ut nullo modo sit peccatum, nisi sit voluntarium*: sed infidelitas negativa veniens ex ignorantia invincibili nullo modo est voluntaria; ergo nec peccatum. Quod patet ex dictis de peccatis. Nam ex eodem, *Non tibi imputatur ad culpam, quod invitus ignoras*. Aliud est de infidelitate privativa.

Objic.con.1.p.Omissiò credendi proposita, vel quærendi credenda non opponitur veracitati Dei; ergo non est peccatum infidelitatis, sed negligentiæ, vel contra studiositatem.

Resp.dist. ant.non opponitur contrariè, seu positivè: con.privativè: neg.ant.& conf.nam nolle assentiri Deo revelanti, & nolle audire revelata, ne illis assentiamur, idem sunt quoad peccatum, & utrumque opponitur præcepto credendi.

Inst.Est peccatum puræ negligentiæ; ergo non est infidelitas contra veracitatem.

Resp.

[1] *Prop.64.* [2] *tr.89. Io.*

Resp. dist. ant. negligentiæ contra veracitatem: con. negligentiæ in abstracto; neg. ant. & conf. sicut enim qui negligit audire proximum, ne succurrat ei; peccat contra charitatem, ita qui negligit audire, quæ Deus loquitur, ne credat; peccat contra fidem.

Objic. 1. con. 2. p. Ignorantia dicitur peccatum; ergo defectus fidei ex ignorantia est peccatum. prob. ant. ex Script. ubi dicitur; *Qui per ignorantiam peccaverit, & si per ignorantiam peccaverit, ut ignorans ignorabitur*, &c.

Resp. dist. ant. ignorantia crassa, & vincibilis; con. invincibilis; neg. ant. & con. prob. nam illi textus loquuntur de ignorantia crassa.

Inst. Ex Augustino, [1] *veniet flamma ignis dare vindictam in eos, qui ignorant Deum*, & addit; *sed & illa ignorantia, quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tamquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audivit omninò, quod crederet*; ergo ex Augustino, [3] illa infidelitas, ex quacumque ignorantia veniat, est peccatum.

Resp. neg. conf. nam Augustinus semper supponit negligentiam aliquam in illa ignorantia; alioqui sibi contrarius esset in illis verbis ejus, quæ citavimus. *Non imputatur ad culpam, quod invitus ignoras*. Cùm dicit talem ignorantiam non eximere à flammis æternis, hoc dicit propter peccatum originale, quod remanet in infidelibus; & damnabuntur propter alia peccata. Denique Augustino [3] potiùs opponerent censuram supradictæ propositiones Baii.

Objic. 2. David dicit contra hos infideles, [4] *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt*; ergo talis ignorantia, & infidelitas negativa est grave peccatum; alioqui non imprecaretur eis effusionem iræ Dei.

Resp. neg. conf. nec enim hoc intelligitur de ignorantia, & infidelitate ista negativa; sed vel de positiva, vel de privativa.

Instit. *Servus, qui non cognovit voluntatem Domini sui, & fecit digna plagis, vapulabit paucis*. idest mi-

[1] *De Gra. & lib. ar. 3.* [2] *tr. 89. Io.*
[3] *Ibid.* [4] *Ps. 78.*

mitiùs punietur, sed tamen punietur; ergo ignorantia non excusat infidelitatem à peccato.

Resp. neg. cons. non enim loquitur de hac ignorantia, sed de crassa, nam inquit glossa, ex S. Ambrosio, *Multi existimantes se minùs vapulaturos, si nesciant, quid operari debeant, avertunt se à veritate, sed cum possint scire, si vellent studium adhibere...... contaminatores appellantur*.

Inst. 2. Ex Apostolo, [1] *qui sine lege* (idest sine cognitione legis, & credendorum) *peccaverunt, sine lege peribunt*. Item ex eodem: *flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, nec obediunt Euangelio*; ergo nulla ignorantia excusat non credentes.

Resp. neg. cons. nam inquit glossa Lyrani: peribunt, *non ex legis scriptæ prævaricatione* (quam ignorant) *sed ex violatione legis naturæ*; quæ non potest ignorari, saltem invincibiliter. *Item hi non noverunt Deum, ut sunt Iudæi, & pagani obstinati*, inquit glossa, ergo ut vides, hi textus sunt de ignorantia vincibili; qualis est ignorantia legis naturæ, & voluntaria, qualis est obstinatorum.

Aliæ objectiones eodem recidunt, & solvuntur ex dictis de ignorantia vincibili, & invincibili, an, & quomodo excuset à peccato.

Dixi autem, *Ex ignorantia invincibili, si detur*; nolo enim hìc immorari in disputando, an sit possibilis in homine rationis compote ignorantia invincibilis de omnibus credibilibus, & necessariis ad salutem. Vide, quæ diximus in tr. de Deo, & gratia sufficienti; nec vacat illa repetere.

CONCLUSIO III.

Infidelitas positiva, elicitivè, & formaliter est in intellectu, imperativè autem, et quoad moralem malitiam est à voluntate. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto cit. de subjecto fidei. [2] *Nam fides est in intellectu subjectivè.... Et non credit* (homo) *nisi volens, et voluntas habet imperium super actum credendi..... et potest impedire intellectum, ne exeat in actum credere*; ergo sicut fides actualis pendet

[1] Rom. 2. [2] 3. d. 15. k.

det ab intellectu effectivè, & à voluntate imperativè, ita, & infidelitas positiva, nam contrariorum eadem est disciplina.

Prob. 2. ex Script. quæ hæresim opponit scientiæ, & doctrinæ; sed hæc sunt habitus intellectus; ergo & infidelitas. prob. ant. ex Apostolo, qui describit Hæreticos, & infideles, [1] *semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes, attendentes spiritibus erroris, et doctrinis dæmoniorum.... Insipientia eorum erit manifesta omnibus*, & ipsas hæreses vocat doctrinas *tenentes doctrinam Nicolaitarum*, quæ erat de communitate uxorum, ergo &c.

Prob. 3. Hæresis est habitus inclinans intellectum ad credendum falsæ doctrinæ: sed credere est actus intellectus; ergo & hæresis.

Prob. 2. p. ex dictis de fide. Nam sicut voluntas inclinat intellectum ad credendum, ita & ad discredendum, & quidem, à fortiori. Nam intellectus ex se inclinatur magis ad assentiendum veritati, quàm falsitati, ergo si eget imperio voluntatis ad actum fidei, multò magis ad actum infidelitatis, quo dissentitur veritati revelatæ à Deo.

Prob. 2. Etiam ex dictis. Nam infidelitas est peccatum: sed omne peccatum est voluntarium elicitivè, aut imperativè; ergo & actus infidelitatis.

Confir. De actu credendi erroribus; nam inquit Augustinus; [2] *cætera potest homo nolens.; credere autem, non nisi volens*. Quod magis patet de hæresi, quæ succedit fidei; nam cùm voluntas imperaret assensum fidei, quandiu intellectus credidit veritatem, non potest jam illi dissentiri, & assentiri errori, nisi ex consensu, & imperio voluntatis depravatæ ex passione, vel tentatione.

Prob. denique; nam hæresis importat pertinaciam, sed pertinacia se tenet ex parte voluntatis, quæ detinet intellectum, ut dissentiat veritati, & assentiat errori, ergo &c.

Objic. 1. con. 1. p. Infidelitas committitur dicto, vel scripto, sed neutrum est in intellectu; ergo nec infidelitas. prob. ant. nam concilia damnantia errores in fide, ajunt, *si quis dixerit*, &c.

Resp.

[1] 2. *Tim*. 4. [2] *tr*. 26. *Io*.

Resp.dist.ant.infidelitas externa; con.interna & formalis, neg. ant. & conf.prob.nam qui assentiretur internè erroribus condemnatis, non minus esset hæreticus,& infidelis.

Objic.1.con.2.p. Assensus, & dissensus in intellectu præcedunt actum voluntatis; nam ille dirigit istam; ergo voluntas non influit in infidelitatem intellectus. Prob ant. nam voluntas non fertur in incognitum.

Resp. dist. ant. quoad propositionem objectorum per actus naturales; con. quoad liberam applicationem, seu quoad actus liberos; neg.ant.& conf. actus autem credendi, & discredendi, sunt liberi, non in se formaliter, & elicitivè; sed ab extrinseco imperio voluntatis, ut diximus.

Objic.2. Voluntas non fertur extra objectum suum, sed objecta infidelitatis, sicut & fidei sunt extra objectum voluntatis; ergo voluntas ad neutrum influit. Prob.min.objecta fidei, & infidelitatis sunt verum, & falsum, voluntatis autem sunt bonum, & malum; ergo &c.

Resp. neg.min.& conf.prob. nam voluntas non respicit objecta fidei, & infidelitatis præcise, ut verum, & falsum, nec illarum actus sub ratione assensus, vel dissensus, sed secundum bonitatem, & malitiam, seu convenientiam, & disconvenientiam moralem,quam habent cum affectu suo, pio,vel pravo, & sub alterutra ex his rationibus illos imperat,aut prohibet.

Quæres, *quænam harum infidelitatum sit gravius peccatum*.

Resp. Paganismum quoad objectum, & materialiter esse gravius peccatum; aliunde vero hæresim esse gravius.

Ratio 1. p. est, quia paganismus est idololatria, & cultum,qui soli Deo debetur, defert vilissimæ creaturæ, & sic facit summam injuriam Deo; ergo & gravissimum est peccatum, ratione objecti,& materialiter.

Ratio 2.p.est,quia in Paganismo est cecitas,& ignorantia,quæ multum alleviat hoc peccatum, sed in hæresi est violatio voti baptismalis de fide integra servanda in unitate fidei, & Ecclesiæ. 2. Est inobedientia in Deum, & Ecclesiam, quam promisit in eodem sacramento. 3. Nulla ibi excusat ignorantia,

sed

sed potius intervenit pertinacia, quatenus sciens veritates, quibus dissentitur, esse receptas, & determinatas in Ecclesia, & ab ea proponi ut revelatas, & opiniones contrarias, quibus adhæret, ab eadem reprobari ut erroneas, in eis tamen obstinatè persistit, unde sequitur 4. hæresim esse peccatum ex pura malitia, & inde gravius.

Quæres 2. *an ad pertinaciam, quæ facit hæresim, requiratur perseverantia longa in errore: seu, in quo consistat formalis pertinacia.*

Resp. nihil aliud per se requiri ad formalem pertinaciam, quæ est essentialis in hæresi, nisi quòd sciat opinionem, cui adhæret, non esse revelatam, sed potiùs prohibitam, & damnatam, ut contrariam fidei christianæ, & quod sic præfert hanc opinionem judicio infallibili Ecclesiæ Catholicæ, sive diù, sive parum perseveret in sua sententia cum tali advertentia.

Id constat ex Can. *dixit Apostolus*. Ex August. [1] *qui sententiam suam defendunt, quamvis falsam, & perversam, nulla pertinaci animositate defendunt, sed corrigi parati, cùm veritatem invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos computandi*; ergo è contra; qui tuentur errorem suum, nec sunt parati corrigere se, cùm veritatem audiunt definitam ab Ecclesia, censentur pertinaces, & hæretici. In hoc conveniunt omnes Theologi, & Canonistæ.

QUÆSTIO III.

De censuris, seu notis, seu qualitatibus propositionum infidelitatis.

PRopositiones oppositæ veritatibus fidei solent sub variis titulis, & qualitatibus reprobari ab Ecclesia. Aliæ dicuntur *hæreticæ*, aliæ *erroneæ*; *sapientes hæresim*; malè *sonantes*, *scandalosæ*, *piarum aurium offensivæ*, *temerariæ*, *seditiosæ*, *blasphemæ*, &c. Quædam notantur una, & pluribus ex his, aut similibus notis, quarum explicatio non displicebit, nec erit inutilis lectori.

1. Propositio hæretica illa est, cujus contradictoria est de fide, & hæc dicitur directè hæretica. Quidam cen-

[1] 44. q. 3.

tenſent alias eſſe indirectè hæreticas, quia opponuntur contradictoriè alicui veritati, non quidem formaliter revelatæ, ſed quæ continetur in revelatis, ut, quod *Christus eſt rationalis*, quia hæc continetur in iſta, *Christus eſt verus homo*. Sed puto cum Arriaga, ſufficere primam illam definitionem.

2. *Erronea* non dicitur propriè omnis propoſitio non vera, ſed tantùm illa, cujus contradictoria non eſt quidem explicitè revelata, ſed eſt concluſio evidenter illata ex una revelata, & alia evidenter nota, quales ſunt plures concluſiones Theologicæ, vel quæ opponitur propoſitioni communiter receptæ in Eccleſia, quamvis non definitæ, & ſic tales propoſitiones ſunt inferioris notæ, quàm hæreticæ, ſed gravioris, quàm aliæ ſimpliciter falſæ. Sic iſta dicitur erronea, *Christus non eſt riſibilis.*

3. *Sapiens hæreſim*. Illa eſt, quæ dat occaſionem credendi probabiliter, quod in authoris mente latet hæreſis; ſi verò judicium non ſit probabile, ſed tantum ſuſpicio, dicitur *ſuſpecta de hæreſi*, idem dicitur de illa, quæ *ſapit errorem*, vel ſuſpecta eſt de errore.

4. *Malè ſonans*, eſt, ea quæ duplicem patitur ſenſum, ſcil. catholicum, & hæreticum, vel quæ abutitur vocibus extra communem ſignificationem, & maximè, cum in ſenſu communiori ſignificat falſum, ut ſi dicas, Chriſtus non eſt in Cœlo, quia vox *eſt*, ut propoſitio ſit vera, ſumitur pro *manducat*; quod eſt ſignificatum minùs commune hujus vocis, ſecundum communiorem uſum, ſignificat, quod *Christus non exiſtit in Cęlo*; quod eſt hæreticum.

5. *Piarum aurium offenſiva*: eſt ea, qua profertur aliquid indecens in materia religionis, & pietatis, ut ſi diceres, te invocare ſanctam meretricem, loquens de Magdalena, aut ſanctum perjurum, loquens de Petro.

6. *Scandaloſa* eſt, quæ ex terminis dat occaſionem erroris in fide, aut moribus deterrendo auditorem ab exercitio virtutum, ut ſunt propoſitiones contra ſtatum religioſum, aut venerationem reliquiarum, aut indulgentias &c.

7. *Temeraria*, quæ aſſeritur ſine ſolido fundamento contra communem Scholaſticorum, & Patrum men-

mentem. Est enim magna temeritas, tot, & tantis magistris contradicere. Et hæc dicitur *temeraria positivè.* Vel si aliquid novi asseritur sine sufficienti fundamento rationis, vel authoritatis, seu, quod à nullo gravi authore assertum fuit. Et hæc dicitur, *temeraria privativè*. Hæc censura propriè spectat ad eas, quæ sunt in materiis Theologicis.

8. *Schismatica*. Quæ potest promovere, vel excitare schisma in Ecclesia, ut si quis asserat aliquid contra legitimam Papæ, aut aliorum Ecclesiæ pastorum electionem.

9. *Seditiosa*. Quæ in materia virtutum, & religionis excitare potest seditionem, sed si hoc dicitur in materia politiæ, tales propositiones solent prohiberi, sed non censurantur.

10. *Blasphema*; quæ injuriam contra Deum, aut sanctos continet, & si adhuc contineat hæresim, seu errorem contra fidem, dicitur *blasphema hæreticalis*. Dicitur etiam *impia*, quia lædit pietatem.

Porrò, ut jam dixi, aliquando una, eademque propositio meretur plures simul ex his censuris.

Mitto alias plures hujusmodi malas qualitates propositionum in rebus Theologicis, ut sunt, *injuriosa*, *superstitiosa*, *arrogans*, *vana*, *stulta*, *insana*, & *improbabilis*; quæ non sunt propriè censuræ Theologicæ, saltem in usu.

Solent etiam notari propositiones, quibus aliqui malè censurant doctrinam aliorum, & quidem iisdem censuris, quibus injustè alios notant: v. g. si diceres, *hæc propositio*, Christus pro omnibus mortuus est, *hæretica est*, sua ipsius propositio ista dicetur hæretica, & sic de aliis.

Quæres, *an Papa, vel Ecclesia errare possit in iis censuris ferendis*.

Resp. non posse, ut patet ex dictis supra de infallibilitate Papæ, & Ecclesiæ. Et hæc de fide Theologica dicta sufficiant pro studentibus nostris, qui plura volet, adeat controversistas.

DIS-

DISPUTATIO VIII.

De spe Theologica, & vitiis oppositis.

FIDES, de qua hùcusque satis prolixè, pro instituto diximus, est radix, & fundamentum ædificii spiritualis: spes verò exigit illud paulò altiùs, donec coronidem ponat charitas, quæ *opus perfectum habet*. De spe, igitur secundum ordinem naturalem, non secundum ordinem dignitatis agimus 2. loco inter virtutes Theologicas.

QUÆSTIO I.

An, & quid sit spes Theologica.

SPei nomen sæpe legimus in Scriptura in multiplici sensu: 1. pro illa passione, & affectu appetitus sensitivi, aut rationalis, quo fertur in bonum absens, & arduum cum aliqua certitudine istud obtinendi, quod cum obtinuerit, succedit ei gaudium. De hac egimus alias, sicut & de desperatione illi opposita.

2. Sumitur pro desiderio vel expectatione alicujus boni; [1] *spes est expectatio boni*, ait Tullius. In hoc sensu dicitur de claudo petente eleemosynam à Petro, [2] *sperans se aliquid accepturum ab eis*. Et ipsi discipuli de Christo Domino, [3] *sperabamus, quod esset redempturus Israel*.

3. Pro bono ipso desiderato, & sperato, ut cùm dicitur [4] *Dominus spes ejus est*. Et, [5] *Domine spes mea*. Et, *tu es Domine spes mea*. Et, *expectantes beatam spem*, &c.

4. Hic autem sumitur pro habitu infuso, & virtute supernaturali inclinante ad actus desiderii, & expectationis divinæ possessionis in æterna felicitate. De hac dicit Apostolus, [6] *nunc manent fides, spes, charitas, tria hæc* &c. Et quærimus, an detur talis habitus, seu virtus, & an sit virtus Theologica, & quid illa sit.

CON-

[1] *tr.5.d.3.q.8.* [2] 4.*Tuscul.*
[3] *Act.* 3. [4] *Luc.* 22.
[5] *Psal.* 13. & 70. & 90. [6] 1.*Tim.*2.

CONCLUSIO I.

Admittenda est virtus spei, & est habitus per se infusus, inhærens animæ, & virtus Theologica, distincta à fide & charitate, qua desideramus Deum ut bonum infinitum secundum ordinem divinæ sapientiæ. Est ferè tota de fide.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Dico, quod spes est virtus Theologica, unica, & distincta à fide, & charitate.* Et patet quoad 1. p. ex dictis ab initio hujus tractatus de his tribus virtutibus.

Prob. 2. quasi tota conclusio ex Script. & Conciliis. Nam ex Apostolo, [2] *manent fides, spes, charitas; tria hæc,* habes existentiam habitus manentis, & distinctionem. Et Concil. Viennense approbat sententiam docentem, [3] *tam parvulis, quam adultis in baptismo conferri informantem gratiam, & virtutes.* Et Tridentin. docet, quod in justificatione *hæc omnia simul infusa accipit homo, fidem, spem, & charitatem.* Nam ex his patet 1. dari spem, 2. quod sit habitus, & quidem *infusus,* & inhærens, 3. quod distinguatur ab aliis; *tria hæc, & major horum est charitas.* Numerus enim arguit distinctionem. Et eadem distinctio patet ex dictis ab initio hujus tractatus.

Confir. nam Ecclesia orat Deum, ut det nobis *fidei, spei, & charitatis augmentum*; ergo supponit, quod jam habemus, vel habere possumus illas virtutes in gradu aliquo remisso. Quod enim augetur, jam supponitur inesse, & quidem habitu; nam actus non dicuntur propriè augeri, quia transeunt, & remissis succedunt intensiores, non autem augentur priores.

Prob. 3. quod sit virtus Theologica ex dictis ibidem. Nam 1. habet Deum pro objecto primario, quem directè desiderat, sed desiderare Deum, & ejus possessionem est actus veræ virtutis, est enim actus honestissimus; ergo &c.

Prob. 4. p. de virtute Theologica, nam respicit directè Deum per desiderium, & habet pro regula veritatem sibi ostensam per fidem, quæ est qu d divinum, & est à Deo, à quo infunditur immediatè à Deo; ergo est undecumque Theologica.

Prob.

[1] *3. d. 16. C. n. 1.* [2] *1. Cor. 13.* [3] *Clem. de s. Trin.*

Prob. denique distinctio; nam bene explicat naturam spei secundum genus, quo convenit cum aliis virtutibus Theologicis, & secundum propriam differentiam, qua ab illis distinguitur; ergo &c. Prob. ant. percurrendo singulas particulas. Nam cum dicitur, *habitus per se infusus* &c. per id convenit cum aliis: 2. *qua desideramus Deum* &c. per hæc differt à fide, cujus est credere Deo, & in Deum, & Deum prout nobis revelatum, & revelantem, & à charitate, qua Deum amamus propter seipsum in illo sistendo, sine respectu ad nos per ullum amorem concupiscentiæ, sed puro amore amicitiæ, è contra spes facit respicere, & desiderare Deum, ut bonum nostrum summum; ergo &c.

Objic. 1. nihil facit spes infusa, quod non possit spes naturalis, & acquisita; ergo non debet asseri infusa, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate. Prob. ant. nam 1. potest homo naturaliter cognoscere Deum, ut sibi summè bonum, & ut talem desiderare possidendum, nam per nos datur in nobis appetitus naturalis beatitudinis: 2. potest per frequentes actus sic sperandi acquiri habitus inclinans, & facilitans ad similes actus, saltem cum auxilio gratiæ, ergo spes naturalis acquisita sufficit.

Resp. neg. ant. & dist. prob. potest naturaliter, & imperfectè, & insufficienter ad salutem, con. perfectè, & sufficienter, & sicut oportet ad salutem, neg. ant. & cons. nam habitus illi infusi requiruntur, ut perfectè sanetur anima à vulneribus peccati, & elevetur ad statum supernaturalem proportionatum statui sanctitatis, & beatitudinis, ad quem per illos actus virtutum istarum debet pervenire. Et licet hæc haberi possent per auxilia gratiæ actualis, tamen Deus ex majori misericordia id facit per dona permanentia, & habitus, qui simul animam sanant, ornant, & perficiunt.

Inst. Catechumeni ante justificationem habent actus supernaturales spei sine habitu; ergo hic non est necessarius. Prob. ant. ex Trident. cit. nam ante justificationem per baptismum, *eriguntur in spem* &c. ergo &c.

Resp. dist. cons. non est necessarius absolutè, ita quin per gratiæ actualis auxilium haberi possint actus

ſupernaturales ſpei: con. neceſſitate ſecundum quid, & ex ſuppoſitione præſentis legis divinæ: neg. conſ. nam Deus ſic ordinavit ex majori bonitate ſua, ut connaturaliùs hæc fiant.

Objic. 2. ratio neceſſitatis ſpei eſt, ut ſanentur facultates animæ, & reformentur ad imaginem Dei; ſed utrumque ſufficienter præſtatur per fidem, quæ ſanat intellectum, & per charitatem, quæ ſanat voluntatem; ergo &c.

Reſp. neg. min. nam charitas ſanat quidem voluntatem quoad affectionem juſtitiæ, ſed non commodi, ſaltem præcisè, hoc præſtatur per ſpem, qua amat bonum ſibi commodum & proprium, ſicut per charitatem amat illud propter ipſum.

Objic. 3. ſi daretur hic habitus, infantes venientes ad uſum rationis, & adulti, cum baptizantur, experirentur inclinationem, & facilitatem ad actus ſpei, ſicut & fidei, & charitatis, ſed hoc eſt falſum, & contra experientiam; ergo &c. Prob. maj. nam habitus dantur propter actus, ad quos inclinant, & facilitant.

Reſp. neg. maj. nam ut diximus ſupra, iſti habitus non dantur ſolùm ad facilitatem, & inclinationem, ſed principaliter, ut ſanent potentias, & elevent eas ad actus, ad quos ex ſe non poſſent attingere.

Objic. 4. ſpes ponitur inter paſſiones, ſed iſtæ non ſunt virtutes infuſæ, ſed potiùs oppoſitæ virtutibus; ergo ſpes non eſt virtus.

Reſp. diſt. maj. ſpes aliqua: con. ſpes omnis, neg. maj. & conſ. nam, ut dicebam, ſpes omnis non paſſio, ſed aliqua eſt vera virtus, per quam regulatur, & elevatur, & ſanatur anima contra illam paſſionem.

Objic. 5. virtus eſt *diſpoſitio perfecti ad optimum*. Sed ſpes eſt potiùs imperfecti deſiderantis perfectionem; ergo non eſt virtus.

Reſp. diſt. min. imperfecti comparativè ad bonum deſideratum: con. imperfecti abſolutè, neg. maj. & conſ. nam voluntas in ſe, & natura ſua eſt perfecta, ſed perficitur in ordine ſupernaturali per hanc virtutem, & bonum, quod ſperat, & quod de ſe non poſſet attingere, nec ſperare, ſicut oportet.

Objic. 6. omnis virtus ſervat mediocritatem, ſed ſpes non ſiſtit in mediocritate; ergo &c. Prob. min.

non

non enim potest excedere in desiderio Dei.

Resp. dist. maj. omnis virtus moralis: con. Theologica, neg. maj. & conf. virtus moralis respicit bonum finitum; ideò potest excedere in ejus appetitu, virtus Theologica respicit bonum infinitum, quod non potest appetere, nec amare sibi, nec propter se ipsum, plusquam meretur.

Objic. denique, virtus Theologica respicit ultimatè Deum, sed hoc non facit spes; ergo &c. prob. min. quia potiùs respicit se directè, & ultimatè, & Deum propter sperantem, & potius utitur Deo, & fruitur seipso sperans; ergo &c.

Resp. dist. maj. Deum, ut amandum amore amicitiæ, aut concupiscentiæ: con. ut solo amore amicitiæ amandum, neg. maj. & min. conf. quia ille amor concupiscentiæ, quo amat Deum sibi, non excludit amorem amicitiæ per charitatem, sed potiùs ad eum tendit, & non facit injuriam Deo, qui verè est utroque amore amandus ultimatè, & summè.

Objic. 1. con. ultimam partem. Quidquid dicitur de spe, dici potest de fide; ergo fides, & spes, non distinguuntur. Prob. ant. spes respicit omnia objecta, & subjecta, quæ respicit fides; ergo &c.

Resp. dist. ant. eadem objecta per diversos actus: con. per eosdem actus, neg. ant. utrumque. Nam fides respicit sua objecta per intellectum, & spes per actus voluntatis.

Inst. qui firmiter credit se consequuturum salutem, verè sperat; ergo utraque respicit eadem objecta per eosdem actus.

Resp. dist. ant. verè sperat per actum voluntatis comitantem, aut sequentem actum illum credendi, con. formaliter per ipsum actum intellectus, quo credit, neg. ant. nam est æquivocatio in voce credit, nam sæpe etiam sumitur pro actu sperandi, & expectandi, saltem sperare comitatur, aut sequitur credere.

Objic. 2 Spes non distinguitur à charitate; ergo &c. prob. ant. nam spes, & charitas sunt de eodem objecto formali, & in eadem potentia, scilicet de Deo, ut bono, & in voluntate; ergo &c.

Resp. neg. ant. nam spes respicit Deum, ut sibi bonum possidendum, & nondum possessum, charitas

vero absolutè, ut bonum in se, & propter se amandum ista est amor amicitiæ, illa concupiscentiæ.

Inst. Homo potest desiderare summum bonum proximo ex charitate; ergo & sibi, ergo charitas, & spes, eosdem actus habent, & eadem objecta respiciunt, nam eadem est ratio de utroque. Prob. ant. est enim actus amicitiæ, ergo & charitatis.

Resp. neg. subs. nam in illo desiderio duo distinguenda sunt; nempe ipse actus desiderii, qui directè elicitur ab habitu spei, & respicit Deum, ut bonum absens à proximo, vel ab ipso desiderante, & sperante: 2. actus charitatis, seu amicitiæ in proximum, à quo amore imperatur illud desiderium.

QUÆSTIO II.

De objecto spei Theologicæ.

DIximus spem esse habitum inclinantem ad desiderandum Deum, ut summum bonum nostrum. Et eam ideo esse virtutem Theologicam, unde satis liquet Deum esse objectum ejus, sed videndum, quale objectum, & sub qua formalitate, uno verbo quærimus, an Deus sit objectum spei materiale, aut formale, & inde magis patebit distinctio spei à fide, & charitate.

CONCLUSIO.

OBjectum materiale primarium spei est Deus, ut summum bonum, formale verò est Deus ut summum bonum nostrum à nobis possidendum. In re est communior, licet in verbis varient Theologi, etiam nostri.

Prob. 1. ex Scoto: [1] *Hæc virtus est Theologica, quia respicit Deum pro objecto immediato.* Et supra dixerat, quod desiderat, *ut bonum infinitum nobis inesse bonum, & hoc à Deo seipsum nobis liberaliter conferente, ex meritis nostris,* &c. ergo ex Scoto, Deus est objectum quod, seu materiale, & primarium spei, ratio vero formalis, sub qua desideramus, est, quod sit bonum nostrum infinitum à nobis desideratum, & possidendum. Prob. 2.

[1] *Ibid. C n. 10.*

Prob. 2. ex Script. in qua Deus dicitur spes nostra; *spes ejus est*, inquit Psaltes, [1] *spes mea ab uberibus*; vel *à juventute mea*. Et, *spes populi sui*, &c. Et Apostolus *gloriamur in spe gloriæ secundum spem vitæ æternæ, quam promisit, qui non mentitur*. Ex his, & similibus innumeris textibus patet, Deum esse bonum ipsum, quod desideramus ab eo, ut suimet largitore; *spes mea, & portio mea*. Et ipsemet id declarat Abrahæ, [2] *Ego .... ero merces tua magna nimis*. Nam inquit Augustinus, [3] *præmium virtutis erit ipse, qui virtutem dedit, qui se ipsum promisit, quo nihil majus est*. Et certè, *Bonus est Dominus sperantibus in eum*.

Prob. 3. Illud est primarium, & principale objectum spei, quod est primò, & principaliter desiderabile nobis, vel per quem omnia sunt nobis appetibilia, sed talis est Deus in ratione summi boni; ergo &c. prob. min. omnia sperabilia supernaturaliter, ex influxu hujus habitus, sunt vel ipse Deus, qui est eminenter omnia; vel Deum includunt per modum objecti, ut Beatitudo, vel à Deo, ut à causa, & fonte, vel ad ipsum ordinantur, ut ad finem ultimum, ergo &c.

Prob. 2. p. Spes tendit in objectum suum per modum concupiscentis, seu desiderantis, sed Deus non concupiscitur, nec desideratur, nisi ut summum bonum nostrum, seu Beatitudo nostra; ergo sub ea ratione est objectum spei. Prob. min. nihil enim propriè desideratur nisi ut bonum est nobis.

Confir. Spes naturalis non respicit dignitates, delectationes, aut divitias, nisi quatenùs sunt bona desiderantibus, sed illa non aliter differt à spe Theologica, nisi ex objecto materiali, quia hæc respicit immediatè Deum, in se supernaturaliter attingendum, & obtinendum, illa vero bona creata naturaliter attingenda, & obtinenda; ergo spes Theologica sub simili ratione, respicit Deum, scilicet ut bonum nobis desideratum, & obtinendum.

Prob. 2. quia spes distinguitur à charitate, quia hæc respicit Deum per amorem amicitiæ, & spes per amorem concupiscentiæ, sed amor iste respicit objectum suum materiale, prout est bonum amanti,

[1] *Psal.* 13. 21. 60. 70.
[2] *Gen.* 15. [3] 22. *Cir. c. ult. Thre.* 3.

& ut ab ipso possidendum; ergo spes respicit Deum, ut bonum sperantibus, & ab ipsis possidendum, ac beatificativum.

Objic. 1. Deus in se, neque ut summum bonum non est objectum amoris concupiscentiæ, est enim amandus propter se, & non propter nos, alioqui esset perversus amor, quia *frueremur utendis, & uteremur fruendis*, scilicet amaretur Deus propter nos, & non nos propter Deum; ergo &c.

Resp. neg. ant. & prob. ejus, nam desiderare Deum, ut nobis summè bonum, non est ulla perversitas ordinis amandorum, nec uti fruendis, nisi fortè respiceremus Deum, ut minus bonum: nec ita Deum amamus propter nos, sed nobis: non *gratia quorum*, sed quibus ille est summa beatitudo, & perfectio, ideoque potius nos ipsi humiliamur, & subjicimus, agnoscentes miseriam nostram extra illum; unde orabat David, [1] *quam dilecta tabernacula tua &c.. concupiscit, & deficit anima mea* &c. & August. [2] *Accende me Domine voluntate, & concupiscentia tua... Da mihi Domine, ut desiderem te*. Et Christus ipse nos docet orare, *adveniat regnum tuum*.

Inst. Utimur aliqua re, cum eam appetimus, ut utilem, seu bonam propter aliam. Sed desiderare Deum ut nobis bonum, sive ut bonum nostrum est desiderare, ut nobis utilem, seu propter nos; ergo tunc utimur Deo, & fruendis; ergo spes illa est perversissimus amor: maj. patet ex August. [3] *ea re frui dicimur, quæ nos, non ad aliud referenda, per se ipsam delectat, uti vero ea re, quam propter aliud quærimus*. Prob. min. nam desiderare Deum, ut nobis bonum est desiderare eum propter nos, est referre illum ad nos; ergo sic Deum amare, est uti Deo, & frui nobis, est amare Deum propter creaturam, & hanc ut finem Dei.

Resp. neg. min. & ant. prob. Non enim spes respicit Deum, ut medium ad nostram beatitudinem, sed ut ipsum finem ultimum, & beatitudinem nostram.

Objic. 2. Idem est objectum spei, & desperationis, sed desperatio non respicit Deum immediatè; ergo nec spes: prob. min. damnati non desperant de Deo, sed de Beatitudine; ergo &c.

Resp.

[1] *Ps. 83.* [2] *Man. 10.* [3] 11. *Civ.* 25.

Resp. neg. min. & ant. prob. nam desperatio eorum est immediatè de Deo, cui se aversos vident, & ab eo in æternum separatos, & de illa separatione, & privatione cruciantur.

Inst. Idem est objectum spei, & gaudii ex possessione rei speratæ: sed gaudium de beatitudine sperata non respicit Deum immediate, nec ille est objectum immediatum talis gaudii; ergo nec spei: sed est ipsa formalis possessio Dei. Prob. min. nam Deus terminat immediatè charitatem; non autem gaudium.

Resp. neg. min. & ant. nam gaudium beatorum terminatur directè ad Deum, & est immediatè de Deo possesso, non autem de possessione nisi comitanter.

Inst. 2. homo non dicitur desiderare Deum, sed Dei visionem, & possessionem; ergo visio, seu possessio Dei est immediatum objectum spei; non ipse Deus. Prob. ant. quando studemus, non desideramus objecta scientiæ, sed ipsam scientiam directè; ergo idem est de spe quoad beatitudinem, seu visionem, hæc est immediatum objectum ejus; non desideramus Deum directè, sed visionem Dei.

Resp. neg. 1. ant. & dist. 2. non desideramus objecta scientiæ in esse reali: con. in esse objectivo: neg. ant. nam studens vult habere objectivè res, quas quærit nosse; sic spes desiderat Deum possidere, sed in esse reali eo modo, quo haberi potest.

CONCLUSIO II.

Non solùm formalis beatitudo est objectum concomitans, et partiale spei; sed etiam omnia bona gratiæ, et gloriæ; imò et bona omnia naturalia, quæ honestè à Deo petere possumus, sunt ejusdem spei objecta secundaria materialia. Debet esse communis.

Prob. 1. p. nam bona gratiæ, & gloriæ sunt vel media, vel comitantia, vel consequentia objectum principale; seu ad summum bonum nostrum, quod per spem desideramus, & expectamus consequi à Deo per bona opera, & preces, ex meritis Christi; ergo sunt suo modo, & ordine objecta spei.

Confir. ex Script. [1] nam hæc promittit Deus petenti-

[1] Thr. 3.

tentibus; *Bonus est Dominus sperantibus in eum; animæ quærenti illum*. Et docet nos petere omnia utilia ad salutem obtinendam, ut sunt, *sanctificatio nominis ejus; adventus regni*; & executio voluntatis ejus, panis quotidianus, &c. ergo vult nos illa omnia sperare ab eo impetranda.

Prob. 2. p. de aliis bonis etiam temporalibus; tum quia hæc omnia suo modo conferre possunt ad idem summum bonum, & ista etiam Christus docet petere, & sperare à Deo patre, & promittit petentibus concedenda, prout summa ejus sapientia judicat expedire; ergo & ista sunt objecta secundaria spei. Prob. ant. ex Script. *nolite solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus? Scit enim pater, quia his omnibus indigetis.. quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis*. Et iterum, *amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis*. Non limitat ad bona gloriæ, nec gratiæ, sed ad omnia extendit, quæ decenter petere possumus.

Dixi, autem, *aliquo modo*, sc. quatenùs ordinantur ultimatè ad principale objectum spei, sc. ad Deum. Nam si per se primò, & absolutè, & sine hac relatione saltem virtuali, & implicita desiderentur, non pertinent ad spem Theologicam.

QUÆSTIO III.

De subjecto spei Theologicæ.

Quærimus de subjecto immediato, & *ut quo*; an habitus, vel actus spei subjectentur in substantia animæ, vel in aliqua potentia. Et an in intellectu, aut voluntate. Idem de subjecto, *quod*, & mediato; sc. de personis capacibus spei; v. g. de viatoribus, aut beatis, aut damnatis, & animabus purgatorii; an in beatis, & damnatis cesset etiam quoad habitum.

Suppono autem, ut certum, quòd voluntas non fertur in incognitum, nec regulariter appetit impossibile. Non speramus, nec desideramus nisi bonum nobis ostensum ab intellectu, ut possibile, & cum aliqua probabilitate obtentionis; & illud judicium

de

de bonitate, & futuritione possibili vocatur etiam spes. Ideò dicimus *spero me* iturum Romam, quamvis adhuc actu non desiderem talem peregrinationem aggredi. Propterea multi censent spei actum esse partim ab intellectu, & partim à voluntate. Imò & quidam ex nostris spem ponunt in intellectu, probabiliter, ut Poncius.

CONCLUSIO.

S*Pes tam habitualis, quàm actualis est in voluntate*. Est communior.

Prob. 1. ex Scoto cit. [1] *charitas perficit voluntatem, in quantum est affectiva affectione justitiæ, & spes perficit eam, in quantum est affectiva affectione commodi, & ita erunt distinctæ virtutes; non tantùm ex actibus, qui sunt amare, & desiderare, sed etiam ex susceptivis, quæ sunt voluntas secundum illam duplicem affectionem affecta* &c. ergo ex Scoto, [2] spes tam actualis, quàm habitualis est in voluntate. Et addit, quod *actum spei præcedit aliqua fides infusa, vel acquisita, pro quanto desiderare absolutè non potest esse, nisi ejus, quod ostenditur possibile, & illa possibilitas ostenditur à fide applicata ad bonum desiderabile*, &c. ergo non video, quomodo Poncius potuerit dicere doctorem in hoc esse problematicum.

Prob. 2. ad illam potentiam pertinet habitus, cujus est respicere objectum ejus, sed voluntatis est respicere objectum spei; ergo &c. Prob. min. objectum spei est summum bonum, ut conveniens, & possidendum à sperante: sed sola voluntas sic respicit summum bonum; ergo sola voluntas respicit objectum spei.

Confir. ex Patribus. Nam inquit August. [3] *spes non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibetur*. Et Anselmus cit. [4] docet, quod *in voluntate sunt duæ affectiones, sc. justitiæ, & commodi, & per affectionem quidem, quæ ad volendum commodum pertinet, semper vult homo beatitudinem, & beatus esse*; ergo spes, quæ est affectio commodi, est in voluntate.

[1] *Ibid. G. n.* 18. [2] *Ibid. I. n.* 20.
[3] *Enchir.* 8. [4] *de concer. c.* 9.

Objic. 1. spes est expectatio beatitudinis. Sed expectatio est actus intellectus; ergo & spes. Maj. patet ex omnium sensu. Prob. min. tum ex ipsa voce, quæ venit à *spectando*; quod est respicere; tum quia expectatio est actus, quo judicatur aliquid esse futurum; & sic spes est actus, quo judicamus nos esse accepturos beatitudinem, juxta illud [1] *respiciens eram ad adjutorium hominum*; id est, sperabam, expectabam.

Resp. neg. min. & ant. nam expectare significat potiùs desiderare, quia, quæ *desideramus cum voluntate, aspicimus*, & *movere expectationem* ponitur pro *excitare desiderium*, ait Calepinus. Non nego, quin actio intellectus, v. g. fidei præquiratur spei, cui proponat bonum desiderandum, & motiva sperandi, & probabilitatem consequendi cupita; ideò sæpe unus actus ponitur pro alio.

Inst. omnis sperans est aliquo modo certus habendi rem speratam; sed certitudo est in intellectu; est enim proprietas cognitionis; ergo & spes.

Resp. dist. maj. est certitudo præsupposita spei, con. est certitudo, quæ sit actus spei formaliter; neg. maj. & cons. non speramus nisi ea, quæ intellectus cognoscit, & proponit, ut futura cum aliqua certitudine morali, seu probabilitate, per media convenientia; sed illa cognitio non ingreditur actum sperandi magis, quam amandi, licet ad utrumque præquiratur.

Objic. 2. spes est quædam confidentia; *sperare* enim, & *confidere*, idem sunt: sed confidentia est in intellectu; ergo & spes. Prob. min. confidere est credere, quod aliquis possit, & velit nobis benefacere; sicut diffidere, est non habere fidem in aliquo. Sed credere, & discredere sunt actus intellectus; ergo & confidere.

Resp. dist. maj. est confidentia præsuppositivè; con. formaliter: neg. maj. & prob. ejus: nam spes præsupponit quidem illud judicium, sc. quod possimus bonum cupitum obtinere à Deo; sed est actus ab illo judicio distinctissimus. Confidentia sæpe tribuitur spei, quia ex illa nascitur, sed non, quod illam ingrediatur.

Resp.

[1] *Eccle.* 51.

Resp.2. neg. min. nam fiducia magis videtur pertinere ad voluntatem, saltem imperativè, quatenùs inclinat intellectum, ut adhæreat judicio de possibilitate, & futuritione boni sperati. *Fiducia est robur quoddam spei*, inquit S. Thomas. [1] Et Seneca Lucillo suo; [2] *in te spem habeo, nondum fiduciam.* Fiducia ergo est firma spes, & hæc firmitas venit ex judicio de infallibilitate eventus, & boni desiderati.

Non negamus, quin actus spei pendeat, & præsupponat actum fidei de bonitate, sapientia, & potentia Dei, quibus velit, possit, & sciat nobis concedere beatitudinem, quam cupimus, sed loquimur de ipso actu sperandi formaliter, quem dicimus esse in voluntate, sicut & habitum, qui ad tales actus inclinat.

CONCLUSIO II.

Spes reperitur in viatoribus, & animabus purgatorii quoad actum, & habitum; non autem in beatis, nec in damnatis. Est communis quoad 1. p. non quoad 2.

Prob. 1. ex Scoto: [3] *Fides inclinat tantùm in verum latens....spes autem inclinat in bonum commodum absens, juxta illud, spes, quæ videtur, non est spes;* id quod possidetur, non speratur: nam spes ibi sumitur pro bono sperato. Et infra [4] *spes ponitur præcisè inclinans ad istum actum imperfectum, qui est, desiderare..... Et hoc imperfectione alterius rationis, quam facit absentia objecti respectu potentiæ tendentis*, &c. Sed beati non habent bonum ullum desiderabile absens; ergo neque sunt capaces spei, sicut nec fidei.

Prob.2. ex August. cit. [5] *nunc manent fides, spes, charitas.... cum autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est; ergo nunc* sc. in statu viæ, habetur spes, & in patria evacuabitur; ergo solus viator est subjectum spei.

Confir. ex Trident. [6] dicente, quod in justifica-

[1] 2.2.q.129.a.6. [2] *Ep.6.*
[3] 3.d.3.Rom.8. [4] *Ibid.D fin.*
[5] *Rom.8.*
[6] *sess.6.c.7.*

tione, fides, *nisi accedat spes, & charitas, non perfectè unit* hominem viatorem Deo.

Prob. denique, quia hæc virtus est propriè pro iis, qui possunt credere, & desiderare, & expectare beatitudinem: sed id convenit viatoribus propriè: quia ipsis præcipuè beatitudo est absens, & futura, & desiderabilis, & acquisibilis, potiusquam aliis statibus; ergo spes est præcipuè in viatoribus.

Prob. 2. p. 1. quia ex Concil. Senonensi [1] homo in purgatorio, *est particeps gratiæ de sua semper salute securus remanentibus in eo fide, spe, & charitate*. Et S. Thomas dicit, quod *in viatoribus; sive sint in via ista, sive in purgatorio, potest esse spes*, quia utrobique apprehendunt beatitudinem, ut futuram possibilem. Unde

Prob. 2. nam ad actum spei Theologicæ nihil aliud requiritur, quàm desiderium boni absentis ex cognitione possibilitatis ejus; sed hoc reperitur in animabus purgatorii; ergo & spes actualis, & habitualis ad illos actus inclinant.

Confir. nam illæ animæ ibi recordantur, & sciunt, quod mortales orant, & bona operantur pro illarum liberatione, & solatio, sicut & ipsæmet fecerunt pro parentibus, & amicis defunctis, dum hic ipsæ viverent; ergo & sperant eadem charitatis officia sibi exhibenda, & per hæc sperant solatia in suis pœnis.

Prob. 3. p. de beatis, eadem ratione, qua diximus fidem in eis non remanere; nam sicut fides evacuatur per claritatem visionis eorum, quæ in obscuritate fidei credebant; ita & spes evacuatur per possessionem perfectam Dei, quem desiderabant. Ideo dicebat Apostolus, *cum venerit, quod perfectum est*, &c. ergo cessat in beatis omnis expectatio, & omne desiderium.

Confir. ex dictis, *spes, quæ videtur, non est spes*; sc. bonum, quod habetur præsens, non est objectum spei; *manifestum est, non esse spem, quæ videtur*; ait Ambros. [2]

Confir. 2. nam beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, & ultra Deum nihil potest rationabiliter desiderari; ergo in beatis nulla debet, vel potest esse spes.

Prob.

[1] *decre. 12.* [2] *Rom. 8. ibi.*

Prob. denique de damnatis; nam isti, vel fuerunt christiani, qui in baptismo receperunt habitum spei, & cum illo mortui sunt: vel qui ex desperatione perierunt, ut Judas, & sic habitum illum amiserunt; vel sunt infideles, qui talem habitum nunquam habuerunt; sed in nullis horum debet admitti spes; ergo &c. Prob. min. de secundis, & tertiis non dubitatur; de primis etiam patet ex Script. [1] *spes impiorum peribit in eis, & spes illorum abominatio animæ*; & *præstolatio impiorum furor*.

Confir. quia in inferno nulla est consolatio, omnia ibi luctus, seu [2] *fletus, & stridor dentium*, ad illos dicitur, [3] *vos autem clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis*.

Confi. 2. ex Patribus, qui docent in damnatis remanere quidem naturalia integra, sed nulla remanent gratuita; ergo non remanent in eis habitus fidei, spei, nec charitatis.

Prob. denique; nam ad actum spei requiritur aliqua certitudo, aut ingens probabilitas de futuritione rei desideratæ; sed in damnatis nulla est talis certitudo, nec probabilitas beatitudinis obtinendæ, imò potiùs certi sunt de non obtinenda; ergo potiùs in eis est desperatio, quàm spes ulla.

Confir. ex Scoto: nam ad actum virtutis Theologicæ requiritur 1. ut respiciat Deum directè. 2. ut respiciat primam regulam morum, sc. Deum ut revelantem, & dirigentem. 3. ut sit à Deo, sc. per motionem, & auxilium gratiæ, sed nihil horum est in damnatis; ergo &c. Prob. min. 1. sunt aversi à Deo. 2. non habent fidem, ut credant Deo revelanti, & regulanti mores, & 3. spoliantur omnibus donis gratuitis; ergo &c.

Confir. 2. quia si spes ulla esset in inferno, ibi non esset [3] *fletus, nec stridor dentium*; non dicerent cum Propheta, [5] *transiit messis, finita est æstas, & nos salvati non sumus .... factus est dolor meus perpetuus, et plaga mea desperabilis*, &c. Nec cum sapiente, virtutis nullum signum valuimus [6] *ostendere, in malignitate nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno, qui peccaverunt*.

Con-

[1] *pro.* 10. *et* 11. [2] *Matt.* 22. [3] *Isa.* 65.
[4] *Matt.* 22. [5] *Jere.* 8. *et.* 15. [6] *Sap.* 5.

Confir. denique ex Patribus; nam inquit Hieron. [1] *in inferno nulla est pœnitentia, nec aliquis ad virtutes remorsus*. Et August. [2] *damnati exterioribus deputati tenebris, nullo illustrabuntur lumine interiori veritatis*. Et alibi. [3] *Nulla ibi commemoratio veritatis potest esse, quia nulla ratiocinatio, quia non eam perfundit lumen, quod illuminat omnem hominem*; sc. lumen gratiæ.

Objic. 1. con. 2. p. ex Apostolo: *fides, spes, charitas nunc manent*, id. in hac vita; ergo non manent in alia; ergo nec in purgatorio.

Resp. neg. conf. quia non loquitur ibi de *nunc*, in rigore pro solo statu vitæ hujus mortalis cum exclusione status, qui est ad terminum; qualis est status purgatorii: loquitur etiam de illis virtutibus quantùm ad opera meritoria, & utilia: imò nec de omnibus illis prætendit, quod transeant, nam *charitas nunquam excidit*: sed manet etiam in beatis. Et à fortiori in animabus purgatorii, quæ in ipsa moriuntur.

Instab. sufficeret illis auxilium gratiæ ad actus sperandi; ergo frustra maneret in eis habitus spei, quandoquidem evacuari debet, cum pervenerint ad gloriam.

Resp. neg. conf. quia licet Deus ita potuerit statuere; tamen non apparet ratio, quod id fecerit, nec voluerit permanere habitum, donec perveniant ad terminum beatitudinis, quam expectant, cum summo ardore.

Objic. 2. In purgatorio non possunt mereri; ergo ibi frustra sperarent.

Resp. neg. conf. nam si non sperent meritoriè, saltem sperant ad levamen, & consolationem, & ornatum.

Inst. ille habitus tam ornaret beatos, quàm purgantes: ergo tam maneret in beatis: sed hoc est contra nos; ergo &c.

Resp. neg. conf. nam ornatus gloriæ supplet excellenter omnes alios particulares in Cœlo, quod non habent purgantes in illo inferno temporali.

Objic. 1. con. 3. p. Beati desiderant corporis sui resurrectionem, & glorificationem: ergo & sperant, seu habent actum spei; ergo & habitum.

Resp.

[1] *c. 5. Eccl.* [2] *de fi. 2.* [3] *de cer. Rel. 3.*

Resp. dist. ant. desiderio naturali: con. Theologico, & elicito: neg. ant. & con. illud desiderium est appetitus innatus animæ respectu suæ compartis; non autem actus elicitus, nec Theologicus; quia objectum, & finis spei Theologicæ est Deus possidendus, & eum nunc possident, quantùm desiderare possunt.

Inst. quando beati desiderant dotes gloriæ communicari suo corpori, verè habent Deum pro objecto: respiciunt Deum ut corporibus suis communicandum; ergo illud desiderium est verè Theologicum.

Resp. neg. ant. nam sic dici posset de omni desiderio, quod esset Theologicum: nullum enim est bonum desiderabile, de quo idem dici non possit, sc. quod Deus per illud nobis communicatur; sunt enim omnia quædam participationes divini esse, & bonitatis &c. Igitur illæ dotes gloriæ pro corporibus sunt bona purè creata.

Objic. 2. In beatis sunt multa bona futura, & ea desiderant, & petunt à Deo, ut cùm pro nobis orant; nobis optant gratias, & impetrant, optant propagationem fidei, & gloriam nominis Dei &c. ergo & multi actus desiderii, & spei.

Resp. plura desiderabilia ex charitate in Deum, con. ex vera spe; neg. ant. hæc omnia desiderant ex charitate in Deum, cui volunt in omnibus, & per omnia placere, & conformari non ex affectione commodi, sed justitiæ; & sic non est vera spes, sed pura charitas consummata.

Objic. 3. non est minor ratio de spe, quod maneat, saltem quoad habitum, quàm de aliis virtutibus moralibus: v. g. de temperantia, justitia &c. Sed istæ manent in beatis quoad habitum; ergo & illa.

Resp. neg. min. nam fortè, & illarum habitus non manent, sed tantùm aureolæ, & radii gloriæ correspondentes illis virtutibus.

Resp. 2. neg. maj. nam status gloriæ non opponitur objectis formalibus illarum virtutum, sicut in spe propter possessionem omnis boni desiderabilis.

Inst. in non virgine manet in Cœlo amor virginitatis, & in peccatore amor pœnitentiæ, & earum virtutum actus elicerent, si possent; ideò in eis admittuntur habitus illarum virtutum; ergo ita est de spe, quia beati æquè amant hanc virtutem.

Resp.

Resp. neg. ant. nam si tales habitus manent in beatis, non manent ob illam rationem, sed amant ex summa charitate in Deum. Alioqui maneret etiam fides: non enim minus eam amant.

Fateor tamen opinionem contrariam non esse penitùs improbabilem; sed nostra mihi videtur probabilior: quia ut docet Scotus, [1] non debet ibi admitti ullus habitus frustra, & sine gravi necessitate; qualis non est hic.

Objic.con.4.p. in damnatis est fides; nam *dæmones credunt*; ergo & spes.

Resp. ex dictis, dist.ant. fides acquisita, & naturalis: con. supernaturalis, & infusa, neg.ant.

Resp.2. gratis dato ant.neg. cons. quia fides respicit bona, & mala; præsentia, & futura indifferenter, & sic non videtur ita repugnare statui damnatorum, sicut spes, quæ respicit beatitudinem obtinendam; unde solamen acciperent in pœnis.

Objic.2. ex S.Bernardo. [2] Damnati desiderant aliqua bona, & vellent esse beati, si possent; ergo habent spem. Prob.ant. quia in hoc sita est magna eorum pœna, quod desiderent bona, quæ nunquam habebunt. *Quid* enim tam pœnale, quàm semper velle, quod nunquam erit? ergo vellent esse beati, & sic sperant; sed in vanum, & in pœnam.

Resp. dist.ant. aliqua bona naturalia ex appetitu naturali, con. bona supernaturalia, & ex habitu supernaturali; neg.ant.& cons. prob. nam spes ista non consistit in quocumque desiderio cujuscumque boni, sed est desiderium supernaturale de bono etiam supernaturali, & divino. Damnati desiderant quidem libertatem à suis pœnis, sed cum desperatione potiùs, quàm ex spe.

Objic.3. Christianus, qui per peccatum non amisit spem, moritur cum habitu spei; ergo illum retinet in inferno. Prob. antec. *ubi ceciderit lignum, ibi erit* &c. ergo &c.

Resp.neg.cons. utramque, nam, ut diximus, status damnationis excludit omnia bona gratuita, & supernaturalia, qualis est ista virtus.

QUÆ-

[1] *Ibid. A.n.2.* [2] *5.consid.12.*

QUÆSTIO IV.

De actibus spei Theologicæ.

PLures actus tribuuntur huic virtuti, alii sunt *eliciti* ab ejus habitu, alii *imperati*, alii *comitantes*. Præcipui sunt, *Amor concupiscentiæ, desiderium, timor, fiducia, securitas, erectio, consolatio, expectatio, constantia* &c. Sed videntur hi posteriores esse potiùs passiones, & effectus, quos spes operatur, & relinquit in anima, quàm actus ab illa ex tali habitu eliciti.

Notant aliqui, spem à desiderio differre, quòd istud sit de quolibet bono absente, spes autem de bono arduo, & obtentu difficili, itaut arduitas sit quædam conditio objecti ejus necessaria, ut sit propriè objectum spei.

Fiducia dicitur firma adhæsio mentis in Deo, seu, firmitas ipsius spei de futuritione boni, quod petimus ab eo; v.g. de obtentione beatitudinis: & sic non differt ab ipsa spe nisi per firmitatem illa majorem.

Idem significat *securitas*, & *certitudo* obtinendæ beatitudinis, & vitandæ damnationis. [1] *Scio, cui credidi, & certus sum, quia potens est servare depositum meum in illum diem*, nam, ait Glossa, *Deo commendavi salutem meam in fide, & spe illius collocavi.* Quia, inquit Hieron. *scio enim eum fidelem esse, & potentem*, sc. ut possit, & velit salvare. Nam *securitas*, & *fiducia* spei fundantur maximè in Dei fidelitate, qua implet promissa, & in ejus potentia ad præstandum, quod vult. Eandem securitatem significat vocans eam [2] *anchoram animę tutam, & firmam*, nam, inquit Glossa, [3] *sicut anchora navim, sic spes animam firmat, ne mergatur.* Firmitas, inquam, illa fundatur in Dei promissione, qui nescit mentiri. *In spem vitæ æternæ, quam promisit Deus, qui non mentitur.*

Ad eandem spectat *roboratio*, & *erectio* contra timores, & anxietates, quibus dejicitur anima. Nam per spem resumuntur vires animi, qui erigitur ex tepiditate, & timore: *In spem eriguntur fidentes Deum propitium sibi fore*, ait Trident. [4]

Hinc

[1] 2.*Tim*.1. [2] *Hebr*.6. [3] *Tit*.1. [4] *ss*.6. *cap*.6.

Hinc venit *consolatio*, & quoddam lenimentum, & mitigatio doloris, quem causat absentia, & dilatio boni sperati inter tot obstacula salutis, cum quibus luctamur in hac vita, & quibus impellimur in ruinam. [1] *Hæc me consolata est in humilitate mea*.

Succedit *gaudium*, non quidem perfectum, quod percipitur ex possessione, sed inchoatum ex securitate, & certitudine, quæ sunt quasi tentationes boni desiderati, per spem hanc habemus harras gloriæ, & subodorationem suavitatis ejus. [1] *Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus*. Et, *beati omnes, qui sperant in eo*.

Expectatio est firma animi constantia, qua ad promissa bona attendimus nihil hæsitantes, sed tam certi, ac si ea teneremus.

Restat videndum de principaliori actu spei, & de *timore*, ac de actibus ab illa imperatis, quales sunt actus aliarum virtutum, quos elicimus ex desiderio, & spe mercedis, vel ex timore pœnarum, maximè damnationis.

CONCLUSIO I.

A*Ctus spei est amor concupiscentiæ summi boni, seu, desiderium efficax Dei, ut possidendi*. Est communis, & patet ex dictis ab initio de quidditate spei.

Prob. 1. ex Scoto cit. & dicente, quod *spes perficit voluntatem, in quantum est effectiva affectione commodi*; & quod *distinguitur à charitate per suum actum, qui est desiderare, actus verò charitatis est amare*.

Prob. 2. ex Patribus. Nam inquit Aug. [2] *qui veram felicitatem desiderat, debet tollere spem suam de rebus temporalibus*... Item, [3] *spes est, qua futura cum patientia expectamus, & ipsa patientia* est, *qua omnia toleramus* adversa, donec quò volumus, *veniamus*, cõcordant philosophi dicentes, *spes est expectatio boni*.

Prob. 3. amor concupiscentię est actus, quo tendimus in Deum, ut bonum nostrum, quod nobis appetimus; sicut amor benevolentiæ est ille, quo volumus aliquid propter ipsummet bonũ. Sed talis est actus spei; est enim actus, quo Deũ amamus, & cupimus, ut summum bonum nostrũ à nobis possidendum; ergo actus prin-

[1] *Ps. 118.* [2] *de catech. rud. 26.* [3] *Gen. lit. 3.*

principalis spei est amor concupiscentiæ, seu desiderii, quatenùs bonum illud est absens.

Objic. 1. desiderium respicit res tam malas, quàm bonas; sed hoc non pertinet ad spem; ergo desiderium non est actus spei proprius. Prob. min. nam spes non est nisi boni.

Resp. neg. maj. non enim desideramus, nisi quod apprehendimus ut bonum: sicut nihil fugimus, nisi quod apprehendimus ut malum.

Inst. saltem expectatio est tam de malo, quàm de bono. Sed illud desiderium est quædam expectatio; ergo desiderium spei est etiam de malo.

Resp. neg. maj. nam expectatio, ut venit ex desiderio, non est nisi de re apprehensa ut bona.

Objic. 2. damnati desiderant beatitudinem, sed illi non habent spem; ergo desiderium non est actus proprius spei.

Resp. dist. maj. desiderant inefficaciter, & conditionatè, con. efficaciter, & absolutè, & actu supernaturali: neg. maj. & con. nam illud desiderium est inefficax ex habitu acquisito, & naturali, ut diximus, non ex vera spe, sed potiùs desperando.

CONCLUSIO II.

Actus spei Theologicæ supponit certitudinem quandam futuritionis rei speratæ ex parte Dei, non ex parte nostra nisi ex suppositione mediorum ponendorum.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Actus spei, qui est expectare, includit certitudinem, & hæc certitudo pertinet ad intellectum, & fidem* &c.

Prob. 2. ex Script. mox cit. pro securitate, & certitudine. [2] *Scio, cui credidi, & certus sum.... volens Deus ostendere pollicitationis suæ, hæredibus immobilitatem consilii sui interposuit jusjurandum, ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam.* Scil. Deus non solùm promisit, & sic spes fundatur in promissis divinis, quæ sunt absolutè infallibilia, sed etiam ju-

[1] *Ibid. A. 3.* [2] *Hebr. 6.*

juramento affirmavit. *Duas res dixit*, ait Theodor. [1] *sermonem, & jusjurandum. Etenim solo sermone utens implet promissionem, multo autem magis sermoni jusjurandum conjungens*. Iterum idem Apostolus. [2] *Gloriamur in spe filiorum Dei*. Et, [3] *in spem vitæ æternæ, quam promisit, qui non mentitur Deus*; &c. ergo nihil certius spe nostra, quæ nititur promissis divinis.

Prob. 2.p. Spei certitudo ex parte nostra pendet à meritis nostris: nam Dei promissio est quasi conditionata; *si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Item, *hoc fac, & vives*. Sed meritorum suorum nemo est certus; ergo ex parte nostra spes non est adeo certa. Prob. min. ex eadem Script. *nemo scit utrum amore, vel odio dignus sit*. Et Paulus de se ipso dicit, *nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum*. Et id patet ex dictis de gratia, de qua nemo certus est, saltem physicè: sed merita pendent ex gratia; ergo & certitudo.

Dico, *saltem physicè*; nam habetur quædam moralis certitudo de statu gratiæ, & fidei, spei, & charitatis. Et confirmatio in gratia importat revelationem divinam factam homini de sua gratia, & prædestinatione ad gloriam.

Objic. 1. Omnis Catholicus habet spem, & tamen non est certus de sua salute; ergo nec omnis spes est cum certitudine.

Resp. ex dictis dist. ant. non est certus physicè, & absolutè ex parte sua: con. ex parte Dei, & conditionatè; neg. ant. & conf. non enim asserimus certitudinem physicam ex omni parte, sed ex parte Dei: neque absolutè, sed ex conditione pendente ex parte nostra.

Objic. 2. Certitudo se tenet ex parte intellectus, spes autem est in voluntate; ergo certitudo non est in spe.

Resp. dist. conf. non est in spe formaliter: con. præsuppositivè, & comitanter: neg. conf. spes præsupponit cognitionem de objecto spei, & de promissione Dei, & fidelitate ejus, & inde est certissima etiam physicè.

Objic. 3. Sanctissimi viri, ut D. Paulus sperant cum

[1] *Ibid.* [2] *Rom. 5.* [3] *Tit. 1.*

cum formidine; *ne forte cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar.* Et, *qui stat, videat, ne cadat.* Et; *cum timore salutem vestram operamini; Deus est enim qui operatur in vobis velle, & perficere:* ergo spes non est sine formidine, ne quidem ex parte Dei.

Resp. neg. conf. nam timor ille sanctorum, & Apostoli se tenet ex parte illorum, qui sciunt se habere *thesaurum in vasis fictilibus.* Et, *quod justus septies in die peccat.* Et, *qui dixerit, quia peccatum non habet, mendax est*, &c.

CONCLUSIO III.

A*Liquis timor, seu nolitio malorum, & impedimentorum beatitudinis potest esse ab habitu spei, saltem imperativè, & indirectè.* Videtur communis.

Suppono autem ex dictis, quod *Timor est metus mali imminentis*, metus autem est opinio mali imminentis cum odio, vel fuga ejus; illud autem malum, quod hic timetur, est privatio summi boni, item & ea, quæ causare possunt eam privationem; ut sunt peccata, & dicimus hunc timorem posse esse ab habitu spei, saltem indirectè, aut imperativè.

Suppono 2. Quod timor, alius est *filialis*; quo quis timet privari Deo propter Deum ipsum, quia peccatum est ejus offensa. Alius *servilis*, quo quis timet peccatum propter pœnas ejus, & ex tali motu vitat peccata, vel pœnitet de illis, & odit statum damnationis. Alius ex utroque illo motivo nascitur, ex amore Dei, & odio pœnarum, & dicitur *initialis*; quia non est purè *filialis*, nec *servilis*, & talis in imperfectis, & incipientibus pœnitere, & viam inire sanctitatis. Alius *mundanus*, qui oritur ex consideratione malorum purè temporalium, quæ Deus infligit ob peccata, vel etiam homines. De isto hic non loquimur, quippe ab omnibus reprobatur; quia est purè externus, & apparens. Loquimur ergo de Timore præscindendo ab illis differentiis specificis, & maximè ab illis, quibus infici potest.

Prob. 1. conclusio; nam eodem habitu, & actu, quo intendimus bonum, fugimus malum oppositum,

tum, sed per habitum, & actum spei desideramus beatitudinem; ergo ab eodem aversamur, & fugimus damnationem, & peccatum, & alia impedimenta illius boni desiderati. prob. maj. nam ex omnium sensu, eodem habitu, & actu, quo tendimus in bonum justitiæ, aut alterius virtutis, avertimur à vitiis oppositis, v.g. injustitiæ, & experimur in nobis, quod quantùm solliciti sumus de salute nostra procuranda, tantùm solliciti sumus de vitandis peccatis, & damnatione; ergo &c.

Confir. ex Script. [1] *Timor odit malum*. Item, *in Timore Dei recede à malo*. Et, *Time Deum, & recede à malo*, &c. *Radix sapientiæ est timere Deum*; ergo ex desiderio, & spe possidendi Deum nascitur timor aliquis Dei.

Confir.2. ex Concil. Trid. approbante pœnitentiam [2] *ex pœnarum metu, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ*: & *dicit eum esse donum Dei, & Spiritus sancti impulsum*. Et approbat attritionem, qua quis *recogitat peccatorum fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & damnationis incursum*; ergo tam potest ille timor, & illud odium damnationis venire ex spe, & desiderio beatitudinis, saltem imperativè, & indirectè, quàm ex alio ullo habitu, vel actu. Quod probat exemplo Ninivitarum, qui *hoc timore perculsi, pœnitentiam egerunt, & misericordiam impetrarunt*; ergo &c. modo tamen aliquomodo respiciat Deum, alioqui non pertineret ad spem Theologicam, sed ad aliquem habitum appetitus concupiscibilis.

Dixi, *saltem imperativè, & indirectè*. Nam spes directè respicit bonum cum desiderio, & amore concupiscentiæ, malum autem indirectè solùm, quatenus impedit consecutionem boni sperati. Sic spes Theologica respicit immediatè, & directè Deum, ut sibi bonum, & ut possidendum, & consequenter, ac indirectè peccatum ut offensam Dei, & impeditivum consecutionis ejus, & inductivum damnationis.

Objic.1. Timor mali oritur ex amore sui; ergo non ex habitu spei.

Resp. dist. ant. timor mali impeditivi boni præsentis, con. mali impeditivi boni futuri neg. ant. & cons. nam

[1] *Pro.8. & 16.* [2] *ss.14.c.4.*

nam sicut respicimus bonum futurum per amorem concupiscentiæ, & spei: sic timor mali oppositi huic bono venit ab eodem amore, & habitu.

Objic.2. Deus non est objectum timoris, sed iste timor prout pertinens ad spem Theologicam deberet respicere Deum; ergo hic timor non pertinet ad spem, nequidem indirectè. prob. maj. In Deo nihil est mali; ergo Deus non est objectum timoris.

Resp.neg. maj. & dist.ant.Nihil est mali internè, & formaliter, con.externè, & effectivè, neg.ant. mala pœnæ non sunt in Deo, sed à Deo effectivè, & ideò timendus. *Timete eum*(scil. Deum) *qui potest perdere animam, & corpus in gehennam*.

Resp.2. Deus sub ratione deitatis, & in se absolutè; con.Deus ut amissibilis; neg.maj. & ant.nam hoc ipso, quòd Deus est summè bonus nobis, & quòd per peccatum est amissibilis, & recedere, & averti potest à nobis, in hoc summè timendus est, & ipse timor est optimus, & filialis. De quo dicitur: *Beatus vir, qui timet Dominum*, &c. Venit ex amore Dei tam amicitiæ, quàm concupiscentiæ.

Inst. Timor Dei ut amissibilis non est Theologicus; ergo non pertinet ad spem Theologicam. Prob. ant. Deus sub hoc respectu pertinet ad nos ipsos, ut bonus nobis: & sic timor ille respicit nos immediatè, & non Deum; ergo &c.

Resp.neg.ant.utrumque, nam spes non desinit esse virtus Theologica, licet respiciat Deum ut nobis bonum, iste enim respectus est planè divinus. Numquid est aliqua Dei perfectio, quæ non sit bonum omnium creaturarum, & earum beatitudo?

Inst.2. Timor perdendi Deum per peccatum pertinet potiùs ad charitatem; ergo non imperatur ab habitu, vel actu spei.prob ant.venit à desiderio unionis nostræ cum Deo: sed talis unio est charitas; ergo &c. prob.min. nam *qui manet in charitate, in Deo manet*, &c. *Quis nos separabit à charitate?* &c. Denique amor Dei est unitivus.

Resp.neg. conf.nam idem timor venit à charitate, quando consideratur ut præsens, & possessus, & à spe, quando respicitur ut absens, & possidendus, sic venit ex desiderio illum possidendi, & facit timere amissionem ejus.

Inst.

Inst. 3. Timor ille fugit proprium damnum nostrum; ergo non tam respicit Deum, quàm nos ipsos, & potius est passio, quàm virtus.

Resp. dist. ant. Damnum ex amissione Dei; con. damnum ex motivo creato; neg. ant. nam, ut dicebam, spes non desinit esse virtus Theologica, licet respiciat Deum, per amorem concupiscentiæ, & ut bonum nostrum, ita est de timore illum amittendi, & cum imperatur ab illo desiderio illius possessionem consequendi.

CONCLUSIO IV.

OPerari ex timore servili, seu ad evadendas pœnas damnationis est actus spei, saltem imperatus.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Nam peccator, in peccato existens...... potest ex naturalibus, cum communi influentia, considerare peccatum commissum ut offensivum Dei, & ut contra legem divinam, & ut aversivum à Deo, & ut impeditivum præmii, & ut inductivum supplicii, & sub multis talibus rationibus, et potest voluntas ipsum sub aliqua istarum rationum, vel sub multis, illud peccatum sic consideratum detestari*, &c. ergo ex Scoto, pœnitentia ex timore pœnarum potest imperari à spe veniæ, & reconciliationis cum Deo, & vitandæ damnationis.

Prob. 2. ex Conc. Trid. docente peccatores disponi ad justificationem per *timorem justitiæ divinæ, quo utiliter concussi, ad considerandam divinam misericordiam, in spem eriguntur, fidentes Deum propitium sibi fore*, &c. ergo spes influit cum timore, & per timorem pœnarum ad actum pœnitentiæ, sed ille timor, & illa pœnitentia est servilis; ergo &c.

Confir. ex eodem, nam affert exemplum Ninivitarum, [2] *qui pœnitentiam plenam terroribus egerunt, et misericordiam impetrarunt*. Sed illa pœnitentia erat servilis, & ex spe veniæ, quæ non fuit coram Deo inutilis; ergo opera ex timore servili possunt venire ex spe Theologica, & esse utilia.

Prob. 3. Nam actus illi comitantur desiderium vitan-

[1] 4. *d.* 14. *q.* 2. *N.* [2] *Ibid.*

tandi talis mali, & obtinendæ beatitudinis; ergo nascuntur, saltem mediatè, & indirectè ex spe Theologica. prob. ant. nam ille timor, & fuga pœnarum, & opera, quæ facimus ad illas vitandas, veniunt ex amore boni oppositi, scil. Beatitudinis; ergo tam ille timor, quàm illi actus pœnitentiæ, aut patientiæ, sunt actus spei vitandi illa mala, & consequendi bonum illud.

Plura vide in opere nostro de *Attritione sufficienti*, & iterum videbis, cum de sacramento pœnitentię agemus, Deo dante.

Objic. 1. Illa opera nullo modo respiciunt Deum; ergo non sunt ullo modo spei Theologicæ. Prob. antec. nam odium malorum illorum, sicut nec illa mala nihil habent divinum; ergo &c.

Resp. neg. utrumque ant. nam respiciunt Deum, ut causam efficientem illorum malorum, & ut objectum ultimatè desideratum, & speratum, & obtinendum per illos actus, & sunt à Deo excitante, & adjuvante per gratias actuales, & per habitum spei obtinendi finem illum intentum.

Objic. 2. Qui timet Deum, vel abstinet à peccato, & sperat ex timore servili, plus timet pœnam, quàm Deum, & plus odit pęnam, quàm peccatum; sed tales actus sunt perversissimi; ergo non sunt ex virtute Theologica, qualis est spes. prob. maj. ex communi axiomate, *propter quod unumquodque tale, & illud magis*, sed illi actus fugiunt peccatum propter pœnas; ergo magis fugiunt pœnas.

Resp. neg. utramque maj. nam illud axioma non semper est verum in moralibus, ubi non semper occurrit talis comparatio, ut diximus aliàs. Licèt enim homo abstinens à peccato ex timore pœnæ, non cogitet actu de alio motivo nobiliori, tamen potest esse dispositus abstinere ex illo, si adverteret, nec ultimatè sistit in isto imperfectiori, & viliori. Sed de hoc aliàs.

CONCLUSIO V.

E*Xpectatio Beatitudinis titulo retributionis eſt actus ſpei Theologicæ, ſeu licitum operari ex ſpe Beatitudinis promerendæ*. Eſt de fide in hoc ſenſu, contra Lullium, inter cujus errores iſte eſt damnatus à Gregorio IX.[1] *Illi, qui amant Deum propter hoc, ut det eis gloriam cæleſtem, vel bona temporalia, vel timent Deum propter hoc, ut non det eis pænam infernalem, vel labores temporales, faciunt de prima intentione ſecundam, & de ſecunda primam, & eorum intentio eſt prava*. Eſt etiam contra Lutherum, & alios.

Prob. 1. ex Scoto. [2] docente ſpem eſſe virtutem Theologicam, *quia deſiderat bonum ineſſe nobis, & hoc à Deo ſe ipſum nobis liberaliter conferente, non quidem primo, ſed propter aliquid aliud acceptum ſibi, ordinatum ad illud, ut propter merita. Iſte actus eſt bonus;* ergo ex Scoto, deſiderium Dei habendi, ut bonum noſtrum infinitum titulo mercedis, ſeu meritorum noſtrorum eſt actus ſpei Theologicæ; ergo ſpes poteſt præcipere, & inclinare ad operandum ex ea intentione.

Prob. 2. ex Script. nam Deus ſingulis noſtris operibus bonis proponit ſe, & gloriam ſuam, ut præmium ſperandum: ergo licet operari ex ſpe talis mercedis. Prob. ant. [3] *obſerva, & audi omnia, quæ præcipio tibi, ut benè ſit tibi, & filiis tuis in ſempiternum.* Item. [4] *Conſidera, quod propoſuerim tibi vitam, & bonum, & è contrario, mortem, & malum, ut diligas Dominum Deum tuum*, &c. Et David fatetur; [5] *inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas propter retributionem*. Et Deus ipſe dixit Abrahæ, *ego ero merces tua*.

Confir. ex Conc. Trid. *Si quis dixerit, juſtificatum peccare, dum intuitu mercedis æternæ bene operatur*, anath. ſit; Et ex damnatione prædictæ propoſitionis Lullii, & Lutheri per Leonem X. ergo licet ſperare beatitudinem æternam ex meritis bonorum operum, & ex illa ſpe operari.

Prob. 3.

[1] *Error.* 8. [2] 3. *d.* 26. *C.n.* 10. [3] *Deut.* 12.
[4] *Ibid.* 30. [5] *Pſ.* 118.

Prob.3. nam Deus non se proponeret, ut mercedem observantię mandatorum suorum, si malum esset illa observare intuitu talis mercedis, aut sperare illam per talia opera.

Confir. ex SS. Patribus. Nam inquit Augustin. [1] *propter quam retributionem dicit inclinasse cor suum ad faciendas justificationes Dei, ut in æternum diligens mereatur habere, quod diligit*. Idem docent ibidem Theodoretus, & Ambros. & Hieron. &c.

Prob.2.p. scil. quod illi actus sint eliciti, vel imperati à virtute spei Theologicæ: quia non possunt esse ab alia virtute, quia sola spes respicit Deum, ut bonum speranti, & ut ab eo possidendum; ergo &c.

Objic. 1. opera facta intuitu mercedis displicent Deo; ergo non licet ex eis sperare. Prob. antec. nam queritur de illis, qui non *incendunt altare suum gratuito*: Et Christus damnat mercenarium: *non pertinet ad eum de ovibus, quia mercenarius est*. Et prohibet servis, ne sperent mercedem; *dicite, quia servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus*. Scil. omnia fiunt ex debito; ergo non debet ex eis expectari merces.

Resp. neg. ant. & cons. prob. nec enim id rectè colligitur ex illis textibus, ex 1. sequitur, quod ministri altaris expectabant ex ministerio bona temporalia, quę illis per legem taxabantur. Nam Glossa interlinearis addit, *ex hoc ostenditur acceptior esse Deo servitus illa, quæ in præsenti mercedem non postulat*. Idem est de 2. nam, inquit S. Thomas, Amor dicitur mercenarius, qui Deum diligit propter bona temporalia. 3. Idem esset de pastoribus Ecclesiæ, qui non aliter susciperent curam animarum nisi propter bona temporalia, non quærerent oves, sed lanam. Non tamen prohibetur illis secundaria hæc intentio. [2] *Nescitis, quod qui in sacrario operãtur, quæ de sacrario sunt, edunt, & qui altari serviunt, de altari percipiunt?* 4. Deus quidem potest exigere opera nostra omnia ex aliis titulis, & sine alia mercede, sed ex sua clementia voluit nobiscum pacisci de mercede, & opera nostra acceptat ut merita, ut patet ex verbis Christi citatis, cùm quis peteret ab eo; *magister, quid*

[1] *Ibid.* [2] 1.*Cor*.9.

boni faciam, ut habeam vitam æternam? Respondet: [1] si vis ad vitam ingredi, serva mandata. An ergo peccasset ille servans mandata ex spe talis mercedis, & promissionis?

4. Idem dicitur de servis; nam, inquit Ambros. *non te jactes, si benè servisti, quod facere debuisti....nemo præsumat de suis meritis, non à nobis laudem exigamus, nec præripiamus judicium Dei*. Scil. Apostolus suadet humilitatem, sed non ideò negandum, quia etiam sperare debeamus mercedem, & *coronam*, quam D. Paulus vocat *coronam justitiæ*. Et alibi dicit, *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ejus.... nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem*. Vides ipsam spem commendari, ut meritoriam remunerationis. Vide, tr. de merito.

Objic. 2. operatio facta intuitu vitæ est illius virtutis, à qua elicitur: v.g. actus eleemosynæ est misericordiæ, non autem spei; ergo non pertinet ad spem. Prob. ant. si motivum extrinsecum tribueret actus illos spei, illi deberent tribui omnia opera bona: nam omnia fiunt intuitu vitæ æternæ: sed cons. est falsum; ergo & ant.

Resp. dist. ant. & cons. non pertinet ad spem elicitivè; con. imperativè; neg. ant. & cons. ac min. nec enim inconveniens est, quod spes mercedis vitæ æternæ influat suo modo, & ordine in omnia opera nostra, quæ prudenter fiunt, scil. intuitu finis ultimi.

QUÆSTIO V.

De præcepto spei: An detur, & quando obliget?

QUærimus, an detur præceptum de eliciendis actibus spei, & quando sint eliciendi, an pro certis aliquibus occasionibus.

CON-

CONCLUSIO I.

D*Atur præceptum positivum eliciendi aliquos actus spei*. Est communis.

Dico, *positivum*, nam de negativo, nullus dubitat, evidens enim est desperationem esse malam ex objecto, & naturaliter prohibitam.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Aliqui actus virtutum Theologicarum sunt pro aliquando necessarii. Quia actus virtutum moralium non ordinantur ad finem, nisi per actus Theologicarum. Unde, sicut quilibet tenetur diligere Deum pro omni statu, si habet usum rationis: & hoc pro aliquando: idem dicendum de actu fidei* &c. Sed est eadem ratio de spe Theologica; ergo &c.

Prob. 2. ex Script. [2] quæ sæpiùs imperat spem: *sperate in Domino ..... spera in Domino, & fac bonitatem, & pasceris* &c. Item, *sperate in eo omnis congregatio populi*. Item, [3] *crede Deo, & spera in eum*. Et, *qui timetis Dominum, sperate in illum*. Et fides eo tendit, ut ostendat speranda, est enim *sperandarum rerum substantia*. Ideò jubet Apostolus *divitibus hujus sæculi, præcipe non sublimè sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo* &c. ergo datur præceptum spei.

Dices hæc loca significare consilium, non verò præceptum.

Contra 1. quia non toties, nec tam positivè inculcaretur nudum consilium, 2. quia ex August. & ut mox dicemus, quot sunt illi textus, tot sunt præcepta. 3. imperativè loquuntur, ut patet ex verbis. Et necessitatem indicat Apostolus dicens, *accedentem ad Deum oportet credere quia est, & inquirentibus se, quia remunerator*; quod non diceret, nisi necessarium esset eum inquirere cum spe mercedis; ergo &c.

Confir. ex Conc. Trid. [4] nam cùm definit hominem *non posse credere, sperare, nec diligere, sicut oportet, ut ei gratia justificationis conferatur, sine gratiæ auxilio*, per hæc verba, & cum dicit, *sicut oportet*; satis indicat æqualem necessitatem actuum credendi, sperandi,

[1] 3.*d*.25.*B*.*n*.3. [2] *ps*.4. & 37.
[3] *Eccl*.2. [4] *ss*.6.*can*.3.

& diligendi. Idem [1] colligitur ex eo, quòd ponit actum sperandi inter dispositiones necessarias ad justificationem; ergo hæc necessitas est vel medii, vel præcepti pro adultis.

Prob. 3. ex Patribus. Nam inquit August. [2] *Quàm multa sunt mandata vobis de spe! Quis potest omnia colligere?* Et alibi. [3] *Fides sine spe esse non potest. Proinde, nec amor sine spe, nec sine amore spes, nec utrumque sine fide*, &c.

Prob 4. quia omne medium necessarium ad salutem est de præcepto, sed spes est de necessitate medii ad salutem; ergo & de præcepto, & quidem sub pœna damnationis. maj. admittitur ab omnibus. Prob. min. tum ex scriptura, Conciliis, & Patribus citatis: nam ex illis patet dependentia salutis nostræ à spe nostra. Nam *spe salvi facti estis*. Et, *beati omnes, qui sperant in eo*; & non alii, nec aliter. Tum quia ad consequendam salutem oportet petere à Deo gratiam, & gloriam, pœnitere de peccatis, ut remittantur, & operari per charitatem, & alias virtutes, sed hæc fieri non possunt sine spe impetrationis gratiæ, & veniæ, & gloriæ; ergo hæc necessaria est.

Objic. 1. si daretur præceptum positivum spei, deberemus confiteri de ejus omissione, & confessarius interrogare de illa, sed conf. est contra praxim, & mentem Casuistarum; ergo &c. Prob. maj. nam illa omissio esset peccatum.

Resp. neg. maj. nam sufficit confessio peccatorum, quibus annexa est omissio spei, & confessarii satis hunc defectum agnoscunt ex illis aliis peccatis, sicut & quod habeant aliquos actus spei saltem virtuales, & implicitos: sicut nec interrogant de fide, quia ipsi actus confessionis, & pœnitentiæ satis ostendunt fidem, aut defectum ejus, nam penitentia, seu confessio non est sine spe veniæ, nec etiam sine fide sacramenti.

Objic. 2. habitus spei non cadit sub præceptum; ergo nec actus. Prob. ant. non datur præceptum de re, quæ non pendet à nobis, sed habitus spei non pendet à nobis, sed à solo Deo, & gratis; ergo &c.

Resp.

[1] *Ibid. c. 6.* [2] *tr. 33. Io.* [3] *Enchir. 8.*

Resp. neg. ant. & maj. præceptum directum; con, indirectum, neg. ant. & maj. nam jubemus facere ea, quæ requiruntur ex parte nostra ad obtinendum illum habitum: v.g. jubemur suscipere baptismum, & disponi ad justificationem post commissum peccatum, ut accipiamus habitus illos, si amisimus eos.

Inst. nihil præcipitur, ut necessarium ad salutem præter observantiam mandatorum; si vis ad vitam ingredi, serva mandata; sed in his non includitur præceptum spei; ergo nullum est.

Resp. dist. maj. mandatorum decalogi, & Euangelii: con. solius decalogi, neg. maj. & min. nam tenemur ad præcepta Euangelica, & in his continetur præceptum spei: jubet enim Christus, ut Apostoli doceant [1] populos *servare omnia, quæcumque mandavit eis*.

Inst. 2. quamvis actus spei esset necessarius, non ita esset de habitu; ergo non datur præceptum de habitu spei. Prob. ant. potest haberi spes actualis per auxilium gratiæ actualis, ergo spes actualis haberi potest sine ejus habitu.

Resp. dist. utrumque ant. non ita esset de habitu absolutè, & simpliciter: con. secundum quid, & de lege posita: neg. ant. utrumque. Nam per habitum faciliùs, & connaturaliùs habentur actus, & Deus ita voluit.

CONCLUSIO II.

P*Ræceptum spei actualis sæpiùs obligat adultos in vita.*

Prob. 1. ex Scoto cit. nam de obligatione sperandi loquitur, sicut de fide, & charitate: sed istæ obligant sæpiùs in vita; ergo & illa. Maj. & min. patent ex textu allato in præcedenti.

Prob. pariter ex Script. & Concil. & PP. citatis; nam ex illis textibus satis patet occasiones sperandi sæpiùs occurrere in vita. Ut cùm dicitur; *sacrificate sacrificium justitiæ, & sperate in Domino*; ergo sicut sacrificium justitiæ sæpiùs viget, ita actus spei pro obtinenda remissione, quæ petitur per illud sacrificium. Item cùm dicitur, *accedentem ad Deum oportet cre-*

[1] *Matth.* 28.

dere, *quia est, & remunerator*: satis innuitur nos debere sperare mercedem bonorum operum, quæ facimus. Concilium etiam, cùm ponit actum spei inter dispositiones ad justificationem, satis indicat esse sperandum, quoties egemus justificari, & hoc sæpiùs accidit in vita; ergo &c.

Item cùm dicitur *spes anchora animæ tuta*, significatur nos debere ad eam recurrere, quoties jactamur periculis salutis, & maximè cùm tentamur de desperatione: *nam sicut anchora navim, sic spes animam tenet, ne mergatur,* inquit Glossa: & id saluberrimum est instante morte.

Item omnes adulti debent credere, sperare, & diligere Deum statim, ac veniunt ad usum rationis, aut saltem, quando primùm eis proponuntur tales actus; nam idem est de spe, ac de aliis.

Crederem etiam necessarios esse actus spei, quoties urget necessitas orationis: nam ex scriptura constat orationem habere suam efficaciam ex spe orantis; ideò Christus eam exigebat à petentibus gratias; ut cùm dicebat, *confide filia; fides tua te salvam fecit.*

Objic. 1. in tempore tentationum, & tribulationum omissio spei non est peccatum distinctum à peccato succumbentiæ, v. g. desperationis, luxuriæ, impatientiæ &c. ergo tunc præceptum sperandi non obligat specialiter. Prob. ant. qui tentatus de luxuria, succubuit, non accusat se de omissione mediorum, quibus poterat resistere, sed sufficit, dicat, peccavi ex luxuria; ergo idem est de peccante contra spem; sufficit dicere desperationis actum; ergo non datur præceptum speciale spei.

Resp. neg. ant. & conf. 2. prob. nam tunc desperans peccat contra duplex præceptum spei, sc. contra præceptum negativum non desperandi, quod obligat semper, & positivum sperandi, quod tunc specialiter obligat; licet non soleant distingui, & distinctè explicari, ut duo peccata, non impedit, quin ita sit; nam hoc ipso, quod pœnitens dicit, desperavi; satis intelligitur utrumque, sc. omissio spei, & commissio desperationis, & idem est in peccatis positivis contra alias virtutes.

Objic. 2. obligatio sperandi in eo, qui vult justificari, venit, non à præcepto spei, sed justificatio-

nis;

nis; ergo neque tunc datur illud præceptum.

Resp.neg.conſ. nam illa duo præcepta tunc connectuntur, & ambo ſimul integrant unum præceptum totale, ſicut & aliæ partes, quæ concurrunt ad idem, ut actus credendi, diligendi juſtitiam, & pœnitendi: Quod autem ſpes tunc non præcipiatur ſeorſim, nihil facit ad rem; ſufficit obligatio ad illum actum.

Quæres: *an ille, cui Deus revelaret, quod eſſet reprobatus, quique eſſet certus de ſua reprobatione, obligaretur ad actum ſpei aliquando*. Multi reſpondent hunc caſum eſſe impoſſibilem. Ego cum aliis

Reſp.quod ſi caſus non ſit impoſſibilis phyſicè, ſaltem moraliter implicat, quod obligatio ſpei ſtet cum revelatione.

Ratio eſt 1. quia tunc Deus videretur nolle, ut ſperet quidquam contrarium ſuæ revelationi, & voluntati abſolutæ. Et qui ſuppoſita illa revelatione adhuc ſperaret, potiùs offenderet Deum; nam deſideraret contra ejus voluntatem, quaſi eſſe poſſet mendax in loquendo, aut inconſtans, & mutabilis in ſuis decretis: cùm autem illud revelaret, cenſeretur nolle, & prohibere omnem ſpem ſalutis; ergo implicare videtur moraliter obligatio ſperandi cum tali revelatione, nec ampliùs immoror in caſu imaginario.

Quæres 2. *an ſpes ſit neceſſaria neceſſitate medii æquè, ac præcepti*.

Reſp.affirmativè. Nam id neceſſarium eſt ad ſalutem neceſſitate medii,ſine quo ex natura rei,& ſtantibus rebus, ut ſunt, nõ poteſt obtineri ſalus:ſed ſine ſpe non poteſt obtineri ſalus ab homine adulto; ergo &c. Prob.min. non poteſt ſalus obtineri à Deo,niſi *credatur, quod eſt, & quod remunerator eſt*; ſed non poteſt reſpici, ut remunerator ſine ſpe, per quam expectatur merces bonorum operum, quæ fiunt de neceſſitate etiam medii pro obtinenda ſalute; ergo &c.

DISPUTATIO IX.

De vitiis spei oppositis.

VIRTUTI spei duo propriè dicuntur opponi vitia quasi extrema; *præsumptio*, quæ peccat quasi per excessum; non quod nimis speret; sed quia indebitè, & peccat in modo, & ex parte actus, non ex parte objecti; & *desperatio*, quæ deficit à spe. De his breviter dicemus, ut pleniùs agnoscatur ipsa virtus.

QUÆSTIO I.

An, et quid sit desperatio.

SAnctus Augustinus videtur æquè reprobare spem, & desperationem, quia spei nomen sumit pro quadam præsumptione, ac nimia confidentia. [1] *Spes, et desperatio timenda est in peccatis*, inquit, *desperat, ut peccet, et sperat, ut peccet, utrumque metuendum est.* Sed spei nomen in bonam partem communiter sumitur, sc. pro virtute, quam huc usque descripsimus. *Desperatio* verò sumitur pro vitio huic spei opposito, quo deficimus à desiderio, & prosecutione finis, & mediorum ejus ex opinione, vel apprehensione nimiæ arduitatis, vel impossibilitatis.

Desperatio igitur opposita spei Theologicæ est voluntaria dejectio spei consequendæ beatitudinis, & abjectio desiderii eam prosequendi, aut adhibendi media ad illam ex opinione arduitatis, vel impossibilitatis eorum. Unde sicut spes supponit actum intellectus, quo proponit voluntati Deum, ut summum bonum nostrum, & ut obtinendum, ac possidendum per media opportuna, & includit actum voluntatis, quo desiderat sibi finem illum, & accingit se ad illum prosequendnm, cum firma adhæsione, & expectatione illud consequendi: Ita

Desperatio supponit judicium, seu opinionem, vel apprehensionem intellectus de arduitate, vel impossibilitate talis consecutionis, aut applicationis medio-

[1] *Ps.* 144.

dlorum, & inde oritur desitio volendi, imò & nolitio.

Quæritur, an desperatio consistat potiùs in illo actu intellectus, quàm in isto actu voluntatis. Item an illa præsupponat errorem circa fidem, adeò ut ille actus intellectus sit semper aliquis error in fide. Et 3. quale peccatum sit desperatio.

CONCLUSIO I.

OMnis desperatio ex natura sua est peccatum mortale, & graviùs omni peccato contra virtutes morales: non autem gravissimum simpliciter, sed periculosissimum.

Prob. 1. ex Scoto [1] dicente, quod desperatio opponitur *spei Theologicæ diminutè*; nam peccatum contra virtutem Theologicam est sine dubio mortale, & gravissimum ex genere suo.

Prob. 2. p. ex Patribus, qui invehuntur in Cainum, & Judam, quia desperaverunt de misericordia Dei. De 1. dicit Glossa [2] in hæc verba ejus: *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear, &c. Peccata peccatis adjiciens desperat, nec credit se posse veniam adipisci, quod est blasphemia in spiritum S.* Et de Juda, qui [3] *laqueo se suspendit*, dicit S. Leo, *Sceleratior omnibus, ò Juda, & infelicior extitisti, quem non pœnitentia revocavit ad Dominum, sed desperatio traxit ad laqueum.* Et ut notat Lyranus ex D. Hieronymo, [4] *in hoc plus peccavit, quam in tradendo Christum, quia in traditione Christi peccavit contra humanitatem ejus directè; sed in desperatione illa peccavit directè contra ejus divinitatem*, sc. contra infinitatem misericordiæ. Et August. [4] illi, *qui desperant de indulgentia Dei, ipsa desperatione intùs se suffocant*, sc. in anima. Et alibi, *Desperatio est pejus omni peccato*. Ergo est peccatum mortale, & gravissimum.

Prob. 3. ex dictis; nam sicut datur præceptum spei, quod urget maximè, cùm tentamur contra illam; sic desperatio est grave peccatum; quia est contra gra-

[1] 3. *d.* 26. *A. n.* 5. [2] *Gen.* 4.
[3] *Matth.* 7. [4] *Glossa.*
[5] *de util. pœnit. c.* 3.

ve præceptum, & in materia gravissima, ubi agitur de salute.

Prob.2. p. gravitas peccati, & enormitas vitii petitur ex dignitate virtutis oppositæ, & boni, quo privat, sed desperatio Theologica opponitur digniori virtuti, & digniori bono, quam vitia omnia moralia, sicut spes Theologica est dignior virtutibus moralibus, quia istæ respiciunt bonum honestum, spes verò Deum, & bonum increatum; ergo &c.

Prob. 3. p. eadem ratione, quia odium Dei opponitur directè charitati, quæ est maxima virtutum; ergo desperatio non est simpliciter maximum peccatum, quia non est gravius odio Dei.

Prob.4.p. nam per desperationem homo projicitur ad omnem impietatem, & nequitiam; ergo est periculosissimum peccatum. Prob. ant. ex Script. ubi desperantes sic loquentes inducuntur, *desperavimus, post cogitationes enim nostras ibimus, & unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus*. Item, *desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ, in avaritiam*, &c. ait Apostolus, [1] ergo omnia alia peccata veniunt ex desperatione; ergo periculosissimum vitium.

Confir. ex Patribus. Nam inquit Augustinus cit. [2] *qui desperant de indulgentia Dei, intùs se suffocant, ut eos Spiritus S. visitare non possit.* Et alibi; [3] docet inde oriri impœnitentiam, & esse peccatum in Spiritum S. *quod non remittitur nec in hoc sæculo, neque in futuro*.

Objic. 1. Obstinatus in peccato non sperat salutem; nec aliud malum facit, nisi quod vult esse impœnitens; ergo desperatio non est peccatum distinctum ab impœnitentia; prob. ant. obstinatus enim non vult pœnitere, quia non sperat veniam.

Resp. neg. cons. quia desperatio supponit judicium de impossibilitate salutis: non ita est de obstinatione, quæ est simplex volitio perseverandi in peccato, vel nolitio pœnitendi.

Inst. Desperatio venit potiùs ex pusillanimitate, & acedia, quàm ex pravo affectu, vel judicio de misericordia Dei; ergo non est peccatum contra

spem

[1] *Ephes.4.* [2] *de blasphem.*
[3] *Matth.12.*

spem Theologicam, nec ex pravo judicio de misericordia Dei.

Resp. neg. ant. nam aliud est negligentia salutis ex pusillanimitate, vel acedia, & aliud desperatio. Hæc est desitio sperandi in Deo, quia non indicatur velle, aut posse misereri, quod illi est injuriosum: illa verò negligentia venit ex pura pravitate, & defectu virtutis.

Inst. 2. Desperatio venire potest ex opinione rigorosissimæ justitiæ Dei, quæ non dat locum veniæ, sed hæc opinio non est injuriosa Deo: nam justitia ejus est infinita, & infinitè odit peccatum; ergo nec desperatio est peccatum.

Resp. neg. min. nam illa opinio est erronea, & injuriosa misericordiæ ejus, quæ tam est infinita, quàm justitia, imò & quoad nos *superexaltat judicium, & est super omnes operationes ejus*, & contra fidem verbis ejus debitam: Dixit enim, *si impius egerit pœnitentiam . . . omnium iniquitatum ejus non recordabor . . . vita vivet, & non morietur*. Imo, *expectat, ut misereatur vestri, & exaltabitur parcens vobis*; ergo desperans multipliciter peccat in Deum, & atrociter.

Objic. 2. Nulla lege prohibetur desperatio; ergo non est peccatum.

Resp. neg. ant. nam contrarium patet ex dictis de necessitate spei, & malitia desperationis.

CONCLUSIO II.

Licet desperatio præsupponat opinionem de difficultate, vel impossibilitate possidendi Deum; est tamen vitium voluntatis. Illa autem opinio non est semper error in fide.

Prob. 1. ex Scoto cit. de subjecto spei, quam dicit *perficere eandem potentiam cum charitate, id est, voluntatem. Et quod desperans non desiderat absolutè beatitudinem, quia ad absolutè desiderare præsupponitur conceptio intellectus ostendens sibi desideratum possibile*, &c. ergo ex Scoto; desperatio, quæ opponitur spei, est vitium voluntatis, & præsupponit actum intellectus de impossibilitate beatitudinis, quod fieri non potest nisi ex errore, quod apertius patet ex toto ejus textu.

Prob. 2.

Prob. 2. ex dictis de subjecto spei, nam contraria sunt in eodem subjecto, sed spes est in voluntate; ergo & desperatio.

Prob. 3. Nam desperans putat, quod Deus non potest, aut non vult sibi concedere gratiam, & gloriam defectu potentiæ, aut misericordiæ, vel quòd ipse non sit de numero prædestinatorum, sed reproborum. Sed 1. errat in fide, nam de fide est Deum velle, & posse misereri, & parcere omni pœnitenti, & 2. errat, & temerè judicat, sed non contra fidem. Sed sub hac 2. opinione potest quis desperare, & sæpe id contingit; ergo desperatio non semper venit ex errore contra fidem.

Confir. Nam licet amissa fide perdatur spes, quia fides est *sperandarum rerum substantia*, tamen potest amitti spes salva fide, quia hæc non dependet ab illa; ergo cum desperatione potest conservari fides; ergo illa non semper errat in fide.

Objic. 1. con. 1. p. desperatio est amissio spei, sed amissio spei est per actum intellectus; ergo & desperatio: prob. ant. amissio spei consistit in judicio impossibilitatis obtinendi gratiam & gloriam, nam posito hoc judicio, non potest sperari, sed hoc judicium est in intellectu; ergo &c.

Resp. neg. min. & ant. nam licet judicium illud præcedat spei amissionem, & desperationem, hæc tamen in illo non consistit formaliter, sed in desitione voluntaria desiderandi, vel prosequendi finem, seu gratiam, & gloriam.

Objic. 2. Voluntas non potest nolle beatitudinem; ergo desperatio non consistit in tali nolitione, nec in voluntate. Prob. ant. nam in beatitudine nulla ratio mali concipi potest; ergo nec ratio nolendi eam.

Resp. dist. ant. non potest nolle beatitudinem in se; con. in labore, seu difficultate consecutionis ejus, neg. ant. utrumque. Nam illa nolitio sequitur opinionem, seu judicium de impossibilitate, aut difficultate consecutionis ejus, ideo dicebat Cain, *major est iniquitas mea, quàm ut veniam merear*. Et Judas, *peccavi tradens*, &c. scilicet credidit peccatum suum irremissibile, ideo noluit pœnitere ad obtinendam remissionem, & salutem.

Inst. Scotus docet desiderium aliquod beatitudinis

esse

esse in desperantibus; ergo tota desperatio est in intellectu, non in voluntate.

Resp. dist. ant. desiderium conditionatum, & inefficax; con. absolutum, & efficax, neg. ant. dicit enim quod desperans desideraret beatitudinem, si crederet eam possibilem, vel facilem obtentu, ideo docet desperantem monendum esse, ut credat, potiùs quàm ut diligat.

Objic. 1. con. 2. p. Desperatio venit ex defectu certitudinis de salute obtinenda, vel ex certitudine aliqua de salute non obtinenda, sed utraque est error in fide; ergo omnis desperatio venit ex errore in fide. Patet maj. nam quamdiu habetur aliqua certitudo salutis, non potest de illa desperari; prob. min. nam certitudo damnationis non vitandæ, & incertitudo salutis obtinendæ per pœnitentiam, sunt errores in fide; sunt contra veritatem Scripturæ, in qua Deus testatur, *nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat*, &c. ergo &c.

Resp. neg. min. & conf. prob. nam licet homo debeat credere generaliter Deum, ita velle, quantum est de se, non tamen se esse de illis, quibus velit Deus dare gratiam finalem, nec qui possit pœnitere, sicut oportet, & cooperari gratiis ad impetrandam veniam, & ad perseverandum, sed potest diffidere de sua cooperatione, & nolle adlaborare, & vim facere proclivitati suæ in peccatum, & sic desperare salutem.

Oritur ergo desperatio communiter. 1. Ex falso judicio de peccato, quod putatur irremissibile ex sua gravitate, vel multitudine, aut duratione; ad quod etiam juvat diuturnior habitus peccandi, & resistendi gratiæ, unde oritur induratio, & quædam necessitas, quam dum experitur peccator, desperat de venia, & refugit eam petere. Talis fuit in Juda, & Cain.

2. Ex falso judicio de divina bonitate, & misericordia, quam putat peccator se non posse mereri, & ideo desperat flectere posse, & cessat exorare.

3. Ex acedia circa spiritualia, ob nimiam proclivitatem in corporalia, & ut deplorat S. Bernardus, quasi dicant, [1] *Quid facis? vitam istam perdis, & futuram per peccata tua maxima, & nimium multa.* Ne-

[1] *Ser. 38. cant.*

Nequaquam pro tot, & tantis, nec si te excories, sufficis satisfacere. Complexio tenera est, vita delicata, consuetudinem difficilè vinces. Pro his, & similibus resilit miser, ignorans, quàm facilè omnipotentis bonitas, quæ neminem vult perire, cuncta illa dissolveret, sequiturque impænitentia, &c. Igitur ex pigritia, & fastidio rerum spiritualium se prostituit in vitia, quibus assuevit peccator, & salutem negligit, imò & refugit, quod est desperationis peccatum.

QUÆSTIO II.

An desperatio possit esse sine peccato, an Deus possit alicui revelare, quod sit reprobus, ita ut ei liceat desperare.

SUb finem disputationis præcedentis dicebamus præceptum sperandi non urgere in eo, cui Deus revelaret decretum suum illius reprobativum, & quod multi putant talem revelationem non esse compossibilem cum præcepto spei. Modo quærimus, an ille posset licitè desperare, seu an ejus desperatio esset peccatum.

CONCLUSIO.

DE potentia saltem absoluta Deus posset alicui revelare futuram ejus damnationem, & tamen iste non posset positivè desperare sine peccato. Est communis.

Prob. 1.p.1. Quia in illa revelatione nulla apparet repugnantia; ergo &c. prob. ant. 1. ex objectionum solutione: 2. quia Deus certò scit, quos elegerit, & quos reprobaverit, nec potest falli in præscientia damnationis potiùs, quàm salutis, aut ullius alterius futuri, nec magis repugnat illi istud revelare, quam ullum aliud; ergo &c.

Dico *de potentia absoluta*. Nam fortè id non videtur congruere divinæ bonitati, & sapientiæ, ut sic anticipatè damnet hominem. Iste enim ex illa prædictione summum dolorem perciperet æquivalentem essentiali pœnæ damni; nec legimus Deum id aliquando fecisse ulli peccatori in hac vita, nec apparet ulla

ulla utilitas talis revelationis, sed potiùs esset occasio desperandi, & aliorum scelerum.

Prob.2.p.1.Quia desperatio positiva est ex suo genere mala; ergo in nullo casu potest esse licita. Prob. ant. desperatio positiva est quædam fuga, & odium Dei, ut finis ultimi, & objecti beatitudinis, & nolle applicare media ad istam obtinendam necessaria,& eam respicere,ut molestam,& odibilem ex amore delectationum carnalium, aut temporalium, sed hæc mala sunt ex objecto, & genere suo; ergo & desperatio positiva.

Prob.2.nam illa certitudo de sua reprobatione non dispensaret hominem à præceptis naturalibus, & divinis, ita ut posset licitè illa transgredi; ergo nec à præcepto non desperandi, quod est de utraque lege.

Dixi *desperare positivè*: non enim video,quod obligaretur sperare positivè circa objectum primarium spei Theologicæ, scilicet Deum, ut possidendum beatificè,ut dixi supra,sed posset sperare alia bona etiam spiritualia pro tempore hujus vitæ,& ad vitanda peccata &c.

Objic.1.con.1.p.ille,cui Deus hoc revelaret, fieret perplexus inter duo peccata, quorum alterum vitare non posset, sed hoc repugnat, quia illa necessitas faceret,ut peccatum non esset peccatum;ergo &c. Prob. maj. nam ille adhuc deberet amare beatitudinem, & non posset illam desiderare sibi, sed neutrum posset sine peccato;ergo &c.Prob.maj.nam amando, & desiderando beatitudinem,opponeret se Dei voluntati,& decreto ejus,fugiendo verò,& odiendo beatitudinem, faceret contra legem naturæ, quæ dictat tendere in ultimum finem, & summum bonum; ergo &c.

Resp.neg.maj.1.& 2. & dist. ant. amando amore concupiscentiæ,& desiderando absolutè: con.amando amore amicitiæ,& desiderando conditionatè: neg. ant.& conf.nam illa certitudo damnationis suæ futuræ non dispensaret eum à tali amore, nec prohiberet tale desiderium.

Objic.con.2 ille homo posset velle non sperare, & quidem id posset licitè; ergo & desperare positivè; nam illud velle non sperare positivum æquivalet desperationi positivæ.

Resp.neg.conf. & prob.ejus.Nam illud velle positivum

vum esset de omissione actus sperandi, quæ omissio non esset peccatum in eo casu, non autem diceret, *volo desperare*.

Objic. 2. Ille non teneretur ad alia præcepta; ergo nec ad istud de non desperando. Prob. ant. non teneretur adhibere media ad salutem consequendam. Sed præcepta sunt media ad salutem; ergo &c. Prob. maj. nemo tenetur adhibere media ad finem, quem scit esse acquisitu impossibilem; sed talis esset beatitudo, & de hoc esset certus; ergo &c.

Resp. dist. min. ad salutem, ut finem inadæquatum; con. ut finem adæquatum, neg. min. nam beatitudo est quidem finis mandatorum, sed non totalis, & adæquatus nequidem primarius: hic enim est Deus in se, & propter se amandus, & colendus per amorem amicitiæ, non autem solùm per amorem concupiscentiæ, & ut bonum nostrum, sed ut bonus in se. Ideò cessante fine beatifico, adhuc maneret obligatio servandi mandata propter Deum, & ex obedientia illi debita, tum etiam propter eorum honestatem objectivam.

Inst. obligatio mandatorum cadit in eos solos, qui volunt; *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; sed iste non posset velle salvari; ergo non obligaretur ad servanda mandata.

Resp. neg. maj. nam obligatio illa venit primò, & directè ex conditione Dei, & nostra. Ut patet ex dictis, jubet, & illi debemus obedire, quia Deus est, nos autem creaturæ ejus.

Quæres, *quid facere deberet ille miser*.

Resp. 1. illum quidem non teneri sperare positivè, saltem quoad beatitudinem; tum quia frustra speraret; tum quia id faceret contra Dei voluntatem absolutam, cùm nollet eam illi dare, sed tamen non deberet desperare positivè, quia hoc per se malum est; sed negativè se haberet quoad hoc, nec sperando, nec desperando, sed se conformando voluntati Dei, dicendo cum Heli sacerdote. [1] *Dominus est, quod bonum est in oculis suis, faciat*.

2. Posset, & deberet sperare alia bona, & maximè auxilia gratiæ ad vitanda alia peccata, & operandas alias virtutes, tum ex motivis supradictis, tum ad merendam mitigationem pœnarum positivarum inferni.

QUÆ-

[1] 2. Rom. 2.

QUÆSTIO III.

De præsumptione, an, & quale sit peccatum.

VOx *præsumptio*, ab Etymologia grammaticali significat anticipatam sumptionem respectivè ad jus, tempus, locum, aut personas. Apud Juristas, significat judicium aliquod ex conjecturis levibus, aut gravibus, vehementibus, aut etiam violentis. Apud Philosophos, & Morales est actus superbiæ, quo quis audet supra vires ex nimia earum, vel sapientiæ estimatione. Apud Canonistas, aliquando pro actu, quo quis sine facultate attentat aliquid contra jus, & dicitur *attentatum*. Aliquando etiam in bonam partem pro confidentia in Deum, ut cum Judith orabat. [1] *Ostende Domine, quoniam non derelinquis præsumentes de te*. Hic autem sumitur pro excessu in spe Theologica, quatenùs homo putat, & vult obtinere beatitudinem, vel ex propriis viribus, ut Pelagiani: vel sine mediis à Deo ordinatis, ut videntur præsumere hæretici, nolentes gloriam dari ex meritis bonorum operum, sed purè gratis.

Igitur *præsumptio*, de qua hìc agimus, describi potest spes obtinendi à Deo gratiam, & gloriam, aliaque dona supernaturalia aliter, quam Deus statuit ea dare, scil. vel ex propriis viribus, & sine auxilio gratiæ, vel totaliter ex pura Dei liberalitate sine ulla propria cooperatione, & labore ex parte nostra, ut qui deferunt penitentiam usque in finem vite, sperantes, quod in extremis faciet miracula, ne moriantur in peccatis, ut contigit latroni. Quæritur, an talis præsumptio sit peccatum mortale contra spem Theologicam.

CONCLUSIO.

P*Ræsumptio ex utroque illo motivo est verè peccatum mortale, contra spem Theologicam*. Est communis.

Prob. 1. ex Scot. cit. [2] *contingit excessivè sperare* bo-

[1] *Judith.6.* [2] *3.d.26.A.n.6.*

bonum futurum, sicut patet in præsumente. Ideò illa passio, quæ est spes futuri boni, indiget moderamine.... Et per consequens ille habitus moderativus, cum sit respectu objecti æterni, quod consequitur sperans, potest esse habitus Theologicus, & vocatur spes; ergo præsumptio est excessus in spe oppositus spei Theologicæ, cùm respicit Deum. Et infra, docet conditionem, & naturam actus spei, [1] *qui est desiderare infinitum, esse mihi bonũ à Deo liberaliter conferre ex meritis, quæ habeo, vel mihi spero;* ergo qui sperat bonum illud, vel sine meritis, vel sine Dei liberalitate, peccat contra spẽ Theologicã per excessum, qui dicitur *præsumptio.*

Prob. 2. ex Script. nam de illa, quæ venit ex 1. causa, dicitur: [2] *qui confidit in cogitationibus suis, impiè agit*. Et, [3] *nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum*. [4] Et, *non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*. Et patet ex dictis de necessitate gratiæ. De illa autem, quæ venit ex 2. causa, seu de nimia confidentia, quæ causat neglectum pœnitentiæ, & bonorum operum, dicitur, ne [5] *dixeris, peccavi, & quid mihi accidit triste...? ne adjicias peccatum super peccatum, & ne dicas, miseratio Domini magna est; multitudinis peccatorum meorum miserebitur*. Id est, inquit Lyranus, *præsumendo nimis de misericordia*.

Prob. 3. de 1. causa ex Conciliis, & Patribus citatis pro necessitate gratiæ, nam qui sic præsumit, non agnoscit hanc necessitatem. Item specialiter ex Ambrosio, & August. [6] *Petrus lapsus est, qui dixit, & si omnes scandalizati fuerint; ego non scandalizabor. Quis alius de se præsumat?... Denique David, quia dixerat in abundantia sua non movebor in æternum, aversuam sibi jactantiam obfuisse profitetur dicens: avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.* Idem August. [7] *sunt, qui præsumunt in amicis; alii præsumunt in virtute sua, alii in divitiis: ista est præsumptio generis humani, non præsumentis in Deo,* &c. Scil. non agnoscit necessitatem gratiæ.

Prob. 2. causa præsumptionis, quatenùs negligitur pœnitentia, & bona opera, sic loquitur idem S. Doctor.

[1] 161. *M. n.* 23. [2] *pro.* 12. [3] *Jo.* 13.
[4] *Ro.* 9. [5] *Eccl.* 5.
[6] 1. *con. pelag.* 45. [7] *Ps.* 48.

ctor. [1] *Hi condemnant Dei justitiam, injustum Deum blasphemantes, qui reddere malis mala ignoscat, & peccata illorum exaltat.... non est sperare bonum, pro malis expectare* (misericordiam) [2] *sed temerarius est, qui peccatum non abhorret...... qui ita præsumunt, & de Deo confidunt, quod quandam sibi licentiam acquirunt peccandi, & sine pœnitentia expectant veniam...... deceptos hos esse Ecclesia judicabit;* licèt confidant in redemptione.

Prob. 3. ratione; nam ut dicebamus ex Scoto, spes Theologica inclinat, & dictat expectandum à Deo bonum infinitum acquirendum per media, per quæ Deus ipse vult illud concedere, & grave peccatum est ex genere suo illud aliter desiderare, sed præsumptio ex utroque illo capite desiderat illud bonum aliter, quàm Deus vult illud dare, & illud à nobis desiderari; ergo &c. Prob. maj. nam in hoc est gravis contemptus gratiæ Dei, quam præsumens credit inutilem, aut superfluam, & male judicat de justitia Dei (ut dicebat Augustin.) quam putat tolerare iniquitates, ut cum majori licentia peccet; ergo &c.

Prob. 2. p. scil. *quod sit grave peccatum oppositum spei.* 1. ex Script. quæ dicit [3] *spera in Domino, & fac bonitatem, & pasceris in divitiis ejus.* Id. inquit Glossa, *ut speres, fac bonum, quæ ut facias; excole terram tuam; scil. corpus, & sic delectaberis in virtutibus ejus....* ergo sicut spes imperat bona opera, & pœnitentiam, sic præsumptio illa impedit; ergo opponitur spei. Item, *sperate in Domino omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra; Deus adjutor noster* &c. Et Sapiens, *Habe fiduciam in Domino.... & non innitaris prudentiæ tuæ*, scil. *præsumendo de te;* ergo præsumptionem opponit spei.

Prob. 2. nam ut dicebam, spei opponitur desiderium beatitudinis obtinendæ aliter, quàm Deus vult illam sperari, & obtineri, & quàm ipse habitus inclinat ad eam desiderandam, sed id facit præsumptio ex illo duplici capite, ergo &c.

Objic. nullo præcepto prohibetur confidentia in viribus nostris, imò potiùs suadetur; ergo ex eo capite præsumptio non est peccatum. Prob. ant, nam opera

[1] *de fal. pœnit. 6, & 7.* [2] *ps. 36.*
[3] *ps. 5.*

ra meritoria salutis dicuntur nostra; ergo tribuuntur viribus nostris. Prob. ant. [1] *opera illorum sequuntur illos*. Et acquiescere dicuntur *à viribus suis*. Item, *videant opera vestra bona*. Et homo petebat, *Quid faciendo, vitam æternam possidebo*? ergo opera bona meritoria salutis sunt nostra.

Resp. dist. ant. in propriis viribus cum auxilio gratię; con. sine illo auxilio, neg. ant. & idem est de 2. & 3. ant. nec *enim sumus sufficientes ex nobis quasi ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est*, ait Apostolus, & ipsemet de suis operibus non præsumit, sed dicit; *non ego, sed gratia Dei in me*. Et ut docet Concil. Trid. [2] *absit, ut christianus homo in seipso vel confidat, vel glorietur, & non in Domino* &c. *Qui vult, ut sint eorum merita, quæ sunt sua dona*.

Objic. 2. quo magis confidimus in Dei bonitate, eò magis eum glorificamus; ergo qui totaliter illi se committit, & præsumit sine proprio labore, non peccat, sed potiùs honorat Deum, & bonitatem ejus.

Resp. dist. ant. quo magis confidimus secundum regulas ab ipso præscriptas: con. absolutè: neg. ant. & cons. nam Deus ita vult nos confidere in gratia, & misericordia sua, ut illis cooperemur totis viribus nostris, ita ut salus nostra, sicut & perditio ex nobis pendeat. *Qui fecit te sine te, non salvabit te sine te*, ait August.

Objic. 1. con. 2. p. præsumptio de propriis viribus est peccatum superbiæ; ergo non opponitur spei, sed humilitati.

Resp. dist. ant. præsumptio pura sine expectatione gratiæ, & gloriæ obtinendæ: con. cum illa expectatione: neg. ant. & cons. nam præsumptio, de qua loquimur, est expectatio gratię, & gloriæ ex meritis nostris per proprias vires factis, ideò est contra regulas spei Theologicæ.

Inst. saltem præsumptio in Dei misericordia non opponitur spei, quia totum bonum suum expectat à Deo; ergo &c. Prob. ant. ex Script. *non derelinquis præsumentes in te*: ajebat Judith; ergo præsumptio totalis in Dei misericordia non opponitur spei.

Resp. neg. ant. & cons. prob. nam ipsamet Judith non

[1] *Apoc.* [2] *ss.6.c.16.*

non ita præsumebat de Dei bonitate, quin ex parte sua adhiberet omnem humanam industriam, ut patet ex eadem scriptura.

Constat 1. quod *præsumptio* ex utroquecapite supponit duo judicia erronea, 1. quod homo ex propriis viribus naturæ sine gratiæ supernaturalis auxilio possit consequi salutem, quæ est hæresis Pelagiana. 2. quod salus nostra ita sit speranda à Deo, ut nihil ad hoc conferant merita nostra, quæ videtur hæresis Lutheri, & Calvini, & sic illa præsumptio utraque opponitur fidei, & spei, & per illam amittitur uterque habitus.

2. Quod si quis ita præsumat de Dei misericordia, ut non credat pœnitentiam sibi necessariam esse, errat etiam in fide, & hanc amittit, sicut & spem. Si verò ita præsumit, ut judicet Deum in fine vitæ non defuturum sibi in illis extremis momentis, sed daturum sibi gratias ad pœnitendum, & ad veniam peccatorum obtinendam, & salutem, non errat propriè, nec videtur amittere fidem, nec spem, quia in hoc non peccat contra objectum fidei, nec spei. Vide Casuistas. Certè peccat aliunde, & graviter, & periculosissimè.

DISPUTATIO X.

De charitate Theologica.

VIRTUTUM omnium etiam Theologicarum hæc apex est: aliæ nos ad Deum dirigunt; ista nos Deo unit: fides Deum intuetur: spes Deum quærit, desiderat, expectat; charitas tenet, & amplectitur: illæ in cęlo evacuabuntur; *hæc manet in æternum*: illarum actus sunt imperfectorum, & proficientium in via ad perfectionem; *hæc opus habet perfectum*. Denique, *charitas Deus est*, & *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. De hac ergo Regina virtutum hìc agimus pro coronide hujus tractatus.

QUÆ-

QUÆSTIO I.

An sit, & quid sit charitas Theologica?

NOmine charitatis Theologicæ intelligimus habitum supernaturalem, & infusum à Deo, facientem hominem amicum, & filium Dei adoptivum, & hæredem Regni, & inclinantem ipsum ad amandum Deum propter se, & super omnia. Et hinc dignificantur ejus opera per illam elicita, vel imperata, ut sint meritoria vitæ æternæ. Sic habes naturam, & effectus, & proprietates hujus virtutis. Brevius describitur *habitus supernaturalis inclinans ad Deum super omnia, & propter se diligendum*; restat videre, an detur talis aliqua virtus.

CONCLUSIO.

D*Ari virtutem illam charitatis fides docet, potius, quàm ratio.* Est communis, & patet ex dictis ab initio hujus tractatus.

Prob. 1. ex Scoto. [1] Qui postquam probavit dilectionem Dei propter se, esse actum conformem rectæ rationi, concludit, *Ex hoc sequitur, quod ad ipsum potest esse aliqua virtus inclinans, et hæc Theologica, quia est circa objectum Theologicum; sc. Deum immediatè. Et innititur immediatè primæ regulæ morum, et infundi potest à Deo, et sic nata est perficere supremam potentiam animæ*, &c.

Prob. 2. ex Script. & Conciliis, & Patribus ibidem citatis; de existentia harum virtutum. Siquidem nihil sæpius legitur in illis, quam nomen *charitatis*, ut rei permanentis, *nunc manent fides, spes, charitas, tria hæc*, &c. & *qui manet in charitate*, &c. Ideò huic veritati probandæ non immoramur; quia clarior est luce; saltem ex fide.

Prob. 2. par. Nam id non probat ulla ratio naturalis, nec à priori, nec à posteriori. Imò diu mansit existentia hujus habitus problematica; non quoad actus, sed quoad habitum permanentem, & infusum; ut patet ex Concilio Viennensi, in quo ad-

[1] 3. d. 27. A. 2. ff. 6.

adhuc disputabatur, an isti tres habitus infunderentur per baptismum in infantibus. Et dicitur Magistrum putasse charitatem non esse quid creatum, sed increatum, scil. Deum ipsum, seu Spiritum sanctum assistentem hominibus ad benè operandum. In illo Concilio decretum fuit opinionem asserentem infusionem illorum habituum parvulis in baptismo esse eligendam tamquam probabiliorem. Non defuerunt Theologi insignes, qui dubitarunt de illorum existentia; ergo nulla ratio naturalis demonstrat existentiam hujus virtutis.

Confir. Nam ratio naturalis non attingit res supernaturales in substantia, sed talis est habitus iste; ergo &c.

CONCLUSIO II.

Charitas est virtus Theologica distincta à fide, & spe, per quam elevamur, & inclinamur ad diligendum Deum propter se ipsum. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto cit. ubi dicit eam esse Theologicam, & addit, *hæc virtus distincta est à fide, quia actus ejus non est credere. Similiter à spe, quia actus non est concupiscere..... sed tendere in objectum secundum se... Hanc virtutem affectivam, perficientem voluntatem, in quantum habet affectionem justitiæ, voco charitatem.*

Prob. 2. ex omnium Theologorum sensu, qui per charitatem intelligunt eam virtutem: & sic ejus naturam explicant.

Dicitur 1. *virtus;* Nam *facit habentem bonum:* Et *est bona qualitas mentis, qua rectè vivitur, & qua nullus malè utitur.* sic definiuntur virtutes ex Aristotele, & Augustino; ergo est vera virtus.

2. Theologicæ. Nam ut dicebamus ex Scoto, tendit in Deum directè, & habet ipsum pro prima regula, & ab eo infunditur, sed hæ sunt conditiones virtuti, Theologicæ; ergo &c.

3. *Supernaturalis in substantia*, ut distinguatur à charitate naturali, & acquisita, per quam amatur Deus naturæ lumine cognitus, vel ex habitu acquisito per actus talis amoris, etiam supernaturalis. Et quia infunditur à Deo; juxta illud *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum*, &c. & id docet Concilium Tridentinum.

4. *Distincta à fide, & spe*, ut constat, tum ex Scoto cit. tum ex dictis, disp. 1. tum denique ex particulis sequentibus.

5. Denique *Elevans, & inclinans*, &c. & est ultima hujus virtutis differentia ab aliis, & singulariter à spe; nam hæc diligit Deum amore concupiscentiæ, & ut est bonus nobis, & ex desiderio illum habendi ut bonum nostrum, charitas verò eum amat propter se ipsum, & in se ipso absque reflexione ad nos ipsos, seu, amore puræ amicitiæ.

Objic. 1. con. 2. p. Nihil est arduum in amore Dei; ergo charitas, quæ ad eum amandum inclinat, non est virtus, sed affectus naturæ. prob. ant. nihil est conformius naturæ, quàm amare Deum in se: imò, non potest odiri; ergo nihil est arduum in illo amore.

Resp. neg. ant. & dist. conf. prob. si non superet vires naturæ; con. si superet; neg. conf. quia licet ad illum amorem natura inclinet, superat tamen vires ejus, & naturalem attingentiam tam cognitionis, quàm amoris illius puræ amicitiæ, & super omnia; quia per concupiscentiam trahimur ad amorem nostri, & sensibilium.

Objic. 2. Charitas est omnis virtus; ergo non est virtus distincta. prob. ant. nam. [1] *patiens est, benigna est*, &c. & Hieron. *virtus est charitas, qua diligitur omne diligendum*; ergo &c.

Resp. neg. ant. & conf. prob. nam Scriptura, & patres sic loquuntur, quia charitas imperat alias virtutes, non verò quasi eliciat omnes illarum actus.

Inst. Præceptum charitatis alia omnia continet; ergo & omnes alias virtutes. prob. ant. [2] *In his duobus mandatis*, (charitatis Dei, & proximi) *universa lex pendet*. Et, *Qui diligit proximum, legem implevit*.

Resp. ut supra dist. ant. ratione superioritatis, eminentiæ, directionis, & perfectionis: con. entitativè, & formaliter: neg. ant. nam, inquit Gregor. *præcepta sunt multa per diversitatem operis, & unum in radice dilectionis. Quidquid præcipitur, in sola dilectione radicatur.*

Inst. 2. Objectum charitatis est commune omnibus, & maximè Theologicis; ergo & habitus ejus. ant.

[1] 1. Cor. 13. [2] Rom. 13.

ant. patet; nam summum bonum est commune omnibus aliis bonis; quæ respiciunt aliæ virtutes, & maximè fides, & spes. Prob. conf. ut se habet objectum istius virtutis ad objecta illarum, ita & habitus iste ad illos; ergo.

Resp.neg. ant. & prob. ejus, vel dist. est commune materialiter: con.formaliter: neg. ant. nam objecta formalia sunt bonitates diversæ, sub quibus aliæ virtutes respiciunt summum bonum, sed extrinsecè; & imperativè tantum respiciuntur à charitate.

QUÆSTIO II.

An, & quomodo Charitas sit vera amicitia hominis in Deum.

EX dictis de gratia habituali, facilis est resolutio hujus quæsiti. Nam ibi diximus illam gratiam, & hanc virtutem esse unum realiter habitum. Et sicut illa gratia facit hominem Deo amicum, filium, hæredem, consortem naturæ ejus; idem dici debet de hac virtute. Sed majoris claritatis causa, & commendationis hujus virtutis, placet id specialius examinare.

Amicitia dicitur, *mutua benevolentia, non latens, & fundata in quadam bonorum communione inter amantes*. Dicitur 1. *benevolentia,* ut distinguatur ab amore concupiscentiæ, quo quis vult bonum sibi, non autem amico, ut benevolentia. 2. *mutua*. Quia est quoddam vinculum, quo duo homines ad invicem copulantur, & fiunt quasi unus, &c. Cætera clara sunt, & magis patebunt infrà.

CONCLUSIO.

CHaritas habet rationem veræ amicitiæ inter Deum, & hominem; non quidem rigorosæ, sed eminentialis. Est communis contra Durandum.

Prob.1.ex Scot.[1] cum inquit, *Quod charitas propriè potest dici amicitia, licet non omninò accipiendo amicitiam strictè, sicut accipit Philosophus.... sed aliquantulùm extendendo, sicut secundum intentionem*

[1] *3.d.27.P.20.*

ejus ad Deum est aliquid excellentius amicitia ? Hic habes totam conclusionem ferè in terminis.

Prob. 2. ex Script. quæ justos vocat Dei amicos. [1] *Abraham per multas tribulationes probatus, amicus Dei factus est.... credidit Deo, et amicus Dei appellatus est*. Item *Israel semen Abraham amici mei*. Et, *Nimis honorati sunt amici tui Deus*: Et *Jam non dicam vos servos, sed amicos*, &c.

Prob. 3. ex Patribus. *Vera charitas amicitia nuncupatur*, ait Augusſt. & Hieronymus dicit de Christo *Ipse, si rectè vivimus, amicus noster est.* Charitas autem est ipsa formalis amicitia, justitia, & rectitudo. *Quia Deus charitas, & filius, qui ex Deo est, charitas est, sui simile aliquid requirit in nobis, ut per hanc charitatem, quæ est in Christo, qui est charitas, velut cognata quadam per charitatis nomen affinitate sociemur*, &c. scil. charitas, quam nobis infundit, nos reddit Deo affines, & socios, & amicos. Et Chrysost. inducit Christum dicentem; *vos amici mei estis*, &c. *non es servus, sed amicus, si quæ tibi mando, perfeceris, non es famulus, sed amori nostro conjunctus*, &c.

Prob. 4. In charitate habituali, & actuali sunt omnia requisita in amicitia; ergo habet rationem amicitiæ veræ. prob. ant. Charitas habitualis est bonitas formalis, qua homo fit diligibilis à Deo, & inclinatur, & elevatur ad amorem Dei; actualis verò est ipse amor utriusque reciprocus; ergo &c. prob. ant. Nam amor amicitiæ supponit in amicis objectum, & rationem amabilitatis in utroque, & principium amandi, quod est ipsa bonitas, & charitas increata in Deo, & charitas, seu bonitas, seu justitia infusa, & creata in homine justo, quæ reddit eum formaliter bonum, & amabilem Deo, & inclinat, ac elevat eum ad amandum Deum, sed non aliud requiritur ad amicitiam; ergo &c.

Confir. Nam adsunt etiam aliæ conditiones requisitæ ad amicitiam; ergo &c. prob. ant. 1. amicitia est amor benevolentiæ mutuæ, quo amicus vult bonum amico, vel in ejus bono sibi complacet, si habet, vel hoc illi desiderat, si non habet, & sic Deus vult beatitudinem, & alia bona homini justo, & iste sibi complacet in Dei perfectionibus. Hæc

reci-

[1] Judith. 8.

reciprocitas constat ex scriptura, dicente sponsa, *Dilectus meus mihi, & ego illi*. Item, *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Itē, *Ego diligentes me diligo*. Et, *qui diligit me, diligetur à patre meo*.

2. Mutua hæc benevolentia est nota utrique; nam Deus est *scrutator cordium*, ergo non potest videre amorem hominis; & homo non potest ignorare amorem Dei, tum ex beneficiis ab eo acceptis, tum quia ex eadem certitudine, qua se novit amare Deum, certus est se ab eo amari, non enim posset amare Deum, nisi quia ipse prior dilexit nos, & ut iste dicit, *Ego diligentes me diligo*.

3. In vera amicitia requiritur communicatio reciproca, quæ consistit vel in quadam similitudine naturæ, aut dignitatis, vel officii in ordine ad finem honestum, vel in mutua quadam bonorum participatione, & beneficiorum collatione. Hæc conditio videtur quidem potiùs spectare ad amicitiam utilem, quàm ad honestam: & tamen etiam ad hanc aptari potest, sed hæc conditio in utroque sensu, quo est necessaria in amicitia, adest in charitate inter hominem, & Deum. Quia 1. per charitatem infusam, fit homo aliqualiter similis Deo, & sanctitatis, & justitiæ particeps, & *consors divinæ naturæ*; per eam *filii Dei nominamur, & sumus*. Et Deus eam in nobis operatur in finem beatificandi nos, in quo similes ei erimus, & per eam homo adhæret Deo, *& fit unus spiritus*. 2. quia Deus cum filio suo *omnia nobis donavit*, &, ut dicebam, per infusionem charitatis, *facit nos consortes naturæ suæ*. Et continuis beneficiis tam supernaturalibus, quàm naturalibus nos afficit: & vicissim justus per charitatis opera se totum illi consecrat, sive quoad bona temporalia per eleemosynas, quas ille acceptas refert in pauperibus, sive quoad spiritualia per actus internos fidei, & spei, & charitatis, quibus intellectum, & voluntatem, & omnes appetitus suos illi subjicit; ergo 3. conditio amicitiæ veræ est in charitate.

Aliæ conditiones, ad veram amicitiam solent adduci, quæ facilè ad istas tres reducuntur, ut magis patebit ex objectionibus.

Prob. 2. p. ex Philosopho: nam amicitia propria non reperitur inter Dominum, & servum: nec in-

ter Deum, & hominem: nec denique *inter illos, quorum est nimia distantia virtutis, aut vitii divitiarum, aut alterius rei*. Et ex Hier. *amicitia pares accipit, aut facit*. Et, *ubi inæqualitas est, aut alterius eminentia, & alterius subjectio, non est amicitia*. Sed major inæqualitas esse non potest, quàm quæ est inter Deum, & hominem: quippe est infinita; ergo ibi non est perfecta amicitia, qualis potest esse inter homines omninò æquales.

Dixi autem, *eminentialis*. Nam amicitia dicitur, vel *æqualitatis*, quæ est inter æquales natura, & conditione, seu ordine, & dignitate; vel *excellentiæ*, seu *eminentiæ*; quæ est inter inæquales conditione, ordine, aut dignitate, qualem asserimus inter Deum, & hominem per charitatem, quæ est *vinculum perfectionis*.

Objic.1. vera amicitia est inter æquales, sed nulla æqualitas fingi potest inter Deum, & hominem; ergo &c.

Resp.1. dist. maj. amicitia *æqualitatis*, & rigorosa, con. *eminentiæ*; neg. maj. & min. nam æqualitas non est necessaria in ista amicitia, quæ ideò non dicitur propria, & rigorosa; sufficit æqualitas proportionis, seu unionis, & adhærentiæ, qualis est per charitatem. Certè minus est Deum per charitatem nos velle habere ut amicos, quàm ut filios, & tamen nos vult habere utroque titulo. Duæ conditiones concurrunt in objecto *amabili* (ait Doctor) *unitas, & bonitas. Unitas licet quandoque super bonitatem est, tamen unitas ex alia parte compensat*.

Resp. 2. dist. maj. amicitia naturalis, & rigorosa; con. amicitia supernaturalis, neg. maj. & cons. nam hæc est supernaturalis, & moralis, & ex institutione divina, quam non norant philosophi; & quæ reperitur inter Reges, & servos, per hanc omnes sunt æquales: ipsa entitas charitatis, quę nos facit consortes divinæ naturæ, elevat nos ad quandam dignitatem divinam, in qua omnes sumus unum. *Ego dixi Dii estis, & filii excelsi omnes*. Et Christus. *Jam non dicam vos servos, sed amicos*: Servi Dei sunt Reges: *servire Deo regnare est*.

Objic.2. vera amicitia est amor benevolentiæ, sed amor Dei in homines, & hominum in Deum, non

est

est benevolentiæ; ergo nec amicitiæ. Prob. min. ille amor amat amicum propter ipsum; sed Deus non potest sic amare hominem; ergo &c. Prob. min. nam sic vilesceret amor Dei: nihil potest amare nisi propter semetipsum, ut summum bonum, ergo &c.

Resp. neg. 1. min. & dist. 2. maj. vilesceret, si ultimatè sisteret in homine, con. si non sisteret: neg. maj. & conf. nam amor Dei respicit quidem hominem, & illi vult benefacere, sed hoc facit primò ex sua bonitate, & ultimatè propter se, & gloriam suam, ipsa charitas, & amicitia christiana non sistit in amicis creatis, sed ultimatè respicit Deum, ut finem ultimum, nec desinit esse amicitia inter ipsos homines.

Inst. amicitia est amor benevolentiæ, sed homo non potest velle bonum Deo, quia nihil ei deest; ergo &c.

Resp. dist. maj. benevolentiæ per amorem desiderii, aut complacentiæ, con. solius desiderii: neg. maj. & conf. nam possumus complacere, & gaudere de plenitudine gloriæ Dei.

Resp. 2. dist. min. non potest velle bonum ullum intrinsecum Deo, con. externum, & accidentale: neg. min. nam quotidiè petimus ab ipso Deo, *ut sanctificetur nomen, & adveniat regnum, & fiat voluntas ejus*. Quæ sunt illi bona externa, & accidentalia.

Objic. 3. amicitia debet cognosci ab amicis; *debet esse non latens, & inter duos*: sed charitas non est talis; ergo &c. Prob. min. quia, *nescit homo, an amore, vel odio dignus sit*: & per nos, nemo certus est se habere charitatem. 2. Charitas omnes complectitur, & Deus omnes diligit; ergo charitas est latens, & inter plures.

Resp. neg. min. quoad 1. p. nescit certitudine physica, con. certitudine morali, neg. min. nam scimus nos diligere Deum propter ipsum, & super omnia, & de hoc certi sumus saltem moraliter, & sicut scimus nos diligere Deum, ita & nos ab ipso diligi, quia ipse *prior dilexit nos*.

Quoad 2. p. dist. maj. charitas naturalis est inter duos, con. supernaturalis, neg. maj. & conf. nam amicitia naturalis, cùm sit limitata, non est perfecta inter plurimos, & nisi inter paucos; sed charitas

supernaturalis, & divina est illimitata; *omnia credit, omnia sperat*, &c. Quod adhuc verius est de Deo, cujus amor, & charitas est absolutissimè infinita.

QUÆSTIO II.

De objecto charitatis Theologicæ.

CUm dico, *charitatis Theologicæ*, certum est, ex terminis, eam respicere Deum immediatè, & in se: & cùm dico *charitatis*, quæ est amor, certum est etiam, quod respicit Deum in sua bonitate, quia amor nescit aliud, quàm bonum. Sed certum est etiam, quòd illa respicit proximum, & alios homines. Ideò quærimus hìc de omni objecto, tam *principali*, & *primario*, quod per se respicitur, & propter quod alia respiciuntur, quàm *secundariò*, & *minùs principali*, quod respicitur propter ipsum principale, & tam de *materiali*, quàm *de formali*.

CONCLUSIO.

D*Eus in se est objectum primarium, materiale charitatis Theologicæ, & quidem sub ratione deitatis, aut bonitatis absolutæ, & essentialis. Secundarium verò est proximus, imò & omnis creatura rationalis, ut amabilis propter Deum.*

Prob. 1. ex Scoto: [1] qui docet primam conditionem virtutis Theologicæ esse, quòd respiciat *Deum pro primo objecto*. Et quod *hujus habitus objectum posset poni Deus in se secundum rationem ejus absolutam*. Et quod, *prima ratio objecta terminandi actum charitatis, & habitus.... est propriè ratio Dei in se; præcisa enim ratio hujus essentiæ est ratio formalis terminandi omnem actum, & habitum theologicum.*

Prob. 2. ex Script. *Deus charitas est: qui manet in charitate, in Deo manet*, &c. Item, *mandatum magnum in lege. Diliges Dominum Deum tuum*. Item, *diligite Dominum omnes sancti ejus*. Idem patet ex toto utroque testamento, in quo toties reperitur præceptum diligendi Deum, & proximum.

Prob.

[1] 3. *d.* 26. *F.* & *d.* 27. *B.* & *C. n.* 3. & 4.

Prob. 1. quoad 1.p. nam charitas est virtus Theologica, & quidem perfectissima: sed Deus in se est objectum primum, & principale virtutis Theologicæ, ut suppono ex dictis; ergo & charitatis.

Prob. 2. p. 1. ex Script. in qua bonitas Dei proponitur, ut motivum amoris ejus; ut cum dicit, *confitemini Domino, quoniam bonus*, &c. Et, *laudate Dominum, quoniam bonus*: Et, *unus est bonus Deus* &c. Et certè, bonum est illex amoris: nam *bonum invitat animam, et ad se vocat*. Inquit Seneca, [1] *Non omne videtur amari; sed quod bonum est*. Inquit Arist. [2]

Prob. 2. charitas respicit Deum sub perfectissima ratione bonitatis, & amabilitatis: sed hæc ratio est Deitas, seu bonitas absoluta, & essentialis; ergo sub hac ratione est objectum charitatis, & sic eadem bonitas est objectum formale ejus. Maj. patet, quia cùm charitas sit perfectissima virtutum Theologicarum, debet respicere Deum sub perfectissima ratione, qua est amabilis. Prob. min. nam omnes aliæ bonitates, & perfectiones attributales conceptibiles in Deo reducuntur ad istam, & in ea continentur; ergo hæc perfectissima. Prob. ant. nam, quòd sit author bonorum omnium naturæ, & gratiæ: quòd sit nostra beatitudo; omnipotens, sapiens &c. reducuntur ad Deitatem, seu bonitatem essentialem, ut ad radicem; sicut proprietates ad essentiam.

Prob. 3. charitas est perfectissimus amor amicitiæ in Deum; ergo debet illum respicere sub ratione absolutissima, qua in se, & sibi ipsi bonus est, sed hæc ratio est sola bonitas Deitatis; ergo hæc ratio est objectum formale charitatis: prob. min. nam alię perfectiones, quæ aliquam relationem, vel connotationem ad creaturas important, movent potiùs ad amorem concupiscentiæ, licet per eas sit etiam in se amabilis infinitè. Certè, cùm Deum amo ut creatorem, ut fontem omnis boni, ut misericordem; ut beatificum &c. non potest fieri, quin meipsum aliquantulum respiciam in illo amore.

Prob. 3. p. nam per objectum secundarium habitus, intelliguntur omnia, quæ attingit per ordinem, & reducibiliter ad primarium; sed omnis creatura rationalis potest, & debet diligi per ordinem ad Deum,

[1] *Ep.* 118. [2] 8. *Ethic.*

ut ſit objectum charitatis theologicæ; nam ſine tali ordine, non dicetur Theologica, ſeu divina, ſed humana; ergo &c.

Confir. ex Patribus, nam, inquit Auguſt. [1] *ex una, eademque charitate Deum, proximumque diligimus; ſed Deum propter Deum: nos autem, et proximum propter Deum.*

Prob. 2. ex Script. cit. nam primum, & maximum mandatum eſt de amore Dei; ſecundum autem ſimile eſt, [2] *diliges proximum tuum, ſicut teipſum.* Item, [3] *ſi diligamus nos invicem, Deus in nobis manet, et charitas ejus in nobis perfecta eſt*, &c. ergo ex eadem charitate, qua diligimus Deum, ut objectum primarium, diligimus proximum, ut objectum ſecundarium. Proximus autem eſt omnis creatura rationalis; nam cùm adoleſcens quæreret à Chriſto, *quis eſt proximus meus?* reſpondit ei per parabolam Samaritani, &c. [4] Unde infert S. Hieron. *proximus ergo omnis homo accipiendus juxta parabolam Euangelii*, &c.... *proximum vocat omnem hominem, qui ex eodem nobiſcum parente genitus eſt.* Sed de hoc infra

Objic. 1. ratio formalis habitus charitatis debet eſſe ſupernaturalis, alioqui non differret à charitate naturali, ſed Deus ſub ratione Deitatis, ſeu bonitatis eſſentialis, & abſolutæ non eſt objectum ſupernaturale; ergo ſub hac ratione non eſt objectum hujus charitatis. Prob. min. nam ſub illa ratione eſt author rerum naturalium: ergo & objectum charitatis naturalis; ergo Deus dici debet objectum charitatis ſupernaturalis ſub aliqua bonitate, quæ reſpiciat res ſupernaturales.

Reſp. neg. maj. & rationem ejus; nam patet ex dictis, quòd habitus naturalis, & ſupernaturalis poſſunt reſpicere eadem objecta. Sancti poſſunt amare Deum, ut creatorem mundi, æquè, ac ut authorem gratiæ, & gloriæ; ita & hæreticus, qui eum cognoſceret authorem gratiæ, & gloriæ, poſſet eum amare per charitatem naturalem ſub illa bonitate æquè, ac ſub alia ulla, quæ dicatur naturalis.

Inſt. Deus reſpectu bonorum naturalium habet diver-

[1] 8. *tr.* 8. [2] *Matth.* 22. [3] 1. *Jo.* 5.
[4] *c.* 18. *Ezech.*

versam amabilitatem ab ea, quam habet, ut author gratiæ; ergo per hæc distinguitur charitas naturalis, & supernaturalis.

Resp. dist. ant. diversam diversitate extrinseca, & rationis, con. intrinseca, & reali: neg. ant. & conf. nam intrinsecè, & à parte rei, & absolutè, Deus per eandem bonitatem est author naturæ, & gratiæ. Et sic amabilitas ejus est eadem realiter sub utroque respectu.

Objic. 2. tam Deus est amabilis, ut unus, & verus, &c. quàm ut bonus; ergo sola bonitas etiam absoluta non est objectum formale charitatis.

Resp. dist. conf. sola bonitas attributalis: con. essentialis: neg. conf. nam bonitas hæc absoluta, & essentialis includit realiter omnes perfectiones divinas, saltem radicaliter, & omnem Dei amabilitatem, & in ea omnes aliæ sunt unum.

Inst. si bonitas illa absoluta esset objectum formale charitatis, ille, qui amaret Deum, ut justum, nihil cogitans de illa bonitate absoluta, non haberet charitatem Theologicam, quia ille actus non respiceret objectum formale charitatis Theologicæ. Sed conf. est falsum; ergo &c.

Resp. neg. maj. & conf. nam ille amor attingeret deitatem realiter, quia realiter est idem cum justitia, quæ fundatur, & radicatur in illa, & hoc sufficit ad virtutem Theologicam. Justitia hìc se haberet, ut objectum, *quo*, formaliter; & explicitè; sed deitas, seu bonitas absoluta, ut objectum, *quod*, realiter, & implicitè, contentum in Deo, qui est semper objectum materiale.

Objic. 1. con. 3. p. unius habitus est unum objectum; nam habitus specificantur per objecta; sed Deus, & creaturæ sunt diversissima objecta; ergo creaturæ non sunt de objecto charitatis Theologicæ.

Resp. dist. maj. unum objectum adæquatum, & totale; con. unum partiale, & inadæquatum: neg. maj. & conf. nam creaturæ sunt de partiali, & secundario objecto charitatis, quæ illas respicit in Deo, & propter Deum, qui est objectum primarium, & principale, & attributionis.

Inst. tota hæc charitas est Theologica; ergo non potest respicere creaturam.

Resp. dist. conf. respicere creaturam, ut objectum primarium; con. ut secundarium, neg. con. nam habitus non specificantur nisi ab objecto principali, & primario; qualis est Deus pro charitate ista.

Objic. 2. habitus, qui respicit Deum, ut finem ultimum creaturæ, distinguitur ab eo, quo illa respicitur, ut medium; ergo Deus, & proximus non amantur ex eadem charitate. Prob. ant. in speculativis habitus principiorum distinguitur ab habitu conclusionis: nam ille respicit propositiones in seipsis, ut per se notas: iste verò respicit conclusionem, ut notam ex præmissis; ergo &c.

Resp. neg. ant. & conf. prob. nam veritas principii est per se nota, & non est eadem cum veritate conclusionis, quæ est nota per aliud; at in moralibus idem est motivum volendi media, & finem, quia media bonitatem habent à fine. Deus, & proximus amantur ob eandem bonitatem ultimatè.

Dixi, (*proximus, seu omnis creaturæ rationalis, ut amabilis propter Deum.*) Unde colligis, quod nomine *proximi*, debent intelligi, non solùm amici, & vicini, seu propinqui, & homines sui generis, aut gentis, seu nationis; sed etiam omnes prorsùs homines, quibus possum velle bona, & benefacere in necessitate. Nam ut notat Scotus [1] in parabola Samaritani, *ille, cui facta est misericordia, & apud eum habebatur, ut proximus, non erat Samaritanus; nec sibi ligatus ex natione, sed extraneus ex patria. Igitur, quilibet quantumcumque extraneus, cui ego possum servire in necessitate, est habendus, ut proximus*, &c.

CONCLUSIO II.

ANgeli, & Beati, & viatores omnes, licet peccatores, sunt de objecto materiali charitatis. Non autem dæmones, aut damnati.

Prob. 1. ex Scoto cit. [2] *non igitur benefaciens est tantùm proximus; sed etiam omnis, qui potest benepati à nobis; & hoc, sive passione exteriori, sive bona dilectione passiva, quæ est motus interior. Et hoc modo beati* (idem est de Angelis) *quibus non possumus benefacere, possunt bene diligi, & esse proximi.*

Prob.

[1] 3. *d*. 3. G. 13. [2] *Ibid.*

Prob.2.ex August. [1] *manifestum est hoc præcepto, quo jubemur diligere proximum, etiam Angelos sanctos contineri, à quibus nobis tanta misericordiæ officia impenduntur.*

Prob.3.quia possumus Angelis bene velle, & amare ex complacentia de illorum gloria, & beatitudine, & de aliis eorum bonis, & eorum gloriam externam apud homines celebrare, & promovere, ut in eis Deus glorificetur, sed hæc sufficiunt ad charitatem; ergo &c.

Prob.4.nam Angeli, & beati sunt de objecto charitatis consummatæ in patria; ergo & charitatis viæ, quandoquidem hæc eadem est utrobique, ut videbimus.

Prob.2.p. de peccatoribus, non quatenùs sunt peccatores; nam sic sunt inimici Dei, sed ut homines, & capaces pœnitentiæ, & gratiæ, & gloriæ; nam inquit Augustinus, [2] *Omnis peccator, in quantùm peccator, non est diligendus: & omnis homo, in quantum homo, est diligendus propter Deum.*

Confir. ex Euangelio 1. quia qui oderunt nos, & sunt nobis inimici, sunt sine dubio peccatores, & tamen jubemur eos diligere, & eis benefacere: 2. quia Christus dicit se venisse propter peccatores, & ex charitate mortuus est pro illis, & se comparat Samaritano; peccatores autem homini vulnerato. Imò, inquit, *non veni vocare justos, sed peccatores*; ergo sub aliquo respectu saltem humanitatis, peccatores sunt de objecto charitatis.

Prob. 2. nam si peccatores nullo modo essent proximi, & diligendi ex charitate, vix ullum hominem sic amaremus, quia vix ullus est sine peccato, & nescimus, quinam sint sine peccato; sed cons. est falsum; ergo &c.

Prob. 3. nam isti in via sunt capaces gratiæ, & gloriæ, & magis egent operibus charitatis, quia sunt miseriores; ergo magis sunt de objecto charitatis.

Prob.3.p. de dæmonibus, & damnatis, nam inquit Scotus, illi non possunt Deum diligere; ergo neque nos debemus eos diligere. [3] *Nam si Deum perfectè dili-*

[1] 1. *doct.* 20. [2] *Ibid. c.* 17.
[3] *d.* 28. *fin.*

diligo, volo eum diligi ab omni, qui potest eum diligere ordinatè. Ideò dicebat, *non plus movet bonitas proximi, quam festucæ, si festuca posset Deum diligere*; ergo nulla ratio nos movere debet ad charitatem erga creaturam ullam, nisi in quantùm potest Deum diligere amore, qui ei placeat; ergo non debemus diligere damnatos, qui non possunt ita Deum diligere.

Prob. 2. ex Scriptura, quæ monet, ut renuntiemus omni societati cum dæmonibus, & damnatis, sed charitas non est sine societate; ergo cum eis nulla est unio charitatis habenda. Prob. maj. Isaias dicit: [1] *Delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit*. Et S. Petrus monet, *ut resistamus diabolo, fortes in fide*. Et S. Jacobus, [2] *Resistite diabolo, & fugiet à vobis*. Et S. Joannes, [3] *Satanas, qui seducit universum orbem*. Denique, *in inferno nulla est redemptio*: & sunt de objecto æterni odii Dei; ergo & nostri.

Objic. 1. con. 1. p. si Angeli, & beati possent ex charitate diligi, possent dici amici nostri, & nos illorum; nam charitas est amicitia, & mutua; sed conf. est falsum; ergo &c. Prob. min. charitas est inter pares, sed nulla est paritas inter nos, & Angelos; ergo nec charitas.

Resp. neg. min. utramque; nam inter nos, & Angelos, ac beatos, est paritas ipsius charitatis, & gratiæ sanctificantis, & prædestinationis, & finis, & gloriæ; & hæc plus quàm sufficiunt ad charitatem, & amicitiam.

Inst. si hæc sufficerent pro Angelis, & beatis, sufficerent etiam pro damnatis, & dæmonibus, sed conf. est falsum; ergo &c. Prob. maj. nam dæmones, & damnati sunt ejusdem naturæ cum Angelis, & beatis; ergo &c.

Resp. neg. maj. & conf. prob. nam adest aliud impedimentum, quia damnati sunt incapaces gratiæ, & gloriæ, & inimici Deo, ut diximus.

Objic. 2. si Angeli, & beati essent de objecto charitatis, daretur præceptum eos amandi, sed hoc falsum est; ergo & illud. Prob. min. communia præcepta charitatis respiciunt viatores; ergò &c.

Resp.

[1] 2. *Pe*. 5. [2] *Jac*. 4. [3] *Apoc*. 4.

Resp. dist. min. præceptum explicitum, & formale; con. implicitum, & virtuale, neg. min. nam præcepto charitatis jubemur, saltem virtualiter, & implicitè, diligere omne diligibile eo modo, quo est diligibile propter Deum, & tam Angeli, quàm Beati nos amant ex charitate; hæc sola ratio sufficeret ad obligationem hanc nobis imponendam, ex justitia enim debemus amantes redamare.

Objic. 3. Angelis, & Beatis non possumus prodesse; ergo frustra est amor noster in eos. Prob. ant. nulla re egent, alioqui non essent beati; ergo &c.

Resp. dist. ant. prodesse quoad intrinseca, & substantialia felicitatis; con. quoad extrinseca, & accidentalia: neg ant. gaudium facimus Angelis, quando *pænitentiam agimus*, & alia bona opera; possumus diligere Deum pro gloria illis collata, prædicare gloriam, & virtutes eorum, benefacere devotis; & servis illorum &c. Hæc, & similia nihil intrinsecum, & essentiale conferunt illorum felicitati, sed tamen de illo nostro affectu lætantur, & moventur ad intercedendum pro nobis.

Objic. 1. con. 2. p. peccatores sunt odibiles Deo; ergo & nobis, non autem amabiles ex charitate. Ant. patet ex Script. [1] *odio sunt Deo impius, & impietas ejus*. Et David dicit, *facientes prævaricationes odivi*. Et, *perfecto odio oderam illos* &c. ergo &c.

Resp. dist. ant. & prob. ejus, odibiles ratione peccati formaliter, & reduplicativè; con. materialiter, & specificativè, neg. ant. sunt igitur odibiles secundum impietatem, *odivi eorum malitiam*, inquit Lyranus; sed secundum humanitatem, & ob alia motiva, sunt diligendi, ut dicebamus ex Augustino.

Inst. homo justus potest optare vindictam de peccatore. [2] *Lætabitur justus, cùm viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris;* ergo peccator non est objectum charitatis.

Resp. neg. cons. nam hæc vindicta potest optari ex charitate, scilicet ex amore justitiæ, & salutis spiritualis ejus dispendio corporis. Nam justus, [3] *quando videt pænam peccatoris, proficit ipse, & mors alterius valet ad vitam alterius*, ait Augustinus, scili-

[1] *Sap.* 14. [2] *Psalm.* 57.
[3] *Psalm.* 87.

ſcilicet juſtus, inde proficit ad propriam emendationem.

Objic.1.con.3. p. inimici noſtri ſunt de objecto charitatis; ergo & dæmones, quia eos non odimus, niſi ut inimicos, & non ſunt pejores peccatoribus.

Reſp.neg.conſ. & prob. ejus, quia peccatores ſunt corrigibiles, non verò dæmones, & iſtos odimus, quia ſunt odibiles Deo ſine remiſſione.

Inſt.dæmones, & damnati ſunt de objecto charitatis Dei; ergo & noſtræ. Prob.ant. Deus conſervat eis eſſe naturale, & punit citra condignum.

Reſp. neg. conſ. quia charitas Dei non ſumit motivum ex parte creaturæ, ſed ex bonitate infinita ſua, non ita eſt de nobis.

Objic.2. dæmones, & damnati communicant nobiſcum in natura, & aliis bonis naturæ, &, ſi Deus vellet, poſſent reſurgere ad ſimiles gratias; ergo ſunt diligibiles aliqua charitate.

Reſp.diſt.conſ.aliqua charitate naturali; con.ſupernaturali, neg.conſ.nam agimus de iſta, cujus illi non ſunt capaces ex vi præſentis decreti divini.

CONCLUSIO III.

C*Reaturæ irrationales non ſunt de objecto charitatis, niſi indirectè, et remotiſſimè.* Eſt communis.

Prob. 1.ex Scoto. *Licet inanimata non ſint diligibilia ex charitate, quæ amicitia eſt, et ad ipſa non eſt amicitia propriè habenda; poteſt tamen ad ipſa haberi aliquod velle ex charitate, quale ſcilicet habendum eſt ad ea. Poſſum ex charitate velle arborem eſſe, et arborem mihi ſervire ad talem actum, prout talis actus juvat me ulterius ad diligendum Deum in ſe;* habes ergo totam concluſionem.

Prob.1.p.2.quia charitas habet rationem amicitiæ, ſed creaturæ irrationales non ſunt capaces amicitiæ; ergo nec objecta charitatis. Prob.min.*in quibus nulla eſt ſocietas imparenti, vel parenti, nec amicitia eſt,* ait Philoſ.

Confir. ex defectu alterius conditionis amicitiæ, quæ eſt inæqualitas eſſentialis, & incompenſabilis inter hominem, & bovem, vel arborem: item & alterius, quia illæ creaturæ non poſſunt communicare

cum

eum homine in bonis gratiæ, & gloriæ, nec diligere Deum, nec ab eo diligi in ordine ad illa bona, nisi indirectè; scilicet ut serviant homini, quem diligit in illum finem supernaturalem.

Prob. 2. p. 1. ex Scoto cit. quia illæ juvant hominem ad amorem Dei, qui eas fecit in eum finem, ut scilicet per eas excitetur ad amorem creatoris, & benefactoris, & ad laudandum illum juxta illud, *Cæli enarrant gloriam Dei* &c. Et, *à magnitudine speciei, & creaturæ poterit creator horum videri.*

Prob. 2. homo potest amare illas creaturas ex illo motivo, & in eum finem, ob quem à Deo diliguntur, & factæ sunt; sed diliguntur, & factæ sunt, ut serviant homini, & excitent eum ad amorem Dei; ergo &c. Prob. min. [1] *vidit Deus cuncta, quæ fecerat, et erant valde bona.* Item Deus, *diligit omnia, quæ sunt* &c. Et omnia subdidit hominis dominio, & usui. *Dominamini piscibus maris*, &c.

Objic. 1. tam Deus potest amare creaturas irrationales, quàm ipsum hominem; ergo tam sunt de objecto charitatis. Prob. ant. *diligit omnia, quæ sunt.*

Resp. dist. ant. diverso modo, & fine; con. eodem modo, & fine, neg. ant. & cons. Deus non potest amare creaturas in ordine ad gratiam, & gloriam, saltem directè, & immediatè, sicut diligit hominem; nec illæ possunt illum redamare.

Inst. participant de ente divino, & Dei potentia, sapientia, & bonitas in eis relucent, æquè, ac in homine; ergo & charitas.

Resp. dist. cons. eodem modo; charitas indirectè, ac remotè; con. directè, & proximè, seu immediatè, neg. ant. sunt enim remotiores à fine talis amoris, qui ultimatè ad ipsum terminatur, juxta illud Apostoli, *omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei*; scilicet in plantis, & bestiis, diligimus nos ipsos propter Deum, & Deum ipsum, tam in illis, quàm in nobis; illas amamus amore concupiscentiæ, non charitatis propriæ.

CON-

[1] *Gen. 2. Sap. 11.*

CONCLUSIO IV.

Homo secundum animam, & corpus est objectum materiale suæ propriæ charitatis, seu, *potest amare seipsum ex charitate*. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Igitur immediatè post Deum homo tenetur se diligere ex charitate*.

Prob. 2. nam homo jubetur, [2] *diligere proximum, sicut seipsum*; ergo & jubetur se diligere, ut amor iste sit mensura amoris in proximum.

Confir. ex Patribus, nam inquit August. [3] *quatuor sunt diligenda: unum, quod supra nos est, alterum, quod nos sumus: 3. quod juxta nos: & 4. quod infra nos est*; scilicet corpus. *De 2. & 4. nullum præceptum dandum erat, quoniam præcepto non est opus, ut se quisquam, & corpus suum diligat, quia id, quod nos sumus, & quod infra nos est, ad nos pertinet, & inconcussa lege naturæ diligimus*.

Prob. 3. quia propria cujuscumque persona est capax dilectionis activæ, & passivæ Dei; ergo est de objecto charitatis Dei; ergo & nostræ.

Dixi *(secundum animam, & corpus)* de anima nullus dubitat, nam pro illa facit ratio prædicta. De corpore vero constat; nam inquit Apost. [4] *viri diligere debent uxores suas, ut corpora sua . . . nemo enim carnem suam odio habet, sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam*.

Prob. 2. nam corpus est altera pars hominis, & illud in proximo diligimus ex charitate; ergo & in nobis; nam amor nostri est regula, & mensura charitatis in proximum.

Confir. nam si corpus, ut decet, subjiciatur spiritui, cooperatur suo modo meritis nostris, quibus servimus Deo, & diligimus eum; ergo in corpore est diligibilitas charitatis.

Objic. 1. amicitia est ad alterum, sed charitas est amicitia; ergo charitas non est ad seipsum. Maj prob. ex S. Gregor. [5] *Charitas minùs, quàm inter duos esse non potest*; ergo &c.

Resp.

[1] *3. d 29. A 2.* [2] *Matth. 22.*
[3] *1. doct. chr. 23. et 26.* [4] *Ephes. 5.*
[5] *hom. 17.*

Resp.dist.maj. charitas,& amicitia humana,& communis: con. divina, specialis, & supernaturalis : neg. maj. & ant.prob. ut constat ex cit. præcepto divino, quo jubetur homo diligere proximum,sicut seipsum: ergo si non potest amare seipsum ex charitate, ita nec proximum deberet amare.

Inst.amicitia, & charitas debet esse reciproca, sed illa reciprocatio debet esse ab altero, & non potest esse à seipso; ergo nec ad seipsum: nequidem inter animam, & corpus, nam istud non redamat illam.

Reg. neg. min. nam in homine sunt aliqua duo, anima, & corpus: illa diligit corpus suum, & istud animam, cum qua concurrit ad amorem Dei, & sui, quamdiù sunt simul.

Objic.2. Scriptura reprobat amorem proprium, & concupiscentiæ; ergo ille amor sui non est ex charitate. Prob.ant. nam Apostolus vocat *tempora periculosa, in quibus erunt homines seipsos amantes*, & ex illo amore dicit nascitura esse vitia omnia.

Resp.dist.ant. amor proprius inordinatus; con.ordinatus,qualis præcipitur ex charitate, neg. ant. & cons. prob. nam Apostolus loquitur de amore inordinato, quo se aliquis plus amat, quàm Deum, & non in Deo, nec propter Deum, sed amore sensibilium.

Objic.3. ex Scoto. Objectum charitatis debet esse diligibile à Deo, dilectivum Dei, seu, debet esse capax amoris tam activi, quàm passivi Dei, sed neutrum dici potest de corpore: ergo &c.

Resp.neg. min. nam corpus cum anima diligit Deum, & ipsum diligitur à Deo, qui plurima illi confert bona etiam in Cœlo, ut sunt dotes gloriæ saltem ratione animæ.

CONCLUSIO V.

OBjectum formale charitatis erga proximum est eadem bonitas divina, quæ est objectum formale charitatis in Deum. Ita Scotistæ, & alii.

Prob. 1. ex Scoto. [1] negante, quod in Deo, & proximo sit alia, & alia ratio formalis bonitatis; nam

ratio

[1] *d.28.G.8.*

ratio bonitatis proximi, non est ratio terminandi actum (charitatis) *sed tantùm ratio bonitatis divinæ;* &c. ergo ratio formalis, sub qua charitas respicit hominem, est ipsa bonitas, qua respicit Deum.

Prob. 2. ex Script. cit. qua eodem præcepto præcipitur charitas in Deum, & proximum; ergo eadem est charitas, qua uterque amatur; ergo & idem objectum formale, seu eadem ratio amandi utrumque, alioqui non esset eadem charitas, nequidem specie, nam habitus specificantur ab objectis formalibus.

Confir. ex Patribus. Nam inquit August. *non alia charitate diligit proximum, qua diligit Deum*. Et Gregor. *ex qua una* (charitate) *multæ virtutes generantur, sicut ex una radice multi arboris rami prodeunt*. Et Beda, *Una charitas; quia non alia charitate diligimus Deum, & proximum*; ergo idem est objectum formale, & ratio utrumque diligendi.

Prob. 3. quia charitas in proximum est virtus Theologica; ergo habet pro objecto aliquid divinum, à quo dici debet divina, seu Theologica.

Confir. nam si directa, & formalis ratio amandi Petrum, esset sanctitas ejus creata, v.g. Deus, non ingrederetur illud objectum nisi valdè remotè, & indirectè; ergo ille amor non esset directè Theologicus. Loquor de habitu infuso, quem de facto agnoscimus, non autem de possibili. Posset enim dari habitus charitatis, qui terminaretur ad bonitatem creatam, & participatam hominis, sed ille non esset purè Theologicus, qualis est iste, de quo agimus, & qui terminatur ad Deum, propter quem proximum diligimus.

Objic. 1. In amore proximi bonitas ejus creata est objectum purè materiale, ita ut nihil aliud me moveat ad illum amandum, vel est ratio amandi, saltem partialis cum bonitate increata: si nihil moveat; ergo non respicio illam, ut bonum honestum, sed purè utile: si moveat saltem partialiter; ergo ille actus spectat ad duos habitus, & charitates specie diversas, quarum una est theologica, alia moralis, sed utrumque consequens est falsum; ergo & quòd bonitas divina sit objectum formale charitatis in proximum.

Resp. bonitatem creatam hominis habere rationem mo-

motivi partialis minùs principalis, & subordinati ad motivum principale; sc. ad bonitatem divinam, quæ directè intenditur, & ad quam bonitas illa creata ordinatur, ut ejus participatio, & finis. Hoc posito, neg. subsumptum, in hoc enim nullum est inconveniens, nec falsitas.

Inst. amor, quo amatur, & intenditur sola bonitas increata, seu divina, ab illa sola specificatur; ille verò, qui respicit partialiter bonitatem creatam Petri, specificatur etiam partialiter ab ista; ergo isti actus specie differunt; ergo sunt à diversis habitibus. Probat. cons. nam primus ille amor specificatur adæquatè à bonitate increata, & 2. inadæquatè tantùm, & partialiter à bonitate creata: sed hoc sufficit ad distinctionem specificam; ergo &c.

Resp. dist. cons. specie differunt imperfecta differentia, con. perfecta differentia, neg. conseq. & min. prob. nam ille respectus hujus amoris ad bonitatem creatam, ut subordinatam, & relatam ad increatam, facit quidem aliquantulam differentiam inter amorem Dei, & proximi, sed non perfectam, quia hæc petitur ab objecto formali principali, qualis est bonitas increata. Idem dicitur ad min. nam illa partialis dependentia amoris à bonitate minùs principali, & subordinata non sufficit ad perfectã differentiã specificam.

Inst. 2. amor misericordiæ ex motivo bonitatis ejus intrinsecæ specificat illam intra speciem misericordię; & amor ejusdem ex motivo bonitatis ejus extrinsecæ v.g. pęnitentiæ, specificatur accidentaliter ab ista, & quoad hoc pertinet ad pęnitentiam; ergo ita est in amore Petri ob bonitatem divinam, quæ est illi extrinseca, & ob propriã ejus bonitatẽ creatã, quæ est illi intrinseca, & sic ille primus amor est Theologicus, & iste secundus spectat ad charitatẽ moralem; ergo ab objecto licet partiali extrinseco specificatur actus, saltem accidentaliter.

Resp. neg. cons. & paritatem; nam misericordia, & pœnitentia (idem est de aliis virtutibus moralibus) habent suas honestates disparatas, & independentes ab invicem; non ita est de bonitatibus divina, & humana, quæ respiciuntur à charitate; humana subordinatur divinæ, & ideò ab ista specificatur principaliter charitas, & dicitur Theologica.

Ob-

Objic. 2. talis debet esse amor charitatis in proximum, ut sit amicitia, sed non erit amicitia, si bonitas Dei sit principale motivum, & specificativum amoris in proximum; ergo non est, sed sola bonitas creata proximi. Prob. min. nam ratio amicitiæ essentialiter requirit, ut amicus ametur propter seipsum, sed si bonitas Dei esset objectum formale principale charitatis proximi, iste non amaretur propter seipsum, sed propter Deum; ergo ille amor non esset amicitia.

Resp. neg. 1. min. & dist. maj. 2. ut ametur propter seipsum saltem partialiter, & eo modo, quo est amabilis, con. propter seipsum absolutè, & ultimatè, neg. maj. nam homo non est ita amabilis per charitatem Theologicam, sed principaliter, & ultimatè propter Deum.

Objic. 3. proximus potest amari ex charitate naturali propter bonitatem suam propriam sine ordine ad Deum; ergo & ex charitate supernaturali.

Resp. neg. consf. nam charitas supernaturalis ista inclinat ad amandum hominem, prout est amabilis per virtutem Theologicam, quæ non erit talis, si non respiciat principaliter Deum.

Dico: *charitas ista*, qualis de facto datur; nam posset dari alia, quæ aliter inclinaret, sed de illa possibili non loquimur, ut jam monui.

QUÆSTIO IV.

An charitas sit forma aliarum virtutum, ita ut sine charitate nulla sit vera virtus.

JAm diximus virtutes Theologicas distingui realiter, tum inter se, tum à virtutibus moralibus, & esse in hominibus separabiles, non autem necessa io connexas, & hoc sufficere deberet ad decisionem hujus quæstionis, sed tamen non erit inutile, id specialiùs examinare, quia plures moderni visi sunt, velle omnes virtutes contineri in una charitate, inter quos videtur fuisse Michael Bajus, qui propterea docuit, quod *virtutes philosophorum sunt vitia*; & quod, *omnia infidelium opera sunt peccata*. Quia sunt sine charitate.

Por-

Porrò, singulæ virtutes possunt considerari præcisè secundum se ratione honestatis objecti sui, quatenùs convenit rationi rectę, vel quatenùs conducunt ad consecutionem ultimi finis per modum dispositionis, & meriti: & sic quæritur, an sit aliqua vera virtus, quæ non agat ex fine charitatis.

Nemo dubitat charitatem esse perfectissimam virtutum etiam Theologicarum, de quibus dicit Apostolus, *major horum est charitas*. Sic enim ostendit, eam præclara illa, quę versantur in mente, antecellere, ait Theodoret. Præcellentia autem charitatis petitur à continentia fidei, & spei, in quibus fundatur, & quas supponit. 2. Ex perpetuitate; nam fides, & spes evacuantur, & non intrant in Cęlum: *Charitas autem nunquam excidit*. 3. Ex effectibus, quia nos perfectè unit cum Deo, *est vinculum perfectionis*, &, *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*.

Restat videndum, an ita superemineat omnibus, ut sit forma omnium, nec sine illa mereantur nomen virtutum, aut saltem non faciant hominem bonum nequidem naturali bonitate? Nam de supernaturali; certum est neminem esse sic bonum, & Deo gratum sine hac charitate.

CONCLUSIO.

Omnes, & singulæ virtutes sunt verè, & propriè virtutes independenter à charitate. Seu, *charitas non est forma intrinseca aliarum virtutum; sed tantùm extrinseca, quatenùs sine charitate non sanctificant habentem, nec sunt meritoriæ.*

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Dico, sicut priùs dictum est, virtutes morales non requirere Theologicas ad hoc, ut ipsæ morales sint perfectæ in specie sua; licet non sint perfectæ perfectione ulteriori, quàm possint habere*, &c. Sc. perfectione supernaturali, & meritoria, quam participant ex charitate. *Dici potest priùs, de virtutibus moralibus, quòd in specie sua possunt esse perfectæ; in quantum sc. sunt principia suorum actuum respectu propriorum objectorum.*

Prob. 1. p. ex Script. ubi Angelus Ephesi laudatur de sua patientia, & de odio in hæreticos, sed arguitur

[1] *3. d. 36. G. & R. 39. & 32.*

tur, quod *charitatem suam primam reliquerit*, & ideò monetur, ut pœniteat; ergo sine charitate habentur veræ virtutes.

Confir. ex Concil. Trident. [1] in quo fides, spes, pœnitentia, & aliæ virtutes dicuntur disponere peccatores ad gratiam justificantem, cum qua infunduntur habitus infusi fidei, spei, & charitatis; ergo censet alias virtutes, & actus earum haberi sine charitate, quia hæc non habetur nisi post illas.

Prob. 3. nam singulæ aliæ virtutes habent proprios suos actus circa propria objecta sine charitate, & singula illa objecta suam propriam honestatem, v.g. infidelis, aut peccator habet actus justitiæ, misericordiæ &c. Ut patet de Cornelio, & Samaritano, & aliis, qui non censebantur habere charitatem; sicut nec Episcopus Pergami, qui laudatur de sua fide, & invitatur ad pęnitentiam: *Tenes nomen meum, & non negasti fidem meam .... pænitentiam age*, &c.

Prob. 4. ex dictis tr. de gratia ubi retulimus damnationem propositionum Baii [2] de virtutibus philosophorum, & peccatorum. Nam ex illa censura sequitur philosophos, & peccatores non habentes charitatem, habuisse tamen veras virtutes. Quod sequitur etiam ex damnatione istarum ejusdem Baii. [3] *Omnis amor creaturæ rationalis est vitiosa cupiditas, qua mundus diligitur, & à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum sanctum diffusa, Deus amatur*. Item & ista, *non est vera obedientia legis, quæ fit sine charitate*; ergo datur aliquis amor honestus, & vera obedientia sine charitate.

Confir. iterum ex Concil. cit. [4] in quo definitur pœnitentiam elicitam ex timore pęnæ, *non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem*: sed illa pęnitentia non est ex charitate; ergo charitas non est forma pęnitentiæ; ergo nec aliarum virtutum.

Prob. 2. p. 1. ex Script. [5] qua constat nullas virtutes acceptas esse Deo ad præmium vitæ æternæ sine charitate; ergo in hoc sensu charitas est forma extrinseca aliarum virtutum. Prob. ant. [6] *si linguis hominum loquar aut Angelorum, charitatem autem non habeā*, *fa-*

[1] *ss. 6. c. 6.* [2] *propos. 26.* [3] *prop. 3.*
[4] *ss. 14.* [5] *1. cor. 13.* [6] *1. cor. 6.*

factus sum velut æs sonans &c. ergo sine charitate virtutes aliæ non prosunt ad salutem. Et est aliquo modo omnis virtus, quatenùs *charitas patiens* &c. Et jubet, *omnia vestra in charitate fiant*; sc. omnia opera virtutum, *super omnia hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis*, &c.

Confir. ex PP. *firmamentum salutis est habere radicem charitatis* (inquit Augustin.) [1] *virtutem pietatis, non formam solam; bona forma, sancta forma; sed quid valet forma, si non habeat radicem?* Et alibi, *charitas est radix, & forma omnium virtutum, & omnium bonorum mater*. Et in hoc sensu dicitur *plenitudo legis est charitas, & finis præcepti*. Sc. illius complementum, & summa perfectio. Et ut loquitur Glossa, *Charitas est fons omnium bonorum proprius, si ea desit, frustra habentur cætera: si adsit, habentur omnia.* Et Hieron. *cunctarum virtutum mater est charitas*; ergo in hoc sensu charitas est forma omnium virtutum, sed extrinseca, quatenùs non prosunt ad vitam æternam sine illa, & cum illa, & cum illa sunt meritoriæ salutis. vide tr. de merito.

Objic. 1. con. 1. p. loca Script. & patrum mox adducta pro 2. p. nam ex illis videtur nullam esse virtutem veram sine charitate, & illam esse omnem virtutem.

Resp. neg. conf. nam hinc sequitur solùm, quòd sine charitate, virtutes aliæ non habent valorem meriti condigni ad gratiam, & gloriam, non autem quod non habeant suam honestatem in sua specie, & ordine, etiam coram Deo, ut ab eo impetrent gratias actuales, ut legitur de Cornelio adhuc infideli, de quo dicitur, *orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei*. Unde obtinuit missionem Angeli ad se &c. ait Augustin. *& eum intueri*.

Objic. 2. Virtus in tantum est talis, in quantùm ordinat hominem ad suum finem: sed hoc nulla virtus facit nisi per charitatem; ergo sine illa nulla est virtus vera.

Prob. min. nam, ut dicebatur ex Scoto, sine illa *non sunt perfectæ perfectione ulteriori*: cujus sunt capaces; ergo non attingunt finem.

[1] *tr. 2. 1. Jo. de gra. chr.*

Resp. dist. maj. finem ultimum; con. finem suum proprium intra genus, vel speciem suam; neg. maj. nam singulæ habent objectum, & bonum honestum ut finem specialem, quem attingunt, sed non attingunt finem ultimum ultra illud bonum speciale.

Objic. 3. Si charitas esset forma virtutum extrinseca tantùm, Scriptura, & Patres non sic exaggerarent ejus necessitatem ad hoc, ut deleant; ergo est forma virtutum intrinseca. Probat. ant. nam omnis ejus influentia in illas non diceretur nisi per denominationes extrinsecas, aut rationis; sed hoc absurdum est, & falsum; ergo &c.

Resp. neg. ant. & maj. prob. nam sufficit intentioni Scripturæ, & Patrum, quòd, ut opera omnium virtutum sint meritoria, debeant imperari, aut dirigi à charitate, quæ quidem directio, & imperium sunt extrinseca essentiæ illarum, sed tamen est verus, & moralis influxus, ex quo resultant magnæ illæ laudes, quas tribuunt ei patres, & valor ingens illis operibus, qui dici potest illis moraliter intrinsecus in ratione meritorum; sicut & ordinatio, & acceptatio divina in ordine ad meritum, & in hoc magna est laus charitatis, quòd ex ea dignificantur opera illa; nec aliud volunt Scripturæ, & Patres, licèt sit actus Dei omninò extrinsecus tam charitati imperanti, quam illis viventibus elicientibus.

Inst. illa denominatio, & dignificatio in operibus virtutum nihil esset reale in illis, sed rationis; ergo non sufficeret ad valorem realem.

Resp. dist. ant. reale physicum, con. reale morale, neg. ant. & cons. nam, ut dicebamus, pactum, & acceptatio divina, quæ diximus esse completiva operum in ratione meriti, nihil sunt reale physicum in illis, & tamen elevant, & complent valorem eorum moralem. Sunt quidem aliquid rationis, prout opponitur enti physico, & reali existenti à parte rei, & independenter ab intellectu, & voluntate; non autem prout ens rationis dicitur de re fictitia.

Posset hic quæri, an, & quomodo charitas distinguatur à gratia habituali; sed hoc resolutum habes in tr. de gratia.

QUÆ-

QUÆSTIO V.

An charitas sit eadem in via, & in patria.

QUæstio esse potest de charitate actuali, & habituali, imò majus dubium esse potest de actu, quàm de habitu.

Et ratio dubitandi petitur pręcipuè ex differentia 1. luminum fidei, & gloriæ, per quæ attingitur Deus in via, & patria. 2. cognitionum; nam hic non cognoscitur nisi obscurè, & abstractivè, ibi verò intuitivè, & in splendore gloriæ. 3. ex parte habitus, vel actuum, qui in via sunt imperfecti, & defectibiles, & in Cœlo consummati, & indefectibiles per æternitatem.

CONCLUSIO.

C*Haritas habitualis est ejusdem speciei in via, & in patria: non autem actualis.* Est communis quod 1.p.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Charitas est principium tendendi in Deum, ut est bonum in se, ita quod actui, ut est ejus, accedat perfectio* (qualis est in patria,) *& imperfectio,* (qualis est in via) *ex præsentia, vel absentia objecti. Sed ad actum perfectum inclinat ex præsentia objecti, & ad actum imperfectum, ex absentia;* ergo, ex Scoto, charitas habitualis est eadem in via, & patria. Et quoad 2.p. dicit [2] *probabiliùs, quod fruitio beata, & non beata, differunt specie, seipsis quidem formaliter, sed à causis, vel habitudine causarum, causaliter,* sc. propter differentiam fidei, & visionis, unde concludit amorem, seu fruitionem perfectissimam possibilem viatori non æquare fruitionem infimam beati: *quia supremum infimæ speciei non potest æquare infimum superioris speciei.*

Prob. 2. ex Script. nam de habitu dicitur, [3] *charitas nunquam excidit,* id. inquit Theodoretus, *non movetur, aut labitur, sed semper manet..... ostendit cessare dona, manere autem solam charitatem.* Hoc non dicitur de actuali, quia certum est eam toties mutari, quoties cessatur ab actibus amoris Dei, nec de habitua-

[1] 3.d.31.F.9. [2] 3.d.4.q.5.E.6. [3] 1.cor.13.

tuali in individuo, quia toties amittitur per peccatum mortale; ergo de habituali in specie, quatenùs ſea, quæ habetur in morte, permanet poſt mortem in anima., & in Cœlo.

Confir. ex Patribus. Nam inquit Hieron. [1] charitas *ſola permanet in futuro*. Et Tertull. *meritò nunquam excidet charitas, quia cætera evacuabuntur, conſummabuntur*. Et Auguſt. *fides, ſpes, charitas, omnia hæc neceſſaria* ſunt in hac vita, poſt hanc vitam, ſola charitas; ergo &c.

Prob. 3. nam eadem amicitia proſequimur abſentem, & præſentem; ergo & eadem charitate amamus Deum abſentem in hac vita, & præſentem in alia, ſcil. utrobique per eundem habitum, & ex eodem motivo; ſeu ex eodem objecto materiali, & formali, nec enim circumſtantiæ abſentiæ, & præſentiæ variant habitum.

Confir. nam lumina gloriæ, & fidei, quæ concurrunt ad actus charitatis viæ, & patriæ, ſe tenent ex parte intellectus, ſunt habitus intellectuales, & cauſant quidem diverſos ſpecie actus intellectus, ſed habitus charitatis eſt in voluntate; ergo differentia illorum in intellectu non variat in voluntate habitum.

Prob.2.p.1. quia amor patriæ venit ex cognitione intuitiva, & clariſſima Dei in ſe, & amor viæ ex cognitione obſcura, & abſtractiva, ſed illa diverſitas cognitionum in intellectu ſufficit ad diverſitatem actuum voluntatis; ergo &c. Prob. min. nam voluntas amat objectum, qualiter ſibi præſentatur ab intellectu, itaut actus ejus ſpecificetur, non tantùm ex objectivis terminativis, & motivis, ſed etiam ex mediis, & modis, quibus objecta repręſentantur; ſed cognitiones, ſeu repręſentationes Dei in via, & in patria ſunt diverſæ ſpeciei; ergo & amores.

Prob. 2. cognitiones, quę applicant voluntati diverſa objecta materialia, vel formalia cauſant diverſos affectus: ſed fides, & viſio applicant voluntati Deum amandum ſub diverſa formalitate in via, & in patria; ergo &c. Prob. min. beati vident in Deo clarè, & diſtinctè multa attributa, & perfectiones, quas fides non oſtendit niſi obſcurè, & confusè: ſicut in animali repræſentantur confusè ſpecies omnium animalium,

[1] *Ibid. de pat.* 12.

lium, & cognitiones distinctæ istarum specierum inter se differunt, sicut etiam affectus voluntatis circa singulas; ergo &c. Prob. min. nam ex intuitione fit, ut amor feratur in Deum in se immediatè ob bonitatem increatam in seipsa cognitam, ex fide autem, ut feratur in eandem bonitatem cognitam in creaturis, & ex creaturis, & istæ non exhibent perfectiones ejus distinctè; ergo &c.

Confir. nam, ut dicebamus ex Scoto, perfectissimus amor perfectissimi viatoris non æquat imperfectissimum amorem infimi comprehensoris; ergo & illi amores plus differunt, quàm accidentaliter secundum magis, & minus. Conf. patet; nam vel amor viatoris posset ita intendi, ut æquaret amorem infimum beati, vel amor beati posset ita remitti, ut non superaret amorem intensissimom viatoris, quod fieri non potest. Probatur ant. nam perfectissimus amor viatoris nunquam eò pertinget, ut excludat levissimum veniale, neque ut immobiliter uniat Deo, neque ut tantam æstimationem divinæ bonitatis imprimat, quantam imprimit ejus visio in splendore gloriæ, quæ est sine comparatione altioris ordinis, quàm quodvis lumen fidei, vel gratiæ actualis auxilium, quo juvatur voluntas in hac vita ad amorem Dei; ergo &c.

Objic. 1. con. 1. p. ex Script. nunc tam charitas, quàm fides, & spes manet; ergo & tam evacuabitur in patria. Prob. conf. in patria evacuabitur, quod imperfectum est; sed charitas viæ est tam imperfecta, quam fides, & spes; ergo &c. Maj. patet, nam fidei succedet visio, & spei possessio. Prob. min. nam charitas viæ non est sine defectu, est enim remissa, & defectibilis, &c. ergo illi succedet habitus perfectus, & indefectibilis.

Resp neg. conf. & dist. min. imperfecta accidentaliter, & ex absentia objecti, con. essentialiter, & ex parte habitus: neg. min. 1. & 2. nam tota differentia venit, non ex habitu, qui eodem modo, quantùm est ex se, inclinat voluntatem; sed ex parte objecti, quod non eodem modo illi applicatur; nec eodem medio.

Objic. 2. Fides evacuatur in patria, quia illi succedit novum lumen respectu intellectus; sed idem est

de charitate respectu voluntatis; ergo &c. Prob. min: nam voluntati applicatur Deus immediatè, & in se, sicut intellectui; ergo &c.

Resp. neg. min. nam quoad habitum charitatis, utrobique eodem modo inclinat, quantùm est ex se, & tota differentia se tenet ex parte intellectus, & objecti.

Objic. 3. diversitas specifica actuum arguit diversitatem habituum: sed amores viæ, & patriæ differunt specie; ergo & habitus charitatis.

Resp. neg. maj. nec enim id semper verum est, maximè in causis partialibus: nam ad diversitatem actuum sufficit aliquando sola diversitas applicationis objecti ad potentiam: ignis à longè calefacit lignum, & propè comburit.

Inst. diversitas præsentiæ objecti, vel subjecti diversificat actus; ergo & habitus. Prob. conf. nam per istos actus diversos frequentatos possunt generari similes habitus; ergo &c.

Resp. dist. ant. diversificant habitus acquisitos, & naturales, con. infusos, & supernaturales, neg. ant. nam habitus infusus charitatis habet ex se, quod inclinet voluntatem ad amandum Deum, quomodocumque applicetur, sive per fidem, sive per visionem beatam.

Objic. 1. con. 2. p. ex Script. *charitas nunquam excidit*, sc. quoad habitum; ergo nec quoad actum; ergo actualis est eadem specie utrobique. Prob. conseq. nam ab uno habitu species veniunt, & actus unius speciei.

Resp. neg conf. nam Apostolus loquitur de charitate habituali, vel de actuali genericè, quatenùs amor charitatis erit utrobique similis quoad rationem genericam, quia sic non dicit ullum defectum sicut fidei actus, qui sunt obscuri; & actus spei, qui non habent objectum præsens; non ita est de amore. Ant. prob. verum est de habitibus acquisitis per actus, non de infusis, qui non pendent à suis actibus, sed ad eos concurrunt per modum potentiæ.

Instab. actus specificantur ab objectis, sed objecta materiale, & formale amoris sunt eadem in terra, & in Cœlo; ergo & actus sunt utrobique ejusdem speciei.

Resp.

Resp. dist. maj. specificantur inadæquatè, & penes diversitatem objectorum; con. adæquatè, ita ut de eodem objecto actus sint semper iidem specie: neg. maj. & cons. nam ad unitatem plura requiruntur, quàm ad distinctionem; hæc venit à minimo defectu, illa excludit omnes, ideò in his amoribus sufficit ad eorum diversitatem differentia cognitionum, abstractivæ, sc. quæ concurrit ad amorem viæ; & visionis, quæ concurrit ad amorem patriæ.

Inst. 2. Diversitas applicationis non facit diversitatem actuum; sed diversitas cognitionum nihil magis facit, quàm diversitas applicationum: nam applicat, & proponit objectum amandum; ergo ex diversitate cognitionum viæ, & patriæ non rectè infertur diversitas amorum viæ, & patriæ.

Resp. dist. maj. diversitas accidentalis, con. essentialis, & necessaria; neg. maj. & cons. nam diversitas illa cognitionum est essentialis amoribus viæ, & patriæ, ut patet ex dictis.

Quæres 1. *an illa unitas charitatis viæ, et patriæ, sit etiam numerica.*

Resp. probabilius esse numericam. Nulla enim est ratio, cur gratia, & charitas, quam habet anima in instanti mortis, & quam servat in purgatorio, destrui debeat, ut alia similis speciei creetur in eodem subjecto. Aliud est, si in via, & patria non esset eadem specie; nam sic distingueretur etiam numero.

Quæres 2. *an aliquis actus viæ possit esse intensior aliquo actu patriæ.* Seu, *an infimus beatorum semper habeat amorem intensiorem, quàm perfectissimus viatorum.*

Resp. 1. in aliquibus viatoribus habitum, & actum charitatis posse esse intensiorem, quàm alicujus beati.

Ratio est, quia certum est, quod B. Virgo in via plus habuit gratiæ, & charitatis, quàm perfectissimus hominum, aut Angelorum habeat in Cœlo. Sicut & plus habet gloriæ. Et ita est de aliquibus aliis sanctis, quia aliqui habent intensiorem gloriam aliis; ergo & in via intensiorem habuerunt gratiam, & charitatem, nam intensio gloriæ respondet intensioni gratiæ.

Dico *intensiorem*, nam quoad perfectionem essen-

tialem, certum est amorem patriæ altioris esse ordinis amore viæ, etiam perfectissimo.

Resp. 2. probabilius est, quòd regulariter, quilibet beatus infra Dei matrem, habet intensiorem charitatem, quam ullus viator.

Ratio est, quia beati habent clariorem, & perfectiorem cognitionem bonitatis Dei in Cœlo, quàm perfectissimus viatorum; ergo & intensiorem amorem, nam ex majori cognitione objecti crescit amor ejusdem.

Quæres 3. *an per actus supernaturales charitatis infusæ acquiratur habitus naturalis charitatis facilitans ad similes actus.*

Resp. affirmativè. Et hoc patet ex dictis de his virtutibus ab initio hujus tractatus, & de habitibus.

QUÆSTIO VI.

De subjecto charitatis immediato, quodnam illud sit, et quomodo incipiat, et desinat ibi esse.

DIxi *immediato*, & *quo*. Nam de subjecto *mediato*, & *quod*, certum est eam esse in sola creatura rationali, sc. homine, & Angelo, & quidem justo, aut beato, nec de hoc disputatur, sed quia diximus aliàs charitatem esse idem realiter cum gratia habituali, & aliqui putant istam immediatè subjectari in essentia animæ, idem videtur dicendum de charitate; & sicut nos, qui identificamus realiter gratiam, & charitatem, & illam ponimus in voluntate, idem tenemur dicere de ista.

Ex hac occasione quæremus, quomodo charitas incipiat, & desinat inesse: quamvis etiam id constare debeat ex simili quæsito de gratia; ideòque brevissimè hæc tangemus de charitate.

CONCLUSIO I.

C*Haritas habitualis immediatè subjectatur in voluntate*. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui dicit eam esse *habitum appetitivum respectu Dei, ut est bonum honestum*. Et quòd

[1] *5. d. 31. F. 7. et d. 23. F. d. 26. A. 2.*

quòd Deus, *perficit voluntatem per charitatem, sicut intellectum per fidem*. Et quòd *est virtus affectiva perficiens voluntatem, in quantum habet affectionem justitiæ*.

Prob. 2. ex Script. & PP. ex quibus constat charitatem nobis dari ad diligendum Deum; sed dilectio est in voluntate; ergo & habitus charitatis. Maj. patet ex innumeris scripturæ locis, quæ longum esset citare: ut cum dicitur, [1] *charitate perpetua dilexi te*. Et, [2] *charitate fraternitatis invicem diligentes*. Hinc

Prob. 3. habitus ponitur in potentia, in qua est actus ejus, sed actus charitatis, sc. dilectio est in voluntate; ergo & charitas habitualis.

Objic. 1. charitas inclinat in actus omnium virtutum; ergo debet subjectari in omnibus potentiis, in quibus sunt actus illi, vel saltem in substantia animæ. Prob. ant. ex Apost. [3] *charitas patiens est, benigna est, omnia credit*, &c. ergo inclinat ad actus fidei, pœnitentiæ, & aliarum virtutum.

Resp. neg. cons. nam sicut voluntas ut regina imperat aliis potentiis; ita charitas debet esse in voluntate, quam inclinat ad illa imperia.

Inst. charitas diffunditur in cordibus nostris per Spiritum S. sed nomine cordis intelligitur anima; ergo &c.

Resp. neg. min. nam in scriptura vox *cordis*, tam significat potentias, quàm substantiam animæ; sic dicitur, *cogitationes cordis*, ut tunc significat intellectum. Et cum dicitur, *desideria cordis*, vel, *tristitia implevit cor vestrum*, &, *gaudebit cor vestrum*, &, *compuncti corde*, &c. significat voluntatem.

Objic. 2. ex philosopho; *omnis virtus est in ratione*, sed charitas est virtus, & ratio in intellectu; ergo & charitas.

Resp. dist. maj. in ratione directivè, & objectivè; con. subjectivè, & elicitivè, & formaliter; neg. maj. & cons. actus virtutum debent cognosci, & dirigi per rationem, & prudentiam, quæ est in intellectu: sed imperantur, & eliciuntur per voluntatem.

[1] *Jer.* 31. *cant.* 5. [2] *Ro.* 12. [3] 1. *cor.* 23.

CONCLUSIO II.

C*Haritas habitualis infunditur à Deo gratis*, *& ab eodem aufertur effectivè*; *per nos autem intenditur*, *& remittitur*, *& perditur meritoriè*, *& demeritoriè*. Hæc patent ex dictis de gratia habituali.

Dixi 1. *à Deo*; *juxta illud: charitas Dei diffusa est per Spiritum S.* &c.

Dixi 2. *gratis*. Quia, prima gratia principium meriti non cadit sub meritum propriè; sed prima charitas habitualis est principium meriti; ergo non cadit sub meritum, sed gratis datur.

Dixi 3. *ab eodem aufertur effectivè*, seu, per desitionem conservandi eam. Quia ab illo solo infunditur, ita & ab illo retrahitur; ut diximus de gratia.

Dixi 4. *per nos intenditur meritoriè*, *& remittitur*, *vel deperditur demeritoriè*, quia etiam quoad hæc eadem est ratio, ac de gratia, quæ sic augetur, vel remittitur, vel perditur. Vide dicta ibi.

Quæres, *quænam*, *& quando charitas dicatur perfecta*.

Resp. 1. aliquando dici perfectam ex magna intensione graduali; sic in Christo fuit perfectissima, & summa tam intensivè, quàm extensivè; *plenus gratiæ*, *& veritatis*, *in eo sunt thesauri omnes sapientiæ* &c. Et in eo *habitat plenitudo divinitatis*. Sic in Maria Deipara, quæ *fuit gratia plena*, &c.

2. Dicitur *perfecta*, quando efficit, ut homo servet omnia mandata exactè, & consilia Euangelica. *Qui servat verbum ejus*, *verè in hoc charitas Dei perfecta est*. Et, *si diligamus invicem*, *Deus in nobis manet*, *& charitas ejus in nobis perfecta est*. Et Christus, *si vis perfectus esse*, *vade*, *& vende omnia*, *quæ habes*, *& da pauperibus*, *& sequere me*.

3. Adhuc perfectior est in eo, qui non tantùm servat mandata, & consilia omnia; sed etiam passiones sic edomat, ut nunquam, vel rarissimè insurgant, & trahant eum in peccatum. Talis est in illis, de quibus dicit Apostolus, [1] *qui Christi sunt*, *carnem cruci-*

[1] Jo. 2. & 4.

cifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis. Et ut loquitur S. Hieron. *caro nostra, caro Christi est, quam crucifigimus mortificantes per eam super terram, fornicationem, immunditiam, passionem*, &c. Tales fuerunt plurimi sancti.

4. Etiam perfecta est, & heroica, & quando per eam homo paratus est vitam exponere pro causa Dei; nam, inquiebat Christus, [1] *majorem hac charitatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Hoc autem beati Martyres ardenti dilectione fecerunt. Ipsi impleverunt charitatem, qua Dominus dixit non posse esse majorem*, inquit August. [2] *hæc est perfectio charitatis, et major omninò non potest inveniri*, ait idem. [3]

5. Esset etiam perfectissima, quando redderet hominem impeccabilem, passionum stimulis immunem, detinens eum in continua Dei contemplatione, & amore. Sed hæc rarissima est, & vix alicui concessa præter B. Virginem. Unde in Concilio Viennensi inter errores Beguinorum damnatur iste, *Homo in vita præsenti, tantum, et talem perfectionis gradum potest acquirere, quòd reddetur penitùs impeccabilis, et ampliùs in gratia proficere non valebit*.

Certè maxima fuit charitas in Paulo, & tamen fatetur rebellionem carnis se sentire. [4] *Non quod volo, bonum hoc facio*. Et, [5] *datus est mihi stimulus carnis meæ*, &c. Unde infert August. *si jam summa, et cui nihil esset addendum, charitas in Apostolo tunc fuisset, quæ omnino non posset inflari; nunquid necessarius fuisset Angelus satanæ, quo colaphizante reprimeretur elatio?* ergo vix reperitur in pura ulla creatura hujus vitæ illa charitatis perfectio.

Hinc notatur triplex status charitatis; *incipientium, proficientium*, & *perfectorum*. Sed hæc ad mysticos, & contemplativos; non ad scholasticos.

[1] *Jo. 23.* [2] *tr. 5. Jo.* [3] *tr. 6. Ep. Jo.*
[4] Ro. 7. [5] *2. Cor. 12.*

DISPUTATIO XI.

De præcepto, & actibus charitatis.

De natura, & existentia charitatis sufficienter diximus. Jam restant aliqua de illius necessitate, & præceptis, & actibus.

QUÆSTIO I.

De necessitate, & præcepto charitatis: an, & quando obliget in hac vita.

De necessitate medii jam diximus ab initio hujus tractatus, & in tract. de gratia, quia, cum charitas, & gratia habitualis sint eadem realiter entitas, eodem modo utraque est necessaria. Igitur hìc agimus de necessitate præcepti, quæ propriè pertinet ad actualem; nam habitualis pendet à Deo, gratis illam dante, & ideò non videtur directè cadere sub præceptum. Dico, *directè*. Nam omnis adultus tenetur eam sibi procurare per sacramenta, & alia media, quæ vel ex natura rei, vel ex ordinatione divina necessaria sunt ad eam obtinendam.

Certum igitur est, & de fide, charitatem habitualem esse necessariam ad salutem omnibus, etiam pueris: dicitur enim expressa in veste nuptiali, cujus defectu ille conviva expulsus est de cœnaculo nuptiali, & missus in tenebras exteriores.

2. Certum est, dari aliquod præceptum de charitate, seu dilectione Dei, & proximi, tum ex veteri, tum ex novo testamento. *Diliges Dominum Deum tuum.... hoc est maximum, et primum mandatum, secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum, sicut te ipsum*, ajebat Christus. [1] Et in Deuteronomio [2] *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c.

3. Certum est, quod actualis charitas est etiam necessaria necessitate medii pro adultis, qui debent justificari extra sacramenta; nam in tali casu non possunt consequi gratiam sine actu elicito chari-

[1] *Matth. 22.* [2] *Deter. 6.*

charitatis supernaturalis, vel sine contritione perfecta, quæ saltem imperetur à charitate, seu amore Dei super omnia. Ratio est, quia sine tali actu, nullus peccator potest reconciliari Deo, ut patet ex dictis aliàs, & dicetur adhuc, ubi de pœnitentia. Talis erat necessitas hujus charitatis ante instituta sacramenta causativa primæ gratiæ, ex opere operato, & cum sola attritione, ut sunt Baptismus, & Pœnitentia.

Fuerunt tamen aliqui putantes præceptum dilectionis Dei impleri per observantiam aliorum mandatorum, absque ullo actu formali amoris Dei.

Quæritur deinde, quomodo sit diligendus, & quo tempore sit habendus ille amor; tum videbimus, qualis ille debeat esse, & quid sit diligere Deum super omnia.

CONCLUSIO I.

EX præcepto positivo tenetur omnis adultus aliquando ad actus aliquos internos amoris Dei, seu charitatis. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto. Dico, quòd illud præceptum affirmativum Deuter. 6. & Matth. 22. *Diliges Dominum Deum* &c. *non tantùm obligat semper ad fugiendum oppositum; ne scilicet insit actus odii, sed obligat pro aliquando ad actum elicitum* &c.

Prob. 2. ex illismet textibus Scripturæ; nam hæc dilectio frustra sic positivè præciperetur, nisi aliquando explicitè, & formaliter habenda esset, sed dici non potest, quòd frustra præcipiatur; ergo dici debet, quod aliquando ille actus habendus est, & quòd non sufficit ad illius præcepti impletionem, ut alia mandata observentur.

Prob. maj. nam si hoc esset, sufficeret præcipere formaliter alia, omisso hoc primo, quandoquidem per observantiam illorum satisfaceret isti.

Confir. nam præceptum dilectionis Dei est finis aliorum, & iste est amor circa finem; quippe, *finis præcepti est charitas de corde puro*; sed finis debet esse aliquando volitus, ut media eligantur, & amentur propter illum, quia volitio finis est causa volitionis mediorum; ergo ut aliqua amentur propter Deum; v. g. alia mandata, ipse Deus debet aliquando actualiter

liter amari: quomodo enim iste amor influeret in amorem proximi, nisi aliquando existeret?

Prob. 3. ex Patribus. Nam sicut datur præceptum fidei, & spei, ita & charitatis. *Præcedit fides: timor ædificat; perficit dilectio*, ait Clem. Alex. Et Hieron. [1] *Omne mandatum recapitulatur in eo, quod dictum est, diliges proximum tanquam te... Manifestum est operationem fidei per charitatem, plenitudinem mandatorum omnium continere*. Et August. [2] *Paulus, non quamlibet fidem, qua in Deum creditur, sed eam salubrem, planèque Euangelicam definivit, cujus opera ex dilectione procedunt.. ubi hæc fidelis charitas operatur, sine dubio bene vivitur; plenitudo enim legis charitas* &c. ergo &c.

Prob. 4. non minùs necessarius est affectus erga Dei bonitatem per amorem, quàm assensus circa ejus veritatem per fidem, sed datur præceptum fidei actualis circa Dei veritatem; ergo & charitatis actualis circa ejus bonitatem.

Confir. ex censura hujus propositionis, *præceptum amoris Dei, & proximi non est speciale, sed generale, cui per aliorum mandatorum impletionem satisfit*. Hanc damnavit Academia Parisiens anno 1665. in Guimenio. Et censuram confirmarunt SS. Pontifices Alexander VII. eodem anno, & Innoc. XI. 1679. & patebit ex dicendis infra, scilicet quod pluries in hac vita tenemur actus charitatis in Deum elicere.

Objic. 1. ex Script. dilectio Dei consistit in observantia mandatorum; ergo ipsa non est in se, nec aliter de præcepto, quàm ad illam observantiam. Prob. ant. nam tota lex in eo consistit, quod diligamus Deum, & proximum, & ipse Christus dixit, [3] *qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me*. Et Paulus: [4] *plenitudo legis est dilectio*; ergo qui totam legem implet, habet dilectionem, nec aliud præcipitur.

Resp. neg. conf. imò contrarium sequitur ex illis, & similibus textibus; nam eò tendunt, ut doceant, quod tota lex, & omnia præcepta eò tendunt, ut Deus, & proximus diligatur, & qui eò pervenit, ut per-

[1] *ad Gal.* 5.
[2] *de fi. & oper.* 14.
[3] *Joan.* 14. [4] *Rom.* 14.

perveniendum est, attingit finem, & culmen perfectionis, sed si alia serventur, & non istud; nihil fit, non habetur finis intentus per legem.

Objic. 2. nullibi legitur præceptum de hoc actu; ergo amor Dei explicitus non est de præcepto aliquo speciali, sed in aliis continetur. Prob. ant. nam deberet legi in decalogo, sed ibi non legitur; ergo nullibi.

Resp. neg. ant. & min. prob. nam, sufficienter in eo contineretur, ibi eum agnoscit. Christus cùm interrogatus de magno mandato in lege respondet, *diliges Dominum* &c. Et addit, *hoc est primum, et maximum mandatum*.

Resp. 2 neg. maj. nam sufficeret, quod toties legatur in lege veteri, & Euangelica, ut probatum est.

Objic. 3. ex Patribus; nam inquit Bernardus; non præcipitur charitas in affectu, sed in effectu, id est in operibus, sed actus amoris consistit in affectu; ergo non præcipitur. Prob. maj. nam sic loquitur, [1] *est charitas in actu, est in affectu, et de illa quidem, quæ operis est, puto datam legem hominibus, mandatumque formatum: nam in affectu quis ita habeat, ut mandatur?* ergo Bernardus non putat dari præcepta de amore Dei, sed de aliis operibus.

Resp. neg. maj. & cons. prob. non enim absolutè negat dari præceptum de actu, & affectu in Deum, sed de perfectissimo, seu summo affectu, qualem meretur Deus.

Objic. 4. Deus impossibilia non jubet, sed ille amor Dei est impossibilis; ergo non jubetur. Prob. min. amor ille debet esse Dei super omnia dilecti, & ex toto corde, & totis viribus, sed talis est impossibilis homini viatori; nam natura nostra infirma est, & corrupta; ergo &c.

Resp. neg. 1. & 2. min. quarum falsitas patebit infra, cùm de illo amore dicemus.

CONCLUSIO II.

D*Eus ex præcepto charitatis diligendus est super omnia saltem appretiativè*. Est etiam cōmunis. Prob. 1. ex Scoto. [2] *Dico illud* (super omnia) *potest*.

[1] *Ser. 50. cant.* [2] *Ibid. k.*

est intelligi extensivè, puto, quòd plus diligat Deum, quàm alia omnia, & citiùs vellet alia omnia non esse, quàm Deum non esse, & intensivè, puta ex majori affectu vult Deo benè esse, quam ulli alteri. De 1. membro conceditur communiter, quod nihil aliud à Deo, nec omnia sunt æquè appretianda, sicut Deus; ergo convenit de amore appretiativo.

Prob. 2. ex Script. nam inquit Christus Dominus, [1] *qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus.* Imò, [2] *si quis venit ad me, & non odit patrē, & matrem... adhuc autem & animā suā, non potest esse meus discipulus*; ergo Deus est amandus super omnia.

Prob. 3. nam ipsa ratio naturalis dictat Deum esse bonum infinitum, & summum; ergo & infinitè, & summè diligendum. Prob. cons. nam ut amor sit ordinatus, debet conformari objecto suo, saltem quantùm, & eo modo, quo potest; ergo sicut Deus est bonus præ omnibus, absolutè, & simpliciter: ita & præ omnibus est amandus; ita ut parati simus omnia prorsùs relinquere, ut Deum amemus, aut saltem, potiùs quam illum offendamus.

In hoc etiam consistit appretiatio charitatis in Deum. Sic Paulus declarat se diligere: *Quis nos separabit à charitate Christi? certus sum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus... neq; creatura alia poterit nos separare à charitate Dei.*

Dixi, *saltem appretiativè*, nam ob rationem mox allatam de infinita amabilitate Dei, sine dubio deberet amari sine modo, sine fine, tam intensivè, & fervide, quàm per prælationem, seu appretiativè, & hoc indicat Scriptura, dicens eum esse diligendum *ex toto corde, tota anima, tota mente, & ex totis viribus*: sed quoad intensionem illam forte hoc difficile est imbecillitati nostræ.

Objic. 1. si Deus esset amandus super omnia prælativè, nullus posset peccare venialiter; nam in peccato levissimo, præfertur levis delectatio, vel complacentia, vel utilitas, vel vilis creatura Deo, quod est gravissimè injuriosum Deo, sed conf. est contra nos, & falsum; ergo præceptum charitatis non sic obligat.

Resp. neg. maj. & prob. ejus: in his enim non est vera prælatio, nec comparatio creaturæ cum Deo, neque ad hæc se extendit vis hujus præcepti, sed in hoc con-

consistit, ut omnis homo velit efficaciter servare præcepta, & placere Deo in omnibus rebus gravibus, ita ut mallet non esse ullam creaturam, nequidem seipsum, quàm Deum graviter offendere, nec Deus à nobis plus exigit. Imò, non puto ullum justum consentire in ullum peccatum etiam levissimum, si actu compararet mendacium jocosum; v.g. cum Deo, & cogitaret se illi præferre delectationem illius mendacii.

CONCLUSIO III.

Quilibet adultus, ex præcepto charitatis, tenetur sæpiùs in decursu vitæ, actus amoris Dei elicere, & saltem post adeptum usum rationis, in diebus dominicis, aut festis solemnioribus, & instante morte.

Prob. 1. ex Scoto cit. *sicut igitur homo tenetur habere aliquem actum virtuosum: ita tenetur habere aliquem actum illius præcepti circa finem gratuitè diligendum. Quando autem sit hoc: fortè determinavit hoc præceptum divinum: sanctifica sabbatum*, Et, *maneat unusquisque apud se, id est, recolligendo se, et ascendendo ad Deum suum. Et Ecclesia specificavit quantum ad Missam audiendam in die dominico*; ergo ex Scoto, præceptum charitatis obligat ad sæpiùs diligendum Deum in decursu vitæ, saltem in diebus festis.

Prob. 2. ex mente Ecclesiæ, quæ anno 1690. 24. Augusti, damnavit hanc propositionem ut hæreticam; [1] *sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè... hunc homo non tenetur amare, nec in principio, nec in decursu vitæ suæ mortalis*. Et Alex. VII. anno 1665. damnaverat istam, *Homo nullo unquam tempore vitæ suæ tenetur elicere actus fidei, spei, et charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium*. Et anno 1679. Innoc. XI. damnavit istas, *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei, semel tantum in vita eliceret, condemnare non auderem*. Item, [2] *probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis, ex se obligare præceptum erga Deum. Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam, qua justificari possimus*. Ergo hæc propositio illis contradictoria vera est de

[1] *prop. 1.* [2] *prop. 5. 6. 7.*

de mente Ecclesiæ, sæpiùs tenemur ex præcepto charitatis diligere Deum in decursu vitæ.

Prob. 3. specialiter de tempore adepti usus rationis; nam, si umquam obligat hoc præceptum, maximè cùm primum occurrit cognitio bonitatis Dei, sed cùm homo pervenit ad usum rationis, incipit cognoscere Deum, & bonitatem ejus; ergo tunc tenetur illum amare.

Prob. 2. quia ex tunc obligatur ad observantiam mandatorum; ergo & ad istud, quod est *primum, et maximum:* & quod primo debet doceri velut fundamentum, & finis cæterorum. Prob. ant. nam sicut primò eis proponitur fides de Deo, ita & ejus bonitas, & motivum dilectionis ejus: nam hæc dilectio est finis talis cognitionis.

Confir. ex August. [1] *omnes, qui credunt in Christum, sic credunt, ut diligant, hoc est enim credere in Christum diligere Christum: non quomodo dæmones credebant, sed non diligebant.*

Prob. de Dominicis, & festis; nam, ut dicebat Doctor, in hoc præcipuè consistit sanctificatio festorum, *ut homo apud se maneat, se recolligendo, et ascendendo ad Deum*; ergo his maximè diebus urget præceptum.

Confir. nam ideò Ecclesia his diebus solet recolere Dei perfectiones, mysteria, & beneficia, & ad similes actus fidei, spei, & charitatis nos hortatur inter solemnia, & instruit ad illos formandos; ergo &c.

Prob. de instante morte; nam homo tenetur se ita disponere, ut sine culpa, & cum aliquo merito salutis discedat, & ad Deum perveniat, habeatque illum propitium, sed hæc obtinere non poterit sine amore charitatis in eum; ergo &c.

Prob. 2. nam instante morte præcipitur christianis receptio sacramentorum pœnitentiæ, viatici, & unctionis, sed hæc non prosunt sine aliquali charitate in Deum; ergo &c.

Objic. 1. si urgeret sæpiùs tale præceptum, & in illis temporibus, fideles tenerentur confiteri omissiones talium actuum, sed hoc est falsum, & contra praxim, nec de hoc solent interrogari pœnitentes; ergo &c. Prob. maj. nam omissio illa esset peccatum, & quidem in re gravi.

Resp. neg. min. nam 1. fideles solent se accusare non amas-

amasse Deum, ut debent. 2. iste defectus includitur in aliis, & ex aliis intelligitur à sacerdote, alioqui teneretur etiam de illo interrogare.

Objic. 2. nequit assignari tempus præcisum, in quo urgeat hæc obligatio; ergo nullum est, & gratis asseritur. Prob. ant. nam in adolescente obligaret pro primo, vel 2. vel 3. instanti adepti usus rationis; ergo nullum est tempus præcisum pro tali obligatione. Prob. ant. nullum est instans determinatum pro cognitione præcepti; ergo nec pro obligatione, quia debet priùs cognosci præceptum, ut obliget.

Resp. neg. cons. quia non est necesse, ut assignetur instans physicè determinatum: sufficit, assignetur illud, in quo primùm proponitur objectum, & præceptum talis amoris, quia tunc obligat, quodcumque tandem illud sit, moraliter loquendo.

Objic. 3. non constat ex scriptura, vel traditione, vel lege ulla de tali obligatione; ergo gratis asseritur.

Resp. neg. ant. nam constat ex illis locis scripturæ, in quibus ille amor præcipitur, nam si unquam illud præceptum obliget, maximè in illa circumstantia ob rationes allatas: & quidem cùm primò intimatur homini, ut sit in illo initio adepti usus rationis.

Objic. 4. non aliter tenemur in Dominicis, & festis ad actus amoris, quàm ad recipienda sacramenta, vel ad justificationem promerendam, sed de his nullum est præceptum; ergo nec de illis actibus.

Resp. 1. neg. maj. nam rationes adductæ pro hac obligatione his diebus valent etiam pro justis, ut facilè patebit consideranti.

Resp. 2. neg. min. nam etiam peccatores invitantur illis diebus, ut current reconciliari cum Deo, & si hoc non faciant per sacramenta, debent adhibere contritionem, imo & sacramenta vix prosunt sine aliquo amore Dei ex charitate.

Objic. 5. Instante morte sufficit reconciliari Deo per sacramenta, sed ad hanc reconciliationem non est necessarius amor perfectæ charitatis; ergo in illa

illa circumstantia non urget hoc præceptum.

Resp. dist. min. perfectæ charitatis, quæ sufficit ad justificationem extra sacramentum, con. charitatis aliqualis, quæ sit amor Dei; neg. min. nam ut dicebamus, vix prosunt sacramenta, si suscipiantur sine aliquali charitate.

Resp.2. dubiam mihi esse majorem: nam si unquam urgeat præceptum amoris Dei, maximè urget instante morte ob rationes datas supra, quia scil. tunc homo compariturus est coram Deo, & ingressurus in domum convivii nuptialis, ubi non admittetur sine veste nuptiali, nec sine oleo in lampade, idest sine charitate.

QUÆSTIO II.

Quid sit amor Dei super omnia.

DIximus in præcedenti, amorem Dei, qui præcipitur, esse amorem super omnia, ideò propiùs videndum, quænam ad hanc qualitatem amoris requirantur.

Porrò, ex Scoto, amare Deum super omnia sumitur 1. *extensivè*, seu *appretiativè*. Quatenùs amans mallet reliqua entia non esse, vel omnibus aliis bonis privari, etiam propria vita, quàm Deum non esse, vel ipso privari, vel ipsum offendere, saltem graviter. 2. *intensivè*, scil. affectu majori, seu intensiori, amando Deum, quam reliqua omnia, & quam seipsum. Alii explicant de majori *teneritudine*, aut *firmitate*, aut *fervore*.

Igitur amor Dei super omnia *appretiativè* consistit in hoc, quòd Deus æstimetur amabilis prælative ad omnia alia bona modo prædicto; *intensivè* autem ut majori voluntatis conatu, affectu, & ardore, adhibendo vires suas omnes ad eliciendum actum amoris.

Addunt aliqui, amorem super omnia *objectivè*; quo scil. volumus dilecto majora, & plura bona; sed hic coincidit cum prælativo, seu appretiativo.

Scotistæ autem recentiores, ut Poncius, & Mastrius, dicunt ex Scoto duobus modis posse Deum super omnia diligi. *Intensivè*, idest per amorem gra-

gradualiter *intensiorem*, quàm sit amor ullus circa creaturas. 2. per amorem *firmiorem*, & efficaciorem, & fortiorem, ita ut homo sit paratus omnia alia potiùs deserere, & omni creaturæ potiùs displicere, quàm Deo, licet fortè talis amor non sit gradualiter ferventior, nec intensior.

CONCLUSIO.

A*Mor Dei ex charitate debet esse super omnia extensivè, non autem simpliciter intensivè gradualiter*. Videtur communior contra quosdam Scotistas.

Prob. 1. ex Scoto, qui secundum modum amoris intensivi non putat possibilem [1] *in hac vita, quia in hac vita non potest esse illa tanta recollectio virium, ut amotis impedimentis possit voluntas tanto conatu ferri, quanto si vires essent unitæ, & non impeditæ*.... Et id probat ex Augustino, & Magistro, dicentibus, quod *hoc præceptum non impletur in via. Nam pronitas virium inferiorum pro statu isto, impedit superiores ab actibus perfectis*; ergo ex Scoto, Deus est super omnia amandus appretiativè, non intensivè, quoad intensionem gradualem.

Prob. 2. quoad 2. p. (nam quoad 1. probata manet ex Concluf. 2. qu. præc.) ille amor præcipitur, quo sic efficaciter adhæremus Deo, ut velimus ei placere per observantiam mandatorum potiùs, quàm ulli creaturæ, & ut nolimus ei displicere pro quocumque alio bono etiam nostro, sed iste amor non necessario exigit summam intensionem gradualem; ergo &c. Prob. min. nam plures SS. Martyres, qui summa firmitate, & constantia mortem pro Dei amore subierunt, non tamen summum illum fervorem in se experti sunt.

Confir. nam si hic fervor gradualis præciperetur, pauci admodum fideles hoc præceptum observarent, quia (inquit Doctor) tota illa virium collectio difficillima est.

Prob. 2. Deus impossibilia non jubet, inquit Augustin. *Tanta charitas præcipitur, quanta in corpore mor-*

[1] *Ibid.*

mortis hujus haberi potest; sed illa summa intensio amoris in hac vita non potest haberi, saltem moraliter; ergo non sic præcipitur. Prob. min. hìc premimur ob pronitatem virium inferiorum, scilic. concupiscentiæ, & (ut loquitur Apostolus) *corpus, quod corrumpitur, aggravat animam*: ergo &c.

Confir. ex eodem August. [1] *tunc charitas perfecta erit, cum pœnalis timor omnis abscesserit*. Sed hoc non accidit in vita, nam inquit idem alibi; *cum inest aliquid carnalis concupiscentiæ, vel quod continendo frenetur, non omninò ex tota anima diligitur. Tamen debuit ista perfectio præcipi homini, quamvis in hac vita non possit haberi: non enim rectè curritur, si, quo perveniendum sit, nesciatur*. Scil. cum jubemur Deum diligere ex toto corde, & ex totis viribus, ostenditur nobis perfectio charitatis, ad quam vocamur in alia vita.

Confir.2. nam actus charitatis in Deum non potest esse intensior, quàm habitus ejus infusus, sed ille non est semper intensissimus: non enim habetur nisi *secundum mensuram donationis Christi*; ergo nec semper nobis est possibilis actus intensissimus.

Prob.3. nam si ex hoc præcepto Deus deberet amari intensissimè, parentes peccarent mortaliter contra hoc præceptum, quando intensiùs, & teneriùs amarent filios, quàm Deum, & cùm majori dolore afficiuntur ex illorum morte, quàm ex peccato mortali; sed hoc est durum, & falsum; ergo & illud. prob. min. nam experimur contrarium sensibiliter: scil. nos magis dolere de malis temporalibus, quàm de peccato, & tamen de illo excessu comparativo non solemus confiteri, nec interrogari in confessione, alioqui infinitis vexaremur scrupulis; ergo majoritas amoris Dei sumitur ex prælatione, seu ex appretiatione, non autem ex intensione graduali.

Objic.1. ex Scriptura amor Dei, qui præcipitur, debet esse ex toto corde, & ex totis viribus, sed non est talis, nisi sit intensissimus; ergo ex vi præcepti debet esse intensissimus. Prob. min. ut sit ex totis viribus, & ex tota mente, debet esse ex summo conatu omnium facultatum animæ; ergo &c.

Resp. neg. min. & ant. nam ut sit talis, sufficit exclu-

[1] *in glossa Deuter. 6.*

cludat omnem affectum peccandi, & displicendi Deo, & omnem prælationem creaturæ ad Deum, & nullam diligamus, nisi propter Deum. Audi Aug. [1] *cum ait, toto corde.... nullam vitæ nostræ partem relinquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut alia re velit frui: sed quidquid aliud venerit in animam, illuc rapiatur, quò totius dilectionis impetus ruit*. vide Glossam in eum Matt. locum.

Objic. 2. non potest Deus amari super omnia appretiativè, nec firmissimè, nisi & intensissimè ametur, sed per nos amor debet esse firmissimus; ergo & intensissimus. Prob. maj. summus amor appretiativus est, cum affectus summè adhæret Deo, & difficiliùs ab eo avellitur, quàm ab omnibus creaturis, sed hoc fieri non potest sine summo fervore amoris; ergo &c.

Resp. neg. utramque maj. nam ille amor appretiativus est, quo sic æstimamus, & amamus Deum, ut propter ejus bonitatem parati simus renuntiare omnibus bonis creatis, etiam propriæ vitæ, sive sit intensus, sive remissus gradualiter, & absolutè.

Inst. amor debet proportionari objecto, sed bonitas Dei est summè amabilis; ergo debet amari summo, & intensissimo amore.

Resp. dist. maj. quantùm est in amante: con. absolutè, & simpliciter; neg. maj. & cons. alioqui amor noster deberet esse infinitus. Debet ergo mensurari ex viribus nostris sicut ex merito objecti.

Inst. 2. si amor iste non deberet esse summè intensus, posset amari intensiùs aliqua creatura, sed hoc est falsum; ergo &c. Prob. min. nulla creatura potest amari nisi propter Deum; ergo nulla potest amari intensiùs Deo. Prob. cons. nam, *propter quod unumquodque tale, & illud magis*; sed omnis creatura amatur propter Deum; ergo Deus debet magis, & intensius amari.

Resp. neg. min. 1. & cons. 2. & dist. maj. 3. si illud *propter quod* sit causa totalis: con. si partialis tantùm: neg. maj. & min. nam bonitas Dei est tantùm causa finalis, & ultima talis amoris, & habitus ipse charitatis est partialis efficiens, & inclinans voluntatem in amorem creaturæ propter Deum. Voluntas verò

[1] *Doctr. chr. 21.*

rio est partialis efficiens, & creatura partialis motiva, & objectiva minùs principalis, ideò hic non valet axioma.

Objic. 3. tenemur ex vi præcepti hujus summè dolere de peccato; ergo & summè diligere Deum per illud offensum. Patet conf. nam *contrariorum eadem est ratio*. Prob. ant. nam dimissio peccati sequitur ex dilectione, ita ut, qualis est malitia peccati, talis sit dilectio, sed malitia peccati est summa, & infinita; ergo dilectio, per quam dimittitur peccatum, debet esse summa. Maj. patet ex Script. Nam Magdalenæ *dimittuntur peccata multa, quia dilexit multum.* Item ex Tridentino docente, quod peccatores consecuti sunt remissionem, quia eorum pœnitentia [1] *ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum detestatione manabat*; ergo &c.

Resp. dist. 1. ant. dolere summè appretiativè; con. intensivè: neg. ant. non enim negamus, quin plurium peccatorum dolor, & sanctorum amor fuerit intensissimus, sed negamus summam illam intensionem esse de præcepto charitatis.

Objic. 4. Scot. vult, quòd amor Dei sit major, etiam intensivè, & hoc idem docent insignes Scotistæ; ergo &c. Prob. ant. nam improbat distinctionem Henrici de amore teneriori, firmiori, & ferventiori, & quatenùs ille Doctor dicebat, *non oportet, quod amor Dei super omnia sit, quantum ad fervorem, & teneritudinem*, &c. Et ipse concludit, *Dico, quod illud*, super omnia, *debet intelligi utroque modo..... scil. teneor diligere Deum super omnia extensivè: ita etiam majore affectu, quam aliquid aliud*. Et clariùs in reportatis, *Dico, quod diligere super omnia, debet haberi quandoque utroque modo, intensivè, & extensivè*; ergo &c.

Resp. dist. ant. sit major intensivè in sensu Scoti, scilic. prout amans paratus sit potiùs deserere alia omnia, & eis displicere, quàm Deo, con. intensivè gradualiter, neg. ant. nam Doctor vult amorem, *qui magis repugnet affectui opposito*, scil. amori peccati, seu creaturæ. Et in reportatis dicit cum Augustino, & Magistro, quod *præceptum illud non impletur in via quoad omnes circumstantias, quæ indicantur per illas additiones, ex toto corde*, &c.

Suf-

Sufficit ergo Scoto, quod amor præferat Deum omnibus creaturis, & sic est amor summus extensivè, & quod sit adeò efficax, (quod vocat intensionem) ut per illum homo magis velit displicere omnibus creaturis, quàm Deo, quamvis non esset intensus nisi ut duo, vel tria, & aliunde amaret aliquam creaturam ardentiùs, v. g. ut quatuor, vel quinque: ut fieri potest. Sic eum explicat Poncius in commentario.

Quæres 1. *an actus ille amoris Dei, super omnia possit haberi sine charitate infusa.*

Resp. affirmativè: nam actus contritionis in peccatore præcedit infusionem habitus charitatis, sed in contritione includitur ille actus charitatis; ergo &c. Gratia igitur actualis supplebit defectum habitus.

Dices; ergo frustra daretur habitus infusus, quia sine illo haberentur actus perfectæ charitatis, & sufficeret auxilium gratiæ actualis.

Resp. neg. seq. nam habitus magis perficit voluntatem in actu primo. 2. adjuvat, & elevat voluntatem, ut actus sit intensior. Et 3. formaliter sanctificat animam, ut illa, & actus ejus sint magis Deo grati, & meritorii.

Quæres 2. *an ex præcepto charitatis, & amoris Dei super omnia, necessarius sit actus explicitus, quo velimus placere Deo potius, quàm ulli alteri per expressam comparationem.*

Resp. non esse necessarium talem actum formalem explicitum, sed sufficere virtualem, v. g. sufficit, quod non velit magis placere ulli creaturæ, quàm Deo, aut quòd nolit offendere Deum, ut placeat ulli creaturæ, aut quòd actus amoris Dei sit magis intensus, quàm alius ullus circa creaturam.

Ratio est, quia his omnibus modis verè dici potest amari Deum super omnia, & quia talis comparatio magis turbaret conscientias, quàm juvaret.

Dices, ex vi hujus præcepti sic debet diligi Deus, ut velimus magis illi placere, quàm ulli creaturæ, sed hoc non facit amor intensior præcisè, & absolutè; ergo non sufficit, ut satisfiat præcepto.

Resp. dist. min. non facit explicitè, con. implicitè, & virtualiter, & æquivalenter, neg. min. nam quamdiu

diù manet ille amor intensior, vel voluntas in illa dispositione, in qua nollet displicere Deo pro ulla creatura, vel ei magis placere, sufficienter censetur præferre Deum omni creaturæ.

Inst. posset fieri, ut cum illo amore actuali intensiori Dei haberetur amor habitualis intensior pro creatura; ergo tunc ille amor actualis intensior non sufficeret.

Resp. neg. conf. quia tunc ille amor actualis in Deum satis determinaret hominem ad prælationem Dei super omnem creaturam.

QUÆSTIO III.

De præcepto charitatis erga proximum. An, quomodo, & quando obliget.

JAm diximus proximum nostrum esse objectum charitatis, & quòd ille est propter Deum diligendus. Jam quærimus, an, quomodo, & quando sit amandus ex vi talis præcepti, & ad quid nos obliget? Diximus etiam nomine proximi intelligi omnem creaturam rationalem beatitudinis capacem, & ideò excluduntur dæmones, & damnati, quia ab illa sunt exclusi.

CONCLUSIO I.

D*Atur præceptum formale divinum de amando proximo ex charitate*. Est de fide.

Prob. 1. ex Scoto [1] quatenùs docet, quòd habitus charitatis est circa aliud, *& quatenus est datum præceptum de diligendo illud aliud*; scil. proximum, *& ad illum actum oportet uti illo habitu*, &c. ergo supponit dari præceptum de amore proximi.

Prob. 2. ex Script. nam in Levitico dicitur: [2] *Diliges amicum tuum sicut teipsum, & si habitaverit advena in terra vestra, sit inter vos tamquam indigena, & diligetis eum*, quasi vos ipsos. Et Christus in Euangelio. [3] *Diliges proximum tuum, sicut teipsum, in his duobus mandatis* &c. Item, *mandatum no-*

[1] 3. *d.* 28. *D. n.* 6. [2] *Lev.* 19.
[3] *Matt.* 22.

novum do vobis, ut diligatis invicem...... Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, &c.

Prob. 3. nam est præceptum naturale æquè, ac positivum divinum; *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, & vicissim *quod tibi vis fieri, alteri feceris*. Quod confirmat Euangelium, *Omnia, quæcumquæ vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis, hæc est lex, & Prophetæ.*

Igitur præceptum negativum ex charitate proximi est, ut non ordinetur, *quod tibi non vis fieri* &c. Positivum autem est, *ut quod tibi vis fieri, hoc alteri facias*. Illud obligat pro semper, ne scil. unquam velimus malum proximo. Istud aliquando, seu in aliquibus casibus, ergo debemus proximum diligere, sicut vellemus ab illo diligi.

Prob. 4. nam ex Euangelio tenemur diligere inimicos, & benefacere his, qui nos oderunt; ergo & omnes alios homines, quandoquidem inimici non excipiuntur.

Objic. 1. habitus charitatis in Deum, & proximum est unus; ergo & præceptum, & actus; ergo sufficit amor Dei.

Resp. neg. ant. nam ex Script. constat illa esse duo præcepta distincta: nam de Deo est *primum, & maximum*. De proximo, est *secundum simile huic; diliges proximum* &c. *In his duobus mandatis tota lex pendet, & Prophetæ*. Et sicut primum obligat ad certos actus circa Deum: ita & 2. ad certos alios actus circa proximum.

Nota autem ex Scoto [1] principalem actum hujus amoris esse, *velle illud, quo volumus Deum diligi à quocumque alio*. (scil. proximo.) *Quantum est in se; quia in hoc est perfecta, & ordinata dilectio ejus: & hoc volendo, diligo me, & proximum ex charitate, volendo mihi, & sibi per dilectionem habere Deum in se, quod est bonum simpliciter justitiæ*. Certè non possum velle proximo majus bonum, quàm ut habeat charitatem Dei, quia amans Deum habet illum in se, & alia omnia bona consequetur. *Quærite primum regnum Dei, & justitiam ejus* &c.

[1] *Ibid. B. 3.*

CONCLUSIO II.

Amor proximi ex præcepto charitatis non tantùm debet esse in opere externo, & effectivus, sed etiam affectivus, seu in opere interno.

Prob. 1. ex Scoto cit. [1] nam illæ volitiones, de quibus ibi loquitur, sunt actus interni, & ex affectu, quo *volo proximum habere Deum in se* &c.

Prob. 2. ex Script. nam Christus jubet, ut offensas *remittamus unusquisque de cordibus nostris*: & non solùm, ut benefaciamus inimicis, sed etiam ut eos diligamus, *diligite inimicos*. Præcipit, ut, *diligamus invicem, sicut dilexit nos*. Sed dilectio est actus internus, & affectivus: & maximè dilectio, qua Christus diligit nos; ergo &c.

Prob. 3. nam Deus est dominus cordis nostri, & non minùs habet imperium in animam, ut præcipiat actus internos, quàm in corpus, ut præcipiat externos; ergo utrosque potest præcipere, & de facto præcipit.

Confir. nam nisi dilectionem internam, & affectivam præciperet charitas, non esset vera amicitia, quia hæc primò, & principaliter consistit in velle bonum: alioqui pauperes, & impotentes non possent habere charitatem proximi.

Prob. 4. nam ex charitate debemus velle proximo bona spiritualia æquè, vel magis, quàm corporalia, sed bona spiritualia non semper pendent ab operibus externis; ergo ad præceptum charitatis implendum non sufficiunt opera externa, sed requiruntur etiam interna, & affectus.

Objic. 1. proximus non sublevatur affectibus, sed effectibus, seu operibus, sed præceptum charitatis est de sublevando proximo; ergo impletur operibus.

Resp. dist. min. de sublevando in effectu, & per opera, quando his eget, & fieri potest; con. si non egeat, vel non sit in potestate amantis, & solis operibus sine affectu interno: neg. min. & cons. nam sine affectu interno, actus externi, licet prosint materialiter egenti, non prosunt operanti, & qui non pot-

[1] *Ibid.*

potest juvare inopem effectu, tenetur velle juvare affectu.

Inst. ex Suare: amor internus latet proximum, ergo per se non præcipitur ex charitate, sed sufficit solus externus; internus enim non semper est necessarius, & pauper sublevatur sola eleemosyna externa.

Resp. neg. con. & rat. ejus, nam si internus ille non juvat materialiter pauperem, exonerat largientem, qui non mereretur, si vel dormiens, vel volens largiretur, vel ex pravo affectu.

Objic. 2. actus internus circa Deum sufficit huic præcepto; ergo non requiritur alius internus circa proximum, saltem explicitus. Prob. ant. nam actus circa Deum complectitur alios, & solus Deus intuetur cor; ergo sufficit amor, seu affectus erga Deum, ut impleatur præceptum charitatis proximi.

Resp. neg. ant. utrumque: nam sicut proximus est materia immediata secundi hujus præcepti, ita voluntas nostra debet illum immediatè respicere, alioqui non esset præceptum à primo distinctum. Sunt tamen duo mandata.

CONCLUSIO III.

PRæceptum negativum charitatis in proximum obligat semper, positivum autem obligat in casibus necessitatis tam corporalis, quàm spiritualis. Est communis.

Prob. 1. ex Scoto [1] cit. docet enim habitum charitatis non posse compati cum odio proximi, & quòd ad conservationem ejus necessarius est actus positivus dilectionis proximi, vel saltem necessarium est non odisse illum. *Præceptum datum est de diligendo illud aliud;* (scil. proximum, *) & ad illum actum oportet uti illo habitu, aut saltem non contra agere illi habitui,* &c. Vides præceptum negativum. De positivo autem dicit. [2] *Si appareat alicui evidens necessitas proximi, vel inimici, puta, quod sine ipso non potest habere necessaria ad attingendum ad dilectionem Dei.... ibi tenetur non solùm velle bonum finale, sed etiam exequi operatione efficaci* &c. Ecce pro necessitate spirituali, *sed de vita corporali, fortè tene-*

[1] 3. *d.* 28. *D.* 9. [2] *d.* 36. *E.* 11.

tur quis velle quoad actum interiorem, & eam salvare simpliciter quoad actum exteriorem, si non adsit alius proximus, qui possit eum juvare; ergo ex Scoto habes vim præcepti negativi, & positivi circa temporales, & spirituales proximi necessitates ex charitate.

Prob. 1. p. ex Script. nam præcepta negativa obligant pro semper, sunt enim de malo vitando, sed talia sunt ultima sex præcepta decalogi, quæ respiciunt proximum, scil. vetant eum odire, seu inferre, aut velle illi malum, & obligant pro semper, nunquã enim licet occidere, mœchari, furari, &c. ergo &c.

Confir. ex eadem Script. [1] *si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est*. Et, [1] *qui odit fratrem suum, in tenebris est.... homicida est*. Potest quidem odiri iniquitas in proximo, sed non persona, & sic accipiuntur verba Prophetæ. *Iniquos odio habui.... perfecto odio oderam illos*. In quæ verba August. *Quid est perfecto odio? Oderam in eis iniquitates eorum, diligebam conditionem eorum. Hoc est perfecto odio odisse*.

Prob. 3. quoad utramque partem debemus amare proximum sicut nos ipsos, sed numquam in necessitate odimus in nobis bona spiritualia, vel corporalia, sed volumus nobis illa, ergo ita debemus esse affecti erga proximum.

Confir. ex Script. cit. *omnia, quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis*. Sed nemo vellet proximum suum sibi deesse in necessitate spirituali, vel temporali; ergo nec ipse debet illi deesse, tam effectu, quàm affectu, nam jubemur *diligere non verbo, neque lingua, sed opere, & veritate*. Et ut docet Gregor. III. *probatio dilectionis exhibitio est operis*.

Confir. 2. de corporalibus. Nam in judicio damnabuntur, qui non juvarunt proximum in corporalibus. *Esurivi, & non dedistis mihi manducare* &c. Et electi præmiabuntur propter opera charitatis corporalis. *Esurivi, & dedistis mihi manducare* &c. ergo in illis omnibus necessitatibus urget præceptum hujus charitatis.

Objic. 1. illa necessitas deberet esse extrema, vel in ali-

[1. *Io*. 4. & 2. & 3.
[2] *Ps*. 118. *et* 138.

aliquo gradu gravitatis: sed neutrum dici potest; ergo in neutro urget. Maj. patet, nam non deberet esse levis quæcumque; alioqui obligatio esset in se gravissima, & intolerabilis. Prob. min. nam extrema necessitas est rarissima; debet enim esse periculum salutis animæ, aut corporis: & sic præceptum hoc raro posset impleri. 2. si gradus ille necessitatis esset indeterminatus, magna esset perplexitas animarum, ergo &c.

Resp. neg. min. nam in necessitate gravissima urget gravissime: & graviter in gravi. Gravitas autem pensari debet tum ex prudentum judicio; tum ex propria cujusque in semetipso æstimatione; nam qua ratione sibi quisque vellet subveniri, & quam gravitatem ipse tribueret suæ propriæ indigentiæ in talibus circumstantiis, & ceteris paribus, talem debet æstimare necessitatem proximi: quia debet eum diligere sicut seipsum.

Sufficit ergo, ut sciamus proximum indigere, ut teneamur ex hoc præcepto illi subvenire pro viribus juxta illud scripturæ. [1] *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit illi viscera sua ab eo; quomodo charitas Dei manet in eo?* Loquitur de necessitate victus, & vestitus, inquit Glossa.

QUÆSTIO IV.

De charitate erga inimicos; an cadat sub præceptum, & quomodo, & quando.

INimicus potest cosiderari (idem est de peccatore) ut homo, *specificative*, & præscindendo ab ejus inimicitia, vel peccato; vel *formaliter*, & *reduplicative*, ut inimicus, seu sub ratione inimicitiæ: vel peccati, & malorum, quæ nobis infert. Item distingui potest de dilectione *negativa*, vel de *positiva*. Et quæritur, an detur præceptum positivum amandi inimicum, ut inimicum, seu ratione inimicitiæ, an verò, ut proximum specificativè. 2. an liceat aliquando illum odisse. 3. Quo tempore, & quibus modis, aut mediis debeat ei exhiberi dilectio.

[1] 1. Jo. 3.

CONCLUSIO I.

Ex charitate debemus non solùm non odisse, sed etiam positivè amare inimicos, ut proximos, non autem, ut inimicos. Est de fide quoad 1.p.

Prob. 1. ex Scoto. [1] Inimicus ut talis est malus, & peccator, & per consequens, *ut talis nullo modo est sic amandus: hoc enim modo odivit inimicum, qui dixit:* deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita ut non sint. *Iniqui, nec inimici, quia ut, ait sapiens, verte impios, & non erunt* (impii) *loquendo de inimico per accidens, sc. de homine, qui nunc est inimicus.* Hunc docet non solùm non debere odiri; sed positivè amandum esse.

Prob. 2. ex Script. 1.p. *ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros,*&c. Item [2] *dimittite, & dimittetur vobis.... si nō dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Et in veteri testamento. [3] *Si occurris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc eum.* Et Apostolus, [4] *benedicite persequentibus vos.... si esurierit inimicus tuus, ciba illum,* &c. Sed hæc, & similia important præceptum positivum. Nam *diligere, reducere, cibare, benedicere* &c. sunt actus positivi; ergo datur præceptum positivum diligendi inimicos.

Prob. 3. nam inimicus, & osor est adhuc proximus noster; sed datur præceptum positivum diligendi proximum; ergo & inimicum.

Confir. ex Patribus; nam inquit Hieron. [5] *multi putant impossibilia esse, quæ præcepta sunt, & dicunt sufficere virtutibus non odisse inimicos..... sciendum est Christum non præcepisse impossibilia, sed perfecta.... hæc autem & docuit, & fecit ipse,* &c. Chrysost. [6] hos gradus hujus dilectionis assignat. 1. *Ne prior injuriam ordiaris.* 2. *ubi est injuria cœpta, ne eandem eodem pacto propellas.* 3. *ne par pari referas, sed quiescas.* 4. *præbeas teipsum ad injuriam sustinendam.* 5. *ut ad majora te præbeas, quàm vult ille, qui facit.* 6. *non odisse eum, à quo ista perpetrantur.* 7. *etiam diligere læden-*

[1] *d.30. A.2.* [2] *Matth.5.*
[3] *Exo.23.* [4] *Ro.12.* [5] *5. Matth.*
[6] *ho.18. Matth.*

ledentem. 8. *beneficiis quoque eum libenter afficere.* 9. *etiam Deum pro adversario deprecari*, &c. Et sic de aliis Patribus, qui fusissimè de hoc scribunt; ergo &c.

Prob. 2. p. nam, ut dicebam ex Scoto, inimicus ut inimicus, & ratione inimicitiæ suæ non est bonus imò est malus; sicut peccator, ratione peccati; ergo sub illa ratione non est amandus, sed odiendus. Prob. conſ. ex Script. cit. *perfecto odio oderam illos:* &; *iniquos odio habui*, & Deus, *odit omnes operantes iniquitatem*; ergo &c.

Confir. ex August. nuper cit. *omnis peccator, inquantum peccator, non est diligendus, sed inquantum homo* &c. Et forte hoc sensu *dictum fuerat antiquis, diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum*; ergo &c.

Objic. 1. ex Script. David imprecatur mala inimicis, & peccatoribus; ergo non tenemur eos diligere: nam dilectio charitatis est benevolentia. Prob. ant. [1] *deficiant peccatores à terra*, &c. Et *convertantur peccatores in infernum*. Et Apostolus; [2] *abscindantur, qui vos conturbant:* ergo &c.

Resp. dist. ant. utrumque, imprecantur peccatis, & iniquitatibus, con. personis, neg. ant. & conſ. nam illæ imprecationes non cadunt in personas, sed in peccata, & iniquitates, & inimicitias, ut personæ convertantur ab illis.

Objic. 2. tota obligatio præceptorum continetur in decalogo; sed obligatio amandi inimicos non continetur in decalogo; ergo non est de præcepto.

Resp. neg. min. nam, ut dicebam, peccatores, & inimici specificativè sunt proximi nostri, & ideò hæc obligatio est de 2. præcepto.

Resp. 2. dist. maj. continetur in decalogo explicitè, vel implicitè; con. explicitè: neg. maj. & min. nam sex ultima præcepta prohibent omnia, in quibus nocere possumus proximo, qualis est etiam inimicus.

Inst. ante legem euangelicam hoc præceptum ibi non continebatur; ergo neque nunc; nam lex decalogi eadem est. Prob. ant. nam potiùs excipiebatur hic amor, quia, *dicebatur antiquis, diliges amicum tuum*, &

[1] *Ps* 108. [2] *Gal.* 5.

& *odio habebis inimicum*, ait ipse Christus; ergo.

Resp. neg. ant. utrumque, nec enim Christus hoc dicit; quasi alicubi legatur præceptum; sed ut arguat perversam illam traditionem, quæ apud judæos percrebuerat, & sensus est, juxta meliores interpretes: dictum est antiquis vestris, *odio habebis inimicum*. Ego autem traditionem, & dictum illud impugno, & reprobo, & dico; *diligite inimicos* &c. Certè, si fuisset aliquod præceptum legis, non tacuissent judæi, nec pepercissent hanc contradictionem, quam faciebat legi; nec ipse Christus verè dixisset: *non veni solvere legem, sed adimplere*.

Objic. 3. ex Patribus, dilectio inimici est actus perfectionis; sed perfectio non cadit sub præcepto, nec est in potestate nostra; ergo nec illa dilectio. Probatur maj. ex Glossa dicente, *diligere inimicos, hoc perfectum est*. Et alia Glossa; *est ultra humanam naturam*. Et alia in illud psalmi, *considerabo mirabilia de lege tua*, addit, *nihil mirabilius est in mandatis, quam diligere inimicum*; ergo hæc dilectio est perfectio charitatis supra vires ordinarias naturæ.

Resp. neg. min. & rationem ejus: non est in potestate nostra sine auxilio gratiæ: con. cum auxilio gratiæ; neg. min. nec enim hoc sensu loquuntur patres in illis Glossis. Unde Concil. Tridentinum docet; *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere, quod possis, & petere, quod non possis, & adjuvat, ut possis*. Sic est de aliis præceptis, nam ut diximus de necessitate gratiæ; sine illa vix possumus implere alia.

Resp. 2. neg. absolutè min. & prob. ejus: nam in historiis Ethnicorum habemus plura exempla condonationis injuriarum, & plura ejus præcepta apud philosophos, unde Glossæ illæ, per impossibilitatem intelligunt magnam difficultatem propter pronitatem nostram ad iram, & vindictam.

Objic. 4. non tenemur diligere nisi proximum: sed inimicus non est proximus, sed potiùs alienus, & extraneus; ergo non tenemur eum diligere. Prob. min. nam proximus noster diligit nos, sicut seipsum, inimicus autem odit nos; ergo non est proximus.

Resp. dist. min. inimicus formaliter, & reduplicative,

tivè, ut inimicus: con. specificativè, ut homo, neg. min. & conſ. prob. non enim dicimus, quod ſub ratione inimicitiæ ſit amandus, ſed ut homo, & maximè, ut chriſtianus, ſeu frater in Chriſto, ſub quo ut ſub capite ſumus unum corpus.

CONCLUSIO II.

EX hoc præcepto tenemur velle inimico ſubvenire in necesſitatibus, ſicut obligamur ſubvenire proximo, ex lege communi.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Poteſt dici, quòd ſi appareat alicui evidens neceſſitas proximi, vel inimici, puta quod ſine ipſo non poteſt habere neceſſaria ad attingendum ad dilectionem Dei &c. Tenetur iſta bona, non ſolùm velle, ſed etiam exequi operatione efficaci.* Quod explicat de bonis temporalibus, & ſpiritualibus; ergo Scotus in pari obligatione ponit amorem inimici, & proximi.

Prob. 2. ex Script. cit. [2] nam præcipitur, *ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum*: & in Deuteronomio præcipitur eadem obſequia exhiberi bobus ejus; ergo debemus amare, & juvare inimicum in neceſſitatibus ſicut proximum.

Prob. 3. ex Patribus, & ratione; nam magis conſiderandus eſt, ut proximus, quàm ut inimicus; quia ratio proximi eſt permanens, & inſeparabilis: ratio autem inimici eſt contingens, & tranſiens; ergo ſemper eodem titulo proximitatis eſt amandus, & in neceſſitate ſerviendus. Prob. ant. ex Auguſt. [3] dicente, *nullum exceptum eſſe, cui miſericordiæ denegetur officium: Quis non videat, quoniam uſque ad inimicos porrectum eſt?* Et S. Iſidorus, *Illum arbitrare proximum, qui tui maximè indigeat, & ſponte tua ad auxilium ei ferendũ accede.* Eſt ergo proximus noſter, quicumque indiget ope noſtra, & Gloſſa in verba Euangelii, *benefacite his, qui oderunt* &c. Benefacite, *miniſtrando cibum mentis, vel corporis.* Et S. Bonaventura, *ſi loquamur de exhibitione operis, quando incumbit neceſſitas, ſic diligere inimicos affectu, eſt generalis, & neceſſariæ obligationis, quia ſi quis*

Ll 6 *videt.*

[1] *Ibid. E.* [2] *pro. 25.*
[3] *1. doct. chr.*

videt proximum suum, sive inimicum, necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo.

Quæres 1. *an hoc præceptum sit etiam de jure naturæ.* Nam de positivo constat ex dictis. [1]

Resp. affirmativè, nam ipsum lumen naturæ dictat optandum esse proximo bonum omne, quod nobis ipsis optamus fieri. Nam istud axioma est de jure naturæ; *quod tibi vis fieri, alteri feceris.* 2. quia velle debemus, ut omnes ament Deum, & ei serviant, & placeant; ergo id optare debemus etiam inimicis, ut illum ament, in hoc est magna benevolentia. 3. quia naturali lege debemus optare pacem, & quietem publicam; sed hæc maximè fovetur condonatione injuriarum, & charitate inter omnes; ergo &c. 4. Quia plura sunt motiva naturalia amandi inimicos, quam eos odiendi; ergo &c. Prob. ant. 1. sumus similes in natura. 2. tendimus ad eundem finem. 3. ex eadem societate. 4. quieti nostræ propriæ consulimus, deponendo odia, vitando rixas, benefaciendo cunctis, quantùm honestatis ratio dictat. 5. Quia vindicta, per quam malum rependimus inimicis, ex ipso lumine naturæ mala est &c.

Quæres 2. *an aliqua lege præceptum fuerit odium inimici.*

Resp. ex dictis, negativè, & ratio petitur ex resolutione dubii præcedentis; nam si amor inimici est de lege naturæ, odium ejus numquam potuit præcipi, vel permitti: quia lex naturæ est inviolabilis, nec Deus in ea propriè dispensat.

Quæres 3. *an in lege veteri aliquod odium inimici fuerit permissum.*

Resp. nullum ibi fuisse permissum: sed tantùm aliquod odium impropriè dictum.

Ratio 1. p. patet ex præcedenti, quia tale odium propriè dictum erat contra legem naturæ, cui Deus derogare non intendit, & Christus, ut dicebamus, pravam legis interpretationem correxit, dicens. *Ego autem* &c. Certè si ab aliquo legislatore, aut lege vera id fuisset mandatum, Christus non siluisset, & contentus fuisset exprobrando dicere: *dictum est antiquis* &c. Et meminisset auctoris dicti, v. gr. Moy-

[1] 3. d. 30. q. 5.

Moysis, aut patris sui, nec illis adeò positivè contradixisset; *ego autem dico vobis* &c.

Ratio 2. p. quia id videntur docere SS. Patres. *Nec quod in lege dictum est, oderis inimicum tuum, vox jubentis jusso accipienda est, sed permittentis infirmo*, inquit August. Et S. Hilar. [1] *amari etiam proximum lex exigebat, & in inimicum licentiam odii dabat. Diligi verò inimicos fides præcipit*. Et S. Gregor. [2] *cùm in lege scriptum sit, diliges amicum, & odio habebis inimicum tuum: accepta tunc justis fuerat licentia, ut Dei inimicos, suos quoque adversarios, quanta possent virtute, comprimerent, eosque ore gladii ferirent*. Quod in novo testamento compescitur &c.

Confir. nam in lege veteri erat lex talionis, [3] qua exigere poterat læsus *dentem pro dente*, & præcipiebatur delere inimicos populi, v. g. *Hethæos*, *Amorrhæos* &c. Id autem ampliùs non licet. Tunc id licebat zelo gloriæ Dei, & justitiæ; nunc Deus mavult misericordiam, saltem inter privatos. Illa autem deletio, vel punitio tunc non fiebat sine aliquo odio, vel amore vindictæ; ergo tunc permittebatur aliquale odium, sed indirectum, & improprium, & sub ratione formali iniquitatis illorum inimicorum.

Quæres 4. *an amor inimici sit actus perfectior charitatis, quàm amor amici, vel purè proximi*.

Resp. in aliquo casu, & sub aliquo respectu potest præcellere amor amici, sed regulariter, & cæteris paribus, præcellit amor inimici.

Ratio 1. p. est, quia occurrere potest casus, in quo non potest utrique simul serviri, & tunc, sine dubio, præferendus est amicus, id honestius est, & justius, ut magis patebit infra, ubi de ordine charitatis.

Ratio 2. p. est, quia regulariter potest satisfieri præcepto charitatis quoad utrumque, & tunc laudabilius est, ceteris paribus, servire inimico, quia, quoad istum charitas est difficilior, & majorem facit vim humanæ inclinationi in vindictam, & odium inimici.

Confir. ex Script. tum ex majoritate præmii, quod est, pro amore inimici, filiatio divina, *ut sitis filii patris vestri*. Tum ex ipsa ratiocinatione Christi dicentis:

[1] *ser. Dom. in mon. 4. Matt.*
[2] *hom. 28. Evan.* [3] *Deuter. 20.*

centis: *si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne Ethnici hoc faciunt?* Unde S. Hieron. vocat hanc charitatem, non quidem impossibilem, sed perfectam.

QUÆSTIO V.

De ordine charitatis: an, & quis ille sit.

JAm diximus Deum, ex charitate diligendum super omnia, & proximum sicut nos ipsos: sic Deus est primum, & principale omnium diligibilium. Uno verbo debet esse aliquis ordo inter diligibilia, & qualis iste sit, hic inquirimus.

CONCLUSIO I.

EX *præcepto charitatis necessarius est ordo circa diligibilia, ita ut Deus primo, & super omnia diligatur, tum ipse quilibet homo seipsum diligat, tum proximum.* Ita communiter.

Prob. 1. ex Scoto. [1] *Mensura est perfectior mensurato, sed dilectio sui est mensura dilectionis proximi*; ergo &c. Et, *charitas ex hoc, quod est principium tendendi in Deum... igitur post Deum directissimè vult quis ex charitate se diligere*... igitur immediatè post Deum tenetur se diligere *ex charitate* &c.

Prob. 2. ex Scriptura; nam *diliges Dominum Deum tuum... hoc est primum, & maximum mandatum, secundum simile est huic: diliges proximum tuum sicut teipsum*; ergo Deus est primum diligibile; homo quilibet est secundum, & proximus ejus est tertium. Et cum sponsa dicit, *ordinavit in me charitatem*; Glossa notat, *Ostendit mihi, qualiter Deus, & qualiter proximus sit diligendus.*

Prob. 3. ex Patribus, nam, inquit August. [2] *quatuor sunt diligenda; primum, quod supra nos est; 2. quod nos sumus; 3. quod juxta nos est*; (scilicet proximus) *4. quod infra nos est.* Et hic ordo non est simplicis prioritatis, sed prælationis, appretiationis, & majoritatis. Et, *hæc regula dilectionis divinitùs constituta est*; ergo &c.

Prob. 4.

[1] 3. *d.* 29 *A.* 2. [2] 1. *doct. chr.* 23.

Prob. 4. nam ipſo lumine naturalis rationis conſtat, ſingula eſſe æſtimanda, & amanda pro dignitate, & bonitate ſua intrinſeca, vel extrinſeca. Sed Deus eſt ſummum omnium bonorum in ſe, & quoad nos, & nobis; ergo eſt primò, & ſuper omnia, & propter ſe ſolum diligendus majoritate prælationis, appretiationis, & aliqualis intenſionis.

Prob. 2. p. nam menſura eſt prior menſurato, ſed ex Scriptura cit. amor noſtri eſt menſura amoris proximi; ergo amor noſtri, ex charitate, eſt prior amore proximi, vel alterius cujuſcumque objecti amabilis poſt Deum. Min. patet ex Script. cit. diliges proximum ſicut teipſum; ergo amor tui eſt regula, & menſura amoris, quem debes proximo.

Confir. 1. ex Auguſt. [1] *regulam diligendi proximum, à ſemetipſo dilector accepit*. Nam vox, *ſicut* ſignificat ad inſtar tui, æque ac te, ſeu ad ſimilitudinem, & æqualitatem amoris, ita ut, *quæ quiſque ſibi vult venire bona, illi velit, & quæ ſibi accidere mala non vult, illi nolit* accidere.

Confir. 2. exemplo virginum prudentum, quæ fatuis egentibus dare noluerunt oleum, *ne fortè*, inquiunt, *non ſufficiat nobis, & vobis*; ergo ſeipſas prudenter aliis prætulerunt; niſi enim in charitate ſeipſas præferre debuiſſent, non diceret eas Chriſtus in hoc prudentes.

Sequitur 3. p. ſcilicet quod 3. loco in ordine, diligendus ſit proximus.

Objic. 1. con. 1. p. in toto non eſt prius, nec poſterius, ſed Deus eſt totum objectum charitatis, eſt enim primum, à quo movetur, & ultimum, in quo quieſcit; ergo non debet dici primum diligibile, ſed totum abſolutè.

Reſp. neg. min. & conſ. prob. ejus; nam Scriptura non loquitur impropriè, nec errat, cùm dicit mandatum amoris Dei, eſſe *primum*, & *maximum*, & amorem proximi, eſſe *ſecundum*. Deus ergo eſt primum, & ſummum diligibile, ſed non adæquatum terminativum. Charitas ſecundariò terminatur ad nos ipſos, & 3. ad proximum.

Inſt. Deus etiam in proximo diligitur; ergo ſolus diligitur, & eſt totum diligibile charitatis.

Reſp.

[1] *vera Rel.* 46.

Resp. dist. ant. diligitur, & simul proximus, con. solus diligitur cum exclusione amantis, & proximi ejus: neg. ant. *nam homo seipsum, non propter seipsum debet diligere*, ait August. *sed propter illud, ubi dilectionis est finis. Hæc regula dilectionis divinitùs constituta.*

Objic. con. 2. p. *charitas non quærit, quæ sua sunt*; ergo in ordine charitatis nemo debet seipsum præferre aliis, nequidem se diligere.

Resp. dist. ant. quæ sua sunt exclusivè ab aliis, cùm potest, & debet eis, & sibi prodesse; con. in concursu propriæ necessitatis cum aliena, & cæteris paribus: neg. ant. & cons. nam exemplum habemus in virginibus prudentibus. In concursu autem propriæ utilitatis cum servitio Dei non licet, quia ille est super omnia diligendus; Unde arguit Paulus eos, qui [1] *quæ sua sunt, quærunt, non quæ J. C.*

Objic. 2. plures sancti prætulerunt salutem proximi suæ propriæ saluti; ergo vel peccabant, vel charitatis ordinem non prævertebant; ergo non petit, ut homo se præferat proximo. Prob. ant. ex facto Moysis orantis, [2] *aut dimitte illis, aut dele me*. Et Pauli optantis [3] *esse anathema pro fratribus suis.* Et Christus dicit, quod [4] *bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis*; ergo &c.

Resp. neg. ant. & cons. prob. 1. quia Moyses petebat Deum abstinere à deletione totius populi, aut ipsummet cum aliis delere de libro viventium, non quidem per mortem æternam, sed per temporalem; non enim cogitabat de libro vitæ æternæ, sed temporalis, nolens supervivere exterminio populi sui. S. Paulus loquitur de tempore, quo persequebatur Ecclesiam Dei, quo in favorem gentis suæ judaicæ volebat esse alienus, & reprobus à Christo, & à propria salute; vel sic loquebatur ex nimio zelo conversionis judæorum, pro quibus libenter voluisset, per tempus differri propriam salutem. Sicut scribebat ad Philipenses, [5] *desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo, sed permanere in carne necessarium est propter vos.* 3. *Anima*, sumitur pro vita corporali, quam bonus pastor exponit pro salute spirituali oviũ suarũ.

Colliges 1. quòd tam homo ipse, quàm proximus, sunt

[1] *Phil.* 2. [2] *Exo.* 32. [3] *Ro.* 9.
[4] *Joan.* 15. [5] *Phil.* 2.

sunt diligendi primò, & principaliter propter Deum: *Te ipsum non propter teipsum debes diligere*, inquit August. [1] *ubi dilectionis tuæ finis rectissimus est*, &c.

2. Quod inter omnia diligibilia debent præferri, quæ sunt ad Deum, & Dei obsequium; alioqui Deus non diligeretur super omnia, & hoc ipso, quod Deus non respicitur ut objectum principale, & attributionis, charitas non est virtus Theologica, ut patet ex dictis.

3. Quòd post Deum debemus nos ipsos diligere, & quidem primò, quoad ea, quæ spectant ad animæ salutem, & bonum spirituale. Quia bona, pro dignitate diligenda sunt tam nobis, quàm proximis; sed animæ bona spiritualia præcellunt bona corporalia; ergo in ordine charitatis homo se debet priùs diligere quoad illa.

4. Idem ordo servandus in amore proximi; nam post animam nostram debet diligi proximus quoad spiritualia, sicut nos ipsos amamus primò quoad illa bona, ita ut ampliùs diligamus ejus animæ salutem, quàm corpus nostrum, ait August. [2] & sic de temporalibus.

5. Comparatione facta inter corporalia, & temporalia, ordo charitatis postulat, ut quæ ad nos spectant, præferantur iis, quæ spectant ad proximos ob eandem rationem. Imò sæpè debemus exponere vitam corporalem pro salute animæ proximi, non autem pro salute ejus temporali; nam inquit idem August. [3] *si quis pro temporali alterius vita suam temporalem perdit, non est jam diligere illum sicut seipsum, sed plusquam seipsum, quod sanæ doctrinæ regulam excedit*. Hoc autem verum est, regulariter loquendo, nam aliquando, ex heroica charitate, & ex vehementi motu Spiritus S. plures exposuerunt se pœnis, & morti corporali pro aliis, ut legitur de S. Paulino, qui pro captivis redimendis seipsum tradidit captivitati, & sic de aliis multis.

6. Ex eodem ordine charitatis in proximum, sanctiores, & meliores præferendi sunt aliis, quia illi sunt chariores Deo, & magis diligunt Deum, & diliguntur ab eo; ergo & à nobis plus debēt diligi. Quippè san-

[1] *doctr. chr. 22.* [2] *Ibid. c. 27.*
[3] *l. de mendac. 6.*

sanctior est copula mentium, quàm corporum. Boni autem nobis conjuncti sunt vinculo charitatis, inquit Magister.

7. Post istos, præferendi sunt, (cæteris paribus) sanguine conjuncti, ut pater, & mater primatum tenent, & sic de aliis per ordinem proximitatis.

Ideò in decalogo præcipitur: *honora patrem tuum, & matrem* &c. Et in Levitico dicitur, *non contamminetur sacerdos in morte civium suorum, nisi tantùm in consanguineis, et propinquis* &c. Plura vide apud Casuistas.

QUÆSTIO VI.

An diligere Deum super omnia, et supra nos ipsos, sit conformius inclinationi naturæ.

HÆc quæstio est purè scholastica, & speculativa, & solet agitari, ut sciamus, an ille ordo charitatis, quo diximus præcipi, ut Deus ametur supra nos ipsos, sit ex inclinatione charitatis supernaturalis, & infusæ, potiùs, quàm naturæ, seu charitatis naturalis. Et quidem certum est inclinationem in Deum amandum super omnia, & ut finem supernaturalem, & ultimum, non posse esse à natura, sicut nec cognitionem ejus sub illa ratione, sed quæstio est de Deo in se, & ut est finis ultimus naturalis, & naturaliter cognoscibilis.

CONCLUSIO.

NAtura magis inclinat ad diligendum Deum, quàm nos ipsos. Est communior inter Thomistas, & Scotistas.

Prob. 1. ex Scoto jam cit. in tr. de gratia, ubi probamus, [1] *hominem ex naturalibus*, posse diligere Deum super omnia. *Nam rationalis ostendit naturæ intellectuali esse aliquod summè diligendum, quia in omnibus actibus, et objectis essentialiter ordinatis est aliquid supremum, et ita aliqua suprema dilectio, et ita supremum objectum sic diligibile. Ratio autem naturalis non ostendit aliud à bono infinito esse summè dili-*

[1] *3. d. 27. G. 13.*

diligendum, alioqui charitas inclinaret in oppositum, ejus, quod dictat recta ratio, & sic non esset virtus; ergo dictat solum summum bonum infinitum esse summè diligendum; ergo voluntas hoc potest ex solis naturalibus. Nihil enim potest intellectus rectè dictare, in quod dictatum non possit voluntas naturalis naturaliter tendere: alias voluntas esset naturaliter mala, vel saltem non libera. ergo ex Scoto, sicut naturalis ratio dictat Deum esse summè diligendum, & supra nos, ita voluntas inclinat naturaliter in eam dilectionem.

Prob.2. ex eodem. Voluntas rationalis naturaliter inclinatur ad magis amandum, saltem appretiativè majus bonum; sed Deus est majus bonum ipso homine, & id naturaliter est cognoscibile; ergo inclinatur naturaliter ad Deum amandum super nos ipsos. Prob. maj. ex philosopho; fortis politicus ex recta ratione debet exponere se morti pro salute Reip. quia salus ista est majus bonum, quàm vita ullius privati; ergo hoc ipso, quòd recta ratio dictat Deum esse bonum infinitum, & per consequens summum bonum, & summè amandum, voluntas inclinat ad illum super nos ipsos amandum, saltem prælativè.

Confir. ideò salus Reip. est majus bonum, quàm salus ullius privati, quia hoc pereunte non perit Resp. hac autem pereunte, pereunt omnes privati, & ipse politicus. Sed Deus est infinitè majus bonum super omnes creaturas, & supra nos ipsos, quàm omnes respublicæ super omnes privatos earum, aut super minimam formicam, vel atomum; ergo si natura dictat, & inclinat ad præferendam salutem reipublicæ saluti nostræ propriæ, & privato, multò magis, incomparabiliter, inclinat ad amorem Dei supra nos ipsos.

Prob.3. (quod ferè eodem recidit) natura rationalis dictat Deum esse supra seipsam diligendum; ergo, ad hoc inclinatur; alioqui esset de se mala, & inclinata ad malum, quod nemo dixerit.

Confir. charitas infusa, & supernaturalis inclinat nos ad Deum amandum supra nos ipsos; ergo & natura. Prob.conf. nam si charitas inclinaret nos ad aliquid contra dictamen rectæ rationis naturalis, non es-

esset vera virtus, nec perficeret, sed destrueret, aut perverteret naturam, vel Deus fecisset naturam, curvam, & inclinatam ad malum, scilic. ad se præferendam Deo ipsi, sed in hoc est summa depravatio, & cons. est absurdum, & falsissimum, & erroneum; ergo &c.

Confir. 2. nam Deus indidit omnibus creaturis inclinationes rectas ad se, ut summum bonum illarum. *Omnia propter seipsum operatus est Dominus*, & ut loquitur August. *fecisti nos Domine ad te, & irrequietum cor nostrum, donec quiescat in te*; ergo naturaliter ad hoc inclinamur.

Objic. 1. Si natura inclinaret ad amandum Deum supra nos ipsos, non indigeremus gratia supernaturali ad id præstandum, & vincendam concupiscentiam: sed cons. est contra fidem, ut patet ex tr. de gratia; ergo &c. Prob. maj. nam sufficeret relinquere naturam in sua inclinatione naturali.

Resp. neg. maj. & dist. prob. relinquere ad aliqualem amorem debilem, imperfectum, & brevissimum, con. ad amorem perfectum, robustum, & constantem, & sicut oportet ad salutem; neg. ant. nam licet recta ratio dictet hunc amorem, & ad eum voluntas inclinet de se, tamen aliunde trahitur in contrarium à concupiscentia, & maxime post amissam justitiam originalem. *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam*, inquit Sapiens.

Objic. 2. Quod est convenientius, est amabilius, & ad illud amandum naturaliter inclinamur; sed quisque sibi magis convenit, quàm Deus; ergo quisque magis inclinatur ad sui amorem, quàm Dei. Probat. min. ex Phil. [1] *Amabile bonum, unicuique proprium.* [2] Item, *Amicabilia ad alterum sumuntur ex amicalibus ad se*; ergo bonum, seu esse nostrum est nobis convenientius.

Resp. neg. min. & ant. nam à parte rei, & lumine naturæ constat nos nihil esse nisi ex participatione divini esse, & bonitatis; ergo nec nos esse quidquam amabile nisi sub Deo. Philosophus autem hæc dicens non cogitabat de Deo comparativè ad nos.

Inst.

[1] *Elanh. 2.*
[2] *Ethib. 6.*

Inst. major convenientia, & bonitas, & amabilitas mensurantur ex majori unitate cum appetitu; sed Deus non magis unitur nobis, quam nostrum esse; ergo nec magis est nobis amabilis.

Resp. dist. maj. unitate adhærentiæ, vel dependentiæ, conced. unitate physica, vel metaphysica, neg. maj. & cons. Deus enim magis unitur nobis per virtutem suam, & dependentiam nostram; ab eo, à quo habemus ipsum esse nostrum, sine quo caderet in nihilum.

Objic. 3. Si magis natura propenderet in Deum, intensius amaretur, & libentius exponeremus vitam pro ipso, sed hoc non facimus; ergo &c. Prob. min. nam potiùs experimur repugnantiam, quàm inclinationem moriendi pro Deo; ergo &c.

Resp. dist. min. hoc non facimus actu elicito, conc. ex appetitu innato; neg. min. nam licet depravatio, ac rebellio appetitus, detineat nos, ne firmiùs adhæreamus Deo, & ne actu elicito exponamus vitam pro ipso, tamen ratio naturalis hoc dictat faciendum, & natura de se in id propendet.

Inst. ratio naturalis dictat, quod si per impossibile Deus cessaret esse, non verò nos, adhuc maneret in nobis aliquid boni, saltem bonum entis, & vitæ, si autem nos cessemus esse, nihil prorsùs remanet nobis; ergo ratio naturalis dictat, quòd nobis meliùs est esse, quàm pro Deo velle non esse; ergo &c.

Resp. neg. cons. nam ex illa hypothesi Deus non esset summè bonus, nec summè amandus. Denique non esset Deus. Nam implicat Deum esse, & posse non esse, & sic implicat illa consequentia.

DIS-

DISPUTATIO XII.

De vitiis charitati oppositis.

INter actus charitatis poterat disputari de *gaudio*, *de pace*, *de misericordia*, *de correptione fraterna*, *eleemosyna*, *beneficentia*, & aliis similibus; quæ videntur spectare ad charitatem; sed possunt etiam pertinere ad alias virtutes morales, quæ possunt æquè imperari ab ista, & de illis aliàs. Restat ergo agendum de vitiis præcipuis, & magis directè oppositis charitati.

Dico, *magis directe*. Quia sicut virtutes omnes aliquo modo spectare possunt ad charitatem, ita & omnia vitia aliquo modo eidem opponuntur, & sic possent hic tangi omnia, quod non vacat facere. Sed præcipua seligemus, quæ specialiter sunt oppositæ: ut odium Dei, & proximi.

QUÆSTIO I.

De odio Dei; an sit possibile, & in quo consistat, & quale sit peccatum.

EX dictis de passionibus, *odium* est aversio ab aliquo apprehenso, ut disconveniente, seu nocivo, & malo. Aliud est *abominationis*, quod opponitur amori concupiscentiæ, quatenùs objectum apprehenditur ut malum nobis. Aliud *aversionis*, seu *inimicitiæ*, quo persona apprehenditur, ut in se mala, & ideò ei optamus malum, sicut amor benevolentiæ, seu amicitiæ, cui opponitur, est actus, quo per se amatur persona, & quo volumus illi bonum, & sicut gaudemus de bono illius, quem sic amamus, & dolemus de malo ejus, sic gaudemus de malo ejus, quem odimus, & dolemus de bono ejus. Hoc supposito; quæritur, an possibilis sit in creatura rationali odium aliquod Dei, & quidem aversionis, & inimicitiæ, qui solus opponitur veræ charitati? Tum quale sit peccatum?

CONCLUSIO I.

P*Ossibile est in creatura rationali odium Dei*. Est de fide.

Prob.1. ex Scoto. [1] Nam *damnati odiunt Deum. Juxta illud: superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Odiens autem vult oditum non esse, ex philos. ergo volunt Deum non esse*; ergo ex Scoto possibile est in creatura odium Dei, & de facto datur in damnatis.

Prob. 2. ex Script. nam Deus ipse minatur, [2] *his, qui oderunt me, retribuam*. Item, *surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant, qui oderunt te*. Et David imprecatur, *Dextera tua inveniat omnes, qui oderunt te*. Et, *qui oderunt te, extulerunt caput*. Et Christus, *qui me odit, & patrem meum odit*; ergo Deus habere potest osores, & inimicos.

Prob. 3. ut aliquid possit odiri, sufficit, ut possit apprehendi sub aliqua ratione disconvenientis, & nocivi, sed Deus potest sic apprehendi; ergo & odiri. Prob. min. Deus potest apprehendi, ut auctor malorum pœnæ, ut prohibens delectationes sensuum, ut excitans, & acuens ignes inferni &c. Sed hæc sunt mala pœnæ, & disconvenientia appetitui; ergo sub his rationibus disconvenientis potest apprehendi, & de facto sic apprehenditur, & oditur à damnatis, & à peccatoribus.

Probat. 4. possibilis est in homine infidelitas in Deum, ergo & odium. Prob. conseq. tam repugnat infidelitas divinæ veracitati, quàm odium ejus bonitati; ergo si possibilis est infidelitas illa, ita & odium istud.

Objic. 1. Scotus non putat [3] *actum charitatis habere oppositum, sc. odium Dei*.... quia *Deus non potest odiri ab aliqua voluntate*; ergo ex Scoto odium Dei non est possibile, vel sibi contradicit.

Resp. dist. utrumque antec. non potest odiri sub ratione bonitatis, sub qua est objectum charitatis, con. sub aliqua ratione mali in eo apprehensi: neg. ant. sc. loquitur de Deo, ut in se bono, & ut tali cognito, non autem de Deo, prout potest apprehendi sub aliqua ra-

[1] 8.*d*.6.*q*.1.*A*.3. [2] *Deut*.32. [3] 2.*d*.43. *q*.1.*D*.

ratione disconveniente appetitui. Prætereà Scotus ibi non loquitur absolutè, sed dubitanter, ut patet in textu.

Objic. 2. voluntas non potest odisse bonum, ut bonum sicut, nec amare malum, ut malum, sed Deus est purè bonus, & repugnat ei omnis malitia; ergo & odiri non potest.

Resp. dist. min. est purè bonus in se, & ad se, & cognitus cognitione, quæ illi conveniet, con. respectivè ad aliquos, & cognitus, vel consideratus perversè, neg. min. nam respectu damnatorum consideratur ab eis, ut auctor pœnarum, quibus cruciantur, non considerantes, quod justæ sunt; & sic oderunt eum. Sic est de peccatoribus, qui considerant eum, ut prohibentem delectationes eorum pravas non considerantes rationem, &c.

Objic. 3. Si ad Dei odium sufficeret apprehendere in eo aliquid displicens, posset esse in beatis: quia possent eum respicere, ut punientem amicos eorum, parentes, & propinquos, sed conf. est falsum; ergo &c.

Resp. neg. maj. & conf. prob. nam cùm voluntas beatorum sit perfectissimè unita, & conformis voluntati Dei, nihil eorum, quæ placent Deo, potest eis displicere. Non ita est de voluntate obliquabili, vel depravata, ut est in damnatis, & peccatoribus, qui oderunt in Deo vel ipsam scientiam ejus, qua videt eorum scelera occultiora, *dixerunt non videbit Dominus*, sc. nollent, ut videret.

Inst. 1. voluntas non vult impossibile, sed impossibile est Deum non esse justum, & punientem; ergo non possunt eum odisse, ut talem.

Resp. dist. maj. non vult impossibile actu efficaci, & absoluto, con. inefficaci, & conditionato, neg. maj. & conf. nam patet de Lucifero, qui potuit ita appetere Dei æqualitatem.

Inst. 2. tale odium non terminaretur ad Deum, nec ad ejus attributa, sed ad mala, quæ in eo fingunt; ergo non esset verum odium Dei, nec contrarium charitati Theologicæ. Prob. conf. quia illud non esset de eodem objecto, sc. non respiceret directè Deum ut charitas; ergo &c.

Resp. dist. min. ad Deum, & attributa formaliter, & reduplicativè; con. indirectè, & specificativè; neg. min.

min.& conſ.nam odium non reſpiceret, quidem juſtitiam, ut bonum, ut facit charitas, ſed ut inductivam pœnæ, ſub quo reſpectu nollet eam eſſe in Deo, imò nec Deum ipſum eſſe, ut prohiberet, vel puniret peccatum.

CONCLUSIO II.

Omne odium Dei ex objecto eſt peccatũ graviſſimũ

Prob. 1. ex Scoto. Qui licet dubitet de poſſibilitate odii Dei probe cogniti, & ex perfecta deliberatione, docet tamen, quod *charitas habet oppoſitum; ſc. odium Dei, quod eſſet maximum peccatum* &c.

Prob. 2. ex ſcript. cit. ubi Deus dicitur graviter ulciſci odium ſui *his, qui oderunt me, retribuam, inebriabo ſagittas meas ſanguine*: & ſollicitatur, *exurge Domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant, qui oderunt te.* Sed gravitas peccati penſatur ex ira Dei, & ex pœnis, & iſtæ graviſſimæ ſunt; ergo &c.

Prob. 3. gravitas peccati ſumitur, vel ex gravitate præcepti violati, vel ab objecto, à quo avertit, vel ex virtute, cui opponitur, ſed odium Dei ex his capitibus eſt maximum; ergo &c. Prob. min. 1. eſt tranſgreſſio *primi, & maximi præcepti, diliges Dominum Deum* &c. 2. avertit directè à Deo, ſummè amabili; & 3. opponitur charitati, quæ eſt maxima virtutum, Certè; *illud eſt peſſimum, quod optimo eſt contrarium*, ait Philoſophus.

Dixi, *ex objecto*. Nam ex circumſtantiis aliquot poſſet multùm minui, vel etiam aggravari, v. g. ex ignorantia, vel violentia paſſionis excæcantis, & prævenientis deliberationem, alleviaretur, & ex malitia aggravaretur.

Objic. 1. odium Dei venit ab exceſſu amoris proprii; ergo iſte amor eſt majus peccatum. Ant. patet, nam omne odium venit ex aliquo amore. Prob. conſ. nam omnis cauſa eſt potior ſuo effectu.

Reſp. neg. conſ. & ant. prob. nec enim eſt ſemper verum, ſaltem in moralibus, quod cauſa ſit potior effectu. Præter quam quod malitia odii potiùs aggravat malitiam illius amoris.

Objic. 2. peccatum in Spiritum S. eſt maximum, & irremiſſibile; ergo eſt gravius odio Dei; ergo iſtud non eſt maximum.

Resp. neg. ant. nam odium Dei est magis directè contra Deum, & per consequens in Spiritum S. de irremissibilitate autem diximus alibi.

QUÆSTIO II.

De odio proximi, quid, et quale sit peccatum.

ODium proximi respicit vel personam, vel qualitatem personæ, & si hæc mala est: v. g. si sit vitium aliquod, non videtur peccatum esse: quia nullus est amabilis sub illa qualitate: nec enim tenemur ex charitate diligere peccatorem sub illa ratione peccati, vel inimicitiæ.

Porrò ex dictis de amore, quo tenemur amare proximum, facilè colligitur, quod sicut ex charitate debemus illi velle bona spiritualia, & temporalia, quæ nobis ipsis amamus, sive amore desiderii, si sunt absentia, sive complacentiæ, si sunt præsentia: sic odium consistit in hoc, quòd nolumus illi talia bona, vel volumus illi mala opposita, aut in illis malis ejus complacemus, & lætamur.

CONCLUSIO.

N*On omne odium proximi est peccatum, sed illud solum, quod respicit personam.* Est communis.

Prob. 1. ex Scoto, [1] qui præceptum positivum dilectionis proximi explicat, *pro non odire, quia præcepta affirmativa magis obligant, ne contraria eorum fiant.* Et addit, quòd non possumus odire proximo, vel inimico, *bonum spirituale, quo sc. attingit, vel attingere potest Deum* &c. Non ita est de malis, aut bonis indifferentibus; nam hæc odisse in proximo, non putat adeò malum.

Prob. 1. p. ex Script. & Patribus, nam constat proximum sub multis rationibus, & qualitatibus, seu respectibus posse odiri. Sic dicebat David, [2] *Iniquos odio habui.* Et, [3] *facientes prævaricationes odivi.* Item, *odivi Ecclesiam malignantium.* Et, *omnes, qui te oderunt, oderam* &c. Unde August. docet, *noli in homine amare errorem, sed hominem. Quia hominem*

[1] 3. d. 30. F. 3. [2] *ps.* 118. [3] *ps.* 106.

nem Deus fecit, errorem ipse fecit, ama, quod Deus fecit; non quod ipse homo fecit; ergo ex scriptura, & Patribus non omne odium proximi est peccatum contra charitatem.

Prob. denique, proximus non est amandus, nisi quatenùs est bonus, & quidem in ordine ad Deum, quatenùs eum diliget, & diligetur ab eo; sed potiùs est odiendus, prout ipse odit Deum, vel oditur à Deo: sed homo non semper amat Deum, nec amatur à Deo, sed sæpè illi odibilis est; ergo & à nobis sæpiùs odiri potest sine peccato.

Prob. 2. p. ex script. jam cit. pro amore, nam ex præcepto debet amari proximus; ergo peccatur contra illud præceptum, si non amatur, & à fortiori si oditur.

Confir. Nam ipsum odium, etiam formaliter, prohibetur, [1] *Ne oderis fratrem tuum in corde*. Item [2] *qui odit fratrem suum in tenebris est*. Imò & *homicida est*.

Prob. 2. nam præcepta omnia 2. Tabulæ obligant graviter, & sub mortali: sed illa omnia prohibent odium proximi, vel effectus odii, nempe mala omnia, quæ illi velle, aut inferre possumus circa personam, aut bona ejus: *ut non occides, non mœchaberis, non furtum facies*, &c. ergo odium personæ proximi est peccatum grave.

Confir. ex Augustino. [3] *Ne putetis, leve esse odisse.... omnis, qui odit fratrem suum, homicida est.... Non movit manum ad occidendum hominem, & homicida jam tenetur à Domino*, &c. sed malitia homicidii, est sine dubio gravissima; ergo & odium hominis.

Objic. 1. Odium sæpiùs venit ab ipsa natura, sc. ex naturali antipathia, & humorum contrarietate; ergo non est peccatum etiam in personam; prob. conс. quod est à natura, non est peccatum; ergo &c.

Resp. neg. cons. & dist. ant. prob. quod est à natura, & sine deliberatione, & consensu voluntatis: con. cum deliberato consensu voluntatis; neg. ant. & cons. nam odium, de quo loquimur, est actus deliberatus voluntatis, non autem pura contrarietas humorum.

Objic. 2. ex scriptura præcipimur odisse patrem, matrem, & amicos; ergo à fortiori licitum est odium

[1] *Levit.* 29. [2] 1. *Jo.* 2. & 3. [3] *tr.* 7. *Ep. Jo.*

cujuslibet proximi, & est sæpè actus virtutis.

Resp. dist. ant. odisse parentes, &c. quatenus nobis sunt impedimento obsequii Dei, & salutis; con. præcisè, & formaliter in personis: neg. ant. & conf. præcipimur odisse illos, *quos in via Dei adversarios patimur*, non autem personas absolutè, neque ut parentes, vel propinquos.

Quæres, *An odium proximi possit numerari inter vitia capitalia.*

Resp. Posse, aliquomodo. Nam vitium dicitur *capitale*, quia ex eo quasi ex fonte, & capite fluũt alia plurima: sed ex odio proximi manant innumera, & ferè omnia alia vitia, & peccata, maxime, quæ sunt contra præcepta 2. Tabulæ; ergo &c. prob. nam dicitur de fratribus Joseph, *oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui*. Et S. Joannes dicit, quod [1] *qui odit fratrem suum, in tenebris ambulat*; id. in omni peccato; incidet in omnia peccata, in furta, homicidia, mendacia, &c.

Confir. Nam sicut aliæ virtutes nascuntur ex charitate; quæ *patiens est*, *benigna est*, &c. sic omnia ferè scelera nascuntur ex vitio opposito charitati; sc. odio proximi.

QUÆSTIO III.

De invidia, acedia, & aliis vitiis charitati oppositis.

PRæter odium, de quo mox dicebamus, sunt & alia plura vitia charitati opposita, maximè erga proximum. De quibus breviter dicimus, quid illa sint, ampliorem explicationem relinquentes moralibus.

1. *Acedia*, est vitium oppositum gaudio, quod charitas affert propter bonum divinum, & significat tædium, seu torporem animi, quo sic dejicitur, & aggravatur, ut nihil boni agere libeat; & describitur à S. Gregorio: [2] *Rancor, pusillanimitas, torpor, & desperatio circa divina præcepta*. Et à Damasceno, [3] *tristitia aggravans mentem, qua quis bonum,*

[1] 1. *Jo.* 2. [2] 2. *Reg.* 14.
[3] 2. *fid.*

num inceptum fastidit. Idem docet Richardus, & alii; de hac querebatur David. [1] *Dormitavit anima mea præ tædio.* Et monebat sapiens. [2] *Non acidè feras in anima tua.*

Hæc autem opponitur charitati, quatenus impedit bonum spirituale hominis, & impletionem præceptorum Dei, quæ apprehendit, ut difficilia, & susceptionem Sacramentorum, maximè pœnitentiæ, & Eucharistiæ. Unde sicut charitas reddit homini omnia suavia, & facilia, *Amanti nihil difficile*, & ut dicit August. *Jugum Christi amanti leve est; amanti suave est: ita non amanti durum est;* sc. acedia reddit omnia homini, quem afficit, difficilia, amara, insipida, &c.

Eam communiter ponunt Theologi inter vitia capitalia, quia ex ea pullulant plura alia vitia, & peccata, sicut & ex otio, quod cum illa confundunt, & quod dicitur parens omnium vitiorum; nam ut ait sapiens, [3] *multam malitiam docuit otiositas.*

2. *Invidia* dicitur, vel à negatione, & defectu, vel à nimietate videndi: quia sc. invidus ægrè videt in proximo felicitatem, vel nimis curiosè scrutatur eam, ut sciat, quomodo illam minuere possit, ne propriam offuscet. Appellatur etiam *livor*, *æmulatio*, *zelus*, *zelotypia*, licet duo ista sæpe sumantur in bono sensu in scriptura. Sumuntur in malo sensu, & pro specie invidiæ, cùm dicitur; [4] *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.* Et, [5] *Ne æmuleris super impios.* Et, *dura sicut infernus æmulatio.* In bono sensu accipitur, cum legis, *æmulamini charismata meliora.* Et, [6] *æmulor vos, Dei æmulatione.* Et, *zelavi super iniquos.* Et, [7] *Accendetur velut ignis zelus tuus;* sc. *zelus* in bono sensu significat ardentem amorem, quo fit, ut quis cupiat esse solus amans, & amatus; sicut *æmulatio*, studiosiorem imitationem in bono.

Porrò *invidiam* variè describunt patres, & Theologi: ex Augustino dicitur *odium felicitatis alienæ*. Ex Theodoreto, *Gravis perturbatio animi, quæ felicitatem proximi ferre nequit*. Communiter autē describitur *tristitia de bono alterius*, quatenus invidens putat

 suam

[1] *ps.* 118. [2] *Eccl.* 4. [3] *Eccl.* 34. [4] *ps.* 36.
[5] *Pro.* 3. & 24. [6] 1. *cor.* 11. [7] *Ps.* 72. & 78.

suam minui ex illius gloria, vel felicitate, nam, inquit Cyprianus. [1] *Quantò ille, cui invidetur, successu meliore profecerit, tanto invidus in majus incendium livoris ignibus exardescit.*

Grave peccatum est invidia, & vitium capitale, ex quo pariter innumera pullulant. Ideo legimus in scripturis, [2] *Parvulum occidit invidia.* Et inter alia graviora numerantur carnis opera, qualia sunt, [3] *contentiones, æmulationes, sectæ, invidiæ, & qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.* Et ut dicit August. [4] *Invidia est opus diaboli, quod & processit ex illo, & in illo manet.* Et [5] *diaboli malum est.... immane vitium est.*

Quod autem sit directè contrarium charitati vitium, patet, quia sicut charitas gaudet de bono alterius, sicut de proprio, & *non æmulatur*, ita invidia dolet de bono, & felicitate proximi, ut de proprio malo, & vellet eam non esse, ut ipse solus esset felix, & alterius exaltationem putat esse suam depressionem, & miseriam.

3. Alterum vitium charitati oppositum est *discordia*. Nam sicut *concordia*, & consensus animorum, ac voluntatum in unam, eandemque sententiam, & intentionem est opus charitatis, & fomes; sic discordia, & illorum dissensus ab illa unitate venit ex defectu charitatis, & eam extinguit. Et sicut concordare possunt in malo, & in bono, sic & discordare. Discordia in malis non est mala: & in bonis non est bona, sed pessima. Igitur, *discordia*, quæ est peccatum contra charitatem, *est dissensio animorum, & voluntatum in iis, quæ ad Dei obsequium, vel proximi, vel Reipublicæ bonum, & salutem spectant.*

Igitur non omnis *discordia* est peccatum, nec contra charitatem, in rebus indifferentibus est indifferens, & non mala; ut si quis discordet à socio, volenti ludere, aut ambulare, aut sedere. Aliqua etiam bona est, & actus virtutis, ut cùm dissentimus erroribus, & discordamus à peccatoribus. Tunc verò mala est, cum discordamus ab aliis circa bonum commune Dei, aut proximi, aut Reipublicæ, in quo, ne-

[1] *c.1.ep.Rom.* [3] *Job.5.*
[3] *Gal.5.* [4] 1. *con. Jul.3.*
[5] 1.*con.petil.*

necessaria est concordia. Et tunc opponitur charitati, sicut, & paci, ac concordiæ, quæ est proprietas, vel effectus charitatis.

Ratio est; quia ex præcepto charitatis in Deum, & proximum tenemur convenire in his, quæ spectant ad bonum Dei, & proximi volendum, & procurandum; ergo discordia in his casibus est peccatum contra hoc præceptum.

Confir. ex Script. nam Deus, [1] *detestatur eum, qui seminat inter fratres discordias*. Et ait Glossa, [2] *majus est facinus illud, quo unitas fraterna, quæ per Spiritus Sancti gratiam est connexa, dissipatur*. Et Apostol. inter enormia vitia ponit, [3] *contentiones, dissensiones, æmulationes*, & inter opera carnis, *contentiones, iras, dissensiones, qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt*. Et è contra, de concordia dicitur; [4] *pax multa diligentibus legem tuam*. Et ut docet Bernardus: [5] *factus est in pace locus ejus*, scil. Dei, sicut in discordia fit locus diabolo.

4. Contentio est in ore, & verbis, sicut discordia est in corde. Et consistit illa in quadam altercatione verborum contra veritatem, & ad eam impugnandam. Et ideo paci, & charitati opponitur, quam lædit acribus, & pungentibus verbis. Differt à *discordia*, quæ ut dixi, consistit in dissensione voluntatum exteriùs significata per signa, sed sine clamore, & acrimonia. Item & à rixa, quæ consistit in factis contrariis, & nocuis.

Hæc autem descriptio contentionis patet ex SS. Patribus, nam inquit Ambros. [6] *Est impugnatio veritatis per confidentiam clamoris*. Et Hieronym. *contentio est, ubi non ratione aliquid, sed animi pertinacia defenditur: & ubi jam non veritas quæritur, sed proximus fatigatur*. Ex his ultimis verbis patet, quomodo hoc vitium opponatur charitati, quia scilic. tendit in fatigationem proximi.

[1] *Prov.6.*
[2] *2.Cor.12.*
[3] *Gal.5.*
[4] *Psalm.118.*
[5] *Ser.4. dedicat.*
[6] *Rom.129.*

ximi ex quodam odio, vel æmulatione, aut invidia.

Hinc patet illam esse grave peccatum, & committitur 1. impugnando veritatem cognitam. 2. cum impugnatur dictum alterius, & impugnans non curat de veritate, aut falsitate suæ opinionis. 3. cùm oppugnat rem, quam nescit, & quam deberet scire: & hoc ex animo contradicendi, ut displiceat propugnanti, nulla moderatione servata, maximè in verbis.

Hoc peccatum graviter prohibet Scriptura, nam monet Apostolus, [1] *Idem sapiatis eandem charitatem habentes, unanimes, id ipsum sentientes; nihil per contentionem, & inanem gloriam*, &c. Item, [2] *noli verbis contendere, ad nihil enim utile contenditur, nisi ad subversionem audientium*. Item, *Timeo, ne forte contentiones, æmulationes, susurrationes, inflationes, seditiones, animositates, dissensiones, detractiones sint inter vos*.

Confir. ex Patribus, nam inquit Theodor. *Stultæ sunt disputationes, quæ ex contentione fiunt, & non propter aliquam utilitatem. Oportet enim eum, cui divina doctrina condita est prædicanda, eam prædicare absque contentione*. Et Isidor. *contentio faces odiorum accendit: pacem cordis contentio extinguit, concordiam contentio rumpit*. Ex his malis colligitur gravitas hujus vitii.

5. Occurrit *schisma*: quod ab etymologia significat *scissuram*, quia est divisio, & scissura unionis requisitæ in omni politia: sed propriè significat recessum à capite, seu superiore Ecclesiastico, & præcipuè à summo Pontifice. [3] *Est enim schisma disjunctio, qua quis separat se ab unitate Ecclesiæ, ut est quoddam corpus mysticum, constans ex diversarum conditionum fidelibus, tamquam membris inter se connexis: præcipuè cum summo capite Pontifice Christi Vicario*, inquit Seraphicus Bonaventura. Breviùs, *est illicita dissensio eorum, inter quos debet esse unitas*.

Inde patet, quod schisma est grave peccatum oppositum charitati. Nam inquit August. [4] gravitas

[1] 2 *Tim*.2. [2] 2.*Cor*.12. [3] *Spec.c*.1.
[4] *Ep*.219.

tas peccati arguitur ex gravitate supplicii: quippe gravius punitur, quam Idololatria in Israelitis. *Idololatras enim in populo Dei gladius interemit, schismaticos autem terræ hiatus absorbuit.* Idem notat Sanct. Bernardus, & alia exempla adducit in idem. Et Cypria. de Novatiano schismatico dicit, *Alienus fit, & prophanus Dominicæ pacis, ac unitatis inimicus, non habitans in domo Dei: id est in Ecclesia Dei, in qua non nisi concordes, & unanimes habitant.*

Idem patet ex SS. Canonibus, in quibus schisma æquiparatur infidelitati, separat ab Ecclesia; reddit infames; lacerat Christi vestem inconsutilem, excommunicat, &c.

De hoc pessimo vitio dicit Apostolus. [1] *Non sit schisma in corpore; sed in ipsum pro invicem sollicita sint membra. Et monet, ut sint supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem in vinculo charitatis, unum corpus, unus spiritus,* &c. ergo schisma destruit unitatem corporis Ecclesiæ, quam facit charitas, & maximum opus charitatis, & est inimicum Deo ipsi, qui est lapis angularis illius ædificii.

6. Occurrit *Bellum*, quod putatur dictum à belluis, quæ sese mutuo discerpunt, & lacerant: est enim *odium, & discordia plurium sese armis mutuo provocantium, & ferientium.* Et licet aliquando sit justum, & sine peccato ex altera parte, tamen semper ex alterutra lædit charitatem, sed non ex utraque. Ex bello pullulant ingentia mala, & peccata gravissima, ut insidiæ, machinationes, devastationes agrorum, civitatum, Regnorum, cædes etiam innocentium, prophanationes, sacrilegia, &c.

Non igitur omne bellum est injustum, nec peccatum: v. g. si cum justis regulis agatur, & ex fine justitiæ: nam justitia non opponitur charitati. Sed bella illa injusta, in quibus non quæritur justitia, nec pacis reconciliatio, sed potiùs quæ imperantur ex dominationis, & prædæ cupiditate. Nam omnis talis cupiditas opponitur tam charitati, quàm justitiæ.

7. Ri-

[1] *Cor.* 12. [2] *Ephes.* 4.

7. Rixa. Quæ ex etymologia venit à *Rixari*, seu, *ringere*, ideſt os torquere, ſicut canes, cùm inter ſe pugnant, & differt à *contentione*, & lite, quia, ex gloſſa; [1] *contentiones in verbis, lites in judiciis, & rixæ in factis conſiſtunt*. Et de his loquitur Apoſtolus inter opera carnis, ut vidimus. *Sic Paſtores Geraræ, & Iſaac rixati ſunt pro puteo*. Et Moyſes, [2] *vidit duos Hebræos rixantes*. Sumitur ergo communiter pro bello quodam privato, ſive inter perſonas privatas ex ira, vel odio. Solet etiam dici *duellum*, quia ſæpiùs eſt inter duos. De quo vide Canoniſtas, & morales. [3] *Odium ſuſcitat rixas*, ait ſapiens. Ideo recenſetur inter vitia charitati oppoſita. Nam *charitas patiens eſt, benigna eſt*. Et graviſſimè prohibetur in Concil. Trident. & aliis conſtitutionibus Apoſtolicis, & legibus civilibus. Aliquando, & in certis caſibus duellum non fuit illicitum, ſed toleratum; ſed hodie nuſquam permittitur.

8. Loco ponitur *ſeditio*, quæ eſt quaſi *ſeorſum initio*, ſeu, *diſſenſio civium*, ſeu diſcordia multitudinis, & talis maximè dicitur, quando commovetur populus contra Principes, aut Superiores.

Hæc ſine dubio eſt peccatum grave contra charitatem, quia deſtruit unionem, & pacem ejus inter cives, & cum ſuperiore, ad quam hortatur Apoſtolus. [4] *Obſecro vos, ut dignè ambuletis... ſupportantes invicem in charitate, ſolliciti ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis*. Et pro hac unitate orabat Chriſtus; *oro te pater, ut illi unum ſint omnes, ſicut tu pater in me, & ego in te*, &c. Qui pacem, & unitatem publicam turbant, graviſſimè peccant coram Deo, & apud homines graviſſimè puniuntur, & juſtè ſeditionum auctores, ut hoſtes pacis, & quietis publicæ.

9. Denique charitati opponitur *ſcandalum*: & ſignificat offendiculum, quod occurrit pedibus gradientis, ſeu, quod quis ponit proximo ſuo, & ut quod eſt illi cauſa, vel occaſio cadendi, ſeu peccandi.

[1] *ca. ne clèr. & mon.*
[2] *Gen. 26.* [3] *Prov. 10.*
[4] *Epheſ. 4.*

di. Aliud *est activum*, quod jam descripsimus. Aliud *passivum*, quod significat lapsum, seu peccatum, quod sequitur ex offendiculo, seu scandalo activo.

3. Scandalum sumitur pro offensione proximi, quatenùs ex peccato nostro offenditur, sed istud non est peccatum in se formaliter, benè verò in 1. & 2. sensu.

Scandalum activum describi solet,[1] *omne dictum, aut factum, aut omissum minus rectum, quod præbet aliis occasionem ruinæ spiritualis*. De illo dicebat Psalmista: *adversus filium matris tuæ ponebas scandalum*. Et orabat, *custodi me à laqueo, quem statuerunt mihi, & à scandalis operantium iniquitatem*.

Passivum autem dicitur, *omne peccatum veniens ex suasione, compulsione, vel exemplo, vel imitatione, vel occasione alterius peccantis*. Dico, alterius peccantis, ut distinguatur à scandalo, quod dicitur *acceptum*; quia istud non datur verè ab alio, sed sumitur à peccante sine ulla vera causa, vel occasione ex parte alterius, sed sæpè ex pravo judicio, quod peccans format de actibus alienis, & sæpe de bonis, aut saltem de non malis operibus. Et ideo dicitur *Pharisaicum*, quia sic Pharisæi de bonis, & sanctissimis operibus Christi scandalizabantur, ut cùm dixisset: [2] *non lotis manibus manducare panem, non coinquinat hominem:* monuerunt discipuli, *scis, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt*; ipse respondit, *sinite illos, cæci sunt*. Inde hoc scandalum dictum est *Pharisaicum*.

Est aliud, quod dicitur *pusillorum*; quod est aliquid leviter malum, aut dubium, vel æquivocum, ex quo pusilli, & minùs perfecti occasionem sumunt ruinæ spiritualis. De hoc dicebat Christus, *qui scandalizaverit unum de pusillis*, &c. Scandalum *activum*, duplicem communiter habet malitiam, unam in illa specie vitii, in cujus materia peccaret, & alteram contra charitatem in proximum, cui sunt occasio peccandi. *Væ mundo à scandalis*. Item, *væ homini, per quem scandalum venit*.

De

[1] *Ps.49. & ep.*
[2] *Matth.5.*

De scandalo ex professo, & fusè agunt Theologi morales, qui undique abundant nobis. Hæc tetigisse sufficiat, & de virtutibus Theologicis in genere, & specie, sub censura S. Matris Ecclesiæ; ad laudem, & gloriam D. O. M. & M. Deip. & Seraphici Patriarchæ Francisci, & omnium Sanctorum.

Finis Quinti Tomi.

